

MARIJA BARBIERI

JOSIP KRIŽAJ

UMJETNIK ISPRED SVOJEGA VREMENA

MARIJA BARBIERI

JOSIP KRIŽAJ

UMJETNIK ISPRED
SVOJEGA VREMENA

KAZALO

I.	<i>Hommage</i>	4
II.	UVOD	6
III.	DJETINJSTVO I POČECI U LJUBLJANI	10
IV.	ZAGREB od 1913. do 1919.	18
V.	ZAGREB od 1919. do 1928.	38
VI.	ZAGREB od 1929. do 1941.	56
VII.	ZAGREB od 1941. do 1957.	82
VIII.	17. listopada 1953.	96
IX.	ULOGE	104
	SULEJMAN	106
	MEFISTO	109
	KECAL	112
	VODENJAK	118
	LINDORF / COPPELIUS / DAPERTUTTO / DR. MIRACLE	120
	SVESLAV	124
	BARUN OCHS	128
	FIGARO	132
	BAN LEGET	136
	PAPAGENO – SARASTRO – LEPORELLO	138
	BORIS GODUNOV	139
	DOSIFEJ	140
	WAGNER	148
	GOLAUD	168
	MEFISTOFELE	171
	MARKO	175
	FRANO DRAŽIĆ	179
X.	PAULA	182
XI.	POPIS ULOGA	188
XII.	POPIS NASTUPA	202
XIII.	POVZETEK	304
XIV.	SUMMARY	308
XV.	LITERATURA I IZVORI	314
XVI.	ZAHVALE	315
XVII.	O AUTORICI	316
XVIII.	KAZALO IMENA	317
XIX.	IMPRESSUM	324

Portret Josipa Križaja

Autor: Tomislav Krizman (1882-1955)

Vlasništvo obitelji Ceranić

SJEĆANJE NA VELIKOG UMJETNIKA

Rijetke su osobe o kojima sam slušao toliko mnogo i tako dugo prije nego što sam ih upoznao! Naime, moji roditelji bili su redoviti posjetitelji koncerata i kazališnih predstava, a moj otac posebni ljubitelj ljudskog glasa, i to posebno basova. Tako sam ja od najranije mladosti slušao o mnogim umjetnicima – posebno o basistu, prvaku zagrebačke Opere Josipu Križaju; štoviše, moj otac bio je i privatno uz Josipa Križaja, jer je kao kemičar bio asistent prof. Frana Bubanovića, često je bio uz prof. Bubanovića i Josipa Križaja poslije predstava na susretima koji su ponekad trajali do kasno u noć! Međutim, poznato je bilo da je Josip Križaj unatoč svemu bio uvijek točan na sutrašnjoj probi, uvijek elegantan – u odijelu s prslukom i satom na lancu preko njega; poznato je bilo da Josip Križaj nikad nije markirao na probi! To je zaista nevjerojatno, kad se zna da je pjevao velike uloge, iznimno teške i duge (Gurnemanz u „Parsifalu”, Kecal u „Prodanoj nevjesti“ ...).

Sve sam to slušao, dok jednog dana 1947. nisam i uživo doživio Josipa Križaja kao Sulejmana u Zajčevoj operi „Nikola Šubić Zrinjski”. Moji dojmovi su bili impresivni i potvrđivali se u svakoj sljedećoj predstavi i ulozi. Josip Križaj imao je jedinstveno lijep i snažan bas, tamne boje s oblim tonom, koji je svojim fokusom uvijek bio prezentan u svim dinamikama! Nezaboravna mi je smrt Sulejmana kada moli „Alah, Alah”. Nitko nije mogao ostati ravnodušan; bio je to *pianissimo* koji je prodirao svojom tamnom bojom u svaki kutak kazališta.

Sljedeća uloga bila je u jednoj od njegovih posljednjih predstava – „Boris Godunov”. To je bio car i po glasu, stasu, držanju, gesti i hodu!!! Posebno je bila impresivna scena „halucinacije” – donesena uvjerljivo, ali bez histerije i pre-naglašene mimike i geste, bez patetike – duboko proživljena tragedija vlastite krivnje koja muči dušu. Njegovo „viđenje” nepostojećeg kad kaže: „Što je to tamo u kutu – ne, nisam ja ubica! O, Gospode, oslobodi me iskušenja.” Od gromoglasnog urlika moćnika do potpuno skrhanog običnog smrtnika suočenog s istinom! Iz tih – naoko jednostavnih nota – izvirala je strahovita snaga, naprosto potresna scena!

Slušao sam ga s Aleksandrom Griffom kao Urotnike u „Kra-

buljnom plesu” Giuseppea Verdija – njihova prisutnost na sceni uvijek je privlačila pozornost u reakcijama na protagoniste, a posebno su ta dva impozantna basa dala orguljsku boju ansamblima i velikim gradacijama.

Posebno će ostati zapamćen jedan „Rigoletto” u ljeto 1958. kada je Josip Križaj nakon dulje pauze (bio je već u mirovini) toga poslijepodneva uskočio u ulogu Sparafucilea. Svi smo mi na dačkoj galeriji sa zanimanjem pratili izvedbu i ostali zapanjeni; Josip Križaj zvučao je sigurno i uvjerljivo, a posebno je impresivan bio završetak scene Rigoletta i Sparafucilea koji završava tonom – veliki G. Zazvučao je impresivan tamni ton koji je trajao do njegova izlaska sa scene. Jasno, prolomio se snažan aplauz, jer to prije i poslije više nikad nismo tako čuli.

Sve uloge Josipa Križaja bile su iznimne: Ferrando u „Trubaduru”, Ramfis i Kralj u „Aidi”, Gazda Marko u „Eri s onoga svijeta”, a posebno Kecal u „Prodanoj nevjesti”. To je uloga koja je do danas ostala nedostižnom nakon Josipa Križaja na našim opernim daskama, kako u pjevačkom tako i u glumačkom pogledu.

Bez pretjerivanja mogu reći, slušajući mnoge pjevače, basiste, da mi se uvijek nameće komparacija s Josipom Križajem, koji i nakon tako velike distance od šezdesetak godina otkako ga nema na opernoj sceni još uvijek traje! Vibrantnost njegova iznimnoga glasa, sugestivnost scenskoga nastupa, pojava i sigurnost, te posebno ljepota muzičke fraze i bogatstvo različitih boja vokalne linije, čine Josipa Križaja velikanom operne scene, jedinstvenim u povijesti zagrebačke Opere.

JOSIP KRIŽAJ

(Vevče pokraj Ljubljane, 5. ožujka 1887. – Zagreb, 30. srpnja 1968.)

UVOD

Josip Križaj jedna je od najvećih umjetničkih ličnosti koje su u hrvatskoj operi djelovale u cijeloj njezinoj gotovo stoljeće i pol dugoj povijesti. Kad je tadašnji bas zagrebačke Opere, Čeh Rudolf Kaulfus otišao na angažman u češku Operu u Prag, tražio se novi prvi bas. Križaj je prvi put nastupio u Zagrebu 23. travnja 1913. u ulozi Mefistofeala u *Faustu*. *Narodne novine* pisale su sutradan: „Mefisto g. Križaja ‘venit, cantavit, vicit’.“ (Došao, pjevao, pobijedio, pr. a.) *Novine Hrvatska* napisale su da je „djavolskim jurišem osvojio publiku“, a novine *Pokret* zaključile: „Takav pozorišni inteligent, koji se razvija i koji će se očitno znatno razviti, mirne duše može da bude uvršten u naš operni ansambl.“ Križaj je odmah osvojio publiku i kritiku. Na zagrebačku opernu pozornicu zakoračila je iznimna pjevačko-scenska osobnost, umjetnik koji je u punoj mjeri imao sve što je takvom čini. Njegove kreacije ostale su uzorom koji je teško doseći, ako je uopće i moguće.

Josip Križaj rođen je 5. ožujka 1887. u Vevču pokraj Ljubljane i prema želji oca Antuna, predvoditelja posla u poznatoj tvornici papira u Vevču, trebao je postati inženjer. No to ga nije zanimalo, jer je od djetinjstva njegovao ljubav prema glazbi. Prvu glazbenu naobrazbu stekao je u školi Glasbene matice kod diplomanta bečkog Konzervatorija, dirigenta Mateja Hubada (1866-1937), a prva scenska iskustva u družini velikoga slovenskog dramskog umjetnika, glumca i redatelja Ignjata Borštnika (1858-1919). Kazališnu karijeru nije počeo kao pjevač, nego kao glumac, u prosincu 1907. u Ljubljani ulogom Hahna u igrokazu *Roza Bernd* njemačkoga dramskog i proznog pisca Gerharta Hauptmanna (1862-1946) na proslavi 25. obljetnice Borštnikova umjetničkog rada i odmah postao član Slovenskog deželnog gledališča. Nepunih mjesec dana poslije, 2. siječnja 1908., na predstavi opere *Romeo i Julija* Charlesa Gounoda zamijenio je oboljeloga Rudolfa Bukšeka i postao član Opere. U njoj je ostao do odlaska u Zagreb. Njegovo djelovanje u Zagrebu od godine 1913. do odlaska u mirovinu 1957., s kratkim prekidima od tri sezone – sezonu 1919./1920. proveo je u Osijeku, 1927./1928. u Beogradu te 1929./1930. u Ljubljani – epoha je magistrálnih basovskih kreacija. Pozivali su ga u inozemstvo i nudili mu primamljive angažmane, ali on je prihvaćao samo gostovanja. Zagreb je bio njegov grad, a zagrebačka Opera pozornica njegova života. Za sve koji su ga doživjeli, za mlade koji su uz njega stasali, bio je nedodirljiva veličina kojoj su se divili, poštovali ga i od njega učili.

Visok umjetnički domet – a prema vlastitim riječima tajna njegova uspjeha bila je studij, rad i opet samo rad – Križaj je postigao već na prvim nastupima, a vrlo brzo tumačio je naj-složenije uloge. Kad je pjevao Hundinga u *Walküri* u svibnju 1914., *Jutarnji list* pisao je da je „bio glasom, mimikom i maskom izvrstan te bi bio na ponos i većoj pozornici, nego što je naša“, a *Narodne novine* da je „sjajio ljepotom svoga mekano-ga i čistoga basa“.

U lipnju 1914. Križaj je već bio jedan od protagonista velikoga kazališnog događaja. Od omiljenoga zagrebačkog basa Toše Lesića preuzeo je ulogu Sveslava na svečanoj predstavi opere

Porin u povodu 60. godišnjice smrti Vatroslava Lisinskog. Bio je to Križajev prvi susret s djelom hrvatskoga autora u Hrvatskoj. A prvi njegov susret uopće s djelom hrvatskog autora bio je još 1908. u Slovenskom deželnom gledališću u Ljubljani u *Nikoli Šubiću Zrinjskom* Ivana pl. Zajca. Najprije je dva puta otpjevao manju ulogu Alapića, a onda je pjevao sultana Sulejmana. Nije navršio ni 22 godine! U rujnu 1915. pjevao je Sulejmana i u Zagrebu, a 29. listopada bio je nositelj glavne uloge Stanca na praznim predstavama opere *Novela od Stanca* Božidara Širole.

Josip Križaj još je u Ljubljani ostvario nekoliko svojih kapitalnih uloga. U Zagrebu ih je nadograđivao. Kad je u Zagrebu pjevao četverostruku ulogu demona u Offenbachovim *Hoffmannovim pričama* i dao sjajnu kreaciju „istančanim promišljenim i otmjenim pjevanjem, brižnom deklamacijom i nadasve prodahnutom karakterizacijom“, izvijestitelj *Obzora* bio je sretan što je Križaj „najposlije kod pozvanih faktora naišao na onu cijenu koja ga po njegovim umjetničkim kvalitetama ide“. *Hrvatska* je pisala da su se u toj ulozi istaknule „sve odlike ovoga liepoga glasa u svim nijansama, u jačini i pianu, u liepim prelazima“, a *Jutarnji list* dalekovidno zaključio da „mu se može proreći izvanredna budućnost“.

Prvi Križajev umjetnički vrhunac bio je barun Ochs na prvoj hrvatskoj izvedbi glazbene komedije *Kavalir s ružom* Richarda Straussa, 29. travnja 1916. Jedva je navršio 29 godina, a tumačio je ulogu koje se obično prihvaćaju pjevači u punoj stvaralačkoj zrelosti, pa i kasnije. „Iznenadjuje nas, kako se taj mladi pjevač umije preobražavati, kao što iznenadjuje i njegova muzikalna sigurnost i izdrživost“, pisala je *Hrvatska*, a zanimljiva je opservacija *Narodnih novina* kako je posve svladao sve poteškoće uloge „nekom posebnom umjetničkom lakoćom“. Kad je Richard Strauss 11. listopada 1916. u Zagrebu sam dirigirao svojim djelom, izjavio je da Križaj „ima eminentnu glazbenu sigurnost da se može u labirintu te uloge slobodno kretati“. Rekao je da je „muzikalan i ritmički vrlo siguran pjevač, kojega čeka lijepa budućnost“. Najzadovoljniji je bio upravo Križajevom kreacijom baruna Ochsa. Svidala mu se njegova mirna i staložena gluma, glas, čista intonacija, muzikalnost, ritmička sigurnost i glazbeno korektno prostudirana i u najmanjim pojedinostima donesena uloga, upravo onako kako je sam zamislio Ochsa. Nije mogao vjerovati da je tomu tako kompletnom umjetniku tek 29 godina! Kao barun Ochs, Križaj je 15. prosinca 1932. proslavio 25. godišnjicu umjetničkoga rada.

Koliko je Josip Križaj ušao u srca Zagrepčana i glazbenih kritičara, najbolje potvrđuje oduševljeni usklik kritičara Milana Grlovića: „Gospodine Križaju, Vi pjevate sve ljepše i ljepše!“ u *Novostima* 9. srpnja 1917. prigodom Križajeva ponovljenog nastupa u *Hoffmannovim pričama*. A prije toga, u prosincu 1916., kad je pjevao Vodenjaka na obnovi Dvořákové *Rusalke*, *Jutarnji list* je pisao: „Kod toga umjetnika (koji to ime zaslužuje potpunim pravom) djeluje sve na način, kojemu nema prigovora. Pjevanje, izražaj, igra i dramska snaga.“ Na prvoj hrvatskoj izvedbi Mozartova *Figarova pira* 1917., u ulozi Figara

dao je „uzornu kreaciju“, bio je „junak večeri“ i „kralj dana kojega se pratilo sa općim udivljenjem“. Kad je u prosincu iste godine nastupio u naslovnoj ulozi Zajčeva *Bana Legeta* – u prvoj izvedbi opere u 20. stoljeću, u glazbenoj redakciji Božidara Širole koju u cjelokupnosti izvedbe kritika nije dobro ocijenila – bio je jedini koji „zaslužuje ozbiljnu pažnju“, jer je ulogu „izveo nekom rigoroznošću, koja je uvijek odlikom ovog solidnog pjevača“ i jer je „Zajčevu krasnu kantilenu pjevao upravo divno velikim modulacijama podajući im prave boje i plastičnu formu“. Kad je poslije, 1931., ponovno pjevao *Bana Legeta* u obnovljenoj izvedbi opere prigodom stogodišnjice rođenja Ivana pl. Zajca, prema pisanju *Obzora*, bio je „suvereni, sonorni, temperamentni i uvjerljivi Ban Leget“ i „u svakom času visoko dominirao scenom“ jer je „njegov vanredni pjevački i glumački izražaj bio savršeno uravnotežen“. *Obzor* je zaključio da je „Ban Leget opet jedna od Križajevih kreacija monumentalnih kontura i visoke umjetničke klase“.

Potkraj siječnja 1918. Križaj je otišao na samostalno gostovanje u Dresden, a u lipnju i srpnju bio je jedan od protagonista iznimno uspjeloga gostovanja ansambla zagrebačke Opere u Trstu. Slovenske novine *Edinost* pisale su o njemu kao „o dobrom znancu iz boljih vremena našega tršćanskoga slovenskoga kazališta“, a njegove brojne kreacije ocijenile su superlativima, poglavito jasno i jezgrovito Kecala u *Prodanoj nevjesti*: „Samo jedno, on je majstor.“ Križajevu besmrtnom Kecalu u Smetaninoj komičnoj operi divio se i slavni ruski glumac, redatelj, kazališni intendant i teoretičar, utemeljitelj Moskovskog umjetničkog kazališta, Konstantin Sergejevič Stanislavski (1863-1938) za svojega gostovanja u Zagrebu godine 1922. Čestitao mu je na „grandioznoj kreaciji“ koju može pjevati po cijelome svijetu. Kad je dvije godine poslije, 1. prosinca 1924., Križaj u Bratislavi nastupio u *Prodanoj nevjesti* pod ravnanjem Oskara Nedbala, poznati češki dirigent izjavio je da poslije smrti slavnog češkog basa, člana bečke Dvorske opere, Wilhelma Hescha (1860-1908), kojega se smatralo najvećim tumačem Kecala, nije bilo boljeg Kecala od Križaja. Isto su mislile i dvije slavne češke pjevačice, dugogodišnje prvakinje Metropolitana, Ema Destinnová (Emmy Destinn) (1878-1930) i Jarmila Novotná (1907-1994), s kojima je Križaj nastupio u *Prodanoj nevjesti* u Zagrebu. Kecala je pjevao oko 250 puta, u 17 gradova, i s njim je 17. listopada 1953. proslavio 45. obljetnicu umjetničkoga rada.

I tako su tijekom dugih godina Križajeve nastupe pratili oduševljeni kritički osvrti, zacijelo najljepši koje je jedan umjetnik imao u povijesti zagrebačke Opere. Zamjerki je bilo vrlo malo, bile su vrlo rijetke, sitne i zanemarive. Njegov Boris Godunov postao je pojam, kao poslije Gostičev *Otello*. Kad je 1929. Josip Križaj kao član ljubljanske Opere gostovao kao Boris, oduševljenju nije bilo kraja. Kritičari su se raspisali raščlanjujući tu njegovu kreaciju do najsitnijih pojedinosti.

Križaj se vratio u zagrebački angažman kad je Krešimir Baranović postao ravnatelj Opere. Upravo to razdoblje, od 28. rujna 1929. do 18. travnja 1940., vrijeme je neponovljivog uzleta zagrebačke Opere i Križajevih najvećih ostvarenja. Bio je u punoj stvaralačkoj zrelosti, a glas mu je blistao jedinstvenom ljepotom i podatnošću. Pišući o njegovoj kreaciji Borisa Godunova, zagrebački tisak naziva ga „naš Šaljapin“. Usporedba sa slavnim ruskim basom, jednim od najvećih pjevača svih vremena, Fjodorom Šaljapinom (1873-1938) govori sama za sebe. U osvrtu na obnovu *Majstora pjevača* 1931. uz opasku da je donio Hansa Sachsa „glasovno, pjevački i stilski kakovoga nam moraju zavidjati i najuglednije pozornice“, kritičar

Obzora zaključio je da je „najjači umjetnički individualitet u našem solističkom enembleu“. A u njemu je tada bila buduća velika Zinka Milanov! Kad je u *Parsifalu* 1932. pjevao *Gurnemanza*, *Večer* je pisala da je „toplina njegovog glasa podala toj ulozi čar i poeziju“. Kad ga je pjevao 1938., bio je „kao iz kamena isklesan, klasično suveren“. U osvrtu na izvedbu *Louise Gustavea Charpentiera* 1936., *Narodne novine* su istaknule: „Velik, nedostiživ, u glumi i pjevanju bio je g. Križaj kao otac. Svaka čast ovakovu pjevaču-glumcu. Treba samo pogledati posljednji čin: posljednju majstorsku glumu g. Križaja. Takvog dramatika u glumačkom izražaju ne poznaje ni naša drama.“ Bio je idealan Galicki u *Knezu Igoru* Aleksandra Borodina. *Jutarnji list* pisao je 1938. da je u *Siegfriedu* „kao uvijek vanredan u svojem dostojanstvu i snazi, suverenom dominiranju scenom i odličnoj stilskoj interpretaciji bio naš ponos i prvak kao Putnik-Wotan“. Kao Filip II. u *Don Carlosu* dao je, prema pisanju *Morgenblatta*, „pjevački i glumački impozantno, divno zaobljeno ostvarenje“. U veljači 1939. u za njega prilično neuobičajenom repertoaru, na prvoj hrvatskoj izvedbi opere *Život na mjesecu* Josepha Haydna „bio je upravo sjajan kao skorojević bez obrazovanosti“. U osvrtu na izvrsnu prvu hrvatsku izvedbu komične opere *Tajni brak* Domenica Cimarose 1940., *Zagrebački list* pisao je da je „g. Križaj u svim svojim scenama dominirao kao centralna figura“, da je „jednako velik umjetnik u svojim visoko-dramatskim kao i u buffo-ulogama, koje kreira s nepogrješivim osjećajem za stil i mjeru“. Kad je 1943. izvedeno *Rajnino zlato* prigodom 60. godišnjice smrti Richarda Wagnera, skladatelj Ivan Brkanović je, hvaleći u novinama *Hrvatski narod* Križajevo „saživljavanje s Wagnerovim stilom“ i „siguran umjetnički ukus“, napisao da je bio Wotan „pun dostojanstva, uzvišen, nedostiživ“, da „krasni, tamni, blagi baršun njegova glasa posjeduje onu potrebnu osjećajnost i sposobnost karakterizacije, da ostvari promjenljivi, nestalni lik toga boga, razapetog između zla i dobra, između ispunjenja zadane riječi i osjećanja, između moći zlata, vlasti i svoje božanstvenosti“ i zaključio da je „njegova tvorba i ovaj put na visokom umjetničkom stupnju“.

Nemoguće je nabrojiti sve Križajeve velike kreacije zlatnim slovima upisane u povijest hrvatske glazbe, a kamoli sve uloge koje je pjevao u Zagrebu. Bilo ih je više od 130, a nastupa 3000, kako su pedantno zabilježile *Kazališne vijesti* 3. listopada 1953. u povodu njegove upravo nevjerojatno visoke 45. umjetničke obljetnice. Bio je velik u dramskim ulogama, poput Borisa Godunova Musorgskog ili kralja Filipa u Verdijevu *Don Carlosu*, čiji je bio prvi hrvatski tumač, te u Wagnerovim ulogama. I u komičnim je ulogama bio izvrstan, kao neodoljivi Kecal u *Prodanoj nevjesti*, Don Basilio u *Seviljskom brijaču* ili Figaro u *Figarovu piru*. Sve su Križajeve interpretacije, od najveće do najmanje uloge i koncertnog nastupa, bile velike i nezaboravne. Redom nastupanja spomenut ćemo još neke uloge koje je tumačio na premijerama ili prvim hrvatskim izvedbama: Kralj Marke u *Tristanu i Izoldi*, Wotan u *Walküri*, Kralj Henrik u *Lohengrinu*, Dosifej u *Hovanščini* Musorgskog, Rocco u Beethovenovu *Fideliju*, Boitov Mefistofele, Hadži Toma na praznim *Koštane* Petra Konjovića, Gremin u *Evgeniju Onjeginu*, Agamemnon u *Ifigeniji u Aulidi* Christoph Willibalda Glucka, Lunardo u Wolf-Ferrarijevoj operi *Četiri grubijana*, Marcel u *Hugenotima*, Boris u *Katarini Izmajlovoj* Šostakoviča, Tomski u *Pikovoj dami*, Daland u *Ukletom Holandezu*, Ivan Susanjin Mihaila Glinke, Leporello u Mozartovu *Don Juanu* i posljednja, *Trulove* u *Životu razvratnika*, Igora Stravinskog 1954. godine.

Križajev doprinos hrvatskoj glazbenoj reprodukciji bio je neobično važan i poticajan. Živo se zauzimao za izvedbe djela hrvatskih skladatelja, pogotovo suvremenih, u kojima je redovito nastupao na praiizvedbama. U *Moru* Frana Lhotke 1920., kako pišu novine *Hrvat*, „kao Kluk svojom impozantnom pojavom i krasnim glasom, pa sigurnim pjevanjem bio je najsavršenija osoba u operi“. Bio je Filip na praiizvedbi Široline opere *Citara i bubanj* 1930., Đavo u operi *Striženo-košeno* Krešimira Baranovića 1932., Balantač u operi *Udovica Rošlinka* Antuna Dobronića 1934., gdje je, kako su pisale *Narodne novine*, „opet istakao svoju poznatu umjetnost u kreaciji groteske“ i 2. studenoga 1935. jedinstven i nezaboravan gazda Marko u operi *Ero s onoga svijeta* Jakova Gotovca, kojega je do kraja duge karijere pjevao oko 150 puta, na svim velikim gostovanjima zagrebačke Opere u Veneciji, Firenci, Rimu, Beču i Londonu. Slijedili su 1938. Marko u Dobronićevu *Rkaču*, 1948. Franjo Taħi u operi *Matija Gubec* Ive Lhotke-Kalinskog, 4. listopada 1950. „jednostavan u izrazu ali intenzivno proživljen“ kapetan Frano u *Ekvinociju* Ivana Brkanovića i 18. svibnja 1952. Kolumbat u Gotovčevoj *Mili Gojsalića*. Pjevao je i Vornica u operi *Adel i Mara* Josipa Hatzea te Velimira u operi *Ljubav i zloba* Vatroslava Lisinskog uz antologijskog Sveslava u *Porinu*. Na svečanoj izvedbi opere 1934., kojom se obilježavala 80. godišnjica smrti Lisinskog, prema *Obzoru*, „bio je glasovno i pojavom odličan, pa je njegova scena u tamnici samo novi dokaz njegovog neiscrpnog talenta u dramatskom stvaranju“. Njegov Sulejman u *Zrinjskom* bio je pojam. Golem uspjeh doživio je na praiizvedbi oratorija *Život i spomen slavnih učitelja svete braće Ćirila i Metodija*, apostola slavenskih Božidara Širole na Festivalu Međunarodnog društva za suvremenu glazbu u Frankfurtu 1927. godine. Bio je kao Sulejman sudionik prve predstave tek uspostavljene Opere Narodnog kazališta u Splitu, 11. ožujka 1941. i prve operne predstave Narodnog kazališta na Rijeci, 2. studenoga 1946. godine. U zagrebačkoj Operi nastavio je nizati svoje velike kreacije. Ponovio je svojega nezaboravnog Borisa Godunova „podređujući svoje bogate glasovne mogućnosti istini dramatskog prikazivanja“. Kad su 1947. obnovljene *Hoffmannove priče*, opet je tumačio četiri lika demona i, prema *Vjesniku*, dao je u ulozi Dr. Miraclea „jednu od svojih najboljih kreacija“ i „njegov kristalni bas došao je do izražaja naročito u oba terceta trećeg čina“. Muzičko predavanje u njegovoj kreaciji Ivana Susanjina 1949. „bilo je protkano toplinom neposrednog proživljavanja herojske tragičnosti“, a kao Daland 1953. „pokazao je što može učiniti jedan veliki umjetnik iz uloge koja je naoko drugorazredne važnosti“.

U Zagrebu je Križaj bio cijenjen koncertni pjevač profinjene muzikalnosti i velike pjevačke kulture. Pjevao je 1926. basovsku dionicu u Verdijevu *Requiemu* i, prema pisanju *Obzora*, „sonorni bas g. Križaja dao je kao pedal orguljama siguran temelj solističkom kvartetu. U apsolutnosti muzikalne sigurnosti, u plemenitosti fraze, u toploti i izražajnosti predavanja i čistoći ozbiljnoga stila nema mu u njegovoj struci kod nas – a valjda ni na daleko – premca“. U prvoj hrvatskoj izvedbi Beethovenove *Devete simfonije* 1927. bio je, prema *Obzoru*, „najbliži oratorijskom pjevanju već po karakteru svoje-

Kratak životopis Josipa Križaja s vlastoručnim potpisom

ga glasa i normalnom načinu pastoznoga pjevanja“ te je „dao vanredno dostojanstveno stilizirani, impresivni i snažni izražaj“. U *Missi solemnis* iz 1934., prema *Morgenblattu* „kao dobitak izvedbi zvučao je bas Josipa Križaja koji je izvrsno frazirao i pjevao s puno izraza“.

Josip Križaj posljednji je put nastupio na sceni 3. studenoga 1957. kao Ferrando u *Trubaduru*. Godine 1963. dobio je Nagradu *Vladimir Nazor* za životno djelo.

Josip Križaj bio je i operni redatelj, režirao je deset opera. U dokolici se bavio slikarstvom i filatelijom, bio je strastveni lovac, pecao je i planinario. Zadržao je svježinu, vedrinu i mladenački zanos do pozne dobi. U povijesti hrvatske glazbene reprodukcije zabilježen je, prema potpuno istinitoj tvrdnji njegova mlađeg kolege Tomislava Neralića, kao operni umjetnik ispred svojega vremena.

Rado viđen i toplo dočekivan, duboko poštovan, cijenjen kao dobar prijatelj i čestit čovjek, Josip Križaj umro je u Zagrebu 30. srpnja 1968. godine.

DJETINJSTVO I POČECI U LJUBLJANI

DJETINJSTVO I POČECI U LJUBLJANI

Josip Križaj rođen je 5. ožujka 1887. u Vevču pokraj Ljubljane od oca Antuna i majke Matilde, rođene Cerar. Prema želji oca, predvoditelja posla u poznatoj tvornici papira u Vevču, trebao je postati inženjer. No to ga nije zanimalo, jer je od djetinjstva njegovao ljubav prema glazbi. Križajev je glas prvi otkrio skladatelj Josip Pavčič (1870-1949). Pozvao ga je da pjeva u crkvi i poslao ga dirigentu Mateju Hubadu¹ kod kojega je Križaj stekao prvu glazbenu naobrazbu u školi *Glasbene matice*. Pohađao ju je od školske godine 1906./1907. do 1911./1912. i završio s odličnim uspjehom. Primili su ga u pjevački kvartet umjesto Julija Betetta² kad je on otišao iz Ljubljane.³ U intervju koji je dao za beogradsku *Pravdu*, sjećajući se svojih pjevačkih početaka, Križaj je rekao da je bio član višeg školskog diletantskog društva koje je održavalo predstave po cijeloj Sloveniji. Završio je realnu gimnaziju.⁴ Prva scenska iskustva stjecao je u družini Ignacija/Ignjata Borštnika.⁵ Kazališnu karijeru nije

počeo kao pjevač, nego kao glumac, 13. prosinca 1907. u Deželnom gledališću⁶ u Ljubljani ulogom Hahna u drami *Roza Bernd Gerharta Hauptmanna*⁷ na proslavi 25. obljetnice Borštnikova umjetničkoga rada. U predstavi koja je uz Borštnika okupila velika imena slovenskog gledališča – Antona Danila, Zofiju Borštnikovu,⁸ Leona Dragutinovića, Hinka Nučića,⁹ Jo-

- 1 Hubad, Matej (1866-1937), pjevački pedagog i dirigent. Nakon završenoga studija na Konzervatoriju u Beču, 1898. vratio se u Ljubljanu gdje je kao uređivač izdanja, profesor pjevanja i voditelj zbora *Glasbene matice* postao središnjom ličnošću slovenskoga glazbenog života. Zahvaljujući njemu, škola *Glasbene matice* postala je godine 1919. konzervatorij. Vodio je tu glazbenu instituciju do 1933. i kao profesor odgojio većinu uglednih slovenskih vokalnih solista.
- 2 Betetto, Julij (1885-1963), bas i pjevački pedagog. Nakon školovanja u Ljubljani u školi *Glasbene matice* kod Mateja Hubada, 1902. otišao je na audiciju u bečku Dvorsku operu, u kojoj je angažiran pa je u njoj ostao do 1922. Vratio se u Ljubljanu i postao ravnatelj ljubljanske Opere. Od 1933. do 1940. bio je ravnatelj konzervatorija ljubljanske glasbene matice.
- 3 -žh- [Žiga Hiršler], Josip Križaj, *Jutarnji list*, 14. 12. 1932.
- 4 M. G., 25-godišnjica umetničkoga rada Josipa Križaja, *Pravda*, Beograd, 8. 12. 1932.
- 5 Borštnik, Ignjat (Ignacij) (1858-1919), veliki slovenski dramski glumac i redatelj. Usavršavao se u glumi u Burgtheateru u Beču. Jedna je od vodećih ličnosti u prvoj generaciji slovenskih profe-

- sionalnih glumaca; uz to redatelj i pedagog. Na poziv Stjepana Miletića došao je 1894. u Zagreb i angažiran je u Hrvatskom zemaljskom kazalištu zajedno sa suprugom Zofijom. Napustio je tradicionalni patos i usmjerio se prema realizmu koji u to vrijeme počinje prevladavati i na zagrebačkoj sceni. U Zagrebu je bio angažiran do 1918. i ostvario je oko 270 najraznovrsnijih uloga.
- 6 Deželno gledališče u Ljubljani gradili su češki arhitekti Jan Vladimír Hrašky i Anton J. Hruby. Gradilo se od 1890. do 1892. i otvoreno je 15. 11. 1892. Ispred zgrade nalaze se kipovi glasovitih slovenskih glumaca Antona Verovškega i Ignacija Borštnika, djelo arhitekta Jože Plečnika i kipara Franceta Kralja. Godine 1990. dodan je kip Julija Betetta.
 - 7 Hauptmann, Gerhart (1862-1946), glasoviti njemački dramatičar, dobitnik Nobelove nagrade za književnost 1912. godine. Najvažniji predstavnik naturalizma u njemačkoj književnosti.
 - 8 Borštnikova Zvonarjeva, Zofija (Sofija) (1868-1948) u Zagrebu je ostala do 1903. Često je mijenjala angažmane. Privlačna stasa i strastvena temperamenta, bila je sklona romantičnoj teatralnosti, što je privlačilo publiku, ali je, slijedeći interpretativni stil svojega supruga, igrala i psihološki produbljenije likove, poglavito u dramama Nordijaca Ibsena i Strindberga.
 - 9 Nučić, Hinko (1883-1970), veliki slovenski kazališni i filmski glumac, redatelj i pedagog. Kao glumac i redatelj bio je član slovenske Drame do 1912., kad je došao u Zagreb i u njemu proveo glavninu svojega umjetničkog djelovanja. Od 1919. do 1921. djelovao je u Mariboru u kojemu je osnovao prvo stalno Slovensko narodno gledališče i organizirao glumačku školu. Vratio se u Zagreb i u njemu ostao do kraja svoje iznimno bogate umjetničke karijere. Ostvario je bogatu galeriju savjesno prostudiranih likova najraznolikijih stilskih i vremenskih određenja. Takve su

sipa Povhèa – igrao je malu ulogu, ali je odmah angažiran za stalnog člana. Očito je uočena njegova glumačka nadarenost jer su mu nakon tjedan dana povjerali ulogu Popotnika u, kako se nazivalo, *izvornoj noviteti*, tj. izvornoj novini, *Pohujšanje v dolini šentflorjanski* (Sablazan u šentflorijanskoj dolini) Ivana Cankara.¹⁰ Slijedila je još jedna uloga u igri s pjevanjem, a onda je na samome početku sljedeće godine, dakle nepunih mjesec dana poslije debija, 2. siječnja 1908., na predstavi opere *Romeo i Julija* Charlesa Gounoda zamijenio oboljeloga Rudolfa Bukšeka¹¹ u ulozi Escalusa, koju je naučio za dva dana. Postigao je velik uspjeh i angažiran je za drugog basa. Nakon godinu dana postat će prvi bas.¹² Dirigirao je Hilarij Benišek.¹³ Juliju je pjevala Marija Collignon, a Romea Stanislav Jastrzebski.¹⁴ Odigrao je još nekoliko uloga u dramama i igrama s pjevanjem. U ožujku je pjevao Kneza na prvoj slovenskoj izvedbi opere *Mazepa* poljskoga skladatelja i dirigenta Adama Münchheimera (1830-1904), koji je poslije smrti oca poljske nacionalne opere Stanislawa Moniuszkog 1872. postavljen za ravnatelja Opere u Varšavi. Opera je nastala prema istoimenoj drami poljskoga pjesnika romantizma Juliusza Slowackog (1809-1849). Drama je objavljena 1840., a opera je napisana 1885. Za tu je prigodu pozvan iz Zagreba kao gost poljski tenor Stanislaw Orzelski.¹⁵ Od travnja do rujna 1908. Križaj nije

nastupao. U listopadu počinje njegov redoviti „pogon“ – petnaestak predstava mjesečno. Uz nekoliko uloga u drami, igri s pjevanjem i opereti, našle su se i dvije operne: Carski komesar u *Madame Butterfly* i Drugi Filistejac u operi *Samson i Dalila*.

Nastupi u operi postaju sve češći. Križaj se 27. studenoga 1908. susreće s prvim likom hrvatskoga autora. Pjeva Gašpara Alapića u *Zrinjskom* s Bogdanom pl. Vulakovićem¹⁶ u naslovnoj ulozi. Sudjelovale su dvije ugledne ljubljanske sopranistice: Josipina Šipankova¹⁷ i Lilly Nordgartova¹⁸ i tenor Alojz Fiala,¹⁹ a Sulejmana je pjevao Bohumil Vlček.²⁰ Deset dana poslije, 8. prosinca 1908., Križaj na repertoar uvrštava svoju prvu veliku ulogu – sultana Sulejmana²¹ – koja će postati jedna od njegovih stožernih uloga. Desetljećima će biti njezin vrhunski i nezamjenjivi interpret. Slijede dvije srednje velike uloge: Dancairo u *Carmen* i Miha u *Prodanoj nevjesti*, mala uloga Ivana (Johanna) u *Wertheru* i u ožujku 1909. knez Gremin u *Evgeniju Onjeginu* s Vulakovićem u naslovnoj ulozi. I Gremin će postati jedno od važnijih Križajevih glazbeno-scenskih ostvarenja.

Od 5. listopada 1909. do 15. rujna 1910. na odsluženju je vojnog roka.

Ljubljanski operni život znatno je unaprijedio glasoviti di-

bile i njegove režije, kao i pedagoški rad u različitim glumačkim školama.

- 10 Cankar, Ivan (1876-1918), slovenski književnik, jedan od četiri glavna predstavnika slovenske moderne. Bio je pjesnik, dramatičar, novelist, romanopisac, satiričar, kritičar, polemičar, predavač i politički radnik, borac za istinu, slobodu i perspektivniju budućnost radnog čovjeka.
- 11 Bukšek, Rudolf (1882-1933) učio je pjevanje kod Mateja Hubada. Godine 1902. angažiran je u drami i operi. Nakon angažmana u Ljubljani, došao je u Zagreb i bio član zagrebačke Opere od 1914. do 1919. i od 1926. do smrti, a osječke u sezoni 1913./1914. i od 1919. do 1926. Pouzdan član ansambla s bogatim i raznolikim repertoarom od Figara u *Seviljskom brijaču* do Mefistofeala u *Faustu*.
- 12 M. G., 25-godišnjica umetničkog rada Josipa Križaja, *Pravda*, Beograd, 8. 12. 1932.
- 13 Benišek, Hilarion (1863-1919), dirigent češkog podrijetla. Filozofiju i glazbu studirao je u Pragu. Naslijedio je Frana Gerbiča i od 1904. do 1910. bio je ravnatelj Opere u Ljubljani. Uvrstio je u repertoar oko 130 glazbeno-scenskih djela.
- 14 Jastrzebski, Stanislav (1879-1921), pravim imenom Szulem Hasman, tenor poljskoga podrijetla. Kazališnu karijeru počeo je 1905. u Ljubljani, od 1908. do 1919. prvak je zagrebačke najprije Operete (sjajan Albinijev barun Trenk), a zatim Opere. Od 1919. do smrti djelovao je u Osijeku. Prvi hrvatski dramski tenor snažna glasa i bogate izražajnosti. Prvi hrvatski Samson i Tristan, antologijski Pedro u operi *U dolini* i Jean u *Pelivanu svete Gospe*. Sudionik praiizvedbi nekoliko važnih hrvatskih opera, među njima *Ognja* Blagoja Berse i *Povratka* Josipa Hatzea.
- 15 Orzelski, Stanislaw (1873-1950) od 1896. do 1900. djelovao je u Lavovu (Lwówu); 1901. došao je u zagrebačku Operu. Ostao je samo jednu sezonu, ali je ostvario više uloga: Maksa u *Strijelcu vilenjaku*, Janka u *Prodanoj nevjesti*, Sokolovića u *Zrinjskom*, Oberona na hrvatskoj premijeri istoimene Weberove opere, Drotića na praiizvedbi opere *Maričon* Srečka Albinija, Tonija na prvoj hrvatskoj izvedbi Donizettijeve opere *Kći pukovnije* i Sme-

tanina Dalibora. Nastupao je u operi i opereti. Onda je prekinuo angažman i otišao u Prag. Od 1907. do 1910. djelovao je u Budimpešti, 1906. i 1908. gostovao je u Zagrebu. Nastupao je u Beogradu, Varšavi, Hamburgu i Milanu.

- 16 Vulaković, pl. Bogdan (1862-1919) bio je član Opera u Grazu, Bremenu, Düsseldorfu i Bratislavi. Od 1896. do 1902. prvi bariton zagrebačke Opere. Nakon djelovanja u Olomoucu i Aachenu, od 1908. do 1910. član ljubljanske Opere i onda ponovno zagrebačke. Isticao se lijepim glasom i temperamentnom glumom. Nakon suprugine smrti, od žalosti je, u potpunom živčanom rastrojstvu, počinio samoubojstvo.
- 17 Šipankova, Josipina (1875-1950), umjetnica češkoga podrijetla. U Ljubljani je počela djelovati 1902. kao harfistica u orkestru. Solistica Opere bila je u sezoni 1908./1909. i 1911./1912. Pjevala je vrlo raznovrstan repertoar, od Marice u *Prodanoj nevjesti*, Tatjane u *Evgeniju Onjeginu* i Dvořákové Rusalke do Dalile, Charlotte u *Wertheru* i *Carmen*.
- 18 Nordgartova, Lilly. Djelovala je u Ljubljani od 1908. do 1910. Umjetnica lijepa, bogata glasa, temperamentne scenske igre i dobre karakterizacije lika. Ostvarila je nekoliko dojmljivih sopranskih i mezzosopranskih uloga: *Carmen*, *Cio-Cio-San* u *Madame Butterfly*, *Neddu* u *Pagliaccima*, *Toscu*, *Leonoru* u *Trubaduru*, *Kraljicu od Sabe*.
- 19 Fiala, Alojz (1879-1940), tenor češkoga podrijetla. Studirao u Olomoucu, usavršavao se u Beču. Od 1907. do 1908. bio je solist u Vinohradechovu kazalištu u Pragu. U ljubljanskoj Operi djelovao je od 1908. do 1910. Zatim je otišao u Brno do 1915. pa u České Budějovice.
- 20 Vlček, Bohumil (1874-1926), bas i redatelj češkoga podrijetla. Nakon što je pjevao u zboru Njemačkoga teatra u Pragu, od 1898. do 1903. djelovao je u Brnu, 1907. u Pragu. U ljubljanskoj Operi u sezoni 1908./1909. nastupao je u ulogama Kecalala u *Prodanoj nevjesti* i Sulejmana. Kao redatelj postavio je na scenu 11 opera i dvije operete.
- 21 Opširnije u poglavlju *Sulejman*.

Lokrajina Slovencija
Okraj - kraj Ljubljana okolica
57

Škofija Ljubljana
Dežanija Ljubljana okolica

Rojstni in krsni list

Izpisak iz rojstne in krsne knjige župnije Svete Marije
v Ljubju pri Ljubljani.
Ljubljana 11. Jan. 1887. št. 22.

Leto, mesec	rojstva	1887. dne 5. marca
in dan	krsta i. kat. obi.	Jedentovc. samost. poudenc. eden dne petega marca 1887 dne 6. marca
Kraj rojstva (ulica) h. št.		Vošče h. št. 22.
občina - okraj		sti. D. M. v Ljubju, okraj Ljubljana okolica
Ime otrokov.		Josip
Zakonski, nezakonski, sin, hči		sin, zakonski
Krsto in pobinski ime, stan, vera, podatki o rojstvu	pečat	Anton Krizaj delovodja v papirnici Pim. katol. vere.
in pristopnosti	matere	Marija vjerna Cera zakonita soproga R. kat. vere.
Krsto in pobinski ime, stan, bitor.		Joan Gotinčar, prodnik - gostilničar Marija Gotinčar njegova soproga
Krsitelj		Frans Nekinc, kapelan

V dokaz resničnosti lastnorocni podpis in uradni pečat.
Župnijski urad D. M. v Ljubju, dne 19. jan. 1925.

Da je ovaj prapiz vjeran pradioženom originalu
izdi potpisom i pečatom.
U Zagrebu, 24/1 1922. ŽUPRAVNIKA

J. Müller s. e.
župnik

Rodni i krsni list

Slovensko deželno gledališče, Ljubljana

rigent Fritz Reiner,²² kojega su prozvali Fridrik ili Friderik. Počeo je povjeravati Križaju veće i važnije uloge u operama kojima je dirigirao. Prva je bila tamničar Beneš u Smetaninu *Daliboru*. Slijedio je Reinerov izlet u klasičnu operetu. Odbrao je Franza Lehára i njegova *Grofa Luxemburga* u kojemu je Križaj tumačio pariškog činovnika Pélégrina. Reineru Križaj zahvaljuje i svoj prvi susret s opusom Richarda Wagnera²³ – 27. studenoga 1910. pjevao je Hermanna u *Tannhäuseru*. Veneru je pjevala Jeanette pl. Foedranspergova.²⁴ Reiner je opet dirigirao jednu Lehárovu operetu – *Kneginju* – u kojoj je Križaj sudjelovao. Zatim je mladi bas pjevao Gašpara (Caspara) u Weberovu *Strijelcu vilenjaku*, Collinea u *La Bohème* (za tu je

priliku iz Zagreba pozvan kao gost Ernesto vitez Cammarota²⁵) i, kao kruna dotadašnjeg djelovanja, u ožujku 1911. došao je Mefisto²⁶ u Gounodovu *Faustu*, još jedna buduća krunska uloga u Križajevu repertoaru, također pod Reinerovim ravnanjem. Križaja opet ne nalazimo u predstavama na repertoaru od kraja ožujka do sredine rujna.

Premda Križaj još uvijek nastupa u opereti, igrama s pjevanjem i drami, uglavnom na premijerama, sve češće pjeva u operi. Početkom listopada pjeva Sparafucilea u *Rigolettu* pod ravnanjem Vaclava Talicha.²⁷ U dvjema predstavama opere u ulozi Gilde gostuje omiljena zagrebačka primadona Maja de Strozzi.²⁸ Križaj 26. listopada 1911. na repertoar uvrštava

22 Reiner, Fritz (1888-1963), znameniti mađarsko-američki dirigent. U sezoni 1910./1911. djelovao je u ljubljanskoj Operi. U listopadu 1911. u Ljubljani se vjenčao s Elcom Jelacin i vratio u Budimpeštu, u pučku operu (*Népopera*) teatra Erkel, koji je otvoren 1911. Godine 1914. otišao je u Dresden, a od 1922. djelovao je u Sjedinjenim Američkim Državama kao dirigent u Metropolitanu, kao glavni dirigent Simfonijskog orkestra iz Cincinnatija i kao muzički ravnatelj Čikaškog simfonijskog orkestra.

23 Opširnije u poglavlju *Wagner*.

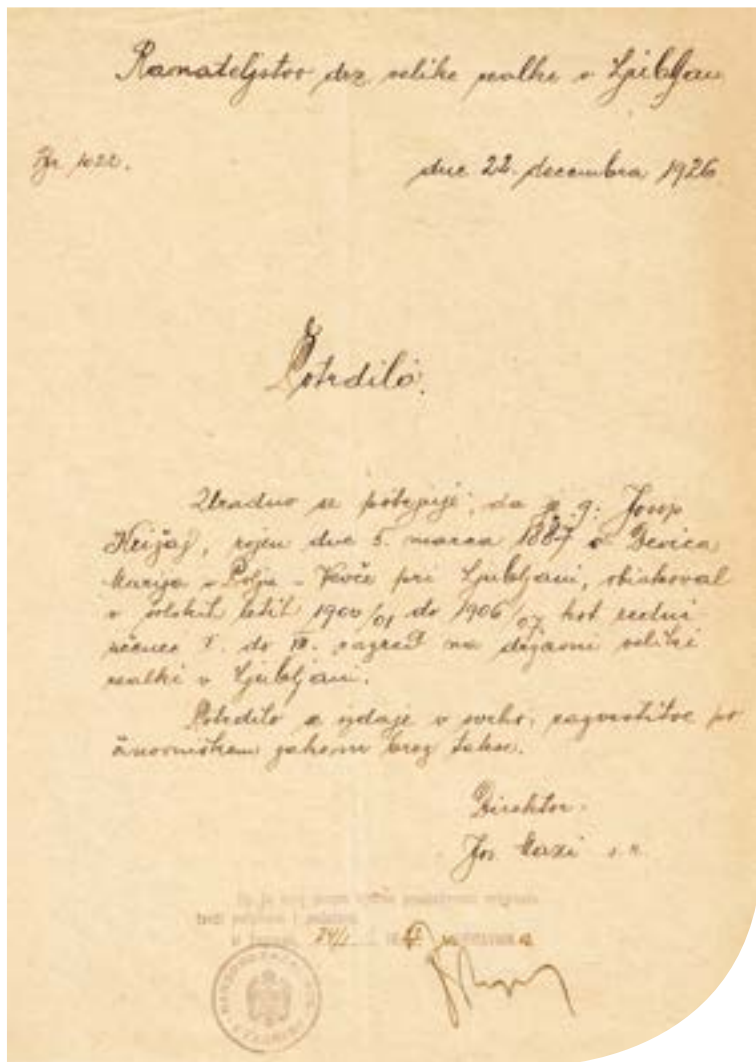
24 Jeanette pl. Foedransperg (1885-1956) bila je od 1910. do 1912. članica Opere u Ljubljani. Nakon Prvog svjetskog rata posvetila se vokalnoj pedagogiji i odgojila nekoliko istaknutih slovenskih opernih pjevača.

25 Cammarota, Ernesto (1861-1934) došao je 1887. u Zagreb u kojemu je kao operni prvak nastupao do 1924. Bio je prvi hrvatski tumač mnogih glavnih tenorskih likova svjetske operne literature, među njima i Verdijeva Otella, i prvi interpret kulturnoga lika hrvatske opere, Porina Vatroslava Lisinskog. Jedan je od utemeljitelja Pjevačkoga društva *Lisinski*. Njegov doprinos hrvatskoj glazbenoj reprodukciji vrlo je velik.

26 Opširnije u poglavlju *Mefisto*.

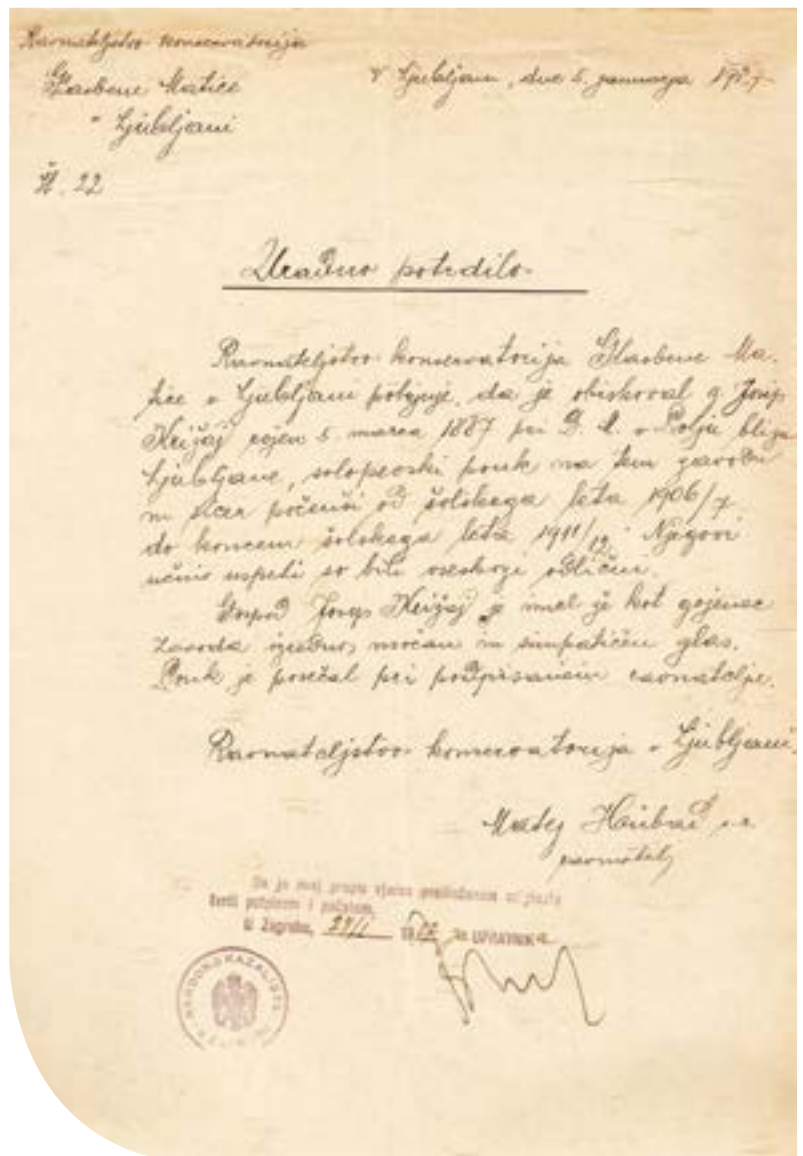
27 Talich, Vaclav (1883-1961), glasoviti češki dirigent, u to vrijeme dirigent Slovenske filharmonije.

28 De Strozzi, markiza Maja, udana Pečić (1882-1962) jedna od najvećih umjetnica hrvatske glazbene scene. Nakon angažmana

Potvrda ravnateljstva državne velike realke u Ljubljani koju je Josip Križaj pohađao od školske godine 1900./1901. do 1906./1907.

Potvrda ravnateljstva Konzervatorija Glasbene matice u Ljubljani da ga je Josip Križaj pohađao od školske godine 1906./1907. do 1911./1912. s odličnim uspjehom.

ulogu za koju će postati pojam – Kecala u *Prodanoj nevjesti*.²⁹ Ona će biti kruna njegova komičnog repertoara. Birat će je za proslave godišnjica. Ono što valja posebno istaknuti jest to da ju je naučio radeći s Vaclavom Talichom. U jednoj izvedbi nanovo uvježbanog *Grofa Luxemburga* u ulozi Angèle gostuje zagrebačka operetna diva, obljubljenka Irma Polak.³⁰ Križaj počinje u *Carmen* pjevati Zunigu, u nekim predstavama opere u siječnju 1912. gostuje Anka Horvat.³¹ Pod Talichovim ravnanjem u veljači 1912. Josip Križaj uvrštava na repertoar još jednu svoju veliku ulogu – Vodenjaka u Dvořákovoj *Rusalki*.³² Od travnja do rujna 1912. nema predstava. U ljubljansku Operu dolazi jedan naš dobar znanac – češki dirigent Ciril Metoděj Hrazdira³³ i povjerava Križaju ulogu Jurija u operi *U zdencu* Viléma Blodeka (1834-1874). S orkestrom Slovenske filharmonije Hrazdira postavlja na scenu Wagnerova *Ukletog Holandeza* i Križaj pjeva Dalanda, još jednu ulogu koju će pjevati desetljećima. U dvjema predstavama opere u siječnju 1913. gostovala je u ulozi Sente zagrebačka operna prvakinja

Mira Korošec.³⁴ Nakon male uloge Doktora Grenvila u *Traviati* pod Hrazdirinim ravnanjem, s Janom Richterjevom,³⁵ potkraj prosinca 1912. Križaj ostvaruje još jednu krunsku ulogu svojega repertoara – četverostruki lik demona u Offenbachovim *Hoffmannovim pričama*,³⁶ čiji će također vrhunski interpret biti još desetljećima. Dirigira Hrazdira koji će u siječnju 1913. postaviti na scenu jednu češku operu – *Juriš na mlin* Karela Weisa³⁷ i Križaju povjeriti ulogu Pruskog satnika. Križaj će otpjevati još jednu malu, ali dojmljivu ulogu – ujaka Bonza u *Madame Butterfly*, a na premijeri *Seviljskog brijača* Hrazdira će ga uzeti za ulogu Doktora Bartola. Još će pjevati Crkvenjaka u *Tosci* pod Hrazdirinim ravnanjem, s Jelenom Lowczynskom i Lilly Nordgartovom u naslovnoj ulozi. Smiješi mu se Zagreb. I 23. travnja 1913. Križaj prvi put u Zagrebu pjeva jednu od svojih najboljih uloga – Mefista, potom u svibnju Hermanna u *Tannhäuseru...* i angažiran je u Kraljevskom zemaljskom hrvatskom kazalištu u Zagrebu. Angažman počinje kao Vrhovni svećenik u *novo naučenoj* izvedbi opere *Kraljica od Sabe* Karla Goldmarka.

u Wiesbadenu i Grazu, od 1910. do 1937. s kraćim prekidima, jedan od najvažnijih soprana zagrebačke Opere. Umjetnica vrhunske muzikalnosti i snažnog scenskog naboja, ostvarivala je nezaboravne kreacije. Pjevačica profinjena ukusa i osjeća-ja za stilske odrednice, s jednakim je uspjehom interpretirala vokalnu liriku, poglavito suvremenih skladatelja. Igor Stravinski posvetio joj je četiri pjesme. Thomas Mann spominje ju u romanu *Doktor Faust*. Majka Borisa Papandopula.

29 Opširnije u poglavlju *Kecal*.

30 Polak, Irma (1875-1931), pravim imenom Marija Fabiani, kako piše u Slovenskom biografskom leksikonu, str. 431. U knjizi krštenih Marijinog Oznanjenja 1865.-1878. za 11. lipnja 1875. na str. 664 podbrojem 112 navedena je kao Maria Helena Josefa, mati Marija Fabiani, udovica, kraj Gradičće, Vorstadt 38. Dakle, bila je izvanbračno dijete. Lijepa i zvonka glasa, vrhunske muzikalnosti i iznimne sceničnosti, bila je glazbeno-scenski fenomen. Očaravala je svojim operetnim dostignućima. Jednako vrsna bila je i kao operna umjetnica. Njezina obljubljenost kod publike i popularnost bile su ravne onima koju danas uživaju najveće estradne zvijezde. Bila je prva hrvatska Cio-Cio-San u *Madame Butterfly*.

31 Horvat, rođena Pisačić, preudana Gottlieb, Anka (1884-1948) debitirala je 1909. u Zagrebu kao Carmen. Zbog društvenog položaja djelovala je u zagrebačkoj Operi od 1910. do 1914. kao gošća. Od 1914. do 1918. bila je članica Opere u Dresdenu. Vratila se u Zagreb i posve posvetila koncertnom pjevanju, a 1924. povukla se iz javnoga glazbenog života, no nastavila je savjetovati pjevače. Obogatila je hrvatsku glazbu kao jedna od najcjelovitijih umjetnica čiji je svaki nastup bio visoke estetske vrijednosti.

32 Opširnije u poglavlju *Vodenjak*.

33 Hrazdira, Ciril Metoděj (1868-1926), češki skladatelj i dirigent, učenik Leoša Janáčka na Orguljaškoj školi u Brnu u kojemu je 1904. dirigirao praišvedbom Janáčkovice opere *Njena pastorka* (Jenůfa). Od 1911. bio je zborovođa Pjevačkog društva *Zvonimir* u Splitu, od 1912. do 1913. dirigent Slovenske filharmonije. Vratio se u Split, u kojemu je uvelike pridonio razvoju glazbene kulture.

34 Korošec, Mira (1882-1963) završila je studij pjevanja na bečkom Konzervatoriju. Od 1910. do 1914. prvakinja zagrebačke Opere, a zatim Opere u Hamburgu do 1919. kad se zbog udaje povukla sa scene. Pjevačica rijetko lijepa i snažna dramskog soprana, posebno poznata kao Tosca i Aida. Prva hrvatska Dalila u *Samsonu i Dalili* i Maršalica u *Kavaliru s ružom*. Sudionica praišvedbi nekoliko važnih hrvatskih opera.

35 Richter, Jana (1891-?), češka sopranistica. U sezoni 1912./1913. i od 1918. do 1920. solistica ljubljanske Opere. Pjevala je samo velike i glavne uloge, kao što su Violetta u *Traviati*, Cio-Cio-San u *Madame Butterfly*, Rosina u *Seviljskom brijaču*, Tatjana u *Evgeniju Onjeginu*, Mimì u *La Bohème* i Liza u *Pikovoj dami*. Kritika piše o njoj kao o simpatičnoj pjevačici, nevelika, ali nježna, osjećajna i zvonka glasa.

36 Opširnije u poglavlju *Lindorf/Coppelijs/Dapertutto/Dr. Miracle*.

37 Weis, Kar(e)l (1862-1944), češki skladatelj i sakupljač narodnih pjesama.

št. 35. (Par.) Dež. gledališče v Ljubljani. Dr. pr. 1714.

V petek, dne 13. decembra 1907.

Gostovanje g. Ignacija Borštnika iz Zagreba
Prvič. o priliki 25letnice njegovega umetniškega delovanja. Prvič.

ROZA BERND.

Igrokaz v peti dejah. — Scenarist Robert Hauptmann. — Prevod Josip Wauer. — Režiser Leo Štrajnberčič.

Kamere:		Kamere:		Kamere:	
1. Križaj	2. Križaj	3. Križaj	4. Križaj	5. Križaj	6. Križaj
7. Križaj	8. Križaj	9. Križaj	10. Križaj	11. Križaj	12. Križaj

Blagajnica se odpre ob 7. * Začetek ob polu 8. * Konec ob 10.

Prvi nastup Josipa Križaja na sceni: Hahn na premijeri igrokaza *Roza Bernd* Gerharta Hauptmanna, Ljubljana, 1907.

št. 43. (Par.) Dež. gledališče v Ljubljani. Dr. pr. 1714.

Četrtd. V četrtek, dne 2. januarja 1908. Četrtd.

ROMEO IN JULIJA.

Velika opera v petih dejah (šestih slikah). Scenarist po Shakespeareju prevod J. Borštnik in R. Carré. Prevod Roman Štamberk. Uglasbil Ot. Gounod. Kapelnik H. Benišek. Režiser J. Kraljčič.

Kamere:		Kamere:		Kamere:	
1. Križaj	2. Križaj	3. Križaj	4. Križaj	5. Križaj	6. Križaj
7. Križaj	8. Križaj	9. Križaj	10. Križaj	11. Križaj	12. Križaj

Blagajnica se odpre ob 7. * Začetek ob polu 8. * Konec po 10.

Prvi nastup Josipa Križaja u operi: Escalus u operi *Romeo i Julija* Charlesa Gounoda, Ljubljana, 1908.

Slovensko deželno gledališče v Ljubljani.

V torek, dne 14. februarja 1911. Prvič v sezoni.

BOHÈME.

(Življenje umetnikov-bohémov.)

Opera!

Kamere:		Kamere:		Kamere:	
1. Križaj	2. Križaj	3. Križaj	4. Križaj	5. Križaj	6. Križaj
7. Križaj	8. Križaj	9. Križaj	10. Križaj	11. Križaj	12. Križaj

Blagajnica se odpre ob 7. * Začetek ob 7.45. * Konec ob 10.30.

Prvi nastup Josipa Križaja u ulozi Collinea u operi *La Bohème* Giacoma Puccinija, Ljubljana, 1911.

Dež. gledališče v Ljubljani.

št. 90. (par.) Dr. pr. 1861.

V torek, dne 16. marca 1909.

Na korist g. kapelniku H. Benišku.

Prvič v sezoni:

Onjegin

Velika opera v treh dejanjih (7 slikah). Po romanu A. S. Puškina. Uglasbil J. Čajkovskij. Režiser B. Višek. Kapelnik H. Benišek.

Knez Gremin	Križaj	Filipjeva, okeznica pri
Evgenij Onjegin	pl. Vučković	Larina
Lenski	Fiala	Zarecki
Larina, graščakinja	Thalerjeva	Trigon
Tatjana	Štamparjeva	Stojnik
Olga	Nordgartova	Guillot, sluga

Ruski kmetje in kmetice, dame, šastniki. — Dejanje se vrši na posestvu graščakinja Larine in v Petrogradu v prvi polovici 19. veka. — Med II. in III. dej. minota dva leta.

Parter.		Balkon.	
Sedež I. do III. vrste	3 K -- h	Sedež I. vrste	1 K 80 h
IV. VI.	2. 60	II.	1. 60
VII. IX.	2. 40	III.	1. 40
X. in XI.	2. --	Galerija.	
Stojšče	1. --	Sedež I. vrste	1 K --
dijaklo	40	II. do V. vrste	80
Lože	1. 80	Stojšče	30
na dijake	1. --		

Sedeži in lože se dobivajo v Sežarkovi trafiki v Sežanovih ulicah in vnočur pri blagajni.

Blagajnica se odpre ob 7. * Začetek ob 7.45. * Konec po 10.

Garderoba prosta. — Gledališki list stane 10 h.

Prvi nastup Josipa Križaja u ulozi Kneza Gremina u *Evgeniju Onjeginu* Petra Iljiča Čajkovskog, Ljubljana, 1909.

Slovensko deželno gledališče v Ljubljani.

št. 35. (Par.) Učena se sedeli: 21. postava. Prvič v sezoni.

V soboto, dne 1. marca 1913.

BRIVEC SEVILJSKI

Operna igra v 3 dejah (4 slike) — Scenarist Gioacchino Rossini. — Prevod J. Borštnik. — Uglasbil Gioacchino Rossini. — Kapelnik H. Benišek. Režiser J. Kraljčič.

Kamere:		Kamere:		Kamere:	
1. Križaj	2. Križaj	3. Križaj	4. Križaj	5. Križaj	6. Križaj
7. Križaj	8. Križaj	9. Križaj	10. Križaj	11. Križaj	12. Križaj

Blagajnica se odpre ob 7. * Začetek ob 7.45. * Konec ob 10.30.

Prvi nastup Josipa Križaja kao doktora Bartola na premijeri opere *Seviljski brijač* Gioachina Rossinija, Ljubljana, 1913.

Josip Križaj na prvom nastupu u Kraljevskom zemaljskom hrvatskom kazalištu u Zagrebu kao Mefisto u *Faustu* 23. 4. 1913.

ZAGREB OD 1913. DO 1919.

ZAGREB 1913.— 1919.¹

1 Kritike i ostali novinski članci doslovce su citirani.

Josip Križaj došao je u Zagreb kad je tadašnji bas zagrebačke Opere Čeh Rudolf Kaulfus otišao u češku Operu u Pragu. Tražio se novi prvi bas. *Nedjeljne novosti* 20. travnja 1913. najavljuju da će biti zanimljivih gostovanja uz gdjicu Jelenu Lowczyński, „sestru našeg tenoriste“.¹ Pišu: „U petak dne 25. o. m. ponovit će se grandiozni Wagnerov ‘Tannhäuser’, zamašna tečevina repertoara ovogodišnje sezone; u njem će prvi put na našoj pozornici pjevati grofa Hermanna basista slovenske opere u Ljubljani, gosp. Križaj i to na angažman, jer g. Kaulfus odlazi na ‘Narodni divadlo’ u Prag. G. Križaj pjevat će i Mefistu u ‘Faustu’.“²

Križaj je prvi put nastupio u Zagrebu 23. travnja 1913. u ulozi Mefistofeala u *Faustu*. Jedva je navršio 26 godina. Kao da se tisak natjecao kako će ga što više pohvaliti. *Narodne novine* pisale su sutradan: „Mefisto g. Križaj ‘venit, cantavit, vicit’.“ (Došao, pjevao, pobijedio, op. ur.) „To bijaše elegantan, zloban i šaljiv, glumački živ i okretan Mefisto, u krasnim kostimima i sa značajnom maskom. U njega je sonorani bas, čist pijev, okretna škola, ali u dubljini mu manjka jedrina. On je sjajno uspio.“³ *Obzor* je istoga dana pisao: „Mefista pjevao kao gost Slovenac g. Josip Križaj. Glas mu je jak, zvonak i svjež, pjeva vanrednom lakoćom, igra vrlo otmeno, a pojava pristala. Već u prvom činu osvojio je slušaoc.“⁴ *Male novine* bile su vrlo kratke. Pisale su: „Mefista je pjevao Slovenac Josip Križaj. Glas mu je mlad i zvonak, pa kad je pjevao napitnicu u II. činu, sve je zvonilo u kazalištu.“⁵ U obilju laskavih ocjena uz naznaku da mu je glas nešto slabiji u dubokim položajima, jedinu ozbiljnu primjedbku imao je izvjestitelj *Jutarnjeg lista*. Pisao je: „G. Križaj, baritonista ljubljanske opere, pjevao je Mefista za

angažman. Bit će, prema jučerašnjem uspjehu, angažovan, te će sa svojim zvučnim, tek u dubini nešto slabim basom, značiti dobitak za našu operu. Ipak morat će se odreći traženja banalnih efekata u igri, što bi pristajalo kakvom pokrajinskom kazalištu. Mefisto jest doduše kod Gounoda humorističan, ali nije lakrdijaš.“⁶

Kako se razbolio prvi tenor, Stanislav Jastrzebski, i nije mogao biti izveden *Tannhäuser* u planiranom terminu, ponovila se opera *Faust*, „u kojoj su svi sudjelujući u sriedu burno akklamirani“.⁷ Križaj je odmah osvojio publiku i kritiku. Nastupio je još 3. svibnja kao Hermann u *Tannhäuseru* i dobio angažman. No na tu izvedbu nema osvrta jer je tisak bio zaokupljen odlaskom Opere 5. svibnja preko Rijeke na gostovanje u Split. *Mali obzor* objavio je 7. svibnja: „Dosadajući član slovenske opere u Ljubljani g. Josip Križaj, koji je nedavno gostovao u Zagrebu u operi Faust, za angažman, kako doznajemo, potpisao je već sa našom kazališnom upravom ugovor kao prvi basista, te je već od naredne sezone član hrv. Opere.“⁸ Na zagrebačku opernu pozornicu došla je iznimna pjevačko-scenska osobnost, umjetnik koji je u punoj mjeri imao sve što je takvom čini. Njegove kreacije ostale su uzorom koji je teško doseći, ako je to uopće i moguće.

PRVA SEZONA U STALNOM ANGAŽMANU

Josip Križaj stupio je u svoj zagrebački angažman u sezoni 1913./1914. na premijeri ili, kako se tada govorilo, *novo naučenoj* izvedbi (jer se opera prvi put uprizorila 1900.), opere *Kraljica od Sabe* Karla Goldmarka 6. rujna 1913., kojom je di-

1 Lowczyński, Tadeusz došao je 1911. u zagrebačku Operu iz Lavova u koji se vratio u sezoni 1927./1928. i ostao tri godine u angažmanu. Ocijenjen je kao “neobično mekan tenor ugodna zvuka i profinjenog muziciranja”.

2 Interesantna operna i operetna gostovanja, *Nedjeljne novosti*, 20. 4. 1913.

3 Kr. zemaljsko kazalište. Goethe-Gounodov Faust!, *Narodne novine*, 24. 4. 1913.

4 Gostovanja u hrvatskom kazalištu, *Obzor*, 24. 4. 1913.

5 Predstava „Fausta“, *Male novine*, 25. 4. 1913.

6 „Faust“, *Jutarnji list*, 25. 4. 1913.

7 Hrvatsko kazalište, *Narodne novine*, 25. 4. 1913.

8 Novi član hrvatske opere, *Mali obzor*, 7. 5. 1913.

Kraljevsko hrvatsko zemaljsko kazalište u Zagrebu.

rigirao Milan Sachs,⁹ a režirao Ivo Raić.¹⁰ Naslovnu je ulogu pjevala sjajna dramska sopranistica Mira Korošec, Asada je tumačio isto tako sjajni dramski tenor Stanislav Jastrzebski, Sulamitku velika Slovenka Irma Polak, kralja Solomona glasoviti hrvatski bariton Marko Vušković.¹¹ U tom biranom

društvu Križaj je pjevao Vrhovnog svećenika i „sa simpatičnim te svježim glasom pravoga basovskoga timbra, no na žalost sa dosta nerazvitim registrom dubokih tonova, unesao je u svoju ulogu dosta topline“.¹² *Jutarnji list* primjećuje da „G. Križaj morat će se očito priučiti većim dimenzijama našeg kazališta“.¹³ I dok se, kako pišu *Narodne novine*¹⁴ „nije iztaknuo“, novu priliku u *Seviljskom brijacu* 20. rujna potpuno je iskoristio. Pjevao je Don Basilija uz „dražestnu, otmenu i gracioznu“ Maju Strozzi. „Liep, vrlo zanimljiv, živ, veseo, okretan, objestan“ bio je Marko Vušković u naslovnoj ulozi, Lowczynski „riešio je veoma liepo svoju dionicu“ Almavive. „Sama sebe nadkrilio je“ Tošo Lesić¹⁵ kao Don Bartolo. „Isto

9 Sachs, Milan (1884-1968), dirigent i ravnatelj zagrebačke Opere od 1919. do 1921., 1926. i od 1945. do 1955. Završio je studij violine na Konzervatoriju u Pragu i postao član Češke filharmonije. Od 1911. do smrti djelovao je u Zagrebu, s prekidom od 1932. do 1938. (kad je bio ravnatelj Opere u Brnu) i u vrijeme Nezavisne Države Hrvatske od 1941. do 1945. (kad nije mogao nastupati jer je bio Židov). Razdoblje njegova ravnateljstva od 1945. do 1955. zlatno je doba zagrebačke Opere.

10 Raić Lonjski, pl. Ivo (1881-1931), glumac i redatelj. Usavršavao se kod glasovitog kazališnog glumca i recitatora Alexandra Strakoscha (1845-1909) u Beču. Kao glumac djelovao je u Berlinu, Pragu, Hamburgu i Budimpešti. Iznimno naobražen i profinjena ukusa, unio je nov duh u opernu režiju, lišio je stereotipnosti i usmjerio prema isticanju stilskih vrijednosti.

11 Vušković, Marko (1877-1960) bio je pjevač europskoga formata koji je hrvatsku opernu reprodukciju doveo do vrhunaca glazbeno-scenske umjetnosti. Izvrsno školovan u Beču kod glasovitog pedagoga Josepha Gänsbachera (1829-1911), 1904. angažiran je u Opavi. Pjevao je u Berlinu i Würzburgu i u sezoni 1908./1909. u praškom Národnom divadlu. Napustio je sjajnu prašku karijeru i 1909. došao u Zagreb u kojemu je postao

stožerna ličnost ponovnog ustroja Opere, nositelj svih velikih uloga dramskog baritona i na praznim djela hrvatskih skladatelja. Od 1917. do 1921. bio je član bečke Volksopere. Vratio se u Zagreb i nastavio djelovati kao pjevač i redatelj.

12 Vr., „Sabejska kraljica“, *Obzor*, 10. 9. 1913.

13 Goldmark: Kraljica od Sabe, *Jutarnji list*, 10. 9. 1913.

14 Goldmarkova „Kraljica od Sabe“, *Narodne novine*, 9. 9. 1913.

15 Lesić, Tošo (1866-1949), sin Zajčeve primadone Matilde Lesić i glumca Vilima Lesića, debitirao je 1884. i gotovo da nema opere ili operete u kojoj nije nastupio. Na početku karijere, koja je trajala više od 50 godina, pjevao je ozbiljne i komične uloge, a poslije je prešao u fah *buffo*-basa u kojemu je ostao nenadmašen. Mnogo je godina bio koralist zagrebačke prvostolnice i često je nastupao na koncertima.

tako nas je iznenadio don Bazilio Križaja, koji je svoju težku, ali zahvalnu ulogu prekrasno odglumio i odpjevao.¹⁶ *Jutarnji list* dodaje da se je „opet iztaknuo preliepim timbrom svoga basa – a i figura bila je dobro donesena“.¹⁷

U listopadu 1913. počinje Križajev redoviti pogon – trinaest predstava mjesečno, poslije ih je znalo biti i više. Bio je savjetnik Crespel na gostovanju slavne hrvatske operne dive Blaženke Kernic,¹⁸ tada primadone Dvorske opere u Hannoveru, koja je u *Hoffmannovim pričama* tumačila sva tri glavna ženska lika. U prvoj predstavi Verdijeva ciklusa, kojim se proslavljala stogodišnjica rođenja velikog skladatelja, Križaj je u *Rigolettu* pjevao Monteronea i njegov „vanredan materijal iztaknuo se u scenama prokletstva“.¹⁹ Nakon dviju malih uloga – Liječnika Grenvila u *Traviati* i Rocca na premijeri opere *Bogorodičin nakit* Ermanna Wolf-Ferrarija, s ansamblom zagrebačke Opere krenuo je na gostovanje u Ljubljani. Dva puta je pjevao Fernanda u *Trovatoru*²⁰ i „njegovo je pjevanje kao i pjevanje gdje Milene pl. Šugh²¹ osobito zadovoljilo“.²² Potkraj mjeseca uvrstio je na repertoar novu ulogu – urotnika Toma u Verdijevu *Krabuljnom plesu*, a u studenome je pjevao Basilija na gostovanju ruskog tenora Arnolda Giorgiewskoga, koji je pjevao za angažman da naslijedi Tadeusza Lowczynskog, ali u tome nije uspio. Zanimljivo

16 Rossinijev „Seviljski brijač“, *Narodne novine*, 22. 9. 1913.

17 „Seviljski brijač“, *Jutarnji list*, 23. 9. 1913.

18 K(e)rnica, udana Göhring, Blaženka (1870-1947) debitirala je 1888. u Zagrebu u komičnoj operi *Korneviljska zvona* i nastavila se usavršavati na bečkom Konzervatoriju. Od 1892. u angažmanu u Leipzigu, u kojemu je u četiri godine otpjevala 53 uloge. Od 1897. u Dvorskoj operi u Münchenu; 1899. nastupila je na Bayreuthskim svečanim igrama kao Eva u Wagnerovim *Majstorima pjevačima*. Ulogu je pripremila sa skladateljevom udovicom Cosimom. U Njemačkoj su je smatrali najboljom Evom. Od 1900. je Kraljevska bavorska komorna pjevačica. Iz Münchena je otišla u Frankfurt, od 1912. u Hannoveru; 1923. oprostila se od pozornice i postala profesorica pjevanja na tamošnjem Konzervatoriju. Redovito je gostovala u Zagrebu. Od operne subrete prešla je u dramski pačak i mezzosopranski repertoar (od Rose Friquet u komičnoj operi *Pustinjakovo zvono* preko Margarete u *Faustu*, Nedde u *Pagliaccima* i Massenetove Manon došla je do Bizetove Carmen, Olimpije, Giuliette i Antonije u *Hoffmannovim pričama*, Straussove Salome, Venere u *Tannhäuseru* i Santuzze u *Cavalleriji rusticani*). Ostvarila je i niz likova u Mozartovim operama koje je tumačila savršenom stilskom profinjenošću. Kritika je isticala njezinu muzikalnost i krasan glas. Jedna je od najvećih hrvatskih opernih umjetnica međunarodnog ugleda.

19 Verdijev ciklus, *Jutarnji list*, 9. 10. 1913.

20 Tako se nazivala Verdijeva opera *Il Trovatore* do 1921. kad se uvriježio današnji naziv *Trubadur*. Od 1894. do 1902. nazivala se *Troubadour*.

21 Šugh-Štefanac, pl. Milena (1884-1957) nakon studija u Zagrebu i Beču debitirala je 1908. u Linzu i angažirana. U prvoj sezoni trećeg neprekinutog djelovanja zagrebačke Opere 1909./1910. bila je njezin prvi sopran, interpretkinja uloga u širokom rasponu od Margarete u *Faustu* do Sente u *Ukletom Holanđezu*. Od 1910. do 1912. u Darmstadtu, 1913./1914. opet u Zagrebu, od 1915. do 1917. u Pragu. Od 1918. do 1927. prvi dramski sopran zagrebačke Opere. Imala je odlično školovan glas sigurnih visina. Bila je profinjena interpretkinja velikih Verdijevih i Wagnerovih uloga.

22 Gostovanje hrvatske opere u Ljubljani, *Obzor*, 24. 10. 1913.

Prvi nastup Josipa Križaja kao Vrhovnog svećenika na novonaučenoj izvedbi opere *Kraljica od Sabe* u Kraljevskom zemaljskom hrvatskom kazalištu u Zagrebu, 6. 9. 1913.

Prvi nastup Josipa Križaja u ulozi Don Basilija u *Seviljskom brijaču* u Kraljevskom zemaljskom hrvatskom kazalištu u Zagrebu, 20. 9. 1913.

je zapažanje kritičara *Pokreta* koji piše da „u toplom i mekom baritonu g. Križaja ‘leži’ Bazilio i ugodno nas je iznenadilo, kako je u tančine izradio ‘klevetničku ariju’“.²³ U studenome je Križaj uvrstio na repertoar i novu veću ulogu – Ramphisa (tako se tada pisalo, op. ur.) u *Aidi*. *Agramer Tagblatt* piše da je „ponovno ugodno zazvučao lijep glas gospodina Križaja“ i zaključuje da je „očito izvanredno upotrebljiv pjevač“.²⁴ Na trećem gostovanju Giorgiewskog u *Faustu* bio je „izvrstan kao Mephisto, kojemu je podao posve novo lice: lice elegantnog zavoditelja sa svim finesama bezprikornog ‘Salonmanna’“.²⁵ Zagrebačka Opera opet je krenula na gostovanje u Ljubljani, a Križaj je uz Toma pjevao svoju veliku ulogu, čiji će uzoran i nenadmašan interpret biti desetljećima – Sulejmana Velikog u operi *Nikola Šubić Zrinski*²⁶ Ivana pl. Zajca. Ljubljanski je tisak pun hvale. Možemo samo pretpostaviti kakva je to bila predstava, uzmemo li u obzir da je naslovnu ulogu tumačio zacijelo najveći tumač Zrinjskog u 20. stoljeću Marko Vušković, te da su amblemske Eva i Jelena bile Mira Korošec i Irma Polak. Potkraj studenoga Zagreb je potresla vijest o smrti omiljene dramske umjetnice Ljerke pl. Šram. Umrula je 26. studenoga nakon teške i duge bolesti. Nije navršila ni 40 godina, a odigrala je više od 300 uloga. Zagreb je pratio ljubavnu romansu između nje i njezina liječnika dr. Milivoja Dežmana, koji je upravljao sanatorijem Brestovac za bolesne od tuberkuloze na Sljemenu.

Nakon manje uloge Lodovica u novouvježbanom *Otelli* pod ravnanjem Nikole Fallera²⁷ s Jastrzebskim u naslovnoj ulozi, Majom de Strozzi i Marijanom Kondrackim u sklopu Verdijeva ciklusa, Križaj je početkom prosinca 1913. svojem repertoaru dodao jednu veliku ulogu – Nilakanthu u operi *Lakmé* Lea Delibesa s legendarnom interpretkinjom naslovne uloge Majom de Strozzi. Kritičar *Obzora* smatra da „solo piecu drugoga čina nije dinamički izradio onako, kako bismo to željeli i kako smo to već čuli od g. Vuškovića“ jer „donekle to leži u naravi njegova grla“, ali je ulozu „podao svoj biljeg i nešto ekspanzivno i smjelo bilo je u toj igri“.²⁸ Za kritičara *Narodnih novina* bio je „vrlo plastičan i impozantan“,²⁹ za kritičara novina *Hrvat* „u toj je teškoj ulozi posvema zadovoljio“,³⁰ a slovenska *Zarja* je pisala: „Gospodin Križaj je bio kao stari brahmanski sveče-

nik Nilakantha upravo impozantan. Položaj uloge je njegovu bas-baritonu upravo dobro pristajao i na mnogim mjestima je upravo silno uspio.“³¹ I novine *Laibaher Zeitung* pisale su da je „gospodin Križaj doveo na scenu Brahmanca lijepim i zvučnim glasom, kojega je utjelovio i glumački temperamentno“.³²

Fratar glazbenik u operi *Pelivan svete Gospe* Julesa Masseneta, u kojemu su briljirali Jastrzebski i Vušković, bila je nova Križajeva uloga. U njoj je nastupio i na gostovanju Opere u Ljubljani kad se to djelo s naslovom *Madonin žongler* prvi put u njoj izvelo i „sa svojim lijepim glasom upravo je osvježio zbor redovnika“.³³ Na debiju gosta, mladog ruskog tenora Vladimira Caravije, koji je tek svršio pjevačke nauke u Milanu, a karijeru nastavio u Narodnom pozorištu u Beogradu, u *Faustu* je Križaj pjevao Mefista. I opet se ističe njegov krasan glas. S 14 nastupa u prosincu završio je 1913. godinu u kojoj je ostvario 15 uloga.

U nastavak sezone 1913./1914. Križaj je ušao s *Otellom* i *Aidom* i dvama nastupima na gostovanju Opere u Ljubljani. Bio je „veličanstven kao veliki svećenik Ramfis“.³⁴ „Slične uloge ozbiljnog, dostojanstvenog karaktera posebno mu lijepo odgovaraju i naročito je lijepo bilo stupnjevanje u prizoru suđenja.“³⁵ Svojem repertoaru dodao je novu ulogu – Escamilla u *Carmen*, na koju nema osvrta. Zagrebački tisak bio je zaokupljen praiizvedbom komično-fantastične opere *Postolar od Delfta* Blagoja Berse u siječnju, a očekivala se premijera opere *Samson i Dalila* Camillea Saint-Saënsa 20. veljače pod ravnanjem Milana Sachsa, u režiji Ive pl. Raića, s Mirom Korošec i Stanislavom Jastrzebskim u naslovnim ulogama, u kojoj je lik Starog Hebrejca tumačio Josip Križaj „od kojega smo čuli krasnih, mekanih krupnih tonova“.³⁶ Još je jedna premijera zaokupila zagrebačko općinstvo – *Stara pjesma* Viktora Parme³⁷ – koja se ponovno izvodila nakon praiizvedbe 1898. godine. U novoj ulozi Crespela u *Hoffmannovim pričama* Jacquesa Offenbacha na gostovanju Opere u Ljubljani, Križaj je „poka-

23 Fl.[Nikola Faller]: Repriza „Seviljskog brijača“, *Pokret*, 10. 11. 1913.

24 „Sehr angenehm fiel wieder die schöne Stimme des Herrn Križaj auf – offenbar ein außerordentlich ein verwendbarer Sänger“. (Oper), *Agramer Tagblatt*, 14. 11. 1913.

25 Treće gostovanje g. Giorgiewskija, *Narodne novine*, 15. 11. 1913.

26 Nije se ni do danas ustalio naslov opere pa imamo *Zrinjski* i *Zrinski*, kako u kojim realizacijama. Točno je sljedeće: Nikola Zrinski je povijesni lik, a Nikola Šubić Zrinjski naslovni lik Zajčeve opere.

27 Faller, pl. Nikola (1862-1938), dirigent i od 1896. do 1902. ravnatelj zagrebačke Opere. Školovao se u Zagrebu, Beču, Parizu i Londonu. Poticao je hrvatske skladatelje na stvaranje novih djela i obogatio repertoar mnogim vrsnim prvim hrvatskim izvedbama važnih djela svjetske operne literature. Prvi je počeo sustavno sabirati građu za povijest repertoara zagrebačkog kazališta. Bio je izvrstan pratilac na glasoviru.

28 v – v., Repriza „Lakmé“, *Obzor*, 6. 12. 1913.

29 Delibesova opera „Lakmé“, *Narodne novine*, 6. 12. 1913.

30 Z. V., Delibes: „Lakme“, *Hrvat*, 6. 12. 1913.

31 „Gospod Križaj je bil kot stari brahmanski svećenik Nilakantha prav impozantan. Lega vloge se je njegovemu basovskemu baritonu prav dobro prilegala, in na mnogih mestih je prav mogočno uspel.“, Hrvatska opera, *Zarja*, 9. 12. 1913.

32 „Herr Križaj stellte einen mit schöner, volklingender Stimme ausgerüsteten Brahminen auf die Bühne, den er auch schauspielerisch mit überschüssigem Temperament verkörperte.“ -n-, (Landestheater), *Laibaher Zeitung*, 9. 12. 1913.

33 „...s svojim lepim glasom je prav osvežil zbor menihov“, Hrvatska opera, *Zarja*, 24. 12. 1913.

34 „...veličanstven kot veliki duhovnik Ramfis“, Gledališče, *Slovenski narod*, 6. 1. 1914.

35 „Podobne uloge resnega, dostojnega značaja posebno mu lepo prijaju i lepo je bilo posebno stopnjevanje pri sodbi.“ B., Gostovanje hrvaške opere v Ljubljani. *Aida*, *Slovenec*, 7. 1. 1914.

36 Premijera Saint-Saënsove opere „Samson i Dalila“, *Narodne novine*, 21. 2. 1914.

37 Parma, Viktor (1858-1924), slovenski skladatelj talijanskog podrijetla. Stekao je glazbenu naobrazbu u Beču slušajući predavanja Antona Brucknera. Lako je stvarao, imao je razvijen osjećaj za melodiku koja je ponekad bila srodna talijanskoj romantičnoj i verističkoj operi. Autor je prve cjelovite slovenske romantične opere *Urh, grof celjski* (1894.). Posebno su mu uspjele opere *Ksenija*, *Stara pjesma* i *Zatorog*.

zao u posljednjem činu svu moć i bogatstvo svojega opsežnog glasa“,³⁸ a kao Mefisto u *Faustu* „bio je pun tajanstvene zlobe, nenametljiv u kostimima, a ipak elegantno frapantan. Pjevanje i gluma slili su se u harmonijsku cjelinu i tvorili snažnu dramsku ličnost“.³⁹

S nestrpljenjem se 27. travnja 1914. očekivala premijera Wagnerove *Walküre*, koja nije bila na repertoaru od 1898. godine. Dirigirao je gost, prof. Dragutin Kaiser, učenik glasovitoga bayreuthskog dirigenta Hansa Richtera, režirao Ivo pl. Raić. Wotana je pjevao također gost iz Poljske Adam Okonski, Brünnhildu Mira Korošec, Siegmunda i Sieglindu Jastrzebski i Milena pl. Šugh, Beata Bauerova bila je Fricka, a Hunding Križaj,⁴⁰ koji je, prema pisanju *Narodnih novina*, „sajio ljepotom svoga mekanoga i čistoga basa“.⁴¹

Zagrebačka Opera vratila se s vrlo uspjeloga gostovanja u Sarajevu, velika hrvatska tragedkinja Marija markiza Strozzi dobila je najviše državno odličje, Zlatni križ za zasluge, koje joj je dodijelio kralj i car, već dobrano ostarjeli Franjo Josip. Madame Charles Cahier⁴² izazvala je oduševljenje publike s *Amneris*, *Carmen* i *Dalilom*, praiszvela se opera *Proletna bura* Vilka Novaka,⁴³ i u samo predvečerje Prvoga svjetskoga rata upriličene su 9. i 10. lipnja 1914. dvije svečane izvedbe opere *Porin* u spomen na 60. obljetnicu smrti Vatroslava Lisinskog.⁴⁴ Dirigirao je ravnatelj Opere Srećko Albini,⁴⁵ režirao Ivo pl. Raić. Naslovnu je

38 „... kazal v zadnjem dejanju vso moč in bogatstvo svojega obsežnega glasa“, P., Hoffmannove pripovedi, *Slovenski narod*, 3. 4. 1914.

39 „... je bil poln skrivnostne zlobe, ne prekriječ v kostumih, pa vendar elegantno frapanten. Petje in igra sta se zlila v harmonsko celoto in tvorila krepko dramsko osebnost.“ P., *Faust*, *Slovenski narod*, 16. 4. 1914.

40 Opširnije u poglavlju *Wagner*.

41 Repriza Wagnerove „*Walküre*“, *Narodne novine*, 30. 4. 1914.

42 Madame Charles Cahier (1870-1951), američki mezzosopran, pravim imenom Sara Jane Layton. Udala se za Švedanina, impresarija Charlesa Cahiera i nastupala pod tim imenom. Bila je članica bečke Dvorske opere i često je surađivala s Gustavom Mahlerom; prva je interpretkinja njegove *Pjesme o zemlji*. Pjevala je i u Metropolitanu.

43 Novak, Vilko (1865-1918), hrvatski skladatelj češkoga podrijetla. Od 1903. do 1910. dirigent Pjevačkog društva *Kolo*. Skladao je zborove koji su se odlikovali svježom melodikom i vješto biranim harmonijama, crkvenu glazbu i operu *Proletna bura* na tekst Milana Ogrizovića koja se nije održala na repertoaru zbog lošeg libreta. Bio je vrstan glazbeni pedagog.

44 Lisinski, Vatroslav (1819-1854), jedan od najvećih i najvažnijih hrvatskih skladatelja, autor prve hrvatske nacionalne opere *Ljubav i zloba* te niza drugih vokalnih, vokalno-instrumentalnih i instrumentalnih djela. Osobitu su popularnost stekli neki njegovi zborovi i popijevke. Zbog nemilih političkih događaja i nebrige sredine, njegova druga velika romantična opera *Porin*, nastala u Pragu sredinom 19. stoljeća, praiszvedena je tek na kraju stoljeća. Uz *Eru s onoga svijeta* i *Nikolu Šubića Zrinjskog*, *Porin* je treća kulturna hrvatska opera.

45 Albini, Srećko (1869-1933), hrvatski skladatelj i dirigent. Od 1895. dirigent, a od 1909. do 1919. i ravnatelj zagrebačke Opere. Djelovao je kao skladatelj u Beču, a poslije je u Zagrebu vodio autorsko-pravno zastupništvo. Za njegova ravnateljstva izvedene su 72

Prvi nastup Josipa Križaja u ulozi Crespela u *Hoffmannovim pričama* u Kraljevskom zemaljskom hrvatskom kazalištu u Zagrebu, 2. 10. 1913.

ulogu pjevao Jastrzebski, Kocelin je bio Vušković, Irmengarda i Zorka Mira Korošec i Milena pl. Šugh, a Križaj je preuzeo ulogu Sveslava⁴⁶ od omiljenog zagrebačkog basa Toše Lesića. Bio je to veliki kazališni događaj, u čijoj je organizaciji sudjelovao Odbor gospođa za podignuće spomenika Josipu Jurju Strossmayeru.⁴⁷ Križaj se tada drugi put susreo s djelom hrvatskoga autora; time je završio svoju prvu sezonu u angažmanu u zagrebačkoj Operi. Visok umjetnički domet – a prema vlastitim riječima, tajna njegova uspjeha bila je studij, rad i opet samo rad – Križaj je postigao već na prvim nastupima, a ubrzo je tumačio najsloženije uloge.

Hici Gavrila Principa ispaljeni 28. lipnja 1914. u Sarajevu, koji su smrtno ranili nasljednika prijestolja Franza Ferdinanda i njegovu suprugu Sofiju, bili su najava Prvog svjetskog rata, koji će stubokom promijeniti Europu.

DRUGA SEZONA 1914./1915.

Kazališni pogon nije posustajao. Kraljevsko zemaljsko hrvatsko kazalište otvorilo je nakon ljetnih praznika, 25. kolovoza, svoja vrata popularnom i omiljenom operetom *Barun Trenk* Srećka Albinija s miljenicima zagrebačke publike Irmom Polak i Stanislavom Jastrzebskim. Novine *Hrvat* izvješćuju da je „od solista na ratištu pored glumca Dürra jedini Marko Vušković i Josip Križaj“.⁴⁸ Križaj je na bojišnici bio od 27. srpnja 1914. do 20. svibnja 1915. Ipak je „skoknuo“ u Zagreb 15. listopada na premijeru Massenetove *Manon* s Vikom Engl,⁴⁹ koja je došla iz bečke Volksopere, u naslovnoj ulozi. U Beču već poznata i priznata hrvatska umjetnica, vrlo se svidjela zagrebačkoj publici. U ulozi Chevaliera Des Grieuxa nisu zadovoljili ni premijerni Armin Armidi⁵⁰ ni novi gost, Čeh Valentin Šind-

ler. Režija je bila u rukama nenadomjestivog Ive pl. Raića, a dirigirao je vrstan dirigent Fridrik Rukavina.⁵¹ Križaj je „odpjevao partiju Grioux-ova oca krepko i sjajno“⁵² i „predstavlja sa svojim simpatičnim basom jednu od naših najpouzdanijih nada“.⁵³ *Obzor* dodaje da „izrijekom treba istaknuti dostojanstvenog oca Des Grieuxova g. Križaja, koji je svoju malu ulogu odpjevao svom toplinom i usrdnošću“.⁵⁴ Treći tenorski gost, Poljak Jan Majerski mnogo se više svidio kao Radames u *Aidi*, a kritičar koji se potpisuje „Zyr.“ naziva Križaja u ulozi Ramfisa „velikim arhimandritom“.⁵⁵ U *Aidi* je s uspjehom nastupio slovenski bariton Ivan Levar⁵⁶ u ulozi Amonasra, nije se svidjela Beata Bauerova kao Amneris. Ali oduševile su Milena pl. Šugh, koja se u međuvremenu udala za dramskog prvaka Josipa Štefanca, kao Aida i Anka Horvat, solistica kraljevske saske Dvorske opere u Dresdenu, kao Amneris na trećoj predstavi opere. Dana 16. prosinca umro je velikan hrvatske opere Ivan pl. Zajc.⁵⁷ Josip Križaj završio je 1914. godinu s pet novih uloga. Početkom siječnja 1915. još je jedanput nastupio u *Manon*, a zatim je otišao na bojište s kojega se u punom sjaju vratio na početku nove sezone.

1915./1916.

Dana 4. rujna 1915. Križaj je prvi put u Zagrebu nastupio u velikoj ulozi demona u *Hoffmannovim pričama*.⁵⁸ *Obzor* je pun oduševljenja za njegov nastup. *Jutarnji list* smatra ga „basistom koji nam toliko toga obećaje“ i dalekovidno zaključuje da „mu možemo proreći izvanrednu budućnost“.⁵⁹ I *Narodne novine* pišu da se je „iztaknuo gosp. Križaj, mladi simpatični basista, koji nas je iznenadio ne samo krasnim svojim glasom,

opere, među njima nekoliko praizvedbi važnih hrvatskih djela. Njegovo je najpoznatije djelo opereta *Barun Trenk*, praizvedena 1908. u Leipzigu, koja je stekla i međunarodnu afirmaciju.

46 Opširnije u poglavlju *Sveslav*.

47 Strossmayer, Josip Juraj (1815-1905), hrvatski biskup i političar. Doktorirao je filozofiju u Budimpešti i teologiju u Beču, predavao je na bečkom Sveučilištu. Od 1849. bosansko-srijemski biskup sa sjedištem u Đakovu. Na Vatikanskom koncilu 1869./1870. zauzimao se za demokratizaciju crkvene hijerarhije i ustao je protiv dogme o nepogrešivosti pape. Svojim se imetkom služio za kulturno i znanstveno uzdizanje svojega naroda. Osnivač je i pokretač Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, danas Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (HAZU), te utemeljitelj Hrvatskoga sveučilišta.

48 Početak sezone u kr. hr. zem. kazalištu, *Hrvat*, 21. 8. 1914.

49 Eng(e)l, udana Mošinsky(i), Vika (1885-1943) završila je studij pjevanja na bečkom Konzervatoriju. Od 1908. u Komičnoj operi u Berlinu i Hannoveru, od 1911. u bečkoj Volksoperi, od 1914. do 1927. u zagrebačkoj Operi. Zahvaljujući glasu iznimnog opsega, s jednakim je uspjehom pjevala sopranske i mezzosopranske uloge. Umjetnica lijepe scenske pojave i snažna dramskog temperamenta, visoke glazbene kulture i profinjene muzikalnosti, osobito se istaknula kao interpretkinja likova Richarda Wagnera i Richarda Straussa.

50 Armidi, Armin (1885-1954) školovao se u New Yorku, Milanu i Beču. Godine 1914. pjevao je u bečkoj Volksoperi, a onda je došao u Zagreb. Nakon nekoliko godina zagrebačkog angažmana otišao je u Beograd.

51 Rukavina, Friedrich (Fridrik) (1883-1940). Izvršno školovan na Konzervatoriju u Pragu i kod Arriga Boita u Milanu, djelovao je u Operi u Lavovu, Varšavskoj filharmoniji, na opernim *stagionama* u Italiji, u zagrebačkoj Operi (od 1914. do 1918., od 1927. do 1929. i u sezoni 1939./1940.) te u Ljubljani. Od 1929. do 1938. bio je dirigent Opere i Filharmonije u Pragu. Poznat je po tehnički dotjeranim i stilski pročišćenim izvedbama. Dirigirao je 1916. *Koncertom mladih hrvatskih skladatelja*, kojim je obilježeno rađanje hrvatske glazbene moderne.

52 Repriza Massenetove „Manone“, *Narodne novine*, 16. 10. 1914.

53 „Manon“, *Jutarnji list*, 17. 10. 1914.

54 Jules Massenet: *Manon*, *Obzor*, 17. 10. 1914.

55 Zyr., Naše kazališne prilike i neprilike u ratno doba, *Hrvatska*, 7. 11. 1914.

56 Levar, Ivan (1888-1950) studirao je pjevanje i glumu u Beču. Opernu karijeru počeo je 1912. u Moravskoj Ostravi. Od 1914. do 1918. član zagrebačke Opere, od 1918. do 1924. ljubljanske. Poslije se posvetio drami. Ocijenjen je kao „fin pjevač, gentleman po izgledu i držanju, dobro školovan“.

57 Zajc, pl. Ivan (1832-1914), hrvatski skladatelj i dirigent, ravnatelj Opere i Hrvatskoga glazbenog zavoda (HGZ), najistaknutiji uglednik sustavnoga profesionalnog glazbenog života u Hrvatskoj. Razdoblje od 1870. do njegove smrti – tzv. Zajčeva era – nosi snažan pečat njegove ličnosti. Njegov skladateljski opus sadrži 1200 djela, među kojima su opere, operete, oratoriji, orkestralne i komorne skladbe te popijevke. Važna je i njegova djelatnost kao dirigenta i pjevačkoga pedagoga. Autor je kultne hrvatske opere *Nikola Šubić Zrinjski*.

58 Opširnije u poglavlju *Lindorf/Coppelius/Dapertutto/Dr. Miracle*.

59 „Hoffmannove priče“, *Jutarnji list*, 5. 9. 1915.

ZAGREB OD 1913. DO 1919.

Nastup Josipa Križaja u ulozi kamorista Rocca u prvoj hrvatskoj izvedbi opere *Bogorodičin nakit* Ermanna Wolf-Ferrarija u Kraljevskom zemaljskom hrvatskom kazalištu u Zagrebu, 17. 10. 1913.

Josip Križaj kao Hunding na obnovljenoj izvedbi *Walküre*, u Kraljevskom zemaljskom hrvatskom kazalištu u Zagrebu, 27. 4. 1914.

nego i igrom i savršenom maskom. On mnogo obećaje za budućnost.“⁶⁰

Križaj je postao tumač velikih uloga. Njegove velike mogućnosti sve više dolaze do izražaja. U rujnu je otpjevao još dvije uloge u Zajčevim djelima: novu – Grisaillea u operi *Boissyska vještica*⁶¹ i svojega veličanstvenog Sulejmana u *Nikoli Šubiću Zrinskom*, kojega je već 1913. upoznala ljubljanska publika, no zagrebačka je publika Križaja sad gledala prvi put. Kao Grisaille „pobudio je takovu buru odobravanja, da je razvitak scene na dulje vremena bio prekinut“.⁶² Bili bismo precizniji kad bismo rekli da je takvu buru odobravanja izazvao „prekrasni duet u šumskoj idili druge slike“ koji su „g. Križaj i gdjica. Pospišil-Ivanova“⁶³ odpevali svojim metalnim glasom ugodnoga timbrea“.⁶⁴ Ali Križaj nije dobio samo pohvale, nego i neke zamjerke. Već su mu za *Boissysku vješticu* napisale *Narodne novine* „kada će više pažnje posvetiti bel cantu, a ne forsiranju, bit će taj još od estetičnijega dojma“,⁶⁵ a za njegova Sulejmana u *Zrinskom* još su oštrije. Pišu između ostalog: „Ali već dulje opažamo, da gosp. Križaj naginje često nepotrebnom i čestom forsiranju, koje neće nikako koristiti zdravom razvoju njegovoga glasa. Nije dobro ni u kojem slučaju povoditi se za nezdravim ukusom onih, kojima se mile samo tonovi snažnih dinamskih efekata. [...] Glasom valja uvijek lijepo i oprezno gospodariti, kako to opet sa druge strane možda i suviše pedantno provodi gosp. Levar, koji nastoji uvijek vrlo savjesno iznijeti svu skalu dinamskih izražaja, podavajući tako svojim kantilenama pravu plastičnu formu.“⁶⁶

Križaj je svojem repertoaru dodao ulogu Tommasa u operi *U dolini Eugenea d' Alberta*,⁶⁷ za kojega „trebalo bi još nešto više staračke izvanredno bezazlene vjere u prvom činu, kako je to naprotiv prikazao vrlo dobro u svome razočaranju u drugom

60 „Hoffmannove priče“, *Narodne novine*, 6. 9. 1915.

61 *Boissyska vještica* praiizvedena je u Carltheateru u Beču, a naslovnu je ulogu pjevala još nepoznata početnica Amalie Friedrich-Materna, koja je kao operetna subreta počela karijeru 1865. u Grazu. Nakon četiri godine pjevala je naslovnu ulogu u Meyerbeerovoj *Afrikanki* u bečkoj Dvorskoj operi, a poslije se proslavila na Bayreuthskim svečanim igrama kao Brünnhilda u *Prstenu Nibelunga* i kao Kundry u *Parsifalu*.

62 „Boissyska vještica“, *Jutarnji list*, 18. 9. 1915.

63 Pospišil Ivanova, udana Griff, Marta (1892-1966) debitirala je 1914. i postala članica zagrebačke Opere. Do 1934. bila je njezin prvi mezzosopran. Izvanredne glasovne ljepote i snažne umjetničke osobnosti, ostvarila je niz kreacija koje se pamte. Bila je jednako uspješna i na koncertnom polju.

64 S.[lavko] T.[eklić], „Boissyska vještica“, *Hrvatska*, 18. 9. 1915.

65 Ivan pl. Zajc: „Boissyska vještica“, *Narodne novine*, 18. 9. 1915.

66 Repriza „Zrinjskoga“ od Iv. pl. Zajca, *Narodne novine*, 24. 9. 1915.

67 D'Albert, Eugene/Eugen (1864-1932), skladatelj i pijanist. Rođen je u Glasgowu, mati mu je bila Engleskinja, otac Nijemac francusko-talijanskog podrijetla. Bio je britanski, njemački i švicarski državljanin, a sam se smatrao Nijemcem ukorijenjenim u njemačku kulturu. Učio je kod Franza Liszta. Autor je nekoliko opera, najpopularnija je *U dolini* (Tiefeland), za nas zanimljiva *Liebesketten* (Ljubakanje) jer je na praiizvedbi 12. 11. 1912. u bečkoj Volksoperi glavnu ulogu Sadike pjevala naša Vika Engel. Kod nas se ta opera izvodila s naslovom *Kći mora*. Poznata je i opera *Mrtve oči* (Die toten Augen), također svojedobno vrlo popularna.

činu“.⁶⁸ Kazališni Zagreb oplakivao je preranu smrt omiljenog operetnog tenora Zvonimira Strmca⁶⁹ i slavio dvadesetu obljetnicu rada u novoj zgradi. Križaj je uvrstio na repertoar četvrtu ulogu u djelu hrvatskoga skladatelja – Stanca na praizvedbi opere *Novela od Stanca* Božidara Širole,⁷⁰ nastaloj prema istoimenoj komediji velikog Dubrovčanina Marina Držića. Ta se operna jednočinka davala uz D’Albertovu jednočinku *Odlazak* u kojoj se kao dirigent predstavio Krešimir Baranović.⁷¹ Osvrti na Križajevu kreaciju opet su sjajni. Prema pisanju *Pokreta*, „od pjevača dorasao za tu operu samo je g. Križaj, koji je svojim ugodnim, pravim opernim glasom, bio u stanju iznijeti ulogu onako, kako to djelo zahtijeva.“⁷² *Jutarnji list* piše da „od solista valja spomenuti u prvom redu g. Križaja (Stanac), kojega duboki bas se sve to ljepše razvija,“⁷³ a *Narodne novine* zaključuju da će „Stanac biti jedna od uzornih njegovih uloga, kojom će uvelike obogatiti repertoire svojih kreacija“.⁷⁴ *Obzor*, pak, tu kreaciju opširno analizira. Piše: „G. je Križaj kao Stanac iznio figuru plastičnu, punu života i krepčine. Čitava skala naivnih pregnuća Stančevih, sva prostodušnost čovjeka prirodna i lakovjerna i tragikomično stradanje njegovo izašlo je u njegovoj interpretaciji naskroz vjerojatno, a opet umjetnički i prodahnuto. Jasnoća i ljepota u deklamaciji, brižnost u otmjenom iznošenju muzikalnih fraza nijesu jedine odlike toga izvrsnoga umjetnika.“⁷⁵

A onda je 15. studenoga 1915. Križaj i u Zagrebu pjevao ulogu za koju će postati antologijski, nenadmašen i nenadmašiv interpret – Kecala u *Prodanoj nevjesti*. Već ga je na prvom nastupu „uzorno prikazao“.

Nova uloga Josipa Križaja bio je lugar Schmidt na premijeri opere *Poljski žid* češkoga skladatelja Kar(e)la Weisa (1862-1944). „Prijazan kao prijatelj bio je ubogom Mathisu tim okrutniji sudija. Pripovijest o poljskom židu u prvome činu – pretpostavka

68 Eugene d’Albert: „U dolini“, *Narodne novine*, 13. 10. 1915.

69 Strmac, Zvonimir, rođen 28. 7. 1888., upravo je otišao u angažman u Dresden i u Residenztheateru s velikim uspjehom nastupio u opereti *Der liebe Pepi*, kad je 28. 9. 1915. umro od upale porebrice, pluća i tifusa.

70 Širola, Božidar (1889-1956), hrvatski skladatelj i muzikolog. Na Sveučilištu u Zagrebu diplomirao matematiku i fiziku, muzikologiju doktorirao u Beču, kompoziciju učio kod Ivana Zajca. Široko obrazovan i profinjen glazbenik, prilazio je narodnom stvaralaštvu ponirući u bit folkloru pa je i bez doslovnog citiranja znao pogoditi specifičnosti hrvatskoga glazbenog izražaja. Glavna su mu djela opere *Citara i bubanj*, *Novela od Stanca* (Stanac), *Grabancijaš*.

71 Baranović, Krešimir (1894-1975), dirigent i skladatelj. Glazbenu naobrazbu stekao je u Zagrebu, Beču i Berlinu. Dirigent u zagrebačkoj Operi od 1914. do 1927. i od 1929. do 1940. kad je bio i njezin ravnatelj. U Beogradu od 1927. do 1929. i od 1946. do smrti. Kao stvaralac nacionalnog usmjerenja, stvorio je antologijski balet *Licitarско srce* i vokalno-orkestralni ciklus *Z mojih bregov*. Smatra se da je zagrebačka Opera za njegova ravnateljstva dosegla svoj zenit.

72 Nova domaća opera, *Pokret*, 30. 10. 1915.

73 E.[rnst] Sch.[ulz], „Novela od Stanca“, *Jutarnji list*, 30. 10. 1915.

74 Repriza Široline opere „Novela od Stanca“, *Narodne novine*, 4. 11. 1915.

75 Božidar Širola: „Novela od Stanca“, *Obzor*, 30. 10. 1915.

Prvi nastup Josipa Križaja u Kraljevskom zemaljskom hrvatskom kazalištu u Zagrebu u ulozi Sveslava na svečanoj predstavi *Porina*, 9. 6. 1914.

Nastup Josipa Križaja u ulozi Grisaillea u operi *Boissyska vještica* Ivana pl. Zajca u Kraljevskom zemaljskom hrvatskom kazalištu u Zagrebu, 20. 9. 1915.

Nastup Josipa Križaja na prvoj praizvedbi u Kraljevskom zemaljskom hrvatskom kazalištu u Zagrebu u ulozi Stanca u operi *Novela od Stanca* Božidara Širole, 29. 10. 1915.

čitave opere – bila je vješto iznesena.⁷⁶ „Lijepo je izrazio kontrast između iskrenoga prijateljstva u kući Mathisovoj i nesmiljene strogosti u sudnici. Mistično pričanje o davnom umorstvu predavao je g. pjevač razumljivo i snažno.“⁷⁷ Sljedeća Križajeva uloga bila je manja uloga Drvocjepe na premijeri opere *Kraljevska djeca* Engelberta Humperdincka, u kojoj je ostvario „vrijedan lik“.⁷⁸ I tako je Križaj završio 1915. godinu u kojoj je svojem repertoaru dodao šest novih uloga.

Povijesni događaj u hrvatskoj glazbi dogodio se u veljači 1916. Bio je to Simfonijski koncert s djelima mladih hrvatskih skladatelja: Krešimira Baranovića, Božidara Širole, Franje Dugana, Svetislava Stančića, grofice Dore Pejačević⁷⁹ i Antuna Dobronića, pod ravnanjem Fridrika Rukavine. Nakon što je u siječnju i veljači Križaj nekoliko puta nastupio u *Poljskom židu* i *Kraljevskoj djeci*, 17. ožujka bio je sudionik još jedne premijere. U operi *Pod pečatom* Lea Blecha „kod prikazivanja se istakao osobito – doduše u epizodnoj ulozi – g. Križaj kao Lampe“.⁸⁰ „Od svoga stražara Lampe učinio je klasičnu figuru malogradjanskog njuškala, što svakamo dospije i sve zna.“⁸¹ Zanimljiv je osvrt na jednu epizodnu ulogu koja u Križajevoj interpretaciji dobiva više prostora od glavnih. Tako je kritičar Ernst Schulz napisao: „Kao Lampe imao je g. Križaj podati pendant svome izvrstnome Kecalu. I opet je postavio vrlo iztaknutu drastičnu figuru na pozornicu. Na tom seoskom brbljavcu sve je ključalo životom, a figuru je snabdio svom silom vrstnih humorističkih sitnica. Ova je uloga zahtjevala posve izvanrednu gibkost jezika, kojom g. Križaj i podpunoma vlada, nu u drugu ruku moramo priznati, da nismo imali libreta u rukama te da od svega onoga pjevanja, koje je poput bujice izlazilo na njegova usta, nismo razumjeli niti cigle riječi.“⁸²

Mnogo se prostora posvetilo prvom nastupu mlade Ane Berndorfer, koja je više godina studirala u Beču, kao Mimì u *La Bohème*. Križaj je pjevao Collinea i dobio posve različite kritike. Tako u *Narodnim novinama* čitamo da je „u prvom činu njegov filozof suviše žustar i objestan bohem, bez karakteristične njegove umiljne dobroćudnosti, dok se za pjesmu kaputu traži mnogo više osjećajnosti i nježnosti, te finija glasovna gibivost“,⁸³ a u *Novostima* da je „vanredno lijepo otpjevao pjesmu svom starom kaputu“.⁸⁴

Glazbeni Zagreb s velikim je zanimanjem očekivao prvu hrvatsku izvedbu 29. travnja 1916. muzičke komedije *Kavalir s ružom* Richarda Straussa, a prije premijere Križaj je sudjelovao na dva koncerta u Hrvatskom glazbenom zavodu⁸⁵ na kojima je

- 76 Karel Weis: „Poljski žid“, *Obzor*, 28. 11. 1915.
- 77 „Poljski žid“, *Narodne novine*, 29. 11. 1915.
- 78 ... „treffliche Figur“, *Königskinder, Agramer Tagblatt*, 20. 12. 1915.
- 79 Na programima navedena kao Pejacsevich.
- 80 Mp., *Pod pečatom, Novine*, 18. 3. 1916.
- 81 k., Leo Blech: *Pod pečatom, Novosti*, 18. 3. 1916.
- 82 E.[rnst] Sch.[ulz], „Pod pečatom“, *Jutarnji list*, 18. 3. 1916.
- 83 Giacomo Puccini: „La Bohème“, *Narodne novine*, 23. 3. 1916.
- 84 -k., Puccini: Boheme (Gostovanje gdjice Berndorfer), *Novosti*, 23. 3. 1916.
- 85 Hrvatski glazbeni zavod – HGZ – najstarija glazbena ustanova u Hrvatskoj, utemeljen je godine 1827. pod nazivom *Societas filharmonica Zagradiensis*. Od godine 1861. zove se Narodni zemaljski glazbeni zavod. Godine 1876. društvo je preselilo svoje sjedište u vlastitu novosagrađenu zgradu u Gundulićevoj ulici, gdje je i danas. Zagreb je time dobio svoju prvu koncertnu dvoranu. Godine 1829. HGZ je otvorio svoju glazbenu školu (od 1895.

pjevala i slavna Milka T(e)rnina.⁸⁶ Pjevali su u Rheinbergerovim⁸⁷ skladbama. Na večernjici 15. travnja bilo je to djelo za kvartet, u kojemu su uz Terninu i Križaja pjevali Marta Pospišil Ivanova i Stanislav Jastrzebski, a u misi na uskršni ponedjeljak 24. travnja uz Križaja, Jastrzebskog i Martu Pospišil Ivanovu nastupila je sopranistica Micika Žličar.⁸⁸ Oba puta za orguljama je bio Franjo Dugan,⁸⁹ zacijelo najslavniji hrvatski orguljaš. Možemo samo zamisliti što je za mladoga pjevača značilo nastupati uz veliku Terninu! Za *Kavalira s ružom* nabavljena je posve nova skupocjena oprema, točno prema izvedbi prve predstave na Kraljevskom dvorskom kazalištu u Dresdenu. Dirigirao je Fridrik Rukavina, režiju vodio nadredatelj Ivo Raić Lonjski. Naslovnu ulogu pjevala je Vika Engel, Mira Korošec bila je Maršalica, Paula Trauttner-Kramer Sofija,⁹⁰ a Josip Križaj uhvatio se u koštac sa zacijelo do tada naj-

kompleksnijom ulogom u svojem repertoaru. Barun Ochs⁹¹ bio je veliki izazov. Ne samo da mu je potpuno odgovorio nego je u njemu ostvario svoj prvi umjetnički vrhunac. Jedva je navršio 29 godina, a tumačio je ulogu koje se obično prihvaćaju pjevači u punoj stvaralačkoj zrelosti, pa i kasnije. „Na po Falstaff, na po Don Juan zavriedjuje barun Ochs g. Križaja najveću hvalu“, pisala je *Hrvatska*, nastavljajući s tvrdnjom da „s tom partijom čitav ‘Kavalir s ružom’ uobće stoji i pada, što no riječ te da je g. Križaj mnogo toga ublažio, što je odbijalo“. I zaključuje: „Iznenadjuje nas, kako se taj mladi pjevač umije preobražavati, kao što iznenadjuje i njegova muzikalna sigurnost i izdrživost.“⁹²

Na predstavi *Kavalira s ružom* 24. svibnja 1916. u ulozi Pjevača debitirao je Križajev sunarodnjak Josip Rijavec⁹³ i odmah pokazao da smo dobili tenora prvorazredne kvalitete koji će ostvariti svjetsku karijeru. U lipnju je gostovala Poljakinja Hedviga pl. Debicka,⁹⁴ članica bečke Volksopere. U *Hoffmannovim pričama* pjevala je Olimpiju i Antoniju. U pregledu sezone 1915./1916. u zagrebačkom kazalištu slovenski tisak s ponosom piše da u Operi „razvijaju svoju mladu umjetnost četvorica slovenskih opernih pjevača krasnih glasova i, nadajmo se, velike budućnosti. Prvi od njih je bas Josip Križaj, pjevač i glumac po milosti božjoj. Prirodan je, bez afektira-

Hrvatski zemaljski glasbeni zavod), iz koje je 1916. izrastao Konzervatorij, koji 1922. postaje Muzička akademija. Od 1925. naziv mu je Hrvatski glazbeni zavod.

- 86 T(e)rnina, Milka (1863-1941) školovala se na bečkom Konzervatoriju. Debitirala je 1882. u Zagrebu u ulozi Amelije u *Krabuljnom plesu*. Nakon angažmana u Leipzigu, Grazu i Bremenu, od 1889. do 1899. bila je prvakinja Opere u Münchenu i kraljevska bavarska komorna pjevačica. Uvrstila se u sam vrh svjetske operne reprodukcije i postala senzacija nad senzacijama. Njezine interpretacije Wagnerovih likova u početku prihvaćane s rezervom, ubrzo su nailazile na neprikriveno oduševljenje i postale uzorom za buduće naraštaje. Covent Garden je bio pozornica njezinih najvećih uspjeha. U njemu je pjevala cijeli svoj vagnerijanski repertoar i Leonoru u *Fideliju*, a 12. srpnja 1900. bila je njegova prva Tosca. „Nijedna se Tosca nikada nije približila Trnininoj“, bio je Puccinijev sud. Godine 1898. došla je na veliko gostovanje u Zagreb. Na Bayreuthskim svečanim igrama 1899. pjevala je Kundry u *Parsifalu*. Godine 1900. bila je slavljena možda čak i kao prvi sopran svijeta. Tada je prvi put nastupila u Metropolitanu, 1901. bila je njegova prva Tosca, u njemu je 1903. pjevala na prvoj predstavi *Parsifala* izvan Bayreutha. A onda se razboljela, dobila je upalu ličnog živca – *nervus facialis* i 1906. povukla se sa scene, nakon što je ostvarila 65 uloga i oko 1200 nastupa! Po njoj je nazvan jedan slap na Plitvičkim jezerima i ugledna hrvatska glazbena nagrada.
- 87 Rheinberger, Joseph Gabriel (1839-1901), orguljaš i skladatelj iz Lihtenštajna. Njegova djela za orgulje među najljepšima su u 19. stoljeću.
- 88 Žličar, Micika (1891-1964), sopran i dramska glumica. Kazališnu karijeru počela je u opernom zboru, a nakon učenja pjevanja kod Micike Freudenreich u Zagrebu i Rose Papier u Beču, od 1910. nastupala je najprije u manjim ulogama pa postupno i u sve većima u kazalištu u Zagrebu. Pri kraju karijere prešla je u karakterni fah.
- 89 Dugan, Franjo (1874-1948), skladatelj, orguljaš, glazbeni teoretičar i pisac. Završio je studij matematike i fizike u Zagrebu, a zatim je kao učenik Maxa Brucha diplomirao kompoziciju na Visokoj muzičkoj školi u Berlinu. Od 1920. do 1924. ravnatelj škole HGZ-a (od 1916. Konzervatorij, od 1922. Muzička akademija) na kojoj je od 1922. do 1941. bio profesor teorijskih predmeta, kompozicije i orgulja. Od 1912. bio je orguljaš u zagrebačkoj katedrali i nekim drugim crkvama, od 1921. član JAZU-a.
- 90 Opširnije u poglavlju *Paula*.

91 Opširnije u poglavlju *Barun Ochs auf Lerchenau*.

92 Ernest Krauth, Premiera R. Straussovog „Kavalira s ružom“, *Hrvatska*, 1. 5. 1916.

93 Rijavec, Josip (1890-1959), tenor slovenskog podrijetla. Pod imenom José Riavez ostvario je uglednu međunarodnu karijeru. Glazbu je učio u Ljubljani i na Konzervatoriju u Beču gdje je istodobno diplomirao i na Pravnom fakultetu. Debitirao je 1916. u Kraljevskom zemaljskom hrvatskom kazalištu u Zagrebu i do 1927., s prekidom od 1922. do 1924. u Beogradu, bio je sjajan prvak zagrebačke Opere, poslije čest gost, njezin najveći lirski tenor u povijesti. Od 1927. do 1933. član Gradske opere u Berlinu, od 1933. do 1937. Njemačkog kazališta u Pragu, od 1937. do izbijanja rata Opere Narodnog pozorišta u Beogradu. U vrijeme Drugoga svjetskog rata živio je u Zagrebu, ali nije nastupao. Surađivao je s najvećim dirigentima svojega doba, snimao za HMV Electrolu. Diskografska je dragocjenost njegova snimka Siciliane iz *Cavallerije rusticane* pod Mascagnijevim ravnanjem. Jedan od najvećih pjevača u povijesti zagrebačke Opere.

94 Von Debicka, Hedwiga, pravim imenom Jadwiga (1888-1970), poljska sopranistica. Studirala na Konzervatoriju u Varšavi kod dirigenta, rodom Zadranina, Pietra Stermicha de Valcrociata (1863-1935) za kojega se 1916. udala. Često su zajedno gostovali ili bili u angažmanu. Debitirala je 1910. u Njemačkom kazalištu u Pragu kao Cio-Cio-San u *Madame Butterfly*. Nakon angažmana u bečkoj Dvorskoj i Volksoperi, od 1924. do 1929. bila je članica Državne opere u Berlinu. Gostovala je u velikim europskim gradovima. Nakon Drugoga svjetskog rata živjela je u Rimu, pjevala na koncertima i podučavala; 1950. profesorica na Muzičkoj akademiji u Beču. Pjevačica lijepa lirsko-koloraturnog soprana, isticala se kao Mimì u *La Bohème*, Gilda u *Rigolettu*, Violetta u *Traviati*, Desdemona u *Otellu*, Pamina u *Čarobnoj fruli*, Konstanza u *Otmici iz saraja*, Margareta u *Faustu*, Matilda u *Wilhelmu Tellu*, Eva u *Majstorima pjevačima*, Sofija u *Kavaliru s ružom*. Osobitu popularnost uživala je u Poznanju, gdje je njezin suprug od 1922. do 1929. bio ravnatelj Opere.

nja, pun humora i raskošna punoga glasa.“⁹⁵ Ostala trojica su baritoni Ivan Levar i Rudolf Bukšek te tenor Josip Rijavec. Naravno, tu je uključena i savršena operetna i sjajna operna umjetnica Irma Polak, koja je već 19 godina u Zagrebu.

1916./1917. I 1917./1918.

Početak sezone 1916./1917. glazbeni Zagreb bio je očaran dolaskom slavnoga Richarda Straussa, koji je 11. listopada 1916. dirigirao svojim *Kavalikom s ružom*. „Glazbeni svijet je s ‘Rosenkavalierom’ dobio jedan novi stil za muzikalne vesele igre“, ustvrdio je kritičar *Jutarnjega lista* i dodao da Križaj „ima eminentnu glazbenu sigurnost, da se može u labirintu te uloge slobodno kretati i iznijeti sa mnogo dragocjenih detalja propadajućeg Landjunkera sa svim njegovim seljačkim lukavstvima i glupostima“.⁹⁶ Richard Strauss je bio vrlo zadovoljan Križajevom kreacijom baruna Ochs. U razgovoru za *Agramer Tagblatt* izjavio je: „G. Križaj je muzikalan i ritmički vrlo siguran pjevač, kojemu bi se smjela predvidjeti lijepa budućnost.“⁹⁷ *Hrvatska pozornica* je 1941. opširnije pisala o Straussovu odnosu prema Križajevu postignuću. Strauss je smatrao njegovu kreaciju baruna Ochs dostojnom najvećih scena. Odmah nakon predstave otišao je po njega u garderobu da ga dovede pred zastor. Sviđala mu se njegova mirna i staložena gluma, glas, čista intonacija, muzikalnost, ritmička sigurnost i glazbeno korektno prostudirana i u najmanjim pojedinostima donesena uloga, upravo onako kako je sam zamislio Ochs. Nije mogao vjerovati da je tome tako kompletnom umjetniku tek 29 godina! Čak mu je rekao da mu se javi kad god ga bude trebao. I ubrzo nakon Straussova odlaska stiglo je na Križajevu adresu nekoliko brzozava njemačkih impresarija s pozivima na gostovanje, ali Križaj ih nije prihvatio.⁹⁸ Kao barun Ochs, Križaj je 15. prosinca 1932. proslavio 25. obljetnicu umjetničkoga rada.

Nov događaj u zagrebačkom opernom životu bila je prva hrvatska izvedba Puccinijeve opere *Čedo zapada* s uglednom i u Beču već afirmiranom umjetnicom Vikom Engel-Mošinsky u naslovnoj ulozi. Križaj „u malenoj epizodi nije zaista mogao da donese što novo. On je otpjevao povjerenju mu partituru u istinu lijepo i ukusno, to je inače u opće odlika ovoga pjevača.“⁹⁹ *Narodne novine* ističu da je „otpjevao u čitavoj operi najdivniju kantilenu čeznuća za zavičajem s posebnom toplinom i finoćom“.¹⁰⁰ Kad je Križaj 18. prosinca 1916. pjevao još jednu

svoju krunsku ulogu – Vodenjaka u Dvořákovoj „Rusalki“, i tu su njegovu kreaciju ispratili oduševljeni kritički osvrti, jedino je kritičar koji se potpisuje „Mp.“ u *Novinama* imao zamjerku da je „bio osobito u prvom činu odviše drastičan i naturalistički“.¹⁰¹

I tako je Josip Križaj završio 1916. godinu s 31. novom ulogom na repertoaru.

U siječnju 1917., kao i mnogi drugi glazbenici, sudjelovao je na dobrotvornim koncertima. Na onome 20. siječnja u HGZ-u, koji je priredio Odbor zagrebačkih gospođa, pjevao je Vilharovu¹⁰² pjesmu *Mornar*, ariju kneza Gremina iz *Evgenija Onjegina* i, što iznenađuje, Wolframovu pjesmu večernjoj zvijezdi iz *Tannhäusera*, izrazitu baritonsku ariju. U prva tri mjeseca 1917. otpjevao je samo nekoliko predstava *Rusalka*. Početkom travnja dodao je svojem repertoaru novu ulogu. U izvedbi *Mignon* Ambroisea Thomasa pod ravnanjem Milana Sachsa s Paulom Trauttner-Kramer u naslovnoj ulozi, Majom de Strozzi kao Philinom i Josipom Rijavcem u ulozi Wilhelma Meistera, tumačio je Lotharija. „Radovali smo se, što opet čujemo njegov zvučni organ sa pravim basističkim tembrom“, pisao je Ernst Schulz u *Jutarnjem listu* i nastavio: „Križaj pjeva umjetnički, te znade i ovoj ulozi podati onog svjetla, koje dobro djelujući upliviše na njenu jednoličnost.“¹⁰³ *Mignon* je odigrala važnu ulogu u Križajevu privatnom životu.¹⁰⁴

Dana 26. travnja 1917. praizvedena je opera *Vilin veo* nekadašnjega studenta zagrebačkog konzervatorija Petra Konjovića.¹⁰⁵ U pomno nastudiranoj predstavi pod vodstvom Fridrika Rukavine i Ive Raića Lonjskog „najveća i najteža zadaća zapala je gdju. Viku Engel“ koja je „stvorila u svakom pogledu savršenu kreaciju, a impozantan bijaše knez gosp. Križaja i njegova molitva svečano se doimala“.¹⁰⁶ „Kao Knez prikazao je odlično držanje izbjegavajući patos sa svojim plemenitim sonornim i mekanim basom.“¹⁰⁷

101 Mp., „Rusalka“, *Novine*, 19. 12. 1916.

102 Vilhar-Kalski, Franjo Serafin (1852-1928) sin slovenskoga skladatelja, pjesnika i političara Miroslava Vilhara. Glazbeno oblikovan na Orguljaškoj školi u Pragu, nakon kraćeg djelovanja u Beloj Crkvi i Temišvaru došao je 1881. u Karlovac gdje je bio ravnatelj Muzičke škole i zborovođa Pjevačkog društva *Zora*. Kao zborovođa nastavio je djelovati u Sisku i Splitu. U Gospiću je pak bio gradski kapelnik. U Zagreb je došao 1891. i uz nastavnički rad njegovao je orguljašku djelatnost u crkvi sv. Marka. Bio je i zborovođa Pjevačkoga društva *Zvonimir*. Skladatelj kasnoromantičnoga stila, u svojim se djelima oslanjao na narodnu glazbu, pretežito hrvatsku. Najveću su popularnost stekli njegovi zborovi. Autor je dviju opera: *Smiljane* i *Lopudske sirotice* te operete *Gospođa Pokondirovička*. Skladao je i crkvenu glazbu.

103 E.[rnst] Sch.[ulz], *Mignon*, *Jutarnji list*, 5. 4. 1917.

104 Opširnije u poglavlju *Paula*.

105 Konjović, Petar (1883-1970), skladatelj, dirigent i glazbeni pisac. Završio je studij kompozicije i dirigiranja na Konzervatoriju u Pragu. Od 1921. do 1926. ravnatelj zagrebačke Opere, od 1927. do 1933. upravnik kazališta u Osijeku, Splitu i Novom Sadu, od 1933. do 1935. intendant Narodnog kazališta u Zagrebu. Autor opera *Vilin veo* (*Ženidba Miloševa*) i *Koštana*.

106 -am., Petar Konjović: „Vilin veo“, *Obzor*, 27. 4. 1917.

107 „Vilin veo“, *Jutarnji list*, 28. 4. 1917.

95 „...razvijaju svojo mlado umetnost štirje slovenski operni pevci s krasnimi glasovi in upajmo veliko budućnostju. Prvi od njih je basist Jože Križaj, pevec in igravec po milosti božji. Naraven je brez afektacije, poln humora in blagodonečega polnega glasu“, Kralj. zemalj. Hrvatsko kazalište v Zagrebu, *Tedenske slike*, 16. 7. 1916.

96 E.[rnst] Sch.[ulz], *Kavalir s ružom*. Izvedba na 11. listopada pod ravnanjem dra Richarda Straussa, *Jutarnji list*, 12. 10. 1916.

97 „...und Herr Križaj ist ein musikalisch und rythmysch sehr sicherer Sänger, dem eine schöne Zukunft hervorsehen dürfte“, Ein Gespräch mit Dr. Richard Strauß, *Agramer Tagblatt*, 14. 10. 1916.

98 *Hrvatska pozornica*, br. 36, god. 1940./41. od 8. 5. 1941.

99 Puccini: *Čedo zapada*, *Obzor*, 30. 10. 1916.

100 Dr. V.[iktor] N.[ovak], Puccini: „Čedo zapada“, *Narodne novine*, 30. 10. 1916.

Veliki Marko Vušković najavio je odlazak u bečku Volksoperu i tražio se njegov nasljednik. Nije to mogao biti ni Sandor Donner, rodom iz Bjelovara, član iste te Volksopere, ni Čeh Gustav Svojsik, koji su nastupili u naslovnoj ulozi *Rigoletta*. Ni nedovoljno oporavljeni Ivan Levar nije potpuno zadovoljio. A nije ni Robert Primožič,¹⁰⁸ kojemu se priznavala dramska izražajnost, ali i spočitavao nedostatak dobre škole, što je bilo razvidno primjerice u duetu iz drugoga čina s Križajem,¹⁰⁹ koji je od Monteronea prešao na Sparafucilea i opet ostvario dojmljivu kreaciju.

Pri kraju sezone zagrebačka Opera prihvatila se neobično teške zadaće: pripremila je prvu hrvatsku izvedbu muzičke drame *Tristan i Izolda* Richarda Wagnera. Glazbeno se toga zadatka prihvatio sam ravnatelj Srećko Albini, a redateljski Ivo Raić Lonjski. Naravno, ne bi to bilo moguće da za protagonističke uloge nisu bili na raspolaganju snažni dramski glasovi i scenska dojmljivost Stanislava Jastrzebskog i Vike Engel-Mošinsky kojima su se priključili također snažan dramski sopran Mire Korošec u ulozi Brangäne i Rudolf Bukšek kao Kurwenal. Libreto je preveo istaknuti pisac Milutin Nehajev.¹¹⁰ Opera je bila prilično skraćena pa je tako i najveći dio monologa kralja Markea „pao crvenoj olovci na žrtvu“, kako primjećuje Schulz u *Jutarnjem listu* i za tim žali jer „mi u osobi i individualitetu našega Križaja imamo pjevača, koji bi baš na tim mjestima stil Wagnerove drame doveo bio do pravog izraza“.¹¹¹ Križaj je „podao kralju Markeu¹¹² svoj pastozni bas“¹¹³ i na gostovanju prvakinje praškog Národnog divadla, rođene Varaždinke Gabrijele Horvat¹¹⁴ na petoj predstavi opere, pred nažalost gotovo praznim gledalištem.¹¹⁵

Zanimanje publike zaokupilo je u srpnju 1917. izvanredno uspješno gostovanje Poljakinje Ade Sari¹¹⁶ u operama *Lakmé*, u kojoj se

108 Primožič, Robert (1893-1943) debitirao je 1912. u Slovenskom gledališću u Trstu kao Nikola Šubić Zrinjski i cijelo vrijeme svojega angažmana u zagrebačkoj Operi od 1917. do 1928. bio je njegov izvrstan tumač. Pjevao je prvi baritonski fah lirskog i dramskog određenja i postao jedan od najistaknutijih solista zagrebačke Opere čije su se kreacije pamtile po glazbeno-scenskoj cjelovitosti.

109 Nv [Milutin Nehajev], („Rigoletto“), *Agramer Tagblatt*, 13. 6. 1917.

110 Cihlar Nehajev, Milutin (1880-1931), književnik i novinar. Doktorirao je kemiju u Beču. Neko je vrijeme radio kao profesor u Zadru i Križevcima, od 1911. novinar u Zagrebu. Jedan od najvažnijih predstavnika književnosti hrvatske moderne. Istaknuti književni i kazališni kritičar i autor vrijednih eseja o stranim piscima.

111 E.[rnst] Sch.[ulz], *Tristan i Izolda*, *Jutarnji list*, 30. 6. 1917.

112 Opširnije u poglavlju *Wagner*.

113 M.[ilan] G.[raf], *Wagner: Tristan i Izolda*, *Novosti*, 27. 7. 1917.

114 Horvat, Gabrijele (1877-1968), mezzosopran, jedna od najvećih hrvatskih pjevačica, od 1913. do 1929. prvakinja praškoga Národnog divadla. Debitirala je u Zagrebu 1896., pjevala je u Beču, Dresdenu i Kölnu i od 1903. u Pragu u kojemu je posljednji put javno nastupila na koncertu prigodom proslave svojega 80. rođendana. Pjevačica iznimnih glasovnih mogućnosti, ostvarila je oko 200 uloga, među njima Carmen, Amneris u *Aidi*, Kundry u *Parsifalu*, Brangänu u *Tristanu i Izoldi* te sve važnije mezzosopranske i neke sopranske uloge u češkoj opernoj literaturi. U opernu povijest ušla je i kao muza Leoša Janáčka koji joj je namijenio Crkvenjarku na praškoj premijeri *Jenůfe* 1916.

115 Nv., („Tristan und Isolda“), *Agramer Tagblatt*, 28. 7. 1917.

116 Sari, Ada (Szayer Jadwiga) (1886-1968), poljska sopranistica, debitirala je 1909. u Rimu i puno nastupala po Italiji. Pjevala je

Nastup Josipa Križaja na prvoj hrvatskoj izvedbi glazbene komedije *Kavalir s ružom* (*Rosenkavalier*) u Kraljevskom zemaljskom hrvatskom kazalištu u Zagrebu, u ulozi baruna Ocha auf Lerchenau, 29. 4. 1916.

Nastup Josipa Križaja kao Figara na prvoj hrvatskoj izvedbi opere *Figarov pir* u Kraljevskom zemaljskom hrvatskom kazalištu u Zagrebu, 26. 10. 1917.

„uz gošću osobito istaknuo glumom i pjevanjem gosp. Križaj u svim momentima kao brižan otac, te silni i osvjetljivi Nilakanthe“¹¹⁷ i bio „snažan i nježan“¹¹⁸, *Hoffmannovim pričama*, u kojima je Križaj izazvao oduševljeni usklik kritičara Milana Grlovića: „Gospodine Križaju, Vi pjevate sve ljepše i ljepše!“¹¹⁹, *Rigolettu* i *Traviati*.

U novu sezonu 1917./1918. Križaj je ušao s reprizama *Rigoletta*, *Hoffmannovih priča* i *La Bohème*. U Operi se premijerno izvela *Pikova dama*, tisak je bio zaokupljen proslavljanjem 60. godišnjice rođenja velikoga dramskog pisca *conte* Ive Vojnovića, proslavljala se i 70. obljetnica uvođenja službenog hrvatskog jezika u javni i kulturni život, Primožič je pomalo preuzimao Vuškoviće uloge, a na prvoj hrvatskoj izvedbi Mozartova *Figarova pira* 26. listopada 1917. Križaj je pjevao Figara,¹²⁰ ulogu umnogome različitu od prethodnih i „bijaše vanredan, dostojan svake dvorske pozornice. I glumački i pjevački upravo sjajan. Pa i u samom recitativu odavaše umjetnik svoju visoku kulturu.“¹²¹ Pod ravnanjem Milana Sachsa, u režiji Gjüre Prejca,¹²² uz Ivana Levara, Leoniju Ogrodzku, Paulu Trauttner i Majdu Pabst,¹²³ dao je uzornu kreaciju. „Općim udivljenjem pratilo se gosp. Križaja, koji je sinoć bio u ulozi Figara vanredno simpatičan, upravo sjajan.“¹²⁴ U radu na *Figarovu piru* zblížili su se Paula Trauttner i Josip Križaj i od tada su bili stalno zajedno.¹²⁵ U stalni angažman ušla je Rumunjka Viorica Ursuleac (1899-1985), koja će poslije postati svjetski poznata interpretkinja likova Richarda Straussa i supruga njegova omiljenog dirigenta Clemensa Kraussa. U premijernoj izvedbi *Bana Legeta* Ivana pl. Zajca u preradbi Božidara Širole, pod ravnanjem Fridrika Rukavine, u režiji Branka Gavelle¹²⁶, povjerena

Santuzzu u *Cavalleriji rusticani* pod skladateljevim ravnanjem. Od 1912. posvetila se koloraturnom fahu i postala jedan od najvećih koloraturnih soprana svojega doba. Od 1916. djelovala je u Varšavi; 1923. pjevala je u Scali Kraljicu noći u *Čarobnoj fruli* pod ravnanjem Artura Toscaninija. Poduzimala je koncertne turneje po europskim i američkim gradovima.

117 Dr. V.[iktor] N.[ovak], Gostovanje Ade Sari, *Narodne novine*, 6. 7. 1917.

118 G., „Lakmé“ sa gošćom, *Jutarnji list*, 6. 7. 1917.

119 M.[ilan] G.[rlović], Hoffmannove priče. (Gostovanje Ade Sari), *Novosti*, 9. 7. 1917.

120 Opširnije u poglavlju *Figaro*.

121 E. K., „Figarov pir“, *Hrvatska*, 30. 10. 1917.

122 Prejac, Gjuro (1879-1936) učio je pjevanje kod Ivana pl. Zajca i završio Glumačku školu. Nakon kraćeg djelovanja u Ljubljani i u Splitu, od 1899. glumac i od 1908. do 1919. redatelj u kazalištu u Zagrebu. Svestrano nadaren umjetnik, glumac, pjevač, skladatelj, zborovođa, redatelj, libretist i pisac, nekoliko je desetljeća bio glavni predstavnik vedroga glazbenog kazališta u Hrvatskoj.

123 Nismo uspjeli naći podatke o umjetnici, osim da je bila udana Georgijević i da je 1927. priredila koncert u Sarajevu.

124 Hrvatsko kazalište, *Male novine*, 27. 10. 1917.

125 B. Đorđević, Nezaboravni Križaj, *Vjesnik u srijedu*, 8. 7. 1964. Opširnije u poglavlju *Paula*.

126 Gavelle, Branko (1885-1962), redatelj, teatrolog i kazališni pedagog. Doktorirao filozofiju i germanistiku u Beču. Od 1918. s prekidima u Narodnom i Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu. Ravnatelj Drame od 1922. do 1926. Godine 1950. osniva Akademiju za kazališnu umjetnost i 1953. pokreće utemeljenje

joj je uloga Lovice. U prvoj izvedbi te opere u 20. stoljeću, koju ni u Širolinoj glazbenoj preradbi ni u cjelokupnosti izvedbe kritika nije dobro ocijenila, Križaj je bio „jedini koji od cijele izvedbe zaslužuje ozbiljnu pažnju“, jer je „naslovnu ulogu¹²⁷ izveo nekom rigoroznošću, koja je uvijek odlikom ovog solidnog pjevača. I glumački je donio nekoliko uspješnih momenata“.¹²⁸

Zagrebački tisak početkom 1918. bio je zaokupljen zlatnim umjetničkim jubilejom najveće hrvatske tragetkinje Marije Ružičke Strozzi. Ban je imenovao Guidu Hreljanovića, kraljevskog potpukovnika-auditora u miru i narodnog zastupnika, intendantom Kraljevskog zemaljskog hrvatskog kazališta u Zagrebu, koji je tu dužnost preuzeo od Vladimira pl. Treščeca Branjskog.¹²⁹ *Obzor* piše da se novi intendant rodio od oca časnika 1861. u Veroni, a potječe iz stare senjske uskočke plemićke obitelji. Pravoslavne je nauke svršio u Zagrebu te se posvetio vojno-sudbenoj struci. *Obzor* dalje piše da novi intendant slovi kao „osobit ljubitelj glazbe, vješt nekim glazbalima, te je i komponovao njeke komade“ i navodi da je brat Ive pl. Hreljanovića, koji je bio poznati hrvatski baritonist.¹³⁰ Potkraj siječnja Križaj je otišao na samostalno gostovanje u Dresden,¹³¹ što je uzvitlalo prašinu u tisku. *Obzor* konstatira da je Collinea na predstavi *La Bohème* 30. siječnja umjesto njega pjevao vrijedan član Opere Tošo Lesić koji „umije svojim lijepim pjevanjem dirati srca“, ali, nastavlja *Obzor*: „Nećemo ga poredjivati s gospodinom Križajem, koji je opet posebni individualitet. Dapače ako to Križajevo gostovanje u Dresdenu imade značiti da nas g. Križaj želi ostaviti, to molimo našu kazališnu upravu, da učini sve, da naša pozornica ne izgubi takovoga umjetnika, kao što je g. Križaj. Neka se željama g. Križaja ide u susret kolikogod se može, neka mu se podijele dopusti za gostovanja, ali odlazak g. Križaja bio bi prevelik gubitak za našu operu. A na g. Križaja apeliramo, neka bi više odlučilo u ovom pitanju njegovo slavensko srce nego li materijalni razlozi.“¹³²

Zagrebačkog dramskog kazališta koje danas nosi njegovo ime. Režirao oko 270 dramskih, opernih i operetnih djela, preveo tri-desetak drama, odgojio generacije glumaca i redatelja i stvorio vlastiti, prepoznatljiv stil koji je trajno obilježio hrvatsku kulturu.

127 Opširnije u poglavlju *Ban Leget*.

128 Ban Leget, Opera u 3 čina, spjevao I. Dežman, uglazbio I. Zajc, preradio Božidar Širola, *Hrvatska država*, 27. 12. 1917.

129 Treščec Branjski, Vladimir (1870-1936), književnik, intendant Kraljevskog zemaljskog hrvatskog kazališta u Zagrebu od 1909. do 1917. Uspostavio je treći put hrvatsku Operu i okupio vrsne hrvatske pjevače iz inozemstva, osnovao je 1909. prvi kazališni tjednik *Hrvatska pozornica*, koji je uređivao Ivo Vojnović. Organizirao je nekoliko turneja ansambla u Hrvatskoj i izvan granica Austro-Ugarske Monarhije. Za njegove intendanture zagrebačka Opera gostovala je u Dubrovniku, Ljubljani, Opatiji, Sarajevu, Splitu, Šibeniku i 1911. u Beogradu, a zaslužan je i za gostovanje u Trstu 1918., koje se ostvarilo za intendanture Guide Hreljanovića.

130 Novi intendant hrvatskog kazališta, *Obzor*, 5. 1. 1918.

131 Opširnije u poglavlju *Od 1929. do 1941.*

132 Kazalište, *Obzor*, 31. 1. 1918.

U veljači 1918. Križaj je nastupio na koncertu u HGZ-u uz Majdu Pabst. Za glasovinom ga je pratila Leonija Brückl.¹³³ Opet je pjevao Wolframovu pjesmu večernjoj zvijezdi i pjesmu *Starček*. U veljači i ožujku nekoliko je puta nastupio u ponešto prerađenom *Vilinu velu*. Djelo je preradio skladatelj Petar Konjović, koji je ujedno i dirigirao. U travnju i svibnju Križaj je nekoliko puta pjevao Mefistu u novouvježbanom *Faustu*, u kojemu je jedini „od glavnih partija bio na mjestu. Njegova je kreacija još otprije u najboljoj uspomeni“, a „još je pojačano istaknuo svoje umjetničke sposobnosti“.¹³⁴ Njegov je Mefisto ocijenjen kao „vanredno zaobljen, izjednačen, jedinstven lik“.¹³⁵ U svibnju Križaj je svoje djelovanje ravnomjerno rasporedio između opere i koncerta. Dana 8. svibnja bila je prva od triju prvih hrvatskih izvedbi oratorija *Prorok Ilija* Felixa Mendelssohna. Uz Majdu Pabst i Martu Pospišil Ivanovu opet su se našla dva zagrebačka Slovenca. Tenorsku dionicu pjevao je Josip Rijavec, a Križaj je bio prorok Ilija. Svirao je orkestar kazališta, pjevao zbor Hrvatskog pjevačkog društva *Kolo*, a dirigirao Vjekoslav Rosenberg-Ružić.¹³⁶ U izvedbi su sudjelovali profesori i odabrani slušači Konzervatorija. Križaj je 14. svibnja nastupio na Velikom umjetničkom koncertu u HGZ-u uz Ignjata Borštnika, Antoniju Geiger, Stanislava Jastrzebskog, Paulu Trauttner-Kramer i Juditu Fritz. Za glasovinom ih je pratio Anton Gnezda. Pjevao je *Romancu* Antona Lajovica, Hermanovu pjesmu *Salomon*, ariju Dalanda iz *Ukletog Holandeza* i rondo o zlatnom teletu iz *Fausta*. Nastupio je još u *Prodanoj nevjesti* i *La Bohème* i sezona je za njega u kazališnoj zgradi bila završena. Ali ne i nastupi. U lipnju i srpnju bio je jedan od protagonista velikog opernog događaja – iznimno uspjeloga gostovanja ansambla zagrebačke Opere u Trstu. Prvi nastup pred tršćanskom publikom bio mu je u *Rigolettu* i prema pisanju lista *Il Lavoratore*, koje prenosi *Jutarnji list*, kao Sparafucile „bio je izvrstan“.¹³⁷ *Obzor* prenosi pisanje slovenskih novina *Edinost*, koje pišu kako „smo imali prvi put da čujemo našega dobrog znanca iz boljih vremena našega tršćanskoga slovenskoga kazališta, istina u malenoj ulozi 'brava', koja je ipak bila dovoljna, da se najbolje uvede kod šire tršćanske publike“ i dalje: „On ima ogromni, silni materijal glasa, koji u svim svojim nuancama ostaje čist i jasan, uvijek lijep, jednako dobar u nizinama, kao i u visinama“ i zaključuje

133 Brückl, Leonija (1857-1927) studirala je pjevanje na bečkom Konzervatoriju, ali je počela nastupati tek kad je obudovjela. Na nagovor Stjepana Miletića, iskoristila je svoje glasovne kvalitete dramskog soprana i vrhunsku muzikalnost te je od 1894. do 1902. bila prvakinja zagrebačke Opere. U tih je osam sezona bila protagonistica gotovo svih važnijih praizvedbi ili prvih hrvatskih izvedbi djela operne literature. Nakon ukidanja Opere prihvatila je mjesto nastavnice pjevanja u HGZ-u, koje je zadržala do 1920. Savjesna i predana svojem zvanju i duboko privržena matičnoj kući, nikad nije otkazala predstavu, nikad nije izostala s pokusa i nikad nije odbila pjevati dodijeljenu joj ulogu.

134 dz. [Božidar Zajčić], Gounodov „Faust“, *Hrvatska riječ*, 2. 4. 1918.

135 G. [Milan Graf], Na novo uvježbani „Faust“, *Novosti*, 2. 4. 1918.

136 Rosenberg-Ružić, Vjekoslav (1870-1954) završio je na bečkom Konzervatoriju studij violine, glasovira i kompozicije. Od 1910. do 1935. bio je ravnatelj škole HGZ-a (od 1922. Muzička akademija), u kojemu je podučavao violinu, glasovir i komornu glazbu, vodio školski orkestar, bio dirigent Društvenog orkestra HGZ-a i uz to skladao.

137 Kritika izvedbe „Rigoletta“ u Trstu, *Jutarnji list*, 23. 6. 1918.

PROGRAM

Večernjica dne 15. travnja 1916.

1. J. S. BACH: Fantazija i fuga g-moll. Orgulje: prof. Franjo Dugan.
2. J. RHEINBERGER: Tribulationes cordis mei. Solo - kvartet: Milka Trnina, Marla Pospišil-Ivanova, Stanislav Jastrzebsky i Josip Križaj. Orgulje: prof. Franjo Dugan.
3. ED. STEHLE: Lilanije. Djevački zbor »Vijenac«.
4. LUIGI CHERUBINI: Ave Maria. Sopran solo: Milka Trnina. Gusle: Miroslav Schlick. Orgulje: prof. Franjo Dugan.
5. PETAR MATJEVIĆ: Tatum ergo i Genitori Genitoque. Djevački zbor »Vijenac«.
6. J. KLÍČKA: Koncertna fantazija o češkom koralu „Svati Václave“. Orgulje: prof. Franjo Dugan.

Misa na uskršni ponedjeljak dne 24. travnja 1916.

1. FR. LISZT: Preludij i fuga na ime B-A-C-H. Orgulje: prof. Franjo Dugan.
2. J. RHEINBERGER: Misa op. 169. za solo-kvartet, mješoviti zbor, orkestar i orgulje. Solisti: Micika Žbogar, Marla Pospišil-Ivanova, Stanislav Jastrzebsky i Josip Križaj. Zbor i orkestar: kazalište. Orgulje: prof. Franjo Dugan. Dirigent: Krešimir Baranović.
- GRADUALE: J. Rheinberger: Ave Maria. Sopran solo: Milka Trnina. Orgulje: prof. Franjo Dugan.
- OFERTORIJ: J. Rheinberger: Regina caeli. Sopran solo: Milka Trnina. Orgulje: prof. Franjo Dugan.
3. M. ENRICO BOSSI: Koncertal a-moll za orgulje i orkestar. Orgulje: prof. Franjo Dugan. Orkestar: kazališni. Dirigent: Krešimir Baranović.

Programi koncerata 15. i 24. 4. 1916. na kojima je sudjelovala Milka Trnina.

HRVATSKI ZEMALJSKI GLAZBENI ZAVOD
i
HRVATSKO PJEVAČKO DRUŠTVO „KOLO“ U ZAGREBU.

DNE 8., 10. I 11. SVIBNJA 1918.
U PROSTORIJAMA HRV. KONZERVATORIJA

PROROK ILIJA

ORATORIJ PO RIJEČIMA STAROGA ZAVJETA.

UGLJAZBIO F. MENDELSSOHN. — OP. 70.

○○○

Sudjeluju operne pjevačice glice: **Marta Pospišil-Ivanova** i **Majda Pabst**, operni pjevači gg. **Josip Križaj** (prorok Ilija) i **Josip Rijavec**, gospojinski i muški zbor hrv. pjev. društva „Kolo“, ženski zbor hrv. konzervatorija, orkestar kr. zem. hrv. kazališta te gg. profesori i odabrani slušači hrv. konzervatorija.

—

U ansamblu pjevaju učesnice hrvatskoga konzervatorija glice **Elvira pl. Jakopović** i **Vjera Šterk** te „Kolari“ gg. **Kornel Vasiljesko**, **Jan Novák** i **Jaroslav Melkus**.

○○○

Oratorijem ravnateelj hrv. konzervatorija gosp. prof. **Vjekoslav Rosenberg-Ružić**.

○○○

POČETAK U 8 SATI NAVEČER.

○○○

Čisti prihod svih triju izvedbi za spas djece iz Istre, Dalmacije, Bosne i Hercegovine.

Preplate se primaju sa zahvalom.

○○○

CIJENI RASPOREDI S TEKSTOM

Program triju prvih hrvatskih izvedbi oratorija *Prorok Ilija* Felixa Mendelssohna u Hrvatskom zemaljskom glazbenom zavodu (HGZ) u Zagrebu, 8., 10. i 11. 5. 1918.

da je „g. Križaj nadaren ovim vanrednim darom glasa, a u ovo vrijeme, otkad ga nijesmo čuli, znatno je napredovao u tehnici“.¹³⁸ Trščanska publika je, kako prenosi *Obzor* tekst kritičara Zuccolija u *Il Lavoratore*, bila posebno zadovoljna izvedbom *Figarova pira* pod ravnanjem Milana Sachsa, koju je ocijenila „pravom svečanošću umjetnosti“, a Križaj „bijaše izvrstan kao Figaro, bilo to radi svojih vokalnih sredstava ili radi uspjele komike“.¹³⁹ Još veći uspjeh postigla je izvedba *Prodane nevjeste*, također pod Sachsovim ravnanjem, s nenadmašnom Irmom Polak i Josipom Rijavcem, koja je, kako prenosi *Obzor* pisanje *Edinosti*, bila „umjetnička senzacija prve vrsti“, a „o Križajevu Kecalu imamo samo jedno, da on je majstor“.¹⁴⁰ *Il Lavoratore* je pisao da je Križaj bio „veoma dobar Colline“.¹⁴¹ Križaj je na gostovanju u Trstu tri puta pjevao Figara, četiri puta Kecala, tri puta Sparafucilea i dva puta Collinea. Josip Rijavec bio je apsolutna zvijezda toga gostovanja koje mu je otvorilo vrata europske karijere, a Križaj je bio jedan od njegovih najboljih sudionika.

Križajev Kecal, da, to je bila jedna od najvećih kreacija na zagrebačkoj sceni u 20. stoljeću. Njegovu besmrtnom Kecalu u Smetaninoj komičnoj operi divio se Stanislavski¹⁴² za svojega gostovanja u Zagrebu godine 1922. Čestitao mu je na „grandioznoj kreaciji“ koju može pjevati po cijelome svijetu.¹⁴³ Kad je dvije godine poslije Križaj tu ulogu tumačio u Bratislavi, poznati češki skladatelj i dirigent Oskar Nedbal¹⁴⁴ izjavio je da poslije smrti slavnog češkog basa, člana bečke Dvorske opere, Wilhelma Hescha,¹⁴⁵ kojega se smatralo najvećim tumačem Kecala, nije bilo boljeg Kecala od Križaja.¹⁴⁶

138 Listak. „Edinost“ o izvedbi „Rigoletta“, *Obzor*, 25. 6. 1918., prenosi *Edinost* od 21. 6. 1918.

139 Listak. „Il Lavoratore“ o izvedbi „Figarovog pira“, *Obzor*, 4. 7. 1918.

140 „Prodana nevjesta“ u Trstu, *Obzor*, 4. 7. 1918.

141 Izvedba „La Bohème“ od naše opere u Trstu, *Obzor*, 6. 7. 1918.

142 Stanislavski, Konstantin Sergejevič (pravo ime Konstantin Sergejevič Aleksejev) (1863-1938), glumac, redatelj, kazališni intendant i teoretičar, utemeljitelj Moskovskog umjetničkog kazališta. Slavni pedagog razvio je novu metodu oblikovanja glumaca i rada s njima (tzv. sistem Stanislavskog), čime je snažno utjecao na europsku i američku kazališnu umjetnost 20. stoljeća.

143 Dragutin Mačuka, Jubilej Josipa Križaja, *Kazališne vijesti*, Zagreb, godina IV, broj 3., listopad 1953.

144 Nedbal, Oskar (1874-1930), češki skladatelj, od 1896. do 1906. dirigent Češke filharmonije, od 1923. upravitelj Slovačkoga narodnog kazališta u Bratislavi. Autor baleta, pantomima, opera i opereta. Najveći je uspjeh postigao operetom *Poljačka krv* (Polenblut). Nekoliko je puta kao dirigent gostovao u Zagrebu, u kojemu je tragično završio život skočivši sa zgrade kazališta.

145 Hesch, Wilhelm, pravim imenom Vilém Heš (1860-1908), u glazbi uglavnom samouk, skrenuo je na sebe pozornost međunarodne javnosti u vrijeme Svjetske izložbe u Beču 1892. svojom kreacijom Kecala u *Prodanoj nevjesti* u predstavi ansambla Praške opere. Od 1895. bio je član bečke Dvorske opere. Pjevač izvanredne ljepote glasa, sonornih dubina i velike glasovne pokretljivosti, osobito se isticao u komičnim ulogama.

146 Dragutin Mačuka, Jubilej Josipa Križaja, *Kazališne vijesti*, Zagreb, god. IV. br. 3, listopad 1953.

Jednako su mislile i dvije slavne češke pjevačice, dugogodišnje prvakinja Metropolitana, Ema Destinnová (Emmy Destinn) (1878-1930) i Jarmila Novotná (1907-1994), s kojima je nastupio u *Prodanoj nevjesti*. Kecala je Križaj pjevao oko 250 puta, u 17 gradova, i s njim je 17. listopada 1953. proslavio 45. obljetnicu umjetničkoga rada.

1918./1919.

U kolovozu pozornost zagrebačke operne publike privuklo je gostovanje rumunjskog tenora dr. Mihajla Naste, koji je došao iz Graza, a od te je sezone trebao nastupati u dva gradska središta – Zagrebu i Hamburgu. Pjevao je Vojvodu u *Rigolettu*, Manrica u *Trubaduru* i Don Joséa u *Carmen* i osvojio svojim blistavim visinama i glasovnom ljepotom, a ženski dio publike i pristalim scenskim izgledom. Pozornost je privukla i nanovo uvježbana izvedba *Porina* 11. rujna pod ravnanjem Krešimira Baranovića s Jastrzebskim u naslovnoj ulozi. Križaj je dao „svojemu Sveslavu nužno dostojanstvo“, ali su kritičari primijetili da se operi koja ima toliko značenje za kulturu jednoga naroda, u drugih naroda „na prvoj narodnoj pozornici običaje prikazivati u svakom pogledu veća pažnja i dublje poštovanje“.¹⁴⁷ Pozornost je privukla i premijera Mozartove *Čarobne frule* 14. listopada i kao uvod u nju nedjeljna „Martinée-conference“ 5. listopada, na kojoj je uvodno govorio Antun Dobronić¹⁴⁸ o Mozartovoj *Čarobnoj fruli* u povijesti glazbe, a solisti su pod ravnanjem Milana Sachsa izveli nekoliko prizora. Križaj je pjevao Papagena¹⁴⁹ i uglavnom je njegova kreacija vrlo pozitivno ocijenjena. Milan Graf¹⁵⁰ je u *Novostima* napisao da je „Papageno g. Križaja krasna figura i da za njega imade ne samo dostatno humora već i svu gipkost glasa“,¹⁵¹ ali kritičar koji se potpisuje kao „-as.“ u *Obzoru* ima zamjerki. „Gosp. Križaj svoga Papagena prikazao je kao zdrava i jedra momka. Ali i na toj razini bilo je, mislimo, moguće iznijeti neko stupnjevanje nuanca. Ne možemo doduše od njega tražiti, da je proučio finu Kierkegaardovu analizu te uloge i da svoju kreaciju udesi po onom Kierkegaardovu ‘drugom stupnju erotike’, ali smo očekivali, da će je igrati individualnije, prodahnutu, nekud na način prastarog mimusa, iz kojega je taj lik niknuo.“¹⁵²

147 -as., Lisinski: „Porin“, *Obzor*, 13. 9. 1918.

148 Dobronić, Antun (1878-1955), skladatelj i muzički pisac. Glazbu je učio privatno i na Konzervatoriju u Pragu na kojemu je 1912. diplomirao. Od 1922. do 1940. bio je profesor na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Zauzima istaknuto mjesto u povijesti hrvatske glazbe, ponajprije kao njezin ideolog, promicatelj nacionalne glazbe. Autor 13 opera: *Dubrovački diptih*, *Udovica Rošlinka*, *Rkać (Goran)*, *Pokladna noć* i drugih te orkestralnih, vokalnih i komornih djela.

149 Opširnije u poglavlju *Papageno – Sarastro – Leporello*.

150 Graf, Milan (1892-1975), violinist, orkestralni i komorni glazbenik, muzički kritičar i muzički pedagog. Studij violine završio u Beču. Svirao u opernom orkestru HNK-a i Zagrebačkoj filharmoniji. Jedan od utemeljitelja Zagrebačkog kvarteta i njegov dugogodišnji drugi violinist.

151 Milan Graf, *Čarobna frula*, *Novosti*, 17. 10. 1918.

152 -as., W. A. Mozart: „Čarobna frula“, *Obzor*, 16. 10. 1918.

Teatro Politeama Rossetti u Trstu u kojemu se 1918. održalo veliko gostovanje zagrebačke Opere.

Nastup Josipa Križaja kao Ferranda u operi *Trovator* (*Trubadur*) u Kraljevskom zemaljskom hrvatskom kazalištu u Zagrebu, 22. 8. 1918.

Nastup Josipa Križaja u ulozi Borisa na prvoj hrvatskoj izvedbi muzičke drame *Boris Godunov* u Hrvatskom zemaljskom kazalištu u Zagrebu, 23. 12. 1918.

Kraljicu noći pjevala je nova izvrsna koloraturna sopranistica zagrebačke Opere Tinka Wesel-Polla¹⁵³ koja je došla iz Graza i gostovala u *Rigolettu* i *Traviati*.

Prvi svjetski rat je završio i proglašena je Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca. Čini se da to nije nimalo utjecalo na teatarski pogon. Križaj je u prosincu 1918. nekoliko puta pjevao svojega poznatog Mefista na gostovanju dr. Mihajla Naste u naslovnoj ulozi Fausta. *Novosti* ga od solista spominju u prvom redu, ali kritičar koji se potpisuje „M.G.“ ima primjedbi. Piše da je „pojedine epizode znao vrlo efektno izraditi“, da mu „glas naročito u srednjim položajima zvuči vrlo dobro pa bi cijenjeni pjevač morao jednaku pažnju posvetiti i visini koja je često odviše otvorena“.¹⁵⁴

Opširno najavljivan i temeljito povijesno i glazbeno objašnjavao, 23. prosinca 1918. pojavio se *Boris Godunov*. Bio je velik događaj u zagrebačkom kulturnom životu. Baranović se potvrdio kao dirigent s iznimnim osjećajem za iznošenje djela slavenske operne literature, a Križaj je donio na scenu još jednu svoju antologijsku ulogu, koja će se zlatnim slovima upisati u povijest hrvatske opere.¹⁵⁵ Osvrtni na to njegovo ostvarenje na premijeri nisu uvijek u superlativima, što je i razumljivo, jer se Borisa prvi put i ne može tumačiti u svojoj složenosti njegovih zahtjeva, a za Križaja su se postavljali najviši kriteriji vrednovanja. Citirat ćemo nekoliko kritičarskih mišljenja. *Novo vrijeme*: „Gosp. Križaj kao Boris odlikovao se i u ovoj ulozi kao vrstan pjevač i glumac, osobito u finalu pete slike i u osmoj slici (smrt Borisova).“¹⁵⁶ *Hrvatska riječ*: „G. Križaj dao je mnogo, igrao je vrlo dobro, tek s umiranjem se ne bi mogao sporazumjeti, – ali konačno, svaki čovjek drugačije umire, a g. Križaj je igrao sa mnogo razumijevanja i mnogi naši operni pjevači mogli bi se sjetiti, da nije dosta šetati po pozornici kao lutka i pjevati. Glasovno imao je g. Križaj dosta poteškoća, jer uloga nije pisana za njegov glas, pa nije mogao svladati veliku ariju u petoj slici u onoj mjeri, kako smo to kod njegovih drugih uloga čuli, ali mu moramo biti zahvalni, jer inače ni ove godine ne bismo bili čuli Borisa, kojeg nam kazalište već nekoliko godina obećaje.“¹⁵⁷

I Josip Križaj završio je 1918. godinu svojom 39. ulogom u zagrebačkoj Operi. Novu 1919. godinu počeo je nastupima u *Borisu Godunovu*, *Faustu*, *Trovatoru* i novom ulogom. U *Krabuljnom plesu* prešao je s Toma na Samuela. Kao Mefisto je „svojim pjevom i igrom opet dominirao podavši svojoj ulozi mnogo plastike“.¹⁵⁸ U ulozi Samuela isticao se njegov „lijepi bas“.¹⁵⁹ „Mnogo plastike podali su kao urotnici gg. Križaj i Pisarević.“¹⁶⁰ U ožujku zbog bolesti Križaj nije imao nijednu predstavu, a zaslužni i omiljeni Tošo Lesić slavio je 35. obljetnicu umjetničkog rada kao Kecal u *Prodanoj nevjesti*. Počet-

153 Wesel-Polla, Tinka (1890-1944) završila je studij pjevanja u Beču, a umjetničku karijeru počela 1913. u Brnu. Od 1916. do 1918. operna solistica u Grazu, od 1918. do 1927. prvi koloraturni sopran zagrebačke Opere. Umrula je za bombardiranja u Grazu. Sjajna vokalistica i vrlo muzikalna pjevačica; ostvarila je dojmive kreacije u repertoaru lirsko-koloraturnog soprana.

154 M.[ilan] G.[raf], Hrv. zem. kazalište. Faust, *Novosti*, 17. 12. 1918.

155 Opširnije u poglavlju *Boris Godunov*.

156 Vd. [Aleksandar Vidak], Hrvatsko kazalište. „Boris Godunov“, *Novo vrijeme*, 24. 12. 1918.

157 I. W., Musorgski: Boris Godunov, *Hrvatska riječ*, 24. 12. 1918.

158 Kd., Gounod „Faust“, *Riječ*, 22. 1. 1919.

159 M.[ilan] G.[raf], Hrv. zem. kazalište. Krabuljni ples, *Novosti*, 26. 1. 1919.

160 Kd., Verdi, „Krabuljni ples“, *Riječ*, 25. 1. 1919.

kom travnja Križaj je na reprizi Široline *Novele od Stanca* kao Stanac „razvio bogatu svoju sposobnost karakteriziranja“,¹⁶¹ kako pišu *Novosti* i, prema pisanju *Obzora*, „opet iznio figuru plastičnu, punu života i krepčine, a opet djetinjski blagu i lakovjernu. Izrijekom valja i ovaj puta istaknuti jasnoću i ljepotu njegove deklamacije i otmjeno fraziranje. Glas mu je, iza pretrpljene boljetice, jednako svjež, zvučan i jasan kao i prije“.¹⁶² *Riječ* piše da je „podao ovoj ulozi mnogo plastike, a otpjevao je svoju ariju ‘dozivanja vila’ vrlo toplo. Glas mu se je razlijevao po gledalištu neizrecivim čarom i miljem.“¹⁶³ Napomenimo da je u *Povratku* Josipa Hatzea¹⁶⁴ u ulozi prosjaka Dake debitirao Drago Hrčić,¹⁶⁵ jedan od najboljih hrvatskih baritona svih vremena. Istoga dana kad pjevaju u *Krabuljnome plesu*, Križaj i Rijavec sudjeluju na Večeri jugoslavenskih pjesama u HGZ-u. Uz njih pjevaju Martina Blažeković i Marta Pospišil, prati ih za glasovirom dirigent Oskar Smodek.¹⁶⁶ Križaj pjeva pjesme Milojevića, Konjovića i Lajovica.

Premijeru opere *Louise* Gustava Charpentiera najavio je 24. travnja predavanjem u velikoj dvorani HGZ-a na poziv Zagrebačke filharmonije dirigent izvedbe Milan Sachs. Sudjelovali su njezini protagonisti Vika Engel-Mošinsky i Josip Rijavec.¹⁶⁷ „Kao obično vrlo raspoložen i izvanredno dobar“, kako piše *Novo vrijeme*,¹⁶⁸ Križaj je „stvorio osobito živi lik, pjevao je oca, najljepšu ulogu ove opere. I maska i pijev i vanredna gesta, sva njegova kreacija bila je gotovo savršena (uspavanka, pa proklinjanje u 4. činu).“¹⁶⁹

Prema pisanju *Obzora*, „iznio je živu i plastičnu figuru, punu topline i osjećajnosti“.¹⁷⁰ U lipnju na koncertu u HGZ-u s Martom Pospišil uz glasovirsku pratnju Krešimira Baranovića priređuje Veče ruskih narodnih pjesama.

Sezona 1918./1919. je završila, a Paula Trauttner, Josip Križaj, Stanislav Jastrzebski i Rudolf Bukšek otišli su na angažman u Osijek.

Nastup Josipa Križaja u ulozi Oca na prvoj hrvatskoj izvedbi opere *Louise* u Hrvatskom zemaljskom kazalištu u Zagrebu, 28. 4. 1919.

161 Milan Graf, *Glazba. Koncerat Milana Reizera. – Širolin „Stanac“ – Hatzeov „Povratak“*, *Novosti*, 4. 4. 1919.

162 as., Repriza Širolinog „Stanca“ i Hatzeovog „Povratka“, *Obzor*, 4. 4. 1919.

163 K. Krenedić, „Novela od Stanca“, opera od Božidara Širole i „Povratak“, opera od Josipa Hatze-a, *Riječ*, 4. 4. 1919.

164 Hatze, Josip (1879-1959), hrvatski skladatelj i dirigent, učenik Pietra Mascagnija na Konzervatoriju u Pesaru. Nakon završenog studija vratio se u Split, u kojemu je djelovao do smrti. Njegova opera *Povratak*, skladana u verističkom stilu, značila je 1911. da se hrvatska glazba pridružuje europskim tokovima. Izraziti melodičar, Hatze je svoja najbolja djela stvorio na području vokalne glazbe, poglavito u solo pjesmama. Neposrednost glazbene invencije i zrelost obrade te neke značajke narodne glazbe prisutne su u njegovoj 1932. nastaloj i u Ljubljani praižvedenoj operi *Adel i Mara*, koju je nazvao muzičkom dramom.

165 Hrčić, Drago (1896-1978), lirski bariton izrazito lijepa i fonogenična glasa (pod imenom Karl Drago snimao je za inozemne gramofonske tvrtke) i velike pjevačke kulture. Od 1919. do 1945. prvak zagrebačke Opere. Osobito se istaknuo kao tumač Verdijevih belkantističkih uloga i koncertni pjevač.

166 Smodek, Oskar (1890-1933), dirigent. Studirao je u Zagrebu, Beču i Leipzigu. Korepetitor i dirigent zagrebačke Opere. Vodio je zagrebačko pjevačko društvo *Kolo* (s kojim je gostovao u inozemstvu) i od 1922. do 1933. Oporni studio na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Dirigirao je i Zagrebačkom filharmonijom.

167 *Novosti*, 23. 4. 1919.

168 Vd. [Aleksandar Vidak], Charpentier „Louise“, *Novo vrijeme*, 29. 4. 1919.

169 B. Š., Gustave Charpentier „Louise“, *Jutarnji list*, 3. 5. 1919.

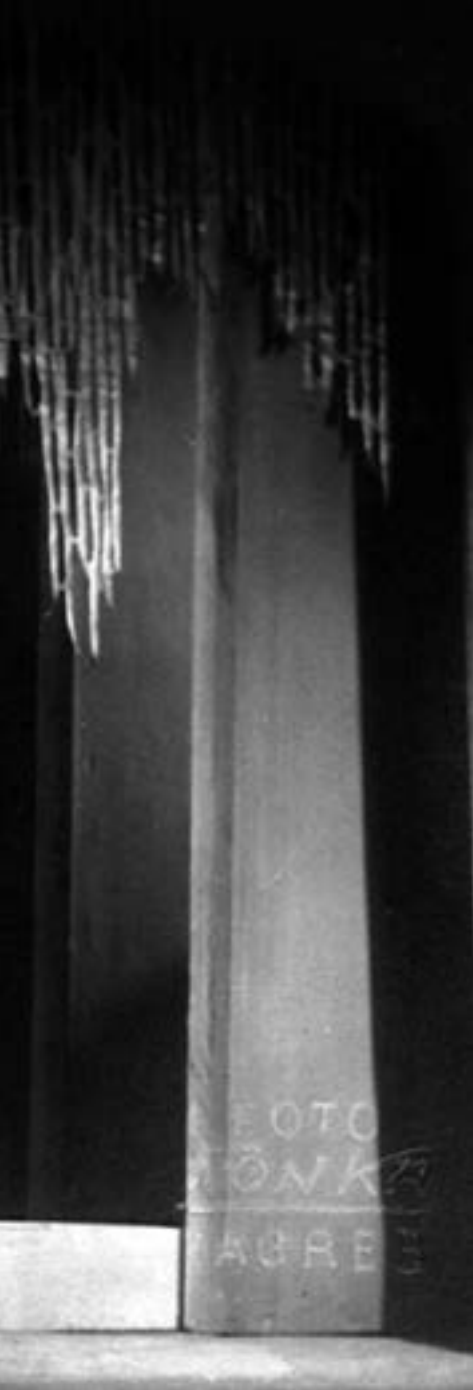
170 as., Gustave Charpentier „Louise“, *Obzor*, 4. 5. 1919.

Josip Križaj (Golaud) i Maja de Strozzi (Melisanda) na prvoj hrvatskoj izvedbi opere *Pelléas i Mélisanda*, Claudea Debussyja Narodno kazalište Zagreb, 12. 12. 1923.

Scenograf: Ljubo Babić

ZAGREB 1919. — 1929.

1919./1920. U HRVATSKOM NARODNOM KAZALIŠTU U OSIJEKU

Križajev repertoar u Zagrebu preuzeli su Rus Edudja Gormanov i Čeh Arnold Flögl,¹ ali ti sak žali za njegovim odlaskom. „Ne možemo i ovom prilikom, da ne požalimo odlazak g. Križaja, koji je napose kao Mefisto bio izvanredan, a u drugim ga partijama moraju nadomještati više sila“, pisale su novine *Hrvat*.²

U Osijeku se Križaj predstavio na premijeri *Hoffmannovih priča* kao tumač četverostruke uloge demona i kao redatelj predstave. Dirigi-

rao je Lav Fritz,³ Hoffmanna je pjevao Dušan Mitrović,⁴ a tri Hoffmannove ljubavi – Ella Fitzner, Hana Pirková⁵ i Paula Trauttner. Potkraj

1 Flögl, Arnold (1885-1950), bas češkoga podrijetla. Od 1912. do 1919. bio je operni solist u Pragu, a od 1919. do 1924. član zagrebačke Opere. Umjetnik široke glazbene kulture, ostvario je niz vrlo uspješnih glazbeno-scenskih kreacija. Djelovao je i kao redatelj. Karijeru je nastavio u Brnu i Bratislavi.

2 Vd. [Aleksandar Vidak]: Naše kazalište, *Hrvat*, 15. 9. 1919.

3 Fritz (Mirski), Lav (1893-1968) završio je studij violončela na Konzervatoriju u Zagrebu. Nakon kraćeg djelovanja u Beču, na Sušaku i u Zagrebu, od 1917. s kraćim prekidima do smrti dirigent (od 1947. do 1956. ravnatelj) Opere, od 1956. do 1961. intendant HNK-a u Osijeku. Od 1944. do 1947. djelovao je u Tel Avivu i Jeruzalemu. Uvelike je pridonio razvoju glazbenoga života u Osijeku.

4 Mitrović, Dušan (1882.-?) od 1901. angažiran je u Beogradu kao zborist i dramsko-operetni epizodist. Od 1906. do 1909. operetni tenor u Hrvatskom zemaljskom kazalištu u Zagrebu, a od 1909. do 1930. s kraćim prekidima operni i operetni tenor, povremeno i redatelj u HNK-u u Osijeku. Od 1930. do 1932. ponovno djeluje u zagrebačkoj Operi u kojoj nastupa u manjim ulogama.

5 Pirková, Hana (1894-1944), češka sopranistica i vokalna pedagoginja, solistica ljubljanskog

Josip Križaj kao tumač četverostruke uloge demona na premijeri *Hoffmannovih priča* u HNK-u u Osijeku 26. 10. 1919.

Josip Križaj kao sir John Falstaff na premijeri opere *Vesele žene Windsorske* u HNK-u u Osijeku 30. 1. 1920.

studenoga na Svečanoj matineji u povodu stogodišnjice rođenja Vatroslava Lisinskog izvedeni su odlomci iz *Porina*. Dirigirali su Lav Fritz i Mirko Polič,⁶ a uz Križaja su nastupili slavni zagrebački Porin – Stanislav Jastrzebski i Paula Trauttner. Potkraj siječnja 1920. Križaj je uvrstio na repertoar novu ulogu: sir Johna Falstaffa na premijeri opere *Vesele žene*

windsorske Otta Nicolaia. Dirigirao je Mirko Polič, a pjevali su Rudolf Bukšek i Štefica Sestrić,⁷ koji su došli iz Zagreba, te mezzosopranistica Marijana Engel, sestra mnogo poznatije Vike Engel-Mošinsky. Tu je bila i Paula Trauttner. Osječkoj publici Križaj je predstavio i svojega sjajnog Kecala na premijeri *Prodane nevjeste*. Marica je bila autentična – Čehinja Pirková. U D'Albertovoj operi *U dolini* opet je preuzeo ulogu redatelja. Dirigirao je Polič, Jastrzebski je ponovio svoju veliku kreaciju Pedra, Paula Trauttner Nuri, a Marta je bila Pirková. U Osijeku je uvrstio na repertoar još jednu novu ulogu: kardinala Brognyja u Halevyjevoj *Židovki*. Pod Poličevim ravnanjem nastupili su još Pirková i Jastrzebski. U Osijeku je pjevao i svojega nenadmašnog Mefista na premijeri *Fausta*. Sudjelovali su Pirková i Bukšek, a na jednoj predstavi Fausta pjevao je gost Karlo Šel-Sević. U angažmanu u HNK-u u Osijeku Križaj je bio od 1. kolovoza 1919. do 31. srpnja 1920. godine.

Deželnog gledališta u sezoni 1918./1919., HNK-a u Osijeku od 1919. do 1922. i Opere u Bratislavi u sezoni 1922./1923. Bila je životna ljubav i umjetničko nadahnuće slovenskog pjesnika Iga Grudena (1893-1948).

6 Polič, Mirko (1890-1951) došao je u Hrvatsku poslije završenog studija glasovira i kompozicije u svojem rodnom Trstu, nakon što je u tamošnjem Slovenskom narodnom gledalištu kao dirigent uveo redovite operne predstave. Od 1914. do 1923. bio je dirigent Opere u HNK-u u Osijeku, a od 1918. i njezin ravatelj. Počeo je sustavnije uvoditi u repertoar operu. HNK u Osijeku počeo je 1907. svoju djelatnost operom, ali ona se tek njegovim dolaskom učvrstila na repertoaru. Upravo je nevjerojatno da je u tako kratkom vremenu ostvario više od pedeset premijera, a glavninu su činile opere. Povremeno je istodobno bio i redatelj, ali i prevoditelj libreta. Zanimljivo je da su pod njegovim ravnanjem u Osijeku doživjele svoje prve hrvatske izvedbe – 1917. opereta *Tri djevojčice* Heinricha Bertéa na glazbu Franza Schuberta i 1919. *Fedora* Umberta Giordana u cijelosti. U Osijeku je 1920. osnovao i vodio Muzičku školu. Sezону 1923./1924. proveo je kao tajnik i dirigent zagrebačke Opere. U Zagrebu je ravnao prvom hrvatskom izvedbom Smetanine komične opere *Dvije udovice*. Svoju vrlo plodnu djelatnost nastavio je u Beogradu i Ljubljani.

POVRATAK U ZAGREB OD 1920./1921. DO 1926./1927.

Nakon što su jednu sezonu proveli u Osijeku, Josip Križaj i Paula Trauttner vratili su se u Zagreb 31. kolovoza 1920. nastupili u *Mignon*, što je toplo pozdravljeno, ponajprije Kri-

7 Sestrić, udana Segedi, Štefica (1895. - ?), rođena u Beču od roditelja Zagrepčana. Završila je školu HGZ-a u Zagrebu, a pjevačku karijeru počela u Osijeku. Nakon jednogodišnjeg angažmana došla je u zagrebačku Operu. Visoki sopran ugodnog timbra, lirskog karaktera; nastupala je u operi i opereti.

Josip Križaj kao Kardinal Brogny u operi *Židovka* u HNK-u u Osijeku 4. 4. 1920.

žajev povratak. Izraženo je duboko divljenje prema Križajevoj umjetnosti, a urnebesni pljesak bio je jasan izraz simpatija koje je prema njemu gajilo zagrebačko općinstvo. Toplo je pozdravljen i povratak Paule Trauttner, premda se ističe da joj je zbog pet mjeseci nenastupanja (zbog porođaja) glas ponešto oslabio. Križaj je preuzeo svoj repertoar i pjevao Borisa. Premda mu se u toj ulozi tu i tamo pronalaze „neke ne velike glasovne slabosti“,⁸ ipak je oduševljenje opće.

Čitajući današnji tisak u kojemu je kultura potpuno zapostavljena, čini nam se nepojmljivim da se Križajevu nastupu u manjoj ulozi Sparafucilea na gostovanju novoangažiranog baritona Aleksandra Bragina u naslovnoj ulozi *Rigoletta* posvećuje toliko prostora, više redaka nego Josipu Rijavcu i Tinki Wesel-Polli koji su uz gosta pjevali glavne uloge. Tako novine *Agramer Tagblatt* pišu: „Vrlo zanimljiv bio je Sparafucile gospodina Križaja. U skladu sa svojom visokom umjetničkom kulturom, na odličan način bio je primjeren muzičkom karakteru svoje uloge od prvog pojavljivanja na sceni do događanja u posljednjem činu. U interpretaciji svojega lika bio je od prvog do posljednjeg trenutka scenske radnje savršen stilski primjerak dotičnog razdoblja u određenom krajoliku.“⁹

8 Nv [Milutin Nehajev], Boris Godunov, *Domovina*, 4. 9. 1920.

9 „Sehr interessant war der Sparafucile des Herrn Križaj. Seiner hohen künstlerischer Kultur entsprechend, wurde er in hervorragender Weise dem musikalischen Charakter seiner Rolle, gelegentlich des ersten Erscheinens sowie der Vorgänge im letzten Akte, gerecht und stellte von der Interpretierung seines Auftritts an bis zum letzten Augenblicke seiner Handlung einen vollkommenen Typus der betreffenden Kulturepoche

U listopadu 1920. proslavljala se 50. godišnjica hrvatske opere dvjema izvedbama nanovo insceniranog *Nikole Šubića Zrinskog* pod Sachsovim ravnanjem u režiji dr. Branka Gavelle. Križaj je pjevao Sulejmana na prvoj, na kojoj je pjevalo još troje Slovenaca: Robert Primožič u naslovnoj ulozi, a Irma Polak i Rijavec bili su mladi par Jelena i Juranić. Ponovio je svoju snažnu kreaciju Sulejmana. Potkraj mjeseca praižvedena je opera *More Frana Lhotke*,¹⁰ glazbena vizija koju je po osnovi Milutina Cihlara Nehajeva spjevao Vladimir Nazor.¹¹ Križaj je pjevao župana Kluka, Tugina zaručnika i „svojom je

auf, stillistisch auf eine Landschaftsbilder eingestellt.“ Z. T. V., (Oper), *Agramer Tagblatt*, 12. 9. 1920.

10 Lhotka, Fran (1883-1962), hrvatski skladatelj, glazbeni pedagog i dirigent češkog podrijetla. Na Konzervatoriju u Pragu završio studij kompozicije i roga. Od 1909. djeluje u Zagrebu. Od 1910. do 1961. profesor harmonije na školi HGZ-a (od 1922. Muzičkoj akademiji), od 1948. do 1952. rektor. Skladatelj nacionalnog smjera, sljedbenik neoklasičnih tendencija. Autor kultnog hrvatskog baleta *Đavo u selu*.

11 Nazor, Vladimir (1876-1949), književnik. Kao već afirmirani pjesnik, u Grazu završava studij prirodnih znanosti. Umirovljen je 1933. u Zagrebu na mjestu gimnazijskog ravnatelja. Pojavio se na početku hrvatske moderne, ali osnovna karakteristika njegova stvaralaštva – vjera u čovjekovu pozitivnu energiju – netipična je za prijelaz stoljeća. Njegova snažna i vedra vizija budućnosti izrasta na temeljima legende i mita. Bio je jednako uspješan kao pjesnik i kao prozaist, prevoditelj i esejist, stvaralac bogata, tematski raznovrsnoga i utjecajnoga opusa. Prvi predsjednik Sabora SRH.

impozantnom pojavom i krasnim glasom pa sigurnim pjevanjem, bio najsavršenija osoba u operi¹². Početkom studenoga Križaj je ponovno zablistao svojim hoffmannovskim demonom, kojega kritičar *Hrvata* stavlja na prvo mjesto, ističući da nam je ta kreacija „već od prije dobro poznata kao jedna od najsavršenijih“¹³.

Početkom prosinca 1920. na scenu se nakon stanke od gotovo šest godina vratila novouvježbana Massenetova *Manon* pod ravnanjem Krešimira Baranovića, u režiji Vasilija Sevastianova, s Tinkom Wesel-Pollom u naslovnoj ulozi i Josipom Rijavcem. Opet je Križaj u manjoj ulozi Grofa Des Grieuxa potaknuo sjajne osvrte. Tako *Obzor* piše da „ne mislimo biti aluzivni, ali moramo izreći kao najbolje svoje uvjerenje, da se od solista jedini gospodin Križaj kao stari Des Grieux umije, i to začudo svjesno i dosljedno, snaći u milieu-u, u koji ga odnosi uloga mu“¹⁴. I opet je njegova kreacija ocijenjena kao „izvanredna, čije su arije, osobito ona u seminaru, no i manje u III. i V. slici zvučile čuvstveno lijepo i vrlo simpatično a nastupi bili otmjeni i estetski“¹⁵. S takvim se ocjenama slaže i *Agramer Tagblatt*, ističući da „posebno treba istaknuti lijepo umjetničko ostvarenje g. Križaja“¹⁶. Ipak ima i primjedbi pa je prema *Jutarnjem listu*, „kao stari des Grieux previše dostojanstven, a premalo šarmantan, vedar i duhovit“¹⁷.

I tako je Josip Križaj završio 1920. godinu s dvije nove uloge u Osijeku i četiri u Zagrebu, ukupno 47. Glavnu pozornost na početku 1921. privuklo je gostovanje znamenitog Hudožestvenog teatra iz Moskve s *Trešnjikom*, *Trima sestrama* i *Ujakom Vanjom* Antona Čehova (1860-1904) te *U pandžama života* i *Na vratima slave* norveškoga dramatičara Knuta Hamsuna (1859-1952), *Braćom Karamazovima* Dostojevskog (1821-1881), *Dolijale lije Aleksandra Ostrovskog* (1823-1886), *Jesenjim guslama* Ilije Dimitrijeviča Surgučeva (1881-1956), *Na dnu života* Maksima Gorkog (1868-1936) i *Potopom* švedskog dramatičara Henninga Bergera (1872-1924). U njima je sudjelovala velika umjetnica, Čehovljeva udovica Olga Leonardova Knipper-Čehova (1868-1959). Iz Rusije je na gostovanje došao i moskovski balet s Maksimilijanom i Margaretom Froman¹⁸, koji će u svojem daljnjem djelovanju u Zagrebu bitno obilježiti razvoj hrvatske baletne umjetnosti. U veljači

1921. Križaj je u HGZ-u s Vikom Engel-Mošinski, Baranovićem i poznatom dramskom umjetnicom Ančicom Krnic¹⁹ nastupio na Svečanom koncertu u slavu Josipa Jurja Strossmayera. U kazalištu se nakon dulje stanke izveo *Kavalir s ružom*. Uz sjajnu Viku Engel-Mošinsky u naslovnoj ulozi i gospođâ Šugh i Trauttner-Križaj, baruna Ochsa pjevao je Josip Križaj, „koji kad se čega lati, ne miruje, dok ne postane upravo nenadmašan“²⁰. Križaj je 1. ožujka nastupio u predstavi *La Bohème* u kojoj su gostovali ruska sopranistica Ada Poljakova i poljski tenor Stefan Belina-Skupiewski²¹. Pozornost privlači i svečana izvedba *Porina* u povodu 75. godišnjice prve hrvatske opere²². Na početku travnja mnogo se piše o 25. obljetnici umjetničkog djelovanja omiljene Irme Polak, a tugu izaziva prerana smrt također omiljenog Stanislava Jastrzebskog u Osijeku. U novouvježbanoj *Aidi* Križaj je preuzeo ulogu Kralja uz Arnolda Flögla kao Ramfisa; obojica su bila odlična. U Operi gostuje za angažman češki tenor Zdenek Knittl²³ i postaje Zdenko. Iz Praga stiže vijest da je potkraj svibnja umro Rihard Hofer (Figar)²⁴, tenor na kojemu je Stjepan Miletić²⁵ te-

12 Vd., „More“, *Hrvat*, 2. 11. 1920.

13 Vd., Hrvatsko kazalište, *Hrvat*, 11. 11. 1920.

14 M. P., Repriza Massenetove „Manon“, *Obzor*, 10. 12. 1920.

15 Vd., Opera, *Hrvat*, 10. 12. 1920.

16 „Besonders ist hervorzuheben die schöne künstlerische Leistung des Herrn Križaj.“ K. B., Reprise der Oper „Manon“, *Agramer Tagblatt*, 12. 12. 1920.

17 S.: Massenet – Manon, *Jutarnji list*, 14. 12. 1920.

18 Froman, Margareta (Margarita) (1896-1970), plesačica, koreografkinja i redateljica. Nakon završenog studija baleta na Konzervatoriju u Moskvi, bila je primabalerina Boljšoj teatra. Od 1914. s baletnom trupom Sergeja Djagiljeva gostovala je u zapadnoj Europi i SAD-u. Od 1921., s prekidom od 1927. do 1929. kad je djelovala u Beogradu, do početka pedesetih kad se preselila u SAD, u kazalištu je u Zagrebu. Ustrojila je balet na klasičnim temeljima, odgojila plejadu baletnih umjetnika, osmislila niz koreografija inozemnih i hrvatskih djela, od kojih su mnoge antologijske, i ostvarila niz cjelovitih i profinjenih opernih režija.

19 K(e)rnica, Ančica (1886-1949) nakon završene visoke dramske škole u Frankfurtu, od 1904. do 1918. bila je članica njemačkih dramskih pozornica u Leipzigu, Bonnu, Berlinu, Freiburgu i Wroclawu (tada Breslau). Zatim je bila dramska prvakinja u Zagrebu do umirovljenja 1942. Predavala je glumu i dikciju. Nazivali su je „umjetnicom riječi“. Mlađa sestra operne dive Blaženke (Beatrix) K(e)rnica.

20 M. P., Repriza „Kavalira s ružom“, *Obzor*, 13. 2. 1921.

21 Belina-Skupiewski, Stefan (1885-1962), poljski tenor. Glazbeno je oblikovan u Kijevu i Münchenu, u kojemu je 1910. počeo karijeru. Zatim je nastupao u češkim, njemačkim i ruskim kazalištima. Od 1920. do 1928. često je gostovao u Zagrebu i drugim europskim i američkim gradovima. Na praznima *Oedipusa Rexa* Stravinskog 1927. u Parizu pjevao je naslovnu ulogu. Umjetnik visoke glazbene kulture i snažnog scenskog izraza.

22 Prva hrvatska opera, *Ljubav i zloba* Vatroslava Lisinskog, praznena je 28. ožujka 1846. Na zakašnjoj praznima druge opere Lisinskog, *Porina*, 1897. naslovnu je ulogu pjevao Ernesto Cammarota koji je u toj ulozi nastupio i 28. ožujka 1921. godine.

23 Knittl, Zdenek (Zdenko) (1889-1955) došao je u zagrebačku Operu kao dobro školovan pjevač s iskustvom angažmana u Plzeňu, Brnu i Bratislavi i ostao do 1926. Zatim je pjevao u Ljubljani i Beogradu i vratio se u Čehoslovačku. Djelovao je i kao redatelj. Bio je prvi hrvatski interpret nekih važnih uloga, među njima Parsifala. Bio je odličan glazbenik, ali ne osobito atraktivna glasa.

24 Hofer, Rikard, pravim imenom Richard Figar (1866-1921), jedan je od vrsnih čeških umjetnika na kojima je Stjepan Miletić temeljio svoje kratko, ali iznimno važno djelovanje u zagrebačkom kazalištu. Dobro školovan pjevač, široke kulture i raznovrsnog repertoara, od Almavive u *Seviljskom brijaču* i Mozartovih likova do Wagnerova Lohengrina i Tannhäusera te Hermana u *Pikovoj dami*, obilježio je drugo djelovanje zagrebačke Opere. U Zagreb je došao 1894. nakon stjecanja iskustva u manjim gradovima Austro-Ugarske Monarhije i ostao do 1900. Zatim je otišao u Düsseldorf pa u Prag u kojemu je od 1908. vodio vlastitu pjevačku školu.

25 Miletić, Stjepan (1868-1908), velikan hrvatskoga glumišta, postao je u veljači 1894. intendant Hrvatskog zemaljskog

meljio drugo sustavno djelovanje zagrebačke Opere od 1894. do 1902. godine. Gostuje bas Nikola Zec,²⁶ član Bečke državne opere. Nakon dulje stanke izvodi se *Novela od Stanca* Božidara Širole. Križaj je opet bio najbolji i ostvario ulogu „koja je za njega bila kao stvorena“.²⁷ Isti kritičar, koji se potpisuje „Olenski“, pun je hvale i za njegova sir Johna Falstaffa u *Veselim ženama windsorskim*. Piše: „Falstaffa je pjevao g. Križaj u prekrasnom raspoloženju i razvio svoj glas do izvanredne raskoši. Našao je i za ulogu prirodnu tečnu komiku, koja je divno pristajala debelom, nespretnom stvoru. To je izvrsno došlo na vidjelo pri njegovu nastupu u Fluthovoj kući, posebno u prizoru u gostionici. Maska i figura dobre, samo ponekad prepokretne, što je pokraj Falstaffova stasa djelovalo malo neprirodno.“²⁸

Začuđuje to što su Baranović i redatelj Vasilij Sevastianov na premijeri *Snjeguročke* Nikolaja Rimski-Korsakova potkraj lipnja 1921. za ulogu Djeda Mraza dali prednost Arnoldu Flöglu.

Na početku nove sezone 1921./1922. u rujnu je gostovala Gabrijele Horvatova. Pjevala je Crkvenjarku u *Jenufi*, ulogu koju je za nju priredio skladatelj za prašku izvedbu opere 1916. koja je *Jenufu* lansirala u svijet, Carmen i Amneris. Nakon što je na obnovi *Figarova pira* potkraj rujna pod ravnanjem Oskara Smodeka ponovio svojega sjajnog Figara, Križaj je početkom listopada ipak utjelovio Djeda Mraza „koji je svojim sonornim glasom i igrom i kretnjama prilagođenima karakteru uloge mogao pobuditi u nama iluziju da je za njega igranje vjetrom i snijegom uživanje“.²⁹ Križaj je pjevao Kecalala u *Prodanoj nevjesti*, koja je na zagrebačkoj pozornici doživjela stotinu izvedbi,

Nastup Josipa Križaja u ulozi Kluka na praizvedbi opere *More* Frana Lhotke u Narodnom kazalištu Kraljevine SHS u Zagrebu 29. 10. 1920.

- kazališta. Miletić je bio jedan od onih kazališnih pregalaca koji svojim djelovanjem, pa bilo ono i kratko, tako zasjaju da stubokom izmijene rad kazališta i odnos prema njemu. Četiri Miletićeve sezone priključile su zagrebačko kazalište europskim trendovima. Ansambl se 1895. uselio u lijepu, novu zgradu.
- 26 Zec, Nikola (1883-1958) učio je pjevanje u Zagrebu i na Konzervatoriju u Beču u kojemu je 1911. debitirao u Volksoperi i postao njezinim članom. Od 1912. do 1915. bio je član Njemačke opere u Pragu, a od 1915. do 1940. solist najprije bečke Dvorske pa Bečke državne opere u kojoj je dobio naslov Komornog pjevača. Zahvaljujući svojim velikim glasovnim mogućnostima i visokoj muzikalnosti, ostvario je golem repertoar, pjevao na prvim europskim pozornicama, redovito nastupao na Salzburškim svečanim igrama, bio koncertni i oratorijski pjevač i snimao gramofonske ploče. Nakon umirovljenja bavio se pedagoškom djelatnošću.
- 27 „...für dem die Rolle wie geschaffen war“, Olenski [Žiga Hirschler], (*Novela od Stanca*), *Agramer Tagblatt*, 21. 5. 1921.
- 28 „Den Falstaff sang Herr Križaj in prachtiger Stimmung und entwickelte seine Stimme zu einer außergewöhnlichen Pracht. Er fand auch für die Rolle eine natürliche köstliche Komik, die sich dem dicken, umgeschickten Gesellen wunderbar anpaßte. Dies kam vortrefflich bei seinem Auftritt im Hause Fluths und besonders in der Wirtshausszene um Vorschein. Die Maske und Figur gut, bloß manchmal zubeweglich, was neben der Statur Falstaffs ein wenig unnatürlich wirkte.“ Olenski, (*Die lustigen Weiber von Windsor*), *Agramer Tagblatt*, 7. 6. 1921.
- 29 „...der mit seiner sonoren Stimme, dem Charakter der Rolle angepaßtem Spiel und Bewegungen in uns die Illusion erwecken konnte, daß für ihn das Spielen mit Wind und Schnee eine Lust ist.“ (*Snjeguročka*), *Agramer Tagblatt*, 4. 10. 1921.

Prvi nastup Josipa Križaja u ulozi grofa Tomskog u *Pikovoj dami* u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 9. 9. 1922.

Nastup Josipa Križaja u ulozi Galickog na prvoj hrvatskoj izvedbi *Kneza Igora* u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 16. 12. 1922.

Nastup Josipa Križaja u ulozi Čerevika na prvoj hrvatskoj izvedbi *Soročinskog sajma* u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 30. 6. 1925.

na gostovanju tenora praškog Národnog divadla Miroslava Jenika (1884-1944), koji se svidio kritici svojom profinjenom i promišljenom kreacijom, a manje je zadovoljio publiku nezanimljivim i stegnutim glasom.

Križajev veliki trenutak došao je 2. prosinca 1921. njegovom pedesetom ulogom – Wotanom³⁰ u *Walküri* pod Sachsovim ravnanjem, u režiji dr. Branka Gavella. Brünnhildu je pjevala Milena Šugh, Sieglindu Ljubica de Strozzi-Oblak³¹, Siegmunda Zdenko Knittl, Fricku poljska mezzosopranistica, članica zagrebačke Opere Štefa Rodanne, Hundinga Arnold Flögl. Dok je kritičar, koji se potpisuje „Saša“, u novinama *Riječ* pomalo distanciran u pogledu potpunoga uspjeha izvedbe, smatrajući to tek *pokušajem*,³² većina je hvali, stavljajući na prvo mjesto Križaja, koji „je naš i svoj repertoar obogatio jednom snažnom kreacijom“,³³ Milenu Šugh i Štefu Rodanne. Milan Graf u *Novostima* piše da su „scene između g. Križaja i gdje Šugh bile najsnažnije“.³⁴

Godina 1922. počela je proslavom 300. obljetnice rođenja velikoga francuskog komediografa Molièrea. Izveden je *Gradjanin plemić s Arnoštom Grundom*³⁵ u naslovnoj ulozi, a u „Licima u umetcima“ na glazbu Molièreova suvremenika, dvorskog skladatelja Louisa XIV., Jeana Baptista Lullyja (rođenog Talijana Giovannija Battiste Lullija) sudjelovao je i Križaj pa list *Pokret* piše da „posebno mjesto zaprema g. Josip Križaj koji nam je kao Muftija pružio mnogo užitka ne samo svojim osvajajućim glasom nego i izvrsnom komikom“.³⁶ Križaj je pjevao svoj redoviti repertoar, među brojnim ulogama i Borisa Godunova. *Pokret* piše da je „svoju ulogu vrlo lijepo proučio i donio jedan uvjerljiv tip“ i zaključuje da „brojimo ovu ulogu među najbolje g. Križaja“.³⁷ Sredinom ožujka Križaj je nastupio na Svečanoj matineji u čast 70. godišnjice rođenja Franje

30 Opširnije u poglavlju *Wagner*.

31 Oblak, udana de Strozzi, Ljubica (1896-1981), sopran. Pjevanje učila u školi Hrvatskog zemaljskog glazbenog zavoda u Zagrebu. Usavršavala se u Beču i Berlinu. Debitirala je 1916. kao Ana Reich u *Veselim ženama windsorskim*. Do 1923. s kraćim prekidima članica Opere Narodnog kazališta u Zagrebu, od 1923. do 1924. u Wroclawu. Kao Violetta de Strozzi od 1924. do 1934. prvakinja Državne opere u Berlinu. Drugi suprug bio joj je Židov pa je bila prisiljena emigrirati u Sjedinjene Američke Države. Preselila se u New York i neko vrijeme nastupala. Pjevala je u Dresdenu, Stuttgartu i Bečkoj državnoj operi. Dramskim sopranom velike izražajnosti i snažna temperamenta ostvarila je niz vrhunskih kreacija: Salomu, Aidu, Ameliju u *Krabuljnom plesu*, Cio-Cio-San u *Madame Butterfly*, Toscu i druge.

32 Saša, Rikard Wagner i njegova Walküre, *Riječ*, 3. 12. 1921.

33 V. T., Walküra, *Slobodna tribuna*, 3. 12. 1921.

34 Milan Graf, Prvi dan „Prstena Nibelungova“ od Richarda Wagnera, *Novosti*, 6. 12. 1921.

35 Grund, Arnošt (1866-1929), veliki operni, operetni i dramski komičar, tenor *buffo* češkoga podrijetla. U Zagreb je došao 1895. i kao Vašek u Smetaninjoj *Prodanoj nevjesti* trajno osvojio zagrebačko općinstvo. U tri i pol desetljeća djelovanja u Zagrebu zauzeo je posebno mjesto u kazališnom životu. Osvajao je svojom *srdačnom toplinom*, kako je govorio dr. Branko Gavella, muzikalnošću i vedrim humorom, psihološki motiviranom komikom, živim i uvjerljivim likovima, sjajno izrađenom maskom. Glas mu je sačuvan na našim prvim gramofonskim pločama.

36 -ak. [Aleksandar Vidak], Jean Baptiste Lully. Prigodom svečane predstave Molierovog „Gradjanina plemića“, *Pokret*, 18. 1. 1922.

37 -ak., M. P. Musorgski: Boris Godunov, *Pokret*, 16. 2. 1922.

Kazalište u Bratislavi

S. Vilhara, na kojoj je izveo njegovu baladu *Na vrelu Bosne* i uz Josipa Rijavca, Milenu Šugh i Jelenu Morozovu pod ravnanjem Oskara Smodeka sudjelovao u izvedbi petog prizora iz drugog čina opere *Smiljana*. U predstavi *La Bohème* 23. travnja gostovao je član ljubljanske Opere tenor Leopold Kovač³⁸ i postigao lijep uspjeh. „Potsjeća vrlo mnogo na g. Rijavca, tek što mu glas nije još ni izdaleka tako školovan i gibak“, piše *Obzor*.³⁹

U travnju 1922. pripremala se premijera Wagnerova svečanog posvetnog prikaza *Parsifal* pod ravnanjem Milana Sachsa, u režiji dr. Branka Gavelle. Pjevali su Zdenko Knittl Parsifala, Vika Engel Kundry, Robert Primožič Amfortasa, Arnold Flögl Gurnemanza, Edudja Gormanov Klingsora i Josip Križaj malu ulogu Titurela.⁴⁰ Milan Graf s pravom primjećuje da bi „neke izmijenjene partije bile na korist djela“, da bi „partija Gurnemanza odgovarala više g. Križaju, nego li g. Flöglu“, a uloga Titurela „bila bi za g. Gormanova namjesto g. Križaja“. ⁴¹ I to se poslije potvrdilo. Križaj je bio vrhunski Gurnemanz, prema vrlo mjerodavnome mišljenju Tomislava Neralića⁴²,

nimalo manje dobar od možda najslavnijeg tumača toga lika u 20. stoljeću, glasovitog njemačkog basa – Josefa Greindla (1912-1993).

Početkom svibnja 1922. Križaj je otišao na gostovanje u Ljubljanu. Pjevao je Borisa i Mefista. U Zagrebu veliko zanimanje izaziva gostovanje izvrsnog ruskog baritona Georgija Jurenjeva, a pravu senzaciju sredinom lipnja 1922. pobudilo je gostovanje Zygmunta Zalewskog.⁴³ Budući da je pjevao Rigoletta,

u zagrebačkoj Operi. Od 1955. u angažmanu u Njemačkoj (tada Gradskoj) operi u Berlinu, gdje je 1963. dobio naslov komornog pjevača, tada prvi put dodijeljen nakon Drugog svjetskog rata. U četrdeset godina berlinske karijere ostao je čvrsto povezan s hrvatskim glazbenim životom. Pjevač veličanstvena glasa, čudesne muzikalnosti i izvanredne kreativnosti, ostvario je karijeru dulju od 61 godine, sa 156 otpjevanih opernih uloga na sceni, sedam u koncertnim izvedbama opera, 46 dionica u vokalno-orkestralnim djelima, šest ciklusa pjesama i oko 4000 nastupa. Nastupao je na velikim svjetskim scenama i surađivao s najvećim dirigentima, redateljima i pjevačima svojega doba. U imponantnom nizu likova, od baroka do suvremenih, kojima je udahnuo scenski život, ističu se Wagnerovi, skladani za herojskog baritona, ali i Verdijevi Jago i Falstaff, Puccinijev Scarpia, Mozartov Don Giovanni. Veliki majstor vokalne interpretacije, njegovao je i koncertnu djelatnost, nastupajući u nizu vokalno-orkestralnih i komornih djela, od kojih su neka i za njega skladana.

38 Kovač, Leopold (1887-1954), slovenski operni i koncertni tenor. Studirao je u školi Glasbene matice kod Mateja Hubada. Ostvario je oko 80 glavnih uloga.

39 Gostovanje g. Kovača u „Boheme-u“, *Obzor*, 27. 4. 1922.

40 Opširnije u poglavlju *Wagner*.

41 Milan Graf, *Parsifal*, *Novosti*, 3. 5. 1922.

42 Neralić, Tomislav (1917-2016), bas-bariton. Diplomirao je 1941. na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Debitirao je 1939. u ulozi Redovnika u *Don Carlosu* i 1940. angažiran u Narodnom kazalištu. Od 1943. do 1947. član Bečke državne opere; od 1948. ponovo

43 Zalewski, Zygmunt (1885-1940), poljski bariton. Studirao je pravo u Odesi, slikanje na Likovnoj akademiji u Krakowu, a

Nastup Josipa Križaja u ulozi Dosifeja na prvoj hrvatskoj izvedbi *Hovanščine* u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 19. 6. 1926.

Nastup Josipa Križaja u ulozi Collinea u operi *La Bohème* na gostovanju Stefana Beline Skupiewskog u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 19. 1. 1926

Mefista, Scarpiju i Borisa Godunova, teško ga je označiti kao basa, baritona ili bas-baritona, ali sigurno je da je bio vrhunski pjevač i umjetnik. Kritika ga naziva *titanom pjevanja i glume*,⁴⁴ o njegovu Borisu pišu se cijeli eseji. Pretpostavljamo da je taj nastup bio velik poticaj i našem velikom Križaju da dalje radi i dorađuje svojega Borisa. Ne zaboravimo, tek je navršio 35 godina. Danas bas s toliko godina nema taj lik ni u primisli. I sezona 1921./1922. je završila.

Križaj je počeo novu sezonu 1922./1923. s novom ulogom početkom rujna – grofom Tomskim u *Pikovoj dami* na gostovanju Beline-Skupiewskog i njegove supruge Jelene Sadoven⁴⁵ s ne osobito dojmivim prvim nastupom mlade Anke Milić u ulozi Lize. Križaj se „istaknuo kao obično svojim solidnim pjevanjem, te se boljega Tomskoga ne može poželjeti“,⁴⁶ pisao je kratko *Obzor*, a *Pokret* je to opširnije opisao: „Nov je te večeri bio gosp. Križaj (Tomski), koji nas uvijek svojim sigurnim, jasnim i elastičnim glasom zadovoljava. Njegova je napitnica u posljednjoj slici otpjevana s mnogo ukusa, otvorenim glasom i dobro postavljenim pjevačkim akcentom.“⁴⁷

Ne možemo još jedanput ne istaknuti kako cijela onodobna zagrebačka kritika piše o ljepoti Križajeva glasa. Tako i *Riječ* nakon njegova nastupa u *Borisu Godunovu* u listopadu 1922. ističe da je „njegov divni bas zvučio prekrasno“.⁴⁸ Najčešće su za njegove brojne nastupe u redovitim predstavama i na gostovanjima poznatih umjetnika kao npr. Ksenije Rogovske⁴⁹ u *Faustu*, formulacije u osvrtima da „je izvanredno pjevao i glumio“.⁵⁰

Dva su događaja obilježila zagrebački kulturni život početkom studenoga 1922.; 3. studenoga praižvedena je *Golgota*, prvo djelo Miroslava Krleže ostvareno na sceni u režiji dr. Branka Gavelle, koji je te sezone postao ravnatelj Drame, a 4. studenoga 1922. u Zagreb su ponovno došli hudožestvenici na čelu sa Stanislavskim. Dočekani su s posebnim zanimanjem, a ulaznice za njihove nastupe bile su razgrbljene. Repertoar im je bio sljedeći: *Car Fjodor Ivanovič* Alekseja Tolstoja,

pjevanje u Milanu kod glasovitog baritona Antonija Cotognija. Od 1907. član Carskog kazališta u Petrogradu, od 1919. djelovao u Italiji. Postigao je sjajnu talijansku karijeru kao Sigismondo Zaleski. Toscanini je s njim dirigirao *Borisa Godunova* u Scali od 1922. do 1924. Nastupao u Beču, Parizu, Londonu, Berlinu. Pjevač visoke inteligencije, lijepa glasa i snažna izraza.

- 44 V. T., Konac Zalewskogog gostovanja, *Slobodna tribuna*, 24. 6. 1922.
- 45 Sadoven, Jelena (Hélène) (1894. -?), ruski mezzosopran, rođena u Finskoj. Karijeru je počela u Rusiji u vrijeme Prvog svjetskog rata. Godine 1917. emigrirala je u Pariz i nastupala u Velikoj Opéri i u Opéri Comique. Kad je 1927. u Parizu osnovana Opera Russe – Ruska opera, postala je njezina članica i s ansamblom gostovala u milanskoj Scali, Londonu, Nizozemskoj i Južnoj Americi. U Londonu je 1931. sudjelovala u prvim engleskim izvedbama opera *Carska nevjesta* i *Sadko* Rimski-Korsakova. Pjevačica raskošna glasa.
- 46 Theatralia. Hrvatsko kazalište. J. Ž., *Pikova dama*, *Obzor*, 17. 9. 1922.
- 47 Čajkovski: „Pikova dama“ (Gostovanje gdje Sadoven, Milić te g. Skupiewski), *Pokret*, 11. 9. 1922.
- 48 „Boris Godunov“, *Riječ*, 10. 10. 1922.
- 49 Rogovska, Ksenija (1896-1960), ruski sopran, rođena u Varšavi. Od 1916. bila je solistica opere Zimina u Moskvi, od 1920. do 1927. prvakinja beogradske Opere, od 1929. do 1943. njezina stalna gošća. Bila je članica Opera Russe – Ruske opere u Parizu. *Lirico spinto* sopran snažna i gipka glasa, lijepe boje i velikog opsega, izrazite scenske kreativnosti, obilježila je cijelo razdoblje djelovanja beogradske Opere. Supruga skladatelja Stevana Hristića.
- 50 J. Ž., *Faust*. (12. X.), *Obzor*, 17. 10. 1922.

Trešnjik i *Tri sestre* Antona Čehova te *Na dnu* Maksima Gorkog.

Naposljetku je 16. prosinca 1922. u Zagrebu prvi put u Hrvatskoj izveden *Knez Igor* Aleksandra Borodina pod ravnanjem Krešimira Baranovića, u režiji Aleksandra Sibirjakova i koreografiji Margarete Froman, s Markom Vuškovićem u naslovnoj ulozi. Sudjelovali su Ksenija Rogovska, Arnold Flögl, Petar Raičev⁵¹ i Marta Pospišil, a Križaj je donio još jednu blistavu kreaciju – kneza Galickog. „Shvatio je ulogu da ne može bolje a njegov glas i pjevanje postaje izlišno hvaliti“,⁵² piše *Obzor*. „G. Križaj je rapsodirao kao da je figura revno improvizirana – tako je savršeno iznesen sav njen muzički sadržaj“,⁵³ piše Nehajev u *Jutarnjem listu*. „Sjajnu kreaciju Vladimira Galickog dao je g. Križaj, pa je nedostiživi njegov cijeli nastup, a osobito u drugoj slici“,⁵⁴ piše dr. Josip Andrić u *Narodnoj politici*, a L. Z. u *Riječi* da to „bijaše jedna idealno proučena partija“ i nastavlja „ne samo da je svojom glumom prikazao tip jednog propalice, pijanca, on je i vanrednom modulacijom svojega glasa istakao svoju razuzdanost i obijest“.⁵⁵

Godina 1923. nije bila osobito plodna u Križajevoj karijeri. U prva tri mjeseca pjevao je svoj redoviti repertoar, a onda je dva mjeseca bio bolestan. Arnold Flögl je preuzeo neke njegove uloge, Nikola Zec je gostovao u *Faustu* i *Čarobnoj fruli*, Zygmunt Zalewski u *Boristu Godunovu*. Kad se naposljetku početkom lipnja Križaj opet pojavio na sceni i toga mjeseca otpjevao deset predstava, kao da je u glazbenom svijetu nastupilo olakšanje. Radosno piše *Obzor* nakon *Kneza Igora*: „G. Križaj nakon duge bolesti opet je svježim i snažnim glasom iznio svoju toliko savršenu figuru ‘bečara’ kneginjinoga brata.“⁵⁶ Na sljedećoj izvedbi opere pjevao je Galickog i Končaka.

U Splitu su se početkom srpnja u povodu kongresa udruženja glumaca održale predstave *Seviljskog brijača* i *Rigoletta* s Primožičem, Rijavcem i Tinkom Wesel-Pollom, koja je, prema pisanju *Obzora*, „polučila jednako veliki uspjeh kao i g. Križaj u ulozi Don Basilija ispravnom interpretacijom, glasom i pjevanjem“.⁵⁷ U listopadu je nanovo uvježban *Evgenij Onjegin* i Križaj je prvi put pjevao kneza Gremina pred zagrebačkom publikom. Zanimljivo, pjevao ga je na reprizi, premijerni Gremin bio je Flögl. *Narodna politika* u osvrtu na obje predstave piše da je „knezovu ariju u 6. slici krasno pjevao Križaj punim, zvučnim i toplim glasom“.⁵⁸

51 Raičev, Petar (1887-1960), bugarski tenor i redatelj. Studirao je na Konzervatoriju u Moskvi i usavršavao se u Napulju. Od 1914. do 1933. nastupao je u Moskvi, Petrogradu, Budimpešti i Parizu. U Zagrebu je povremeno ili stalno gostovao od 1920., a od 1931. do 1933. bio je član Opere. Od 1936. u Operi u Sofiji, od 1950. profesor na Bugarskom državnom konzervatoriju. Jedan od najvažnijih inozemnih umjetnika koji su djelovali u zagrebačkoj Operi.

52 J. Ž., Aleksandar Porfirjevič Borodin: *Knez Igor*, *Obzor*, 19. 12. 1922.

53 Nehajev, *Knez Igor*, *Jutarnji list*, 20. 12. 1922.

54 Dr. Josip Andrić, Borodinov „Knez Igor“, *Narodna politika*, 19. 12. 1922.

55 L. Z., Premijera „Kneza Igora“ u Narodnom kazalištu, dne 16. prosinca 1922., *Riječ*, 20. 12. 1922.

56 Š. K. [Luj Šafranek-Kavić], *Knez Igor* 5. lipnja, *Obzor*, 7. 6. 1923.

57 Iz glazbenog svijeta, *Obzor*, 15. 7. 1923.

58 Dr. J. A., Nova izvedba Čajkovskijeva „Onjegina“, *Narodna*

I onda se 12. prosinca 1923. dogodila često spominjana operna premijera koja je u izboru djela i cjelovitosti realizacije bila vrlo moderna – *Pelléas*⁵⁹ i *Melisanda* Claudea Debussyja. Prelijepa scenografija Ljube Babića⁶⁰ savršeno je korespondirala sa simbolizmom drame Mauricea Maeterlincka i impresionizmom Debussyjeve glazbe. Dirigirao je Petar Konjović, koji je preveo libreto, a redatelj je bio dr. Branko Gavella. Protagonistički su par interpretirali Zdenko Knittl i Maja de Strozzi. Križaj je bio Golaud.⁶¹ I opet je dobio najbolje kritike. *Agramer Tagblatt* ukratko zaključuje: „Divni g. Križaj kao ljubomorni Golaud, koji je iz prizora u prizor rastao i zatravljivao gledatelja.“⁶² Luj Šafranek-Kavić u *Obzoru* hvali *uzoran* Konjovićev prijevod i od solista na prvo mjesto postavlja Križaja.⁶³ Nehajev u *Jutarnjem listu* ne smatra prijevod *dosta pjesničkim*, na prvo mjesto postavlja interpretkinju Melisande Maju de Strozzi, koja je „prva dala pobudu za kult Debussyja“, a o Križaju piše najljepše.⁶⁴

Potkraj prosinca 1923. u Zagrebu je otvoreno intimno kazalište u Streljani na Tuškancu predviđeno za izvedbe opereta i drugih komada s glazbom i pjevanjem. Križaj nije nastupio na premijeri *Mikada* Gilberta i Sullivana, ali je ulogu Pish-Tusha pjevao nekoliko puta. Na premijeri je taj lik interpretirao Tošo Lesić.

U siječnju 1924. Križaj je opet otpjevao 15 predstava. Neke su se opere izvele nakon stanke od nekoliko sezona, npr. D’Albertova opera *U dolini*, u kojoj je pjevao Tommasa i „bio odličan kao uvijek“.⁶⁵ Potkraj mjeseca iz Ljubljane su došli na gostovanje u *Aidi* direktor i osnivač Opere Fridrik Rukavina, Zdenka

politika, 20. 10. 1923.

59 Na svim programima piše „Pelleas“.

60 Babić, Ljubo (1890-1974), hrvatski slikar, scenograf, kostimograf, ilustrator, povjesničar umjetnosti, likovni pedagog, od 1940. profesor na Umjetničkoj akademiji u Zagrebu. Slikarstvo je studirao na Akademiji u Münchenu i počeo se baviti scenografijom u tamošnjem Künstlertheateru. Njegovi prvi scenografski radovi potječu iz 1916., a prvi put je u Kraljevskom zemaljskom hrvatskom kazalištu u Zagrebu priredio scenografiju za Strindbergov *Smrtni ples*. Prekinuo je s dekorativnom šablonom i stereotipnim iluzionizmom i nastojao je oblikovati scenu u skladu s atmosferom i unutarnjom napetošću djela. Uz zagrebačko kazalište ostao je povezan više od četiri desetljeća (s manjim prekidima) i opremio više od 200 drama, opera, baleta i opereta. Stvorio je neka među najljepšim scenografskim rješenjima koja su se vidjela na našim pozornicama.

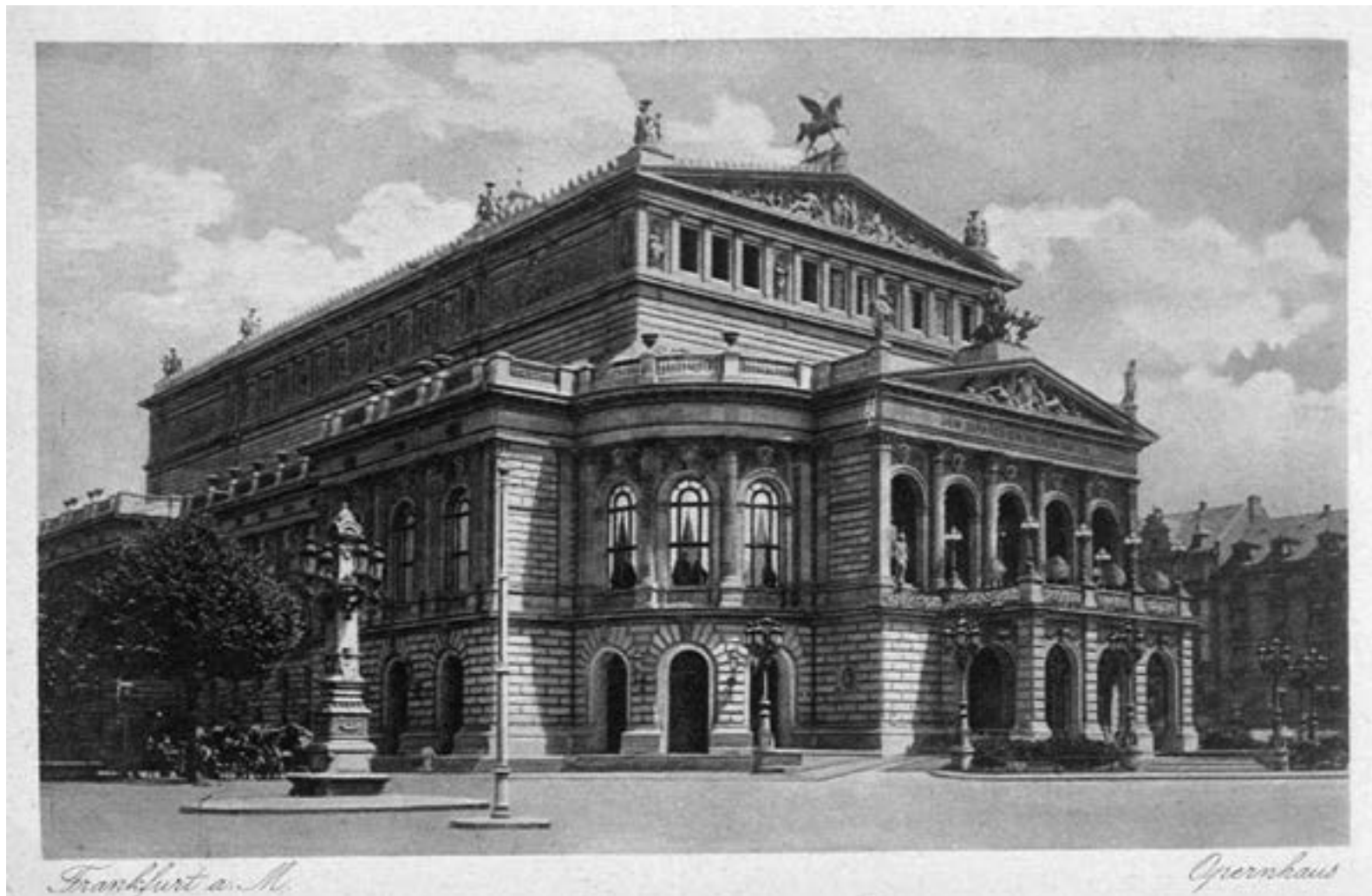
61 Opširnije u poglavlju *Golaud*.

62 „Prächtigt Herr Križaj als eifersüchtig Golaud, der von Szene zu Szene wuchs und den Zuschauer ergriff.“ M. G., *Pelleas und Melisande*, *Agramer Tagblatt*, 14. 12. 1923.

63 Luj Šafranek-Kavić, Debussy: *Pelléas et Melisande*. Premijera u hrvatskoj operi 12. XII., *Obzor*, 14. 12. 1923.

64 Nehajev., *Pelleas i Melisanda*. Drama od Maeterlincka. Muzika od Claudea Debussyja, *Jutarnji list*, 14. 12. 1923.

65 M. G., „U dolini“, *Novosti*, 15. 1. 1924.

Opera u Frankfurtu

Program izvedbe oratorija *Život i spomen slavnih učitelja, svete braće Ćirila i Metodija, apostola slavenskih*, 3. 7. 1927. u Operi (Opernhaus) u Frankfurtu na Majni u sklopu Petih svečanosti Međunarodnog društva za novu glazbu

Zika,⁶⁶ Mario Šimenc,⁶⁷ Nikola Cvejić⁶⁸ i Olga Valovškova-Borova, koja je u posljednji trenutak zamijenila oboljelu Martu Pospišil. Tisak žali za Rukavinom koji je prije djelovao u Zagrebu. Također nakon dulje stanke, 31. siječnja, izveden je i *Figarov pir*. Na programu piše da je redatelj Blaženka Kernic, ali neke novine pišu da je zadržana Gavellina režija. Izvedba pod ravnanjem Oskara Smodeka naišla je na dobar odjek i pohvaljena su dostignuća i nekih novih solista: Drage Hržića, Martine Blažeković, Štefice Sestrić i Paule Trauttner-Križaj, a još više samoga Križaja, koji je ponovio svojega izuzetno uspjelog Figara. *Der Morgen* je pisao: „Iskrene težnje dokazao je Josip Križaj. Njegov Figaro je divni, simpatični neotesanac.“⁶⁹ U osvrtu na predstavu i Lujo Šafranek-Kavić ističe Križaja na prvo mjesto.⁷⁰

U veljači 1924. opet su gostovali hudožestvenici s gotovo potpuno novim repertoarom. Ponovili su Čehovljevi *Trešnjik* i *Ujaka Vanju*, ali su prvi put izveli *Ekaterinu Ivanovnu* Leonida Andrejeva, *Selo Stepančikovo* Dostojevskog, *Gospodu s mora* Henrika Ibsena, *Bitku života* Charlesa Dickensa i *Kralja mračne odaje* Rabindranatha Tagorea. U ožujku 1924. u sklopu obilježavanja stote godišnjice rođenja Bedřicha Smetane premijerno je izvedena njegova opera *Dvije udovice* i Križaj je za ulogu lugara Mummlala opet dobio odlične kritike. Kritičar *Obzora* pisao je: „Vanrednu figuru stvorio je opet g. Križaj u

lugaru Mummlalu. Komični starac, cilj šale nestašne mladjarije, daljnji rođak Kecalov, našao je u g. Križaju interpretu, čija umjetnost pjevačke i glumačke karakterizacije stvara sa svakom novom kreacijom remekdjelo za sebe.“⁷¹ Jednako su pozitivni i osvrti u *Der Morgenu*, *Riječi* i *Agramer Tagblattu*. U *Der Morgenu* čitamo: „Od izvođača valja na prvome mjestu spomenuti Josipa Križaja, koji svojega Mummlala može staviti uz bok svojem Kecalu. Sjajan u maski, igri i komičnim gestama, unosio je život nakon dugotrajnih scena.“⁷² Istog je mišljenja i kritičar *Riječi* koji sažeto zaključuje da je „Križaj pomno izradio komičnu ulogu lugara Mummlala i dao života cijeloj operi“.⁷³ A s njim se slaže i izvjestitelj *Agramer Tagblatta* u kratkoj konstataciji da je „najbolji bio g. Križaj kao Mummlal“.⁷⁴

Nekoliko dana nakon premijere *Dviju udovica*, 21. ožujka u ulozi Kralja u *Aidi* debitirao je Miloš Zec, bratić mnogo poznatijeg Nikole Zeca, koji će postupno preuzeti manje basovske uloge. A 31. ožujka legendarni bas-*buffo* Tošo Lesić je u *Don Pasqualeu* slavio 40. obljetnicu umjetničkog djelovanja. Rijavec je za tu prigodu došao iz Beograda. Pridružili su se Maja de Strozzi i Robert Primožič.

U svibnju 1924. Marko Vušković je proslavio 25. obljetnicu umjetničkog rada naslovnom ulogom u *Boristu Godunovu*. U Zagrebu gostuje ansambl osječke Operete u kojemu su glavne zvijezde bile Štefka Polić i Milka Michl, a ansambl zagrebačke Opere odlazi na gostovanje u Sarajevo i Dubrovnik. Križaj je pjevao Kecala, Sparafucilea, Sulejmana, Collinea i Ramfisa. Sarajevski tisak ne šteti riječi hvale za našega prvog basa. Tako *Večernja pošta* piše da se je „istaknuo u ulozi Kecala kao clou večeri“ i zaključuje: „On je pjevač velikoga stila, jednako savršen i u predavanju i u igri, potpuno izdijeljanoga glasovnoga materijala.“⁷⁵ *Jugoslavenski list* smatra da je bio „glumački i pjevački silan po izrazu i snazi“ te da je „takva interpretacija nesumnjivo kreacija jednog jakog umjetničkog individualiteta“.⁷⁶

Rezimirajući učinak cijelog zagrebačkog gostovanja s posebnim osvrtom na solističke domete, dr. Milan Maraković u feljtonu *Večernje pošte* piše: „Posebno istaknuto mjesto u solističkom ensemble-u zagrebačke opere zauzimlje bas g. Križaja. Jak i potpuno razvijen glasovni materijal, savršeno predavanje i igra čine g. Križaja pjevačem velikoga stila, koji suvereno vlada svima svojim ulogama. Trebalo je samo vidjeti njegova Ramfisa u ‘Aidi’ i Kecala u ‘Prodanoj nevjesti’ kao klasične interpretacije dviju posve različitih uloga, da se već može dolično ocijeniti sve bogatstvo njegovoga talenta i prvo-rzredna rutina predavanja i igre.“⁷⁷

66 Zika (Zikova), Zdenka (1902-1990) studirala je u Pragu i Beču i 1922. debitirala u Pragu. Od 1922. bila je članica ljubljanske Opere, od 1924. zagrebačke, od 1928. Narodnog divadla u Pragu, od 1932. do 1936. Bečke državne opere. Od 1940. do 1959. bila je članica beogradske Opere, od 1964. do 1975. profesorica na Muzičkoj akademiji u Beogradu. Snimala je za ugledne gramofonske tvrtke. Umjetnica visoke pjevačke kulture s izvrsno školovanim lijepim glasom *lirico-spinto* soprana i atraktivne scenske pojave; ostvarila je više od 80 uloga.

67 Šimenc, Mario (1896-1958), tenor slovenskog podrijetla. Prvi je put u Zagrebu nastupio 1924. kao član ljubljanske Opere. Tražen zbog jedinstveno lijepog dramskog glasa, nije ulazio u stalni angažman. Sa zagrebačkom Operom ostao je povezan tijekom cijele karijere, do 1946. U povijest hrvatske glazbe upisao se kao Mića, protagonist opere *Ero s onoga svijeta* Jakova Gotovca na njezinoj praiizvedbi 1935. Gostovao je u Pragu, Berlinu i drugim velikim gradovima i neko vrijeme pjevao u Beogradu, Osijeku i Skoplju. Bio je vrlo omiljen kao izrazito kreativan umjetnik i kao čovjek.

68 Cvejić, Nikola (1896-1987), bas srpskog podrijetla. Diplomirao je na Gospodarsko-šumarskom fakultetu u Zagrebu. No prevagnula je ljubav prema pjevanju, dobro se školovao i solističku karijeru počeo 1922. u ljubljanskoj Operi. Od 1925. do 1930. bio je istaknuti dramski bariton zagrebačke Opere. Zatim je otišao u Brno i ostao do 1940., ali je nastavio gostovati u Zagrebu. Od 1941. djelovao je u Beogradu. Od 1945. do 1970. bio je profesor pjevanja na Muzičkoj akademiji. Lijepa i moćna glasa i istaknute kreativnosti, ostvario je više od 80 glavnih uloga dramskog faha. Umjetnik široke glazbene i opće kulture, njegovao je i koncertni repertoar. Njegov je glas zabilježen na gramofonskim snimkama.

69 „Aufrichtiges Streben bekundete Josip Križaj. Sein Figaro ist ein prächtiger Naturbursche mit einem sympatischen Einschlag.“, -žh. [Žiga Hirschler], Die Hochzeit des Figaro, *Der Morgen*, 31. 1. 1924.

70 Lujo Šafranek-Kavić, „Figarov pir“, *Obzor*, 5. 2. 1924.

71 Lujo Šafranek-Kavić, Druga predstava u slavu B. Smetane: *Dvije udovice*, *Obzor*, 18. 3. 1924.

72 „Von den Darstellern soll in erster Reihe Josip Križaj erwähnt werden, der seinen Mummlal neben seinen Kezal stellen kann. Prächtig in Maske, Spiel und komischen Gesten, war er stets der belebende Geist nach langdauernden Szenen.“ -žh-, Die beiden Witwen, *Der Morgen*, 17. 3. 1924.

73 Kd., Smetana „Dvije udovice“, *Riječ*, 17. 3. 1924.

74 „Am besten Herr Križaj als Mummlal“, M. G., „Zwei Witwen“, *Agramer Tagblatt*, 17. 3. 1924.

75 Smetana: Prodana nevjesta, *Večernja pošta*, 14. 5. 1924.

76 Smetana: Prodana nevjesta, *Jugoslavenski list*, 15. 5. 1924.

77 Dr. Milan Maraković, Gostovanje zagrebačke opere, *Večernja pošta*, 26. 5. 1924.

Ansambl zagrebačke Opere nastupao je u Bondin teatru u Dubrovniku. Križaj je opet igrao svojega slavnog Kecala i opet izazvao oduševljenje uz malu primjedbu *Dubrovačkog lista* da je Križaj „rutinirani pjevač, savršen u predavanju i igri“, ali dodaje: „premda je izbjegavao veliko ‘ef’ ipak je bio kao Kecal upravo nenadkriljiv“.⁷⁸

Sezona u Zagrebu bližila se kraju. U lipnju je ruski bariton Pavao Holodkov, koji je odabrao Beograd za novi dom, s velikim uspjehom nastupio u *Evgeniju Onjeginu*, a „iza duge pauze pjevao je uz burno odobravanje g. Križaj Gremina“.⁷⁹ Dana 17. lipnja bila je praižvedba baleta *Licitarsko srce* Krešimira Baranovića, a potkraj mjeseca Križaj je pjevao demona u *Hoffmannovim pričama* na debiju Zlate Lipovšćak⁸⁰ u ulozi Olimpije. Debiji su se tada označavali kraticom „k. n.“, što je značilo „kao nastup“. Mlada se debitantica svidjela.

Proslavljala se 45. godišnjica umjetničkog djelovanja zaslužnog umjetnika, dirigenta Nikole Fallera.

Početak sezone 1924./1925. mlada, lijepa, krasnoga glasa Zdenka Zika, sada članica zagrebačke Opere, pjevala je prvi put Charpentierovu *Louise* i oduševila, baš kao i „pjevački briljantni Julien“ Josipa Rijavca i „dramatski jaki, ponešto patetički pjevački sonorni otac g. Križaj“.⁸¹ Kritičar *Der Morgena* ističe da „izvanredno ostvarenje g. Križaja ni ovaj put nije promašilo svoj učinak“.⁸²

Carska nevjesta Nikolaja Rimski-Korsakova bila je sljedeća premijera zagrebačke Opere, a Sobakin nova Križajeva uloga. Brojni su osvrtači na novo uprizorenje zagrebačkog opernog ansambla. Uglavnom su vrlo pozitivni i jednodušni u visokom dometu Marte Pospišil, Roberta Primožiča i Josipa Križaja. Dr. Josip Andrić u *Narodnoj politici* ukratko konstatira da su „izvršni bili Križaj kao Sobakin i Primožič kao Grigorjevič Grjaznoj“.⁸³ Milan Graf u *Novostima* kratko iznosi da je Križaj „kreirao Sobakina svom snagom svog pjevačkog i glumačkog temperamenta“,⁸⁴ a u novinama *Zagreber Tagblatt* još kraće zaključuje da je bio „izvrstan kao uvijek“.⁸⁵ I prema novinama *Der Morgen*, Križaj je „dao Sobakinu toplinu i individualne karakterne crte. Pjevački, bilo je to jedno zaokruženo ostvarenje.“⁸⁶ A u *Jutarnjem listu* dr. Božidar Širola, stavljajući Križaja

među solistima na prvo mjesto, piše da je bio „patrijarhalni otac Sobakin“ te da je „skladna njegova kreacija u maski, u gesti, u pijeju“.⁸⁷ Najopširnija je *Riječ*, koja piše o briljantnoj Ljubaši Marte Pospišil i vrlo slabo disponiranoj Marfi gospođe Maje de Strozzi, ali ističe Primožičev „odmoreni glas, vanredno lijepu pozorišnu pojavu i dotjeranu glumu“ kao Grjaznoja, kao i da je „Sobakin g. Križaja bio realan i iskren tip upravo kao i Skuratov g. Lesića“, a da se „manje svidjao g. Vičar⁸⁸ kao Likov“.⁸⁹

U listopadu je u *Der Morgenu* izašao duži članak u kojemu su nekolicini istaknutih opernih umjetnika, pjevačima i dirigentima postavljena dva pitanja: imate li tremu i koji vam je najdraži nastup. Križaj je odgovorio: „Tremu zapravo nemam, ali me ipak obuzima mala nervoza. Što tada trebam učiniti, mogu vam reći samo u četiri oka. Najradije igram oca u *Louise*.“⁹⁰

U studenome 1924. Zagreb slavi 25. obljetnicu djelovanja velike dramske umjetnice Nine Vavre.⁹¹ Za tu prigodu ona odabire svoju slavnu Hasanaginicu. Križaj tek u prosincu ima novu premijeru, točnije *Pikova dama* daje se u novoj inscenaciji i novoj režiji. Predstavu vodi dirigentsko-redateljski tandem Baranović – Krivecki, a podjela uloga je iz snova: Šimenc, Zika, Hrzić, Pospišil, Križaj. Kritika sve ocjenjuje najljepšim izrazima, a *Obzor* piše da „Tovski g. Križaja po sonornom, izradjenom pjevanju i sigurnoj glumi upotpunjuje ensemble glavnih solista u najboljem smislu“.⁹²

Potkraj godine, 1. prosinca, Križaj je gostovao u Bratislavi: nastupio je u *Prodanoj nevjesti* pod ravnanjem Oskara Nedbala.

Zagrebački operni život početkom 1925. obilježila su tri gostovanja glasovite češke sopranistice Eme Destinnove.⁹³ Pjevala

78 Zagrebačka opera u Dubrovniku, *Dubrovački list*, 1924., br. 18, str. 3

79 Čajkovskij: „Evgenij Onjegin“, *Riječ*, 13. 6. 1924.

80 Lipovšćak, udana Rajić, Zlata (1898-1971), lirsko-koloraturni sopran. Od 1924. do 1941., s kraćim prekidima, solistica zagrebačke Opere.

81 Lujo Šafranek-Kavić, *Opera*, *Obzor*, 12. 9. 1924.

82 „...während die ausgezeichnete Leistung des Herr Križaj auch diesmal ihre Wirkung nicht verfehle“, M. G., *Louise*. *Der Morgen*, 1. 9. 1924.

83 Dr. J. A., Premijera „Carske nevjeste“, *Narodna politika*, 4. 10. 1924.

84 Milan Graf, *Carska nevjesta*, *Novosti*, 26. 9. 1924.

85 „Herr Križaj (Sobakin) ausgezeichnet wie immer.“ Milan Graf, *Die Zarenbraut*, *Zagreber Tagblatt*, 26. 9. 1924.

86 „...gab dem Sobakin Wärme und individuelle Züge. Gesanglich war dies eine gebiegene Leistung“, Žiga Hirschler, *Die erste diesjährige Premiere*. Rimski-Korsakov: „Die Zarenbraut“, *Der Morgen*, 25. 9. 1924.

87 Dr. B. Š., *Carska nevjesta*, *Jutarnji list*, 26. 9. 1924.

88 Vičar, Božidar (1894-1972), tenor slovenskog podrijetla. Solističku karijeru počeo je 1923. u Zagrebu i do 1948. ostvario sedamdesetak glavnih i većih uloga lirskog repertoara te imao više od tisuću nastupa. Pjevač velike muzikalnosti; nastupao je i na koncertima.

89 Kd., N. A. Rimskij-Korsakov: *Carska nevjesta*, *Riječ*, 27. 9. 1924.

90 „Trema habe ich eigentlich nicht; doch eine kleine Nervosität übermannt mich. Was ich dan tun muß, kann ich ihnen nur unter vier Augen sagen. – Amliebsten spiele ich den Vater in ‘Louise’.“ „Haben Sie Trema?, *Der Morgen*, 9. 10. 1924.

91 Bach-Vavra, Nina (1879-1942) angažirana je u zagrebačku Dramu 1899. i u njoj je ostala do kraja života, osim u sezoni 1921./1922. koju je provela u Splitu. Jedna od najvećih hrvatskih glumica, snažnog temperamenta i velike inteligencije. U četrdeset godina umjetničkog djelovanja ostvarila je golem repertoar najraznolikijih likova najraznovrsnijeg određenja, od duboke tragike do komedije i groteske, no ponajprije je ostala u sjećanju kao velika tragedkinja, nezaboravna Hasanaginica s kojom je 1924. proslavila 25. godišnjicu umjetničkog rada.

92 Lujo Šafranek-Kavić, *Pikova dama* u novoj inscenaciji i podjeli uloga 19. XII., *Obzor*, 21. 12. 1924.

93 Destinnová, Ema (Emmy Destinn), pravim imenom Ema Kittlová, (1878-1930) uzela je prezime Destinn u čast svoje profesorice pjevanja. Debitirala je 1898. u Berlinu i ondje angažirana do 1908. Vrlo brzo stekla je svjetski ugled. Od 1908. do 1916. bila je članica Metropolitana i najčešće s Enricom

je u *Madame Butterfly*, *Tosci* i *Prodanoj nevjesti*. Premda više nije bila na vrhuncu, ipak je unijela dah najviših svjetskih standarda. Opće je divljenje ljepoti i snazi njezina glasa, do tjeranosti njezina pjevačkog fraziranja i sposobnosti da glasom tako karakterizira lik da se kad tumači krhku japansku gejšu i ne primjećuje kako joj likom nikako ne odgovara. Ali i velika Destinnova nije bila besprijekorna pa se ističe kako je u *Prodanoj nevjesti* distonirala u duetu s Jankom i povukla za sobom Šimenca. Naravno, Križaj je kao Kecal bio izvrstan.⁹⁴

Hinko Nučić je kao Otelo proslavio 25. godišnjicu umjetničkog rada na zagrebačkoj pozornici, a u Operi je opet jedna premijera zablistala punim sjajem – Wagnerov *Lohengrin* 14. veljače 1925. Milan Sachs i dr. Branko Gavella izvršno su vodili solističku podjelu iz snova: Šimenc, Zika, Vušković, Šugh, Križaj. Kritika opet hvali sve sudionike, ističući kako je izvedba postigla „neobično jak uspjeh“.⁹⁵ Nehajev u *Jutarnjem listu* piše da „u pjevačkim partijama možemo biti ponosni na glavne interprete“ i stavljajući među njima na prvo mjesto Kralja g. Križaja,⁹⁶ ističe da je „blistavo pjevan“.⁹⁷ Slaže se i Lujo Šafranek-Kavić u *Obzoru*, koji primjećuje kako je na otvorenoj sceni pljesak bio upućen Mileni Šugh, što je vrlo neobično prigodom izvedbe Wagnerovih djela.⁹⁸ Žiga Hirschler u *Der Morgenu* ima sitniju primjedbu. Piše: „Kralj Josipa Križaja u prvom je činu bio nešto nemiran, ali s krasnim glasom i snagom.“⁹⁹ Milan Graf je vrlo sretan što se *Lohengrin* vratio na zagrebačku pozornicu nakon 14 godina.¹⁰⁰ Sjaj Šimencova tenora i mladenačka svježina glasa izvršno su odgovarali Wagnerovu *Lohengrinu*,¹⁰¹ Zika je bila zanosna Elza, Milena Šugh i Vušković idealan „zločesti par“, a Križaj dostojanstveni kralj.

Početak travnja bila je premijera Smetanina *Poljupca*, u kojemu su svi solisti (Zika, Rijavec i Hrčić) „dali odlične kreacije, a g. Križaj dao je karakteristično dobroćudnoga iskuspna starca – seljaka i postigao zgodno iznešenim buffo-coupletom posebni uspjeh“.¹⁰²

U *Faustu* u novoj inscenaciji početkom svibnja 1925. Križaj je opet kreirao Mefistu. „U prvom redu puno priznanje zaslužuju čista poetična Margareta gdje Gjungenac,¹⁰³ plemeniti Faust

g. Rijavca i demonski ipak otmeni Mefisto g. Križaja“, piše *Obzor*,¹⁰⁴ a *Zagreber Tagblatt* postavlja Križaja na prvo mjesto.¹⁰⁵

Zagrebačka Opera krenula je zatim na veliko gostovanje u Dubrovnik i Split. Križaj je pjevao gotovo svaki dan. U *Figarovu piru* „bas g. Križaja (Figaro) kao i bariton g. Hrčića (grof) pokazali su svoje lijepe odlike, osobito jasnoću“.¹⁰⁶ Ocjenjujući da su *Hoffmannove priče* u Splitu bile „najslabija predstava, navlastito u tehničkom pogledu“, kritičar *Jadrana* piše da su „predstavu držali g. Križaj, koji je te večeri bogato razvio sve svoje glasovne mogućnosti, pa i ostali“.¹⁰⁷ *Novo doba*, pak, piše da se „najuspješnije istakao g. Križaj koji je imao široko polje da razvije svoje obilne glasovne mogućnosti“,¹⁰⁸ s čime se slaže i *Hrvatska sloga*.¹⁰⁹ A pjevali su uz njega Josip Rijavec i Tinka Wesel-Polla! U *Carskoj nevjesti* „od gosp. Križaja čuli smo nekoliko njegovih ‘hitaca iz kanone’“. Čisti i opsežan njegov bas vrlo je dobro pristajao ulozi Sobakina, kojeg je g. Križaj dao patrijarhalnom širinom i gestom ruskog bogataša.¹¹⁰ Općenito se žali što Križaj nije pjevao Borisa Godunova jer bito, kako se čini, bilo najzanimljivije. Križaj je inače na tom gostovanju, osim u spomenutim operama, pjevao i u *Lakmé*, *Rigolettu*, *Seviljskom brijaču*, *Manon*, *Aidi*, *La Bohème* i *Zrinskom* te u baletu *Šeherezada*. U lipnju su u Zagrebu gostovali Stefan Belina-Skupiewski i Zygmunt Zalewski. U predstavi opere *Louise* sa Skupiewskim i Zikom, koja je „cijela bila pod sretnom zvijezdom, među ostalim sudionicima treba spomenuti g. Križaja, koji je ulogu oca izvršno izradio“,¹¹¹ a i *Riječ* ga posebno hvali i piše da je „otac Louisin g. Križaj interpretacija za sebe, posve se uživljuje u pater familias među skomnim

Opere. Od 1926. solistica beogradske Opere, od 1931. prvakinja ljubljanske Opere, od 1937. beogradske, od 1943. zagrebačke i od 1947. ponovno ljubljanske Opere. Od 1953. do 1965. profesorica na Muzičkoj akademiji u Beogradu. Javno je nastupala četrdeset godina, do 1956. Ostvarila je 70 uloga i imala više od tisuću nastupa, jednako uspelih u operi i na koncertima. Pjevala je sopranske i mezzosopranske uloge, lirskog i dramskog karaktera. Umjetnica istančanog dramskog senzibiliteta, vrhunske muzikalnosti i velike glazbeno-scenske izražajnosti. Poznata kao Violetta, Saloma, Cio-Cio-San u *Madame Butterfly* i mnogim drugim ulogama svojega iznimno bogatog repertoara. Jedna od najvećih umjetnica hrvatske glazbene scene.

104 Lujo Šafranek-Kavić, Faust. Novonaučena i inscenirana repriza 3. 5., *Obzor*, 7. 5. 1925.

105 Ferreus, Neuauführung von Gounods „Faust“ am Nationaltheater, *Zagreber Tagblatt*, 4. 5. 1925.

106 Opera sedmica u Dubrovniku, *Narodna svijest*, Dubrovnik, 12. 5. 1925.

107 Fr., Jacques Offenbach: „Hoffmannove priče“, *Feljton Jadrana*, 24. 5. 1925.

108 -anv., Gostovanje zagrebačke opere. J. Offenbach: „Hoffmannove priče“, *Novo doba*, Split, 26. 5. 1925.

109 X., Jacques Offenbach: Hoffmannove priče, *Hrvatska sloga*, 25. 5. 1925.

110 X., Gostovanje zagrebačke opere. Carska nevjesta, *Hrvatska sloga*, 28. 5. 1925.

111 „...stand die ganze Vorstellung unter einem glücklichen Stern, von den übrigen Mitwirkenden ist Josip Križaj zu erwähnen, der in der Partie des Vaters Vorzügliches leistete.“ M., Charpentiers Louise. Erste Gastspiel Belina-Skupiewski, *Zagreber Tagblatt*, 12. 6. 1925.

Carusom protagonistica velikih događaja u opernom svijetu, npr. praižvedbe Puccinijeva *Čeda zapada*. Jedna od najvećih pjevačica svih vremena, sjajan dramski sopran savršene pjevačke tehnike i snažne glazbeno-scenske osobnosti.

94 „Josip Križaj war als Kecal vorzüglich.“ „Die verkaufte Braut.“ Drittes Gastspiel Emma Destinn, *Der Morgen*, 22. 1. 1925.

95 Milan Graf, Lohengrin. Nanovo uvježban i izveden na Narodnom kazalištu 14. februara o. g., *Novosti*, 17. 2. 1925.

96 Opširnije u poglavlju *Wagner*.

97 Nv., „Lohengrin“, *Jutarnji list*, 17. 2. 1925.

98 Lujo Šafranek-Kavić, „Lohengrin“, *Obzor*, 16. 2. 1925.

99 „Der König Josip Križajs im ersten Akte etwas unruhig gegeben, jedoch mit prächtiger Stimme und Kraft.“ -žh-, „Lohengrin“. Neueinstudierte Aufführung im Nationaltheater, *Der Morgen*, 15. 2. 1925.

100 Milan Graf, Lohengrin, *Zagreber Tagblatt*, 16. 2. 1925.

101 Poslije će ga u tome u svjetskim razmjerima nadmašiti Josip Gostič.

102 Poljubac. Opera od Smetane. Premijera 5. IV., *Obzor*, 7. 4. 1925.

103 Gjungenac, udana Gavella, Zlata (1898-1982) prvi je put nastupila na sceni 1918. i do 1926. bila je članica zagrebačke

zidinama poštene građanske obitelji“.¹¹² Prema *Riječi*, i u *Knezu Igoru*, u kojemu je pjevao Galickog, „svakako ide naročito priznanje g. Križaju, koji je svoju tešku prekrasnu partiju pjevao takvim uspjehom, da je dobio na otvorenoj sceni spontani pljesak“.¹¹³ *Slobodna tribuna* također smatra da je „savršeno otpjevao svoju veliku i tešku ulogu“.¹¹⁴

Baranović je potkraj lipnja 1925. iznio još jednu premijeru – *Soročinski sajam* Musorgskog, u kojemu je Križaj bio Čerevik. Opet ga većinom postavljaju na prvo mjesto među solistima. „Sjajan g. Križaj“, piše Nehajev u *Jutarnjem listu*.¹¹⁵ „G. Križaj, odlično pri glasu, stvorio je krasan, živi tip dobroćudnoga stankelje – seljaka, koji jednako kao i njegov Kum voli votku, pjesmicu i ples. Duet Križaj – Hrzić ‘Oj rududu’ spada među najbolja mjesta večeri“, zaključuje Lujo Šafranek-Kavić u *Obzoru*.¹¹⁶ Početkom listopada 1925. Petar Konjović kao dirigent i redatelj ponudio je nanovo uvježbanu svoju narodnu romantičnu operu *Vilin veo* pod naslovom *Ženidba Miloševa*, u kojoj je Križaj, prema *Obzoru* bio „gorostasni Kraljević Marko“,¹¹⁷ a prema *Riječi*, „dostojanstven tip bijaše Kraljević Marko, kojeg je vjerno interpretirao g. Josip Križaj“.¹¹⁸ Ponavljaju se izvedbe Lhotkina *Mora*, u kojemu je „župan Kluk (g. Križaj) markantan, pjevački do Wotanske snage podignuta figura“.¹¹⁹

Početkom 1926., 23. siječnja, glazbeni Zagreb uživa u prvoj hrvatskoj izvedbi Puccinijeve *Manon Lescaut* sa Zikom i Šimencom, a Križaj opet oduševljava svojom kreacijom Borisa Godunova.

Naposljetku, 2. travnja 1926. Josip Križaj uvrštava na repertoar još jednu svoju veličanstvenu kreaciju – Gurnemanza u *Parsifalu*.¹²⁰ Bila je doista svečana prigoda jer je Kundry pjevala gošća iz praškog Narodnog divadla – hrvatska umjetnica Gabrijele Horvatova, a u naslovnoj ulozi nastupio je također gost – Poljak Stefan Belina-Skupiewski. Osvrti na Križajevo dostignuće brojni su i odlični. Novine *Hrvat* smatraju da ga je „doista pjevao i najdostojnije se priključio gostima“,¹²¹ a *Novosti* pišu: „Gurnemanza pjevao je po prvi puta g. Križaj. Na njegovoj kreaciji – svaka mu čast. Znao se je uživjeti u svoju preveliku i ozbiljnu partiju, prikazavši majestetično lik starca Gurnemanza. G. Križaj ponovno je dokazao, da je spreman da rješava najteže pjevačke probleme.“¹²²

Fridrik Rukavina postaje novi ravnatelj Opere, ali je ubrzo i razriješen. Gostuju hudožestvenici, ali zanimanje za njihov nastup nije tako veliko kao prije. Julije Benešić¹²³ imenovan

je upravnikom Kazališta. Gostuje Češka filharmonija pod ravnanjem Vaclava Talicha. Križaj pjeva jednu od najljepših basovskih koncertnih dionica – u Verdijevu *Requiemu*. Pod Baranovićevim ravnanjem nastupaju Zdenka Zika, Marta Pospišil, Mario Šimenc, Zbor „Lisinski“ i Zagrebačka filharmonija. U *Obzoru* čitamo: „Sonorni bas g. Križaja dao je kao pedal orguljama siguran temelj solističkom kvartetu. U apsolutnosti muzikalne sigurnosti, u plemenitosti fraze, u toploti i izražajnosti predavanja i čistoći ozbiljnoga stila nema mu u njegovoj struci kod nas – a valjda ni na daleko – premca.“¹²⁴

Slijedila je novo nastudirana *Rusalka*. Dirigent Milan Sachs dao je na premijeri prednost Marku Vuškoviću za ulogu Vodenjaka, no Križaj je na daljnjim predstavama potvrdio tu svoju veliku kreaciju. A onda je došla prva hrvatska izvedba muzičke drame *Hovanščina* Modesta Petroviča Musorgskog i još jedna Križajeva veličanstvena kreacija – Dosifej,¹²⁵ vođa raskolnika. Baranović i Margareta Froman imali su na raspolaganju vrsne soliste. Uz Križaja bili su tu Marta Pospišil kao neusporediva Marfa, Marko Vušković u ulozi Ivana Hovanskog, Božidar Vičar kao Andrej Hovanski i Mario Šimenc kao knez Galicin. I opet kritičari na prvo mjesto stavljaju Križajevo ostvarenje. Tako u *Morgenblattu* čitamo da „među sudjelujućima na prvom mjestu moramo spomenuti g. Križaja, koji je svojim Dositejem – ukratko rečeno – doista dao jedno divno umjetničko ostvarenje“.¹²⁶ Dr. Josip Andreis kratko zaključuje da je *Hovanščina* „bila najbolja od svih ovogodišnjih premijera. Glavno lice, vođu raskolnika Dositeja kreirao je savršeno Križaj“.¹²⁷

U rujnu se Fridrik Rukavina vraća kao direktor Opere. Križaj pjeva manju ulogu – Crkvenjaka u *Tosci* i ponovno oduševljava u *Seviljskom brijaču* svojim „fenomenalnim tipom Don Bazilija“.¹²⁸ I Stanislav Stražnicki¹²⁹ smatra da je bio *neodoljiv* i da je to „bila maskom, igrom i pjevanjem jedinstvena figura“.¹³⁰ S tim se mišljenjem slaže i kritičar *Morgenblatta*, smatrajući da je bio *jednostavno nenatkriljiv*.¹³¹ U ulozi Don Bartola gostuje član ljubljanske Opere Drago Zupan.¹³² Križaj pjeva svojega

Studirao je u Beču, Krakovu, Pragu i Zagrebu. Bio je sveučilišni lektor poljskog jezika i od 1921. do 1927. intendant Narodnog kazališta u Zagrebu, jedan od najboljih. Pisao je pjesme, eseje, književne i kazališne kritike, uređivao književna izdanja i časopise.

124 Lujo Šafranek-Kavić, G. Verdi: Requiem, *Obzor*, 7. 5. 1926.

125 Opširnije u poglavlju *Dosifej*.

126 „Von den Mitwirkenden ist in erster Linie Herr Križaj zu erwähnen, der mit seinem Dositej – kurz gesagt – wirklich eine künstlerisch Prachtleistung bot.“ M. Musorgskij: *Hovanščina*, *Morgenblatt*, 22. 6. 1926.

127 Dr. Josip Andreis, „Hovanščina“, *Narodna politika*, 25. 6. 1926.

128 (Dr. K-ć) [Kazimir Krenedić], Rossini: *Seviljski brijač*, *Novosti*, 25. 10. 1926.

129 Stražnicki, Stanislav (1883-1945), glazbeni pisac i kritičar, od godine 1916. do 1923. tajnik orkestra *Gewandhaus* u Leipzigu, od 1923. profesor na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, od 1940. do 1942. ravnatelj zagrebačke Opere.

130 Stanislav Stražnicki, U Rossinijevom „Seviljskom brijaču“, *Jutarnji list*, 27. 10. 1926.

131 „...einfach unübertrefflich“, Aus der Oper. Der Barbier von Sevilla (23. X.), *Morgenblatt*, 26. 10. 1926.

132 Zupan, Drago (1897-1966), slovenski bas. Nakon Prvoga

112 „Louise“, *Riječ*, 10. 6. 1925.

113 Kd., „Knez Igor“, *Riječ*, 20. 6. 1925.

114 Gostovanja u „Knezu Igoru“ i „Pikovoj dami“, *Slobodna tribuna*, 20. 6. 1925.

115 Nehajev, Soročinski sajam, *Jutarnji list*, 1. 7. 1925.

116 Lujo Šafranek-Kavić, Soročinski sajam, *Obzor*, 1. 7. 1925.

117 Lujo Šafranek-Kavić, *Ženidba Miloševa (Vilin veo)*, *Obzor*, 5. 10. 1925.

118 Kd., Petar Konjović, *Ženidba Miloševa (Vilin veo)*, *Riječ*, 5. 10. 1925.

119 -o-, „More“, *Jutarnji list*, 11. 11. 1925.

120 Opširnije u poglavlju *Wagner*.

121 N., „Parsifal“, *Hrvat*, 6. 4. 1926.

122 Ovogodišnja izvedba „Parsifala“, *Novosti*, 7. 4. 1926.

123 Benešić, Julije (1883-1957), hrvatski književnik, prevoditelj i jezikoslovac. Najbolji poznavatelj poljskog jezika i kulture u nas.

slavnog Sulejmana pod ravnanjem Nikole Fallera i sudjeluje u izvedbi druge slike *Porina* pod Sachsovim ravnanjem s Josipom Rijavcem u naslovnoj ulozi u slavu otkrića Strossmayerova spomenika.

Potkraj godine na programu je novouvježbani *Ukleti Holandez*. Milan Sachs i Tito Strozzi¹³³ dali su na premijeri prednost mladim snagama Nikoli Cvejiću i Zdenki Ziki. Reprizu su povjerili prokušanim wagnerijancima Marku Vuškoviću i Mileni Šugh, a Križaj je mogao i zagrebačkoj publici predstaviti svojega sjajnog Dalanda.¹³⁴ Na oduševljenje svih. Tako *Morgenblatt* piše: „Uistinu klasičnu figuru, koja bi bila na ponos i najvećoj njemačkoj opernoj sceni, dao je Josip Križaj kao Daland. Pjevački i deklamatorski dao je najbolje što se može zamisliti.“¹³⁵ Kritičar *Novog djela* čak smatra da je „bio jedini wagnerijanski raspoložen“.¹³⁶

Na samom početku 1927. Križaj opet pjeva Borisa Godunova. *Novosti* pišu da bi „trebao kao Boris s beogradskom trupom gostovati u Budimpešti i Pragu“.¹³⁷ U veljači dva slavna gosta pjevaju Borisa, već nam poznati Zalewski i još jedan slavni interpret kultnog opernog lika, Georgij Bakljanov,¹³⁸ koji se nekim kritičarima više svidio. Ističe se da je u *Boristu Godunovu* dao novo shvaćanje lika. U usporedbi trojice izvrsnih Borisa – Zalewskog, Bakljanova i Križaja – s vrlo detaljnim opisivanjem njihova pristupa ulozi, nerijetko se prednost daje Križaju. Kazimir Krenedić¹³⁹ piše u *Novostima*: „Boris Bakljanova je dobar i ako ne tako dobar kao Boris g. Križaja, ali od Borisa Zalewskog je vrlo daleko, naročito glumački.“¹⁴⁰ Križaj opet osvaja svojim

svjetskog rata bio je angažiran u ljubljanskoj Operi, od 1926. do 1931. bio je član zagrebačke Opere, od 1945. redatelj u mariborskoj Operi, od 1946. do 1949. član ljubljanske Drame, od 1950. do 1954. ponovno član ljubljanske Opere. Imao je vrlo raznolik repertoar ozbiljnih i komičnih uloga u operi i opereti.

133 Strozzi, Tito (1892-1970), glumac, redatelj, dramatičar i prevoditelj, jedna od najvećih ličnosti hrvatskog kazališta. Sin glasovite tragedkinje Marije Ružičke-Strozzi i brat Maje Strozzi. Studirao je u Beču. Kao glumac debitirao je 1919. i u pet desetljeća nastupio više od tisuću puta u tristotinjak različitih uloga. Kao operni redatelj režirao je djela u rasponu od Glucka i Beethovena do Verdija, Wagnera i Musorgskog i gotovo cjelokupan hrvatski operni repertoar.

134 Opširnije u poglavlju *Wagner*.

135 „Eine wirklich klassische Figur, die der Grösten Deutschen Opernbühne zum Stolz dienen würde, gab Josip Križaj als Daland. Gesanglich und deklamatorisch gab er das denkbar beste.“ M., Wagner: „Der fliegende Holländer“, *Morgenblatt*, 26. 12. 1926.

136 Wagnerova opera *Ukleti Holandez*, *Novo djelo*, 1. 1. 1927.

137 (Dr. K-č), *Opera*, *Novosti*, 9. 1. 1927.

138 Bakljanov (Baklanov), Georgij (1881-1938), ruski bariton letonskog podrijetla, studirao u Petrogradu i Milanu. Od 1905. član Boljšoj teatra u Moskvi. Pjevao je u Covent Gardenu, Berlinu i Bostonu. Bio je stalni član Ruske operne družine u New Yorku. Pjevač bogata, sonorna glasa i snažne dramske izažajnosti.

139 Krenedić, Kazimir (1896-1956), skladatelj i glazbeni kritičar. Diplomirani pravnik. Glazbu je učio privatno u Zagrebu i na Muzičkoj akademiji u Münchenu. Dugogodišnji glazbeni kritičar nekoliko zagrebačkih dnevnih novina. Izraziti programni glazbenik. U svoja je djela unosio folklorne elemente.

140 (Dr. K-č), Posljednje gostovanje Georgija Bakljanova. Musorgskij:

Nastup Josipa Križaja u oratoriju *Život i spomen slavnih učitelja, svete braće Ćirila i Metodija, Apostola Slavenskih* u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 17. 10. 1927.

Nastup Josipa Križaja u *Requiemu* Antonina Dvořáka u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 23. 4. 1928.

Kecalom na gostovanju poznatog češkog dirigenta Vitězslava Čelanskog¹⁴¹ i daje „upravo klasično izražen Smetanin tip“.¹⁴² A 26. ožujka 1927. dio je solističkog kvarteta prve izvedbe u Hrvatskoj *Devete simfonije* Ludwiga van Beethovena koju je Milan Sachs pripremio u povodu 100. godišnjice skladateljeve smrti. Solisti su još bili Zdenka Zika, Marta Pospišil i Josip Rijavec. Sudjelovali su Operni zbor i Zagrebačka filharmonija. Kritike su uglavnom pohvalne, a Križaju opet idu najveće hvale. Tako *Jutarnji list* piše: „Solističkom kvartetu prednjačio je Josip Križaj u najvažnijoj partiji. Ovaj naš omiljeni basista dokazao je već u više navrata, da je jednako odličan kao oratorijski i kao operni pjevač: njemu naročito leži oratorijski način pjevanja.“¹⁴³ Istog je mišljenja i Lujo Šafranek-Kavić koji piše: „Najbliži oratorijskom pjevanju je već po karakteru svojega glasa i normalnom načinu pastoznoga pjevanja gosp. Križaj, koji je i svojoj najvažnijoj solističkoj partiji u ‘Devetoj’ dao vanredno dostojanstveno stilizirani, impresivni i snažni izražaj.“¹⁴⁴

Dana 1. srpnja 1927. Josip Križaj se zahvalio na državnoj službi jer su mu snizili plaću pa je gostovao u Ljubljani i Beogradu. U angažmanu u beogradskoj Operi bio je od 1. srpnja 1927. do 30. lipnja 1928. Pjevao je Ramfisa u *Aidi*, Lotharija u *Mignon*, Borisa, Kecala i Mefista te četverostruki lik demona u *Hoffmannovim pričama*. U Beogradu je uvrstio na repertoar novu ulogu: Cara Saltana u *Priči o caru Saltanu* Nikolaja Rimski-Korsakova koja se ondje izvodila s naslovom *Car Saltan*. No u međuvremenu je bio sudionik iznimno važnog događaja. Na petim danima Međunarodnog društva za novu glazbu u Frankfurtu na Majni, koji su se održavali od 29. lipnja do 4. srpnja 1927., Križaj je sudjelovao na četvrtom koncertu, 3. srpnja, na kojemu je predstavljen oratorij Božidara Širole *Život i spomen slavnih učitelja, svete braće Ćirila i Metodija, Apostola Slavenskih*. Na tom su se susretu okupili umjetnici iz 22 zemlje, a predsjedao im je slavni Wilhelm Furtwängler. Sudjelovali su dirigenti Clemens Krauss i Hermann Scherchen te pijanisti Claudio Arrau, Bela Bartók i Walter Giesecking uz orkestar Opere u Frankfurtu. Uz Križaja, u oratoriju su pjevali i Julije Betetto, Josip Rijavec, Svetozar Banovec,¹⁴⁵ Radovan Alaupović i zbor Hrvatskog pjevačkog društva „Kolo“ iz Zagreba. Dirigirao je Srećko Kumar.¹⁴⁶

Boris Godunov, *Novosti*, 24. 2. 1927.

141 Čelanský, Vitězslav (1870-1931) kao iznimno talentiran osamnaestogodišnjak, bio je u sezoni 1898./1899. kapelnik u Hrvatskom zemaljskom kazalištu u Zagrebu. Godine 1901. osnovao je Češku filharmoniju i bio njezin prvi glavni dirigent. Godine 1907. osnovao je Operu u Vinohradechovu kazalištu u Pragu.

142 (Dr. K-ć), Gostovanje Vitezslava Čelanskog. Smetana: Prodana nevjesta, *Novosti*, 27. 3. 1927.

143 Beethoven: „Deveta simfonija“, *Jutarnji list*, 29. 3. 1927.

144 Lujo Šafranek-Kavić, Beethoven: Deveta simfonija, *Obzor*, 28. 3. 1927.

145 Banovac (Banovec), Svetozar (1894-1978), slovenski tenor. Od 1924. do 1954. bio je nositelj lirskog repertoara u ljubljanskoj Operi u kojoj se isticao ljepotom glasa i blistavim visinama. Ostvario je niz profinjenih i muzikalnih interpretacija.

146 Kumar, Srećko (1888-1954), zborovođa i glazbeni pedagog. Klavir je diplomirao na Konzervatoriju *Giuseppe Tartini* u Trstu. Kao odličan pedagog odgojio je više generacija pijanista

U djelomično izmijenjenoj solističkoj postavi, koncert je ponovljen u Zagrebu 17. listopada.

Novi intendant postao je Treščec-Branjski. Rijavec, Šimenc, Baranović i Križaj napustili su Zagreb i nastala je kriza u kazalištu. U ožujku 1928. Križaj je došao na gostovanje. Pun oduševljenja, Lujo Šafranek-Kavić pisao je u *Obzoru*: „Nakon blizu jednogodišnjeg izbivanja nastupio je opet naš odlični basista g. J. Križaj na daskama hrvatske opere u dvima od svojih ponajuspjelijih kreacija, u subotu kao Mefisto u *Faustu*, u ponedjeljak kao Daland u *Ukletom Holandezu*. Svježinom i sonornošću glasa, kulturom pjevanja i svojom karakterističnom glumom oduševio je i ovoga puta publiku, koja je sa dugotrajnim, srdačnim ovacijama pozdravila svoga miljenika i zvala ga nebrojeno puta pred zastor. Iskreno se veselimo što je nadjen način koji je omogućio ponovni nastup g. Križaja, zaslužnoga dugogodišnjega člana naše opere.“¹⁴⁷ Inače, 1928. godine Križaj je vrlo malo nastupao. U Zagrebu je u siječnju pjevao u HGZ-u na Vokalnom koncertu *Slovenske moderne pjesme* i u travnju u *Requiemu* Antonina Dvořáka s budućom velikom Zinkom Vilfan-Kunc¹⁴⁸ koja nakon debija u Ljubljani 1927. još nije uspjela naći stalno mjesto u solističkom ansamblu zagrebačke Opere. U Ljubljani je otpjevao tri predstave.

Prema vlastitim zapisima, Josip Križaj je od 1. kolovoza 1920. do 29. lipnja 1927. proveo u stalnom angažmanu u Narodnom kazalištu u Zagrebu, od 1. prosinca 1927. do 30. lipnja 1928. u Narodnom pozorištu u Beogradu, zatim je nešto više od godine dana bio bez stalnog angažmana, pa je od 31. listopada 1929. do 3. lipnja 1930. bio stalno angažiran u Slovenskom narodnom gledališću u Ljubljani.

u Trstu, Ljubljani i Zagrebu. Solistički je djelovao do 1925. A tada se usmjerio organizaciji glazbenog života. Pomagao je izdavačku djelatnost i davao potporu mladim skladateljima. Praizvodio je njihova djela, osobito ona skladana za zbor. U Trstu je osnovao *Pjevački zbor Učiteljskog saveza Julijske krajine*, čime je neprocjenjivo pridonio kulturi Slovenaca i Hrvata u Italiji. Bio je dirigent *Učiteljskog zbora* u Ljubljani i zagrebačkog *Kola*.

147 Lujo Šafranek-Kavić, – Faust 17. III. – Ukleti Holandez 19. III. Ponovni nastup g. J. Križaja, *Obzor*, 20. 3. 1928.

148 Kunc, udana Vilfan, preudana Milanov, preudana Ilić, Zinka (1906-1989) studirala je pjevanje na Muzičkoj akademiji u Zagrebu i debitirala 1927. u Ljubljani. Od 1928. do 1935. prvakinja zagrebačke Opere u kojoj je ostvarila 27 uloga i 284 nastupa. Od 1937. do 1966., s četverogodišnjim prekidom, bila je vodeći sopran Metropolitanu u kojemu je imala 424 nastupa. Pjevačica neusporedive glasovne ljepote i savršena pjevačkog umijeća s osobito slavnim *pianima*. Jedna od najvećih svjetskih sopranistica u belkantističkom repertoaru u 20. stoljeću, nenadmašna u nekim Verdijevim ulogama, vrhunska Gioconda, Santuzza, Tosca i Norma. Snimila niz kompletnih opera za gramofonsku tvrtku RCA. Nazvana „Vokalno čudo“ i „Glas stoljeća“.

Josip Križaj kao don Ruy Gomez de Silva u *Ernaniju*, SNG Ljubljana, 22. 12. 1929.

Josip Križaj kao načelnik Van Bett u operi *Car i tesar*, SNG Ljubljana, 23. 10. 1929.

Josip Križaj pjevao je Hasanagu u *Hasanaginici* Luje Šafraneka-Kavića u Narodnom gledališću u Ljubljani, 21. 10. 1930.

Josip Križaj kao Hans Sachs u nanovo uvježbanoj muzičkoj drami *Majstori pjevači*,
Narodno kazalište, Zagreb, 20. 12. 1931.

ZAGREB OD 1929. DO 1941.

ZAGREB 1929. — 1941.

Prvi dio godine 1929. Josip Križaj proveo je u Ljubljani. S ansamblom ljubljanske Opere gostovao je u svibnju 1929. u Splitu i splitskoj publici predstavio 15. svibnja svojega slavnog Borisa. Splitska ga je publika doživjela u toj ulozi i na gostovanju ansambla zagrebačke Opere 16. svibnja 1933. i 4. svibnja 1937. godine. U Zagrebu je u katedrali pjevao u oratoriju *Muka i smrt Kristuševa* Tomaša (Tome) Zakarija Pervizovića, svećenika koji je živio u 18. stoljeću i godine 1764. u Zagrebu objavio to djelo. Tekst Pervizovićeve *Muke* na kajkavskom narječju onoga doba obradio je Božidar Širola. Od travnja 1927. do listopada 1929. Križaj je u Operi zagrebačkog Narodnog kazališta otpjevao samo dvije predstave u ožujku 1928. godine.

Zagrebački tisak žali što je „basista Josip Križaj danas bez stalnog engagementa“¹ i u listopadu 1929. dijeli radost publike što je Krešimir Baranović došao u Zagreb nakon tri godine odsutnosti i postao ravnatelj Opere, ali i to što je Milan Sachs nakon tri godine nedjelovanja opet počeo dirigirati i što Križaj opet pjeva u Zagrebu. Odsutni velikani dočekani su s pravim oduševljenjem, pljeskom, cvijećem i lovor-vijencima. Baranovićevo ravnateljstvo zagrebačkom Operom od 28. rujna 1929. do 18. travnja 1940. vrijeme je njezina najvećeg uzleta i velikih Križajevih kreacija. Iako je glavninu njih već ostvario, produbljivao ih je i nadograđivao. *Obzor* piše da su u predstavama *Borisa Godunova* i *Prodane nevjeste* „opet sudjelovali miljenici publike a do sada prognanici gg. Josip Križaj i Tošo Lesić“². Napominjući da se najviše pljeskalo gg. Baranoviću i Križaju, *Novosti* pišu: „Nakon duljeg vremena nastupio je opet kao gost u našoj operi g. Josip Križaj. Pjevao je Borisa s većom rutinom nego li prije. Ugledao se je u uzor velikih ruskih protagonista i njegov Boris dobio je na efektu i stilu. U nekim scenama manjkalo mu je još ponešto uvjerljivosti. G. Križaj ima odličan pijano, mekan i zvučan. Najljepši dio njegove kreacije je bio u posljednjoj slici pred smrt. Križajeva kreacija Borisa od godine 1918. do sada imade svoju gradaciju, koja je izgleda na prošloj predstavi našla svoj vrhunac. G. Križaj je bio srdačno akklamiran za svoju umjetnost – on je još uvijek umjetnik velikog formata.“³ Ni *Morgenblatt* ne šteti na pohvalama. Piše: „Od solista treba na prvom mjestu spomenuti Josipa Križaja, čije je moćno ostvarenje kao Borisa već dovoljno poznato, ali ovaj put je zahvaljujući izvanrednoj disponiranosti i sjajnom okviru došlo još više do izražaja.“⁴

- 1 Lujo Šafranek-Kavić, Stupovi hrvatske opere, *Obzor*, 11. 3. 1929.
- 2 Lujo Šafranek-Kavić, Početak ponovnog uspona. – Boris Godunov 26. X.; Prodana nevjesta 28. X., *Obzor*, 29. 10. 1929.
- 3 (K.), Boris Godunov. Zanimiva 45. repriza. Nastup novog direktora opere g. Krešimira Baranovića, *Novosti*, 29. 10. 1929.
- 4 „Von den Solisten ist in erster Linie Josip Križaj zu erwähnen, dessen gewaltige Leistung als Boris schon genügend bekannt

„Nastup Križaja kvitira se pljeskom na otvorenoj sceni“, piše *Večer*.⁵ *Obzor* dodaje da je u ulozi Kecala „bio uz Sachsa ponovno posebno slavljen“.⁶ Pišući o regeneraciji naše Opere, svi su se raspisali o Križajevu Borisu. Tako Žiga Hirschler⁷ u *Večeri* ponovno ističe da je „nastupom Josipa Križaja, koji je morao takodjer protiv svoje volje ostaviti naše kazalište, ponovno izbio entuzijazam“ i dodaje da je Križaj „svojom poznato vrijednom i umjetnički dotjeranom kreacijom imao neobično velik i srdačan uspjeh te da su njegove vrlo glasovne odlike, a napose muzikalno-inteligentna interpretacija, dale ponovno naslutiti, da će se njegovom suradnjom uzdignuti reproduktivna moć naše opere“.⁸ Ni kritičar *Jutarnjeg lista* ne krije oduševljenje. Piše da je Križaj kao Kecal bio „atrakcija cijele večeri“, a kao Boris: „Rijetke su kreacije koje bi mogli usporediti s Borisom Josipa Križaja, jer on ne samo da posjeduje krasan opsežan i snažan glas, on je u prvom redu profinjena duša, glumac i stvaraoč. Toga dana nije bilo u kazalištu čovjeka, koji ne bi bio duboko potresen tragičnom borbom savjesti i sebičnosti, što se je odigravalo u duši glavnog junaka opere. Da, Josip Križaj je zaista umjetnik velikih kvaliteta!“⁹

Ne manji ushit pobudio je i Križajev nastup u *Hoffmannovim pričama*. A kratak zaključak Križajevih gostovanja dao je *Jutarnji list*: „Naš Šaljapin¹⁰ g. Križaj iskočio je kao ‘Boris

ist, diesmal aber infolge außerordentlicher Disponiertheit und in dem glänzenden Rahmen noch mehr zur Geltung kam.“ M. M., Der aufgefrischte „Boris Godunov“, *Morgenblatt*, 29. 10. 1929.

- 5 -žh- [Žiga Hirschler], Prodana nevjesta, *Večer*, 29. 10. 1929.
- 6 Lujo Šafranek-Kavić, Početak ponovnog uspona, *Obzor*, 29. 10. 1929.
- 7 Hirschler (Hirschler), Žiga (1894-1941), skladatelj i glazbeni kritičar. Studirao u Zagrebu u kojemu je djelovao kao glazbeni publicist. Skladao je pretežito djela lakšega žanra kao što su operete, ali se ogledao i na drugim područjima. Tragično je stradao u koncentracijskom logoru Jasenovac.
- 8 -žh-, Boris Godunov. U djelomično novoj podjeli. – Povratak nekih članova našeg opernog Ansambla, *Večer*, 28. 10. 1929.
- 9 (G.), Dvije interesantne operne predstave – „Boris Godunov“ i „Prodana nevjesta“, *Jutarnji list*, 3. 11. 1929.
- 10 Šaljapin, Fjodor (1873-1938), ruski bas, jedan od najvećih pjevačkih umjetnika svih vremena. Kao sedamnaestogodišnjak priključio se jednoj ukrajinskoj kazališnoj družini i u njoj stjecao prva glazbena i scenska iskustva. Pjevanje je učio u pjevačkoj školi nekadašnjeg tenora Boljšoj teatra D. A. Usatova u Tbilisiju i u sezoni 1892./1893. pjevao svoje prve velike uloge. Od 1894. nastupa u Petrogradu, od 1896. do 1899. član je Mamontovljeva privatnog kazališta u kojemu je ostvario svoje

Godunov' opet iz svoje okoline za cijelu jednu klasu. Kao što je Paganini¹¹ pokazao u svojem koncertu sve tehničke mogućnosti guslača virtuoza, tako isto je g. Križaj u Borisu pokazao sve odlike svog glumačkog i pjevačkog umijeća.¹²

Od 31. listopada 1929. do 3. lipnja 1930. Josip Križaj bio je član Slovenskog narodnog gledališta u Ljubljani. Nastupao je u operama *Car i tesar*, *Švanda dudak* (koji će se poslije izvesti u Zagrebu pod imenom *Gajdaš Švanda*), *Evgenij Onjegin*, *Prodana nevjesta*, *Walküra*, u kojoj je Zinka Vilfan-Kunc pjevala Sieglindu, a Robert Primožič Wotana, *Tosca*, također sa Zinkom Vilfan-Kunc. Repertoaru je dodao dvije nove uloge: De Silvu u Verdijevu *Ernaniju* i Agu Hasanagu u *Hasanaginici* Luje Šafraneka-Kavića.¹³ *Jutarnji list* izvješćuje o golemom uspjehu Šafranekove opere. Piše: „Od solista valja nam u prvom redu istaknuti Josipa Križaja, koji je u ulozi Hasanage stvorio jednu od svojih najboljih, najdubljih i najjačih kreacija.“¹⁴ Slijedile su *Hoffmannove priče*.

Početak godine 1930. Križaj je dijelio između Ljubljane i Zagreba. U Zagrebu je u veljači pjevao Končaka u *Knezu Igoru* i, prema *Morgenblattu*, učinio je to „u svakom smislu izvrsno“.¹⁵ Još je bio u angažmanu u Ljubljani kad je 26. travnja nastupio u ulozi Đavla na prvoj hrvatskoj izvedbi opere *Gajdaš Švanda* češko-američkog skladatelja Jaromira Weinbergera (1896-1967) pod ravnanjem Milana Sachsa, u režiji Tita Strozzića, s ing. Nikolom Cvejićem u naslovnoj ulozi. Kritike su bile opet vrlo povoljne. Žiga Hiršler je pisao u *Večeri*: „Odličan, iako mjestimice malo pretjeran bio je Josip Križaj kao Djavo. Jakim glasovnim odlikama uzdigao je Križaj svoju ulogu do sjajne groteskne kreacije, pa su pojedine scene činile malu umjetninu za sebe.“¹⁶ Dr. Krenedić smatra da su „dvije vanredne kreacije pune u karakteru i tipu dali g. Vušković (Čarobnjak) i g. Križaj (Djavo). Oba pjevača su dobri glumci, snažni u izra-

žaju i teatralnosti.“¹⁷ Dr. Božidar Širola i Lujo Šafranek-Kavić smatraju da je „najuspjelija figura bio g. Križaj kao Vrag“,¹⁸ kao i da je „najjača kreacija večeri ona najuspjelije napisane uloge Djavla; g. J. Križaj kao groteskni Mefisto je nenatkriljiv u svojem pjevačkom i glumačkom humoru“.¹⁹

Hasanaginica je došla i u Zagreb pod Baranovićevim ravnanjem, s Vilmom Thierry-Kavčnikovom²⁰ u naslovnoj ulozi, a nisu izostali ni odjeci njezine izvedbe u Ljubljani. Osvrćući se na predstavu koja je u cjelini bila visokokvalitetna, Milan Majer²¹ pisao je u *Morgenblattu* da je „Josip Križaj kao Hasanaga dao zrelu, duboko uvjerljivu i neposredno djelujuću glazbenu i scensku kreaciju. Autor nije mogao poželjeti boljeg i moćnijeg Hasanagu.“²² *Obzor* prenosi odjeke ljubljanske izvedbe opere i piše: „U posljednjem broju 3 ljubljanskog muzičkog časopisa *Zbori* čitamo: 'Kao najvažniji glazbeni događaj na našoj operi od nove godine važi Šafranek-Kavićeva muzička drama 'Hasanaginica'. Komponista je za ljubljansku predstavu djelo naročito priredio te je kod premijere kao i kod svih daljnjih repriza 'Hasanaginice' požnjeo uvijek nove i nove, a što je najglavnije i zaslužene uspjehe. Poslije svjetskog rata je 'Hasanaginica' prvo domaće operno djelo koje je na ljubljanskoj opernoj sezoni postiglo trajni, duboki umjetnički utisak i uspjeh. Ovom izvanrednom uspjehu 'Hasanaginice' pridonijeli su u prvom redu gdja Thierry-Kavčnikova, gosp. Križaj i dirigent Polič.“²³

SEZONA 1930./1931.

A onda se Križaj vratio u angažman u zagrebačku Operu koju više nije napuštao do odlaska u mirovinu, 31. srpnja 1957. godine. I odmah je, još na kraju prethodne sezone, 28. lipnja 1930. pod Baranovićevim ravnanjem, u režiji Margarite Froman, s Mariom Šimencom u naslovnoj ulozi, pjevao Oceana, morskog cara na premijeri opere *Sadko* Nikolaja Rimski-Kor-

prve velike kreacije Ivana Susanjina (Glinka), Borisa Godunova (Musorgski), Ivana Groznog (Rimski-Korsakov) i druge. Godine 1898. počinje njegova svjetska slava. Nastupa u najvećim svjetskim opernim kućama: Scali, Metropolitanu, pariškoj Opéri. Massenet je za njega skladao Don Quijotea (Quichottea) kojega je glumio i na filmu. Glasa velikog raspona, jedinstvenog po zvučnosti i bogatstvu boja, ljepoti timbra i gipkosti, nevjerojatne interpretativne snage, ostaje uzor savršene kreativnosti. Podigao je rusku glazbeno-scensku umjetnost na najvišu razinu i ostao nedosegnut.

- 11 Paganini, Niccolò (1782-1840), talijanski violinist, violist, gitarist i skladatelj. Vrhunski violinski virtuoz koji je postavio mnoge temeljne zakone tehnike sviranja violine. Osobito su poznata njegova 24 *capriccia*, uzor i nadahnuće mnogim budućim glazbenicima.
- 12 Operna kronika, *Jutarnji list*, 12. 1. 1930.
- 13 Lujo Šafranek-Kavić (1882-1940), skladatelj i glazbeni kritičar. Završio je Vojnu akademiju. Glazbenu naobrazbu stekao je u Zagrebu i Grazu. Izraziti programni muzičar. Autor opera *Hasanaginica* i *Medvedgradska kraljica*.
- 14 *Hasanaginica*. Ogroman uspjeh Šafranekove opere u ljubljanskom narodnom gledalištu, *Jutarnji list*, 3. 2. 1930.
- 15 „...in jener Beziehung vorzüglich“, M.[ilan] M.[ajer], Zagreber Oper, *Morgenblatt*, 18. 2. 1930.
- 16 Žiga Hiršler: *Gajdaš Švanda*, *Večer*, 18. 4. 1930.

- 17 Dr. Krenedić, Jaromir Weinberger: „Gajdaš Švanda“, *Novosti*, 28. 3. 1930.
- 18 Dr. B.[ožidar] Š.[irola], Weinbergerov „Gajdaš Švanda“, *Hrvatska straža*, 1. 5. 1930.
- 19 Lujo Šafranek-Kavić, „Gajdaš Švanda“, *Obzor*, 6. 5. 1930.
- 20 Thierry-Kavčnikova, Vilma (1890-1942), potomkinja francuskih emigranata, smatrala se Hrvaticom. Nakon studija na Muzičkoj akademiji u Beču, debitirala je 1918. u Bratislavi. Od 1919. do 1935. članica ljubljanske Opere. Pjevačica velikoga glasovnog opsega, nastupala je u vrlo raznolikom sopranskom i mezzosopranskom repertoaru lirskog i dramskog karaktera. Gostovala je u Zagrebu, Beogradu i na njemačkim pozornicama.
- 21 Majer, Milan (1895-1967), skladatelj i glazbeni kritičar, doktor prava. Završio studij glasovira na školi HGZ-a; kompoziciju i orgulje učio kod glasovitog hrvatskog orguljaša Franje Dugana. Od 1931. do 1941. nastupao kao pijanist u Zagrebačkom komornom triju.
- 22 „Josip Križaj als Hasanaga gab eine reife, tief überzeugende und unmittelbar wirkende musikalische und darstellerische Leistung. Der Autor hätte sich einen besseren gewaltigeren Hasanaga kaum wünschen können.“ M.[ilan] M.[ajer], Neueinstudierung von Šafranek-Kavić, „Hasanaginica“, *Morgenblatt*, 14. 5. 1930.
- 23 *Zbori* o Šafranekovoj „Hasanaginici“, *Obzor*, 13. 6. 1930.

sakova. „Bio je impozantan i dominantan kao uvijek“²⁴ i „pjevao proćučeno i otmjeno kao uvijek“.²⁵ Sredinom rujna gostovao je kao Boris Godunov bivši član beogradske Opere, a tada Kraljevske opere de la Monnaie u Bruxellesu, Milorad Jovanović (1897-1966), ali nije ostavio dublji dojam. U nanovo uvježbanom *Seviljskom brijaču* pod Sachsovim ravnanjem, u režiji prof. Augusta Markowskog,²⁶ „dvije odlično poznate uloge zastupali su Josip Križaj (Don Bazilio) i Tošo Lesić (Bartolo), u njihovim je kreacijama bilo zdravog i neodoljivog humora te uvjerljivosti. Oni su bili *clou* večeri.“²⁷ A „impozantnu figuru, pjevački do skrajnosti dotjeranu dao je g. Križaj svojom kreacijom Bazilija. Kod njega u njegovoj igri i nastupu se vidi da je on rutinirani glumac i odličan pjevač. U nizu svojih izvršnih kreacija dotjerao je i svojega don Bazilija na najviši stepen pozorišno-reproduktivne umjetnosti.“²⁸ Nanovo je uvježban i *Figarov pir*²⁹ pod ravnanjem Oskara Smodeka, u režiji Markowskog. Dok se *Novosti* dive senzacionalnom debiju mlade Erike Druzović³⁰ s jedva navršenih devetnaest godina u ulozi Suzane i smatraju da su „gg. Bukšek (grof Almaviva) i Križaj (Figaro) bili glasovno preteški za Mozarta, ali su ipak sa mnogo interesa predstavu priveli kraju“,³¹ dr. Božidar Širola u *Hrvatskoj straži* stavlja Križaja na prvo mjesto i piše: „Da je tu g. Križaj u svom Figaru dao skladni i fini lik, nije treba posebno isticati. Njegova kreacija Figara poznata je odavna i dobila je u novoj režiji samo dublju svoju sadržinu.“³²

Tisak uvelike najavljuje praizvedbu narodne komične opere Božidara Širole *Citara i bubanj* 22. studenoga 1930. pod ravnanjem direktora Opere Krešimira Baranovića.

- 24 Lujo Šafranek-Kavić, Sadko, *Obzor*, 30. 6. 1930.
 25 Mm., Sadko, *Jutarnji list*, 1. 7. 1930.
 26 Markowsky, August Maria (1880-1939), austrijski pjevač i redatelj. Nakon studija glume i pjevanja na Konzervatoriju u Beču, karijeru je počeo u Volkstheateru, a od 1905. do 1925. bio je član Volksopere (Narodne opere); 1927. posvetio se režiji. Od 1937. vodio je razred glume na Akademiji za glazbene i predstavljачke umjetnosti u Beču.
 27 -žh- [Žiga Hiršler], *Seviljski brijač*. Novo uvježbano i inscenirano djelo, *Večer*, 24. 9. 1930.
 28 (K), Rossini: „Seviljski brijač“. Uspjela repriza u novoj opremi i režiji, *Novosti*, 30. 9. 1930.
 29 Opširnije u poglavlju *Figaro*.
 30 Druzović (Druzović), Erika (1911-2001), sopran slovenskog podrijetla. Nakon završenih studija na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, debitirala je 1930. u Narodnom kazalištu kao Susanna u *Figarovu piru* i vrlo brzo postala operetna prvakinja izrazitog glazbeno-scenskog šarma, velike muzikalnosti i profinjena senzibiliteta, što joj je omogućilo isto tako bogatu opernu djelatnost. Karijeru je nakon pet godina stalnog angažmana i velikih uspjeha u Zagrebu nastavila u inozemstvu. Pjevala je u Berlinu, Hamburgu, Münchenu, Milanu, Rimu, Napulju, Veneciji, Genovi, Antwerpenu, Haagu, Amsterdamu, Beču, Bernu i nastupala na filmu, ali je ostala stalna gošća zagrebačke Opere.
 31 (K), Mozart: „Figarov pir“. Nanovo uvježbana opera pod režijom prof. Markowskog, *Novosti*, 2. 10. 1930.
 32 Dr. B.[ožidar] Š.[irola], *Operna kronika, Hrvatska straža*, 3. 10. 1930.

Prvi nastup Josipa Križaja u ulozi Rocca u nanovo uvježbanom *Fideliju* u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 7. 12. 1930.

Josip Križaj kao Đavo na prvoj hrvatskoj izvedbi
opere *Gajdaš Švanda* Jaromira Weinbergera,
Narodno kazalište Zagreb, 26. 4. 1930.

Križaju je povjerena uloga Filipa. Novine pišu da „dvije osobe moramo napose istaknuti, a to su trgovac i udovac Filip u kreaciji Josipa Križaja i imućna udovica Tona u kreaciji Marte Pospišil. Križaj istakao se glasom, maskom i igrom.“³³ I drugi kritičari stavljaju Križaja na prvo mjesto, ističući da je njegov Filip „bila savršena kreacija te partije“.³⁴ Lujo Šafranek-Kavić u *Obzoru* je bio rječitiji. Pisao je: „Svi solisti od reda s najvećom su ljubavi suradjivali na realizaciji domaćeg noviteta i dali su potpuno zrele, proživjele i unatoč velikih muzikalnih i ritmičkih teškoća apsolutno sigurne, markantne i karakteristične kreacije. G. J. Križaj ispravno je u ulozi Filipa naglasio ponos uglednoga gradjanina i motivirao povrijedenim ponosom njegov malo nezgrapni revanš. Pjevački kao uvijek vanredno izražajan i plastičan uzorno je savladao naporni zadatak svoje u visokom položaju napisane partije. S ukusom znao je da i psalmodičkim mjestima dade dramske akcente.“³⁵

Križaj je nastavio nizati nove uloge, u prosincu 1930. otpjevao je svoju 87. – Rocca u Beethovenovu *Fideliju* u kojemu je Milan Sachs slavio 25. obljetnicu umjetničkog rada. Režirao je prof. Markowsky, a uz Marija Šimenca, Marka Vuškovića, Aleksandra Griffa³⁶ i Vilmu Nožinić,³⁷ u naslovnoj ulozi nastupila je nova mlada zvijezda – Zinka Vilfan-Kunc. Upravo je nevjerojatno da većina kritičara u svojim osvrtima stavlja Križaja na prvo mjesto. Tako Milan Majer u *Morgenblattu* piše: „Josip Križaj bio je i pjevački i glumački Rocco uistinu velikog formata. Doista je veliki scenski umjetnik i njegova umjetnička snaga došla je tu do sjajnog izražaja.“³⁸ Dr. Božidar Širola istog je mišljenja. Stavljajući ga na prvo mjesto, piše: „Prekrasna je figura stari tamničar Rocco g. Križaja. On je dao neobično toplu čovječnost svojoj kreaciji, a bio je nadasve otmjen i u glumi i pjevu.“³⁹ Prosinac 1930. donio je još nekoliko zanimljivi-

vih događaja. Na koncertu 16. prosinca ljubljanske Glasbene matice, čiji je Mješoviti zbor uz povećani orkestar ljubljanske Opere pod ravnanjem Mirka Poliča i uz sudjelovanje Vere Majdič (koja je „uskočila“ umjesto Zlate Gjungjenac-Gavella), Roberta Primožiča i Antona Petrovčiča izveo *Prokletstvo Fausta* Hectora Berlioza, zagrebačka publika upoznala je umjetnika koji će poslije postati njezin obožavani ljubimac – Josipa Gostiča⁴⁰. U *Prodanoj nevjesti* gostovao je kao Kecal član praškog Narodnog divadla, bas Vilém Zitek (1890-1956). Tri dana nakon što je dirigirao zagrebačkom premijerom svojega baleta-pantomime *Priča o Honzi*, pritisnut dugovima, Oskar Nedbal počinio je samoubojstvo na sam Badnjak, skočivši s drugog kata kazališne zgrade.

Početkom 1931., 27. siječnja, *Figarov pir* nanovo je uvježban i insceniran. Svi su sudionici ostali isti. Bila je to svečana obnova u *spomenslavi* 175. godišnjice rođenja Wolfganga Amadeusa Mozarta. Prije predstave uvaženi muzikolog i skladatelj, diplomirani pravnik Dragan Plamenac (1895-1983) održao je svečani govor i kratko predavanje o Mozartovim operama, poglavito o *Figarovu piru*, stilistički sadržajno i vrlo lijepo. Kazalište je bilo slabo posjećeno, no pljeska je bilo dovoljno. Svi su izvođači dobro ocijenjeni.

Slijedila je izvedba nanovo uvježbanog Boitova *Mefistofelea*⁴¹ pod Baranovićevim ravnanjem, u režiji Markowskog, sa Šimencom, Vilmom Nožinić i Zinkom Vilfan-Kunc kao Helenom. Izvjestitelj *Novosti* oduševljen je Margaretom Vilme Nožinić, manje samim Križajem, o kojem piše tek na kraju, ali cijelu izvedbu ocjenjuje izvrsnom. Milan Majer u *Morgenblattu* stavlja ga, pak, na prvo mjesto. Piše: „Od solista treba u prvom redu spomenuti Josipa Križaja koji je kao Mefistofele pružio pjevački i glumački ostvarenje doista velikog formata.“⁴² I Žiga Hiršler istog je mišljenja. Piše: „Kao Mefistofele imao je Josip Križaj dovoljno prilike, da istakne svoju muzikalnu inteligenciju i da pokaže raznolikost svojeg shvaćanja prema svojem prvom ‘Mefistu’, dakle u dvjema po duhu jednakim ulogama.“⁴³

Križaj je pjevao svoju sjajnu ulogu četverostrukog demona u *Hoffmannovim pričama*, oproštajnoj predstavi obljubljenog tenora Josipa Rijavca prije njegova odlaska na veliko gosto-

33 V., „Citara i bubanj“, *Jutarnji list*, 30. 11. 1930.

34 Širolina „Citara i bubanj“, *Književna tribuna*, 28. 11. 1930.

35 Lujo Šafranek-Kavić, „Citara i bubanj“. Praizvedba narodne komične opere od B. Širole, *Obzor*, 24. 11. 1930.

36 Griff (Terzeciecki), Aleksandar (1887-1962), bas. Pjevanje je učio na Konzervatoriju u Varšavi kod Édouarda de Reszkea i ondje 1911. debitirao. Bio je član opernih kuća u Parizu, Madridu i Barceloni; od 1925. solist zagrebačke Opere i jedan od njezinih najuglednijih članova. Dobro školovani duboki bas velike izražajnosti, ostvario je tijekom svojega gotovo četrdesetogodišnjeg djelovanja u Zagrebu niz dojmljivih kreacija, među kojima se ističu Mefisto u *Faustu* te Verdijevi i Wagnerovi likovi.

37 Nožinić, Vilma (1897-1975), sopran. Završila je studij pjevanja na zagrebačkoj Muzičkoj akademiji. Od 1920. do 1930. predavala je glasovir na srednjoj školi Akademije. Debitirala je 1927. i do odlaska u mirovinu 1958. bila je prvakinja zagrebačke Opere. Vrhunske muzikalnosti, odlične pjevačke tehnike i profinjene muzičke kulture, razvila je lijep i topao lirski sopran Mozartove Pamine do snažne dramatičke Beethovenove Leonore u *Fideliju* i Puccinijeve Turandot. Neobično bogata repertoara i iznimne pouzdanosti, bila je tri desetljeća jedan od stupova zagrebačke Opere.

38 „Josip Križaj war gesanglich, wie darstellerisch ein Rocco von ganz großem Format. Er ist entschieden ein großer Bühnenkünstler und seine künstlerische Kraft kam hier zu glänzendem Ausdruck.“ Milan Majer, Beethoven: „Fidelio“, *Morgenblatt*, 10. 12. 1930.

39 Dr. B.[ožidar] Š.[irola], Operna i koncertna kronika, *Hrvatska*

straža, 16. 12. 1930.

40 Gostič (Gostić), Josip (1900-1963), tenor slovenskog podrijetla. Završio je Orguljašku školu u Ljubljani i na Državnom konzervatoriju 1930. diplomirao pjevanje. Od 1921. član zbora Opere. Debitirao je 1929. kao Lenski u *Evgeniju Onjeginu* Čajkovskog. U stalni angažman u zagrebačku Operu došao je 1937., u njoj se razvio od lirskog u dramskog tenora i do smrti je bio njezin najistaknutiji prvak, nositelj repertoara, protagonist njezinih zvjezdanih trenutaka, neponovljiv tumač niza likova, mnogih u djelima hrvatskih skladatelja, i apsolutni miljenik publike. Istodobno je pedesetih godina bio i prvak Bečke državne opere. Sudionik praizvedbe opere *Ljubav Danaje* Richarda Straussa na Salzburškim svečanim igrama 1952. godine.

41 Opširnije u poglavlju *Mefistofele*.

42 „Von den Solisten ist in erster Linie Josip Križaj zu erwähnen, der als Mephistopheles gesanglich und darstellerisch eine Leistung von ganz großem Format bot.“ Milan Majer, Boito: „Mephistopheles“, *Morgenblatt*, 17. 2. 1931.

43 -žh-, Mefistofele, *Večer*, 16. 2. 1931.

vanje u Buenos Aires, i pripremao se za ulogu Hadži Tome na praizvedbi *Koštane* Petra Konjovića prema romanu *Nečista krv* srpskog pisca Bore Stankovića (1876-1927). Realizirao ju je tandem Baranović – Margarita Froman, a atraktivna Vera Misita (1906-1986), koja će ostvariti i međunarodnu karijeru kao operetna diva, pjevala je naslovnu ulogu. Rudolf Bukšek bio je Mitke. Dr. Pavao Markovac⁴⁴ napisao je u *Riječi* da je "relativno najbolja figura bila (zaslugom g. Križaja) Hadži-Toma, naročito u 3. činu. Ovdje se mogla osjetiti snaga Stankovićeve lika".⁴⁵ Beogradsko *Vreme* od izvođača spominje samo Križaja. Piše: "Najtežu partiju basa imao je odličan basista g. Križaj, koji je igrao ulogu Hadži-Tome."⁴⁶

Kraj sezone donosi tužnu vijest: 16. lipnja umro je Ivo Raić.

SEZONA 1931./1932.

U nanovo uvježbanom Verdijevu *Otelu* (tako se tada pisalo) s gostom Otonom Masakom u naslovnoj ulozi, pod Sachsovim ravnanjem, u režiji Markowskog, s Vilmom Nožinić i Leom Mirkovićem⁴⁷ u ulogama Desdemone i Jaga, Josip Križaj pjeva malu ulogu Lodovica. Kritičari najprije pišu o troje protagonista, a od ostalih na prvo mjesto stavljaju Križaja. U *Obzoru* čitamo: "Senatoru Lodovicu posvetio je g. J. Križaj svoj plemeniti glas i svoju značajnu umjetnost."⁴⁸ A u *Novostima*: "U ulozi Lodovica g. Križaj je stavio na scenu uvjerljivu figuru, te se naročito isticao svojim odličnim glasom."⁴⁹ Dr. Markovac i u feljtonu *Riječi* ističe da je "u manjoj ulozi Lodovica g. J. Križaj pjevački i glumački odlično kreirao lijepu figuru."⁵⁰ Oton Masak gostovao je i u *Prodanoj nevjesti*. I opet se u nekim osvrtima Križaja stavlja na prvo mjesto.

Početak studenoga 1931. nanovo je uvježbana *Čarobna frula* pod ravnanjem Oskara Smodeka, u režiji prof. Markowskog. Križaj je od Papagena prešao na Sarastra,⁵¹ no osvrti na to njegovo ostvarenje nisu tako puni oduševljenja kao inače, i kratki su. Tako Žiga Hiršler piše: "Josip Križaj bijaše otmen Saramo" (tiskarska greška, treba biti Sarastro, op. a.), "glasom impozantan (F i G-dur arije) i uvjerljiv."⁵² A kritičar koji

se potpisuje (K) u *Narodnim novinama* na prvo mjesto stavlja Vilmu Nožinić kao izvrsnu Paminu i Križaja navodi na kraju. Piše: "Partiju Sarastra pjevao je g. Josip Križaj bez potrebnih dubokih nota koje su veoma potrebne i glavni efekt ove partije."⁵³

U studenome 1931. na repertoar se vratio nanovo uvježban *Ban Leget*⁵⁴ u originalnoj verziji, a ne Širolinoj obradi koja prethodno nije postigla uspjeh. Time je proslavljena stogodišnjica rođenja Ivana pl. Zajca. Opet je Križaj dobio izvrsne kritike. Izvedba je ocijenjena odličnom, a „od pjevača u toj odličnoj i reprezentativnoj izvedbi pridonijeli su svoj jak dio, u prvom redu g. Josip Križaj kao Ban Leget, sa svojim sonornim glasom, savršenom dikcijom i majstorskom glumačkom igrom, što se sve kod njega stapa u skladnu cjelinu“.⁵⁵ *Večer* je vrlo kratko ustvrdila da „od solista treba istaći J. Križaja, koji je kreirao naslovnu ulogu suvereno, markantno i uvjerljivo“,⁵⁶ a *Slobodna tribuna* je također kratko navela da je „Bana Legeta pjevao g. Josip Križaj briljirajući u glasu i glumi“.⁵⁷

I potkraj godine Josip Križaj ostvario je još jednu krunsku ulogu u svojem repertoaru, 91. po redu – Hansa Sachsa⁵⁸ u Wagnerovim *Majstorima pjevačima*. Realizirali su ih Milan Sachs i prof. Markowsky, a pjevali Mario Šimenc, Vilma Nožinić, Božidar Vičar, Lucija Ožegović⁵⁹ i Rudolf Bukšek. Dr. Pavao Markovac ustvrdio je da „osobito treba istaknuti izvanrednu kreaciju g. Josipa Križaja (Hans Sachs), koji je pjevački, muzikalno i glumački u tolikoj mjeri izradio ulogu, da je treba označiti jednom od njegovih najboljih“.⁶⁰ *Studentske novine* su pisale: „Visoka kultura i jaki individualitet gosp. Križaja (H. Sachs) dao nam je nezaboravnu kreaciju (zdrav glas, svjež i prodoran) i dokazao da je apsolutno prvi u našem solističkom zboru.“⁶¹ Boris Papandopulo,⁶² koji je tada djelovao i kao

53 (K), *Čarobna frula*, *Narodne novine*, 5. 11. 1931.

54 Opširnije u poglavlju *Ban Leget*.

55 B. M., U spomen stogodišnjice rođenja Ivana Zajca. Nanovo uvježbana opera „Ban Leget“, *Novosti*, 24. 11. 1931.

56 Ban Leget. U spomen stogodišnjice rođenja Ivana pl. Zajca, *Večer*, 22. 11. 1931.

57 – DK –, Ban Leget od Ivana pl. Zajca, *Slobodna tribuna*, 27. 11. 1931.

58 Opširnije u poglavlju *Wagner*.

59 Ožegović, Lucija (1896-1962), alt. Pjevanje je učila u školi HGZ-a u Zagrebu i na Muzičkoj akademiji u Beču. Karijeru je počela 1919. u ljubljanskoj Operi. Do 1924. članica Opere u Mariboru, od 1924. do 1942. i od 1945. do 1952. solistica zagrebačke Opere. Pjevačica sa smislom za karakterizaciju lika.

60 Dr. Pavao Markovac, Rikard Wagner: Majstori pjevači, *Riječ*, 23. 12. 1931.

61 M-ć, R. Wagner, „Majstori pjevači“, *Studentske novine*, 29. 12. 1931.

62 Papandopulo, Boris (1906-1991), jedan je od najvećih hrvatskih skladatelja koji se okušao na svim glazbenim područjima i stvorio antologijska remek-djela hrvatske glazbe (*Sinfonietta*, *Muka gospodina našega Isukrsta*, *Concerto da camera* i *Hrvatska misa*). Autor je opera *Sunčanica*, *Amfitrion*, *Rona* i *Kentervilski duh*. Od 1940. dirigent, a od 1943. do 1945. i ravnatelj Opere Hrvatskog državnog kazališta u Zagrebu. Od 1946. do 1948. i od 1953. do 1959. ravnatelj Opere u Rijeci. Do sedamdesetih godina redovito je dirigirao u Zagrebu operama i koncertima. Iznimno

44 Markovac, dr. Pavao (1903-1941), hrvatski muzikolog, publicist i kritičar, pravim prezimenom Ebenspanger. Glazbenu naobrazbu stekao je u Zagrebu i Beču, u kojem je doktorirao muzikologiju. Objavio je oko 400 eseja, studija, rasprava i kritika. Poginuo je pri pokušaju bijega iz logora Kerestinec.

45 Dr. Pavao Markovac, „Koštana“ Petra Konjovića, *Riječ*, 25. 4. 1931.

46 Uspeh „Koštane“ na zagrebačkoj pozornici, *Vreme*, Beograd, 18. 4. 1931.

47 Mirković (Friedmann), Leo (1904-1990), bariton. Debitirao je 1923. u opereti u Sarajevu. Nastavio je studirati pjevanje u Milanu i na Konzervatoriju u Beču i djelovao u češkim i njemačkim kazalištima. Od 1930. do 1941., kad je kao Židov morao emigrirati, član zagrebačke Opere u kojoj je ostvario niz zapaženih cjelovitih glazbeno-scenskih kreacija. Prvi mlinar Sima u Gotovčevu *Eri s onoga svijeta*.

48 Lujo Šafranek-Kavić, „Otelu“, *Obzor*, 20. 10. 1931.

49 Dr. P. Markovac, Giuseppe Verdi: *Otelo*, *Novosti*, 22. 10. 1931.

50 Dr. P. Markovac, Muzička kronika. G. Verdi: *Otelo*, feljton *Riječi*, 24. 10. 1931.

51 Opširnije u poglavlju *Papageno – Sarastro – Leporello*.

52 -žh-, *Čarobna frula*, *Večer*, 5. 11. 1931.

glazbeni kritičar, pisao je da je „u središtu radnje dominirao g. Križaj kao Hans Sachs, u maski i karakterizaciji oživotvoren bakrorez Dürera⁶³“.⁶⁴ Svi su osvrtni – a ima ih doista mnogo – puni hvale za Josipa Križaja i ističu njegovu „grandioznu kreaciju koja se može mjeriti sa onima na prvim pozornicama“.⁶⁵ Odjek te kreacije prešao je hrvatske granice pa čitamo u listu *La Yougoslavie*: „Kritika izdvaja uspjeh g. Križaja koji je pjevao ulogu Hansa Sachsa.“⁶⁶

Prošla su dva mjeseca, a Križaj je nastupio na svojoj prvoj premijeri 1932. godine. Ulogu kneza Gremina već je tumačio u karijeri, no to je bio nanovo uvježban *Evgenij Onjegin* s gostom Georgijem Jurenjevim u naslovnoj ulozi. Dirigirao je Oskar Smodek, režirala Margareta Froman, a, zanimljivo, Ančica Mitrović⁶⁷ pjevala je Tatjanu. Stanislav Stražnicki je napisao: „Sredjena i otmjena pojava kneza Gremina našla je u gospodinu Križaju odličnog interpretatora, a poznata arija o ljubavi u šestoj slici spada sigurno među njegove najbolje pjevačke točke.“⁶⁸ Milan Majer je istoga mišljenja: „Veliki umjetnik u maloj ulozi bio je Josip Križaj kao knez Gremin. Njegova Ges-dur arija zvuči uvijek izvrsno, njegova fraza je uzorna.“⁶⁹

Nije prošlo ni mjesec dana, a Križaj se opet susreo s jednom od svojih najveličanstvenijih kreacija – Gurnemanzom⁷⁰ u nanovo uvježbanom *Parsifalu*, pod Sachsovim ravnanjem, u režiji prof. Markowskog. Oton Masak pjevao je Parsifala, a Ančica Mitrović Kundry. „Solisti su bili svi od reda odlični“, piše Lujo Šafranek-Kavić stavljajući Križaja na prvo mjesto i nastavlja: „Od prije poznata je dominantna i u glasu i stilu nadasve plemenita i pregnantna kreacija g. J. Križaja u najvećoj ulozi Gurnemanzom.“⁷¹ A *Hrvatska straža* zaključuje da je „najbolju i najzreliju kreaciju dao g. Križaj svojim sjajnim Gurnemanzom“.⁷²

Nastup Josipa Križaja u ulozi Hadži Tome na praizvedbi *Koštane* Petra Konjovića u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 16. 4. 1931.

plodan skladatelj savršenog vladanja umijećem orkestracije.

63 Dürer, Albrecht (1471-1528), veliki slikar i grafičar njemačke renesanse. Poznat osobito po svojim gravurama.

64 Boris Papandopulo, „Majstori pjevači“, *Novosti*, 29. 12. 1931.

65 – DK –, Nanovo uvježbana Wagnerova opera „Majstori pjevači“, *Slobodna tribuna*, 25. 12. 1931.

66 “La critique souligne le success de M. Križaj qui a chanté le rôle de Hans Sachs”, “Die Meistersinger”, *La Yougoslavie*, 30. 12. 1931.

67 Mitrović, Ančica (1894-1986), mezzosopran. Prema mnogim mišljenjima, najveća hrvatska glazbeno-scenska umjetnica. Debitirala je 1913. u opereti u Osijeku. Nakon djelovanja u Varaždinu i Mariboru, 1924./1925. u Zagrebu, od 1925. do 1928. u Ljubljani, od 1928. do 1930. u Leipzigu, od 1930. do 1932. u Darmstadtu, od 1932. prvakinja zagrebačke Opere. Od operetne subrete razvila se u prvorazrednu opernu umjetnicu snažnog dramskog senzibiliteta. Glasa neobično velikog opsega, što joj je omogućavalo da s jednakim uspjehom pjeva sopranske i mezzosopranske uloge, savršene muzikalnosti i izuzetne kreativnosti, ostvarila je 138 uloga, od kojih se mnoge ubrajaju u vrhunce hrvatske glazbeno-scenske umjetnosti. Prva Doma u Gotovčevu *Eri s onoga svijeta*.

68 Stanislav Stražnicki, P. I. Čajkovski: *Evgenij Onjegin*, *Novosti*, 3. 3. 1932.

69 „Ein großer Künstler in einer kleinen Rolle war Josip Križaj als Fürst Gremin. Seine Ges-dur Arie klingt immer vorzüglich, seine Phrase ist mustergültig.“ Milan Majer, Čajkovskis „Eugen Onegin“, *Morgenblatt*, 1. 3. 1932.

70 Opširnije u poglavlju *Wagner*.

71 Lujo Šafranek-Kavić, *Parsifal*. Nanovo uvježban, *Obzor*, 26. 3. 1932.

72 Izvedbe *Parsifala* u Zagrebu, *Hrvatska straža*, 9. 4. 1932.

Nastup Josipa Križaja u ulozi kneza Gremina u nanovo uvježbanom *Evgeniju Onjeginu* u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 27. 2. 1932.

Nastup Josipa Križaja u ulozi Vorniča na prvoj hrvatskoj izvedbi opere *Adel i Mara* Josipa Hatzea u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 1. 3. 1933.

U svibnju 1932. Baranović je okupio najbolje soliste za praizvedbu svoje opere *Striženo-košeno*, za koju je libreto prema narodnoj priči sastavio istaknuti hrvatski književnik i prevoditelj Gustav Krklec (1899-1977). Režiju je povjerio Margareti Froman. Sudjelovali su Mario Šimenc, Vilma Nožinić, Ludmila Radoboj,⁷³ Tošo Lesić i Lucija Ožegović. Križaju je povjerio ulogu Đavla. "G. Križaj kao 'Đavo' opet se istakao svojim krasnim glasom, muzičkom inteligencijom, poznatim smislom za lijepo fraziranje i jasnu dikciju", pisao je Stražnicki,⁷⁴ a Širola je naglasio da su "najuspjelije likove prikazali gđa Nožinić (carevna) i g. Križaj (đavao). [...] Đavao nije strahotna mefistofelska pojava, već zgodan momak, pomalo nasrtljiv, ali i čudesno kukavan i duhovito podrugljiv".⁷⁵ Kritičar *Tribune* pak smatra da je "G. Križaj diabolničnim humorom otpjevao partiju djavola ('modernoga') svojim impetuoznim basom".⁷⁶

Zagrebački glazbeni repertoar upotpunjen je u svibnju 1932. *Svadbom*, ruskim koreografskim scenama Igora Stravinskog, što je ocijenjeno važnom repertoarnom novinom. Lujo Šafranek-Kavić pisao je u *Obzoru*: "Nakon što je nedavno Hrvatsko pjevačko udruženje 'Lisinski' s najvećim umjetničkim uspjehom prvi puta izvodilo Igora Stravinskoga 'Svadbom' u koncertnoj dvorani [...]. Pod vodstvom majstora Milana Sachsa bila je muzička izvedba opet briljantna, a možda još mirnija i staloženija nego kod prvog koncerta [...] bili su muzikalno idealni interpreti."⁷⁷ To su uz Križaja bili pjevači Erika Družović, Božidar Vičar i Lucija Ožegović, uz instrumentalne soliste. Milan Majer opet piše o "nedostižnom Kecalu" Josipa Križaja.⁷⁸

SEZONA 1932./1933.

Križaj je novu sezonu počeo u vedrom ozračju kao Figaro. Baranović je nanovo uvježbao D'Albertovu operu *U dolini* i povjerio režiju Križaju. Pjevali su Anđica Mitrović, Mario Šimenc, Rudolf Bukšek i Erika Družović u glavnim ulogama. *Obzor* je pisao: „Ova uspješna repriza donijela je jedno vanredno vrijedno otkriće: režiju vodio je g. Josip Križaj. Ovaj naš prominentni pjevač, muzikalni i svestrano inteligentni umjetnik, sam odlični glumac visokoga zreloga stila pokazao se je i kao redatelj na visini svojih neobičnih sposobnosti. Potpuno se je uživio u duh libreta i muzike te je kongenijalno s autorima i dirigentom postavio djelo na scenu da nije mogao biti promašen ni jedan efekt. Svi štimungji, sve napetosti i gradacije bili su u savršenom skladu s muzikom, a glumački bile su realizirane logički i prirodno a po tome jasno i efektno. U suradnji sa scenografom

73 Radoboj, Ludmila (Ljudmila) (1895-1981), sopran. Studij pjevanja završila je na Konzervatoriju HGZ-a u Zagrebu. Od debija 1922. bila je punih trideset godina članica zagrebačke Opere, u kojoj je ubrzo preuzela gotovo cijeli repertoar *lirico-spinto* i dramskog soprana i neke mezzosopranske uloge.

74 Stanislav Stražnicki, *Striženo-košeno*, *Novosti*, 7. 5. 1932.

75 Dr. B. Š., Premijera opere „Striženo-košeno“ od Krešimira Baranovića, *Hrvatska straža*, 12. 5. 1932.

76 - DK -, Premijera Baranovićeve opere „Striženo-košeno“, *Tribuna*, 14. 5. 1932.

77 Lujo Šafranek-Kavić, *Svadbom* – premijera ruskih koreografskih scena od Igora Stravinskog, *Obzor*, 25. 3. 1932.

78 „...der unerreichbare Kecal“, M. M., Milan Sachs' Abschied, *Morgenblatt*, 1. 7. 1932.

g. Marijanom Trepše,⁷⁹ izradjene su uz minimalne investicije vanredno lijepe scenske slike, naročito rasvjetni efekti lijepo i promišljeno su primjenjeni.⁸⁰ Na gostovanju Josefa Schwarza⁸¹ u *Ukletom Holandezu*, Križajev „vanredno stilizirani i pjevački sonorni Daland dominirao je scenom“.⁸²

Baranović i Margareta Froman nakon šest godina ponovno su uvježbali *Hovanščinu* u istoj podjeli uloga u kojoj „među solistima treba najprije spomenuti Josipa Križaja kao sektaškog vođu koji je u svakom smislu ostvario grandiozno ostvarenje“.⁸³ Slijedila je nanovo uvježbana *Aida* pod Baranovićevim ravnanjem sa Zinkom Vilfan-Kunc, Ančicom Mitrović, Mariom Šimencom i Aleksandrom Griffom, u kojoj je Križaj pjevao Kralja i „dao uložiti Faraona naročito u sceni trijumfa vanredno majestetički i dramatski akcentuirani snažni izričaj“⁸⁴ te se „glasom, pojavom i glumom isticao svojom suverenom muzikalnošću i neobičnom plemenitošću svog organa“.⁸⁵ U studenome 1932. Križaj je ponovno zablistao svojim Hansom Sachsom. Stražnicki je pisao: „To je bio opet svečani dan u našem teatru, 'Majstori pjevači' s g. Križajem kao poznatim vanrednim interpretom glavne role Hansa Sachsa i g. Milanom Sachsom kao pozvanim dirigentom Wagnerovih opera.“⁸⁶ A časopis *Danica* posebno piše o samom Križaju, navodeći da je „pjevao Hansa Sachsa sa toliko razumijevanja, topline i oduševljenja, da je on i ovoga puta stvorio najsnažniju kreaciju od sviju sudjelujućih umjetnika, te koja bi mogla na ukras služiti i velikim svjetskim pozornicama“.⁸⁷

U nanovo uvježbanoj Puccinijevoj operi *Čedo zapada* potkraj studenoga 1932. Križaj nije bio toliko zaposlen kao pjevač, ali je vodio režiju. Šafranek-Kavić piše: „Nakon 'U dolini' afirmirao se je naš prominentni pjevač g. Josip Križaj u *Čedu zapada* po drugi puta kao odlični operni redatelj. Ne samo što on režijski koncipira sve scene u potpunom skladu s veristički

ilustrativnom muzikom, nego on umije – sam odlični glumac – i svakom pojedinom akteru, solisti kao i komparzu, pokazati što i kako ima da radi. Komplicirane scene živahno pokretnih skupina uspjele su vrlo prirodno i uvjerljivo – u cijelosti može g. Križaj sa svojom nutarnjom, vanjskom i muzikalnom režijom zabilježiti puni uspjeh.“⁸⁸ Dirigirao je Lovro Matačić,⁸⁹ a troje glavnih likova tumačili su Zinka Vilfan-Kunc, Mario Šimenc i Drago Hrčić. I *Novosti* su pune pohvala za Križaja, pjevača i redatelja. Napominju s „koliko je osjećajnosti i ozbiljnosti otpjevao svoj mali part pučkog pjevača Jake Wallacea“ i dodaju: „Vrlo lijepih slika i scena, šarolikih i punih štimga, te divlje romantike 'Wild Westa' umijela je dočarati vrlo uspješna inscenacija g. Križaja, kome je bio scenograf g. Trepše odličnim pomagačem.“⁹⁰ Pohvale se nižu za cijelu „odličnu predstavu koja može služiti na čast našoj operi“.⁹¹ *Jutarnji list* piše: „Uz Matačića istaknuo se je osobito Josip Križaj kao operni redatelj. Stari kazališni praktičar pokazao nam je često svoje maksimume i u glumačkom i u pjevačkom pogledu. Njegove kreacije sve su europskog kalibra i dostojne prvih svjetskih pozornica. Iza ovih glumačkih i pjevačkih uspjeha ni malo ne zaostaje njegov rad kao redatelja. U 'Čedu zapada', operi koja stavlja radi velikog broja sudjelujućih, velike zahtjeve na redatelja – pokazao se je Križaj kao spretni, rafinirani redatelj, koji neobično dobro raspoređuje mase, tako da je cijela bina vrvjela od ljudi i davala zaista dojam divljeg zapada, onakvog, kakvog smo si mi još kao djeca, čitajući uzbuđljive pripovijesti Karla Maya⁹² zamišljali. Križaj je kao redatelj prisilio i one manje pokretljive pjevače, da se užive u situaciju tako, da su pače i sasvim flegmatični članovi naše opere donesli svoje tipove živo i plastično.“⁹³

A onda je 15. prosinca 1932. Josip Križaj proslavio 25. godišnjicu umjetničkog rada sa svojom visokocijenjenom ulogom baruna Ochsa u nanovo uvježbanom *Kavaliru s ružom*. Baranović je dirigirao, prof. August Markowsky režirao, ženski protagonistički trojstvorili su Zinka Vilfan-Kunc, Ančica

79 Trepše, Marijan (1897-1974), slikar, grafičar i scenograf. Studirao je na umjetničkim akademijama u Zagrebu i Pragu i usavršavao se u Parizu, Ženevi i Beču. Od 1925. tri je desetljeća djelovao u Narodnom i Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu, u kojemu je inscenirao nekoliko stotina opera, drama, baleta i opereta. U operama je nastojao dati što bogatiji scenski okvir. Često je sam izrađivao i dotjerivao pojedine elemente opreme.

80 Lujo Šafranek-Kavić, „U dolini“, *Obzor*, 30. 9. 1932.

81 Schwarz, Joseph (1880-1926) pjevanje je studirao u Beču i debitirao 1900. u Linzu. Gustav Mahler ga je 1905. pozvao u Dvorsku operu u Beču, odakle je 1915. kao već slavni bariton otišao u Dvorsku operu u Berlinu. Neko je vrijeme nastupao u Americi, a 1924. vratio se u berlinsku Državnu operu.

82 Lujo Šafranek-Kavić, „Ukleti Holandez“. Gostovanje Josefa Schwarza, *Obzor*, 4. 10. 1932.

83 „Von den Solisten ist in erster Linie Josip Križaj zu erwähnen, der als Führer der Sektierer, Dosifej, eine in jeder Beziehung grandiose Leistung zustandebrachte.“, M. M., Neueinstudierung von Musorgskis „Hovanščina“, *Morgenblatt*, 26. 10. 1932.

84 Lujo Šafranek-Kavić, Novouvježbana „Aida“, *Obzor*, 3. 11. 1932.

85 Stanislav Stražnicki, Verdi „Aida“ u Narodnom kazalištu, *Novosti*, 4. 11. 1932.

86 S. S., R. Wagner: Majstori pjevači, *Novosti*, 9. 11. 1932.

87 Dr. D., Opera „Majstori pjevači“ od Rikarda Wagnera, *Danica*, 13. 11. 1932.

88 Lujo Šafranek-Kavić, „Čedo zapada“, *Obzor*, 25. 11. 1932.

89 Matačić, pl. Lovro (1899-1985), dirigent. Prvu je glazbenu naobrazbu stekao kao član zbora Bečkih dječaka (*Wiener Sängerknaben*); na Konzervatoriju u Beču studirao je glasovir, orgulje i dirigiranje. Umjetničku karijeru počeo je 1915. kao korepetitor Opere u Kölnu. Dirigirati je počeo 1919. u Osijeku, nastavio u Novom Sadu, Ljubljani, Beogradu i Rigi. Od 1933. do 1938. u Operi Narodnog kazališta u Zagrebu. Od 1938. do 1941. bio je direktor beogradske Opere. U vrijeme Drugoga svjetskog rata djelovao je u Zagrebu, a poslije rata u Skoplju, Rijeci i Ljubljani. Međunarodni ugled počeo je stjecati još tridesetih godina. Godine 1954. nastavio je nastupati u inozemstvu i ubrzo postao jedan od najvećih dirigenata svojega doba. Od 1970. do 1980. bio je šef-dirigent Zagrebačke filharmonije. Izvrstan operni i koncertni dirigent vrlo raznolikog repertoara, osobito cijenjen kao interpret Wagnera i Brucknera.

90 S. S., G. Puccini: Čedo zapada, *Novosti*, 29. 11. 1932.

91 Dr. D., Novouvježbano Puccinijevo „Čedo zapada“, anketa *Danice*, 10. 12. 1932.

92 May, Karl (1842-1912), njemački književnik, osobito poznat po romanima čija se radnja događa na američkom Divljem zapadu. Autor je planetarno poznatih likova Winnetoua i Old Shatterhanda. Bio je i pjesnik i glazbenik.

93 V., Nanovo uvježbano „Čedo zapada“, *Jutarnji list*, 27. 11. 1932.

Mitrović i Erika Druzovič. Marko Vušković bio je Faninal. O Križaju se raspisao cijeli tadašnji jugoslavenski tisak. Tako je beogradska *Pravda* pisala da „g. Križaj nikada u svome životu nije zakasnio ni na jednu probu, nikada ni na jednu predstavu. To je najtačniji čovek ne samo zagrebačkog teatra, već valjda uopšte u našoj zemlji.“ Izvjestitelj dalje opisuje susret sa slavnim umjetnikom koji je tada stanovao u vili na Pantovčaku 33 u atmosferi tihe sreće, okružen svojim slikama, uljima i akvarelima, priborom za lov, akvarijem s ribicama iz dalekih japanskih voda. Vodi dnevnik i bilježi nastupe i honorare: 1350 nastupa u operi, 111 na koncertu, 99 uloga. Živi za umjetnost i svoju obitelj.⁹⁴ Šteta što je taj dnevnik izgubljen ili možda tek zametnut, no u Križajevoj ostavštini koju brižno čuva obitelj Ceranić u kući u Dvorničićevoj 12 (posljednjoj u kojoj je Križaj stanovao, a oni su je otkupili od njegove kćeri Nade) zasad nije pronađen.

Ističući da Križaj „ne poznaje površnosti i polovičnosti“, Žiga Hiršler u *Jutarnjem listu* piše: „U prvom redu on je pjevač.[...] Tko je jednom osjetio ljepotu njegove fraze, taj je mogao istodobno i osjetiti, da se ovdje radi zaista o rođenom pjevaču. Ta bi fraza bila pjevana jednakim intenzitetom i onda, kad bi ju Križaj izveo na guslama ili klaviru. I to je ono, što uz velik, topao i sonorant glas čini Križaja pravim pjevačem. Križaj je i glumac. Kod njega nema slučajnosti u gestama, kod njega gluma nije sekundarna pojava već sasvim primarna. Križaj je i muzičar. Pravi muzičar, koji osjeća dinamiku i ritam u svim svojim žilama i nervima. U ritmu nepokolebiv i jak, može se u njega pouzdati do note najsitnijeg trajanja. Njegova muzikalna sigurnost naprosto zadivljuje, pa je Križaj s ovim svojim sposobnostima fascinirao već mnoge značajne ličnosti muzičkog svijeta. Primjerice Richarda Straussa, koji je pun pohvale i divljenja za našeg Križaja. Prigodom jednog gostovanja u Bratislavi (gdje je Križaj pjevao Česima – Kecala u ‘Prodanoj nevjesti’) odložio je pokojni Nedbal dirigentski štاپ, te skrštenih ruku slušao Križaja, dok je orkestar ustao, gledao sa svog mjesta na pozornicu i stojeći pratio pjevanje Kecala, koji je u jedan mah osvojio dirigenta i orkestar. Veće priznanje pjevač ne može dobiti. Križaj je i redatelj i nad svim dobar drug. Križaj će uvijek pomoći kad netko pomoći treba. Križaj će uvijek uskočiti, ako gdje nešto manjka. I tako je u Križaju koncentriran ne samo savršeni, serijozni i veliki umjetnik već i dobar čovjek, iskren drug i pouzdan prijatelj.“⁹⁵

Pun divljenja je i Stražnicki pa piše: „Okupilo se sve ono što umije da u punoj mjeri cijeni tek serioznu i veliku umjetnost. I neopisivim oduševljenjem pozdravljala je prisutna publika jubilej jednog od naših najsnažnijih i najistaknutijih reprezentanata baš te umjetnosti kojoj već četvrt ljudskog vijeka služi još uvijek nemalaksalim upravo mladenačkim poletom i oduševljenjem. Slave se mnogi jubileji, – i mnogi ih slave. – Ali tek onaj, koji je toliko lijepog, velikog i vrijednog dao u svojoj umjetnosti kao Križaj, može i smije da se jednom opravdano osvrne na sve ono, što je ostavio za sobom, da povuče bilancu svog umjetničkog rada i da proslavi svečanim načinom uspomenu na onaj dan, kad je prvi put zakročio na pozorišne daske. A onda takav jubilej dobiva i neko više značenje i uzdiže se do kulturnog događaja u umjetničkom životu jedne

nacije.“ Stražnicki dalje piše o Križajevoj umjetnosti, o različitim aspektima i teškoćama uloge i dodaje: „A da će muzikalnost jednog Križaja znati svladati sve one neobične poteškoće i u intonaciji i u ritmu, te muzičkoj interpretaciji samoj, koje čine role Straussovih opera mnogima nepristupačnima, znalo se već iz iskustva unaprijed. I to ležernošću i sigurnošću koja zadivljuje.“⁹⁶ Opširan je i pun divljenja i članak Milana Majera o Križaju u *Morgenblattu*, kao i osvrt na samu predstavu. Majer piše: „Od sudjelujućih mora se na prvom mjestu spomenuti jubilarac Josip Križaj. Kao barun Ochs auf Lerchenau dao je ostvarenje u kojemu je samoga sebe nadmašio. Prekrasan humor, nadmoćna igra, zamjeran *parlando* najveće su odlike ovog u svakom pogledu izvanrednog umjetničkog ostvarenja.“⁹⁷

Ravnatelj Opere Baranović prije predstave upriličio je svečanost. Priopćio je svečaru da je dobio visoko državno odličje. Zahvalio je svojem prvaku riječima da mnoge opere ne bi bile iznesene da nije bilo Križaja. Prisutni su bili mnogi uglednici, među njima Križajev sunarodnjak, dramski prvak i redatelj Hinko Nučić i rektor Muzičke akademije Fran Lhotka. Pozdravili su ga govorima, pročitano je mnogo brzojava i čestitaka, među ostalima i Milke Trnine, Cate i Dubravka Dujšina, Otona Župančića, Josipa Hatzea, Lilly i Lovre Matačića, Maje markize Strozzi, Franje Dugana, Glasbene matice u Ljubljani, Nikole Fallera, Božidara Širole, Mateja Hubada, Jakova Gotovca. Cvijeća i darova bilo je u izobilju. Križaj je na kraju toplim riječima zahvalio svima, istaknuvši da će daljnju zahvalu – otpjevati, što će mu biti mnogo lakše. I ostale novine i časopisi posvećuju mu puno prostora, ističući sve njegove kvalitete i kao pjevača i kao glumca, glasovnu ljepotu, toplinu i podatnost, lijepo fraziranje, otmjeni stil koji posebno dolazi do izražaja u oratorijskom pjevanju, ukratko sve ono zbog čega je Josip Križaj bio nenatkriljiva i neponovljiva umjetnička ličnost hrvatske glazbe.

Na koncertu u povodu 50. godišnjice smrti Richarda Wagnera, pod Baranovićevim ravnanjem, uz Zagrebačku filharmooniju i Zinku Vilfan-Kunc, „Wotana pjevao je g. Josip Križaj na originalnom njemačkom jeziku u odličnoj glasovnoj dispoziciji, u vanrednom pjevačkom stilu i uzornoj deklamaciji teksta, koja je omogućila da se razumije svaka riječ; on zna kako se pjevaju ne samo vokali nego i konzonanti“.⁹⁸

Nakon ljubljanske praizvedbe, opera *Adel i Mara* Josipa Hatzea izvedena je 1. ožujka 1933. i u zagrebačkom Narodnom kazalištu pod Matačićevim ravnanjem, a „g. Križaj kao bogati splitski pučanin svojom je maskom i pojavom dao opet jedan markantan lik. Mnogostranost njegove muzičke i pjevačke interpretacije i ovom je rolom došla opet do karakterističnog izražaja.“⁹⁹

94 M. G., 25-godišnjica umjetničkog rada Josipa Križaja, *Pravda*, Beograd, 8. 12. 1932.

95 -žh- [Žiga Hiršler], Josip Križaj, *Jutarnji list*, 14. 12. 1932.

96 S. S., Proslava jubileja Josipa Križaja, *Novosti*, 18. 12. 1932.

97 „Von der Mitwirkenden ist in erster Linie der Jubilar Josip Križaj zu erwähnen. Als Baron Ochs auf Lerchenau gab er eine Leistung in der er sich selbst überbot. Prächtiger Humor, überlegenes Spiel, wunderbares *Parlando* sind die größten Vorzüge dieser, in jeder Hinsicht ausgezeichneten künstlerischen Leistung.“, Milan Majer, Križaj Jubiläum. Neueinstudierung von Richard Strauss' „Rosenkavalier“, *Morgenblatt*, 18. 12. 1932.

98 Lujo Šafranek-Kavić, Koncertat u spomen Richardu Wagneru o pedesetgodišnjici smrti, *Obzor*, 14. 2. 1933.

99 Stanislav Stražnicki, Josip Hatze: Adel i Mara, *Novosti*, 4. 3. 1933.

U dvjema izvedbama *Parsifala* pod Baranovićevim ravnanjem, i Ančicom Mitrović kao Kundry, gostovao je prvak berlinske i bečke Državne opere, Norvežanin Gunnar Graarud (1886-1960) u naslovnoj ulozi. Naš „nenadmašivi prvak g. Josip Križaj u najvećoj ulozi Gurnemanza bio je vanredno glasovno disponiran i stilski u svakom pogledu ravan Bayreuthskom Parsifalu“.¹⁰⁰ „Gurnemanz g. Križaja – pored Hansa Sachsa, jedna od njegovih najsjajnijih wagnerijanskih pojava, kao da je još više bio produbljen i izgledjen. Val blage toplote strujio je iz njegovog pastoznog organa, a posve stilski deklamacija teksta, glasovno neobično lijepo iznesena, pojačavala je snažan utisak, što ga je izazvalo preobraženi lik tog časnog starca.“¹⁰¹ U travnju na izvedbi *Kneza Igora*, „vanredan u pjevanju i glumi g. Josip Križaj bio je kao knez Vladimir Galicki“.¹⁰²

Zagrebačka opera krenula je 5. svibnja 1933. na veliko gostovanje u Split. Križaj je pjevao Vornića, Dosifeja, Don Basilija, Kralja u *Aidi*, Borisa Godunova i Vladimira Jaroslaviča Galickog. *Obzor* piše: „Najjači stup i najjača umjetnička ličnost u cijelom pjevačkom ansamblu zagrebačke opere je odlični basista Josip Križaj, koji je nadaren silnim umjetničkim instinktom, dao na splitskoj pozornici snažne i potresne umjetničke kreacije Borisa Godunova, raskolnika Dosifeja u 'Hovanščini', raskalašenog i lakoumnog Vladimira Jaroslaviča u 'Knezu Igoru', tvrdog i neumoljivog Vornića u 'Adelu i Mari'“.¹⁰³ Hvalospjevi su se nizali i nastavili prigodom nastavka gostovanja Opere u Dubrovniku i Sarajevu. *Jugoslavenska pošta* piše: „Od starih imena zagrebačke opere u ovom ansamblu ima ih samo nekoliko. Tu je u prvom redu g. Križaj, uvijek ljubimac naše publike, koji je i juče svojim snažnim glasom i odličnom glumačkom igrom utvrdio simpatije Sarajeva kao Don Bazilio.“¹⁰⁴

Križaj se vratio u Zagreb i pripremao za nesvakidašnju zadaću u svojem repertoaru – ulogu Agamemnona na prvoj hrvatskoj izvedbi opere *Ifigenija u Aulidi* Christoph Willibalda Glucka, pod Baranovićevim ravnanjem, u režiji Tita Strozija i scenografiji slikara i grafičara Sergija Glumca (1903-1964). Partneri su mu bili Ančica Mitrović, Vilma Nožinić, Nikša Stefanini,¹⁰⁵ Rudolf Bukšek i Erika Druzovič. Dramatski, uloga mu je bila „po mjeri“. Ističući da je „izbor solista osobito pomno probran“, *Novosti* pišu: „Na prvome mjestu psihološki vanredno izgrađen lik Agamemnona, kralja mikenskog, kojeg je sugestivno iznio pred gledaoce g. Josip Križaj. On je kao Agamemnon svoj red karakternih i pomno izgrađenih uloga opet obogatio

100 Lujo Šafranek-Kavić, *Parsifal*, *Obzor*, 15./16. 4. 1933.

101 S. S., R. Wagner: *Parsifal*, *Novosti*, 22. 4. 1933.

102 Lujo Šafranek-Kavić, „Knez Igor“, *Obzor*, 28. 4. 1933.

103 Dr. V.[io] K.[rstulović], Osvrt na gostovanje zagrebačke opere u Splitu, *Obzor*, 29. 5. 1933.

104 Uspjeh zagrebačke opere u Sarajevu, *Jugoslavenska pošta*, 29. 5. 1933.

105 Stefanini (Štefanini), Nikša (1905-1973), tenor, doktor ekonomskih znanosti. Završio je Državnu glumačku školu u Zagrebu, a pjevanje je učio u Milanu i Beču. Od 1926. do 1929. član Drame Narodnog kazališta u Zagrebu; od 1931. do 1947. operni i operetni tenor u Beogradu, Zagrebu, Rotterdamu, Milanu, Rimu, Beču i Berlinu. Od 1948. ponovno u Zagrebu, redatelj u Jadran filmu. Od 1949. do 1957. dramski glumac u HNK-u. Posljednjih godina posvetio se filmu kao glumac i redatelj. Skladao je operetu *Gusari*.

Nastup Josipa Križaja u ulozi Lutobora na prvoj hrvatskoj izvedbi opere *Libuša* Bedřicha Smetana u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 27. 10. 1933.

Nastup Josipa Križaja u ulozi Agamemnona na prvoj hrvatskoj izvedbi opere *Ifigenija u Aulidi* Christoph Willibalda u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 6. 7. 1933.

Odličje za zasluge koje je predsjednik Republike Česloslovačke uručio Josipu Križaju 1934. godine

snažnom i duboko uvjerljivom kreacijom. Kao pjevač visoke muzičke i glasovne kulture, a u isto doba rijedak glumac, koji umije da odlično personificira svaku, pa i najmanju ulogu, g. je Križaj opet imao vanrednih momenata. Njegova neobično lijepa arija u prvome činu, pa zatim onaj dramatski monolog u drugom činu, koji može uopće da se ubraja medju najsnažnije i najjače, što je na području muzičke dramatike stvoreno, ostavili su duboki i nezaboravni utisak na publiku. Umjetnik je stoga bio u središtu specijalnih ovacija.¹⁰⁶ Svi su kritičari istog, visokog mišljenja o Križajevu Agamemnonu, pa tako i Lujo Šafranek-Kavić koji piše: "Gluckova potpuno prozirna i zato vrlo osjetljiva partitura traži koncertno dotjerano, komorno izbrušeno pjevanje, kod toga dramatski izražajno. G. Josip Križaj našao je za nesretnog oca koji mora svoju jedinicu žrtvovati bogovima bolno uvjerljiv, za moćnog kralja Agamemnona u sukobu s Ahilom dostojanstven moćni dramatski izražaj, jednako u vanrednoj muzičkoj frazi koliko u glumi."¹⁰⁷

I tako je Josip Križaj završio svoju možda najbogatiju sezonu, za današnje pjevačke naraštaje nezamislivu. Zamah ranih tridesetih godina nastaviti će se i u idućim sezonama.

SEZONA 1933./1934.

Baranović je ušao u novu sezonu s nanovo insceniranim Ni-

kolom Šubićem Zrinskim.¹⁰⁸ „Za odličan ispad ove predstave ide u prvom redu zasluga direktora opere g. Baranovića. On je s velikim zauzimanjem iznio sve ljepote partiture pa se slušaocu pričinjalo po gdjekad kao da sluša posve novo djelo. G. Baranović imao je jaku potporu u svojim pjevačima. Zajc traži od pjevača u prvom redu čistu pjevačku umjetnost, bez teatralnog poziranja i lažnog, namještenog, onog nekog već šablonskog patosa. Nosioci njegovih rola treba da uistinu umiju pjevati, i to lijepo pjevati. A u tom je predstava od subote ponajviše bila sretne ruke. Ulogu sultana pjevao je g. Križaj. Njegova poznata lijepa i jasna dikcija, sadržaju teksta i smislu svake pojedine riječi adekvatna deklamacija, uz inteligentnu i uvjerljivu glumu, te već toliko puta isticano i priznato pjevačko umijeće stvorilo je iz te role snažan, divovski lik, koji je u sceni smrti djelovao potresno i tragički.“¹⁰⁹

Zagrepčani su oduševljeno pozdravili gostovanje svojega omiljenog tenora Josipa Rijavca u *Traviati* i *La Bohème* pljeskom na otvorenoj sceni. Marko Rothmüller¹¹⁰ gostovao je kao

106 B. P., *Ifigenija u Aulidi*, *Novosti*, 11. 7. 1933.

107 Lujo Šafranek-Kavić, *Ifigenija u Aulidi*, *Obzor*, 8. 7. 1933.

108 Teško je razumjeti zašto se nije poštovao izvorni naslov opere *Nikola Šubić Zrinjski*. To Stražnicki ispravlja u naslovu svojega osvrta.

109 S. S., Početak operne sezone. Ivan Zajc: „Nikola Šubić Zrinjski“, *Novosti*, 5. 9. 1933.

110 Rothmüller, Marko Aron (1908-1993), bariton, jedan od najvećih hrvatskih opernih i koncertnih pjevača. Pjevanje je

Josip Križaj kao Lunardo na prvoj hrvatskoj izvedbi
opere *Četiri grubijana* Ermanna Wolf-Ferrarija,
Narodno kazalište Zagreb, 18. 12. 1934.

Rigoletto, očekivao se nastup Pavla Mariona Vlahovića¹¹¹ u naslovnoj ulozi *Lohengrina*, koji je također poželjeo velik uspjeh. No opet Križajev uspjeh u sporednoj ulozi nije bio ništa manji od protagonističkog. *Večer* piše da je „pjevao kralja Henrika zaista pravim kraljevskim dostojanstvom“.¹¹² *Obzor* piše: „Henrik g. Križaja ima takodjer svoj visoko dramatski stil. Pojava i sonorani bas g. Križaja davaju punu iluziju Wagnerova junaka, u glasu i u gestama. Njegova je molitva u I. činu djelo majstora muzičke scene.“¹¹³ Marko Rothmüller nastupio je i kao Figaro u *Seviljskom brijaču*, ali tisak ne posvećuje ništa manju pozornost Toši Lesiću i Josipu Križaju pa *Novosti* pišu: „G. Lesić i Križaj postavili su u doktoru Bartolu i don Baziliju dva u svojem žanru jedinstvena tipa na pozornicu prožeta osvježujućim i srdačnim humorom: prvi više u nekoj otmjenoj suzdržljivosti, drugi u oštro crtanoj komici.“¹¹⁴ Senzacionalan uspjeh postigla je poljska sopranistica Eva Bandrowska-Turska u *Traviati* i *Rigolettu*, a Križaj se pripremao za prvu hrvatsku izvedbu *Libuše* Bedřicha Smetane. Pripremio ju je tandem Baranović – dr. Branko Gavella, a Zinka Kunc pjevala je naslovnu ulogu. Rudolf Bukšek bio je Přemysl. Stražnicki u svojem osvrtnu stavlja Križaja odmah poslije Zinke i piše: „Impozantan lik starca Lutobora iznio je g. Križaj misaono i s plemenitim patosom. I opet treba naročito podvući jasnu i lijepu dikciju i karakterističan način deklamacije sasvim u duhu i stilu muzike. Kazalište je bilo dupkom puno. Odobranje veliko i zaslužno.“¹¹⁵ Predstava je bila u duhu proslave 15. godišnjice čehoslovačkog Narodnog oslobođenja, a ugođaju je pridonijela i scenografija umjetnika iz Praga Vlastislava Hofmana. Dan poslije treće izvedbe opere, 7. studenoga,

učio u Zagrebu i Beču, u kojem je i studirao kompoziciju kod Albana Berga. Debitirao je 1932. u Hamburgu, ali kao Židov nije mogao nastaviti karijeru u Njemačkoj. Od 1933. do 1935. bio je član Opere Narodnog kazališta u Zagrebu, od 1935. do 1947. u Zürichu, od 1947. do 1949. u Bečkoj državnoj operi, od 1947. do 1951. u Covent Gardenu, a zatim u New York City Center Operi i Metropolitanu. Od 1955. do 1979. profesor na Sveučilištu u Indiani. Prvi tumač Bergova Wozzecka u Engleskoj i prvi Wozzeck na sceni u Americi. Kreirao je 96 uloga, u širokom rasponu od lirskog do dramskog baritona, nastupao na festivalu u Glyndebourneu, u Parizu, Berlinu i drugim velikim gradovima. Snimao za HMV. Umjetnik izražajna glasa, iznimne glazbene kulture, skladatelj, autor zapaženih knjiga o glazbi, promicatelj židovske glazbe.

- 111 Vlahović Marion, Pavao (1895-1962), tenor. Glazbu je učio na školi HGZ-a u Zagrebu i Beču. Umjetničku karijeru počeo je 1913. kao zborovođa Srpskog narodnog pozorišta u Novom Sadu. Otkrio ga je Bruno Walter pa je 1921. nastupio u Münchenu i počeo svjetsku karijeru. Pjevao je u Bečkoj državnoj operi, u mnogim talijanskim gradovima, uključujući milansku Scalu, u Chicagu, Monte Carlu. U Zagrebu je prvi put nastupio 1926., a od 1933. počeo je sustavno djelovati. Glas mu je zabilježen na tvrtki Columbia i na živom snimci Verdijeva *Requiem* pod ravnanjem Wilhelma Furtwänglera.
- 112 -žh-, Pavao Marion-Vlahović pjeva *Lohengrina*, *Večer*, 6. 10. 1933.
- 113 Z. G., G. Marion-Vlahović kao *Lohengrin* 5. X. 1933., *Obzor*, 6. 10. 1933.
- 114 S. S., G. Rossini: *Seviljski brijač*, *Novosti*, 15. 10. 1933.
- 115 S. S., B. Smetana: *Libuša*, *Novosti*, 31. 10. 1933.

iznenada je umro Rudolf Bukšek, što je izazvalo veliku tugu u ansamblu. Prošla su samo tri dana, a Lovro Matačić i redatelj Karl Drews¹¹⁶ postavili su na scenu nanovo uvježbanog Weberova *Strijelca vilenjaka*. Izvjestitelj *Narodnih novina* vrlo povoljno piše o redatelju, a o samom Križaju sljedeće: „Impozantnu kreaciju donio je g. Josip Križaj i inače prokušani lovac u partiji lovca Kaspara. Njegova praznovjerna, mistična partija otpjevana je uzorno, a još je efektivnije odglumljena. G. Križaj je zaista umjetnik velikog formata.“¹¹⁷ Kritičari žale što je ta odlična predstava bila slabo posjećena.

Zanimljivo, mjesec dana poslije, časopis *Kulisa* piše o 25. godišnjici umjetničkog rada Josipa Križaja i navodi zgodan podatak: „A on zacijelo nikada još nije zatajio. Jedan jedini puta mu se desilo, da je na pozornici došao u nepriliku, ali se je i tu vrlo brzo snašao. Kad je jednom, još za vrijeme rata, gostovao u Dresdenu na Staatsoperi u ‘Strijelcu vilenjaku’ prispio je uslijed poteškoće, koje su mu pravile njemačke vlasti kod prelaza granice u posljednji momenat u Dresden i morao da nastupi bez ijedne probe. Lijevajući svoja začarana taneta brojio je Križaj, kako ta uloga traži i kad je dospio do četiri, suknuo mu je odjednom u lice jak plamen. Dakako, bio je to samo kazališni plamen, dakle posve neopasni likopodij, ali nije nikakvo čudo, da se je Križaj prestrašio i pao nauznak, jer kod nas je to bilo drugačije udešeno i nije bilo nikakvog plamena. No čim je vidio nad sobom sofitu i uvjerio se, da su mu oči ostale zdrave, odmah se je snašao i pjevao dalje, tako da je rijetko tko iz publike mogao uopće opaziti, da nešto nije bilo u redu. Neka nam g. Križaj oprost i ovu malu digresiju.“¹¹⁸ U Zagrebu je bilo, naravno, drukčije, i Milan Majer je pisao: „Ostvarenje doista velikog formata i ovaj put nam je podao Josip Križaj u ulozi Kaspara. Tehnički, pjevao ga je maestralno (za basovski glas neobično teške kolorature!), s gledišta glazbenog sadržaja oblikovao je Kaspara upravo izmišljeno. Uistinu osobito ostvarenje.“¹¹⁹

Početak prosinca 1933. Križaj je posvetio redateljskom radu – obnovi Janačekove *Jenufe* pod Matačićevim ravnanjem. Premijera je bila 8. prosinca. Vilma Nožinić pjevala je *Jenufu*, Ančica Mitrović Crkvenjarku, a dva tenora bili su Nikša Stefanić kao Steva i Božidar Vičar u ulozi Lace. *Novosti* su napisale da je „režija g. Križaja stvarala i razvijala scenu – prilagodivši je radnji i muzici ne samo vanjskim nego i unutarnjim načinom – bez zastoja, u neprekidnom nizanju slika punih poetičnog štimunga i dramski snažnog izraza“.¹²⁰

- 116 Drews, Karl (1901-1942), austrijski glumac i redatelj. Od 1932. do 1935. djelovao je u Zagrebu kao ravnatelj operne i glumačke škole i redatelj u Narodnom kazalištu. Kao nepoželjan stranac, bio je prisiljen vratiti se u Graz. Oštro se protivio nacizmu i zbog toga je 1942. osuđen na smrt.
- 117 Weber: *Strijelac vilenjak*, *Narodne novine*, 11. 11. 1933.
- 118 Josip Križaj slavi 25 godina svog umjetničkog rada, *Kulisa*, 20. 12. 1932.
- 119 „Eine Leistung von ganz großem Format bot auch diesmal Josip Križaj in der Partie des Kaspar. Technisch sang er ihn meisterhaft (für Baßstimme ungemein schwierige Koloraturen!), in musikalisch – inhaltlicher Hinsicht gestaltete er den Kaspar geradezu fabelhaft. Eine wirklich vorzügliche Leistung.“ Milan Majer, „Der Freischütz“, *Morgenblatt*, 12. 11. 1933.
- 120 S. S., Nanovo uvježbana „*Jenufa*“, *Novosti*, 12. 12. 1933.

U novu, 1934. godinu Josip Križaj („koji je i sada u fenomenalnoj formi prikazao patnje ‘Borisa’“¹²¹) ušao je s nanovo insceniranim *Borisom Godunovim* pod Baranovićevim ravnanjem, u Gavellinoj režiji. Scenograf je bio Václav Skružný iz Praga. „Snažno izgradjen lik, gord, samosvijestan kao samodržac svijuu Rusa, a ipak s toliko osjećanja i iskrene ljubavi prema svom sinu Fjodoru, g. je Križaj naročito u svojim dvjema velikim scenama umio neposredno da dira i gane slušaoce, koji su sinoć do posljednjeg mjesta ispunili gledalište.“¹²²

Josip Križaj njegovao je i koncertnu djelatnost. Na IV. društvenom koncertu u HGZ-u uz pratnju Oskara Jozefovića¹²³ i Zagrebačkog komornog trija pjevao je pjesme hrvatskih autora. Nisu izostali osvrti puni hvale. Lujo Šafranek-Kavić žali što skladatelji uglavnom pišu u sopransko-tenorskim glasovnim položajima pa su basovi prisiljeni posegnuti za transpozicijama, što nije uvijek u skladu sa značenjem pojedine pjesme. No kako piše u *Morgenblattu*, „naš i u oratorijskom stilu prokušan prvi operni bas Josip Križaj iskazao se jučer i kao koncertni pjevač i svoj plemenit glas i svoju visoku muzičku inteligenciju i kulturu sjedinjenu sa svojim biranim ukusom stavio u službu interpretacije pjesama poznatih domaćih autora“.¹²⁴

Na gostovanju glasovite bečke prvakinja, rođene Zagrepčanke, hrvatske umjetnice Vere Schwarz,¹²⁵ u svojoj također glasovitoj kreaciji Octaviana u *Kavaliru s ružom*, Josip Križaj je „uz nju bio briljantan kao Ochs. Njegova kreacija ne će naći

tako lako premca, pa bi ona značila ukras za svaku pa i najveću pozornicu.“¹²⁶ Na gostovanju poznate bugarske sopranistice Marije Milkove-Zolotović u *Rigolettu*, Križaj je „pjevao Sparafucila sonornim glasom i impozantnom snagom“.¹²⁷ Na 200. izvedbi *Nikole Šubića Zrinskog*, „Sulejman u kreaciji g. Križaja impozantna je kreacija vrijedna svake pažnje“.¹²⁸

Slijedila je u veljači 1934. nova premijera – prva hrvatska izvedba opere *Halka* Stanisława Moniuszka (1819-1872). Dirigirao je Jakov Gotovac,¹²⁹ režirao poljski tenor i redatelj Stanislav Drabik (1900-1971), a u naslovnoj ulozi nastupila je Vilma Nožinić. „Stolnika kreirao je karakteristično u maski i pojavi, otmjeno i izražajno u pjevanju svojim krasnim organom, punim topline i plemenitog zvuka g. Križaj, podavši u njemu tip pravog ponosnog poljskog plemića – starine.“¹³⁰ Nakon mjesec dana Križaj se opet istaknuo kao oratorijski pjevač u Beethovenovoj *Missi Solemnis* pod ravnanjem prof. Frana Lhotke. *Morgenblatt* piše da je „izvrsno zvučao bas Josipa Križaja koji je odlično frazirao i pjevao s puno izražaja“.¹³¹ Križaj je opet oduševio svojim Gurnemanzom na uskršnim izvedbama *Parsifala*. Bio je „pun stila, pun plemenitog patosa i dostojanstva. Posve u duhu Wagnerovih pojava, on je bez sumnje i pjevanjem i glumom, te pojavom bio najjači wagnerijanski lik.“¹³²

U svibnju je pod ravnanjem Zdeněka Chalabale,¹³³ u režiji Margarete Froman, s Vilmom Nožinić u naslovnoj ulozi i Mariom Šimencom u ulozi Kneza, nanovo uvježbana Dvořáková *Rusalka*. Križaj je opet bio „odlični Vodenjak. On je ovu grotesknu pojavu iz bajke umio uzdignuti do visoke čovječje osjećajnosti i uvjerljivosti. Koliko izražajna je bila njegova plemenito otpjevana arija u II. činu.“¹³⁴ U travnju je Križaj pjevao Sparafucilea na prvom nastupu vrsne slovenske sopranistice Zvonimire Župeuc¹³⁵ u ulozi Gilde u *Rigolettu*.

121 Muzički pregled, *Narodne novine*, 15. 1. 1934.

122 B. P., Boris Godunov. Nanovo inscenirana muzička drama M. P. Musorgskog, *Novosti*, 14. 1. 1934.

123 Jozefović, Oskar (1890-1941), dirigent i skladatelj. Kompoziciju je studirao u Pragu, a orkestraciju u Parizu. Od 1920. do 1939. dirigent zagrebačke Opere, od 1939. do smrti ravnatelj Opere u Splitu. Dirigirao je i Zagrebačkom filharmonijom. Umjetnik velike erudicije, široke glazbene kulture i profinjene stilske sigurnosti.

124 „Unser auch im Oratorienstil bewährte erste Opernbassist Josip Križaj hat sich gestern auch als Konzertsänger hervorgetan, in dem er seine edle Stimme, seine hohe mit erlesenem Geschmack gepaarte musikalische Intelligenz und Kultur in dem Dienst der Interpretierung von Liedern bekannter heimischen Autoren stellte.“, L. Š. K., IV Gesellschaftskonzert des Kroatischen Musikvereins, *Morgenblatt*, 27. 1. 1934.

125 Schwarz, Vera (1889-1964), sopran. Kći znamenitog izumitelja i konstruktora Zeppelinovih zrakoplova Davida Shwarza. Debitirala je 1908. u bečkom Theateru an der Wien. U Zagrebu je prvi put nastupila 1913. Od 1916. članica Opere u Hamburgu, od 1919. u Državnoj operi u Berlinu, od 1924. do 1929. stalna članica Bečke državne opere u koju se vratila 1934. i ostala do dolaska nacizma 1938. Tada se sklonila u Englesku gdje je bila prva engleska Lady Macbeth u Verdijevu *Macbethu* na festivalu u Glyndebourneu. Godine 1939. otisnula se u Ameriku gdje je nastupala na koncertima, a zatim se posvetila vokalnoj pedagogiji. Bila je prava primadona, »diva« u punom smislu riječi, izvrsna pjevačica i glumica, lijepa i šarmantna žena. Pjevala je vrlo širok sopranski i mezzosopranski repertoar. Na nagovor Franza Lehara, bavila se i operetom; uz Richarda Taubera nastupila je na prazničnoj izvedbi njegova *Carevića*. Snimila je više gramofonskih ploča.

126 -žh-, Kavalir s ružom. Gostovanje Vere Schwarz, *Večer*, 1. 2. 1934.

127 -žh-, Rigoletto. Gostovanje Marije Milkove-Zolotović, *Večer*, 7. 2. 1934.

128 Ivan pl. Zajc: Nikola Šubić Zrinski, *Narodne novine*, 12. 2. 1934.

129 Gotovac, Jakov (1895-1982), skladatelj i dirigent. Školovao se u Splitu i Beču. Od 1923. do 1958. bio je dirigent zagrebačke Opere. Vodio je i Pjevačko društvo *Mladost*. Svaralac izrazito nacionalnog smjera, autor najizvođenije i u svijetu najpoznatije hrvatske opere *Ero s onoga svijeta*, narodnog obreda *Koleda*, *Simfonijskog kola*, scenske glazbe za pastirsku igru *Dubravka* dubrovačkog baroknog pjesnika Ivana Gundulića (1589-1638), u kojoj je poznata *Himna slobodi*, simfonijske pjesme *Dubravka*, operâ *Morana*, *Kamenik*, *Stanac*, *Mila Gojsalića*, *Đerdan*, *Dalmaro*, *Stanac*, opere-oratorija *Petar Svačić*.

130 S. S., Stanislav Moniuszko: *Halka*, *Novosti*, 23. 2. 1934.

131 „Vorzüglich klang die Baßstimme Josip Križajs, der ausgezeichnet phrasierte und sehr ausdrucksvoll sang.“, Milan Majer, „Missa solemnis“ von Beethoven, *Morgenblatt*, 30. 3. 1934.

132 S. S., R. Wagner. *Parsifal*, *Novosti*, 5. 4. 1934.

133 Chalabala, Zdeněk (1899-1960), češki dirigent. Osnovao je 1924. Slovačku filharmoniju. Bio je prvi dirigent Slovačkog narodnog kazališta u kojemu je realizirao premijere mnogih tada jugoslavenskih i ruskih opera. Od 1953. do smrti bio je prvi dirigent praškog Národnog divadla.

134 Lujo Šafranek-Kavić, *Rusalka*, *Jutarnji list*, 12. 5. 1934.

135 Župeuc (Župevc), Zvonimira (1907-?), sopran. Od 1931. do

Nastup Josipa Križaja u ulozi Samuela na gostovanju Vere Schwarz u *Krabuljnom plesu* u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 18. 1. 1934.

Nastup Josipa Križaja u Beethovenovoj *Missi Solemnis* u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 28. 3. 1934.

Slijedila je 23. svibnja 1934. praizvedba djela hrvatskog autora – *Udovica Rošlinka*, muzička komedija u tri slike, za koju je glazbu i libreto prema Cvetku Golaru¹³⁶ napisao Antun Dobronić. Naslovnu ulogu pjevala je Lucija Ožegović. „Odličan partner kao uvijek bio je g. Josip Križaj kao proštar Balantač. Jedinstven u maski, naročito komičan u svojoj karakterističnoj farizejštini, a pored svega naravan u glumi i predavanju, ovaj licemjerni svetac Balantač u kreaciji g. Križaja, uz udovicu Rošlinku stajao je u središtu interesa ove zabavne komedije.“¹³⁷ Nanovo je inscenirana Puccinijeva *La Bohème* s omiljenim gostom, Christyjem Solarijem¹³⁸ kao Rodolfom. Križaj je pjevao Collinea. „Kreacija g. Križaja se je opet odlikovala puninom njegovog sjajnog glasa i plemenitošću fraza, pa je u posljednjem činu, nakon svojega ariosa, dobio aplauz na sceni.“¹³⁹ Zatim je pjevao s Andréom Burdinoom¹⁴⁰ i Vilmom Nožinić u *Manon* pod Matačićevim ravnanjem i zajedno sa Zinkom Kunc, Mariom Šimencom i Ančicom Mitrović u lipnju 1934. sudjelovao na velikom koncertu Hrvatskog kulturnog društva „Napredak“.

SEZONA 1934./1935.

Početak nove sezone, 10. rujna, izravno se radijski prenosila *La Bohème*, a u listopadu je nanovo uvježban *Porin* s Pavlom Marionom Vlahovićem u naslovnoj ulozi i Zinkom Kunc kao Irmengardom. Sudjelovali su Pajo Grba¹⁴¹ i Vilma Nožinić, dirigirao je Baranović, režirao Strozzi. Izvedba je priređena u povodu stote godišnjice smrti Lisinskog. „G. Križaj kao Sveslav bio je glasovno i pojavom odličan, pa

1933. pohađala Visoku muzičku školu u Berlinu i pjevala Kraljicu noći u *Čarobnoj fruli*. Od 1934. do 1937. bila je članica ljubljanske Opere, od 1937. u zagrebačkoj Operi. Kad joj nisu produljili ugovor, vratila se u Njemačku i pjevala u Hamburgu i drugim njemačkim gradovima. Odlično školovana pjevačica, izvanrednih glasovnih sposobnosti s visokorazvijenom tehnikom koloratura, ostvarila je niz kreacija koje se pamte. Pretpostavlja se da je poginula u Berlinu u vrijeme bombardiranja u Drugom svjetskom ratu.

136 Golar, Cvetko (1879-1965), slovenski pjesnik, dramatičar i pisac. Vesela igra *Vdova Rošlinka* nastala je 1924. godine.

137 B. P., Udovica Rošlinka, *Novosti*, 26. 4. 1934.

138 Solari, Christy (pravo ime Franco Lari), (1894-1974), talijanski tenor rodom iz Izmiru. U Zagrebu je prvi put nastupio 1927. kao Des Grieux u Massenetovoj *Manon*. Često je gostovao u Zagrebu i ostvario niz nezaboravnih kreacija lirskog repertoara. Osvajao je lijepim glasom, velikom muzikalnošću i bogatom izražajnošću.

139 Zlatko Grgošević, Nanovo inscenirana Puccini-eva „*La Bohème*“, *Obzor*, 1. 6. 1934.

140 Burdino, André (1891-1987), francuski tenor. Pjevačku karijeru počeo je 1920. u Parizu. Nastupao je u 25 zemalja. U 85. godini posve se povukao iz glazbenog života i posvetio antikvitetima.

141 Grba, Pajo (Pavao) (1898-1972), bariton. Nakon učenja pjevanja u Zagrebu i Beču te nastupa u zboru, počeo je 1928. solističku karijeru u Ljubljani. Pjevao je u Liberecu, Osijeku i Splitu, a od 1933. bio je solist zagrebačke Opere. Postupno se od lirskog baritona razvio u dramski i ostvario dojmive kreacije u tom repertoaru.

je njegova scena u tamnici samo novi dokaz njegovog neispravnog talenta u dramatskom stvaranju.¹⁴²

Početak studenoga nanovo su uvježbane i *Hoffmannove priče*. Realizirali su ih Lovro Matačić i, ovaj put, Zygmunt Zalewski kao redatelj. Hoffmanna je pjevao omiljeni gost André Burdino. „G. Križaj (u četverostrukoj ulozi) dao je prikazivanim likovima sve atribute svojeg krasnog glasa i glumačkog dara, sačuvavši svježinu pjevanja i interes slušalaca do kraja.“¹⁴³

Potkraj godine Križaj je nastupio na još jednoj premijeri – operi *Četiri grubijana*, koju su opet ostvarili Matačić i Zalewski. „Tu je divni kvartet grubijana – mladenačko-temperamentni i pokretni g. Križaj u ulozi koleričnog kućnog tirana Lunarda, koji je svom gotovo nenadmašivom komičnom liku Kecala sad priklopio isto takav u ovom Lunardu.“¹⁴⁴ Pred Božić nanovo je uvježban i insceniran *Rigoletto* pod Baranovićevim ravnanjem, u režiji tenora Petra Raičeva, stalnoga gosta zagrebačke Opere. A „Sparafucile g. Križaja dobro je poznata njegova kreacija, u kojoj dominira jednako svojim odličnim glasovnim kvalitetama, kao i markantnom kazališnom pojavom.“¹⁴⁵ „Toliko puta je već pjevao Sparafucila, pa ipak uvijek iznova impresionira u toj roli, koju pjeva s istim elanom i ljepotom, kao da je pjeva prvi put.“¹⁴⁶

Prva tri mjeseca opernog života 1935. godine obilježio je povratak na scenu nakon duge bolesti omiljenog Toše Lesića u njegovoj neodoljivoj kreaciji Don Bartola, senzacionalni uspjeh Marija Šimenca kao Elezara u *Židovki*, i to nakon gostovanja glasovitog prvaka Bečke državne opere Lea Slezaka (1873-1946), te gostovanje Josipa Gostića u *Manon* i *La Bohème* kao i Josipa Rijavca u *Rigolettu*. Počinje nastupati i sjajni bariton Rudolf Župan.¹⁴⁷ Križaj je na gostovanju slavne bosansko-hercegovačke sopranistice svjetskoga glasa Bahrije Nuri-Hadžić¹⁴⁸ u *Aidi* „impozantni, markantno profiliran svećenik Ramphis“.¹⁴⁹ Velik uspjeh doživljava izved-

142 Zlatko Grgošević, Svečana izvedba Lisinskogovog „Porina“, *Obzor*, 6. 9. 1934.

143 Z. G., „Hoffmannove priče“, *Obzor*, 7. 11. 1934.

144 S. S., Ermanno Wolf-Ferrari: Četiri grubijana, *Novosti*, 21. 12. 1934.

145 Zlatko Grgošević, Nanovo uvježbani „Rigoletto“, *Obzor*, 27. 12. 1934.

146 S. S., G. Verdi. Rigoletto, *Novosti*, 29. 2. 1934.

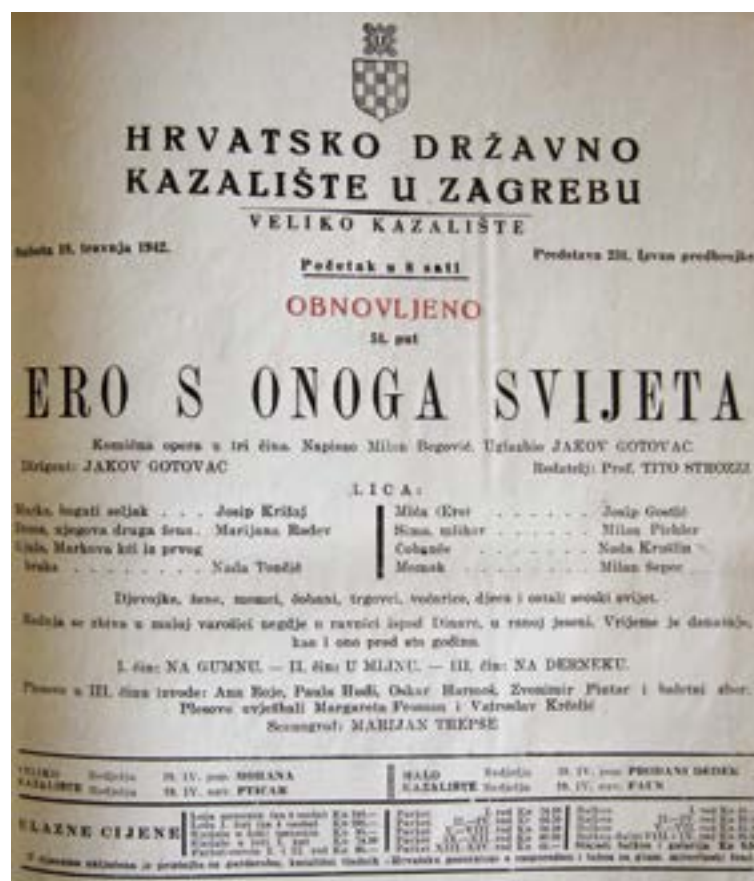
147 Župan, Rudolf (1905-1976), bariton. Pjevanje je učio na Konzervatoriju u Milanu i debitirao 1933. u Bergamu. Pjevao je u opernim *stagionama* mnogih talijanskih gradova i u Barceloni. Od 1934. do 1946. djelovao je u zagrebačkoj Operi. Umjetnik impresivna glasa i velike kreativne snage, ostvario je niz nezaboravnih kreacija, poglavito u talijanskom repertoaru.

148 Nuri-Hadžić, Bahrija (1904-1993) stekla je glazbenu naobrazbu u Beogradu i na Konzervatoriju u Beču. Od 1928. bila je angažirana u Bernu, a od 1931. prvakinja je beogradske Opere. Slavu je stekla poglavito kao Saloma. Sam Strauss rekao je da je njegova najbolja i najljepša Saloma. U povijesti glazbe upisana je kao prva interpretkinja Lulu na praizvedbi istoimene opere Albana Berga 1937. u Zürichu. Rat i udaja za uglednog liječnika prekinuli su njezinu svjetsku karijeru.

149 Lujo Šafranek-Kavić, „Aida“, *Jutarnji list*, 5. 3. 1935. Tada se

Nastup Josipa Križaja u ulozi Vsevolodoviča na prvoj hrvatskoj izvedbi opere *Priča o nevidljivom gradu Kitežu* Nikolaja Rimski-Korsakova u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 21. 9. 1935.

Nastup Josipa Križaja u ulozi Marka na praizvedbi opere *Ero s onoga svijeta* u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 2. 11. 1935.

Nastup Josipa Križaja u Beethovenovoj *Devetoj simfoniji* u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 12. 3. 1936.

Nastup Josipa Križaja u ulozi Dikoja na prvoj hrvatskoj izvedbi opere *Katja Kabanova* Leoša Janačka u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 28. 3. 1936.

ba opere *Oganj* Blagoja Berse,¹⁵⁰ oduševljenje izaziva nastup violinista Zlatka Balokovića.¹⁵¹ Križaj zbog bolesti nije pjevao Wotana na premijeri *Rajnina zlata* i pozvan je iz Beča glasoviti gost Josef von Manowarda.¹⁵² No kad je ozdravio, Križaj je najprije pjevao Gurnemanza i „njegova magistralna kreacija, poznata od ranije, došla je do punog izraza i ovoga puta“.¹⁵³

Naposljetku je Križaj nastupio u *Rajninu zlatu*. Lujo Šafranek-Kavić napominje: „G. Josip Križaj, naš odlični Wotan iz *Walküre*, Hans Sachs i Gurnemanz, radi bolesti nije mogao pjevati kod premijere, tako da je tek kod reprize kreirao Wotana u Rheingoldu. Opet je to moćna, apsolutno suverena, stilski uzorna, skroz muzikalna i dramatski proćućena kreacija, ponovno dokaz koliko je ovaj naš odlični umjetnik sposoban i za najteže zadatke. Impozantan glasom, pojavom i gestom, uzvišeno miran, ali na dramatskim mjestima obuzdano temperamentan, on u predavanju, frazi i deklamaciji stvara uzoran Wagnerov lik.“¹⁵⁴ Sredinom srpnja Križaj je ponovno oduševio svojim Gurnemanzom u dvjema izvedbama I. i III. čina pred katedralom.

U svibnju 1935. zagrebačka Opera ponovno je krenula na gostovanje u Split. Križaj je pjevao u sljedećim operama: *Četiri grubijana*, *La Bohème*, *Hoffmannove priče*, *Koštana*, *Hovanščina* i *Aida*. U osvrtu na operu *Četiri grubijana*, splitsko *Novo doba* pisalo je: „G. Križaj kreirao je jakim obrisima velikog umjetnika, sa neodoljivom komikom, jarnog kućnog autokratu g. Lunarda.“¹⁵⁵ Pišući o *La Bohème*, novine *Jadranski dnevnik* primjećuju da je „veseli nestašni tercet Chaunarda, Marcella i Collina, bio u rukama prokušanih umjetnika gg Hržića, Mirkovića i Križaja, koji su svojom

pisalo, pogrešno, Ramphis, a ne ispravno Ramfis.

150 Bersa, Blagoje (1873-1934), jedan od najvećih hrvatskih skladatelja. Glazbu je studirao u Zagrebu i nastavio na Konzervatoriju u Beču. U Beču je od 1904. do 1919. bio umjetnički savjetnik nakladničke kuće *Doblinger*, za koju je redigirao i orkestrirao mnoga djela. Od 1922. do smrti bio je profesor na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, na kojoj je odgajio mnoge istaknute hrvatske skladatelje. Programni glazbenik, više lirik nego dramatik, autor je antologijske popijevke *Seh duš dan*, simfonijske pjesme *Sunčana polja* i opere *Oganj* kojom se hrvatska glazba uključila u suvremena europska događanja. Unio je europska mjerila u vrednovanje domaćih ostvarenja. Autor je i komično-fantastične opere *Postolar od Delfta*.

151 Baloković, Zlatko (1895-1965) diplomirao je na Muzičkoj akademiji u Beču i dobio austrijsku državnu nagradu. Prvi međunarodni uspjeh postigao je 1913. u Moskvi, zatim je nastupao na turnejama po mnogim europskim zemljama, a 1924. odlazi u SAD koji mu postaje drugom domovinom. Njegovo se sviranje odlikovalo baršunastom mekoćom i ljepotom tona. Svoju visokovrijednu Guarnerijevu violinu *The King* oporučno je ostavio JAZU-u (danas HAZU).

152 Manowarda, Josef von (1890-1942), austrijski bas. Od 1911. do 1915. pjevao u Operi u Grazu, do 1919. u bečkoj Volksoperi. U Bečkoj državnoj operi prvi je put nastupio 1919. u manjoj ulozi na praznim operi *Žena bez sjene* Richarda Straussa. Njezin je prvak bio do 1934., kad je otišao u Berlin. Redovito je nastupao na Salzburškim i Bayreuthskim svečanim igrama. Osobito poznat po interpretacijama Wagnerovih likova.

153 S., Wagnerov „Parsifal“ na sceni zagrebačke opere, *Politika*, Beograd, 1. 5. 1935.

154 Lujo Šafranek-Kavić, *Rajnino zlato*, *Jutarnji list*, 29. 4. 1935.

155 Dr. V. [io] K. [rstulović], Ermanno Wolf-Ferrari: „Četiri grubijana“, *Novo doba*, 18. 5. 1935.

igrom i proosjećajnom glasovnom emotivnošću, snagom i razumijevanjem upotpunili lijepi utisak cjelokupnosti“.¹⁵⁶ *Jadranski dnevnik* se osvrće i na *Hoffmannove priče* te piše: “Snažno koncipirane su bile uloge Lindorfa, Coppeliusa, Dapertutta i Dr. Miracola po g. Križaju koji je odlično izgradio kreaciju demonstva, a naročito pokazao svoj smisao za široku deklamatorsku frazu i za snagu dramskog izričaja.”¹⁵⁷ *Novo doba* piše o *Hovanščini* najprije s puno pohvala za dirigenta Krešimira Baranovića, „koji je zrelo i intuitivno i plastički iznio svu zvučnu ljepotu velike i duboke Musorgskijeve umjetnosti. U toj intenciji su ga slijedili i pojedini solisti. U prvom redu g. Križaj, koji je vanrednom kreativnom snagom oživio uzvišenog vođu raskolnika Dosifeja. Ova uloga pružila mu je mogućnost, da nam opet pokaže sve odlike njegovog dramatski ekspresivnog voluminoznoga basa.“¹⁵⁸ Slijedi osvrt *Jadranskog dnevnika* na Križajeva Hadži-Tomu u *Koštani* koji „isprva nešto ukočen, dovinuo se postepeno u nezaboravnu i snažnu kreaciju kulminirajući na kraju proćućeno i potresno u frazi ‘Koštano, kćeri, sine...’“¹⁵⁹ I na kraju u izvrsnoj solističkoj postavi *Aide* – Zinka Kunc, Mario Šimenc, Ančica Mitrović – pod Baranovićevim ravnanjem, „g. Križaj dao je izvrsnom glumom i glasom majestetični lik egipatskog kralja“.¹⁶⁰ U srpnju je umro direktor drame Josip Bach. Priređen mu je veliki pogreb i održana komemoracija. Tisak je bio ispunjen člancima o toj važnoj личности hrvatskoga kazališta.

SEZONE 1935./1936. I 1936./1937.

Novu sezonu Josip Križaj počeo je s *Porinom* i „bio je impozantan kao uvijek, u odličnoj glasovnoj dispoziciji, kao časni hrvatski starina Sveslav, pruživši lik prožet dubokom čovječanskom notom“.¹⁶¹ U rujnu je tandem Baranović – dr. Gavella postavio prvi put na scenu u Hrvatskoj operu *Priča o nevidljivom gradu Kitežu* Nikolaja Rimski-Korsakova i „g. Križaj podao je u starom knezu Jurju Vsevolodoviću opet jedan od onih svojih impozantnih likova, kod kojih se slijevaju u savršen sklad gluma, krasan zvuk glasa i zrela pjevačka umjetnost“.¹⁶²

A onda je došao veliki trenutak hrvatske kulture – na Dušni dan, 2. studenoga 1935. praizvedena je najizvođenija hrvatska opera – *Ero s onoga svijeta* Jakova Gotovca. Dirigirao je autor, režirala Margareta Froman. Miću je pjevao Mario Šimenc, za kojega je Gotovac skladao tu iznimno tešku i zahtjevnu ulogu. Đula je bila Gita Gjuranec,¹⁶³ Doma Ančica Mitrović, Leo Mirković je pjevao Simu, a Križaj je bio gazda Marko.¹⁶⁴ Osvrti su bili uglavnom vrlo povoljni, ali usredotočeniji na samo djelo. Sve su pohvale išle nositelju glavne uloge, pa u feljtonu *Narodnih novina* čitamo:

156 St. [Šteg] S. [igmund], Dvije priredbe Puccinijeve muzike, *Jadranski dnevnik*, 21. 5. 1935.

157 St. S., “Hoffmannove priče”, *Jadranski dnevnik*, 21. 5. 1935.

158 Dr. V. K., M. P. Musorgski: Hovanščina, *Novo doba*, 24. 5. 1935.

159 St. S., Konjovićeva „Koštana“, *Jadranski dnevnik*, 28. 5. 1935.

160 Dr. V. K., G. Verdi: Aida, *Novo doba*, 29. 5. 1935.

161 S. S., Vatroslav Lisinski “Porin”, *Novosti*, 6. 9. 1935.

162 S. S., Priča o nevidljivom gradu Kitežu, *Novosti*, 24. 9. 1935.

163 Gjuranec, Gita (1902-1986), lirski sopran profinjene muzikalnosti. Nakon studija pjevanja na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, debitirala je s golemim uspjehom 1931. kao Mimì u *La Bohème*. U zagrebačkoj Operi djelovala je do 1938. kao stalna članica ili stalna gošća.

164 Opširnije u poglavlju *Marko*.

Nastup Josipa Križaja u naslovnoj ulozi Stanca u nanovo uvježbanom *Stancu* Božidara Širole u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 3. 10. 1936.

Nastup Josipa Križaja u ulozi Reba Ezriela na prvoj hrvatskoj izvedbi opere *Dibuk* Lodovica Rocce u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 13. 6. 1936.

Nastup Josipa Križaja u ulozi Borisa Timofejeviča na prvoj hrvatskoj izvedbi opere *Katarina Izmajlova* Dmitrija Šostakoviča u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 16. 6. 1937.

Područna komisija za ocjenu činovnika kod Narodnog kazališta u Zagrebu ocjenjuje rad Josipa Križaja odličnim. Potvrda izdana 25. 1. 1938.

„Osim njega imao je odličnih momenata majstor naših basista g. Josip Križaj, koji je pjevao partiju Marka divnom dikcijom i uvjerljivom glumom. U srđbi kao i u razdraganosti bio je u granicama logične glume.“¹⁶⁵

Ero je vrlo brzo čvrsto zasjeo na repertoar i do nanovo uvježbane Louise sredinom siječnja 1936. već je bio izveden deset puta. Velika mađarska mezzosopranistica, članica Bečke državne opere, Rosette Anday (1903-1977), održala je koncert uz glasovirsku pratnju Božidara Kunca,¹⁶⁶ 7. studenoga gostovao je najveći Boris Godunov svih vremena, Fjodor Šaljapin; Marta Griff-Pospišil proslavila je 20. obljetnicu umjetničkog rada, a Križaj je opet kao Otac u nanovo uvježbanj *Louisi* pod Matačićevim ravnanjem, u Gavellinoj režiji, sa Zinkom Kunc u naslovnoj ulozi i Josipom Rijavcem kao Julienom, „bio velik, nedostiživ, u glumi i pjevanju. Svaka čast ovakvom pjevaču i glumcu. Treba samo pogledati posljednji čin: posljednju majstorsku glumu g. Križaja. Takvog dramatika u glumačkom izričaju ne poznaje ni naša drama.“¹⁶⁷

Točno dva mjeseca poslije, Križaj je bio dio solističkog kvarteta u Beethovenovoj *Devetoj simfoniji* uz Vilmu Nožinić, Elzu Karlovac¹⁶⁸ i Pavla Mariona Vlahovića, pod Baranovićevim ravnanjem. „Četvero solista na najbolji je način udovoljilo svojim obvezama. Divno i moćno zvučao je glas Josipa Križaja, koji je sjajno savladavao gotovo baritonalne visoke položaje.“¹⁶⁹ Na sljedećoj prvoj hrvatskoj izvedbi – Janáčekove *Katje Kabanove* – „odličnu, snažnu i istinitu figuru staroruskog trgovca i alkoholičara, nesavjesnog nasilnika Dikoja kreirao je g. Josip Križaj, dominantno kao uvijek“.¹⁷⁰ U travnju je Križaj dva puta pjevao svojega neponovljivoga Gurnemanza. Sljedeća operna premijera potkraj sezone bio je *Dibuk* suvremenog talijanskog skladatelja Lodovica Rocce (1895-1986), dramatska legenda u tri čina s prologom, nastala na libreto novinara, kazališnog kritičara i dramaturga Renata Simonea (1875-1952), praizvedena 1934. u milanskoj Scali. Simone je obradio dramu bjeloruskog Židova Schlomea Zanvlja Rappoport (1863-1920), poznatog pod pseudonimom S. Ansky, koji je istraživao židovski folklor, legende i mitove. „Impozantan kao

165 Jakov Gotovac: „Ero s onoga svijeta“, *Narodne novine*, feljton, 7. 11. 1935.

166 Kunc, Božidar (1903-1964), skladatelj i pijanist. Na Muzičkoj akademiji u Zagrebu završio je 1925. studij glasovira i 1927. kompozicije. Od 1929. profesor na Muzičkoj akademiji, na kojoj je od 1941. do 1951. vodio Oporni studio, od 1951. u SAD-u. Podjednako se intenzivno bavio glasovirom i skladanjem. Najpoznatije su mu skladbe djela za glasovir i popijevke. Bio je vrstan pratilac za glasovirom, surađivao je s vrhunskim hrvatskim vokalnim solistima, poglavito sa sestrom Zinkom.

167 Dr. K. K., Gustave Charpentier „Louise“, *Narodne novine*, 13. 1. 1936.

168 Karlovac, Elza (1910-1961), mezzosopran. Pjevanje je učila u Splitu u kojemu je 1929. debitirala. Profesionalnu karijeru počela je 1933. u zagrebačkoj Operi u kojoj je ostala četiri godine i ostvarila četrdesetak uloga. Zatim je otišla u Ljubljanu i od 1940. do smrti bila je prvakinja ljubljanske Opere. Iznimno muzikalna i kreativna umjetnica impozantna glasa, ostvarila je kreacije koje se pamte. Bila je i vrsna koncertna pjevačica.

169 „Die vier Solisten kamen ihren schwierigen Aufgaben in bester Weise nach. Wunderbar und mächtig klang die Stimme Josip Križajs, die sich glänzend durch die ganz baritonale Höhen durchkämpfte.“ Milan Majer, *Morgenblatt*, 14. 3. 1936.

170 Lujo Šafranek-Kavić, Katja Kabanova, *Jutarnji list*, 31. 3. 1936.

uvijek u svojoj maloj ali tim pretencioznijoj partiji roba Izraela“ (tiskarska greška, treba biti Reba Ezriela, op. a.) „bio je naš sjajni Križaj.“¹⁷¹

Početak listopada 1936. zagrebačka Opera obnovila je Širolinu *Novelu od Stanca* promijenivši naslov u *Stanac*. Nanovo uvježbanu izvedbu realizirali su Lovro Matačić i Aleksandar Binički.¹⁷² „Neodoljivo djelovao je u naslovnoj partiji izvršni Josip Križaj pjevački i glumački besprikornom interpretacijom.“¹⁷³ Potkraj mjeseca Križaj se opet bavio svojim uzornim Wotanom, najprije na reprizama *Rajnina zlata*, a zatim sredinom prosinca u nanovo uvježbanj *Walküri* pod Baranovićevim ravnanjem, u Strozzijevoj režiji. Ančica Mitrović pjevala je Brünnhildu. Stariji posjetitelji zagrebačke Opere govorili su da je Wotanov oprostaj od svoje omiljene kćeri bio jedan od najvećih trenutaka u zagrebačkom kazalištu. Nije ni čudo; oboje su, prema općem mišljenju, bili najveće glazbeno-scenske osobnosti u povijesti hrvatske opere.

Veliko zanimanje izazvala je u ožujku 1937. premijera Meyerbeerovih *Hugenota*. Omiljeni Josip Rijavec već se uvrstio među najbolje europske tenore između dvaju svjetskih ratova i svaki njegov nastup u Zagrebu očekivao se s osobitom pozornošću. A iznimno teška i eksponirana uloga Raoula bila je najbolja prigoda da se Zagrepčani uvjere u to koliko je pjevački i scenski sazrio umjetnik koji je svoje prve korake u operi učinio upravo u Zagrebu. Dirigirao je Matačić, a režirao prof. Osip Šest¹⁷⁴ kao gost. „G. Križaj kao Marcel dao je pjevačkom izražaju intenzivnost, koja se gradirala cijele večeri i postigla kulminaciju u duetu s Valentinom i u završnoj sceni petog akta, punoj nekog naročitog patosa i dostojanstva.“¹⁷⁵ Križaj je za Uskrs ponovio svojega Gurnemanza, a u svibnju 1937. bio je jedan od protagonista velikog gostovanja ansambla zagrebačke Opere u Splitu. Pjevao je u *Porinu*, *Eri s onoga svijeta*, *Boristu Godunovu*, *Prodanoj nevjesti*, operi *Četiri grubijana*, *Knezu Igoru* i *Nikoli Šubiću Zrinskom*. Od 9. do 12. lipnja pjevao je svojega proslavljenog Kecala na kratkoj turneji ansambla ljubljanske Opere u Trstu i Rijeci. *Večer* prenosi odjeke toga uspjeha. Citira tršćanski tisak koji piše: „Superijoran umjetnik i pjevanjem i znanjem je bas Josip Križaj, član zagrebačke opere, pravi gospodar pozornice, koji je iz svoje uloge izradio ličnost neposrednim verizmom

171 (op), Veliki uspjeh zagrebačke opere: Roccin „Dibuk“, *Hrvatski dnevnik*, 16. 6. 1936.

172 Binički, Aleksandar (Aca) (1885-1963), tenor *buffo* i redatelj. Umjetničku karijeru počeo je 1903. u Beogradu kao dramski glumac. Studij glazbe završio je na Konzervatoriju u Münchenu. Od 1911. djelovao je u zagrebačkoj Operi, neko vrijeme i kao direktor operete. Ostvario je mnoge karakterne uloge u operi i opereti koje su ostale u živom sjećanju. Opernom režijom počeo se baviti još 1912. Preveo je libreto mnogih opereta, opera i drama.

173 (op), Božidar Širola „Stanac“ i „Grabancijaš“, *Hrvatski dnevnik*, 6. 10. 1936.

174 Šest, Osip (1893-1962), redatelj i scenograf. U Beču je završio glumačku školu. Od 1913. u Ljubljani dramski glumac, od 1919. do 1936. dramski, od 1936. do 1952. operni redatelj. Mnoge je svoje predstave sam inscenirao. Na Akademiji za glasbu u Ljubljani predavao je opernu dramaturgiju, režiju i dikciju.

175 S. S., Poslije 35 godina nanovo uvježbani u narodnom kazalištu Hugenoti, *Novosti*, 16. 3. 1937.

Nastup Josipa Križaja u ulozi Buonafede na prvju hrvatskoj izvedbi opere *Život na mjesecu* Josepha Haydna u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 24. 2. 1939.

Nastup Josipa Križaja u ulozi Tomskog u nanovo uvježbanj *Pikovoj dami* u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 9. 3. 1939.

Nastup Josipa Križaja u ulozi Filipa II. na prvoj hrvatskoj izvedbi Verdijeva *Don Carlosa* u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 20. 5. 1939.

uspjevajući najbolje bogatstvom svoga snažnog i metalnog glasa, a ne manje glumačkom interpretacijom karakterizirati lakomost i dosjetljivost svoje uloge.¹⁷⁶

Sredinom lipnja Baranović i Margareta Froman postavili su na scenu, prvi put u Hrvatskoj, Šostakovičevu *Katarinu Izmajlovu*, s Ančicom Mitrović u naslovnoj ulozi, Šimenc je pjevao Sergeja. „Nešto gotovo demonsko bilo je u liku Borisa Timofejevića, tog kućnog despota i tirana, koji čuva strogo stare tradicije i pozna samo slijepo pokoravanje njemu i njenim nepisanim zakonima. Tu je g. Križaj zacijelo dao glumački i pjevački jednu od svojih najjačih kreacija.“¹⁷⁷ Sezona je za Križaja završila Sulejmanom u *Zrinskom*, koji je dobio novog, sjajnog interpreta naslovnog lika, Rudolfa Župana.

SEZONE 1937./1938. I 1938./1939.

Križaj je sezonu počeo s *Rigolettom* u kojemu je uz Župana i Vičara, u ulozi Gilde nastupila Zvonimira Župeuc. U angažman u zagrebačku Operu ušao je Križajev sunarodnjak – budući veliki Josip Gostić, koji će obilježiti četvrt stoljeća Opere svojim neponovljivim ostvarenjima. Potkraj studenoga Križaj je pjevao Kralja u *Aidi* na gostovanju solista iz milanske Scale. Nastupao je u svojem standardnom repertoaru, uključujući *Parsifala* za Uskrs 1938. Dirigirao je Matačić, a naslovnu ulogu pjevao Pavao Marion Vlahović. Iznenađujuće, prvu premijeru imao je tek potkraj sezone. Baranović je namjeravao postaviti cijeli *Prsten Nibelunga*. Na redu je bio *Siegfried*, a prije premijere nekoliko su se puta ponovili *Rajnino zlato* i *Walküra*. Baranović i Strozzi pozvali su za iznimno tešku naslovnu ulogu češkog tenora Jana Bartona, a Ančica Mitrović pjevala je Brünnhildu. „Topli i ugodni bas Josipa Križaja, koji nosi u sebi onu osjećajnost potrebnu za realizaciju ‘Putnika’ (Wotana) u ovom djelu, dostojanstvo i uzvišeni mir njegove igre, sve je to stvorilo stilski dotjerani lik toga boga, koji se odrekao svoje vlasti obuhvaćajući ljubavlju sve stvorove“, pisao je Ivan Brkanović,¹⁷⁸ koji je tada djelovao kao glazbeni kritičar.¹⁷⁹ No *Siegfried* nije prihvaćen i doživio je samo četiri izvedbe.

Na početku sljedeće sezone, potkraj rujna, nanovo je uvjež-

Program svečane izvedbe Verdijeva *Requijema*, Dvorana Zagrebačkog zbora, 27. 1. 1941.

176 Uspjeh Josipa Križaja u Trstu na gostovanju ljubljanske opere, *Večer*, 26. 6. 1937. Citira novine *Il piccolo di Trieste*.

177 S. S., Dimitrij Šostakovič: Katarina Izmajlova, *Novosti*, 18. 6. 1937.

178 Brkanović, Ivan (1906-1987) jedan je od najvećih hrvatskih skladatelja, čije je stvaralaštvo prožeto iskonskom snagom i dostojanstvom našeg čovjeka. Još kao učenik Blagoja Berse na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, svratio je na sebe pozornost svojim zborovima. Skladao je pet simfonija, svojevrstnih autoportreta, među kojima su najpoznatije *Druga* i *Peta simfonija* „Ples junaka“. Međunarodni ugled stekao je *Prvim* i *Drugim gudačkim kvartetom*. Kao izraziti dramatičar, stvaralačke vrhunce postigao je u vokalno-orkestralnim djelima: potresnom posmrtnom obredu na narodne stihove *Triptihon*, glazbenoj drami *Ekvinocij* i operi *Zlato Zadra*. Među njegovim djelima ističu se i *Dalmatinski diptih*, balet *Heloti*, kantata *Zelena zmija ljubavi* te scenski oratorij *Hod po mukah Ambroza Matije Gupca, zvanog Beg*.

179 Ivan Brkanović, Wagnerov „Siegfried“ na našoj pozornici, *Hrvatski dnevnik*, podlistak, 31. 5. 1938.

ban *Knez Igor* s Rudolfom Županom u naslovnoj ulozi. Vilma Nožinić pjevala je Jaroslavnu, dirigirao je Baranović, režirao Strozzi. „U liku kneza Galickog manifestirale su se sve pozitivne osobine Josipa Križaja, kao pjevača tako i glumca, pa je njegovo ostvarenje ove uloge bilo gotovo idealno.“¹⁸⁰ Isto misli i Stražnicki pa piše: „Sjajnu glumački i pjevački uskladjenu kreaciju dao je g. Križaj kao razvratni, lakomisleni, despot-ski Vladimir Jaroslavić.“¹⁸¹ Križaj je zatim na praizvedbi opere *Rkać* Antuna Dobronića 1. prosinca 1938. nastupio u ulozi Marka. Tu „muzičko-scensku liriku“, kako ju je autor nazvao, postavili su na scenu Baranović i redatelj Marko Fotez.¹⁸² „Dostojanstveni lik strogoga i sredjenoga seoskog gazde Marka Jelića opet je donio g. Križaj na onaj impresivan način, kako on već umije kod ovakovih pojava.“¹⁸³ Na repertoar se vratio *Boris Godunov* s novim Dimitrijem – Josipom Gostičem. I završila je 1938. godina.

Početak veljače 1939. u *Prodanoj nevjesti* gostovala je slavna češka sopranistica Jarmila Novotná (1907-1994). „Kecal Josipa Križaja spada među njegove najuspjelije kreacije. On je donio ovog ženidbenog posrednika s mnogo neodoljive komike“, pisao je *Jutarnji list*.¹⁸⁴ U veljači 1939. uprizorene su u kratkom razmaku dvije prve hrvatske izvedbe stilski i vremenski vrlo različitih djela. Prva je bila *Mudra lija* Leoša Janačeka koju su postavili na scenu Milan Sachs i Tito Strozzi. Nada Tončić¹⁸⁵ i Alda Noni¹⁸⁶ ostvarile su dvije izvanredne kreacije: Male lije i

Lisca, a „Josip Križaj u maloj ulozi Župnika dao je finu opservaciju iz života“.¹⁸⁷ Stražnicki piše da su „odlični bili g. Mirko- vić u velikoj ulozi šumara“ te „gg Božidar Vičar kao učitelj i Križaj u ulozi župnika, pointirajući s jetkom ironijom pojedina karakteristična mjesta svoga govora“.¹⁸⁸

Uloga Buonafede na prvoj hrvatskoj izvedbi opere *Život na mjesecu* Josepha Haydna bila je ipak nešto novo u bogatoj Križajevoj karijeri. Boris Papandopulo i Tito Strozzi okrenuli su se klasici, što je uvijek bio riskantan potez u hrvatskom opernom životu. No „g. Križaj dao je vanredno uspješnu kreaciju bogatog trgovca Buonafede-a u Veneciji, gdje se – kao i većina Goldonijevih scenskih djela – odigrava ova opera *buffa*. U svim svojim pojedinačnim crtama bila je glumački i pjevački uvjerljivo prikazana figura tog proračunanog tvrdoglavca, nemilosrdnoga a opet smiješnoga u ulozi zaljubljenog starog kukavice i lakovjernog lude“.¹⁸⁹ „Bio je upravo sjajan kao skorojević bez obrazovanosti, što lakovjerno prima pod gotov groš svaku šarlatanciju, koju mu serviraju pod vidom znanosti.“¹⁹⁰ U nanovo uvježbanoj *Pikovoj dami*, kojom je Baranović slavio 25. godišnjicu umjetničkog rada, s Josipom Gostičem u ulozi Hermana, „pjevački i scenski impozantno, upravo suvereno oblikovao je Josip Križaj ulogu Tomskog“.¹⁹¹ Nakon redovitih uskrasnih *Parsifala*, Križaj je „pojavom i karakterom Kralja dao crte od impozantne veličine“¹⁹² u *Aidi* sa Zinkom Kunc, koja je već nastupala u Metropolitanu s prezimenom svojega drugog supruga, glumca Predraga Milanova, i Mariom Šimencom.

I napokon je 20. svibnja 1939. uprizorena prva hrvatska izvedba Verdijeva *Don Carlosa*. Bio je to veličanstven trenutak koji su priredili dirigent Oskar Jozefović i redatelj Tito Strozzi, a realizirali Josip Križaj, Josip Gostič, Vilma Nožinić, Rudolf Župan, Aleksandar Griff i kao kruna, gošća iz Bečke državne opere, grčka mezzosopranistica Elena Nikolaidi (1909-2002). Lik španjolskoga kralja Filipa II. bio je opet idealna uloga za Križaja. „Već dugo nismo čuli pjevati g. Križaja u tako dobrom glasovnom raspoloženju u ulozi kralja Filipa. Snaga i plemeniti metal njegovog basa došao je osobito do izražaja u velikoj ariji 5. slike.“¹⁹³ „Lijepom broju svojih uspjeha Križaj može pribrojiti i ovog Filipa, koji je u petoj slici velikom arijom izazvao oduševljeni pljesak. Glumom i pjevanjem dao je relief toj skoro centralnoj figuri opere.“¹⁹⁴

Vjetrovi rata zapuhali su Europom. Pale su Čehoslovačka i Austrija, za nekoliko mjeseci Hitler će ući i u Poljsku. Jugoslavija još nije bila zahvaćena ratnim zbivanjima, ali rat se vrlo brzo širio.

smislom za scensko oblikovanje vrlo uspješno kreirala niz uloga lirsko-koloraturnog repertoara.

180 Ivan Brkanović, Nanovo uvježbana opera „Knez Igor“, *Hrvatski dnevnik*, 1. 10. 1938.

181 S. S., A. P. Borodin: Knez Igor, *Novosti*, 1. 10. 1938.

182 Fotez, Marko (1915-1976), hrvatski redatelj i književnik. Još u vrijeme studija angažira se 1933. u zagrebačkom Narodnom kazalištu kao volonter, a zatim se posvećuje režiji koju studira u raznim europskim središtima. Proslavio se vrhunskom scenskom obradom Držićeva *Dunda Maroja*, 1938. godine. Od 1940. bio je direktor Drame u Splitu, od 1942. u Osijeku, 1945. u Zadru, 1946. u Rijeci, od 1948. do 1953. redatelj u Beogradskom dramskom pozorištu. Jedan od osnivača i umjetničkih rukovoditelja Dubrovačkih ljetnih igara. Od 1967. direktor Drame u Splitu. Napisao je nekoliko opernih libreta, preveo niz drama i opera, pisao članke o kazalištu i osobito se istaknuo režijama djela hrvatske književne baštine.

183 S. S., Antun Dobronić: „Rkać“, *Novosti*, 7. 12. 1938.

184 Dr. B. I., Jarmila Novotna u „Prodanoj nevjesti“, *Jutarnji list*, 7. 2. 1939.

185 Tončić, Nada (1909-1998) završila je studij pjevanja na Muzičkoj akademiji u Zagrebu i 1933. debitirala. Od 1933. do 1963. bila je prvakinja zagrebačke Opere. Jedna od najomiljenijih hrvatskih opernih umjetnica. Na početku karijere osvajala je svježinom svojega lirsko-koloraturnog soprana koji je s vremenom postao mladodramski (*lirico spinto*), vrhunskom muzikalnošću i vrhunskom kreativnošću. Ostvarila je gotovo stotinu uloga, a mnoge ulaze u antologiju hrvatske glazbene scene – Manon, Cio-Cio-San, Violetta, Tatjana, Adriana Lecouvreur, Đula u *Eri s onoga svijeta*, Morana.

186 Noni, Alda (1916-2011) talijanski sopran. Nakon završenog studija pjevanja u Trstu i usavršavanja u Beču, 1937. debitirala je u Ljubljani i angažirana. Od 1938. do 1940. u Operi u Zagrebu, od 1940. do 1944. u Bečkoj državnoj operi, a nakon toga na najvećim svjetskim opernim scenama. Iznimno muzikalna i izvrsno školovana, svojim je lijepim glasom i s izrazitim

187 Dr. B. I., *Mudra lija*, *Jutarnji list*, 11. 2. 1939.

188 S. S., Leoš Janaček: *Mudra lija*, *Novosti*, 12. 2. 1939.

189 S. S., Joseph Haydn: „Život na mjesecu“, *Novosti*, 27. 2. 1939.

190 Dr. B. I., *Život na mjesecu*, *Jutarnji list*, 27. 2. 1939.

191 „Gesanglich und darstellerisch imposant, geradezu souverän gestaltet Josip Križaj die Partie des Tomski.“ Milan Majer, Neueinstudierung von Čajkovskis „Pique Dame“, *Morgenblatt*, 12. 3. 1939.

192 S. S., G. Verdi: *Aida*, *Novosti*, 18. 4. 1939.

193 C-in, Prva izvedba Verdijevog „Don Carlosa“, *Večer*, 22. 5. 1939.

194 S. T., „Don Carlos“, *Hrvatska straža*, 21. 5. 1939.

Baranović je iz prkosa vratio na repertoar *Libušu*, češku nacionalnu operu. Iskoristio je priliku što mu je na raspolaganju za naslovnu ulogu bila Zinka Kunc-Milanov, a „najbolji je bio u ovom ansamblu g. Križaj kao Lutobor, koji je svojim sonornim basom najbliži bio kremen-glasu gdje Zinke Kunc-Milanov i tako najbolje pristao u kondenziranost ove Smetanine svečane narodne opere“.¹⁹⁵ Bio je „kao stvoren za tu ulogu časnog starca, a koja zahtijeva snažan glas i dobru igru“.¹⁹⁶

SEZONE 1939./1940. I 1940./1941.

Na početku nove sezone, sredinom lipnja 1939., Baranović i Margareta Froman nanovo su uvježbali *Evgenija Onjegina* s ing. Nikolom Cvejićem u naslovnoj ulozi i Nadom Tončić, koja je dala vrhunsku kreaciju Tatjane. „Svi su dali svoj ozbiljni doprinos pomnom uspjehu izvedbe, naročito g. Križaj stalozemnom otmjenošću zrele svoje umjetnosti.“¹⁹⁷ „Što se može načiniti iz jedne male uloge i koliko se može u nju unijeti pokazao je g. Križaj kao knez Gremin, koji je oduševio slušaoce.“¹⁹⁸ Potkraj godine nanovo je uvježban i *Nikola Šubić Zrinski*. „Čudo ponovnog uskrsnuća“ ostvario je Krešimir Baranović, a „izvanredni suradnik“ bio mu je Tito Strozzi. Rudolf Župan pjevao je naslovnu ulogu, a partneri su mu bili Vilma Nožinić, Nada Tončić, Gustav Remec¹⁹⁹ i Josip Gostič. U toj, jednoj od najboljih realizacija popularne Zajčeve opere u hrvatskom kazalištu, „Josip Križaj bijaše moćno i jedinstveno izradjen Sulejman, čija je umjetnička kreativnost fascinirala“.²⁰⁰

Baranović se bližio kraju svojega direktorskog mandata. Početkom ožujka pružio je izvrsnom korepetitoru i dirigentu Radi Iveliju²⁰¹ i redatelju Marku Fotezu priliku da realiziraju prvu hrvatsku izvedbu komične opere *Tajni brak* Domenica Cimarose. Karolinu je pjevala buduća svjetska zvijezda, mlada Alda Noni, tada na početku karijere. „Josip Križaj imao je u ulozi grofa Robinsona priliku da razvije svoje veliko kazališno

iskustvo. Njegov grof Robinson bio je sjajni tip lovca miraza, punog samopouzdanja.“²⁰² A „da je g. Križaj kao prosac grof Robinson u neku ruku prethodnik i uzor baruna Ochs von Lerchenaua iz R. Straussova ‘Kavalira s ružom’, u svim svojim scenama dominira kao centralna figura, ne bi trebalo ni posebno isticati. Jednako velik umjetnik u svojim visokodramatskim kao i u buffo ulogama, on kreira s nepogrješivim osjećajem za stil i mjeru.“²⁰³

Poslije predstave *Tajnog braka*, 18. travnja 1940. Krešimir Baranović razriješen je dužnosti ravnatelja Opere, a na njegovo mjesto dolazi Stanislav Stražnicki. Križaj je otpjevao svoje uskrsne Gurnemanze, a Parsifala je pjevala tenorska zvijezda u usponu – Josip Gostič. Nizale su se *Prodana nevjesta*, *Aida*, *Boris Godunov*, *Pikova dama*, *Tajni brak*, *Don Carlos*, *Ero s onoga svijeta*, *Porin*, *Evgenij Onjegin* i početkom sljedeće sezone, potkraj rujna 1940., zagrebačka Opera ponudila je publici apsolutni novitet – operu *Plamen* Ottorina Respighija. Baranović je dirigirao, Strozzi režirao, a scenska rješenja uobličio je slavni ruski scenograf, tada prvi scenograf i kostimograf Scale, Nikolaj Benois (1901-1988). „Josip Križaj ostvario je Biskupa s dostojanstvom.“²⁰⁴ Potkraj godine bila je prva hrvatska izvedba Smetanine opere *Tajna*, u kojoj je „Malinu – gradskog vijećnika pjevao Josip Križaj, koji je muzikalno i glumački ovu ulogu iznio u vrlo lijepom ostvarenju“²⁰⁵ i „donio zaobljeno, punovrijedno umjetničko ostvarenje“.²⁰⁶

Kraj siječnja 1941. donio je „najveći muzički događaj sezone“, kakvim je izvedbu Verdijeva *Requiem*a, u povodu 40. godišnjice skladateljeve smrti, proglasio Ivan Brkanović i pisao: „Bas Josip Križaj bio je mjestimično baršunasto mek, a mjestimično pun strahovite prijetnje, pa je ovaj umjetnik sa mnogo ukusa i znanja ostvario intencije teksta i glazbe.“²⁰⁷

195 C-in, Zinka Kunc-Milanov kao Libuša, *Večer*, 26. 6. 1939.

196 Z. Š., Smetanina opera „Libuša“, *Hrvatski dnevnik*, 26. 6. 1939.

197 Dr. B. Š., Nanovo uvježban „Evgenij Onjegin“, *Jutarnji list*, 19. 9. 1939.

198 S. S., Vrlo uspjela umjetnički sjajna predstava nanovo uvježbanog „Evgenija Onjegina“, *Novosti*, 19. 9. 1939.

199 Remec, Gustav (1900-1972), tenor. Od 1919. do 1933. bio je istaknuti nogometaš zagrebačkih klubova *Građanski* i *Concordia*. Prevladala je ljubav prema pjevanju pa je 1932. debitirao u opereti *Viktorija* Pála Ábraháma. Nastavio se školovati i 1936. nastupio je u *Madame Butterfly*. Zatim je otišao u Dresden, no 1939. vratio se u Zagreb i ostvario nekoliko velikih uloga lirskog repertoara. Kao simpatizer ustaškog režima, poslije rata otišao je u Prag i u sezoni 1947./1948. bio je član Národnog divadla. No njegova se karijera nije razvijala, bližila se kraju. Godine 1959. nastanio se u Nürnbergu u kojemu je i umro.

200 A. R., Zajčev „Nikola Šubić Zrinjski“ nanovo uvježban je sjajna predstava, *Novosti*, 24. 12. 1939.

201 Ivelio (Ivellio), Rade (1902-1947), dirigent. Studij dirigiranja završio je 1922. na Muzičkoj akademiji u Zagrebu i odmah je angažiran u Narodnom kazalištu kao operni korepetitor i dirigent operete, od 1938. i kao dirigent opere. Od 1941. do 1943. bio je ravnatelj Opere u Osijeku, a onda opet u Zagrebu.

202 Dr. B. I., Domenico Cimarosa „Tajni brak“, *Obzor*, 8. 3. 1940.

203 Oton Orešković, „Tajni brak“, *Zagrebački list*, 8. 3. 1940.

204 Milan Majer, Ottorino Respighi „Die Flamme“, *Morgenblatt*, 30. 9. 1940.

205 Ivan Brkanović, „Tajna“ Bedricha Smetane, *Novosti*, 18. 12. 1940.

206 „...gab eine in sich abgerundete vollwertige künstlerische Leistung“, M. M., Bedrich Smetana „Das Geheimnis“, *Morgenblatt*, 15. 12. 1940.

207 Ivan Brkanović, Najveći muzički događaj sezone, *Novosti*, 30. 1. 1941.

Ostali solisti bili su Vilma Nožinić, Anka Jelačić²⁰⁸ i Josip Gostić. Dirigirao je Baranović, sudjelovali su zbor „Lisinski“ i zbor Opere, svirala Zagrebačka filharmonija. I *Don Carlos* je 31. siječnja 1941. bio dio obilježavanja Verdijeve godišnjice. „Filipa II. pjevao je Josip Križaj. Već smo prilikom prve slike trećeg čina spomenuli kreativnu snagu njegove umjetnosti. Još treba napomenuti uvjerljivost i neposredno djelovanje psihološki krasno ostvarene scene sukoba s infantom u drugom činu.“²⁰⁹

Oskar Jozefović imenovan je ravnateljem novouspostavljene Opere u Narodnom kazalištu u Splitu. Kao prvu predstavu odabrao je *Nikolu Šubića Zrinjskog*, režiju povjerio Titu Stroziju, a naslovnu ulogu Anti Marušiću,²¹⁰ koji će, prema mnogim mišljenjima, postati najveći interpret toga lika poslije Drugoga svjetskog rata. Iz Zagreba su došli i Nada Tončić, Anatol Manoševski²¹¹ i Dragutin Šoštarko.²¹²

Jedno je razdoblje završilo – 10. travnja 1941. uspostavljena je Nezavisna Država Hrvatska.

208 Jelačić, Anka (1909-1968), mezzosopran. Završila Učiteljsku školu u Osijeku i pohađala srednju Muzičku školu u Zagrebu. Debitirala je 1933. kao Ivanica u operi *Adel i Mara* Josipa Hatzea. Od 1934. do 1937. članica beogradske Opere, od 1937. do 1941. zagrebačke, od 1941. do 1945. bečke Volksopere. Od 1945. do odlaska u mirovinu 1965., s dvogodišnjim prekidom od 1948. do 1950. u Beogradu, opet je bila članica zagrebačke Opere. Osobito poznata kao Carmen.

209 Ivan Brkanović, „Don Carlos“ kao svečana predstava povodom 40-godišnjice smrti Giuseppea Verdija, *Novosti*, 4. 2. 1941.

210 Marušić, Ante (1911-1996), bariton. Pjevanje je učio u Milanu i Splitu, u kojemu je 1932. debitirao u opereti *Boccaccio*. Bio je operni prvak u Splitu, Zagrebu i Skoplju. Pjevač iznimnih glasovnih kvaliteta (pjevao je od Rossinijeva Figara do Gounodova Mefista) i izrazite kreativnosti, izvanredne scenske pojave i neobične sugestivnosti. Ostvario je nezaboravne kreacije, poglavito likova iz repertoara dramskog baritona. Nastupao je i u drami. Poznati su njegovi Zrinjski, Scarpia, Amonasro, Gérard, Barnaba, Hasanaga...

211 Manoševski, Anatol (1901-1983), tenor ruskog podrijetla. Studirao na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Od 1926. član zagrebačke Opere. Potom odlazi u Osijek i Ljubljanu. Od 1946. član Opere u Rijeci. Ostvario je stotinjak uloga pretežito lirskog karaktera.

212 Šoštarko, Dragutin (1907-1982), bariton. Zahvaljujući svojem “rijetko lijepom, naravnom, dotjeranom, baršunastom, sočnom i opsežnom glasu i osjećajnim interpretacijama” (Vladimir Ciprin), stekao je popularnost još dok je radio kao bravarski pomoćnik. Kao već poznat i priznat pjevač, ozbiljno se posvetio glazbeno-pjevačkom studiju i radu na glumačkom usavršavanju. Gostovao je sa slavnim Beniaminom Giglijem po Južnoj Americi, a poslije Drugog svjetskog rata djelovao je u SAD-u.

Josip Križaj kao Velimir na obnovljenoj izvedbi opere *Ljubav i zloba*, HNK Zagreb, 4. 4. 1946.

ZAGREB 1941. — 1957.

OD TRAVNJA 1941. DO KRAJA SEZONE 1944./1945.

Dan poslije proglašenja Nezavisne Države Hrvatske, Josip Križaj pjevao je svojega slavnog Gurnemanza u *Parsifalu* u svojoj režiji, pod ravnanjem Krešimira Baranovića. Interpreti Parsifala, Amfortasa, Klingsora i Titurela ostali su isti kao godinu dana prije – Josip Gostič, Rudolf Župan, Pajo Grba i Aleksandar Griff, ali Ančica Mitrović nije više pjevala Kundry. Velika umjetnica bližila se kraju karijere, a tada se ne može više pjevati tako iznimno zahtjevna uloga kao što je Kundry. Zamijenila ju je gotovo dvadeset godina mlađa Marijana Radev.¹ I to s uspjehom. Dana 7. lipnja praizvedena je opera hrvatskog skladatelja – *Adelova pjesma Ive Paraća*,² ali u njoj Križaj nije sudjelovao. Novi član Opere Milan Pichler³ pjevao je 13. lipnja prvi put Zrinjskog u Zagrebu i naišao je na lijep prijam. Mjesec dana poslije smrti Milke Trnine (18. svibnja), održana je 20. lipnja svečana priredba njoj u spomen. Dirigirao je Lovro Matačić, a Križaj je, naravno, pjevao Wotanov oproštaj i čar vatre.

- 1 Radev, Marijana (1913-1973), mezzosopran. Pjevanje je studirala na Muzičkoj akademiji u Zagrebu i usavršavala se u Trstu, u kojemu je 1937. debitirala kao Marina u *Boristu Godunovu*. U Zagrebu je prvi put nastupila 1938. kao Santuzza u *Cavalleriji rusticani* i trajno ostala povezana sa zagrebačkom Operom, premda je stalna članica bila samo od 1941. do 1955. Zahvaljujući širokoj općoj i glazbenoj kulturi, vrhunskoj muzikalnosti i izrazitom dramskom temperamentu, svojim je tamnim mezzosopranom ostvarila galeriju nezaboravnih likova. Kao Carmen obilježila je hrvatsku opernu reprodukciju, a njoj su se divili i šire, od Covent Gardena do pariške Opére Comique. Dala je velik doprinos izvedbi djela hrvatskih autora. Gostovala je u milanskoj Scali, na festivalu Maggio Musicale Fiorentino i drugim glazbenim središtima. Bila je vrhunska interpretkinja popijevke i vokalno-orkestralnih djela (što je zabilježeno i na pločama DGG-a).
- 2 Parać, Ivo (1890-1954), skladatelj. Glazbenu naobrazbu stekao je na Konzervatoriju u Pesaru. Doticaj s talijanskom kulturom i umjetnošću snažno je na njega djelovao pa je dugo bio pod utjecajem talijanske glazbe, posebno njezine melodike (ciklus *Musiche Pascoliane*). Ali postupno je sve više upijao i obilježja izvorne hrvatske glazbe i stvarao djela na tom ishodištu. Najbolji primjer toga usmjerenja je opera *Adelova pjesma*. Svoj istančan smisao za melodiku pokazao je kao autor vokalne lirike, popijevke i zborova.
- 3 Pichler (Pihler), Milan (1897-1981), bariton. Pjevanje je učio u Zagrebu i Beču. Debitirao je 1919. u Osijeku kao Marcello u *La Bohème*. Solist Opere HNK-a u Osijeku od 1919. do 1927., Opere Narodnog pozorišta u Beogradu od 1927. do 1941., u Hrvatskom državnom kazalištu u Zagrebu od 1941. do 1945. i u Narodnom kazalištu u Rijeci od 1946. do 1959. Pjevač vrlo dobrih vokalnih kvaliteta, s naglašenim smislom za interpretaciju, ostvario je niz dojmljivih kreacija, poglavito u repertoaru dramskog baritona.

Na početku nove sezone Jakov Gotovac i redatelj Tito Strozzi obnovili su *Moranu* s Nadom Tončić u naslovnoj ulozi, a 1. studenoga 1941. Baranović i Branko Gavella obnovili su *Ukletog Holandeza* s Rudolfom Županom u naslovnoj ulozi, Vilmom Nožinić i Pavlom Marionom Vlahovićem. *Novi list* piše da se „od pjevača istaknuo svojom suverenosti g. J. Križaj kao Daland, koji je tu ulogu već i prije u Zagrebu pjevao“.⁴ U siječnju 1942. Boris Papandopulo i Marko Vušković kao redatelj obnovili su *Toscu* s Vilmom Nožinić u naslovnoj ulozi. Pichler je pjevao Scarpiju i sve je više nastupao. A Križaj sve manje. Od obnove *Holandeza* do obnove *Ere s onoga svijeta* u travnju 1942. otpjevao je šesnaest predstava operâ *Ukleti Holandez*, *Ero s onoga svijeta*, *Rigoletto*, *Seviljski brijač* i *Parsifal*, koju je preuzeo Matačić. Izvedbu je uvelike hvalio kritičar *Njemačkih novina*.⁵ Kazališni pogon nastavio se i u ratnim okolnostima, ali u njemu nije bilo mjesta za velike Križajeve uloge. A za Wagnerov repertoar nije bilo novca. U te četiri ratne godine, uz *Holandeza* je izvedeno još samo *Rajmino zlato*. A nije bilo ni nasljednice Ančice Mitrović za ulogu Brünnhilde.

Nova kazališna uprava usmjerila je sve snage da predstavi hrvatsku opernu umjetnost u inozemstvu. I 18. travnja 1942. obnovljeni *Ero* u podjeli uloga kakva se više nije ponovila, bio je najpogodniji za veliko gostovanje u Italiji. Gotovac je, naravno, dirigirao, Strozzi režirao, a solisti su uz Križaja bili: Marijana Radev, Nada Tončić, Josip Gostič i Milan Pichler. Završno kolo vodili su Ana Roje⁶ i Oskar Harmoš. Osvježene su scenografija Marijana Trepšea i koreografija Margarete Froman. I *Ero* je od 25. do 30. travnja predstavljen publici Teatra La Fenice u Veneciji, Teatra Comunale u Firenci, u sklopu festivala Maggio Musicale Fiorentino, i Teatra Reale dell' Opera u Rimu. Čitajući mnoge osvrte iz talijanskog tiska, koji je hr-

- 4 Dr. H.[ubert] P.[ettan], „Ukleti Holandez“, *Novi list*, 4. 11. 1941.
- 5 Sepp Lenz Tauschmann, Weihevoller Parsifal unter Matačić' Leitung, *Deutsche Zeitung in Kroatien*, 8. 4. 1942. Opširnije u poglavlju *Wagner*.
- 6 Roje, Ana (1909-1991), plesačica, koreografkinja i baletna pedagoginja. Prvi je put nastupila na sceni 1926. na premijeri operete *Kraljica lopte* Ive Tijardovića. Školovala se kod Nikolaja Legata (1869-1937) na Visokoj baletnoj školi u Londonu. Sa svojim budućim suprugom Oskarom Harmošem (1911-1992), od 1928. priređivala je samostalne koncerte i bila pedagoginja u trupama *Ballets Russes*. Od 1941. vodila je s Harmošem Balet u zagrebačkom kazalištu i bila primabalerina. Od 1953. do 1959. imala je vlastitu Baletnu školu u Kaštel Kambelovcu i bila primabalerina i direktorica Baleta u Splitu. Od 1959. podučavala je na svojoj Baletnoj školi u Bostonu i vodila ljetne tečajeve na Bermudima, od 1970. ponovo s Harmošem vodila vlastitu Baletnu školu u Primoštenu. Iznimno izražajna i snažna glazbeno-scenska osobnost, ostvarila je najbolje uloge u Harmoševim koreografijama. Kao pedagoginja, nastavljajući Legatovu tradiciju ruskog baleta, odgojila je mnoge umjetnike koji djeluju po cijelom svijetu.

Nastup Josipa Križaja u ulozi Wotana u obnovljenom *Rajninom zlatu* u Hrvatskom državnom kazalištu u Zagrebu, 13. 2. 1943.

vatski opširno prenosio, razabire se da je to gostovanje značilo velik uspjeh djela, autora i ansambla.

Nisu prošla ni dva mjeseca, a praižvedba *Sunčanice* Borisa Papandopula 13. lipnja 1942. otkrila je buduću umjetnicu svjetskoga glasa, jednu od najvećih koje smo uopće imali – Srebrenku Jurinac⁷ koja još nije bila navršila ni 21 godinu. Debitirala je mjesec dana prije kao Mimì u *La Bohème*. A mjesec dana poslije, u srpnju je prvi put u Zagrebu nastupila u istoj ulozi i godinu dana mlađa Dragica Martinis,⁸ tada članica Opere u Stuttgartu, jer za nju zagrebačka Opera nije bila pokazala zanimanje. Za Križaja nije bilo mjesta na tim dvama vrlo važnim nastupima, kao ni na praižvedbi *Sunčanice*, obnovi *Turandot* u srpnju, na premijeri *Adriane Lecouvreur* u listopadu, obnovi *Ljubavnog napitka* u studenome, ni u obnovljenoj operi *Dorica pleše* u prosincu, iako je *Hrvatski narod* najavio da će upravo u toj operi proslaviti 35 godina umjetničkog rada. List je pisao: „Ono što je danas najvrednije i za svečara i za občinstvo, čiji je ljubimac ostao sve do danas, je svježina i nosivost njegovog sočnog i zaobljenog glasa. Njegov bas odaje sve značajke majstorskog pieva, njegov glas moćan je izraziti sve osjećaje koje traži uloga. A osjećajnost i temperament su poznate odlike ovog našeg pjevača. U takvim sretnim okolnostima za jednog pjevača i jubilarca nema ljepše

- 7 Jurinac, Srebrenka (Sena) (1921-2011), sopran. Debitirala je na trećoj godini studija, 1942., kao Mimì u *La Bohème*. Slijedila je naslovna uloga na praižvedbi *Sunčanice* Borisa Papandopula te niz drugih. Oktavijan Miletić povjerio joj je 1943. lik grofice Sidonije Erdödy u filmu *Lisinski*; 1944. otišla je u Beč i prvi put javno nastupila u siječnju 1945. u koncertnoj izvedbi *Nikole Šubića Zrinjskog* pod ravnanjem Lovre pl. Matačića za austrijski radio. Prvi nastup na sceni bio joj je 1. svibnja 1945., kad je sovjetski komandant Beča zapovjedio da se Praznik rada proslavi izvedbom Mozartova *Figarova pira*, u kojemu je pjevala Cherubina. Već je 1949. pjevala u Scali, Glyndebourneu, Edinburghu, Parizu, Covent Gardenu i na festivalu Maggio Musicale Fiorentino. Slijedile su Salzburške i Bayreuthske svečane igre. Postala je jedna od najsajnijih zvijezda Bečke državne opere u kojoj je posljednji put nastupila 1982. U 38 godina djelovanja u njoj, ostvarila je 47 uloga i dobila naslov austrijske komorne pjevačice. Svjetske domete postigla je poglavito u djelima Mozarta i Richarda Straussa. Istodobno je nje govala i koncertnu djelatnost. Snimala je za Philips, Electrolu, Columbiju, HMV, DGG, DECCU, RCA, EMI, RAI. Engleski muzički pisac i kritičar BBC-a Alan Blyth u Orreyevoj *The Encyclopedia of Opera* opisuje ju kao “jednog od najatraktivnijih soprana poslije Drugog svjetskog rata”.
- 8 Martinis, Dragica (Carla) (1922-2010), debitirala je 1942. u Zagrebu kao Mimì u *La Bohème*. Od 1943. do 1951. prvakinja zagrebačke Opere, a od 1951. do 1961. prvakinja i komorna pjevačica Bečke državne opere. *Lirico-spinto* sopran prekrasne boje, velike muzikalnosti, iznimne senzibilnosti i topline u izrazu, ostvarila je nekoliko nezaboravnih kreacija, poglavito u Verdijevim i Puccinijevim operama. Njezine Desdemona u *Otelli* na Salzburškim svečanim igrama 1951. pod ravnanjem Wilhelma Furtwänglera i Aida u Beču 1951. pod ravnanjem Herberta von Karajana (obje objavljene na CD-u) ulaze u povijest svjetske operne reprodukcije. Ranih pedesetih godina 20. stoljeća bila je jedna od najvećih opernih zvijezda. Smatrali su je „najljepšim glasom na svijetu“. Nastupala je u premijernim produkcijama na velikim pozornicama, uključujući i Scalu, snimila dva recitala. Zbog obiteljske tragedije povukla se sa scene.

čestitke nego takova iskrena priznanja i kritike občinstva pa je sigurno da će taj njegov glas sa svim svojim vrijednim značajkama i dalje ostati vjeran i pjevaču a tako i občinstvu koje obilato nagradjuje svog ljubimca odobravanjem i na otvorenoj pozornici. Ovaj svoj značajan jubilej proslavit će Josip Križaj sutra prigodom izvedbe obnovljene Odakove medjimurske narodne opere 'Dorica pleše'.⁹ Opera je obnovljena 13. prosinca, ali u njoj Križaj nije pjevao. Mladi Tomislav Neralić, koji je debitirao 1939. kao Redovnik u *Don Carlosu*, počeo je preuzimati manje basovske uloge, a Aleksandar Griff pjevao je svoj standardni repertoar. Za Križaja nije bilo mjesta ni na premijeri duhovne muzičke igre *Božićna radost* suvremenog talijanskog skladatelja Nina Cattozza (1886-1961). On je pjevao Don Basilija, Collinea, gazdu Marka, Dalanda, Sulejmana i Sveslava.

A onda je u ožujku 1943. u povodu 60. godišnjice Wagnerove smrti obnovljeno *Rajnino zlato*. Dirigirao je Matačić, režirao Tito Strozzi, angažiran je bio gotovo cijeli solistički ansambl. U osvrtu na izvedbu, Ivan Brkanović u *Hrvatskom narodu* na prvo mjesto stavlja Križaja¹⁰ i piše vrlo pohvalno o kreaciji Ivana Francla¹¹ u ulozi Logea. Kad je mjesec dana poslije u ulozi Fricke gostovala Gjurgja Milinković,¹² tada članica Bavarske državne opere u Münchenu, posve prirodno nju stavlja na prvo mjesto, a zatim piše o Križaju: „Osim toga treba još istaknuti tvorbu Josipa Križaja, također krasnu i s mnogo uvjerljivosti izradenu, stilski fino proosjećanu i iznešenu. Taj glas topao i mek zna u momentima izraziti obilje srčbe, biesa i strasti, i tako u potpunosti izraditi dramatičnost momenta.“¹³ U travnju je izveden za Uskrs obvezni *Parsifal* i Ivan Brkanović bio je pun pohvale za cijelu izvedbu.

9 Jubilej opernog pjevača Josipa Križaja. 35 godina umjetničkog rada prvaka Hrvatske državne opere. *Hrvatski narod*, 13. 12. 1942.

10 Opširnije u poglavlju *Wagner*.

11 Francl, Ivan (1907-1987), tenor, zatim bariton, slovenskog podrijetla. Pjevanje je učio na zagrebačkoj Muzičkoj akademiji. Usavršavao se u Ljubljani, gdje je 1933. debitirao kao Cavaradossi u *Tosci* i dobio stalni angažman. Pjevao je vrlo širok repertoar lirskog i dramskog tenora. Prvi je u Sloveniji pjevao *Eru*, i to vrlo često. Kao *Ero* je prvi put nastupio 1938. u Zagrebu. Od 1943. do odlaska u mirovinu 1969. bio je stalni član zagrebačke Opere, kao dramski tenor do 1945., a zatim kao dramski bariton. Vrlo muzikalan i impresivna izraza, dobre dikcije, žive i uvjerljive glume, lijepa stasa, s velikim je uspjehom tumačio izrazito dramske likove, ali i uloge s primjesom komike. Ostvario je 147 uloga u tenorskom i baritonskom repertoaru.

12 Milinković, Gjurgjica, Gjurgja (Georgine von, Jiřina) (1913-1986), mezzosopran. Diplomirala na Muzičkoj akademiji u Zagrebu i 1935. debitirala kao *Erda* u *Rajninu zlatu*. Od 1937. do 1940. članica Gradske opere u Zürichu, od 1940. do 1945. Državne opere u Münchenu, od 1945. do 1948. Smetanina kazališta u Pragu i od 1948. do 1968. Bečke državne opere. Komorna pjevačica u Münchenu i Beču. Osobito se istaknula kao interpretkinja likova R. Wagnera i R. Straussa, ali i Bizetove *Carmen* i Verdijevih *Eboli* i *Amneris*. Pjevala je na Bayreuthskim i Salzburškim svečanim igrama, u Covent Gardenu i u Scali. Glas joj je zabilježen na snimkama tvrtki Philips i Melodram.

13 Ivan Brkanović, Gostovanje Gjurgje Milinković u „Rajninu zlatu“, *Hrvatski narod*, 19. 3. 1943.

U svibnju 1943. ansambl Opere krenuo je na svoje drugo veliko gostovanje – u Operu grada Beča. Izveo je *Nikolu Šubića Zrinskog* i *Eru s onoga svijeta*. Križaj je sudjelovao u objema predstavama. *Zrinskim* je dirigirao Lovro von Matačić, Milan Pichler pjevao je naslovnu ulogu, Vilma Nožinić i Vera Grozaj¹⁴ pjevale su *Evu* i *Jelenu*, Josip Gostić i Ivan Francl Juranića i Sokolovića. U *Eri* je Gostić pjevao *Miću*, Marijana Radev i Nada Tončić *Domu* i *Đulu*, Milivoj Kučić¹⁵ mlinara *Simu*. I to je gostovanje u bečkom tisku lijepo primljeno i ispraćeno. Dva mjeseca poslije povratka iz Beča, operni ansambl izveo je prvi put u Hrvatskoj operu *Kolumbo* njemačkog skladatelja Wenera Egka (1901-1983), skladanu 1933. za izvedbu na radiju i 1942. prerađenu za izvedbu na sceni. Početkom sezone 1943./1944. obnovila se *Madame Butterfly*, a Križaj je nastupao u *Zrinskom*, *Eri*, *Plamenu* i *Seviljskom brijacu* do obnovljene *Prodane nevjeste* pod ravnanjem Jakova Gotovca, u režiji Margarete Froman, u kojoj su Nada Tončić i Ivan Francl pjevali *Maricu* i *Janka*, a Križaj je bio antologijski, neponovljivi *Kecal*. Na reprizi su *Srebrenka Jurinac* i *Josip Gostić* bili zaljubljeni mladi par.

Kazališni pogon je posustajao, repertoar se sužavao. Bljesak obnove *Gioconde* u siječnju 1944., proslava 25. godišnjice umjetničkog rada Milana Pichlera u *Figarovu piru*, u kojemu je *Srebrenka Jurinac* pjevala *Groficu*, i gostovanje rumunjske sopranistice Lucije Bercescu Turcanu u *Aidi*, u kojoj je Križaj pjevao *Ramfisa*, a Gostić *Radamesa*, bili su važniji događaji prvoga tromjesečja. Bučno je najavljena obnova *Porina* 10. travnja 1944. u glazbenoj obradbi Borisa Papandopula (dirigirao je Đuro Vaić¹⁶) i dramaturškoj obradi *Vojmila Rabadana*¹⁷ koji je predstavu i režirao, u odličnoj podjeli uloga: *Pavao Grba*, *Vilma Nožinić*, *Josip Gostić*, *Nada Tončić*. Križaj je opet donio

14 Grozaj, Vera (1911-1986), sopran. Studij pjevanja završila na Muzičkoj akademiji u Zagrebu i debitirala 1934. u Narodnom kazalištu kao *paž* u Gounodovoj operi *Giulietta i Romeo*. Ubrzo je postala članica zagrebačke Opere i svojim savršeno tehnički vođenim, kristalno čistim lirskim sopranom, istančane muzikalnosti i primjernog fraziranja, bila je pojam plemenite usrdnosti i uzor posvemašnje pouzdanosti. S osobitim je uspjehom kreirala likove mladih, nježnih djevojaka.

15 Kučić, Milivoj (1905-1991), bariton. Pjevanje je učio na Muzičkoj akademiji u Zagrebu i debitirao 1928. kao *Papageno* u *Čarobnoj fruli*. Od 1933. do 1969. član zagrebačke Opere, u kojoj je ostvario mnoge lirske baritonske uloge, s osobitim uspjehom one s primjesom finog humora.

16 Vaić, Đorđe (Đuro) (1907-1951), dirigent. Studij kompozicije završio je na Muzičkoj akademiji u Zagrebu kod Krste Odaka. Dirigentsku karijeru počeo je 1931. u Narodnom kazalištu kao operetni dirigent. Postupno je počeo preuzimati standardni operni repertoar.

17 Rabadan, Vojmil (1909-1988), književnik, redatelj i prevoditelj. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu završio je studij starofrancuskog jezika i književnosti s doktoratom. Studirao u Parizu i Rimu. Dramaturg i redatelj novoosnovanog HNK-a u Splitu 1939. Poslije na istom položaju u Zagrebu. Pokrenuo je 1942. stalnu radiodramu u Zagrebu i 1948. obnovio Zagrebačko kazalište lutaka. Od 1955. bavio se režijom. Dramatizirao je i redigirao djela iz hrvatske književne klasike, scenske tekstove i operna libreta. Nekoliko ih je sam sastavio.

sjajnu kreaciju Sveslava.¹⁸ Antun Dobronić preradio je svoje- ga *Rkaća* u *Gorana* pod ravnanjem novog, mladog dirigenta Berislava Klobučara,¹⁹ a Pavao Grba opet je pjevao naslovnu ulogu. U svibnju je obnovljen *Faust*, u kojemu su se doslovce nadmetale dvije prekrasne Margarete – Srebrenka Jurinac i Dragica Martinis, a Mefisto je bio povjeren Milanu Pichleru koji je i od Rudolfa Župana preuzeo ulogu Holandeza u studenome 1944. U obnovljenom *Trubaduru* u rujnu 1944. Ferranda je pjevao novi, mladi bas Dragutin Bernardić²⁰ kojemu je Ivo Lhotka-Kalinski²¹ povjerio i važnu ulogu Dunda Maroja na praizvedbi svoje opere *Pomet, meštar od ženidbe* 31. listopada 1944. U prosincu je u *Šišmišu* oduševljavala Vera Misita kao gošća – Rosalinda.

Napokon je u veljači 1945. Križaj nastupio na jednoj obnovi: bila je to *Manon* pod ravnanjem Berislava Klobučara, s Josipom Gostićem u ulozi mladog Des Grieuxa, u kojoj su se također natjecale premijerna Nada Tončić i petnaest godina mlada Dragica Martinis. Opet je dobio izvrsne kritike. Napominjući da je „divno interpretirao Des Grieuxova otca“, kritičar u listu *Nova Hrvatska* piše: „Njegova gluma i njegov prekrasni glas čine savršenu cjelinu.“²² Istog je mišljenja Ivan

Brkanović koji uz pohvale upućene Josipu Gostiću za ulogu koju je „oblikovao plemenito i fino s potrebnim iskrenim proživljavanjem“, piše: „To isto valja ponoviti i za kreaciju Josipa Križaja te iztaknuti još onu dostojanstvenost, koju je znao dati liku Comte-a des Grieuxa – otca.“²³ U ožujku se nakon duljeg izbivanja vratio Rudolf Župan i oduševio svojim Amonasrom u *Aidi*. Nastupili su još Marijana Radev, Vilma Nožinić i Josip Gostić, a u ulozi Ramfisa sudjelovao je Josip Križaj. „Umjetničke kvalitete ovog našeg značajnog pjevača omogućuje ostvarenje svećenika kao izklesanog lika, hladan, nepristupačan, uzvišen, s vrlo mnogo ukusa iznešen. Sve osobine ove uloge bile su reljefno iztaknute, koliko u glumačkom, toliko u glasovnom pogledu“, pisao je Ivan Brkanović.²⁴

U travnju 1944. obnovljen je *Don Pasquale* pod ravnanjem još jednog mladog dirigenta – Mladena Bašića,²⁵ s Gregorom Radevom²⁶ u naslovnoj ulozi, 6. svibnja 1945. izveden je *Goran*. Križaj u tom razdoblju nije uvrstio na repertoar nijednu novu ulogu. Zadržao se na broju 113. Završen je Drugi svjetski rat, propala je Nezavisna Država Hrvatska. Jednom teškom i mračnom razdoblju došao je kraj.

OD 1945./1946. DO 1949./1950.

Svršetak rata i novi poredak dali su nov polet sada preimenovanom Hrvatskom narodnom kazalištu. Nakon što nije mogao kao Židov dirigitirati u vrijeme NDH, Milan Sachs vratio se za pult, i to svojom omiljenom, obnovljenom *Prodanom nevjestom*, 17. rujna 1945. Vratio se i slavni Josip Rijavec, koji u vrijeme rata nije htio nastupati, ali četiri godine nepjevanja ostavile su traga na glas više ne tako mladog pjevača – bilo mu je 55 godina. Bila je tu neuništiva Zlata Gjungjenac, koja je nastavila nizati uloge, i jedan od najvećih Vašeka zagrebačke Opere, Milan Šepec.²⁷ Naravno i nenatkriljivi Kecal

18 Opširnije u poglavlju *Sveslav*.

19 Klobučar, Berislav (1924-2014), jedan od najistaknutijih hrvatskih dirigenata, od 1943. do 1951. dirigent u zagrebačkoj Operi, od 1952. do odlaska u mirovinu 1993. u Bečkoj državnoj operi, u kojoj je ostvario više od 1100 nastupa dirigitirajući 53 opere. Od 1960. do 1971. bio je direktor Opere i Simfonijskog orkestra u Grazu, od 1972. do 1981. šef-dirigent Kraljevske opere u Stockholmu, od 1982. do 1988. ravnatelj Filharmonije u Nici. Gostovao je u velikim svjetskim opernim kućama (Scala, Metropolitan) i na festivalima (Salzburg, Bayreuth, Bregenz) te ravnao Bečkom i Berlinskom filharmonijom. Bio je član Švedske kraljevske glazbene akademije i dopisni član HAZU-a.

20 Bernardić, Drago (Dragutin) (1912-1996), bas. Studirao je pjevanje na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Umjetničku karijeru počeo je u karlovačkom Društvu *Zvonimir*. Od 1934. član Zagrebačkih madrigalista. Debitirao je 1938. u Operi Narodnog kazališta u Zagrebu. Od 1940. do 1943. angažiran je u Splitu i Osijeku, a od 1943. do odlaska u mirovinu 1972. član zagrebačke Opere. Tamni bas velike muzikalnosti, ostvario je više od 80 uloga komičnog i ozbiljnog karaktera. Na festivalu u Glyndebourneu pjevao je Sarastro u *Čarobnoj fruli*.

21 Lhotka-Kalinski, Ivo (1913-1987), skladatelj i pjevački pedagog, sin Frana Lhotke. Studij kompozicije i pjevanja (imao je baritonski glas) završio 1937. na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Usavršavao se u Rimu. Od 1951. do odlaska u mirovinu, 1981., profesor pjevanja na Muzičkoj akademiji u Zagrebu (od 1967. do 1979. pročelnik Pjevačkog odjela). Na početku stvaralačkog rada programni glazbenik. Poslije je počeo unositi elemente glazbenog folkloru. Najbolja ostvarenja dao je na području vokalne glazbe, u opernim jednočinkama na tekstove srpskog komediografa Branislava Nušića (1864-1938), komičnoj operi *Pomet, meštar od ženidbe* naglašene pjevnosti i komičnih ugođaja, dramskoj *Matija Gubec* s unošenjem ustaničkih napjeva te vokalom ciklusu *Balade Petrice Kerempuha*. U svojem je stvaralačkom razvoju došao do ekspresionizma uz primjenu dodekafonije s avangardnim postupcima, poput serijalnosti. Na tom je tragu opera *Svijetleći grad*.

22 -mk-, Sjajna izvedba opere „Manon“, *Nova Hrvatska*, 27. 2. 1945.

23 Ivan Brkanović, Massenet „Manon“, *Hrvatski narod*, 27. 2. 1945.

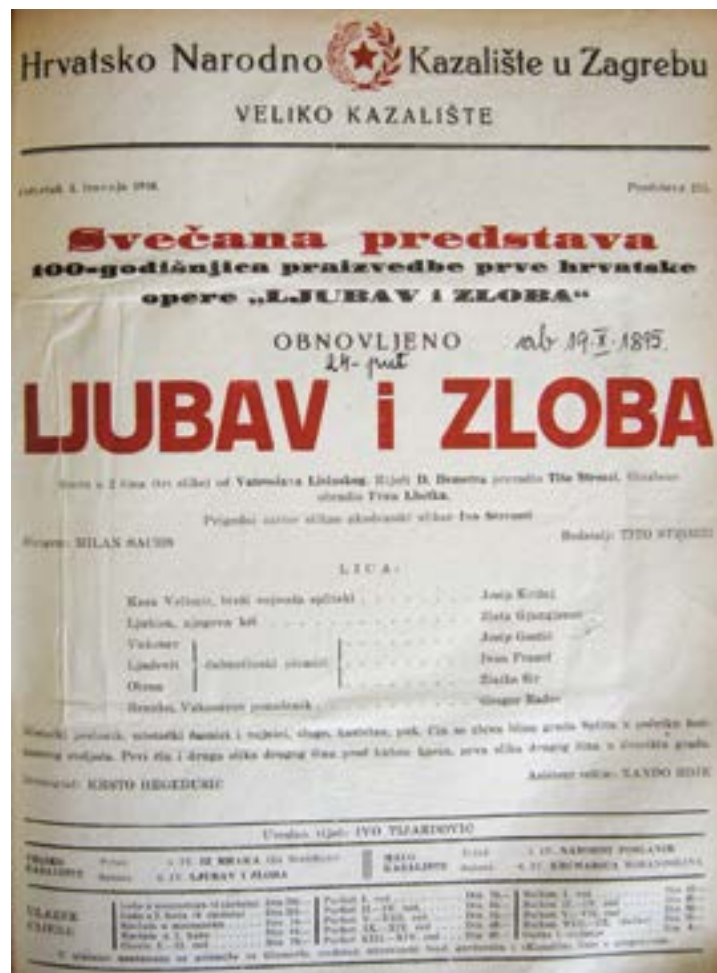
24 Ivan Brkanović, „Aida“, *Hrvatski narod*, 7. 3. 1945.

25 Bašić, Mladen (1917-2012), pijanist i dirigent. Nakon završenog studija glasovira na zagrebačkoj Muzičkoj akademiji, počeo je 1938. karijeru kao pijanist. Zatim je postao korepetitor, a od 1945. dirigent u Operi HNK-a u Zagrebu, od 1955. do 1958. njezin ravnatelj. Od 1959. do 1967. bio je ravnatelj Opere i Mozarteuma u Salzburgu, od 1968. do 1970. ravnatelj Opere u Splitu kojoj je bitno pridonio u punoj profesionalizaciji. Od 1970. do 1976. ravnatelj Zagrebačke filharmonije, od 1978. do 1990. Generalmusikdirektor (glavni glazbeni ravnatelj) u Mainzu. Dirigitirao je djelima standardnog repertoara, ali je kao direktor i kao dirigent zaslužan što je zagrebačka Opera hvatala korak sa svjetskom. Veliku je pažnju posvećivao njegovanju hrvatske glazbe. Za gramofonsku tvrtku Philips snimio je operu *Sadko* Rimski-Korsakova. Bio je izvrstan pratilac za glasovinom.

26 Radev, Gregor (1909-1986), bas bugarskog podrijetla, brat Marijane Radev. U Čehoslovačkoj je studirao strojarstvo, ali je istovremeno učio pjevanje na Konzervatoriju u Brnu, u čijoj je Operi od 1932. do 1935. djelovao kao izvanredni član. U Zagrebu je prvi put nastupio 1938. kao Končak u *Knezu Igoru*. Od 1940. do 1972. bio je član zagrebačke Opere. Iako je pjevao i neke glavne uloge, ostao je u sjećanju svojim doradenim i zaokruženim kreacijama manjih komičnih uloga.

27 Šepec, Milan (1891-1989), tenor. Nakon učenja pjevanja u Zagrebu i u Beču, debitirao je 1916. u Varaždinu i angažiran. U

Josipa Križaja. Do kraja godine *Prodana nevjesta* izvedena je je-danaest puta, a dobila je i novu protagonisticu – Dragicu Martinis. Bašić je obnovio *Soročinski sajam*, Sachs *Toscu*, u kojoj je uz Vilmu Nožinić, nakon kraće zabrane nastupanja, pjevao Josip Gostič u punom sjaju i opet pobudio iskreno oduševljenje. Sachs je obnovio i *Carmen* s Marijanom Radev i Josipom Gostičem. Na premijeri je Župan pjevao Escamilla, a na gostovanju u Istri nastupio je u toj ulozi Ivan Francl koji je promijenio fah, što je bila posljedica operacije grla. Od dramskog tenora postao je dramski bariton, i u tom će repertoaru ostvariti velike kreacije. Klobučar i Margareta Froman obnovili su u studenome *Werthera* s Gostičem i Zlatom Gjungenac, Đorđe Vaić obnovio je u siječnju 1946. D’Albertovu operu *U dolini*, s Križajem kao redateljem te Marijanom Radev i Mariom Šimencom u glavnim ulogama. Vaić je, u suradnji s Vladimirom Žedrinskim,²⁸ obnovio u veljači *Pikovu damu* s Gostičem, Županom i Franclom u ulogama Tomskog i Jeleckog i s mladom Dragicom Martinis kao Lizom. Sachs je u ožujku 1946. obnovio i *Jenufu* s Gostičem i Šimencom, Vilmom Nožinić i Zlatom Gjungenac. Križaj je pjevao malu ulogu Starješine. Istodobno su se nizale izvedbe *Prodane nevjeste*. Maricu je pjevala i Nada Tončić, a u ulozi Janka nastupao je mladi tenor Josip Šutej.²⁹ U povodu stote obljetnice praizvedbe prve hrvatske opere *Ljubav i zloba*, zagrebačka Opera u travnju 1946. ponovno ju je uvrstila na repertoar u glazbenoj obradi Frana Lhotke s prerađenim libretom Tita Strozija, koji ju je i režirao. Sachs je dirigirao, Gostič je pjevao Vukosava, Francl Obrena, Zlata Gjungenac Ljubicu, a „kneza Velimira dao je Križaj svojom poznatom kulturom glasa“.³⁰ Zagrebačka Opera otišla je u travnju na gostovanje u Rijeku. Križaj je pjevao Velimira u *Ljubavi i zlobi* s talijanskim naslovom *Amore e cattiveria*.³¹ Tisak navodi da se „pokazao u skladu sa svojim ugledom, mogli smo se diviti njegovim pjevačkim kvalitetama, još uvijek netaknutima, i njegovu interpretativnom umijeću koje proizlazi iz dugog i sjajnog iskustva“.³² Pjevao je i Kecala u *Prodanoj nevjesti* i predstavio se kao „izvrstan pjevač i izvrstan glumac

Nastup Josipa Križaja u ulozi Velimira u povodu 100. godišnjice izvedbe prve hrvatske opere *Ljubav i zloba*, HNK Zagreb, 4. 4. 1946.

Gostovanje Hrvatskog narodnog kazališta s operom *Ljubav i zloba* Vatroslava Lisinskog u Rijeci, 16. 4. 1946.

Zagrebu je prvi put nastupio 1919. u Nedbalovoj opereti *Poljačka krv* i do umirovljenja 1954. bio je član zagrebačke Opere. Ostvario je više od 80 operetnih i opernih uloga. Nastupao je i na filmu.

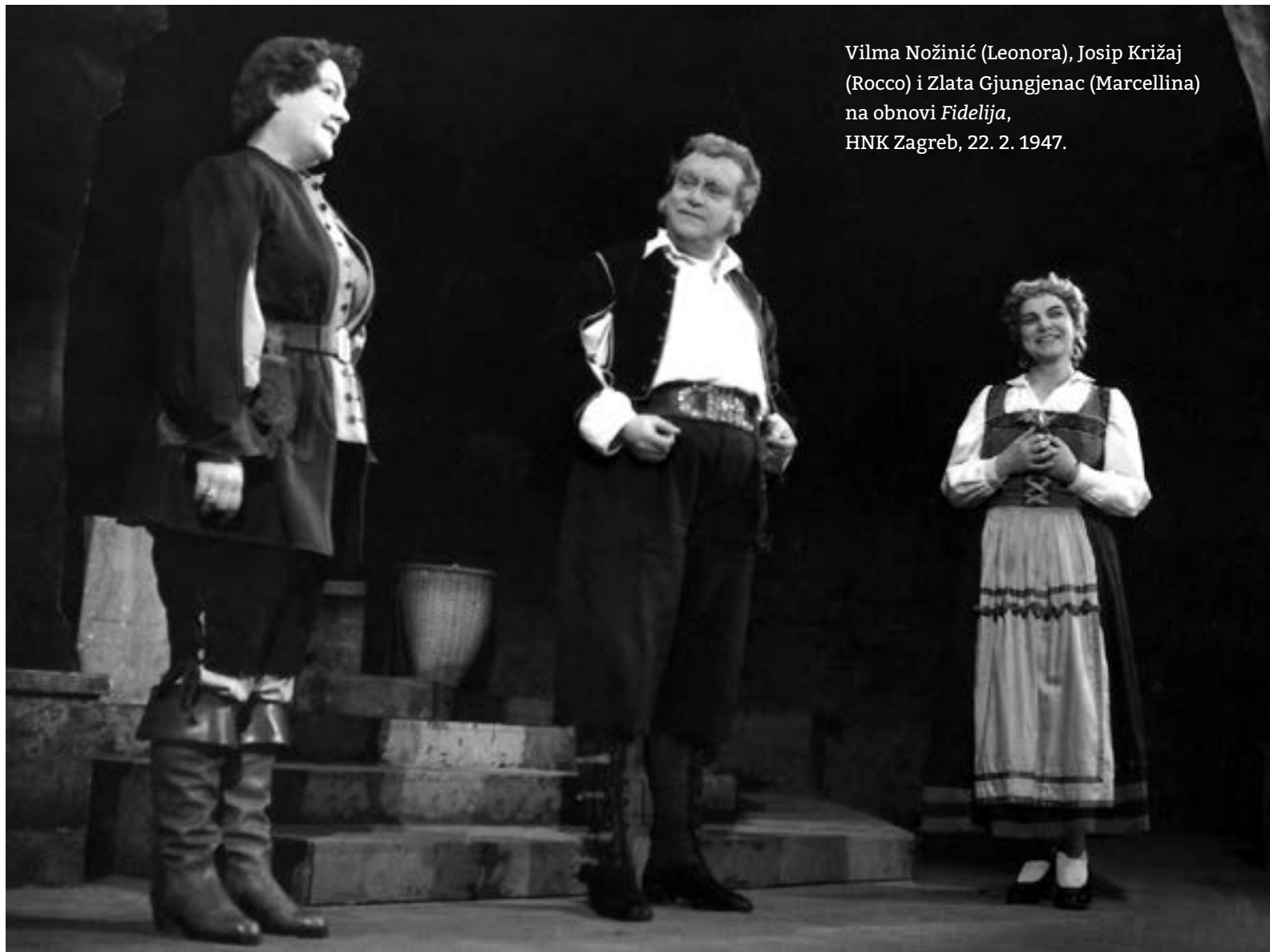
28 Žedrinski, Vladimir Ivanovič (1899-1974), scenograf i kostimograf. Nakon studija na Visokoj tehničkoj školi i na Akademiji u Kijevu, 1920. došao je u beogradsko Narodno pozorište. Na poziv dr. Branka Gavelle angažiran je 1940. u Narodnom kazalištu u Zagrebu u kojemu je ostao do 1950., kad je otišao u Francusku. Radio je i u drugim europskim zemljama, no ostao je povezan s našim kazališnim životom. Opremio je nekoliko stotina scenskih djela svih vrsta i epoha, ponajviše ruskih.

29 Šutej, Josip (1920-2006), tenor slovenskog podrijetla. Učio je pjevanje u Zagrebu i debitirao 1944. u Osijeku u opereti *Zemlja smiješka*. Član zagrebačke Opere od 1946. do 1951., riječke od 1951. do 1958. i ponovno zagrebačke od 1958. do 1981. Zahvaljujući lijepom glasu, muzikalnosti i uvjerljivom scenskom nastupu, razvio se u prvog *lirico-spinto* tenora nositelja repertoara. Jedan je od tenora koji su najčešće pjevali iznimno zahtjevnu ulogu Ere.

30 Milo Cipra, Vatroslav Lisinski: *Ljubav i zloba*, *Narodni list*, 7. 4. 1946.

31 Opera se negdje navodi i kao *Amore e raggio*.

32 “Josip Križaj si è dimostrato pari alla sua rinomanza, facendo ammirare le sue belle doti vocali tuttora intatte e la sua arte interpretativa che si vale di una lunga e brillante esperienza.” L’ esordio del Teatro Nazionale di Zagabria con „Amore e raggio“ di Vatroslav Lisinski, *La voce del popolo*, 17. 4. 1946.

Vilma Nožinić (Leonora), Josip Križaj (Rocco) i Zlata Gjungjenac (Marcellina) na obnovi *Fidelija*, HNK Zagreb, 22. 2. 1947.

Program obnove opere *Fidelio*, HNK Zagreb, 22. 2. 1947.

koji je Kecala učinio živim likom s puno boja“.³³ Nastupio je sa slovenskim gostom Janezom Lipuščekom,³⁴ Šutejem i dvjema Maricama – Zlatom Gjungjenac i Nadom Tončić.

I onda je pri kraju sezone, 30. lipnja 1946., ponovno došao Križajev veliki trenutak – Boris Godunov. Obnovili su ga Sachs i Strozzi. “Josip Križaj koji je Borisa pjevao već na premijeri godine 1918. probudio je svoju ulogu i iznio karakterističnu tragičnu dvoličnost Borisa. Impresivno je prikazao duševnu borbu cara, izradivši muzički istančano ovu tešku partiju”, pisao je *Narodni list*.³⁵

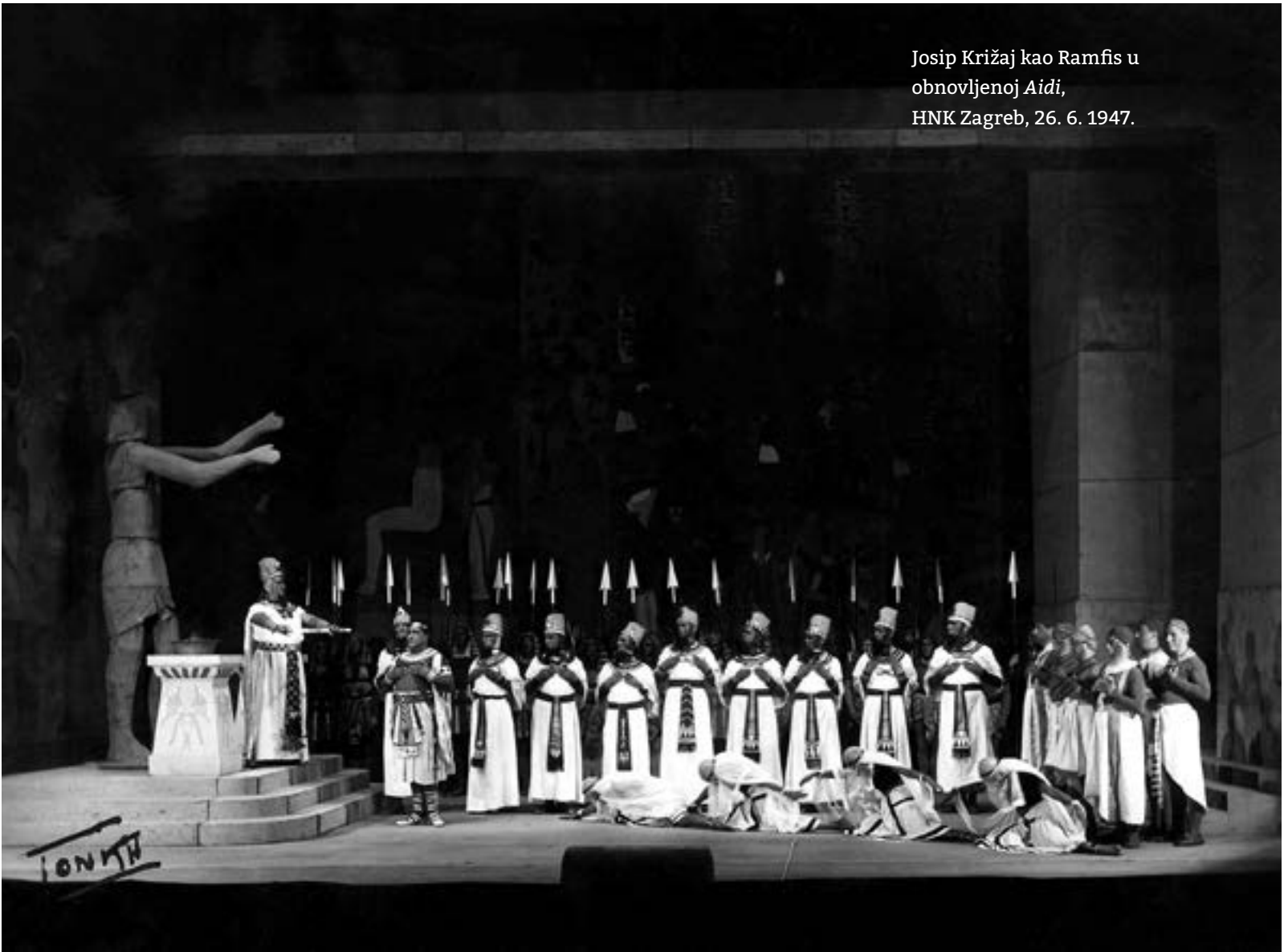
Na početku nove sezone, 7. kolovoza 1946., na koncertu zbora i opernih solista u Trstu, Križaj je pjevao ariju kneza Gremina iz *Evgenija Onjegin*a i s Josipom Rijavcem duet Janka i Kecala iz *Prodane nevjeste*. U nastavku sezone nastupio je nekoliko puta u *Borisu Godunovu*, *Prodanoj nevjesti* i *Ljubavi i zlobi*, a 2. studenoga 1946. bio je jedan od protagonista prve operne predstave u novoosnovanoj hrvatskoj Operi Narodnog kazališta na Rijeci

33 „Ottimo cantante ed ottimo attore è stato Josip Križaj, che ha fatto di Kezal una figura viva e colorissima.“ La rappresentazione de „La sposa venduta“, *La voce del popolo*, 21. 4. 1946.

34 Lipušček, Janez (1914-1965), slovenski tenor. Završio je studij pjevanja na Konzervatoriju u Ljubljani. Od 1942. solist ljubljanske Opere. Glasa *tenore leggero*, najbolje kreacije dao je u djelima klasike i rane romantike lirskog određenja. Od 1951. do smrti bio je prvi tenor u Slovenskom oktetu.

35 Ž. K., Musorgski „Boris Godunov“, *Narodni list*, 12. 7. 1946.

Josip Križaj kao Ramfis u obnovljenoj *Aidi*, HNK Zagreb, 26. 6. 1947.

(poslije Narodno kazalište „Ivan Zajc“). Boris Papandopulo i dr. Marko Fotez postavili su na scenu *Nikolu Šubića Zrinskog*.³⁶ Milan Pihler i Štefanija Lenković³⁷ pjevali su Zrinskog i Evu i po njima se zove nagrada koju današnje Narodno kazalište Ivana pl. Zajca dodjeljuje za najbolje ostvarenu mušku i žensku ulogu protekle sezone u operi. Anatol Manoševski, poznat nam iz predratnog angažmana u zagrebačkoj Operi, pjevao je Juranića i Sokolovića. Silvija Ferluga, o kojoj se malo zna, bila je Jelena. Križaj je do kraja godine pjevao u još nekoliko predstava *Zrinskog* u Rijeci i nekoliko predstava *Prodane nevjeste* u Zagrebu. Dana 17. prosinca 1946. praižvedena je opera *Kamenik* Jakova Gotovca. Reakcije na djelo bile su vrlo podijeljene.

36 nip, Zajc: „Zrinski“ opera u 3 čina, *Primorski vjesnik*, 6. 11. 1946.

37 Lenković, Štefanija (1904-1998), sopran. U Beogradu je 1937. završila školovanje na srednjoj Muzičkoj školi Stanković (glavni predmet solo pjevanje). Usavršavala se kod Franza Steinera u Beču i Lucije Ožegović u Zagrebu. Debitirala je 1938. u Operi Narodnog pozorišta u Beogradu kao Leonora u *Trubaduru*. Zatim je priređivala koncerte i nastupala u radijskim emisijama. Od 1946. do 1959. bila je solistica riječke Opere i sudionica prve operne predstave u njoj. Po njoj je 2003. ustanovljena nagrada koja nosi njezino ime za najbolje dostignuće u operi. Njezin ugodan i nosiv glas te scensko iskustvo naročito su dolazili do izražaja u interpretacijama Verdijevih i Puccinijevih likova. Za uloge Morane i Margarete u *Faustu* dobila je 1949. republičku nagradu.

Program obnove *Aide*, HNK Zagreb, 26. 6. 1947.

Josip Križaj kao Franjo Tahí na praizvedbi opere *Matija Gubec* Ive Lhotke-Kalinskog, HNK Zagreb, 8. 5. 1948.

ZAGREB OD 1941. DO 1957.

Potkraj siječnja 1947. Križaj je bio Figaro u obnovljenom *Figarovu piru* pod Bašičevim ravnanjem, u Strozzijevoj režiji. Tada su se osvrtili na premijere objavljivali nekoliko dana poslije (pa i dva tjedna nakon toga), a ponekad ih nije ni bilo. Budući da je 30. siječnja umro veliki dramski glumac prekrasna glasa, savršene dikcije i kultivirana govora – Dubravko Dujšin (1894.), tisak je bio zaokupljen člancima o njemu. Koliko je on značio za hrvatski kulturni život, svjedoči i to što je kazalište 1. veljače 1947. bilo zatvoreno zbog njegova pogreba.

Potkraj veljače Sachs i Strozzi obnovili su i Beethovenova *Fidelija* s Vilmom Nožinić u naslovnoj ulozi i Gostićem kao Florestanom. *Vjesnik* je pisao: „Rocco u izvedbi Josipa Križaja realistički je lik tamničara, u kome se sukobljuje pohlepa za novcem i prostodušno poštenje. Gluma kao i pjevanje Josipa Križaja sačinjavali su umjetnički ostvarenu pojavu u čitavoj izvedbi.“³⁸ Križaj je pjevao svojega Borisa Godunova i Figara, Rocca i Kecala, a najviše gazdu Marka u *Eri s onoga svijeta*, u kojemu je uz Gostića nastupao i novoangažirani mladi bugarski tenor Boris Marinov. Potkraj lipnja Sachs i Margareta Froman obnovili su i *Aidu*. Na premijeri su nastupili Vilma Nožinić, Marijana Radev, Josip Gostić i Ivan Francl, a „solidan i kao uvijek siguran suradnik bio je odličan prvak naše opere Josip Križaj (vrhovni svećenik Ramphis)“.³⁹ Najesen je *Aidu* pjevala Dragica Martinis i svojim nastupom fascinirala. Potkraj listopada 1947. Berislav Klobučar i Vladimir Žedrinški postavili su na scenu *Hoffmannove priče* s Gostićem u ulozi Hoffmanna. Dragica Martinis pjevala je Giuliettu i Antoniju, a Križaj je ponovio svoju poznatu izvanrednu kreaciju četverostruke uloge demona.⁴⁰ Budući veliki Vladimir Ruždjak⁴¹ pjevao je Schlemila. Na reprizi je nastupio mladi Ratimir Delorko⁴² koji će uskoro otići u inozemstvo i ostvariti lijepu karijeru. U jednoj izvedbi *Prodane nevjeste*, s Križa-

- 38 "Fidelio" Ludwiga van Beethovena, *Vjesnik*, 5. 3. 1947.
- 39 V. B., Uspjela obnova Verdijeve "Aide", 28. 9. 1947.
- 40 Opširnije u poglavlju *Lindorf / Coppelius / Dapertutto / Dr. Miracle*.
- 41 Ruždjak, Vladimir (1922-1987), bariton. Diplomirao je 1946. pjevanje na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Još kao diplomand debitirao je 1946. u HNK-u u naslovnoj ulozi Puccinijeva *Giannija Schicchija* i do smrti (posljednji je put nastupio na sceni u Opatiji 27. srpnja 1987. kao Tonio u operi *Pagliacci*) svojim je djelovanjem ispunjavao hrvatski kulturni život. Odmah je postao član zagrebačke Opere i nositelj repertoara, prvi vokalni solist ansambla Zagrebački solisti, utemeljenog 1954., prvi hrvatski bariton, nenadmašeni koncertni pjevač. Od 1954. do 1962. član Opere u Hamburgu, u kojoj je dobio naslov komornog pjevača. Od 1962. do 1964. pjevao je u Metropolitanu. Od 1970. profesor pjevanja na zagrebačkoj Muzičkoj akademiji, a zatim i pročelnik odjela. Ostvario je osamdesetak opernih likova, od Monteverdija do suvremenih skladatelja (posebno Verdija) te bezbroj popijevaka. Pjevač neusporedive glasovne ljepote, izvrsne pjevačke tehnike, velike muzikalnosti, visoke glazbene kulture i opće naobrazbe. Operni redatelj, skladatelj, prevoditelj opernih libreta.
- 42 Delorko, Ratimir (Ratko) (1916-2002), tenor. U Zagrebu je završio studij ekonomije, a pjevanje je učio privatno kod Pavla Mariona Vlahovića, Lava Vrbanića i Tina Pattiere te u Milanu. Debitirao je 1946. u HNK-u u Zagrebu kao Almagu u *Seviljskom brijaču*. Kao solist zagrebačke Opere, do 1951. ostvario je nekoliko zapaženih kreacija. Od 1952. do 1954. angažiran je u Operi u Bernu i Innsbrucku, od 1954. do 1962. bio je stalni član Državne opere u Hamburgu, a od 1962. do 1984. Njemačke opere na Rajni u Düsseldorfu. Gostovao je na gotovo svim važnijim opernim pozornicama u Njemačkoj, zatim u Parizu, Rimu, Firenci, Londonu, Amsterdamu, Haagu, Antwerpenu, Helsinkiju, Oslu, Buenos Airesu i dr. Nastupao i kao koncertni, oratorijski pjevač. Glas mu je snimljen na nekoliko nosača zvuka. Poslije se posvetio pedagoškom radu.

Program praiizvedbe opere *Matija Gubec* Ive Lhotke-Kalinskog, HNK Zagreb, 8. 5. 1948.

Program prve hrvatske izvedbe opere *Ivan Susanjin* Mihaila Glinke, HNK Zagreb, 4. 2. 1949.

Nastup Josipa Križaja u ulozi Henrika na premijeri opere *Lohengrin*, HNK Zagreb, 24. 1. 1952.

Nastup Josipa Križaja u ulozi Kolumbata na praizvedbi opere *Mila Gojsalića* Jakova Gotovca, HNK Zagreb, 18. 5. 1952.

jem je nastupila sjajna sopranistica Marija Podvinec,⁴³ čija je karijera, nažalost, kratko trajala zbog okrutne bolesti kojoj je podlegla u naponu karijere. *Ero* je 23. prosinca 1947. doživio svoju stotu izvedbu. U manjim basovskim ulogama počinje nastupati novi bas – Dragutin Bernardić. Pjeva i gazdu Marka.

U travnju 1948. Križaj je nastupio na obnovljenoj izvedbi Konjovićeve *Koštane*, s izvrsnom Nadom Tončić u naslovnoj ulozi i „dobro je i glumački i pjevački sigurno dao bogatog trgovca Hadži Tomu“.⁴⁴

Godine 1948. Josip Križaj dodao je dvije nove uloge na svoj repertoar. Prva je bila Franjo Taši na praizvedbi opere *Matija Gubec* Ive Lhotke-Kalinskog 8. svibnja. Premijera je najavljena, kako se tada često radilo, slikama nositelja glavnih uloga, ali, začudo, nismo pronašli osvrt na nju. Dirigirao je Klobučar, režirao Strozzi, a glavnu je ulogu tumačio Ivan Francl.

Sredinom listopada 1948. na repertoar se vratio *Don Juan* s Tomislavom Neralićem u naslovnoj ulozi, koji je izazvao pravo oduševljenje. Tada je još bio basovska zvijezda u usponu, ali vrlo brzo Milan Sachs usmjerit će ga u repertoar dramskog baritona. Josip Križaj pjevao je svoju 116. ulogu – Leporella.⁴⁵ Veliki majstor ostao je velik majstor i u interpretaciji uloge koje se obično ne prihvaćaju šezdesetogodišnjaci, a Križaj je već navršio šezdeset prvu. U *Prodanoj nevjesti* Kecala počinje pjevati Gregor Radev.

Početak godine 1949. donio je Križaju ulogu po mjeri – Ivana Susanjina. Bila je to prva hrvatska izvedba prve slavenske nacionalne opere *Život za cara*, koja je poslije dobila naslov *Ivan Susanjin*. Postavili su je na scenu Milan Sachs i Margarita Froman, a vrsni Križajevi partneri bili su Dragica Martinis, Josip Gostič i Marijana Radev. *Narodni list* je pisao: „Josip Križaj otpjevao je tu ulogu veoma sigurno i čisto, muzičko predavanje bilo mu je protkano toplinom neposrednog proživljavanja herojske tragičnosti, a gluma je odavala veliko iskustvo i smisao za uvjerljivo scensko interpretiranje.“⁴⁶

Potkraj sezone 1948./1949. Križaj je još jedanput nastupio na obnovi *Porina* u možda najboljoj realizaciji te opere uopće. Dirigirao je Boris Papandopulo, režirao dr. Branko Gavella. Križaj je pjevao svojega slavnog Sveslava, a interpreti su uz njega bili Ante Marušić, Vilma Nožinić, Josip Gostič i Dragica Martinis.

Potkraj kolovoza 1949. ansambl zagrebačke Opere otišao je na vrlo uspješno gostovanje u Beograd s *Porinom*, *Erom*, *Aidom* i *Fideliom* i početkom rujna u Skoplje s *Aidom*, *Fideliom* i *Erom*. Posebno su zanimanje izazvale izvedbe *Fidelijsa*, u kojima je Križaj pjevao Rocca. Nastupao je i u *Eri*. Križaj je nastupio i na posljednjoj premijeri u sezoni 1949./1950. Pjevao je Lunarda u obnovljenoj operi *Četiri grubijana* pod ravnanjem Mladena Bašića, u režiji Ferde Delaka.⁴⁷ „Svi pjevači

43 Podvinec, rođena Sepe, Marija (1910-1956), sopran slovenskog podrijetla. Studirala je pjevanje na Muzičkoj akademiji u Zagrebu i 1938. s velikim uspjehom debitirala u Narodnom kazalištu kao Margareta u *Faustu*. Rat je omeo njezinu karijeru koju je nastavila tek 1946. u Sarajevu i Rijeci. Od 1950. do prerane smrti bila je prvakinja zagrebačke Opere i jedna od njezinih najsajnijih solistica u povijesti.

44 V. B., Obnovljena izvedba Konjovićeve opere „Koštana“, *Narodni list*, 19. 4. 1948.

45 Opširnije u poglavlju *Papageno – Sarastro – Leporello*.

46 Vladimir Blašković, Izvedba najstarije ruske nacionalne opere. Glinkina opera „Ivan Susanjin“ na zagrebačkoj sceni, *Narodni list*, 20. 6. 1949.

47 Delak, Ferdo (1905-1968), redatelj, dramaturg, scenograf, kazališni djelatnik, glumac, prevoditelj i publicist slovenskog podrijetla. Diplomirao je režiju na Akademiji *Mozarteum* u Salzburgu. U Ljubljani

bili su odlično disponirani“, piše Nenad Turkalj.⁴⁸ „Lunardo Josipa Križaja ispadao je maskom, a u prvoj slici donekle i igrom iz općih okvira predstave. Pored ukusno karikiranih maski ostalih ‘grubijana’ Križaj je nosio obličje koje bi bolje pristajalo starom Des Grieuxu. U drugim slikama bio je Križajev Lunardo posve saživljen s ostalim likovima, te je u duetu s Neralićem i tercetu posljednjeg čina dao zaista sjajnih momenata.“⁴⁹ Neralić i Bernardić sve češće nastupaju u ulogama koje je Križaj pjevao na premijeri.

OD 1950./1951. DO 1957.

Sezona 1950./1951. počela je spektakularno. Najprije je početkom rujna izveden *Otelo* pod ravnanjem Milana Sachsa i s dvoje protagonista iz snova – Josipom Gostičem i Dragicom Martinis, a onda je 4. listopada 1950. praizveden *Ekvinocij* Ivana Brkanovića. Taj je događaj važan datum ne samo u povijesti hrvatske glazbe nego i hrvatske kulture uopće. Glazbeni svijet bio je iznenađen Brkanovićevim glazbenim idiomom. Naravno, izvrsna podloga bila mu je glasovita istoimena drama Ive Vojnovića, ali njegov glazbeni jezik bitno se razlikovao od svega što se do tada čulo u hrvatskoj operi. Izvedbu su pripremili Berislav Klobučar i Nando Roje.⁵⁰ Protagonisti su pomno birani, poglavito velika glazbeno-scenska umjetnica Marijana Radev kao Jele i Tomislav Neralić, a u kasnijim izvedbama Ante Marušić, u ulozi Nike Marinovića. Svoj dopri-

je 1923. režirao prvi slovenski umjetnički film. Djelovao je u Novom Sadu, Skoplju, Zagrebu i Trstu, od 1947. do 1951. ponovno u Zagrebu, a onda do 1954. u Rijeci.

48 Turkalj, Nenad (1923-2007), novinar, publicist, glazbeni kritičar i pisac, operni redatelj i dramaturg. Apsolvirao je građevinski odjel na Tehničkom fakultetu u Zagrebu. Glazbu je učio privatno. Od 1948. pisao je glazbene, filmske i kazališne kritike. Od 1950. glazbeni je urednik na Radio Zagrebu. God. 1973. direktor Muzičkog biennala Zagreb, a potkraj godine postao je programski direktor tek otvorene Koncertne dvorane Vatroslava Lisinskog i to je ostao do odlaska u mirovinu 1982. Od 1985. do 1987. dramaturg Opere HNK-a u Zagrebu. Pisao je za *Vjesnik*, *Izvor*, *Kolo*, *Mogućnosti*, *Cantus*, *Le Monde de la Musique*, *Le Théâtre de Monde*. Autor i redatelj TV filmova. Autor je i tekstova za kantate, opere i balete. Bavio se muzikološkom publicistikom i objavio nekoliko knjiga.

49 Nenad Turkalj, Premijera obnovljene opere „Četiri grubijana“, *Narodni list*, 25. 4. 1950.

50 Roje, Nando (Ferdinand) (1913-2000), operni redatelj i dramaturg, diplomirani pravnik. Na Muzičkoj akademiji u Zagrebu studirao je violinu, kompoziciju i dirigiranje. Od 1935. do 1945. svirao je violinu u orkestru zagrebačke Opere, a tada se odlučio posvetiti režiji i 1946. postavio je na scenu *Seviljskog brijača*. Od 1953. do 1958. bio je intendant HNK-a u Zagrebu i za njegove intendanture zagrebačka Opera krenula je 1955. na svoju prvu inozemnu turneju poslije rata. Godine 1967. otišao je za intendanta tada Narodnog kazališta u Splitu s prvenstvenom zadaćom da usmjeri sve svoje sposobnosti na obnovu zgrade. Na tom je mjestu ostao do 1973. Dao je nov zamah splitskom kazališnom životu, pozvavši Mladena Bašića za ravnatelja Opere, dr. Marka Foteza za ravnatelja Drame i Franju Horvata za ravnatelja Baleta. Ostvario je niz zapaženih režija djela hrvatskih skladatelja i standardnog repertoara.

nos uspjehu djela i izvedbe dao je i Josip Križaj⁵¹. Nikola Hercigonja⁵² napisao je u *Borbi* da je Josip Križaj „bio, kao i uvijek, u izrazu jasan, plastičan i uvjerljiv“.⁵³

Križaj je 21. prosinca 1950. pjevao Hadži Tomu na proslavi 25. godišnjice umjetničkog rada Pavla Grbe kao Mitkea u *Koštani*. Na sljedećoj praizvedbi hrvatske opere *Dimnjaci uz Jadran* Ive Tijardovića, Križaj nije nastupio. U obnovljenom *Krabuljnom plesu* sredinom ožujka 1951. pjevao je Toma. Uz Josipa Gostiča i Vilmu Nožinić nastupilo je dvoje mladih umjetnika: Vladimir Ruždjak i Nada Putar,⁵⁴ koji će poslije ostvariti lijepu međunarodnu karijeru. Potkraj ožujka izvedbom *Borisa Godunova* obilježila se 70. godišnjica smrti Musorgskog. Dirigentsko vodstvo preuzeo je Klobučar, a Križaj se tom predstavom oprostio od svojega znamenitog Borisa Godunova. Kraj sezone donio je još jedan važan glazbeni događaj – prvu hrvatsku izvedbu opere *Lukrecija* (u originalu *The Rape of Lucretia*) Benjamina Brittena, pod Bašićevim ravnanjem, u režiji Vlade Habuneka,⁵⁵ s Marijanom Radev u naslovnoj ulozi, čime se i hrvatska Opera uključila u suvremena svjetska glazbena zbivanja. Križaj je pjevao svoj standardni repertoar, a u siječnju 1952. opet se susreo s jednim dragim Wagnerovim likom – Henrikom⁵⁶ na premijeri *Lohengrina*, pod Sachsovim ravnanjem, u Strozzijevoj režiji, i s još jednim protagonistič-

51 Opširnije u poglavlju *Franjo Dražić*

52 Hercigonja, Nikola (1911-2000), skladatelj i muzikolog. Studirao je kompoziciju na Muzičkoj akademiji u Zagrebu kod Blagoja Berse i Krste Odaka. Od 1950. do 1975. bio je profesor na Fakultetu muzičke umetnosti u Beogradu. Bavio se glazbenom kritikom i publicistikom. Autor je scenskog oratorija *Gorski vijenac*, *Tri balade Petrice Kerempuha* i drugih vokalnih, vokalno-instrumentalnih i instrumentalnih skladbi.

53 Nikola Hercigonja, Ivo Brkanović „Ekvinocij“, *Borba*, 19. 10. 1950.

54 Puttar (Putar)-Gold, Nada (1923-2017.), mezzosopran. Najprije je učila glasovir, a zatim je 1949. diplomirala pjevanje na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Još kao studentica primljena je 1949. u stalni angažman u Operu HNK-a i debitirala u ulozi Vanje u Glinkinu *Ivanu Susanjinu*. Od 1956. do 1961. članica Njemačke opere u Zapadnom Berlinu, od 1961. do 1964. Državne opere u Frankfurtu, od 1964. slobodna umjetnica. Od 1969. do odlaska u mirovinu 1979. bila je ponovo članica zagrebačke Opere, a zatim profesorica pjevanja na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Svojim raskošnim dramskim mezzosopranom, tamne boje alta i razvijenog sopranskog registra, ujednačenim u cijelom velikom opsegu, istančanom muzikalnošću i izvrsnom pjevačkom tehnikom tijekom tri desetljeća duge karijere otpjevala je pedesetak uloga i imala oko tisuću nastupa. Bila je i istaknuta koncertna pjevačica.

55 Habunek, Vlado (1906-1994), operni i dramski redatelj. Režijom se bavio od 1940. kad je osnovao Družinu mladih u Zagrebu i s njom na francuskom jeziku izvodio djela Molièrea i Marivauxa. Od 1941. do 1953., s prekidima, predavao glumu na Muzičkoj akademiji, a od 1951. do 1965. profesor na Akademiji za kazališnu umjetnost. Kao operni redatelj debitirao u HNK-u s *Lukrecijom* Benjamina Brittena. Ostvario je niz predstava standardnog i suvremenog repertoara, ističući se profinjnim i pročišćenim pristupom. Režirao u Italiji, Njemačkoj, SAD-u, Velikoj Britaniji (Covent Garden u Londonu).

56 Opširnije u poglavlju *Wagner*.

Program prve izvedbe u Hrvatskoj operi *The Rake's Progress* (*Život razvratnika*) Igora Stravinskog, u kojoj je Križaj ostvario svoju posljednju ulogu - Trulovea, HNK Zagreb, 28. 2. 1954.

kim parom iz snova: Josipom Gostičem, koji je tada bio vodeći europski interpret Lohengrina, kojega je pjevao i na premijeri u Bečkoj državnoj operi, i Marijom Podvinec. Možemo samo pretpostaviti s kakvim je zadovoljstvom veliki umjetnik s golemim iskustvom promatrao svoje mlađe izvrsne partnere. Bila je to prva izvedba jedne Wagnerove opere poslije rata i naišla je na veliko odobravanje.

Dana 18. svibnja 1952. Josip Križaj bio je sudionik još jedne praiizvedbe djela hrvatskog skladatelja. Pjevao je Kolumbata u operi *Mila Gojsalića* Jakova Gotovca i, prema pisanju Nenada Turkalja, „dao je prisnih i toplih prizora, premda glasovno nije ostvario lik u punoj njegovoj snazi“.⁵⁷ Tomislav Neralić počeo je i na premijerama pjevati glavne Križajeve uloge, a u nekima i Drago Bernardić. Tako je na premijeri *Nikole Šubića Zrinskog* 1952. Neralić pjevao Sulejmana, a na premijeri *Ukletog Holanđeza* 1953., u kojemu su Neralić i Marija Podvinec bili još jedan par iz snova, Bernardić je pjevao Dalanda.

I 17. listopada 1953. došao je veliki dan Josipa Križaja – proslava 45. godišnjice umjetničkog rada.⁵⁸ Bila je to jedna od najveličanstvenijih proslava obljetnica koje su se dogodile u zagrebačkom kazalištu.⁵⁹ K tome i tako visokih!⁶⁰ Cvijeća i darova bilo je u izobilju. Uz čestitke i zahvale, stigli su i brzogjavi Srebrenke Jurinac, Marjana Rusa, Gjurgje Milinković, Milana Pihlera, Ante Marušića, Sama Hubada, Nikole Cvejića, Marijane Radev, Ive Lhotke-Kalinskog, Vjekoslava Afrića, Julija Benešića, Lava Mirskog, Josipa Hatzea, Marijana Matkovića, Slovenskog doma, Zvonimira Rogoza, Milana Sachsa, Antuna Dobronića, Božidara Širole i drugih.

Potkraj veljače 1954. Josip Križaj sudjelovao je u još jednom važnom događaju u povijesti hrvatske operne reprodukcije – prve hrvatske izvedbe opere *Život razvratnika* – *The Rake's Progress* – Igora Stravinskog, nešto više od dvije godine nakon njegove venecijanske praiizvedbe. Habunek je režirao, Sachs dirigirao, a Noni Žunec⁶¹ u ulozi Toma Rakewella, kao i cijeli ansambl (među njima Nada Tončić, Tomislav Neralić i Marijana Radev), stvorili su kreacije za sjećanje. Na svoj karakterističan, suveren način Križaj je ostvario ulogu oca Trulovea. U rujnu 1954. obnovljen je *Ero s onoga svijeta*, pod skladateljevim ravnanjem, u režiji Nanda Roje, s najboljom podjelom uloga koju smo tada imali: Josip Gostič, Marijana Radev, Nada Tončić, Milivoj Kučić i, naravno, Josip Križaj. Opera se u siječnju 1955. spremala na veliko gostovanje u London, u Stoll Theatre.

57 Nenad Turkalj, „Mila Gojsalića“. Praizvedba opere Jakova Gotovca, *Vjesnik*, 5. 6. 1952.

58 Opširnije u poglavlju 17. listopada 1953.

59 D. M., Josip Križaj pred proslavu 45-godišnjice umjetničkog rada nestora jugoslavenskih opernih pjevača, *Vjesnik u srijedu*, 7. 10. 1953.

60 Nenad Turkalj, Veliki umjetnik Josip Križaj slavi 45-godišnjicu umjetničkog rada, *Narodni list*, 17. 10. 1953.

61 Žunec, Jeronim (Noni) (1921-2004), tenor slovenskog podrijetla. Kao član Radio zbora, prvi je put javno nastupio 1943. kao solist u izvedbi Bachove *Kantate o kavi*. Diplomirao je 1949. pjevanje na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Debitirao je 1948. u Sarajevu kao Vojvoda od Mantove u *Rigolettu*. Od 1948. do odlaska u mirovinu 1981. član Opere HNK-a u Zagrebu. Cjelovita glazbeno-scenska osobnost, vrlo muzikalan, izvrstan glazbenik i scenski umjetnik, ostvario je sedamdesetak uloga različitih stilskih odrednica, od lirskih na početku do karakternih pri kraju karijere.

Križaj je u prvoj izvedbi baleta *Romeo i Julija* Sergeja Prokofjeva izvan tadašnjeg Sovjetskog Saveza igrao kneza Escalusa (mali podsjetnik na svoju prvu opernu ulogu daleke 1908., ali u operi istog naslova Charlesa Gounoda) i, naravno, bio neponovljiv gazda Marko u tri izvedbe *Ere s onoga svijeta*.

Dana 15. travnja 1955. praižvedeno je Brkanovićevo *Zlato Zadra*. Križaj je na obnovljenoj izvedbi *Salome* u lipnju 1955. pjevao Prvog vojnika. Mladen Bašić imenovan je 1. listopada ravnateljem Opere; veliku energiju usmjerio je na prezentaciju djela suvremenih skladatelja, hrvatskih i stranih. Tako je početkom studenoga 1955. prvi put u Hrvatskoj izveo operu *Peter Grimes* Benamina Brittena, s nezaboravnim Rudolfom Franclom⁶² u naslovnoj ulozi. Na scenskoj praižvedbi glazbene komedije *Ljubovnici* Dragutina Savina⁶³, 20. studenoga 1955., Josip Križaj bio je dotur Prokupio.

Križajeva karijera bližila se kraju. Još je često pjevao gazdu Marka, u svibnju i lipnju 1957. vratio je na repertoar ulogu Morskog cara na reprizama *Sadka*. S ansamblom Opere na gostovanju u Pragu i Brnu u svibnju 1957. nastupio je u *Životu razvratnika*, u kolovozu je na Dubrovačkim ljetnim igrama pjevao Lodovica u *Otelli* i 3. studenoga 1957. posljednji put nastupio na sceni kao Ferrando u *Trubaduru*.

Zatvorio se luk veličanstvene karijere veličanstvenog umjetnika!

Josip Križaj dobio je 1963. Nagradu *Vladimir Nazor* za životno djelo. Posljednje godine života proveo je u obiteljskom okruženju. Bavio se svojim hobijima: slikarstvom i filatelijom. Iako je bio strastven lovac, ribič i planinar, to mu godine više nisu dopuštale. Zadržao je svježinu, vedrinu i mladenački zanos do pozne dobi. U povijesti hrvatske glazbene reprodukcije zabilježen je, prema potpuno istinitoj tvrdnji njegova mlađeg kolege Tomislava Neralića, kao *operni umjetnik ispred svojega vremena*.

Posljednji nastup Josipa Križaja – kao Ferrando u *Trubaduru*, 3. studenoga 1957.

62 Francl, Rudolf (1920-2009), tenor slovenskog podrijetla. Pjevanje je počeo učiti na zagrebačkoj Muzičkoj akademiji i nastavio u Ljubljani, gdje je 1944. debitirao kao Wilhelm u *Mignon* i odmah je angažiran do 1952. Sezonu 1952./1953. proveo je u beogradskoj Operi. U HNK-u je prvi put nastupio 1947. u ulozi Vojvode od Mantove u *Rigolettu*, a prvak zagrebačke Opere bio je od 1953. do 1956. Poslije je redovito gostovao. Premda je u Zagrebu djelovao razmjerno kratko, bio je miljenik publike i sudionik nekih osobito zanimljivih i lijepih predstava. Zatim je 1956. otišao u Düsseldorf i u njemu ostao do 1963., kad se vratio u Ljubljanu, gdje je do umirovljenja godine 1983. ponovno bio član Opere. Isticao se vrlo lijepim, toplim i ujednačenim glasom, lakoćom pjevanja, izvanrednom muzikalnošću, s osobitim smislom za oblikovanje fraze te uvjerljivom interpretacijom. U iznimno dugoj karijeri ostvario je stotinjak uloga i pjevao ih na pet jezika. Snimao za gramofonske tvrtke Helidon i Eterna.

63 Savin, Dragutin (1915-1996), hrvatski skladatelj i dirigent. Studij kompozicije i dirigiranja završio na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, a zatim se usavršavao kod Pietra Mascagnija u Rimu. Karijeru opernog dirigenta počeo je 1940. u Splitu, a nastavio u Osijeku. Od 1955. do 1957. bio je dirigent u zagrebačkoj Operi, od 1961. do 1971. ravnatelj Opere HNK-a u Osijeku, a od 1971. do 1975. ravnatelj je splitske Opere. Godine 1970. utemeljio je Annale komorne opere i baleta u Osijeku. Autor je cjelovečernjeg baleta *Balade*, opere *Tena*, radijskih opera *Ljubovnici* i *Tripče*, radiofarse *Šentflorijanci* te glazbeno-scenske studije *Ja sam ja*.

Josip Križaj kao Kecal u *Prodanoj nevjesti*, Hrvatsko narodno kazalište Zagreb

17. LISTOPADA 1953.

17. LISTOPADA 1953.

Hrvatsko narodno kazalište slavi danas 45. godišnjicu umjetničkog rada jednog od najistaknutijih opernih umjetnika, nestora jugoslavenskih opernih pjevača, prvaka zagrebačke opere – Josipa Križaja.

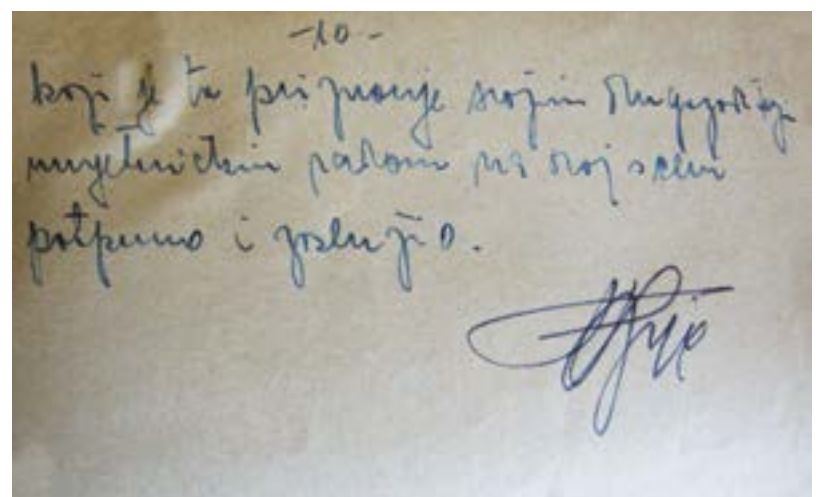
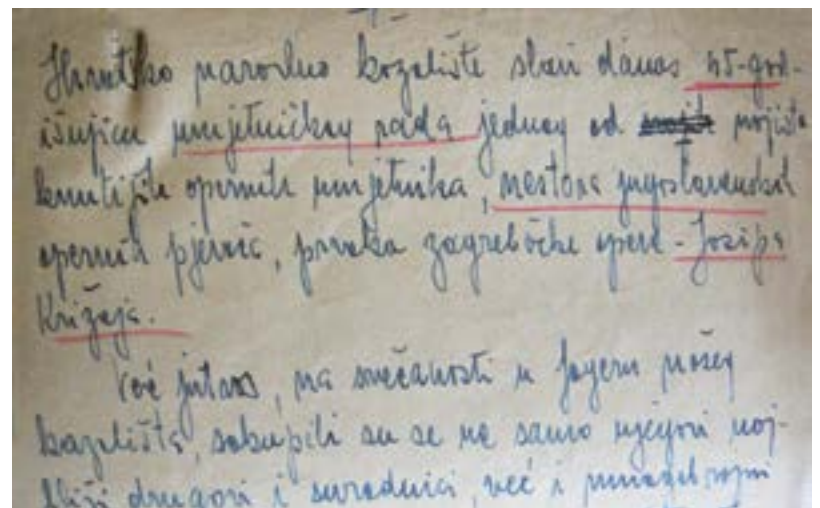
Već jutros, na svečanosti u foyeru našeg kazališta, sakupili su se ne samo njegovi najbliži drugovi i suradnici, već i mnogobrojni prijatelji i poštovaoci Križajeve umjetnosti izvan ove kuće pa i izvan Zagreba da mu povodom njegova jubileja izraze svoje čestitke.

Večeras je i njegova zagrebačka publika ispunila naše gledalište do posljednjeg mjesta da bi mu, kao i uvijek, iskazala svoje tople simpatije i priznanje za ono što je on njoj tako nesebično darivao kroz skoro pet decenija i da bi uvijek iznova uživala u nenadmašnoj kreaciji njegova Kecala. A mnogobrojna priznanja i čestitke stizale su ovih dana iz čitave naše zemlje.

Sve to jasno pokazuje koliko je značajan 45-godišnji rad Josipa Križaja na polju operne umjetnosti, kojoj je on časno služio cijelog svog života počam od onog dana, kada je 1908. godine kao 20-godišnji mladić iznenada prvi put nastupio kao pjevač na daskama Slovenskog narodnog gledališča u Ljubljani.

Tada se u Josipu Križaju prvi put zapalio onaj plamen koji je već od same mladosti tinjao u njegovu srcu – plamen pun žara i predanosti prema umjetnosti – plamen na kojem je izgarao evo punih 45 godina. No taj njegov žar nije ni danas nakon četiri i pol decenija prestao, već osvjetljava jedan drugi put – put pravog, istinskog umjetnika, put velikog opernog kreatora, i što je još važnije – put punog čovjeka i pravog sina svojeg naroda.

Taj put, započeo u Ljubljani 1908. godine nastavio se je 1913. na daskama ovog našeg Hrvatskog narodnog kazališta, kojemu je, usprkos laskavim ponudama sa svih

Pozdravni govor intendant HNK-a u Zagrebu Nanda Roje na proslavi 45. godišnjice umjetničkog rada Josipa Križaja.

HRVATSKO NARODNO KAZALIŠTE
VELIKO KAZALIŠTE ZÁGREB TRG NARŠALA TITA

SUBOTA, 17. LISTOPADA 1953. IZVAN PRETPLATE

275. put Predstava 42.

**PROSLAVA 45. GODIŠNJICE UMJETNIČKOG RADA
JOSIPA KRIŽAJA**

PRODANA NEVJESTA

KOMIČNA OPERA U TRI ČINA od BEDRCHA SMETANE. Njeki izvorni Karel Sedlak

Dirigenti: MLADEN BABIĆ Režiser: i kostograf: MARGARITA FROMAN

LICA:

Kraljica, svedok	Ivan Rendić
Lučička, svedokova žena	Vladko Murarić
Marica, svedokova kći	Neđa Šušić
Nikola, svedokov otac	Drago Bačković
Kata, svedokova žena	Adela Juričić
Vedek, svedokov sin	Željko Šepić
Jovanka, svedokova sestra	Josip Križaj
Karel, svedokov provodnik	JOSIP KRIŽAJ
Principjal komunalne službe	Ivica Kilić
Šeremet	Vera Gracaj
Šušićeva	Dragutin Krešić

Svečki put. Kneževići. Dijas. Čio se zbiva u četkom selu na proštenju

Prizori: U prvom činu, u četkom selu izvan bolničkog dvora. — U drugom činu, u dvorcu izvan sela Zlatko Lanić, Lučička, Seta, Mary Šušićeva. — U trećem činu, u dvorcu izvan sela Sestra Marićeva, Noda Mihaljević, Marjeta Mirković, Kadić Mihaljević, Branka Šušić i Zvonimir Tajak

Inspektor: MILIVOJ MUZIVIC Scenograf: MARJAN TRFEC

Ulažna cijena:		Lođe mezzanin	Din	200.—	Balkon I. red	Din	110.—
od 35.— do 200.— Din		Lođe I. kat		130.—	— II—III. red		90.—
		Parke I.—II. red		200.—	— V—VII. red		70.—
		— III—IV		180.—	— VIII—IX		50.—
		— V—VII		140.—	— X—XI		30.—
		— IX—XII		110.—			
		— XIII—XIV		90.—			

PRETPLODAJA ULAZNICA VRIJE SE U PROPUŠTAJEM UREDU ILI U K. MARINKOVIĆEVA 3, SAMO RADNIM DANIMA OD 10—13 I OD 17—19 SATI ZA SVE PREDSTAVE IZVAN PRETPLATE I U PRETPLATI 3 DANA UNAPREDE.

NA DAN PREDSTAVE ULAZNICE SE PRODAJU SAMO NA BLAGAJNI VELIKOG KAZALIŠTA OD 10—13 I OD 17 SATI DO POČETKA PREDSTAVE.

Osici do 7 godina nije dozvoljen pristup u gledalište. — Zakazani posjetioci ne plaćaju se u gledalište sve do prve stonke.

POČETAK U 19:30 SATI **SVRŠETAK OKO 22 SATI**

Preprodaja ulaznica, stupno

Program proslave 45. godišnjice umjetničkoga rada, *Prodana nevjesta*, HNK Zagreb, 17. 10. 1953.

strana ostao vjieran punih 40 godina. Kroz to vrijeme postepeno je sazrijevala kreativna ličnost Josipa Križaja, koja je između dva rata dosegla do najvećeg stepena, što ga uopće mogu postići operni umjetnici.

Nepotrebno je večeras baš u ovom našem kazalištu tumačiti u čemu se sastojala ta njegova kreativna snaga, čime je Josip Križaj uvijek iznova oduševljavao svoje gledaoce, jer je velika većina od nas to često doživljavala, i to neposredno s ovih dasaka. Dovoljno je navesti samo mali dio između tolikih njegovih majstorskih kreacija, pa da se odmah sjetimo i brojnih dojmova, što su nam ostavili likovi koje je tumačio Josip Križaj. Sulejman u “Zrinjskom”, Sveslav u “Porinu”, Marko u “Eri s onoga svijeta”, Hadži-Toma u “Koštani”, Vodenjak u “Rusalki”, Kralj Filip u “Don Carlosu”, Otac u “Luizi”, Hans Sachs u “Majstorima pjevačima”, sve tri basovske uloge u “Hoffmannovim pričama” itd. Ukupno oko 130 uloga sa oko 3 tisuće nastupa. Skoro i nemoguće zamisliti za jednog opernog umjetnika! A ipak smo bili svjedoci kako ni jedan nastup Josipa Križaja, ni jedna njegova kreacija, pa ni jedan običan pokus, nisu nikada bili bez onog potrebnog intenziteta, unutrašnjeg doživljavanja, oduševljenja i ljubavi prema pozivu, kojemu je Josip Križaj posvetio svoje najbolje kreativne snage. U tom pogledu Josip Križaj služi kao uzor svim kazališnim umjetnicima, kako treba raditi, izgarati i voljeti svoj poziv, ako želimo da naša umjetnost, da naša kultura donosi prave, nepatvorene plodove.

Dvije uloge različitog karaktera, predstavljaju vrhunac Križajevе umjetnosti. One ujedno pokazuju mnogostranost njegovih interpretativnih sposobnosti, mnogostranost koju rijetko susrećemo među reproduktivnim umjetnicima. To su njegov nezaboravni tragični Boris u istoimenoj operi Musorgskog a i pun unutrašnjeg karakternog i dojmljivog humora “Kecal”, koju je ulogu svečar izabrao za svoju večerašnju proslavu. Između te dvije kreacije postoji široki raspon najrazličitijih uloga, koje je Josip Križaj beziznimno uvijek donio savjesno, odgovorno i kreativno, udubljavajući se u pojedine likove i karaktere, dok nije pronašao sebe u ulozu i time svojim likovima dao svoju ličnu, originalnu boju.

No Križaj umjetnik ne može se odvojiti od Križaja – čovjeka. I samo zato, jer su ta dva pojma kod njega bila uvijek spojena, on je mogao postati umjetnikom u punom smislu te riječi, umjetnikom, za kojega važi geslo “Ja sam tu radi umjetnosti, a ne umjetnost radi mene”.

Svoj pravi život Josip Križaj je živio u kazalištu, na daskama, ali bez misli na rampu, već uvijek koncentriran na ono što kreira. Ali i u tom svom radu on nikada nije zaboravio da je sin svoga naroda, što je znao nedvosmisleno i javno manifestirati kao npr. ono krajem Prvog svjetskog rata, kad je i prigodom gostovanja zagrebačke opere u Trstu, bio i on između trojice, koji su sve svoje uloge pjevali na hrvatskom jeziku. To gostovanje predstavlja i jednu od njegovih najdražih uspomena, a znamo, da je danas, baš u ovim danima borbe za Trst, najveća želja našeg slavljenika, da ponovno, kao nekad, zapjeva na našem jeziku u slobodnom Trstu i da svojoj subraći Slovincima i Hrvatima donese dah i pozdrav zemlje koja ih nikada neće napustiti.

U tim mislima odajmo i mi večeras zasluženom priznanje umjetniku, koji je to priznanje svojim dugogodišnjim umjetničkim radom na ovoj sceni potpuno i zaslužio.

Nando Roje, intendant HNK-a

ZAHVALA JOSIPA KRIŽAJA

Drugovi i drugarice, gospodo i dragi prijatelji!

Prvo što hoću da vam kažem u ovom za mene tako značajnom času, jest hvala! Zahvaljujem iskreno i od srca svima onima, koji su mi izrazili pismeno ili usmeno svoje čestitke, a pogotovo hvala na lijepim i vrijednim darovima.

Kad sam prije 40 godina ušao u ovu kuću mlad i pun stvaralačkog elana te se našao u krugu dragih drugova, od kojih mnogih nema više među nama – tada je naš zajednički rad započeo upravo silnim tempom: predstave iz dana u dan, spremanje premijera, studij i preuzimanje novih partija, turneje, gostovanja, ukratko najinteresantniji rad, koji se može zamisliti. Da mi je tada netko rekao, da će to u ovom tempu potrajati još punih 40 godina, ja mu to ne bih vjerovao. Ali, evo vidite, potrajalo je i izdržao sam. A kako sam taj velik rad i često teške odgovornosti mogao izdržati? Izdržao sam ih samo tako, jer je čitavo moje biće bilo ispunjeno ljubavlju prema ovoj kući i našoj opernoj umjetnosti, a ta mi je ljubav davala snage da nadvladam umor, indispozicije, bolesti, neraspoloženja, te da izvršim onu dužnost, koju je od mene tražila hrvatska opera. Ako koji moj današnji mlađi drug želi poprimiti nešto od mojih iskustava, onda neka preuzme od mene u baštinu ovu ljubav prema našem kazalištu – ljubav koja me je vodila 40 godina, koju osjećam danas, i koju ću zadržati dok mi sile budu dopuštale, da služim našoj dragoj hrvatskoj opernoj umjetnosti.

Još jednom, od srca vam svima hvala!

ZAHVALA JOSIPA KRIŽAJA SLUŠATELJIMA

Drugovi i drugarice, dragi slušaoci!

Nedavno je jedan naš kazališni faktor napisao da je ova pozornica natopljena znojem naših opernih i dramskih umjetnika. Vjerujte mi, da se tu nalazi i mnoga kapljica mojega znoja, koji se ovdje nakupio kroz dugi niz godina. Imao sam rješavati najteže pjevačke i glumačke zadatke u svjetskoj i domaćoj literaturi – rješavao sam ih kako sam najbolje znao i mogao, imajući pri tome pomoć vas, dragi slušaoci, pomoć ovoga gledališta, koje mi je darovalo s jedne strane snage i elana, a s druge strane pokazivalo razumijevanje za moje umjetničke napore i težnje. Pa kad se danas zahvaljujem svima onima, koji su mi izrazili svoje čestitke prigodom moga 45-god. jubileja, od kojeg sam vremena – a time se naročito ponosim – četiri decenija proveo na ovoj pozornici – onda velik dio moje hvale ide i vama. Hvala vam, što mi iskazujete svoju ljubav i pažnju, a pritom smatram, da je time iskazujete hrvatskoj operi, za koju dišemo i živimo, i za čiji trajni umjetnički napredak činimo sve, što je u našim snagama i mogućnostima. Još jednom, od srca vam svima hvala!

Zagreb 16-X-1953

Dragi i poštovani prijatelju i kolega,

van svake je sumnje, da po svojim glasovnim i glumačkim kvalitetama spadaš u umjetnike, koji si mogao da se vineš do svjetske karijere. Sve ovo si žrtvovao, da našoj sredini postaviš kvalitetnu umjetnički savršenih kreacija.

Mi, hrvatski kompozitori, dugujemo Ti najdublju zahvalnost, za predanu i uspješnu zahvalnost u mnogim važnim ulogama naših muzičko-scenskih djela.

S uzbudjenjem i divljenjem sam pratio Tvoju pravu kreaciju Balantača u mojoj operi „Udova Rošlinka“.

Dragi prijatelju, hvala za sve što si nama i meni dao! - Odani Ti

Ant. Dobronić

PISMO SKLADATELJA ANTUNA DOBRONIĆA

Zagreb, 16. X. 1953.

Dragi i poštovani prijatelju i kolega,

van svake je sumnje, da po svojim glasovnim i glumačkim kvalitetama spadaš u umjetnike, koji si mogao da se vineš do svjetske karijere. Sve ovo si žrtvovao, da našoj sredini postaviš kvalitetnu umjetnički savršenih kreacija.

Mi, hrvatski kompozitori, dugujemo Ti najdublju zahvalnost, za predanu i uspješnu zahvalnost u mnogim važnim ulogama naših muzičko-scenskih djela.

S uzbudjenjem i divljenjem sam pratio Tvoju pravu kreaciju Balantača u mojoj operi „Udova Rošlinka“.

Dragi prijatelju, hvala za sve što si nama i meni dao. Odani Ti

Ant. Dobronić

Zagreb, 16. X. 1953.

Dični umjetniče i mnogo štovani majstore!

Brojnim štovateljima, znancima i prijateljima pridružujem se i ja, da Vam prigodom sutrašnje velike slave Vaše toplo i od sveg srca čestitam uz mnogo želja za daljnje Vaše uspješno umjetničko djelovanje. Veoma sam Vam obavezan za prekrasne interpretacije glavnih uloga u mojim operama i oratorijima: Stanca, Filipa u "Citari i bubnju", Abrahama, a napose Ćirila. Ostalo je to duboko u duši i sa zahvalnošću vazda ću se spominjati Vašeg dubokog poniranja u samu sadržinu glazbe i neobično izrazitu karakterizaciju lica i situacije; (kako ste divno otpjevali Ćirilovo umiranje u Frankfurtu!!). Čestitam uz iskreni poklik:

"Na mnogaja!"

Zahvalni Vam i odani
Božidar Širola

P.S. Radi žalosnog slučaja u obitelji ne mogu osobno prisustvovati zasluženoj Vašoj proslavi. B.Š.

PISMO SKLADATELJA BOŽIDARA ŠIROLE

Zagreb, 16. X. 1953.

Dični umjetniče i mnogo štovani majstore!

Brojnim štovateljima, znancima i prijateljima pridružujem se i ja, da Vam prigodom sutrašnje velike slave Vaše toplo i od sveg srca čestitam uz mnogo želja za daljnje Vaše uspješno umjetničko djelovanje. Veoma sam Vam obavezan za prekrasne interpretacije glavnih uloga u mojim operama i oratorijima: Stanca, Filipa u "Citari i bubnju", Abrahama, a napose Ćirila. Ostalo je to duboko u duši i sa zahvalnošću vazda ću se spominjati Vašeg dubokog poniranja u samu sadržinu glazbe i neobično izrazitu karakterizaciju lica i situacije; (kako ste divno otpjevali Ćirilovo umiranje u Frankfurtu!!) Čestitam uz iskreni poklik:

"Na mnogaja!"

Zahvalni Vam i odani Božidar Širola

PS. Radi žalosnog slučaja u obitelji ne mogu osobno prisustvovati zasluženoj Vašoj proslavi.

B. Š.

iz bliže. Sjećam se, dragi Jože,
početke tvoje opusne kariere: od
prvog dana - uvijek su te
rijesili: respekt pret umjetni-
ničkim djelom, serijna
stidljivost i disciplinirano
rotjenog umjetnika.
Nema sumnje nabrajati
odje cijelu onu galeriju
savršenih likova i karaktera,
koji su na pozornici stvorio,
od Sulejmanova do Barisa
Godunova. Ali uprkos
svoj dominantnog položaja
u teatri - uvijek si ispravno
shvaćao svoj odnos i svoju
dignost prema Hrv. Nat.
Kralistu - da ne postoji
ono radi nas nego mi-
radi njega. I tako nitko
ne radi svojih majstorskih

volina zaslužuje častan
naslov narodnog umjet-
nika "onda bi to - u
pravom redu - bio -
Josip Krizaj - Kao mi je,
da uslijed bolesti ne mogu
diregirati i inačicu tvoje
predstave. Radi toga T!
samo ovim - pismenim,
putem čestitak i zahva-
ljivanja u ime Hrv. Nat.
Kralista. Primim, dragi,
svetom igrajnog postovaj-
tvoja i iskrene želje,
za tvoju budućnost.
Sa dirigentskim
pozdravom
od mi Tvoj
Lauda

PISMO MILANA SACHSA

Zagreb, 16. X. 1953.

Poštovani i dragi svečaru!

Ako sam ikada bio u neprilici, da nadjem pravu riječ, pravi izraz za ocjenu nečeg velikog, značajnog i zaslužnog – onda je to danas, prigodom Tvoje svečane proslave 45 godišnjeg umjetničkog djelovanja. 45 godina ljudskog života lijepa je stvar – ali 45 godina napornog, savjesnog i stvaralačkog rada na pozorišnim daskama može ocijeniti samo onaj tko taj pozorišni život – sa svim njegovim nervnim trzajima, sumnjama i nadama pozna iz bliza. Sjećam se, dragi Joža, početka Tvoje operne kariere: od prvog dana – uvijek su Te rijesile: respekt pred umjetničkim djelom, seriozna studioznost i disciplina rođenog umjetnika. Nema smisla nabrajati ovdje cijelu onu galeriju scenskih likova i karaktera, koji si na pozornici stvorio, od Sulejmana do Borisa Godunova. Ali usprkos svog dominantnog položaja, u teatru – uvijek si ispravno shvaćao svoj odnos i svoju dužnost prema Hrv. Nar. Kazalištu – da ne postoji ono radi nas nego mi – radi njega. I ako netko radi svojih umjetničkih vrlina zaslužuje častan naslov “narodnog umjetnika”, onda bi to – u prvom redu – bio – Josip Križaj. – Žao mi je da uslijed bolesti ne mogu dirigitirati današnju Tvoju predstavu. Radi toga Ti samo ovim – pismenim putem čestitam i zahvaljujem u ime Hrv. Nar. Kazališta. Primi, dragi svečaru, izraz mog poštovanja i iskrene želje za Tvoju budućnost!

Sa drugrskim pozdravom

odani Tvoj

Milan Sachs

ULOGE

Josip Križaj (Wotan) i Ančica Mitrović (Fricka) i Srebrenka Jurinac (Freia) u obnovljenom *Rajninu zlatu*, Hrvatsko državno kazalište Zagreb, 13. 2. 1943.
Scenograf Ljubo Babić

Josip Križaj kao Sulejman u operi *Nikola Šubić Zrinjski*, HNK Zagreb, 1952.

SULEJMAN VELIKI

IVAN PL. ZAJC
NIKOLA ŠUBIĆ ZRINJSKI

8. 12. 1908. Ljubljana Deželno gledališče	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINJSKI	Hilarij Benišek: Bogdan pl. Vulaković, Josipina Šipankova, Lilly Nordgartova, Alojz Fiala
18. 11. 1913. Ljubljana Deželno gledališče	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINJSKI gostovanje zagrebačke Opere	Srečko Albini: Marko Vušković, Mira Koroščeva, Irma Polakova, Stanislav Jastrzebski, Zvonimir Strmac

„Sulejman (Križaj) je kot vedno izvrsten v svoji vlogi. Nizki, zvočni bas daje njegovemu sultanu vso potrebno avtoriteto, posebno lepo zamišljena igra zaokruži vlogu in jo uvršča med najboljše. Krasen je bil prizor obupa pred smrtjo in njegovi zadnji hipi.“

„Sulejman (Križaj) je kao uvijek izvrstan u svojoj ulozi. Niski, zvučni bas daje njegovom sultanu potreban autoritet, posebno lijepo osmišljena gluma zaokružuje ulogu i svrstava je među najboljše. Krasan je bio prizor očaja pred smrću i njegovi zadnji trenuci.“

(Gostovanje hrvaške opere v Ljubljani). Nikola Šubić Zrinjski, *Slovenec*, 20. 11. 1913.

23. 9. 1915. Kraljevsko zemaljsko hrvatsko kazalište	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINJSKI	Nikola Faller: Ivan Levar, Micika Žličar, Irma Polak, Muk de Jarić, Stanislav Jastrzebski
--	------------------------------	---

„Lijepi i zdravi glas gosp. Križaja, pravoga basovskog timbra, s nešto malo oporosti, koja ne smeta boji glasa, ali zato donekle registru visokih tonova, naročito se ugodno dojima u srednjim glasovnim položinama. Glas gosp. Križaja nesumnjivo još proživljuje svoj razvoj, te mu valja vrlo oprezno postupati, želi li da mu se glas zaobli u svim položinama. Poznavajući gosp. Križaja od prvoga nastupa, vidimo, da mu se glas krasno razvija, te obećaje još veoma mnogo. [...] Ali već dulje opažamo, da gosp. Križaj naginje često nepotrebnom i čestom forsiranju, koje neće nikako koristiti zdravom razvoju njegovoga glasa. [...] Bude li nas gosp. Križaj pravo shvatio, uštediti će mnogo na svom lijepom glasu i za kasnije dane. Inače je Sulejman gosp. Križaja bio pomno izradjen s mnogo ambicije, te mu se i srdačno odobravalo.“

Repriza „Zrinjskoga“ od Iv. pl. Zajca, *Narodne novine*, 24. 9. 1915.

2. 9. 1933. Zagreb Narodno kazalište	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINJSKI nanovo inscenirano	Krešimir Baranović – Margareta Froman: Rudolf Bukšek, Ančica Mitrović, Vilma Nožinić, Anatol Manoševski, Nikša Stefanini
--	--	---

“Kruna cijele večeri je divna i umjetnička interpretacija partije Sulejmana po g. Josipu Križaju. Svu veličinu Zajčevog genija upoznaje se tek u slici Sulejmanove smrti, ako je otpjevana i odglumljena u takvoj maniri. G. Križaj zaslužuje svaku pažnju u toj svojoj umjetničkoj kreaciji.”

Otvorenje operne sezone. Nikola Šubić Zrinjski, *Narodne novine*, feljton, 4. 9. 1933.

Nastup Josipa Križaja u ulozi Sulejmana u nanovo insceniranoj izvedbi opere *Nikola Šubić Zrinski* u Narodnom kazalištu Kraljevine SHS u Zagrebu, 2. 10. 1920.

„Die Partien waren in vorzüglichster Weise besetzt. Križaj ein imposanter Sulejman, eine Gestalt, die man sich kaum besser denken konnte.“

„Podjela uloga bila je najizvršnja moguća. Križaj je impozantan Sulejman, lik kakav se jedva mogao boljim zamisliti.“

Milan Majer, Beginn der neuen Theater Spielzeit, *Morgenblatt*, 5. 9. 1933.

22. 12. 1939. Zagreb Narodno kazalište	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI nanovo uvježbano	Krešimir Baranović – Tito Strozzi: Rudolf Župan, Vilma Nožinić, Nada Tončić, Gustav Remec, Josip Gostić
--	---	---

„Eine imposante Leistung bot Josip Križaj als Soliman. Das Gebet im letzten Akt – eine der schönsten Stellen der Oper – wirkte geradezu ergreifend.“

„Impozantno ostvarenje dao je Josip Križaj kao Sulejman. Molitva u posljednjem činu – jedno od najljepših mjesta u operi – upravo je dirala u srce.“

M.[ilan] M.[ajer], Zajc' Nikola Šubić Zrinski, *Morgenblatt*, 24. 12. 1939.

13. 6. 1941. Zagreb Hrvatsko državno kazalište	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Lovro Matačić: Milan Pichler, Vilma Nožinić, Nada Tončić, Gustav Remec, Rudolf Reberski
--	-----------------------------	---

„G. Josip Križaj pjevao je Sulejmana i kao uvijek svojim prodornim i ugodnim basom i protančanom igrom prikazao u potpunosti svoj lik.“

(©)., Nastup novog člana opere Milana Pichlera, *Hrvatski narod*, 15. 6. 1941.

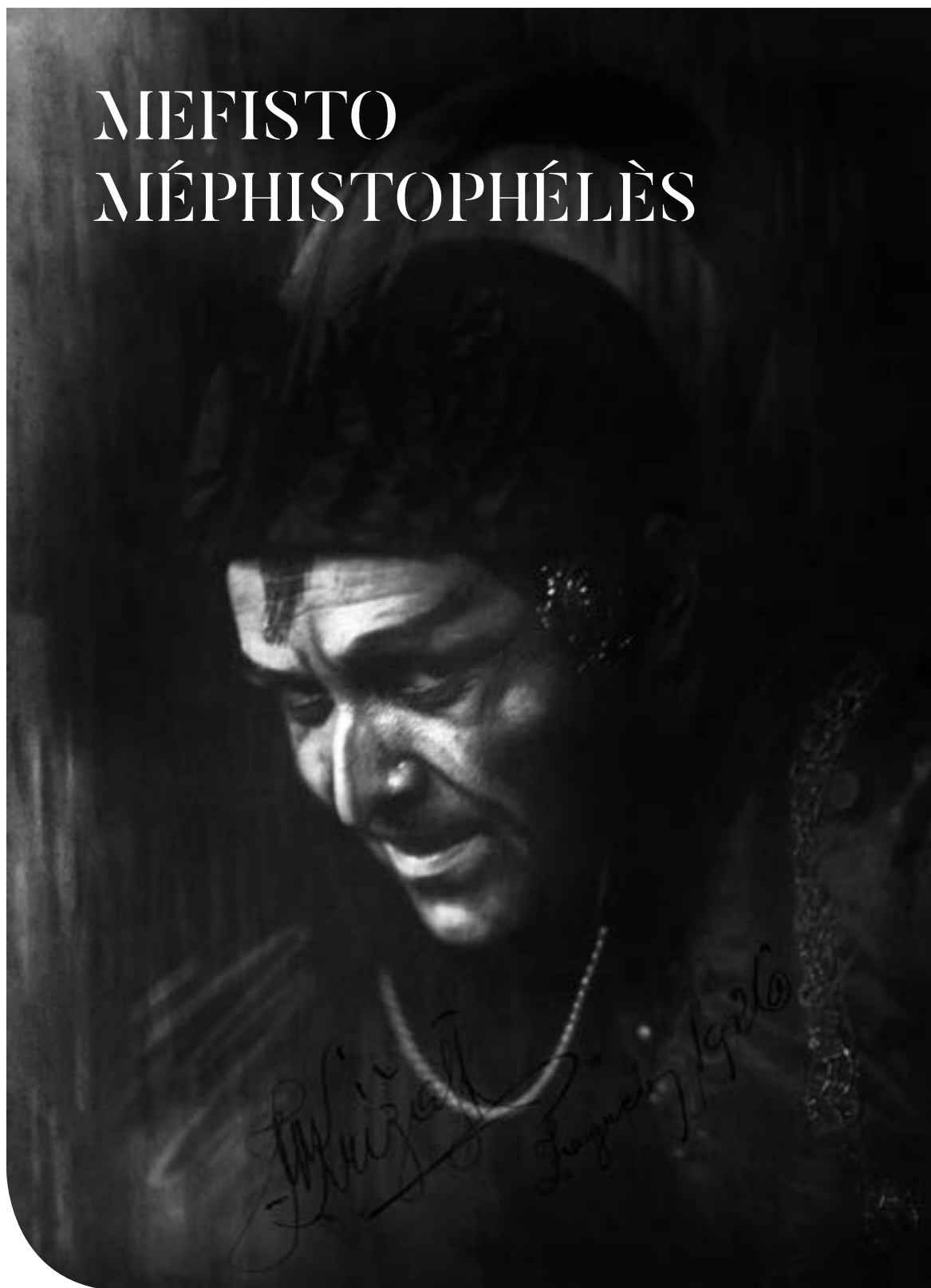
2. 11. 1946. Rijeka Narodno kazalište na Rijeci	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI premijera Prva operna predstava	Boris Papandopulo – Dr. Marko Fotez: Milan Pichler, Štefanija Lenković, Silvija Ferluga, Anatol Manoševski (Juranić i Sokolović)
---	---	---

Gostovanje Hrvatskog državnog kazališta s operom *Nikola Šubić Zrinski* u Operi grada Beča (Opernhaus der Stadt Wien), 11. 5. 1943.

MEFISTO MÉPHISTOPHÉLÈS

CHARLES GOUNOD
FAUST

Josip Križaj kao Mefisto u operi *Faust* na prvom nastupu u Kraljevskom zemaljskom hrvatskom kazalištu u Zagrebu 23. 4. 1913.

9. 3. 1911. Ljubljana Deželno gledališče	<i>FAUST</i>	Friderik Reiner: Fran Krampera, Margita Nádasova
23. 4. 1913. Zagreb Kraljevsko zemaljsko hrvatsko kazalište	<i>FAUST</i>	Milan Zuna: Tadeusz Lowczynski, Jelena Lowczynski, Marijan Kondracki

„Pošto sadašnji basista naše opere g. Kaulfus odlazi koncem ove sezone na česku operu u Pragu, valjalo je potražiti mu zamjenika, koji se je sinoć kao Mefisto, digavši se iz ‘Versenkunga’ predstavio publici i djavolskim ju jurišem osvojio. To je g. Josip Križaj, Slovenac i član slovenske opere u Ljubljani, koji sada pjeva u Trstu. Premda naša publika nije ni malo kritična, jer plješe svima i svakome bez razlike, ovaj put bi se moglo uzeti, da je pogodila, jer g. Križaj raspolaže ugodnim timbrom, naročito

u srednjim položinama. I visoke su dobre, tek je nešto slabiji u dubokima, koje doduše čine bas basom, ali nema sumnje da taj glas imade budućnost. K tome pridolazi vrlo dobra i okretna igra, iz koje se vidi, da je to inteligentan umjetnik, za koga možemo dati svoj glas, a nadamo se, te će dobiti većinu, da bude izabran u naš operni ensemble!"

Z.[vonimir] V.[ukelić], Kazališna kronika. Pismo XXVIII. "Faust", *Hrvatska*, 24. 4. 1913.

„G. Križaj nije potpuni bas i njegov se neveliki, do oblasti i punoće školovani materijal gubi u basovskoj dubini – bar za sada. Njegov Mefisto je originalan, kavalir iz pakla, što se salonskom elegancijom koprca pred djelotvornošću Krista i vrti kao šestilo. Njegova nečastiva zloradost više je duhovita, no demonska i imade čitave registre smijeha i smijanja. Takav pozorišni inteligent, koji se razvija i koji će se očito znatno razviti, mirne duše može da bude uvršten u naš operni ansambl.“

I. R. R., Prosvjeta. Gounod: Faust., *Pokret*, 25. 4. 1913.

10. 12. 1913. Zagreb Kraljevsko zemaljsko hrvatsko kazalište	FAUST	Ciril Metodej Hrazdira: Vladimir Caravia, k. g., Milena pl. Šugh
---	--------------	---

„Kada bi u gospodina Križaja dubljina njegova krasnoga basa bila onako snažna, kao što je to u srednjim i višim registrima, onda bi njegov Mefisto, ako i jest ponešto odviše salonski, a premalo pakostan, bio i pievom i glumom malo remek-djelo.“

Gounodov „Faust“, *Narodne novine*, 11. 12. 1913.

31. 3. 1918. Zagreb Kraljevsko zemaljsko hrvatsko kazalište	FAUST na novo uvježbano	Nikola Faller – Gjuro Prejac: Josip Rijavec, Viorica Ursuleac, Ivan Levar, Majda Pabst
--	-----------------------------------	--

„Njegova je kreacija još otprije u najboljoj uspomeni a još je pojačano istaknuo svoje umjetničke sposobnosti.“

dz.[Božidar Zajčić], Gounodov „Faust“, *Hrvatska riječ*, 2. 4. 1918.

<p>3. 5. 1925. Zagreb Narodno kazalište</p>	<p>FAUST u novoj inscenaciji</p>	<p>Krešimir Baranović – Tito Strozzi: Josip Rijavec, Zlata Gjungjenac, Robert Primožić, Milan Šepec (Siebel)</p>
---	---	--

„Unter den Darstellern heben wir zunächst den hervorragenden Mephisto Josip Križajs hervor. ‘Wenn das Gewölbe widerhallt, fühlt man so recht des Bases Grundgewalt.’ Das konnte bei seiner gestrigen gesanglichen Leistung wohl sagen (Lied von goldenen Kalb). Aber auch an den feinen ironisierenden und raffinierten Stellen eine Meisterleistung (Ständchen) Križaj hat den Ruhm dieser seiner alten Glanzrolle erneuert.“

„Među izvođačima izdvajamo ponajprije odličnog Mefista Josipa Križaja. ‘Kad svod odzvanja, tad se pravo osjeća moć basovskog glasa.’ To se dobro moglo čuti kod njegovog jučerašnjeg pjevačkog podavanja (Rondo o zlatnom teletu). Ali i u finom i rafiniranom, punom ironije majstorskom ostvarenju (serenada) Križaj je ponovio slavu ove svoje stare sjajne uloge.“

Ferreas: Neuaufführung von Gounods „Faust“ am Nationaltheater, *Zagreber Tagblatt*, 4. 5. 1925.

Josip Križaj kao Kecal u *Prodanoj nevjesti*, Narodno kazalište Zagreb

KECAL

**BEDŘICH SMETANA
 PRODANA NEVESTA
 PRODANA NEVJESTA
 PRODANA NEVESTÁ**

Nastup Josipa Križaja u ulozi Kecala na gostovanju Eme Destinove u *Prodanoj nevjesti* u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 21. 1. 1925.

26. 10. 1911. Ljubljana Deželno gledališče	PRODANA NEVESTA	Vaclav Talich: Josipina Šipankova, Fran Krampera
15. 11. 1915. Zagreb Kraljevsko zemaljsko hrvatsko kazalište	PRODANA NEVJESTA	Milan Sachs: Irma Polak, Stanislav Jastrzebski

„Taj vrijedni umjetnik pokazuje, da ima posebni talenat za buffo-uloge. Tako okretno i s toliko lakoće iznio je g. Križaj nepretjeravano svu komiku tog silovitog i nadasve brbljavog prosca u svim scenama s uspješnim brojnim nuancama, da je doista zaslužio srdačno i iskreno priznanje.“

Repriza Smetanine „Prodane nevjeste“, *Narodne novine*, 16. 11. 1915.

1. 7. 1918. Trieste – Trst Politeama Rossetti	LA SPOSA VENDUTA	Milan Sachs: Irma Polak, Josip Rijavec Ansambl zagrebačke Opere
---	-------------------------	--

„Križajeva kreacija bila je, prema pisanju *Edinosti*, umjetnička senzacija prve vrsti. O njegovom Kecalu imamo samo jedno, da on je majstor.“

„Prodana nevjesta“ u Trstu, *Obzor*, 4. 7. 1918.

Josip Križaj kao Kecal u *Prodanoj nevjesti*, Narodno kazalište Zagreb

22. 2. 1920. Osijek – Hrvatsko narodno kazalište	PRODANA NEVJESTA premijera	Mirko Polić: Hana Pirková, Dušan Mitrović
13. 5. 1924. Sarajevo Narodno pozorište	PRODANA NEVJESTA	Milan Sachs: Štefica Sestrić, Božidar Vičar Ansambl zagrebačke Opere

„Nad svima je dominirao g. Križaj u partiji Kecala. Svojim opsežnim glasom, koji je jednako dolazio do izražaja u svima registrima i brujaio poput trube, svojom glumom podizao je ton čitave igre na zamjernu umjetničku visinu.“

B. Smetana: *Prodana nevjesta*, *Večernje novosti*, 14. 5. 1924.

25. 5. 1924. Dubrovnik Bondin Teatar	PRODANA NEVJESTA	Ansambl zagrebačke Opere
--	-------------------------	--------------------------

„Dok se ne zaustavljamo na divne vrline orkestra, spomenut ćemo samo imponentnu silu basa g. Križaja (Kecal), koji je svom raskošno bogatom i uglađenom glasovnom materijalu pridružio krasnu igru i polučio silni uspjeh.“

Gostovanje naše opere u Dubrovniku, *Obzor*, 31. 5. 1924.

Josip Križaj kao Kecal na gostovanju ansambla Opere Narodnog gledališća iz Ljubljane u Trstu s *Prodanom nevjestom* 9. 6. 1937.

21. 1. 1925. Zagreb Narodno kazalište	PRODANA NEVJESTA	Ema Destinova, Mario Šimenc
---	-------------------------	-----------------------------

„Famozni Kecal g. Križaja, u kojoj je partiji postigao tek nedavno u Češkoj ogromni uspjeh, i ovaj puta je djelovao svojim neopustošivim humorom i pjevačkim umijećem.“

M.[ilan] G.[rlović]: III gostovanje Emme Destinove, *Novosti*, 23. 1. 1925.

24. 3. 1927. Zagreb Narodno kazalište	PRODANA NEVJESTA	Vitezslav Čelansky: Zdenka Zika, Josip Rijavec
---	-------------------------	---

„Daß Josip Križaj als Kecal Außerordentliches leistet uns daß diese Rolle zu seinen besten gehört, braucht ebenfalls nicht besonders betont zu werden.“

„Da Josip Križaj kao Kecal daje izvanredno ostvarenje i da je ta uloga jedna od njegovih najboljih, također ne treba posebno naglasiti.“

M., Smetana: „Die verkaufte Braut“. Vitezslav Čelansky als Gastdirigent, *Morgenblatt*, 25. 3. 1927.

Zlata Gjungjenac (Marica), Mila Kogej (Ludmila), Franja Golob-Bernot (Hata), Vekoslav Janko (Krušina), Josip Križaj (Kecal) i Aleksandar Kolacio (Miha) na gostovanju ansambla Opere Narodnog gledališča iz Ljubljane u Trstu s *Prodanom nevjestom* 9. 6. 1937.

Zlata Gjungjenac (Marica), Josip Gostič (Janko) i Josip Križaj (Kecal) na gostovanju ljubljanske Opere u Trstu s *Prodanom nevjestom* 9. 6. 1937.

27. 10. 1931. Zagreb Narodno kazalište	PRODANA NEVJESTA	Vilma Nožinić, Oton Masak
--	-------------------------	---------------------------

„Gotovo sve uloge su zahvalne i za pjevače i za glumce. A veliki umjetnici mogu još dati i klasične kreacije u njima. Takva je zacijelo kreacija g. Križaja u ulozi Kecala. Njegov sočan ton zvučio je u isti čas groteskno i srdačno, a punina zvuka iz njegova grla začuđuje baš mladenačkom svojom svježinom. Uza to je bio već pojavom i maskom svojom neobično komičan a duhovito je izgrađenom glumom komiku dotjerao toliko da je od vremena na vrijeme gledalištem zaorio neobuzdan smijeh.“

Dr. B.[ožidar] Š.[irola], *Operna i koncertna kronika, Rijec*, 1. 11. 1931.

5. 5. 1934. Zagreb Narodno kazalište	PRODANA NEVJESTA	Zdenjek Chalabala, k. g.: Vilma Nožinić, Božidar Vičar
--	-------------------------	---

„Kecal g. Križaja spada u galeriju onih njegovih komičnih likova, koje on glumački i pjevački realizuje jedinstvenim načinom i tu se mogla opet da pokaže svestranost njegove snage oblikovanja.“

S.[tanislav] S.[tražnicki], B. Smetana. *Prodana nevjestica, Novosti*, 9. 5. 1934.

9. 6. 1937. Trst	PRODANA NEVJESTA	S ansamblom ljubljanske Opere Mirko Polič: Zlata Gjungjenac, Josip Gostič, Mila Kogej, Vekoslav Janko, Franja Golob-Bernot
11. 6. 1937. Rijeka	PRODANA NEVJESTA	S ansamblom ljubljanske Opere

„Od pjevača zaslužuje palmu večeri bas Josip Križaj, član zagrebačke opere, koji je realizirao ulogu Kecala izvanrednim umjetničkim smislom, otkrivši u sebi ne samo pjevača moćnog glasovnog materijala nego i izvrsnog glumca u interpretaciji groteskne figure bračnog posrednika, koju je donio jedinstvenim efektom, a da ipak nije nikada posegnuo za trivijalnim sredstvima već uvijek ostao u okviru trijezne i odlične komike.“

Uspjeh Josipa Križaja u Trstu na gostovanju ljubljanske opere, *Večer*, 26. 6. 1937. Citira tršćanski tisak.

5. 2. 1939. Zagreb Narodno kazalište	PRODANA NEVJESTA	Milan Sachs: Jarmila Novotna, Josip Gostič, Milan Šepec
--	-------------------------	--

„G. Križaj kao Kecal briljirao je i pjevanjem i igrom kao uvijek u ovoj jednoj od najboljih svojih uloga. Svjež i sočan zvučio je njegov glas a iskreno doživljena igra na sceni impresivno je djelovala na publiku to više, što se ta iskrenost nije u svih partnera mogla zamijetiti.“

C-in[Vladimir Ciprin], Prvo gostovanje Jarmile Novotne u „Prodanoj nevjesti“, *Večer*, 6. 2. 1939.

17. 9. 1945. Zagreb Hrvatsko narodno kazalište	PRODANA NEVJESTA obnovljeno	Milan Sachs – Margarita Froman: Zlata Đunđenac, Josip Rijavec, Milan Šepec
17. 10. 1953. Zagreb Hrvatsko narodno kazalište	PRODANA NEVJESTA proslava 45. godišnjice umjetničkog rada	Mladen Bašić: Nada Tončić, Josip Gostič

ANTONIN DVOŘÁK
RUSALKA

VODENJAK POVODNI MOŽ VODNIK

Josip Križaj kao Vodenjak u nanovo uvježbanoj *Rusalki*, Narodno kazalište Zagreb, 10. 5. 1934.

Nastup Josipa Križaja u ulozi Vodenjaka u nanovo uvježbanoj *Rusalki* pod ravnanjem Zdenjeka Chalabale u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 10. 5. 1934.

8. 2. 1912. Ljubljana Deželno gledališče	RUSALKA	Vaclav Talich:
18. 12. 1916. Zagreb Kraljevsko zemaljsko hrvatsko kazalište	RUSALKA	Milan Sachs: Armin Armidi, Vika Engel, Paula Trauttner-Kramer, Marta Pospíšil-Ivanova

„Drugi predstavnik svijeta priča – gosp. Križaj bio je izvanredan kao Vodenjak. Kod toga umjetnika (koji to ime zaslužuje potpunim pravom) djeluje sve na način, kojemu nema prigovora. Pjevanje, izražaj, igra i dramatska snaga.“

E.[rnst] Sch.[ulz], Hrv. kazalište: „Rusalka“, *Jutarnji list*, 19. 12. 1916.

„G. Križaj izradio je i opet izvrsnu kreaciju, koja će dostojno pristajati u niz njegovih uspješnih kreacija. U teškoj ulozi s nekoliko gesta, no s mnogo lijepih i punih tonova protumačio je bol i jad svoje nutrašnosti nad sudbom svoje nesretne Rusalke.“

Dr. V.[iktor] N.[ovak], Ant. Dvořak: „Rusalka“, *Narodne novine*, 19. 12. 1916.

4. 6. 1926. Zagreb Narodno kazalište	RUSALKA	Milan Sachs: Zlata Gjurgjenac, Mario Šimenc
--	----------------	--

„Vodenjaka pjevao je g. J. Križaj ističući naročito tugu oca, ostavljenoga od ljubljenoga djeteta. Toplo i izražajno je njegovo uvijek kultivirano pjevačko predavanje.“

Lujo Šafranek-Kavić, *Rusalka* 4. VI., *Obzor*, 5. 6. 1926.

10. 5. 1934. Zagreb Narodno kazalište	RUSALKA nanovo uvježbano	Zdenjek Chalabala, k. g. – Margareta Froman: Mario Šimenc, Ludmila Radoboj, Vilma Nožinić, Lucija Ožegović
---	------------------------------------	--

„Kao svakom liku kojeg kreira, znao je g. Križaj da i svom Vodenjaku poda naročitu ličnu notu. Taj vodenjak bio je ne samo po svom izgledu nego i po svom cijelom načinu, po osebnosti onoj nekoj deklamaciji, karakterističnim kretnjama prava fantastična pojava iz nerealnog svijeta. Ali kad je ustrebalo ovaj se Vodenjak upjevao i punoćom i širinom svog plemenitog i toplog organa upravo belkantistički kao u poznatoj ariji u drugom činu.“

S.[tanislav] S.[tražnicki], A. Dvořak: *Rusalka*, *Novosti*, 16. 5. 1934.

JACQUES OFFENBACH
 HOFFMANNOVE PRIČE
 HOFFMANNOVE PRIPOVESTI
 LES CONTES D'HOFFMANN

LINDORF / COPPELIUS /
 DAPERTUTTO / DR. MIRACLE
 COPPELIO,
 DAPERTUTTI,
 DR. MIRAKEL
 LINDORF / COPPELIUS /
 DAPERTUTTO / DR. MIRACLE

Josip Križaj (Dr. Miracle) i Dragica Martinis (Antonija) na premijeri *Hoffmannovih priča*, HNK Zagreb, 31. 10. 1947.

21. 12. 1912. Ljubljana Deželno gledališče	HOFFMANNOVE PRIPOVESTI na novo naštudirana opera <i>nanovo nastudirana opera</i>	Ciril Metodej Hrazdira – Rudolf Fejfar: Harfner, Jana Richterjeva, Fantova, Jelena Lowczynska, sudjeluje orkestar „Slovenske filharmonije“
4. 9. 1915. Zagreb Kraljevsko zemaljsko hrvatsko kazalište	HOFFMANNOVE PRIČE	Friderik Rukavina: Armin Armidi, Paula Trauttner, Irma Polak, Vika Engel

„Prije svega treba među ovima“ (novim interpretima, op. aut.) „istaknuti sjajnu kreaciju g. Križaja u četirima ulogama Lindorfa, Coppeliusa, Dapertutta i dra. Mirakela. Istančanim svojim promišljenim i otmjenim pjevanjem, brižnom deklamacijom i nada sve prodahnutom karakterizacijom uspjelo mu je vanredno srećno iznijeti sasvim u skladu sa strahovitim fantazmagog-

rijama pravoga pjesnika E. Th. A. Hoffmanna svu groznu skurilnost tih četiriju grotesknih tipova. U pjevačkom pogledu valja osobito istaknuti 'pjesmu s ogledalom' te čitavu partiju dra. Mirakela, koje su iznešene upravo majstorski. Nada sve nam je milo, da je – kako se čini – ovaj naš umjetnik, doslije toliko s nepravom zapostavljan, najposlije kod pozvanih faktora naišao na onu cijenu koja ga po njegovim umjetničkim kvalitetama ide.“

J. Offenbach: Hoffmannove priče, *Obzor*, 5. 9. 1915.

„Nu za to je g. Križaj odnio palmu večeri sa svojim figurama. U svakoj je slici bio posve na mjestu koliko igrom, toliko glasom i inteligentnim pjevanjem. U ovoj operi su se zapravo mogle da iztaknu sve odlike ovoga liepoga glasa, jer je imao prilike, da se dovoljno u svim nijansama, u jačini i pianu, u liepim prelazima iztakne.“

“Hoffmannove priče”, *Hrvatska*, 6. 9. 1915.

23. 6. 1916. Zagreb Kraljevsko zemaljsko hrvatsko kazalište	HOFFMANNOVE PRIČE	Hedviga pl. Debicka
--	--------------------------	---------------------

„Palmu večeri pobrao je u istinu naš vrstan pjevač-umjetnik gosp. Križaj, koji je kroz tri raznovrsne partije podao tri i pjevački i pozorički u istinu krasne, samostalne i medjusobno raznovrsne tvorbe.“

Iz hrvatskog kazališta, *Novosti*, 24. 6. 1916.

8. 7. 1917. Zagreb Kraljevsko zemaljsko hrvatsko kazalište	HOFFMANNOVE PRIČE	Ada Sari (Olimpija i Antonija), Irma Polak, Josip Rijavec
---	--------------------------	--

„Od sudjelujućih sila ističem u prvom redu prekrasnog Coppeliusa, Dapertutta, Miracola g. Križaja. Gospodine Križaju, Vi pjevate sve ljepše i ljepše!“

M.[ilan] G.[rlović], Hoffmannove priče. (Gostovanje Ade Sari), *Novosti*, 9. 7. 1917.

26. 10. 1919. Osijek – HNK	HOFFMANNOVE PRIČE – premijera	Lav Fritz: Ella Fitzner, Hana Pirková, Paula Trauttner, Dušan Mitrović
10. 11. 1921. Zagreb Narodno kazalište Kraljevine SHS	HOFFMANNOVE PRIČE	Josip Rijavec, Tinka Wesel-Polla

„Izvanredno karikiranom maskom i naravnim kretnjama, koje znade u smislu uloge potencirati na najosobitije forme, on je i ovaj put u tančine zadovoljio. Ekscentičan mu je part umjetnički. Njegov temperament blizu je ovakim ulogama, pa to znade i glasovno dokazati: on je stvoren za ovake partije. Vjernim i iskrenim pjevanjem digne on svoju ulogu na zamjerne visine i znade se uvijek istaći. Izvrsno izvedena arija sa zrcalom bila je uzrok velikom pljesku. No i svako drugo mjesto jednako je lijepo i ukusno izvedeno krasnim, uvijek sigurno postavljenim i ugodnim glasom, pa nas je svaki i najmanji dio zadovoljio.“

Vd.[Aleksandar Vidak], Hrvatsko kazalište, *Hrvat*, 11. 11. 1920.

25. 6. 1924. Zagreb Narodno kazalište	HOFFMANNOVE PRIČE	Josip Rijavec, Zlata Lipovšćak k. n. (Olimpija)
---	--------------------------	--

„Josip Križaj war prächtig und überzeugend. Seine fabelhafte Maske als Dr. Miracolo verdient besonders lob. Außerdem war er stimmlich glänzend disponiert.“

„Josip Križaj bio je divan i uvjerljiv. Njegova izmišljena maska kao Dr. Miracola zaslužuje posebnu pohvalu. Osim toga, bio je glasovno sjajno raspoložen.“

-žh- [Žiga Hiršler] „Hoffmanns Erzählungen“, *Der Morgen*, 26. 6. 1924.

24. 5. 1925. Split Narodno kazalište	HOFFMANNOVE PRIČE	Krešimir Baranović: Josip Rijavec, Tinka Wesel-Polla, Ludmila Radoboj Ansambl zagrebačke Opere
--	--------------------------	--

Marijana Radev (Niclausse), Josip Križaj (Dr. Miracle), Božidar Vičar (Pitichinaccio), Dragica Martinis (Antonija) i Ratimir Delorko (Hoffmann) na premijeri *Hoffmannovih priča*, HNK Zagreb, 31. 10. 1947.

„Bez dvojbe, da najveća zasluga za uspjeh večeri ide upravo g. Križaju, koji je došao u mogućnost da svoj gromki bas razvije na široj podlozi, gospodujući voluminoznim i jakim glasom s velikim osjećajem za nijanse. Naročito se istakao kao Doktor Miracolo i Copelius osvojivši publiku elastičnom i sugestivnm igrom i impozantnim svijetlim basom.“

X., Jacques Offenbach: *Hoffmannove priče*, *Hrvatska sloga*, 25. 5. 1925.

23. 11. 1929. Zagreb Narodno kazalište	HOFFMANNOVE PRIČE	Oskar Smodek: Božidar Vičar, Zlata Lipovščak-Rajić, Ludmila Radoboj, Vilma Nožinić
--	--------------------------	--

„Dok su sva lica na pozornici bila nešto bolja iznad prosjeka i u glavnom izjednačena, iskočila je figura Josipa Križaja daleko iznad svih ostalih, pa je radi toga trpjelo jedinstvo same predstave. Križaj je danas na vrhuncu svog stvaranja, a kako uz veliki i sonorni glas posjeduje i jaku glumačku invenciju, bljedilo je sve što je s njim došlo u doticaj, tako da smo toga dana dobili dojam, kao da su 'Hoffmannove priče' neki koncert za Križaja, solo uz pratnju ostalih solista, zboru i orkestra.“

Ne samo da je Josip Križaj prerasao svoje partnere na bini, on je bio pače prejaki individuum i za samoga dirigenta. Konceptija g. Smodeka i njegovo shvaćanje nije se podudaralo sa tempom Križajevе igre, tako da se je Križajeva osoba još više ispoljila, jer nije dobila potporu niti sa strane dirigenta, koji se nije mogao do njeg dovinuti, nego je ostao na visini ostalog ansambla.

Tek bi se usudio prigovoriti maski g. Križaja u trećem činu. Ne mislim da ne bi bila dobra maska dra Miracola, kao kombinacija kostura mrtvačke lubanje i groteskno-satanističkog izražaja lica neke sablasti, ali ona sa prevelikom smjelošću svoje koncepcije odaljuje od ostalih maski, time odviše iskače iz svoje okoline.

U svemu Križajev glas i njegova igra spadaju u red najboljih kreacija ove partije, što se uopće dadu zamisliti.“

V., *Operna kronika*, *Jutarnji list*, 1. 12. 1929.

5. 11. 1934. Zagreb Narodno kazalište	HOFFMANNOVE PRIČE nanovo uvježbano	Lovro Matačić – Zygmunt Zalewski: André Burdino, k. g., Nada Tončić, Ančica Mitrović, Vilma Nožinić
---	--	---

Nastup Josipa Križaja u četverostrukoj ulozi demona u nanovo uvježbanim *Hoffmannovim pričama* u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 5. 11. 1934.

NARODNO KAZALIŠTE
TRG KRALJA ALEKSANDRA
 Zagreb, ponedjeljak 5. novembra 1934. Predstava 67. Izvan predbrojka.
Gostovanje André Burdina
 Nanovo uvježbano *od 6. IX 1931*
 78-ći put

Hoffmannove priče

Fantastična opera u tri čina s prologom i epilogom. Riječi napisao J. BARBIER.
 Muzika JACQUESA OFFENBACHA.
 Redatelj: ZYGMUNT ZALEWSKI k. g.

Dirigenti: LOVRO MATAČIĆ

LICA:

Olimpija	Nada Tončić	Andreas	
Giulietta	Ančica Mitrović	Cochenille	Aleksandar Bističić
Antonija	Vilma Nožinić	Pisichinaccio	
Niklaus	Elna Harlovač	Franjo	
Majka	Ludmila Radeboj	Lindorf	Josip Križaj
Hoffmann	André Burdino	Coppelius	
Natanael	Franjo Klokočai	Dapertutto	
Spallanzani	Milan Šepić	Dr. Miracolo	Petar Serdžuk
Schlemil	Pjodor Sahno	Luther	Pjodor Sahno
Crespel	Aleksandar Griff	Bernann	

Pjesove izvodi baletni zbor.
 Iscenacija i nove dekoracije izrađeni su u Državnoj Obrtnoj školi.

U utorak 6. novembra 1934. MLETAČKI TROGVAC. II. 7. (Mjesta od 12-30 din.)

Ulazne cijene za gostovanje		Parket		Balcon	
Loka Mezzan	D 320.— (230.—)	Parket I. red	D 80.— (62.—)	Balcon I. red	D 40.— (32.—)
Loka I. kat	D 280.— (200.—)	Parket II. red	D 70.— (52.—)	Balcon II. red	D 32.— (24.—)
Loka II. kat	D 120.— (120.—)	Parket V. VILL. red	D 60.— (42.—)	Balcon III. red	D 28.— (20.—)
		Parket IX-X. red	D 48.— (36.—)	Balcon I. i II. red	D 24.— (18.—)
		Parket XI-XII. red	D 40.— (32.—)	Ustul i galerija	D 8.— (8.—)

Blagajna se otvara u 6, početak u 8, a svršetak u 11 $\frac{1}{4}$ sati.

„Glumački bogato niansirani i jedinstveno provedeni lik sotone, koji je u zadnjoj slici poprimio demonsko-sablasni izgled i karakter, podao je g. Križaj glasovno u odličnoj dispoziciji, interpretirao je svoju rolu rijetko lijepim i inteligentnim načinom. Bila je to uistinu glumački i pjevački velika kreacija.”

S.[tanislav] S.[tražnicki], J. Offenbach: Hoffmannove priče, *Novosti*, 8. 11. 1934.

19. 5. 1935. Split Narodno kazalište	HOFFMANNOVE PRIČE	Lovro Matačić: Anatol Manoševski, Nada Tončić, Ančica Mitrović, Vilma Nožinić Ansambl zagrebačke Opere
--	--------------------------	---

„Bez dvojbe g. Križaj u četverostrukim ulogama satanskih likova Lindorfa, Coppeliusa, Dapertutta i dr. Diracola“ (tiskarska greška, treba biti Miracolo, op. a.) „dao je niz svojih najboljih kreacija, u kojima je došao do punog izražaja njegov snažni voluminozni bas, kulminirajući svojim demonskim pjevanjem i smijehom u trećem činu.“

Dr. V.[io] K.[rstulović], Dvije verističke i dvije fantastične opere, *Novo doba*, 20. 5. 1935.

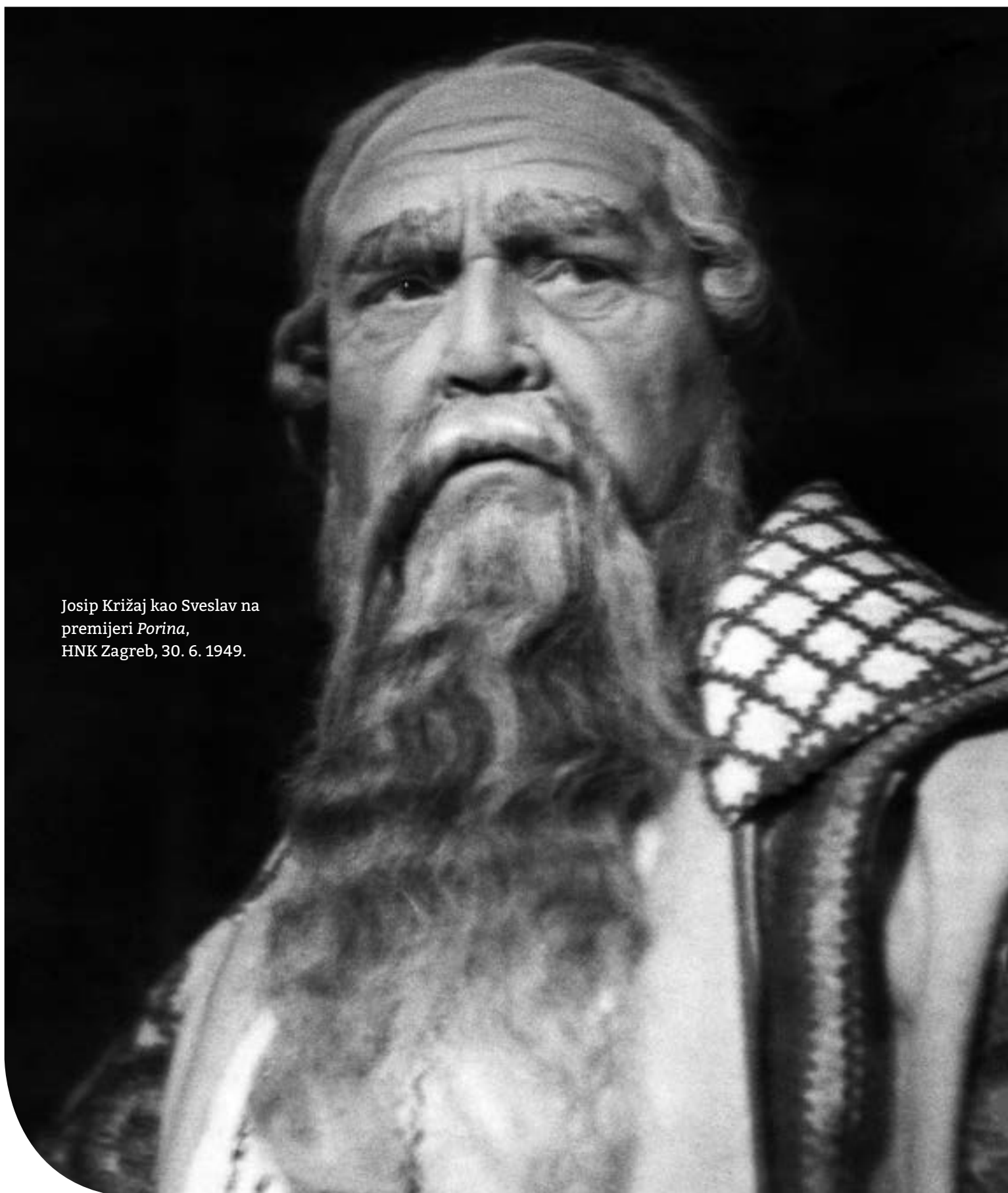
31. 10. 1947. Zagreb Hrvatsko narodno kazalište	HOFFMANNOVE PRIČE premijera	Berislav Klobučar – Vladimir Žedrinški: Josip Gostić, Mary Beneš, Dragica Martinis (Giulietta i Antonija), Marijana Radev (Niklaus), Vladimir Ruždjak (Schlemil), Božidar Vičar, Aleksandar Griff
---	---------------------------------------	---

„Josip Križaj koji je pjevao Lindorfa, Coppeliusa, Dapertutta i Dr. Miracola, dao je u ulozi ovog posljednjeg jednu od svojih najboljih kreacija. Njegov kristalni bas došao je do izražaja naročito u oba terceta trećeg čina.”

V. J., Jacques Offenbach: „Hoffmannove priče“, *Vjesnik*, 16. 11. 1947.

VATROSLAV LISINSKI
PORIN

SVESLAV

Josip Križaj kao Sveslav na
premijeri *Porina*,
HNK Zagreb, 30. 6. 1949.

Josip Križaj kao Sveslav na premijeri *Porina*,
HNK Zagreb, 30. 6. 1949.

Nastup Josipa Križaja u ulozi Sveslava u nanovo uvježbanom *Porinu* u povodu proslave stogodišnjice otvorenja kazališta na Markovu trgu (4. 10. 1834.), u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 4. 10. 1934.

Nastup Josipa Križaja u ulozi Sveslava u obnovljenom *Porinu* u Hrvatskom državnom kazalištu u Zagrebu, 10. 4. 1944.

4. 10. 1934. Zagreb Narodno kazalište	PORIN nanovo uvježbano	Krešimir Baranović – Tito Strozzi: Pajo Grba, Zinka Kunc, Pavao Marion Vlahović, Vilma Nožinić
---	----------------------------------	--

“Impozantni, glasovno moćni Sveslav bio je g. Josip Križaj, kao uvijek stilski vanredan.”
Lujo Šafranek-Kavić, *Porin*, *Jutarnji list*, 6. 10. 1934.

10. 4. 1944. Zagreb Hrvatsko državno kazalište	PORIN obnovljeno	Đuro Vaić – Vojmil Rabadan: Pavao Grba, Vilma Nožinić, Josip Gostić, Nada Tončić
--	----------------------------	--

“Josip Križaj unio je obilje topline i srдца u lik Sveslava.”
Ivan Brkanović, Svečana izvedba “Porina”, *Hrvatski narod*, 14. 4. 1944.

30. 6. 1949. Zagreb Hrvatsko narodno kazalište	PORIN obnovljeno	Boris Papandopulo – Dr. Branko Gavella: Ante Marušić, Vilma Nožinić, Josip Gostić, Dragica Martinis
--	----------------------------	---

RICHARD STRAUSS

KAVALIR S RUŽOM

KAVALIR Z ROŽO

DER ROSENKAVALIER

BARUN OCHS AUF LERCHENAU

Josip Križaj kao barun Ochs auf Lerchenau i ansambl Opere na prvoj hrvatskoj izvedbi glazbene komedije *Kavalir s ružom*, Kraljevsko zemaljsko hrvatsko kazalište, 29. 4. 1916.

ULOGI / BARUN OCHS

Josip Križaj kao barun Ochs auf Lerchenau i ansambl Opere na prvoj hrvatskoj izvedbi glazbene komedije *Kavalir s ružom*, Kraljevsko zemaljsko hrvatsko kazalište, 29. 4. 1916.

29. 4. 1916.
Zagreb
Kraljevsko zemaljsko
hrvatsko kazalište

KAVALIR S RUŽOM
ROSENKAVALIER
premijera

Fridrik Rukavina – Ivo Raić-Lonjski:
Mira Korošec, Vika Engel, Ivan Levar,
Paula Trauttner-Kramer

„Gosp. Križaj kao barun Ochs von Lerchenau riješio je ponajtežu zadaću. Muzički je posve svladao sve poteškoće nekom posebnom umjetničkom lakoćom, a živo je nastojao, da i glumački riješi doista velike zahtjeve. Ironija i satira u glavnom je sadržana oko ove osobe, pa je i potrebno naći se vješto u svim situacijama, iz kojih jedno i drugo izbija. Mnogo karakterističnih crta iznio je gosp. Križaj uvjerljivo, no neka se još samo smionije nastoji sasvim približiti Hofmannsthalovom tumačenju te figure, pa će iznijeti pravu i tipičnu karikaturu tog nadutog plemića ženskara.“

V. N-k., „Kavalir s ružom“, *Narodne novine*, 1. 5. 1916.

11. 10. 1916.
Zagreb
Kraljevsko zemaljsko
hrvatsko kazalište

KAVALIR S RUŽOM
ROSENKAVALIER

Richard Strauss: Mira Korošec,
Vika Engel, Ivan Levar,
Paula Trauttner-Kramer

“On ima eminentnu glazbenu sigurnost, da se može u labirintu te uloge slobodno kretati i iznijeti sa mnogo dragocjenih detalja propadajućeg Landjunkera sa svim njegovim seljačkim lukavostima i glupostima.”

E.[rnst] Sch.[ulz], *Kavalir s ružom*. Izvedba na 11. listopada pod ravnanjem dra Richarda Straussa, *Jutarnji list*, 12. 10. 1916.

Josip Križaj kao barun Ochs auf Lerchenau u obnovljenom *Kavaliru s ružom*, 15. prosinca 1932.

Nastup Josipa Križaja u ulozi baruna Ochsa u nanovo uvježbanom *Kavaliru s ružom* u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 15. 12. 1932.

Nastup Josipa Križaja u ulozi baruna Ochsa auf Lerchenau u izvedbi *Kavalira s ružom (Rosenkavaliera)* pod ravnanjem skladatelja dr. Richarda Straussa u Kraljevskom zemaljskom hrvatskom kazalištu u Zagrebu, 11. 10. 1916.

WOLFGANG AMADEUS MOZART

FIGAROV PIR

FIGAROVA SVATBA

LE NOZZE DI FIGARO

FIGARO

Josip Križaj kao Figaro na prvoj hrvatskoj izvedbi *Figarova pira*, Kraljevsko zemaljsko hrvatsko kazalište, Zagreb, 26. 10. 1917.

Nastup Josipa Križaja kao Figara na prvoj hrvatskoj izvedbi opere *Figarov pir* u Kraljevskom zemaljskom hrvatskom kazalištu u Zagrebu, 26. 10. 1917.

26. 10. 1917. Zagreb Kraljevsko zemaljsko hrvatsko kazalište	FIGAROV PIR premijera	Milan Sachs – Gjuro Prejac: Ivan Levar, Leonija Ogrodzka, Paula Trauttner-Kramer, Majda Pabst, Josip Rijavec (Bazilio)
---	---------------------------------	---

„Dao je uzornu kreaciju, u kojoj je simpatični pjevač u glasu i pjevu iznio mnogo svijetlih momenata. U prvom činu je pjevao s pravim humorom kavatinu, a snažno i otmjeno zaključnu ariju.“

Dr. V.[iktor] N.[ovak], *Figarov pir*, *Narodne novine*, 27. 10. 1917.

„G. Križaj bio je junak večeri – i ako ne toliko za publiku, koja izaziva iz stajaćeg partera pjevače, koliko za one koji su bez vike uživali u tom lijepom glasu i dobrom umjetniku.“

Sinoćnja predstava “Figarovog pira”, *Hrvatska država*, 27. 10. 1917.

„G. Križaj bio je jučer kralj dana, glas okrugli, veliki bas, igra izvrsno shvaćena i tako izvedena.“

F. H., *Figarov pir*, *Novine*, 27. 10. 1917.

30. 6. 1918. Trieste – Trst Politeama Rossetti	LE NOZZE DI FIGARO	Milan Sachs: Leonija Ogrodzka, Irma Polak
31. 1. 1924. Zagreb Narodno kazalište	FIGAROV PIR	Oskar Smodek: Drago Hrčić, Martina Blažeković, Štefica Sestrić, Paula Trauttner-Križaj

„Od pjevača valja u prvom redu da istaknemo g. Križaja, koji je kao interpret Figara izradjenim pjevanjem i raspoloženom ali uvijek delikatno profinjenom komikom stvorio figuru, dostojnu svake svjetske pozornice.“

Lujo Šafranek-Kavić: „Figarov pir“, *Obzor*, 5. 2. 1924.

Josip Križaj kao Figaro na prvoj hrvatskoj izvedbi *Figarova pira*, Kraljevsko zemaljsko hrvatsko kazalište, Zagreb, 26. 10. 1917.

Paula Trauttner (Susanna) i Josip Križaj (Figaro) na prvoj hrvatskoj izvedbi *Figarova pira*, Kraljevsko zemaljsko hrvatsko kazalište, Zagreb, 26. 10. 1917.

30. 9. 1930.
Zagreb
Narodno kazalište

FIGAROV PIR
nanovo uvježbano

Oskar Smodek – Prof. August Markowsky:
Rudolf Bukšek, Ludmila Radoboj,
Erika Druzović k. n., Vera Misita

„Figaro g. Križaja bio je pjevački i kao kreacija odličan. Jedna od najboljih njegovih dosadanjih uloga.”

Dr. Pavao Markovac, Muzička kronika. Mozartov „Figarov pir”, *Feljton Riječi*, 4. 10. 1930.

„Ulogu Figara kreirao je i pjevao savršeno Križaj.“

Dr. J.[osip] A.[ndreis], Mozartov „Figarov pir“, *Obitelj*, 12. 10. 1930.

„Solisti su svi od reda vrlo lijepo riješili svoje zadatke. Pred svima g. J. Križaj kao nadasve srdačni, simpatični i prirodni Figaro.“

Lujo Šafranek-Kavić, „Figarov pir“, *Obzor*, 18. 11. 1930.

Paula Trauttner (Susanna) i Josip Križaj (Figaro) na prvoj hrvatskoj izvedbi *Figarova pira*, Kraljevsko zemaljsko hrvatsko kazalište, Zagreb, 26. 10. 1917.

27. 1. 1931. Zagreb Narodno kazalište	FIGAROV PIR na novo uvježbano i inscenirano	Oskar Smodek – Prof. August Markowsky: Ludmila Radoboj, Vera Misita, Erika Druzović, Rudolf Bukšek
27. 1. 1947. Zagreb Hrvatsko narodno kazalište	FIGAROV PIR obnovljeno	Mladen Bašić – Tito Strozzi: Milivoj Kučić, Marija Borčić, Bianka Dežman, Vera Grozaj

IVAN PL. ZAJC
BAN LEGET

BAN LEGET

Josip Križaj kao Leget, *Ban Leget*, Kraljevsko zemaljsko hrvatsko kazalište Zagreb, 22. 12. 1917.

Josip Križaj kao Leget, iz nanovo uvježbanog *Bana Legeta*, Narodno kazalište Zagreb, 21. 11. 1931.

22. 12. 1917. Zagreb Kraljevsko zemaljsko hrvatsko kazalište	BAN LEGET nanovo uvježbano	Fridrik Rukavina – Branko Gavella: Viorica Ursuleac, Mira Korošec, Svetozar Pisarević, Stanislav Jastrzebski
---	--------------------------------------	---

„Gosp. je Križaj pjevao i glumio bana Legeta, koji po Dežmanu nije bio ‘ambobus pedibus claudus’ nego lijep i jak. Svu demon-sku čud, kao i licemjerna pretvaranja, koja su ga vodila k slavohlepnom cilju i za koji nije birao sredstva iznio je umjetnički jako uvjerljivo. Zajčevu krasnu kantilenu pjevao je upravo divno velikim modulacijama podajući im prave boje i plastičnu formu.“

Dr. Viktor Novak, „Ban Leget“, *Narodne novine*, 24. 12. 1917.

21. 11. 1931. Zagreb Narodno kazalište	BAN LEGET nanovo uvježbano	Krešimir Baranović – Tito Strozzi: Gita Gjuranec, Aleksandar Griff, Zinka Vilfan-Kunc, Anatol Manoševski
--	--------------------------------------	--

„Solisti dali su od reda odlične kreacije, pred svima g. Josip Križaj kao suvereni, sonorni, temperamentni i uvjerljivi Ban Leget, koji u svojoj pohlepi za vlašću i osvetom ne preza da hrvatske velmože i puk pod lozinkom patriotizma vodi u bratoubilačke bojeve. On je u svakom času visoko dominirao scenom, njegov vanredni pjevački i glumački izražaj bio je savršeno uravnotežen. Ban Leget je opet jedna od Križajevih kreacija monumentalnih kontura i visoke umjetničke klase.“

Lujo Šafranek-Kavić, Stogodišnjica Ivana pl. Zajca „Ban Leget“, *Obzor*, 23. 11. 1931.

„Naslovnu ulogu pjevao je g. Josip Križaj, koji je ovu faktički baritonsku partiju kreirao majstorski. Već odavno nije g. Križaj stvorio ovako interesantan tip kao ovaj Legeta. Njegova odlična glumačka sposobnost i fenomenalna dikcija vrline su ovog umjetnika.“

„Ban Leget“. Na novo uvježbana opera u spomen stogodišnjice rođenja I. pl. Zajca, *Narodne novine*, 25. 11. 1931.

„Die Besetzung war gewiß die beste. Vorzüglich war Josip Križaj im seiner großen und schwierigen Rolle als Leget. Stimmlich außerordentlich gut disponiert brachte er eine überaus gute belcantistische Leistung zustande.“

„Podjela uloga bila je sigurno najbolja. Izvrstan bio je Josip Križaj u svojoj velikoj i teškoj ulozi kao Leget. Glasovno izvanredno dobro raspoložen izveo je posve dobro belkantističko ostvarenje.“

Milan Majer, Zajc-Feier des Zagreber Nationaltheaters.
Neueinstudierte Aufführung der Oper „Ban Leget“, *Morgenblatt*, 24. 11. 1931.

WOLFGANG AMADEUS MOZART
ČAROBNA FRULA
ČAROBNA PIŠČAL
DIE ZAUBERFLÖTE

PAPAGENO
SARASTRO

Nastup Josipa Križaja kao Papagena na prvoj hrvatskoj izvedbi opere *Čarobna frula* u Kraljevskom zemaljskom hrvatskom kazalištu u Zagrebu, 14. 10. 1918.

Nastup Josipa Križaja kao Sarastro u nanovo uvježbanoj *Čarobnoj fruli* u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 4. 11. 1931.

14. 10. 1918. Zagreb Kraljevsko zemaljsko hrvatsko kazalište	ČAROBNA FRULA premijera	Milan Sachs – Aleksandar Binički: Svetozar Pisarević, Josip Rijavec, Tinka Wesel-Polla, Paula Trauttner-Kramer
---	-----------------------------------	---

„Nuz nju“ (Paulu Trauttner, op. a.) „najbolji je lik, glumački i pjevački izradio g. Križaj kao Papageno te je to dostojan pendant lanjskom njegovom Figaru. Komika ovoga lika u Križajevoj interpretaciji nije nikad izlazila iz granica i za to istinski djelovala.“

„Čarobna frula“, *Hrvatska*, 15. 10. 1918.

4. 11. 1931. Zagreb Narodno kazalište	ČAROBNA FRULA nanovo uvježbano	Oskar Smodek – Prof. August Markowsky: Anatol Manoševski, Zlata Lipovšćak-Rajić, Vilma Nožinić, Leo Mirković, Erika Druzović
---	--	--

„Mächtig mit Würde und herzlich im Ausdruck gab Josip Križaj den Sarastro.“

„Josip Križaj dao je Sarastro moćnog i dostojanstvenog, srdačnog u izrazu.“

Milan Majer, Mozarts “Zauberfloete”, *Morgenblatt*, 6. 11. 1931.

“Od solista moramo istaći u prvom redu g. Križaja kao Sarastro, koji je opet dao maksimum svoje rijedke umjetnosti u glumi i pjevanju.”

DK., Mozartova „Čarobna frula“, *Slobodna tribuna*, 23. 11. 1931.

DON GIOVANNI
DON JUAN

LEPORELLO

Obnovljena izvedba *Don Juana*,
HNK Zagreb, 15. 10. 1948.

Josip Križaj kao Leporello,
Don Juan, HNK Zagreb, 15. 10. 1948.

15. 10. 1948.
Zagreb
Hrvatsko narodno kazalište

DON JUAN
– obnovljeno

Milan Sachs – Margarita Froman:
Tomislav Neralić, Aleksandar Griff,
Vilma Nožinić, Josip Gostić, Nada Tončić,
Bianka Dežman, Gregor Radev

“Križajev Leporello bio je muzički vrlo dobar, ali je glumački bio promašen u 6. slici čemu je pored samoga interpretatora uloge kriv i redatelj. Suviše jako karikiranje ispadalo je iz stilskog okvira opere.”

V. B., Mozartov “Don Juan” na zagrebačkoj pozornici, *Narodni list*, 6. 11. 1948.

ULOGE / PAPAGENO – SARASTRO – LEPORELLO

BORIS GODUNOV

MODEST PETROVIČ MUSORGI
BORIS GODUNOV

Milan Šepec (Šujski) i Josip Križaj (Boris Godunov)
na prvoj hrvatskoj izvedbi *Borisa Godunova*,
Hrvatsko zemaljsko kazalište Zagreb, 23. 12. 1918.

ULOGE / BORIS GODUNOV

23. 12. 1918. Zagreb Hrvatsko zemaljsko kazalište	BORIS GODUNOV premijera	Krešimir Baranović – Ivo Raić: Stanislav Jastrzebski (Šujski), Josip Rijavec (Samozvanac), Štefa Rodanne, Robert Primožić (Rangoni), Svetozar Pisarević (Pimen), Tošo Lesić (Varlaam)
--	-----------------------------------	---

„Gosp. Križaj u interpretaciji cara uzurpatora pokazao je veoma mnogo iz karaktera te značajne uloge. Dobro je gradirao svu skalnu dramatičnosti onih scena u kojima raste težina tereta njegove zle savjesti. Scenu, koja se uzdiže snagom svoje dramatičnosti do Shakespeara i Macbetha, kad u mislima vidi nesretnoga Dimitrija i kad je mučen do ludila sjećanjem na svoj zločin, iznio je s plastičkim izražajem. Ne manje djelovala je i smrt. Riječi i pijevu dao je g. Križaj u svim položajima vjeran izražaj.“

Dr. V.[iktor] N.[ovak], Izvedba „Borisa Godunova“ (23. 12. i 29. 12.), *Jutarnji list*, 6. 1. 1919.

„Gosp. Križaj misaono je proniknuo u značaj Borisov i iznio je jednu živu, vjerojatnu figuru.“

M. P. Musorgski. Boris Godunov, *Obzor*, 28. 12. 1918.

„G. Križaj (Boris Godunov) iznio je na pozornicu oštro profiliranu figuru, koju je znao gradirati do dramatskog vrhunca. I pjevački izradio je odlično marljivi taj umjetnik svoju partiju – koja je pisana za bariton – za koju bi pogđjekada samo ustrebalo još više elementarne snage.“

M.[ilan] G.[rlović], Boris Godunov, *Novosti*, 27. 12. 1918.

„Herr Križaj ist ein gewaltiger Boris; die letzten Szenen waren von großartigen Wirkung.“

„Gospodin Križaj je silan Boris, posljednji prizori veličanstveno su djelovali.“

Nehajev, „Boris Godunov“, *Agramer Tagblatt, Feuilleton*, 29. 12. 1918.

2. 9. 1920. Zagreb Narodno kazalište Kraljevine SHS	BORIS GODUNOV	Krešimir Baranović: Arnold Flögl, Milan Šepec, Robert Primožić, Tošo Lesić, Josip Rijavec, Štefa Rodanne
--	----------------------	--

„G. Joža Križaj kao Lotarijo, a još više kao car Boris (2.o.m.), nastupio je, kako smo to od njega bili naučeni. Impozantnim i veličanstvenim nastupima uz sigurni, temeljito postavljeni i obilnom snažnošću snabdjeveni glas pjevao je svoje partije čuvstveno, iskreno i vjerno. Toplina i zvučnost glasa našla je u zamjernim muzičkim vrlinama, velikoj muzikalnosti i umjetničkim sposobnostima vjerne drugove, čijom pomoću može svaka i najmanja fraza i najsitnija izreka dobiti onaj akcent, koji joj treba. Obe uloge od odlaska g. Križaja trebale su opet njega, da se povrati i da ih prikaže onako kako je to on svojom iskrenom, estetskom i čuvstvenom interpretacijom običavao prikazati. Na ostale njegove nastupe u ulogama, u kojima nam je često manjkao, mi ćemo se osvrnuti.“

Vd.[Aleksandar Vidak], Hrvatsko kazalište, *Hrvat*, 4. 9. 1920.

14. 2. 1922. Zagreb Narodno kazalište	BORIS GODUNOV	Krešimir Baranović: Josip Rijavec, Štefa Rodanne
---	----------------------	---

„G. Križaj podao je svojemu Borisu Godunovu mnogo snage, a i opet slabosti u momentima kad ga peče savjest radi njegovih nedjela. [...] Glasovno mu takodjer uloga dobro pristaje, te su neki dramatski momenti upravo odlično uspjeli, koji su češće općinstvo do suza ganuli, tako na primjer njegov oproštaj sa sinom Feodorom.“

-ak.: M. P. Musorgski: Boris Godunov, *Pokret*, 16. 2. 1922.

29. 1. 1926. Zagreb Narodno kazalište	BORIS GODUNOV	Milan Sachs: Stefan Belina- -Skupjevski, Jelena Ivony
---	----------------------	--

„Nakon višegodišnje stanke kreirao je opet naš odlični basista g. J. Križaj naslovnu ulogu u grandioznom djelu Musorgskoga sa svim poznatim vanrednim umjetničkim kvalitetama, ili možda još zrelije i dublje izradjeno. Karakterizaciju jedinstvene figure nesretnoga cara Borisa postizava g. Križaj prvenstveno glasovnim i pjevačkim izražajem. Njegov monolog u V. slici djeluje snažno i potresno: umjetnik morao se je mnogo puta zahvaliti na povladjivanju. Za pjevačkom kreacijom ne zaostaje međjutim ni glumačka, istinita i sugestivna, koja u posljednjoj sceni smrti dosiže svoju kulminaciju.“

Lujo Šafranek-Kavić, Boris Godunov, 29. I., *Obzor*, 31. 1. 1926.

Josip Križaj (Boris) na prvoj hrvatskoj izvedbi *Borisa Godunova* u Hrvatskom zemaljskom kazalištu u Zagrebu, 23. 12. 1918.

7. 1. 1927. Zagreb Narodno kazalište	BORIS GODUNOV	Stefan Belina-Skupjevski, Marta Pospišil, Aleksandar Griff, Tošo Lesić
--	----------------------	---

„...a g. Križaj, koji opet pjeva naslovnu ulogu, dotjeruje svoju kreaciju do sve većega, već sada impozantnoga savršenstva.“

Lujo Šafranek-Kavić, Opera, *Obzor*, 13. 1. 1927.

15. 5. 1929. Split Narodno kazalište	BORIS GODUNOV	Mirko Polič, dirigent i redatelj Ansambl ljubljanske Opere
--	----------------------	---

„Križajev Boris nije teatralan u smislu izvanjske ekspanzivnosti onoliko koliko g. Holodkova – ali on zadržava, pored glasovne krepkoće i odličnog izraza, svu potrebitu unutrašnju snagu i burnu duševnu dinamiku, sa kojom postizava kod publike neizbrisiv dojam. Scena sa sinom, pred smrt, jest remek djelo operne reprodukcije.“

Ivo Lahman, Boris Godunov, *Novo doba*, Split, 16. 5. 1929.

31. 10. 1929. Zagreb Narodno kazalište	BORIS GODUNOV	Krešimir Baranović: Evgenij Witting, k. g., Amanda Libertas-Rebane, k. g.
--	----------------------	--

„Uz Baranovićev precizno studirani, izražajni, zvučni, diferencirano plastični i karakteristični orkestar, dva su naročita faktora, koja sadanjoj izvedbi Borisa daju obilježje, to je u jednu ruku odlična kreacija nosioca naslovne uloge g. Križaja, a u drugu ruku vanredni zbor. Kada je prije kojih desetak godina Boris pod vodstvom onda mladog dirigenta Baranovića ušao u repertoar hrvatske opere, bio je g. J. Križaj naš prvi Boris. Kao inteligentni i ambiciozni pjevač, g. Križaj dotjeravao je svoju kreaciju, a onda je prigodom gostovanja ruskih interpretata Zalewskoga i Bakljanova imao prilike, da upozna i mjerodavnu rusku tradiciju u interpretaciji ove izvanredne uloge. Njegova sadanja kreacija kao rezultat svih mnogogodišnjih studija, iskustava i opažanja odlikuje se vanrednim umjetničkim kvalitetama, a ostala je lična, samostalna, daleko od svake kopije. Karakteristično na njegovoj interpretaciji je u prvom redu to, što on od prvoga do posljednjega takta ostaje pjevač, koji u lirskim i u dramskim momentima umije da se služi svojim bogodanim glasom, ne pomaže si poznatom mješavinom govorene i pjevane deklamacije, koju glasovno istrošeni, a inače veliki scenski umjetnici tako efektно znaju da upotrebe. Križaj čestito i pošteno pjeva u punom smislu ove riječi svaku notu onako, kako ju je autor propisao, ali on pjeva s toliko pravoga, osjećajnoga izražaja, tako proćućeno, da njegova iskrenost djeluje jako i neposredno i postizava bez svakog traženja najveći dramski efekt. U velikoj gradaciji uspinje se njegova kreacija od ekspozicije u slici krunisanja preko scene monologa i ludila do kulminacije u posljednjoj slici smrti, koja bi se teško dala nadvisiti. Koliko li srca i čovječnosti ima samo u onom prekrasnom pianissimu njegovoga pjeva u molitvi i oproštaju od sina! I takvoga odličnoga umjetnika, koji danas potresa srcima i mami suzu ganuća gledaocu kad umire kao nesretni Boris, a sutra kao nenadmašivi Kecal nasmijava publiku do suza, takvoga mnogostranoga umjetnika izbacila je prijašnja uprava bez svake grižnje savjesti iz hrvatske opere! Burom aplauza pozdravila je naša publika povratak svojega ljubimca.“

Lujo Šafranek-Kavić, „Boris Godunov“. Repriza novo uvježbane opere, *Obzor*, 2. 11. 1929.

„Vratili su nam se dragi, ugledni i uvaženi umjetnici, kojih već dugo ne slušasmo na našoj pozornici. Križajeva kreacija Borisa ostade nam u živom spominjanju i od prije. Sada je samo produbljena i produhovljena jednim dubokim, jedinstvenim i – dopustite riječ – spontanom načinom cjelokupnog predavanja: pjeva i glume. Zaista smo zahvalni umjetniku za onu svetu stravu, koja nas je prožimala, kada smo ga gledali, gdje pod teretom grijeha i strahota spoznaje toga svog zla pada na koljena i vapi za pomoć s neba.“

Dr. B.[ožidar] Š.[irola], Koncertna i operna kronika, *Hrvatska straža*, 7. 11. 1929.

16. 5. 1933. Split Narodno kazalište	BORIS GODUNOV	Krešimir Baranović: Ančica Mitrović, Nikša Stefanini Ansambl zagrebačke Opere
--	----------------------	---

„Skoro gigantski izveden je i odigran ‘Boris Godunov’ g. Josipa Križaja, u simbolizaciji borbe između čuvstva i duha, snažnim crtanjem bolesne osjetljivosti od grizodušja, potenciranjem nepovjerljivosti od depresije i mračnosti, i moralnim označivanjem ispaštanja u duševnoj krizi, koja ga vodi u smrt. Umiranje bilo je jedinstveno. On je auktorovu zamisao, i dramsku i pjevačku, utjelovio u sebi, i rasipao ljepotu čiste umjetnosti snagom, koja je zastirala pojedinačne nedostatke ove izvedbe.“

Josip Križaj (Boris) na prvoj hrvatskoj izvedbi *Borisa Godunova* u Hrvatskom zemaljskom kazalištu u Zagrebu, 23. 12. 1918.

Josip Križaj (Boris) i Milan Šepec (Šujski) na prvoj hrvatskoj izvedbi *Borisa Godunova* u Hrvatskom zemaljskom kazalištu u Zagrebu, 23. 12. 1918.

Kad je publika, očarana i pijevo i glumom, izazvala bezbroj puta g. Križaja pred zastor, manifestirala je zanos svojih osjećanja, svoga bezgraničnog oduševljenja i umjetničkog užitka. Bio je delirijum pljeska i uzvika.

Ni jedne večeri nismo dosada slušali i gledali g. Josipa Križaja u takvom sjaju, i ako je bio uvijek na velikoj visini. Njegov recitativ i arija u V. slici i pijev u zadnjoj, ostaju neizbrisiv užitek u dušama.”

Salf, Modest M. P. Musorgsky: “Boris Godunov”, *Novo doba*, Split, 17. 5. 1933.

<p>11. 1. 1934. Zagreb Narodno kazalište</p>	<p>BORIS GODUNOV nanovo inscenirano</p>	<p>Krešimir Baranović – Dr. Branko Gavella: Petar Raičev, Ančica Mitrović</p>
--	--	---

„Boris premijere 1918. bio je g. Josip Križaj i stvorio je bez svakoga uzora i bez poznavanja ruskih tradicija tako snažan, potrešan i neposredno uvjerljiv lik nesretnoga cara, da on nije postao nimalo blijedji ni onda kada smo upoznali kreacije raznih proslavljenih gostiju kao Zalevskoga, Bakljanova, Journeta i drugih uvažanih umjetnika kao Vuškovića, Flögl, Jovanovića, Germanova. Ove kreacije bile su u mnogome drugačije, bile su također zanimljive i snažne, ali Križajeva, u koliko ih nije nadmašila nije ni zaostajala. I kod sinoćnje reprize pokazao se je naš prvak glasovno, pjevački, gumački i stilski opet kao Boris velikoga umjetničkog formata.“

Lujo Šafranek-Kavić, *Boris Godunov*, *Jutarnji list*, 13. 1. 1934.

Josip Križaj (Boris) na prvoj hrvatskoj izvedbi *Borisa Godunova* u Hrvatskom zemaljskom kazalištu u Zagrebu, 23. 12. 1918.

4. 5. 1937. Split Narodno kazalište	BORIS GODUNOV	Krešimir Baranović – Dr. Branko Gavella: Ansambl zagrebačke Opere
---	----------------------	--

“Boris Godunov, gord i samosvijestan samodržac sviju Rusa, u interpretaciji g. Josipa Križaja toliko je priznata i osobita kreacija ovog svestranog umjetnika, da bi ovdje bila suvišna svaka daljnja ocjena i pohvala.”

Boris Papandopulo, *Boris Godunov*, *Novo doba*, Split, 6. 5. 1937.

30. 6. 1946. Zagreb Hrvatsko narodno kazalište	BORIS GODUNOV obnovljeno	Milan Sachs – Tito Strozzi: Milan Šepec, Aleksandar Griff, Ante Sladoljev, Anka Jelačić, Ivan Francl, Pajo Grba
--	------------------------------------	---

“Nosilac naslovne uloge bio je Josip Križaj, koji je u toj ulozi dao nezaboravnu kreaciju. Njegova gluma bila je vrlo izrazita i potresna, a pjevački je svladao svoju ulogu, koja je jedna od najtežih uopće, bez traženja vanjskih efekata, podređujući svoje bogate glasovne mogućnosti istini dramatskog prikazivanja.”

M., Obnovljena izvedba “Borisa Godunova”, *Vjesnik*, 8. 7. 1946.

MODEST PETROVIČ MUSORGI
HOVANŠČINA

DOSIFEJ

Josip Križaj kao Dosifej na prvoj hrvatskoj izvedbi muzičke drame *Hovanščina*, Narodno kazalište Zagreb, 19. 6. 1926.

Nastup Josipa Križaja u ulozi Dosifeja na prvoj hrvatskoj izvedbi *Hovanščine* u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 19. 6. 1926.

19. 6. 1926. Zagreb Narodno kazalište	HOVANŠČINA premijera	Krešimir Baranović – Margareta Froman: Marko Vušković, Božidar Vičar (Andrej), Mario Šimenc (Galicin), Marta Pospišil
---	--------------------------------	---

„Izvodjači mnogo su se trudili da im izvedba bude što bolja, a na prvom mjestu spominjemo g. Josipa Križaja, koji je rijetkim raspoloženjem otpjevao partiju Dosifeja. Svojim prekrasnim glasom i naročito lijepom školom, znao je podati potpunu plastiku ovoj do skrajnih granica izradjenoj partiji.“

M. P. Musorgski: „Hovanščina“, *Novosti*, 22. 6. 1926.

„Solistima prednjačio je g. J. Križaj kao glava raskolnika, Dosifej. Koliko li plemenitoga predavanja u njegovom savršeno izradjenom pjevanju, koliko li mekoće u njegovom sonornom glasu! Naš odlični basista bio je idealni interpret ove epski široke partije. Uzorna je naročito njegova vokalizacija i deklamacija. Ovakovim pjevanjem mogu se osjećajne duše vjerskih fanatika zaista dovesti do skrajnje samozataje i dobrovoljne lomače.“

Lujo Šafranek-Kavić, *Hovanščina, Obzor*, 21. 6. 1926.

Josip Križaj kao Dosifej i zbor Opere na premijeri muzičke drame *Hovanščina*, Narodno kazalište Zagreb, 19. 6. 1926.

<p>24. 10. 1932. Zagreb Narodno kazalište</p>	<p>HOVANŠČINA nanovo uvježbano</p>	<p>Krešimir Baranović – Margareta Froman: Marko Vušković, Božidar Vičar, Mario Šimenc, Marta Griff-Pospišil</p>
---	---	---

“Dominantna ličnost medju izvodjačima je g. Josip Križaj u svojoj velebnjoj i moćnoj kreaciji fanatičnog starca – Raskolnika Dosifeja. Ovaj naš izvanredni umjetnik daje svakoj predstavi u kojoj sudjeluje bilo u velikoj bilo u manjoj ulozi uvijek pečat sazreloga stila i visokog niveau-a. Već radi njegove glasovno pjevački i glumački impozantne kreacije Dosifeja zanimljivo je čuti ‘Hovanščinu’.”

Lujo Šafranek-Kavić, „Hovanščina“ ponovno na repertoaru, *Obzor*, 3. 11. 1932.

<p>10. 5. 1933. Split Narodno kazalište</p>	<p>HOVANŠČINA</p>	<p>Krešimir Baranović: Marko Vušković, Božidar Vičar, Mario Šimenc, Marta Griff-Pospišil Ansambl zagrebačke Opere</p>
---	--------------------------	---

Josip Križaj (Dosifej), Marta Griff-Pospíšil (Marfa) i Božidar Vičar (Andrej) na premijeri muzičke drame *Hovanščina*, Narodno kazalište Zagreb, 19. 6. 1926.

„Već u prvom činu g. Križaj u ulozi Dosifeja bijaše na zavidnoj pjevačkoj visini. Svoj je glas podvrgao vanredno svojoj umjetničkoj volji, obojavajući ga umjetničkim osjećajem i divnim izražajem. Pokazao nam je bogatstvo svoje glasovne tehnike, odličnog shvatanja i divno uravnoteženog temperamenta. Bio je središte pažnje i junak ove nadasve sretne operne večeri.“

Salf, Sinoćnja veličanstvena predstava zagrebačke opere. Sjajna izvedba „Hovanščine“ od Musorgskog. Veliko oduševljenje u splitskoj publici, *Novo doba*, Split, 11. 5. 1933.

24. 5. 1935. Split Narodno kazalište	HOVANŠČINA	Krešimir Baranović: Elsa Karlovac Ansambl zagrebačke Opere
--	-------------------	---

„Veličanstvenost i duboki mir Dosifejeve figure bila je oličena odličnom vjernošću u g. Križaju, koji je ovdje imao prilike da u ovoj“ (vjerojatno: svoj, op. a.) „širini iznese kvalitete svoga pastoznoga glasa.“

St. S.[Sigmund Šteg], „Hovanščina“, *Jadranski dnevnik*, 25. 5. 1935.

WAGNER¹

1 Djela su navedena prema redoslijedu nastupanja.

TANNHÄUSER

HERMANN

27. 11. 1910.
Ljubljana
Deželno gledališče

TANNHÄUSER

Friderik Reiner: Margita Nádasova,
Alozij Waszmuth, H. Peršl,
Jeanette pl. Foedranspergova

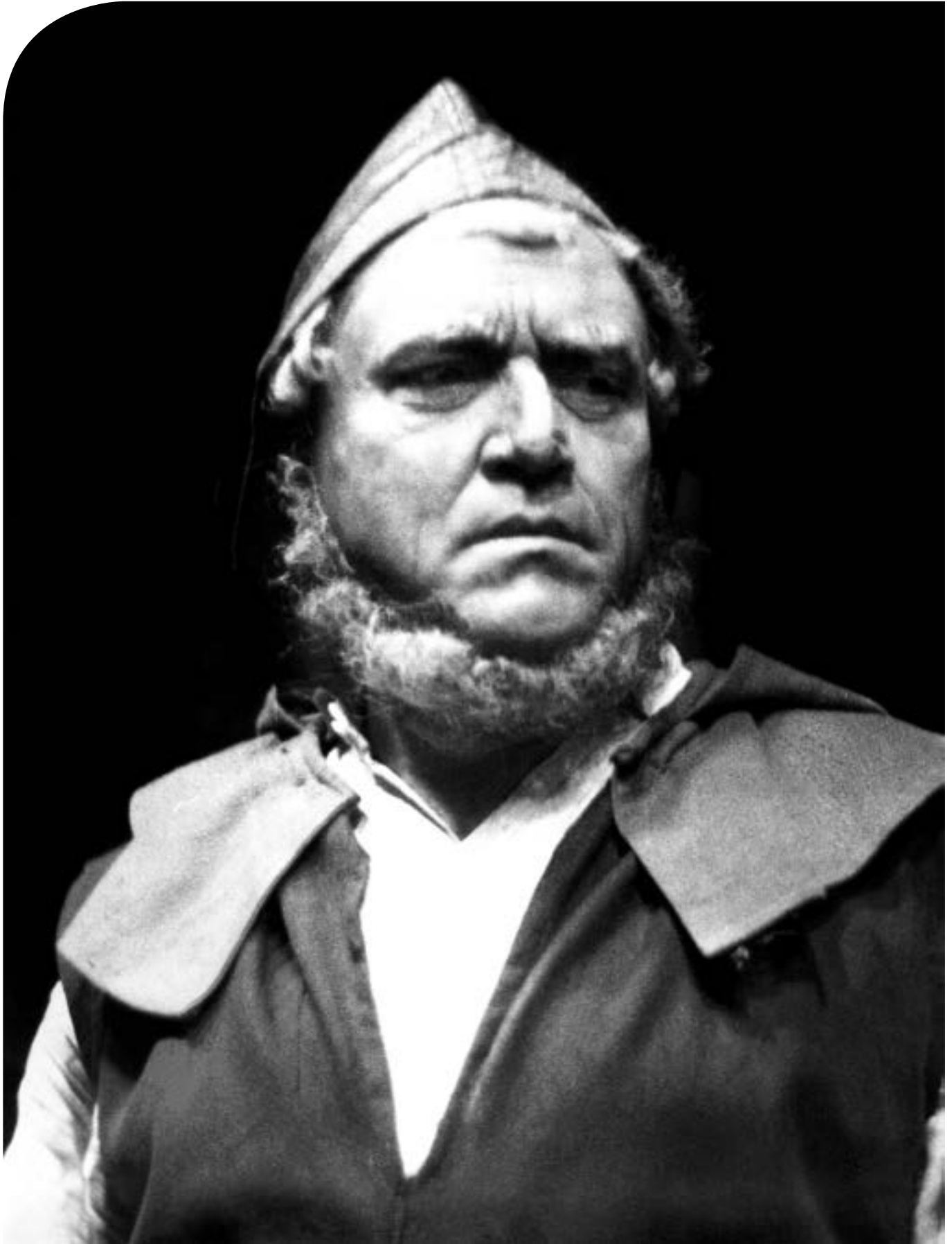
3. 5. 1913.
Zagreb
Kraljevsko zemaljsko
hrvatsko kazalište

TANNHÄUSER

Milan Zuna: Stanislav Jastrzebski, Mira
Korošec, Jan Ouřednik, Irma Polak

*UKLETI HOLANDEZ
VEČNI MORNAR
DER FLIEGENDE HOLLÄNDER*

DALAND

Josip Križaj kao Daland, HNK Zagreb, 1953.

ULOGE / WAGNER / DALAND

Nastup Josipa Križaja u ulozi Dalanda u nanovo uvježbanom *Ukletom Holandezu* u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 23. 12. 1926.

22. 10. 1912. Ljubljana Deželno gledališče	VEČNI MORNAR prvič/ prvi put	Ciril Metodij Hrazdira – Rudolf Fejfar: Fejfar (Holandez), Orlova sudjeluje orkestar „Slovenske filharmonije“
23. 12. 1926. Zagreb Narodno kazalište	UKLETI HOLANDEZ nanovo uvježbano	Milan Sachs – Tito Strozzi: Zdenka Zika, Josip Rijavec, Božidar Vičar, Nikola Cvejić

„U svakom pogledu savršenu, suverenu kreaciju dao je g. J. Križaj kao Daland. Naglašujući više dobroćudnoga oca i jednostavnoga i priprostoga mornara nego lakomicu, koji vidi u zlatu svoje najviše božanstvo, stvorio je naš prvak – basista tip simpatičnog starca. Ovo mu dabome nije teško, kada mu već po njegovom odličnom pjevanju i izradjenom, zreлом stilu pripadaju sve simpatije publike i – kritičara.“

Lujo Šafranek-Kavić, *Ukleti Holandez*. Nanovo inscenirana repriza Wagnerove opere 23. prosinca, *Obzor*, 27. 12. 1926.

„Najbolji wagnerski lik, a uz to i najbolje pjevanje bijaše ono g. Josipa Križaja u partiji Dalanda, norveškog pomorca. G. Križaj je uvijek posvemašnji vagnerijanac, pa je potrebno da se mnogi naši mladji pjevači ugledaju u njegov način interpretiranja Wagnerovih partova.“

Ukleti Holandez. Izvedba nanovo uvježbane opere 23. prosinca, *Novosti*, 27. 12. 1926.

„U Dalandu htio je Wagner da poda ‘pravu realističnu figuru’, ‘grubu pojavu običnog života, – mornara, koji za volju dobiti prkosi olujama i pogiblima’. Muzikalno je Daland najslabija strana opere. Ne samo što u njoj Wagner najviše i najizrazitije plovi starim franceskim i talijanskim opernim stilom, nego mjestimice zapada i u njegove najbanalnije fraze. I baš o nosiocu te role ovisi mnogo, da se ta banalnost paralizira. Tu je g. Križaj zasvjedočio fini ukus, te je ne samo podao jednu figuru, koja je svojim blagim crtama mnogo bliža bila našem osjećanju, nego bi to bila prema Wagnerovoj karakterizaciji, nego je usprkos newagnerovskoj muzici te role i pjevački uzdržao otmjenu wagnerijansku liniju. Suviše toga i njegov je organ zvučio rijetko toplo i zaobljeno u cijeloj partiji.“

Stanislav Stražnicki, *Ukleti Holandez*, *Jutarnji list*, 4. 1. 1927.

3. 10. 1932. Zagreb Narodno kazalište	UKLETI HOLANDEZ	Milan Sachs: Ludmila Radoboj, Božidar Vičar, Josef Schwarz (Holandez)
---	------------------------	---

„Daland Josipa Križaja je zdrava i muška kreacija velikog umjetničkog efekta.“

-žh- [Žiga Hiršler], *Ukleti Holandez*, *Večer*, 4. 10. 1932.

Josip Križaj kao Daland, HNK Zagreb, 1953.

Tomislav Neralić (Holandez), Josip Križaj (Daland) i Franjo Paulik (Kormilar), *Ukleti Holandez*, HNK Zagreb, 1953.

1. 11. 1941. Zagreb Hrvatsko državno kazalište	UKLETI HOLANDEZ obnovljeno	Krešimir Baranović – Branko Gavella: Vilma Nožinić, Pavao Marion-Vlahović, Rudolf Župan
--	--------------------------------------	---

“Neposredan, u odličnoj glasovnoj dispoziciji, kao i uvijek bio je Josip Križaj kao Daland.”

Ivan Brkanović, “Ukleti Holandez”, *Hrvatski narod*, 5. 11. 1941.

4. 4. 1953. Zagreb Hrvatsko narodno kazalište	UKLETI HOLANDEZ	Milan Sachs: Tomislav Neralić, Marija Podvinec, Noni Žunec, Franjo Paulik, Nada Putar
---	------------------------	---

“Josip Križaj je pokazao što može učiniti jedan veliki umjetnik iz uloge, koja je naoko drugorazredne važnosti. U njegovoj kreaciji Daland postaje simbolom onoga što će kasnije Wagner ocrtati u Alberichu. Slušajući Križaja sjetio sam se njegovih velikih uloga. On je danas još jednako suveren, kao i nekada, kao Gurnemanz, Boris Godunov, Wotan ili Kecal.”

Branimir Sakač: Ukleti Holandez Richarda Wagnera u Zagrebačkoj operi, *Vjesnik*, 17. 4. 1953.

WALKÜRA
WALKIRA
DIE WALKÜRE

HUNDING

27. 4. 1914. Zagreb Hrvatsko zemaljsko hrvatsko kazalište	WALKÜRA premijera	Dragutin Kaiser, k. g. – Ivo pl. Raić: Stanislav Jastrzebski, Adam Okonski k. g. (Wotan), Milena pl. Šugh, Mira Korošec (Brünnhilda), Beata Bauerova
--	-----------------------------	--

„G. Križaj bio je glasom, mimikom i maskom izvrstan te bi bio na ponos i većoj pozornici, nego što je naša.“

“Walküra”, *Jutarnji list*, 28. 4. 1914.

WALKÜRA
WALKIRA
DIE WALKÜRE

WOTAN

Program obnovljene izvedbe *Walküre*, 27. travnja 1914.

Nastup Josipa Križaja u ulozi Wotana u nanovo uvježbanj *Walküri* u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 19. 12. 1936.

Josip Križaj (Wotan) i Ančica Mitrović (Brünnhilda) u nanovo uvježbanoj *Walküri* u Narodnom kazalištu u Zagrebu 19. 12. 1936.
Scenograf: Ljubo Babić

<p>1. 12. 1921. Zagreb Narodno kazalište Kraljevine SHS</p>	<p>WALKÜRA premijera</p>	<p>Milan Sachs – Dr. Branko Gavella: Zdenko Knittl, Arnold Flögl, Ljubica de Strozzi-Oblak, Milena Šugh (Brünnhilda), Štefa Rodanne</p>
---	-------------------------------------	---

“Wotan g. Križaja odavao je zrelog, promišljenog umjetnika, koji je s velikim uvjerenjem kreirao vrhovnog boga i podao mu svoj krasni, snažni glas.”

Milan Graf: Prvi dan „Prstena Nibelungova“ od Richarda Wagnera, *Novosti*, 6. 12. 1921.

„G. Križaj bio je negdje doduše previše temperamentan, ali drukčije mu je partija divno muzički rasla te se uspela do velike dramatske izrazitosti i snage.”

Dr. J.[osip] Andrić: Wagnerova „Valkira“ kod nas, *Narodna politika*, 5. 12. 1921.

<p>19. 12. 1936. Zagreb Narodno kazalište</p>	<p>WALKÜRA nanovo uvježbano</p>	<p>Krešimir Baranović – Tito Strozzi: Pavao Marion-Vlahović, Marjan Rus, Vilma Nožinić (Sieglinda), Ančica Mitrović (Brünnhilda), Elza Karlovac</p>
---	--	---

“Wotana je realizirao g. Križaj sa snažnom intuicijom za ono bitno i osebujno ovog eksponiranog parta, u poznatoj onoj svojoj lijepoj dikciji i misaonoj deklamaciji, te postigao vrhunac u jednoj od najljepših scena ove drame, u njegovom oproštaju od kćerke Brünnhilde, iz kojeg struji čista pjesnička snaga. Ondje gubi taj sumorni lik boga ipak nešto od svoje dosadljive rezignacije.”

S.[tanislav] S.[tražnicki], Nanovo uvježbano u Narodnom kazalištu. Richard Wagner *Novosti*, 22. 12. 1936.

TRISTAN I ISOLDA
 TRISTAN IN ISOLDA
 TRISTAN UND ISOLDE

KRALJ MARKE

Nastup Josipa Križaja u prvoj hrvatskoj izvedbi muzičke drame *Tristan i Izolda* u Kraljevskom zemaljskom hrvatskom kazalištu u Zagrebu u ulozi Kralja Markea, 29. 6. 1917.

<p>29. 6. 1917. Zagreb Kraljevsko zemaljsko hrvatsko kazalište</p>	<p>TRISTAN I ISOLDA premijera</p>	<p>Srećko Albini – Ivo Raić Lonjski: Stanislav Jastrzebski, Vika Engel, Rudolf Bukšek, Mira Korošec, Muk de Jarić</p>
--	---	--

„Er war majestätisch im Verzeihen, echt Wagnerisch in der gesanglichen durcharbeitung der Rolle, eine Gestalt die der Isolde der Frau Engel würdig an die Seite gestellt werden darf. Die seelevolle Phrasierung dieses ausgezeichneten Sängers, der die Worte Wagners über Bellinis ‘Norma’: Gesang, Gesang und abermals Gesang, ihr Deutschen!’ nie vergessen ließ, sollte für alle vorbildlich werden.“

„Bio je veličanstven u opraštanju, autentično wagnerijanski u pjevačkoj obradi uloge, lik koji se smije dostojno staviti uz bok Izoldi gospođe Engel. Osjećajno fraziranje ovog izvanrednog pjevača koji Wagnerove riječi o Bellinijevoj ‘Normi’ ‘Pjevanje, pjevanje i ponovno pjevanje, vi Nijemci!’ nikada ne zaboravlja, trebalo bi biti uzor svima.“

Nv. [Milutin Nehajev], „Tristan und Isolde“, *Agramer Tagblatt, Feuilleton*, 3. 7. 1917.

PARSIFAL

TITUREL

28. 4. 1922.
Zagreb
Narodno kazalište

PARSIFAL
premijera

Milan Sachs – Dr. Branko Gavella:
Robert Primožić (Amfortas), Arnold Flögl
(Gurnemanz), Zdenko Knittl, Vika Engel,
Edudja Gormanov (Klingsor)

Nastup Josipa Križaja u ulozi Titurela na prvoj hrvatskoj izvedbi *Parsifala* u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 28. 4. 1922.

Nastup Josipa Križaja u ulozi Gurnemanza u svečanom posvetnom prikazu *Parsifal* u Narodnom kazalištu, Zagreb, 2. 4. 1926.

PARSIFAL

GURNEMANZ

2. 4. 1926.
Zagreb
Narodno kazalište

PARSIFAL

Milan Sachs: Robert Primožić, Stefan
Belina-Skupjevski, Gabrijela Horvatova

„Nun bleibt noch die Leistung Križajs als Gurnemanz in allen Richtungen zu loben. Er gesellte sich würdig zu den Erwähnten, deklamierte mustergiltig und gab eine Gestalt von äußerster Würde.“

„Preostaje nam da u svakom pogledu pohvalimo Križajevo ostvarenje kao Gurnemanza. On se dostojno družio sa spomenutima“ (Belina-Skupjevskim i Horvatovom, op. a.) „i donio lik krajnjeg dostojanstva.“

Parsifal, Zagreber Tagblatt, 3. 4. 1926.

„G. J. Križaj preuzeo je ulogu Gurnemanza, da iz nje izradi jednu od svojih najboljih kreacija. Plemenita boja njegovoga sonornoga basa i visoko izrađena umjetnost pjevačkoga predavanja i dramske karakterizacije su odlike našega omiljeloga prvoga basiste, koje se ispoljuju u svim njegovim kreacijama, pa prama tome i njegovu Gurnemanzu davaju klasu i format.“

Lujo Šafranek-Kavić, *Parsifal, 2. IV., Obzor, 6. 4. 1926.*

„G. Križaj može Gurnemanza ubrojiti među svoje najbolje uloge. Dostojanstven i otmjen u svakom momentu umio je on da dade tom licu svojim mekanim i toplim glasom neobičnu dubinu i srdačnost.“

-nć., Parsifal, *Hrvat*, 8. 4. 1926. Feuilleton

25. 3. 1932. Zagreb Narodno kazalište	PARSIFAL nanovo uvježbano	Milan Sachs – prof. August Markowsky: Rudolf Bukšek, Aleksandar Griff, Oton Masak, Marko Vušković, Ančica Mitrović
---	-------------------------------------	---

“Od sudjelujućih treba da na prvom mjestu istaknemo izvrsnog, vanredno uvjerljivog i snažnog Gurnemanza, Josipa Križaja. Toplina njegovog glasa podala je toj ulozi čar i poeziju. To je kreacija, na koju može biti Križaj ponosan.”

-žh- [Žiga Hiršler], Parsifal, *Večer*, 29. 3. 1932.

“Treću veliku ličnost,” (nakon Milana Sachsa i Ančice Mitrović, op. a.) “koja je dominirala scenom, stvorio je Josip Križaj u svom Gurnemanzu. Ovaj u našem muškom opernom ansamblu svakako najveći umjetnik dao je svom Gurnemanzu majestetične linije. Topao u tonu i izražaju, pjevački širokih kontura, g. Križaj donosi na scenu gotovu zrelu umjetninu, kakva se ne doživljuje svaki dan. Beskrajna dobrota i mudrost nalaze u njemu savršeno utjelovljenje.”

Čar Velikog petka u Narodnom kazalištu, *Narodne novine*, feljton, 30. 3. 1932.

“Pravu vagnerijansku pojavu u glumi i pjevanju, stilski zaobljenu dao je g. J. Križaj kao vitez Gurnemanz. Idealizovani lik ovog časnog starca, koji se svojom blagom, širokom dušom i čovječanskim crtama svog karaktera pričinja kao neki pendant Wagnerovu Hansu Sachs, iznio je s toliko uvjerljivosti i topline, da ga je mogao posve približiti našem – slavenskom osjećanju.”

Stanislav Stražnicki, R. Wagner: Parsifal, *Novosti*, 3. 4. 1932.

30. 3. 1934. Zagreb Narodno kazalište	PARSIFAL	Oskar Jozefović: Marko Rothmüller, Aleksandar Griff, Oton Masak, Pajo Grba, Ančica Mitrović
---	-----------------	---

“Velika je u pjevačkom i glumačkom smjeru kreacija Gurnemanza g. Križaja, jer je puna topline i potresne uzvišenosti.”

Z. G. Ovogodišnja izvedba Wagnerovog “Parsifala”, *Obzor*, 3. 4. 1934.

“Među solistima dominira ne samo po opsegu partije grandiozna kreacija našeg prvaka – basiste g. Josipa Križaja u ulozi starca Gurnemanza. S koliko istinitosti, topline i iskrenosti, s koliko izražaja i koliko plemenitosti proživljuje i interpretira g. Križaj ovu svoju ulogu! Svake godine je to na novo umjetnički doživljaj.”

Lujo Šafranek-Kavić, Parsifal, *Jutarnji list*, 4. 4. 1934.

3. 4. 1942. Zagreb Hrvatsko državno kazalište	PARSIFAL	Lovro Matačić: Rudolf Župan, Aleksandar Griff, Josip Gostić, Pavao Grba, Marijana Radev
---	-----------------	---

“Josip Križaj als Gurnemanz ließ uns etwaß von jener antiken Größe im Menschen aus stolzem Geschlechte ahnen, die heutzutage auf der Bühne leider so oft verloren geht.”

“Josip Križaj kao Gurnemanz dao nam je naslutiti nešto od one starinske veličine u ljudima ponosna roda, kakva se dandanas, na žalost, tako često gubi na sceni.”

Sepp Lenz Tauschmann, Weihevollte Parsifal unten Matačić' Leitung, *Deutsche Zeitung in Kroatien*, 8. 4. 1942.

23. 4. 1943. Zagreb Hrvatsko državno kazalište	PARSIFAL	Lovro Matačić: Rudolf Župan, Aleksandar Griff, Josip Gostić, Pavao Grba, Marijana Radev
--	-----------------	---

“Josip Križaj bio je Gurnemanz, te je njegova tvorba od prvog do posljednjeg takta bila puna dostojanstva i uzvišenosti: stilski izvanredno dotjerana i fino izradjena. Toplina i neposrednost njegovog pieva došla je u ovoj ulozi do posebnog izražaja.”

Ivan Brkanović, Parsifal, *Hrvatski narod*, 29. 4. 1943.

Nastup Josipa Križaja u ulozi Henrika u nanovo uvježbanom *Lohengrinu* u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 14. 2. 1925.

14. 2. 1925. Zagreb Narodno kazalište	LOHENGRIN premijera	Milan Sachs – Dr. Branko Gavella: Mario Šimenc, Zdenka Zika, Marko Vušković, Milena Šugh
---	-------------------------------	--

„G. Križaj kao kralj Henrik glumio je i pjevao u stilu pravog wagnerijanskog pjevača. Uzorna deklamacija, mirnoća tona, velika gesta, pokazali su ga opet kao zrelog umjetnika, koji bi u toj partiji sigurno briljirao i na najvećim njemačkim pozornicama.“

Milan Graf: *Lohengrin*. Nanovo uvježban i izveden na Narodnom kazalištu 14. februara o. g., *Novosti*, 17. 2. 1925.

„Neograničeno priznanje zaslužuje g. Križaj, koji je sonornim, oplemenjenim pjevanjem i dostojanstveno-mirnom glumom dao kralju Henriku zaista majestetski izražaj.“

Lujo Šafranek-Kavić: „*Lohengrin*“, *Obzor*, 16. 2. 1925.

„Ein wahrer König im Ausdruck und Gebärde war Herr Križaj. Er zeigte auch, wie man den deklamatorischen Gesang beherrschen muß. In jeder Hinsicht bot er ausgeglichene vorzügliche Leistung.“

„Pravi kralj u izrazu i gesti bio je g. Križaj. Pokazao je i kako treba vladati deklamatorskim pjevanjem. U svakom pogledu pružio je uravnoteženo izvrsno ostvarenje.“

Milan Graf: *Lohengrin*, *Zagreber Tagblatt*, 16. 2. 1925.

Josip Gostič (Lohengrin), Josip Križaj (Henrik) i Marija Podvinec (Elza) na premijeri *Lohengrina*, HNK Zagreb, 24. 1. 1952.

5. 10. 1933. Zagreb Narodno kazalište	LOHENGRIN	Oskar Jozefović: Pavao Marion Vlahović, Zinka Kunc, Rudolf Bukšek, Ludmila Radoboj
---	------------------	--

„G. Križaj, taj naš interpret Wagnera par excellence, podao je opet u kralju Heinrichu jedan od onih svojih stajnih i impozantnih Wagnerovih pojava, koje svojom kreacijom kao da unose jedan dio Bayreutha i njegove velike tradicije na našu pozornicu.“

S.[tanislav] S.[tražnicki], R. Wagner: Lohengrin. Drugo gostovanje Pavla Vlahovića – Mariona, *Novosti*, 8. 10. 1933.

24. 1. 1952. Zagreb Hrvatsko narodno kazalište	LOHENGRIN premijera	Milan Sachs – Tito Strozzi: Josip Gostič, Marija Podvinec, Vilma Nožinić, Ivan Francl, Vladimir Ruždjak
--	-------------------------------	---

“Josip Križaj, u ulozi Henrika, njemačkog kralja, koji je u toku svoga umjetničkog djelovanja kreirao s golemim uspjehom niz likova iz bogate riznice Wagnerovih opera, nažalost nije sada više glasovno u mogućnosti da se približi nekadašnjem stepenu dostignuća, premda se u glumačkom i stilskom pogledu osjećalo ono što bi trebalo biti. Impresivan u glumi, suveren kad se pojavi i djeluje na pozornici bio je u toku čitave predstave.”

F.[erdo] Pomykalo, Osvrt na novu izvedbu Wagnerova “Lohengrina” na pozornici Zagrebačke opere, *Narodni list*, 29. 1. 1952.

**MAJSTORI PJEVAČI
MOJSTRI PEVCI
DIE MEISTERSINGER VON NÜRNBERG**

HANS SACHS

Prvi nastup Josipa Križaja u ulozi Hansa Sachsa u nanovo uvježbanim *Majstorima pjevačima* u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 30. 12. 1931.

<p>20. 12. 1931. Zagreb Narodno kazalište</p>	<p>MAJSTORI PJEVAČI nanovo uvježbano</p>	<p>Milan Sachs – Prof. August Markowsky: Aleksandar Griff, Mario Šimenc, Vilma Nožinić, Lucija Ožegović, Božidar Vičar, Rudolf Bukšek</p>
---	---	---

“Josip Križaj je glasovno, pjevački i stilski Hans Sachs za kakovoga nam moraju zavidjati i najuglednije pozornice. On je opet stvorio divnu, istinitu, toplu i srdačnu, dostojnu i dominantnu kreaciju, a njegov sonorni, zdravi glas do kraja je u punoj svježini izdržao goleme zahtjeve ove naporne, u velikom opsegu pisane uloge. Isticati pojedina mjesta bilo bi nepravедno, jer su sva bila jednako snažna i uvjerljiva. G. Križaj je opet dokazao, da je najjači umjetnički individualitet u našem solističkom enembleu.”

Lujo Šafranek-Kavić, *Majstori pjevači (Die Meistersinger von Nürnberg)*, *Obzor*, 21. 12. 1931.

**RAJNINO ZLATO
RENSKO ZLATO
DAS RHEINGOLD**

WOTAN

Josip Križaj kao Wotan u obnovljenom *Rajninu zlatu*, Hrvatsko državno kazalište Zagreb, 13. 2. 1943.

26. 4. 1935.
Zagreb
Narodno kazalište

RAJNINO ZLATO

Baranović: Pajo Grba, Anatol Manoševski,
Nikša Stefanini, Aleksandar Griff,
Lav Vrbanić, Leo Mirković, Milan Šepec,
Ančica Mitrović, Vilma Nožinić, Gjurgja
Milinković, Nada Tončić, Ludmila
Radoboj, Elza Karlovac

“Kao kreator Wagnerovih likova stoji g. Križaj kod nas bez sumnje na prvom mjestu. On svladava osebniji stil tog najvećeg muzičkog dramatika snažnom intuicijom za ono bitno i karakteristično. Njegov Wotan bio je maestozna pojava, nadahnuta ljepotom i plemenitošću glasa i pjevačke interpretacije. Deklamacija teksta, prožeta onim naročitim Wagnerovim patosom skladno se povezala s otmjerenim, do u srž muzikalnim načinom fraziranja. A mir, jednostavnost i dostojanstvenost, kojim je ovaj lik iznesen i u glumačkom pogledu, dali su onu potpunu harmonijsku izjednačenost pjevačkog stila, iz koje tek rezultira jedna cjelovita, zaobljena i u istinu velika kreacija.”

S.[tanislav] S.[tražnicki], G. Križaj kao Wotan na reprizi, *Novosti*, 30. 4. 1935.

Josip Križaj kao Wotan u obnovljenom *Rajninu zlatu*, Hrvatsko državno kazalište Zagreb, 13. 2. 1943.
Foto: Mladen Grčević

Ivan Francl (Loge) i Josip Križaj (Wotan) u obnovljenom *Rajninu zlatu*, Hrvatsko državno kazalište Zagreb, 13. 2. 1943.

Scenograf: Ljubo Babić

Foto: Mladen Grčević

13. 2. 1943.
Zagreb
Hrvatsko državno kazalište

RAJNINO ZLATO
obnovljeno

Lovro Matačić – Prof. Tito Strozzi:
Dragutin Šoštarko, Zlatko Šir, Ivan Francl,
Tomislav Neralić, Petar Serdjuk, Pavao
Grba, Božidar Vičar, Ančica Mitrović,
Srebrenka Jurinac, Mira Kogej

“Josip Križaj bio je i opet pun dostojanstva – uzvišen, nedostiživ – krasni, tamni, blagi baršun njegova glasa posjeduje onu potrebnu osjećajnost i sposobnost karakterizacije, da ostvari promjenljivi nestalni lik toga boga, razapetog između zla i dobra, između ispunjenja zadane riječi i osjećanja, između moći zlata, vlasti i svoje božanstvenosti. Njegovo saživljavanje s Wotanom stilom svjedoči o sigurnom umjetničkom ukusu pa je njegova tvorba i ovaj put na visokom umjetničkom stupnju.”

Ivan Brkanović, Wagner: *Rajnino zlato*, *Hrvatski narod*, 19. 2. 1943.

PUTNIK / POTNIK WOTAN

NARODNO KAZALIŠTE
REG KRALJA ALEKSANDRA
 Zagreb, četvrtak 26. maja 1938. Predstava 304. Izvan predbrojke
Početak u 7 sati
Gostovanje Jana Bartona
 Prvi put
SIEGFRIED
 Drugi dan svečanog prikaza „Prsten Niebelunga“
 Napisa RICHARD WAGNER. Prevod Petar Kenjović.
 Redatelj: TITO STROZZI

Lica:	
Siegfried	Jan Barton k. g.
Mime	Božidar Vičar
Putnik (Wotan)	Josip Križaj
Alberich	Leo Mirković
Fafner	Aleksandar Griff
Erda	Lucija Ožegović
Brünnhilda	Ančica Mitrović
Glas šumske ptice	Bianka Dežman

Scenograf: LJUBO BABIĆ
 Tehničke naprave posred. projektnog tehničkog tefa Viktora Krilanića
 Nova dekoracije izradio Emil Lenz.
 Doba stanka im. I. i II. čina

U petak 27. maja 1938. BRAČA KARAMAZOVI Predstava za Savez bankovnih činovnika

Ulazne cijene	
Parkeć-ostalo	I. i II. red D 30.- (30.-)
Parkeć	I. red D 20.- (20.-)
Parkeć	II. red D 10.- (10.-)
Parkeć	III-IV. red D 5.- (5.-)
Parkeć	V-VIII. red D 3.- (3.-)
Parkeć	IX-X. red D 2.- (2.-)
Parkeć	XI-XIV. red D 1.- (1.-)
Parkeć	D 0.- (0.-)

Blagajna se otvara u 6, početak u 7, svršetak u 11^{1/2} sati.

Nastup Josipa Križaja u ulozi Putnika (Wotana) na prvoj hrvatskoj izvedbi muzičke drame *Siegfried* u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 26. 5. 1938.

26. 5. 1938.
Zagreb
Narodno kazalište

SIEGFRIED
premijera

Krešimir Baranović – Tito Strozzi:
Jan Barton, k. g., Božidar Vičar (Mime),
Leo Mirković (Alberich), Aleksandar Griff (Fafner),
Lucija Ožegović (Erda),
Ančica Mitrović (Brünnhilda),
Bianka Dežman (Šumska ptica)

“Kao uvijek vanredan u svojem dostojanstvu i snazi, suverenom dominiranju scenom i odličnoj stilskoj interpretaciji bio je naš ponos i prvak g. Josip Križaj kao Putnik – Wotan.”

Lujo Šafranek-Kavić, *Siegfried*, *Jutarnji list*, 28. 5. 1938.

CLAUDE DEBUSSY
PELEAS I MELISANDA
PELEAS IN MELISANDA
PELLÉAS ET MÉLISANDE

GOLAUD

Josip Križaj (Golaud) i Paula Trauttner-Križaj (Yniold) na prvoj hrvatskoj izvedbi opere *Pelléas i Melisanda*, 12. 12. 1923.

12. 12. 1923.
Zagreb
narodno kazalište

PELEAS I MELISANDA
premijera

Petar Konjović – Dr. Branko Gavella:
Zdenko Knittl, Maja de Strozzi, Paula
Trauttner-Križaj

„G. Križaj kao Golaud stvorio je vanredno jaki tip. Onaj psihološki prelaz od nježne ljubavi do ubitačne ljubomore g. Križaj prikazao je neobičnom snagom i veličinom osjećanja. Sva ta jakost u prikazivanju našla je adekvatan izražaj i u glasu umjetnika.“

M.[ilan] G.[rlović], *Pelleas i Melisanda*. Prva izvedba na Narodnom kazalištu 12. prosinca o. g., *Novosti*, 14. 12. 1923.

„Protagonisti pojedinih uloga stvorili su svi dotjerane figure. G. Križaj kao Golaud, neljubljeni muž, dominirao je događajima i dao umjetničku kreaciju najviših kvaliteta. Gradacija, kojom se u njega razvija ljubomora do očaja, reakcija kajanja i zdvojnost radi neizvjesnosti, sve to iznio je g. Križaj na način, kako to uspijeva samo velikim scenskim umjetnicima. Njegov pjevačko-deklamatorski izražaj bio je uvijek jedinstveni sa glumom, a uzoran i sa glasovnog i tehničko-pjevačkog gledišta.“

Lujo Šafranek-Kavić: Debussy: *Pelléas et Melisande*. Premijera u hrvatskoj operi 12. XII., *Obzor*, 14. 12. 1923.

„Stilski su vanredno ispunili sliku g. Križaj i g. Flögl. Uloga Golauda najteža je – ljepota i baršunski sjaj glasa g. Križaja podigoše i najsitniju frazu – on je ušao u stil i u svim scenama pjevao, kao da se sam od sebe domišlja i ova spontanost bila je vanredna odlika kreacije.“

Nehajev. *Pelleas i Melisanda*. Drama od Maeterlincka. Muzika od Claudea Debussya, *Jutarnji list*, 14. 12. 1923.

Josip Križaj (Golaud) i Maja de Strozzi (Melisanda) na prvoj hrvatskoj izvedbi opere *Pelléas i Melisanda*, Narodno kazalište Zagreb, 12. 12. 1923.
Scenograf: Ljubo Babić

Josip Križaj (Golaud) i Maja de Strozzi (Melisanda) na prvoj hrvatskoj izvedbi opere *Pelléas i Melisanda*,
Narodno kazalište Zagreb, 12. 12. 1923.
Scenograf: Ljubo Babić

ARRIGO BOITO
MEFISTOFELES

MEFISTOFELE

Prvi nastup Josipa Križaja u naslovnoj ulozi nanovo uvježbanog *Mefistofelea* u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 15. 2. 1931.

15. 2. 1931.
Zagreb
Narodno kazalište

MEFISTOFELE
nanovo uvježbano

Krešimir Baranović – Prof. August
Markowsky: Mario Šimenc,
Vilma Nožinić, Lucija Ožegović,
Zinka Vilfan-Kunc (Helena)

“Križajev Mefisto bio je do u najsitnije pojedinosti izradjen tako, da bi se tu već moglo govoriti o nekom pantomimičkom izražaju, jer su u glumačkom pogledu suradjivali pokreti gotovo svih mišica njegovog tijela, i to tako skladno i jedinstveno, da je cijeli Mefisto bio i u glasovnom i u glumačkom pogledu potpuno zaokružena cjelina, kojoj se ne bi moglo ništa dodati ni oduzeti.”

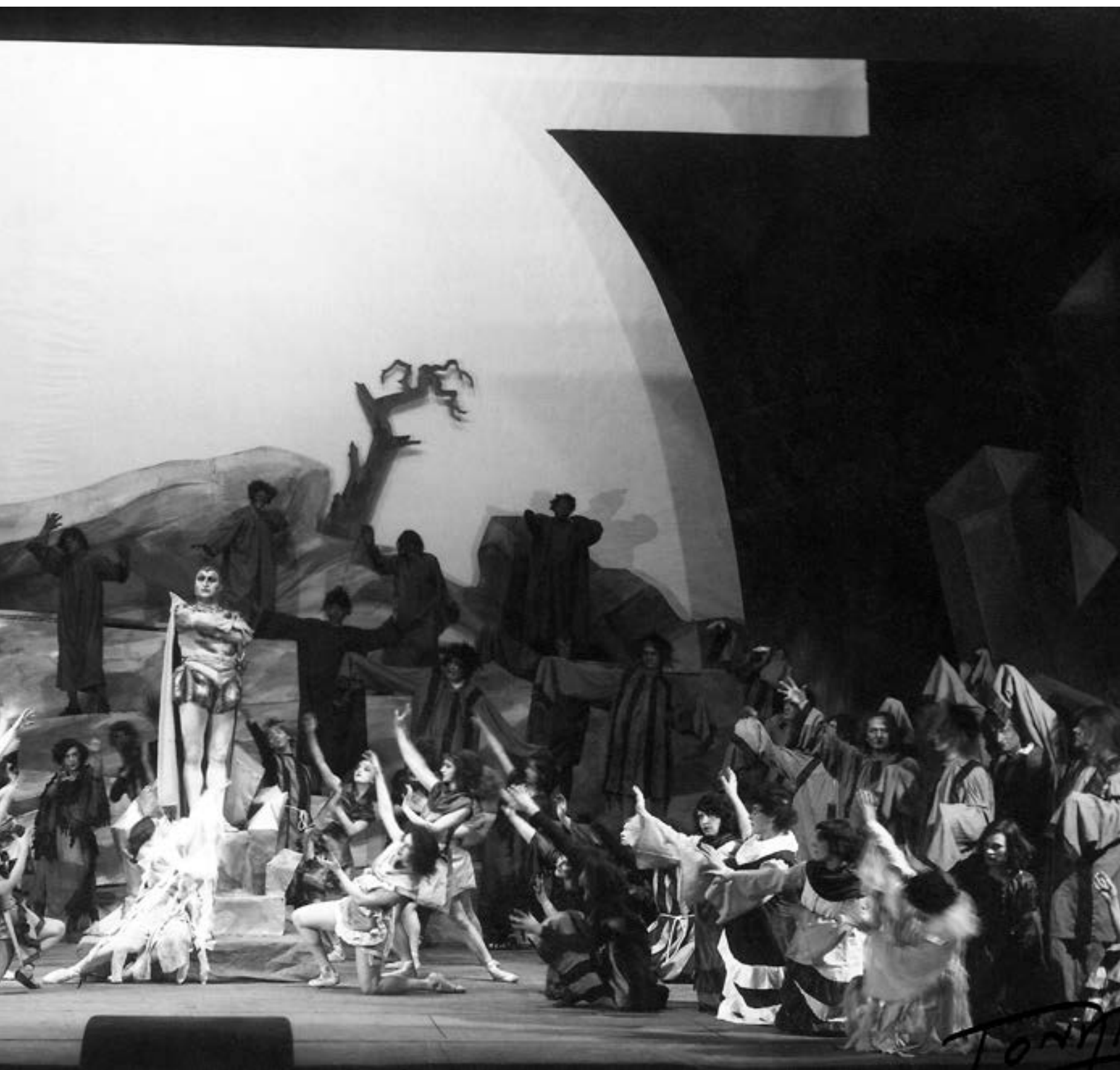
V., Izvedba Boitovog “Mefista”, *Jutarnji list*, 20. 2. 1931.

“Križaj je dao i maskom i glumom i pjevom doista vanrednu kreaciju. On je osjetio, da je nosilac cijele akcije, pa je unosio u svoju interpretaciju svu svoju dušu, toliko bogatu na izražaju. A sve on to iznosi nekom spontanosti, koja uvelike pomaže uživanje gledaocu, koji osjeća kao da gleda živi lik prikazane osobe.”

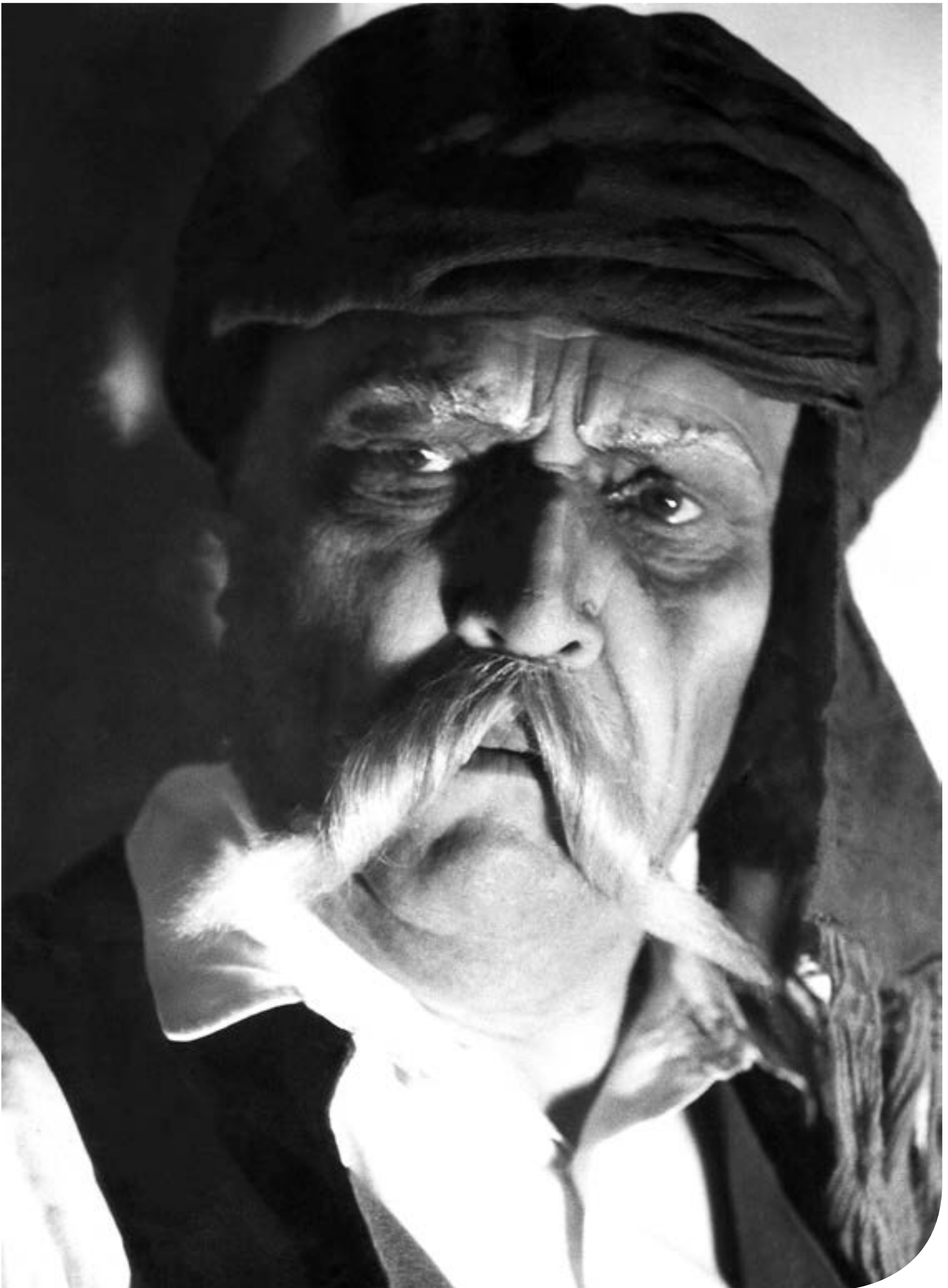
Dr. B.[ožidar] Š.[irola], Operna i koncertna kronika, *Hrvatska straža*, 22. 2. 1931.

Josip Križaj kao Mefistofele u nanovo uvježbanom *Mefistofeleu*,
Narodno kazalište Zagreb, 15. 2. 1931.

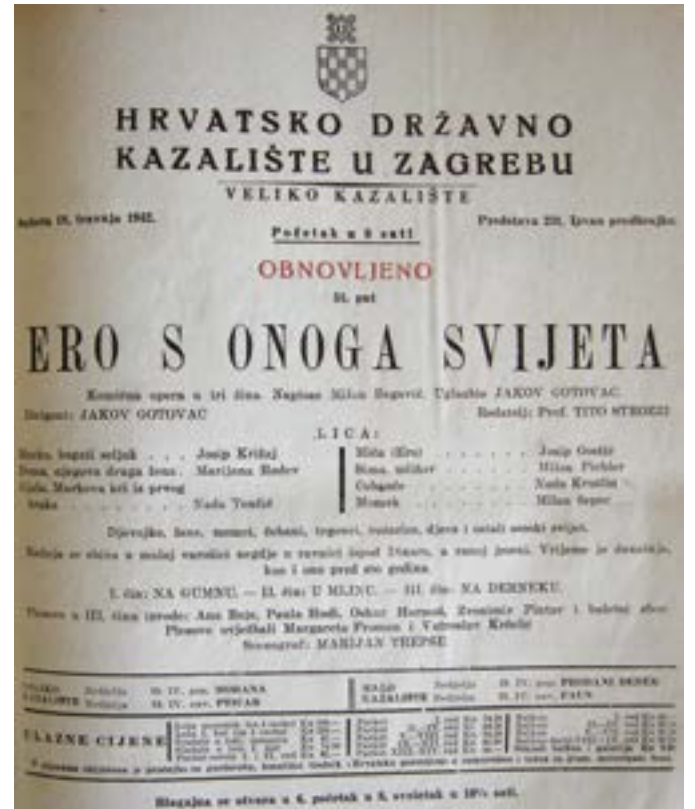
Josip Križaj kao Mefistofele i zbor Opere u nanovo uvježbanom *Mefistofeleu*, Narodno kazalište Zagreb, 15. 2. 1931.
Scenograf i kostimograf: Sergije Glumac

Josip Križaj kao Marko na praizvedbi opere *Ero s onoga svijeta*, Narodno kazalište Zagreb, 2. 11. 1935.

JAKOV GOTOVAC
ERO S ONOGA SVIJETA
ERO Z ÓNEGA SVETÁ

MARKO

Nastup Josipa Križaja u ulozi Marka na praizvedbi opere *Ero s onoga svijeta* u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 2. 11. 1935.

Nastup Josipa Križaja u obnovljenom *Eri s onoga svijeta* u Hrvatskom državnom kazalištu u Zagrebu, 18. 4. 1942. prije odlaska na gostovanje u Italiju.

2. 11. 1935. Zagreb Narodno kazalište	ERO S ONOGA SVIJETA praizvedba	Jakov Gotovac – Margareta Froman: Ančica Mitrović, Gita Gjuranec, Mario Šimenc, Leo Mirković
---	--	--

“G. Križaj (bogataš seljak Marko) se je s uspjehom uživio u lik ozbiljnog domaćina. Pjevao je i glumio suvereno, u granicama karaktera, koji je prikazivao, prelazeći iz vedre komike u realizam.”

Zlatko Grgošević, “Ero s onoga svijeta”, *Večer*, 4. 11. 1935.

“G. Križaj dao je i pjevački i glumački odličan tip seoskog gazde. Tip strogog i dobrog seljaka gazde Marka.”

Milan Katić, Veliki uspjeh Gotovčeve komične opere “Ero s onoga svijeta”, *Novosti*, 5. 11. 1935.

“Vorzüglich war Josip Križaj, der den Vater Marko sang und spielte.”

“Izvrstan je bio Josip Križaj koji je oca Marka pjevao i glumio.”

Milan Majer, Jakov Gotovac: “Ero s onoga svijeta”, *Morgenblatt*, 5. 11. 1935.

Gostovanje Hrvatskog državnog kazališta s operom *Ero s onoga svijeta* u Operi grada Beča (Opernhaus der Stadt Wien), 13. 5. 1943.

Gostovanje Hrvatskog narodnog kazališta s operom *Ero s onoga svijeta* u Stoll Theatreu u Londonu, 28. 1. 1955.

<p>2. 5. 1937. Split Narodno kazalište</p>	<p>ERO S ONOGA SVIJETA</p>	<p>Jakov Gotovac – Margareta Froman: Ančica Mitrović, Gita Gjuranec, Mario Šimenc, Leo Mirković Ansambel zagrebačke Opere</p>
--	-----------------------------------	---

“Znatan dio uspjeha svoga ‘Era’ maestro Gotovac svakako duguje solistima. Oni su svi od reda bili više nego odlični! Rijetko kada se u operi nađe na okupu toliko vrsnih pjevača i glumaca u isti mah, kao što smo vidjeli i čuli u ‘Eru’.”

Boris Papandopulo, “Ero s onoga svijeta”, *Novo doba*, 4. 5. 1937.

18. 4. 1942. Zagreb Hrvatsko državno kazalište	ERO S ONOGA SVIJETA obnovljeno	Jakov Gotovac – Prof. Tito Strozzi: Marijana Radev, Nada Tončić, Josip Gostić, Milan Pichler
25. 4. 1942. Venezia Teatro La Fenice	ERO, LO SPOSO CADUTO DAL CIELO	Ansambel zagrebačke Opere
27. 4. 1942. Firenze Teatro Comunale Maggio Musicale Fiorentino	ERO, LO SPOSO CADUTO DAL CIELO	Ansambel zagrebačke Opere
30. 4. 1942. Roma – Rim Teatro Reale dell' Opera	ERO, LO SPOSO CADUTO DAL CIELO	Ansambel zagrebačke Opere
13. 5. 1943. Wien – Beč Opernhaus der Stadt Wien	ERO DER SCHELM	Ansambel zagrebačke Opere
23. 12. 1947. Zagreb Hrvatsko narodno kazalište	ERO S ONOGA SVIJETA 100. put	Anka Jelačić, Nada Tončić, Boris Marinov, Milivoj Kučić
27. 8. 1949. Beograd Ljetna pozornica na Topčideru	ERO S ONOGA SVIJETA	Marijana Radev, Nada Tončić, Josip Gostić Ansambel zagrebačke Opere
2. 9. 1949. Beograd Ljetna pozornica na Topčideru	ERO S ONOGA SVIJETA	Vanja Matulić, Nada Tončić, Josip Šutej Ansambel zagrebačke Opere
12. 9. 1949. Skopje Naroden teater	ERO OD ONOJ SVET	Marijana Radev, Nada Tončić, Josip Gostić Ansambel zagrebačke Opere
28. 1. 1955. London Stoll Theatre	ERO THE JOKER	Jakov Gotovac: Marijana Radev, Nada Tončić, Josip Gostić Milivoj Kučić
5. 2. 1955. London Stoll Theatre	ERO THE JOKER	Mladen Bašić: Anka Jelačić, Nada Tončić, Noni Žunec, Milivoj Kučić
12. 2. 1955. London Stoll Theatre	ERO THE JOKER	Mladen Bašić: Anka Jelačić, Nada Tončić, Noni Žunec, Milivoj Kučić

Josip Križaj kao Marko na praizvedbi opere *Ero s onoga svijeta*, Narodno kazalište Zagreb, 2. 11. 1935.

Mario Šimenc (Mića), Josip Križaj (Marko) i Zbor Opere na praizvedbi *Ere s onoga svijeta* u Narodnom kazalištu u Zagrebu, 2. 11. 1935.

IVAN BRKANOVIĆ
EKVINOCIJ
EKVINOKCIJ

FRANO DRAŽIĆ

Josip Križaj (Frano Dražić), Tomislav Neralić (Niko Marinović) i Noni Žunec (Ivo) na praizvedbi *Ekvinocija*, HNK Zagreb, 4. 10. 1950.

4. 10. 1950.
Zagreb
Hrvatsko narodno kazalište

EKVINOCIJ
praizvedba

Berislav Klobučar – Nando Roje:
Tomislav Neralić, Marijana Radev,
Noni Žunec, Bianka Dežman,
Zvonimir Stopić

„Jednostavan u izrazu, ali intenzivno proživljen bio je lik kapetana Frane u odličnoj kreaciji Josipa Križaja.“

Nenad Turkalj, Praizvedba muzičke drame *Ekvinocij* od Ive Brkanovića, *Narodni list*, 6. 10. 1950.

ULOGE / FRANO DRAŽIĆ

Bianka Dežman (Anica) i Josip Križaj (Frano Dražić) na praizvedbi *Ekvinocija*, HNK Zagreb, 4. 10. 1950.

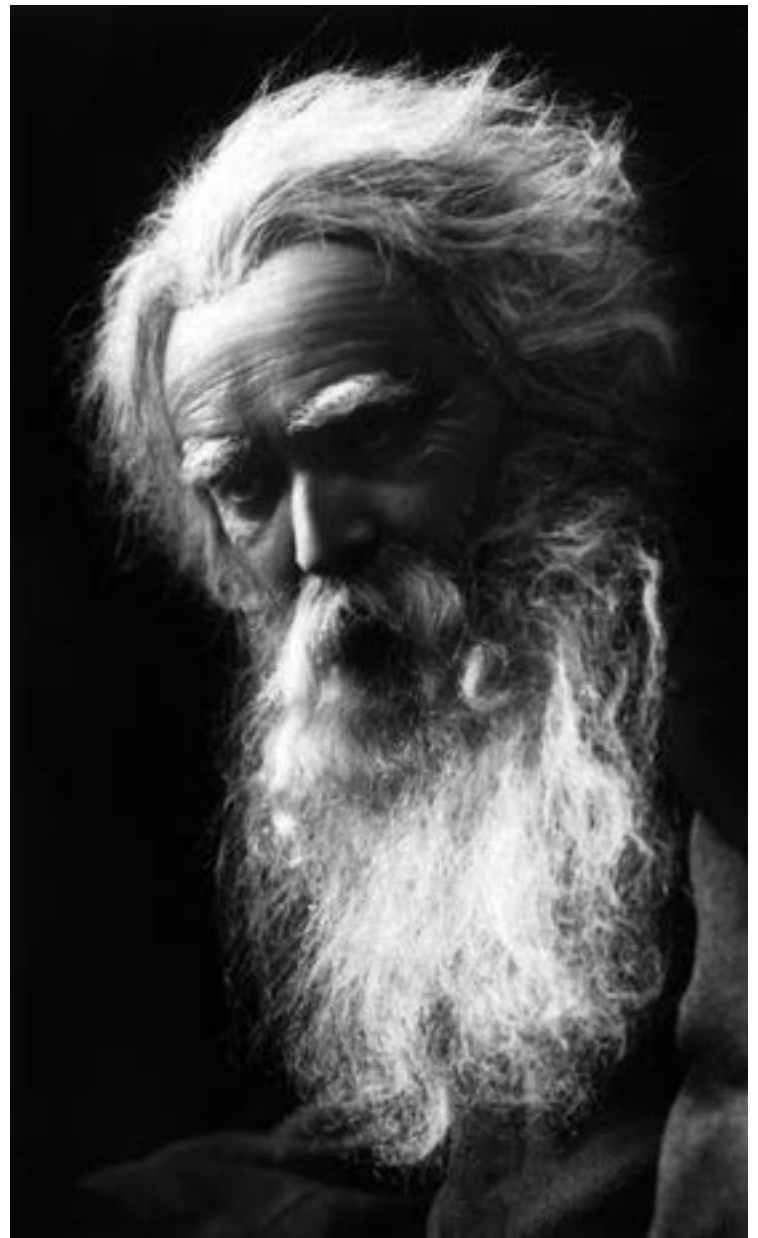
Josip Križaj (Frano Dražić) i Tomislav Neralić (Niko Marinović) na praizvedbi *Ekvinocija*, HNK Zagreb, 4. 10. 1950.

Portret Paule Trauttner-Križaj
Autor: Oskar Brázda (1887-1977)
Vlasništvo obitelji Ceranić

Josip Križaj (Lothario) i Paula Trauttner (Mignon), *Mignon*,
Kraljevsko zemaljsko hrvatsko kazalište Zagreb, 1917.

Josip Križaj kao Lothario, *Mignon*, Kraljevsko zemaljsko hrvatsko kazalište Zagreb, 1917.

<p>3. 4. 1917. Zagreb Kraljevsko zemaljsko hrvatsko kazalište</p>	<p>MIGNON</p>	<p>Milan Sachs: Paula Trauttner-Kramer, Maja de Strozzi, Josip Rijavec</p>
---	----------------------	--

„Lijepe svoje tonove zaodjeo je u posebnu proćućenu toplinu, a glumom je ispričao iskrene boli tajanstvenoga svirača.“

Dr. V.[iktor] N.[ovak], „Mignon“, *Narodne novine*, 4. 4. 1917.

“Dieser selbst, von Herrn Križaj mit patriarchalischer Geste gesungen, war die angenehmste musikalische Ueberraschung des Abends – selbst die Eintönigkeit mancher Thomasschen Nummer verlor sich in der tief empfundenen Phrase des Sängers. Lothario möchte vielleicht, in Hinblick auf die musikalische Schönheit, Križajs beste Rolle sein.“

„Upravo taj kojega je g. Križaj pjevao gestom patrijarha, bio je najugodnije muzičko iznenađenje večeri – pa se čak i jednolikost nekih Thomasovih brojeva izgubila u duboko osjećajnoj frazi pjevača. Lothario bi možda mogao, s obzirom na glazbenu ljepotu, biti Križajeva najbolja uloga.“

Nv. [Milutin Nehajev], (Oper), *Agramer Tagblatt*, 5. 4. 1917.

Josip Križaj i Paula Trauttner

Paula Trauttner i Josip Križaj

Paula Trauttner rođena je u Rumi 29. srpnja 1888.¹ Roditelji su joj bili Vladoje (Viktor) Trauttner i Paula, rođena Wurster. Majka Paula umrla je 23. studenoga 1945. Bilo joj je 79 godina. U osmrtnici se navodi da je udova načelnika Ministarstva pošta Vladoja. Imali su dvije kćeri: Paulu i Ljerku. Paula je zarna došla u Zagreb i nakon jednogodišnjeg, 1907./1908., učerija pjevanja na školi Hrvatskog zemaljskog glazbenog zavoda kod Leonije Brückl, 1. rujna 1910. angažirana je u Kraljevskom zemaljskom hrvatskom kazalištu. Debitirala je 20. rujna kao Serpoletta u opereti *Korneviljska zvona* francuskog skladatelja Roberta Planquettea (1848-1903). Izazvala je veliku pozornost i nekoliko vrlo opširnih i vrlo povoljnih osvrtu kritike. Ostvarila je nekoliko uloga, a onda se 1. rujna 1911. u Zagrebu udala za industrijalca Emila Kramera i, prema običajima vremena, povukla sa scene. Imali su dvije kćeri: Ivicu, koja je umrla kao dijete, i Miru, koja je rođena 14. srpnja 1912. u Spli-

1 Taj se mjesec navodi u svim njezinim dokumentima, osim u krsnom listu, rukom napisanom i izdanom 1925. u kojem piše 29/8.

tu. No Emil Kramer zapao je u novčane neprilike pa je Paula morala opet početi raditi i do travnja 1917. nastupala je s prezimenom Trauttner-Kramer. Na tužbu Emila Kramera uz obrazloženje da je Paula kriva, 10. prosinca 1918. izrečena je doživotna rastava braka između Paule i Emila. Tada je ona već bila u vezi s Križajem. Oboje su na kraju sezone 1918./1919. dali otkaz u Zagrebu i stupili u jednosezonski angažman u Osijeku. U Osijeku im se 23. lipnja 1920. rodila kći Nada. U sezoni 1920./1921. vratili su se u Zagreb. U listopadu 1920. Paula je već nastupala kao Trauttner-Križaj, premda nisu bili vjenčani.

Paula je poduzimala korake kako bi dobila razrješenje braka bez svoje krivnje. U međuvremenu su ona i Križaj s rimokatoličke vjere prešli na starokatoličku. Dana 25. veljače 1925. razriješen je brak između Emila i Paule Kramer. Pisalo je: „... i nema zapreka da ponovno sklopi valjanu ženidbu u Hrvatskoj Starokatoličkoj crkvi jer brak nije razriješen njezinom krivnjom.“ Naposljetku su se Paula i Križaj vjenčali 21. ožujka 1925. Godine 1926. stanovali u Medulićevoj ulici br. 27. Poznato je da su se 17. svibnja 1946. zamjenom stana sa stanovitim

Kraljevina S. H. S.

br. št. katolička župa

Vjenčani list IV. Zupanja: Zagrebačka

U matci vjenčanut, br. št. katoličke župe sv. Križa, u Zagrebu
sv. I. str. 23 br. 17. ubitjajeno je ovo:

Godine: hiljadu deoetstodradecetipete } 1925 } vjenčani su
mjeseca: Ožujka dana: doaduetprorga } 21/3 }

Ime, prezime, stariji, vjera doba:	Zamjenik:	Zamjenice
	Josip Križaj Stan narodnjega kazališta Katholik 38 god	Paula Kramer rođ. Trauttner Katholik. vj. 36 god.
mjesto:	rođenja:	Rođen
	stanoanja:	Zagreb
Mladenci ili udovci:	mladenac	udbica razstavljena
Roditelji najlon ime, prezime, stariji i vjera:	Antun Križaj Katalika vj. področje u papirnici Rim. kat. vj.	Viktor Trauttner Paulina Križter ko. pošte upravitelj Rim. kat. vj.
Svjedoča ime, prezime, stariji i vjera:	Jovan Kovack računatelj Tipografije i Kraja Gory uloprijemnik Rim. katol.	Opaska:
Ime, prezime i stariji onoga, koji je vjenčar:	Jovan Kost. Cerovski Župnik	
Koliko put ovaj	oprosteni.	

Da se ovaj izvadak iz gore pomenute matice vjenčanik
sa tom matricom pove slaje, potpisani, svjedoci vlastoruč.
nim potpisom i župnim pečatom.

U Zagrebu dana 20. mjeseca Siječnja godine 1927.

Da ja ovaj presličim u jedan predložak originala
brći potpisom i pečatom

Jovan Kost. Cerovski s. e.
župnik.

24/1

27. 1. 1927

Vjenčani list Josipa Križaja i Paule Kramer, rođene Trauttner

Paula Trauttner (Susanna) i Josip Križaj (Figaro) na prvoj hrvatskoj izvedbi *Figarova pira* u Kraljevskom zemaljskom hrvatskom kazalištu u Zagrebu, 26. 10. 1917.

Krunom Mandićem preselili iz Pavlinovićeve 5 u Dvorničiće-
vu 12, Paulinu ostavštinu.

Njezina karijera trajala je s kraćim prekidima od 1. rujna
1910. do umirovljenja 31. kolovoza 1927. Od 1922. bila je prva-
kinja zagrebačke Opere. Posljednji put nastupila je na sceni
29. ožujka 1927. kao Prvi dječak u Mozartovoj *Čarobnoj fruli*.
Umrla je 5. rujna 1976. Križaj je umro 30. srpnja 1968. godine.

Paulin prvi muž Emil Kramer umro je u Ljubljani 22. ožuj-
ka 1936. Njihova kći Mira u prvom je braku bila udana za

ljubljskog župana dr. Borisa Puca, a u drugom za Franceta
Miheliča. Mira Mihelič je slovenska spisateljica i prevoditeljji-
ca. U svojoj knjizi *April*, nastaloj 1959., u obliku dnevničkih
zapisa mlade dame iz ugledne obitelji, opisala je vlastito dje-
tinjstvo bez majke i svoje kasnije susrete s njom kad je već bila
u braku s Križajem.

POPIS ULOGA U REPERTOARU JOSIPA KRIŽAJA¹

OPERA

AUTOR	DJELO	ULOGA	PRVI NASTUP
Eugène d'Albert	TIEFLAND U DOLINI – <i>Tommaso</i> U DOLINI – redatelj NIŽAVA		Zagreb, 1915. Zagreb, 1946.
Krešimir Baranović	STRIŽENO-KOŠENO – <i>Davo</i> praizvedba / krsna izvedba STRIŽENO-KOŠENO – <i>Vrag</i>		Zagreb, 1932.
Ludwig van Beethoven	FIDELIO – <i>Rocco</i>		Zagreb, 1930.
Georges Bizet	CARMEN – <i>Dancairo</i> <i>Zuniga</i> <i>Escamillo</i> na gostovanju zagrebačke Opere		Ljubljana, 1908. Ljubljana, 1911. Ljubljana, 1914.
Leo Blech	VERSIEGELT POD PEČATOM – <i>Lampe</i> ZAPEČATENCI		Zagreb, 1916.
Vilém Blodek	V STUDNI V VODNJAKU – <i>Jurij, stari vdovec / stari udovac</i> U ZDENCU		Ljubljana, 1912.
Arrigo Boito	MEFISTOFELE – <i>Mefistofele</i> MEFISTOFELES – <i>Mefistofeles</i>		Zagreb, 1931.
Aleksandar Borodin	КНЯЗЬ ИГОРЬ KNEZ IGOR – <i>knez Galicki</i> <i>Končak</i> KNEZ IGOR		Zagreb, 1922. Zagreb, 1923.
Ivan Brkanović	EKVINOCIJ – <i>Franjo Dražić</i> praizvedba / krsna izvedba EKVINOKCIJ		Zagreb, 1950.
Gustave Charpentier	LOUISE LOUISE – <i>Otac</i> LUIZA – <i>Oče</i>		Zagreb, 1919.
Domenico Cimarosa	IL MATRIMONIO SEGRETO TAJNI BRAK – <i>Grof Robinson</i> TAJNI ZAKON		Zagreb, 1940.

1 Naslovi djela i uloga prepisani su s programskih cedulja. Godine rođenja i smrti navedene su kod manje poznatih skladatelja. Inicijali imena također su prema programskim ceduljama.

Petar Iljič Čajkovski	ЕВГЕНИЙ ОНЕГИН JEVGENIJ ONJEGIN – <i>Knez Gremin</i> EVGENIJ ONJEGIN ПИКОВАЯ ДАМА PIKOVA DAMA – <i>Grof Tomski</i>	Ljubljana, 1909. Zagreb, 1922.
Claude Debussy	PELLEAS ET MELISANDE PELEAS I MELISANDA – <i>Golaud</i> PELEAS IN MELISANDA – <i>Golo</i>	Zagreb, 1923.
Leo Delibes	LAKMÉ – <i>Nilakantha</i> <i>Nilakanta</i>	Zagreb, 1913.
Antun Dobronić	RKAĆ – <i>Marko Jelić</i> GORJANEC – <i>Gospodar Marko</i> UDOVIKA ROŠLINKA – <i>Balantač, proštenjar</i> praizvedba / krsna izvedba VDOVA ROŠLINKA – <i>Balantač, romar</i>	Zagreb, 1938. Zagreb, 1934.
Antonin Dvůřak	RUSALKA – <i>Vodnik</i> RUSALKA – <i>Povodni mož</i> <i>Vodnjak</i>	Ljubljana, 1912.
Mihail Ivanovič Glinka	ЖИЗНЬ ЗА ЦАРЯ IVAN SUSANJIN – <i>Susanjin</i> IVAN SUSANIN – <i>Susanin</i>	Zagreb, 1949.
Christoph Willibald Gluck	IPHIGÉNIE EN AULIDE IFIGENIJA U AULIDI – <i>Agamemnon</i> IFIGENIJA NA AVLIDI	Zagreb, 1933.
Carl Goldmark	DIE KÖNIGIN VON SABA KRALJICA OD SABE – <i>Vrhovni svećenik</i> SABSKA KRALJICA – <i>Veliki duhoven</i>	Zagreb, 1913.
Jakov Gotovac	ERO S ONOGA SVIJETA – <i>Marko</i> ERO Z ONEGA SVETA praizvedba / krsna izvedba MILA GOJSALIĆA – <i>Kolumbat</i> praizvedba / krsna izvedba MILA GOJSALIĆEVA	Zagreb, 1935. Zagreb, 1952.
Charles Gounod	FAUST – <i>Mefisto</i> (MARGARETE) ROMEO ET JULIETTE ROMEO IN JULIJA – <i>Escalus</i> ROMEO I JULIJA	Ljubljana, 1911. Ljubljana, 1908.

Jacques Halevy	LA JUIVE ŽIDOVKA – <i>Brogni, cardinal</i> ŽIDINJA	Osijek, 1920.
Josip Hatze	ADEL I MARA – <i>Stari Vornić</i> ADEL IN MARA	Zagreb, 1933.
Joseph Haydn	IL MONDO DELLA LUNA ŽIVOT NA MJESECU – <i>Buonafede</i> SVET NA MESECU	Zagreb, 1939.
Engelbert Humperdinck	KÖNIGSKINDER KRALJEVSKA DJECA – <i>Drvocjepa</i> KRALJEVI OTROCI – <i>Drvar</i>	Zagreb, 1915.
Leoš Janaček	JEJÍ PASTORKYŇA / JENŮFA NJENA PASTORKA – <i>Starješina</i> JENŮFA – <i>Starešina</i> KÁT'A KABANOVÁ KATJA KABANOVA – <i>Savjol Prokofjevič Dikoj</i> <i>Savel Prokofjevič Dikoj</i> PŘÍHODY LIŠKY BYSTROUŠKY MUDRA LIJA – <i>Župnik</i> LISIČKA ZVITOREPKA	Zagreb, 1925. Zagreb, 1936. Zagreb, 1939.
Petar Konjović	KOŠTANA – <i>Hadži-Toma</i> praizvedba / krsna izvedba VILIN VEO – <i>Knez</i> praizvedba / krsna izvedba VILIN PAJČOLAN ŽENIDBA MILOŠEVA – <i>Kraljević Marko</i> praizvedba / krsna izvedba MILOŠEVA ŽENITEV – <i>Kraljević Marko</i>	Zagreb, 1931. Zagreb, 1917. Zagreb, 1925.
Fran Lhotka	MORE – <i>Kluk</i> praizvedba / krsna izvedba MORJE	Zagreb, 1920.
Ivo Lhotka-Kalinski	MATIJA GUBEC – <i>Tahi</i> praizvedba / krsna izvedba MORJE	Zagreb, 1948.
Vatroslav Lisinski	LJUBAV I ZLOBA – <i>Knez Velimir</i> LJUBEZEN IN HUDOBIJA PORIN – <i>Sveslav</i>	Zagreb, 1946. Zagreb, 1914.
Albert Lortzing	ZAR UND ZIMMERMANN CAR IN TESAR – <i>Van Bett</i> CAR I TESAR	Ljubljana, 1929.

Jules Massenet	<p>MANON – <i>Comte Des Grioux</i> MANON – <i>Grof Des Grioux</i></p> <p>LE JONGLEUR DE NOTRE-DAME PELIVAN SVETE GOSPE – <i>Frater glazbenik</i> MADONIN ŽONGLER – <i>Frater glasbenik</i></p> <p>WERTHER – <i>Johann</i> WERTHER – <i>Ivan</i></p>	<p>Zagreb, 1914.</p> <p>Zagreb, 1913.</p> <p>Ljubljana, 1909.</p>
Giacomo Meyerbeer	<p>LES HUGUENOTS HUGENOTI – <i>Marcel</i> HUGENOTI</p>	Zagreb, 1937.
Adam Minhejmer (Münchheimer) (1830-1904) prema drami Juliusza Slowackog (1809-1849)	MAZEPA – <i>Knez</i>	Ljubljana, 1908.
Stanislav Moniuszko	HALKA – <i>Stolnik</i>	Zagreb, 1934.
Wolfgang Amadeus Mozart	<p>DON GIOVANNI – <i>Leporello</i> DON JUAN</p> <p>DIE ZAUBERFLÖTE ČAROBNA FRULA – <i>Papageno</i> <i>Sarastro</i> ČAROBNA PIŠČAL</p> <p>LE NOZZE DI FIGARO FIGAROV PIR – <i>Figaro</i> FIGAROVA SVATBA</p>	<p>Zagreb, 1948.</p> <p>Zagreb, 1918. Zagreb, 1931.</p> <p>Zagreb, 1917.</p>
Modest Petrovič Musorgski	<p>БОРИС ГОДУНОВ BORIS GODUNOV – <i>Boris Godunov</i></p> <p>ХОВАНЩИНА HOVANŠČINA – <i>Dosifej</i></p> <p>СОРОЧИНСКОЙ ЯРМАРКИ SOROČINSKI SAJAM – <i>Čerevik</i> SOROČINSKI SEJEM</p>	<p>Zagreb, 1918.</p> <p>Zagreb, 1926.</p> <p>Zagreb, 1925.</p>
Franz (František) Neumann (1874-1929)	<p>MILKOVÁNI (LIEBELEI) LJUBIMKANJE – <i>Hans Weiring</i> LJUBAKANJE</p>	Ljubljana, 1912.
Otto Nicolai	<p>DIE LUSTIGEN WEIBER VON WINDSOR VESELE ŽENE WINDSORSKE – <i>Sir John Falstaff</i> VESELE ŽENE WINDSORSKE</p>	Osijek, 1920.

Jacques Offenbach	LES CONTES D' HOFFMANN HOFFMANNOVE PRIPOVEDKE <i>Lindorf-Coppelio-Dapertutti-Dr Mirakel / Lindorf-Coppelius-Dapertutto-Dr. Miracle</i> HOFFMANNOVE PRIČE – <i>Crespel</i>	Ljubljana, 1912. Zagreb, 1913.
Giacomo Puccini	LA BOHÈME – <i>Colline</i> LA FANCIULLA DEL WEST ČEDO ZAPADA – <i>Jake Wallace</i> DEKLE Z ZAHODA MADAMA BUTTERFLY MADAME BUTTERFLY – <i>Cesarski japonski komisar / Japonski carski komesar</i> <i>Stric žrec/Ujak Bonzo</i> MADAME BUTTERFLY TOSCA – <i>Cerkovnik</i> <i>Crkvenjak</i>	Ljubljana, 1911. Zagreb, 1916. Ljubljana, 1908. Ljubljana, 1913. Ljubljana, 1913.
Ottorino Respighi	LA FIAMMA PLAMEN – <i>Biskup</i> PLAMEN – <i>Škof</i>	Zagreb, 1940.
Nikolaj Rimski-Korsakov	ЦАРСКАЯ НЕВЕСТА CARSKA NEVJESTA – <i>Sobakin</i> CARSKA NEVESTA СКАЗКА О ЦАРЕ САЛТАНЕ CAR SALTAN – <i>Car Saltan</i> PRIČA O CARU SALTANU PRAVLJICA O CARJU SALTANU СКАЗАНИЕ О НЕВИДИМОМ ГРАДЕ КИТЕЖЕ И ДЕБЕ ФЕВРОНИИ PRIČA O NEVIDLJIVOM GRADU KITEŽU – <i>Knez Juraj Vsevolodovič</i> PRIPOVEDKA O NEVIDNEM MESTU KITEŽ САДКО SADKO – <i>Ocean (Morski car)</i> СНЕГУРОЧКА SNJEGUROČKA – <i>Djed Mraz</i> SNEGULJČICA – <i>Dedek Mraz</i>	Zagreb, 1924. Beograd, 1928. Zagreb, 1935. Zagreb, 1930. Zagreb, 1921.
Lodovico Rocca	DIBUK – <i>Reb Ezriel</i>	Zagreb, 1936.
Gioachino Rossini	IL BARBIERE DI SIVIGLIA BRIVEC SEVILJSKI – <i>Doktor Bartolo</i> SEVILJSKI BRIJAČ – <i>Bazilio</i>	Ljubljana, 1913. Zagreb, 1913.

Camille Saint-Saëns	SAMSON ET DALILA SAMSON IN DALILA – <i>Filistejec drugi</i> SAMSON I DALILA – <i>Stari Hebrejac</i>	Ljubljana, 1908. Zagreb, 1914.
Dragutin Savin	LJUBOVNICI – <i>Dotur Prokupio</i> scenska praizvedba / krsna izvedba LJUBČEKI	Zagreb, 1955.
Bedřich Smetana	DALIBOR – <i>Beneš, ječar / Tamničar</i> DVĚ WDOWY DVIJE UDOVICE – <i>Mumlar, lugar</i> DVE VDOVI – <i>Momljavec, lugar</i> HUBIČKA POLJUBAC – <i>Otac Paloucky</i> POLJUB – <i>Oče Paloucky</i> LIBUŠA – <i>Lutobor</i> PRODANÁ NEVĚSTA PRODANA NEVESTA – <i>Miha</i> <i>Kecal</i> PRODANA NEVJESTA TAJEMSTVI TAJNA – <i>Malina</i> SKRIVNOST	Ljubljana, 1910. Zagreb, 1924. Zagreb, 1925. Zagreb, 1933. Ljubljana, 1908. Ljubljana, 1911. Zagreb, 1940.
Richard Strauss	DER ROSENKAVALIER KAVALIR S RUŽOM – <i>Barun Ochs auf Lerchenau</i> KAVALIR Z ROŽO – <i>Baron Ochs Lerchenauski</i> SALOMA – <i>Prvi vojnik / Prvi vojak</i>	Zagreb, 1916. Zagreb, 1955.
Igor Stravinski	THE RAKE'S PROGRESS – <i>Trulove</i> ŽIVOT RAZVRATNIKA RAZUZDANČEVO ŽIVLJENJE	Zagreb, 1954.
Lujo Šafranek-Kavič	HASANAGINICA – <i>Aga Hasanaga</i>	Ljubljana, 1930.
Božidar Širola	CITARA I BUBANJ – <i>Filip</i> praizvedba / krsna izvedba CITRE IN BOBEN NOVELA OD STANCA – <i>Stanac</i> praizvedba / krsna izvedba PRIPOVED OD STANCA STANAC	Zagreb, 1930. Zagreb, 1915. Zagreb, 1936.
Dmitrij Šostakovič	КАТЕРИНА ИЗМАЙЛОВА KATARINA IZMAJLOVA – <i>Boris Timofejevič</i>	Zagreb, 1937.
Ambroise Thomas	MIGNON – <i>Lothario</i>	Zagreb, 1917.

Giuseppe Verdi	AIDA – <i>Ramphis (Ramfis)</i> <i>Kralj</i>	Zagreb, 1913. Zagreb, 1921.
	DON CARLOS – <i>Filip</i>	Zagreb, 1939.
	ERNANI – <i>Don Ruy Gomez de Silva</i>	Ljubljana, 1929.
	UN BALLO IN MASCHERA KRABULJNI PLES – <i>Tom</i> <i>Samuel</i>	Zagreb, 1913. Zagreb, 1919.
	PLES V MASKAH	
	OTELLO – <i>Lodovico</i> OTHELLO	Zagreb, 1913.
	RIGOLETTO – <i>Sparafucile</i> <i>Monterone</i>	Ljubljana, 1911. Zagreb, 1913.
	LA TRAVIATA TRAVIATA – <i>Doktor Grenvil</i>	Ljubljana, 1912.
	IL TROVATORE – <i>Ferrando</i> TRUBADUR TROVATOR – <i>Fernando</i>	Ljubljana, 1913.
	Richard Wagner	DER FLIEGENDE HOLLÄNDER VEČNI MORNAR – <i>Daland</i> UKLETI HOLANDEZ
LOHENGRIN – <i>Henrik</i>		Zagreb, 1925.
DIE MEISTERSINGER VON NÜRNBERG MAJSTORI PJEVAČI – <i>Hans Sachs</i> MOJSTRI PEVCI NÜRNBERŠKI		Zagreb, 1931.
PARSIFAL – <i>Titirel</i> <i>Gurnemanz</i>		Zagreb, 1922. Zagreb, 1926.
DAS RHEINGOLD RAJNINO ZLATO – <i>Wotan</i> RENSKO ZLATO		Zagreb, 1935.
SIEGFRIED – <i>Putnik (Wotan)</i> <i>Potnik (Wotan)</i>		Zagreb, 1938.
TANNHÄUSER – <i>Hermann</i>		Ljubljana, 1910.
TRISTAN UND ISOLDE TRISTAN I IZOLDA – <i>Kralj Marke</i> TRISTAN IN IZOLDA DIE WALKÜRE WALKÜRA – <i>Hunding</i> <i>Wotan</i>		Zagreb, 1917. Zagreb, 1914. Zagreb, 1921.
WALKIRA		

Carl Maria von Weber	DER FREISCHÜTZ – <i>Caspar</i> ČAROSTRELEC – <i>Gašpar</i> STRIJELAC VILENJAK – <i>Kašpar</i>	Ljubljana, 1911.
Jaromir Weinberger	ŠVANDA DUDÁK ŠVANDA DUDAK – <i>Vrag</i> GAJDAŠ ŠVANDA – <i>Đavo</i>	Ljubljana, 1929.
Karl (Karel) Weis	DER POLNISCHE JUDE POLSKÝ ŽID POLJSKI ŽID – <i>Schmitt</i>	Zagreb, 1915.
prema Gogolju	DER REVISOR REVIZOR – <i>Peter Ivanovič Dobčinski</i> REVIZOR	Ljubljana, 1912.
	ÚTOK NA MLÝN NASKOK NA MLIN – <i>Pruski stotnik / Pruski kapetan</i> JURIŠ NA MLIN	Ljubljana, 1913.
Ermanno Wolf-Ferrari	I GIOIELLI DELLA MADONNA BOGORODIČIN NAKIT – <i>Rocco, kamorist</i> MADONIN NAKIT	Zagreb, 1913.
	I QUATRO RUSTEGHI ČETIRI GRUBIJANA – <i>Lunardo</i> ŠTIRJE GROBIJANI	Zagreb, 1934.
Ivan pl. Zajc	BAN LEGET – <i>Leget</i>	Zagreb, 1917.
	DIE HEXE VON BOISSY BOISSYSKA VJEŠTICA – <i>Grisaille</i> BOISSYSKA ČAROVNICA	Zagreb, 1915.
	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINJSKI – <i>Gašpar Alapić</i> <i>Sultan Sulejman</i>	Ljubljana, 1908. Ljubljana, 1908.

Smehoslav Veselko pseudonim Frana Govekara	ŠARIVARI – <i>Dr. Pacek, zdravnik / liječnik</i>	Ljubljana, 1911.
--	--	------------------

DRAMA, IGRA S PJEVANJEM, BALET

AUTOR	DJELO	ULOGA	PRVI NASTUP
Ksaverij Andrejev pseudonim Janka Puhara	ZAKLAD – <i>Kajžar, polgruntar</i> BLAGO		Ljubljana, 1909.
Calderon de la Barca priređio Oton Župančič	EL ALCALDE DE ZALAMEA SODNIK ZALAMEJSKI – <i>Seržant / Vodnik</i> ZALAMEJSKI SUDAC		Ljubljana, 1912.
Wilson Barrett (1846-1904)	THE SIGN OF THE CROSS V ZNAMENJU KRIŽA – <i>Viturius</i> U ZNAKU KRIŽA		Ljubljana, 1908.
Henry Bataille (1872-1922) prema L. N. Tolstoju	LA RÉSURRECTION VSTAJENJE – <i>Zdravnik / Liječnik</i> USKRSNUĆE		Ljubljana, 1910.
Georges Berr in/i Marcel Guillemaud (1867-1924)	LE MILLION 1,000.000 – <i>Antonio Sopraneli, operni tenor</i>		Ljubljana, 1912.
Lev G. Birinski (1884-1951)	DER MOLOCH MOLOH – <i>Verbenko, ruski revolucionar</i>		Ljubljana, 1910.
	NARRENTANZ VRTOGLAVCI – <i>Balukin</i> LUĐAČKI PLES		Ljubljana, 1913.
Alexander Bisson (1848-1905)	LE BON JUGE DOBRI SODNIK – <i>Theodor</i> DOBRI SUDAC		Ljubljana, 1909.
Heinrich Bolten-Baeckers (1871-1938) glazba: Henrik Müller	DORNRÖSCHEN TRNULJČICA – <i>Grega</i> TRNORUŽICA		Ljubljana, 1907.
William Busnach (1832-1907) in/i Octave Gastineau (1824-1878) prema Zoli	L' ASSOMMOIR UBIJAČ – <i>Oče Kolumb, krčmar</i> TOLJAGA		Ljubljana, 1912.
Ivan Cankar	POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORIJSKI – <i>Popotnik</i> SABLAZAN U DOLINI ŠENTFLORIJSKOJ – <i>Putnik</i>		Ljubljana, 1907.
Francis de Croisset (1877-1937) in/i Maurice Leblanc (1864-1941)	ARSÈNE LUPIN TAT VSEH TATOV – <i>Dieusy</i> LOPOV NAD LOPOVIMA		Ljubljana, 1910.

Holger Drachmann (1846-1908)	DER VAR ENGANG ENKRAT JE BIL – Na Ilirskem – Švicar Na Danskem – <i>Poveljnik straže</i> JEDNOM JE BIO – <i>Zapovjednik straže</i>	Ljubljana, 1908.
Gabriel Drégely	DER GUTSITZENDE FRACK ČE FRAK DOBRO PRISTOJA – <i>Ahidorf</i> KAD FRAK DOBRO PRISTAJE	Ljubljana, 1912.
H. Drinkler	POGUMNI KROJAČEK – <i>Ali, tolovaj / razbojnik</i> ODVAŽNI KROJAČ	Ljubljana, 1912.
Alexander Engl in/i Julius Horst (1864-1943)	VRAŽJI RUDI – <i>Pohleven, posestnik / posjednik</i> VRAŠKI RUDI	Ljubljana, 1912.
Oton FASTER prema romanu BEN HUR Lewa Wallacea	BEN HUR – <i>Drusus</i>	Ljubljana, 1909.
Fran Saleški Finžgar (1871-1962)	DIVJI LOVEC – <i>Sajetov Jure, kovač</i> DIVLJI LOVAC NAŠA KRI – <i>Turbot, sergeant major / Stariji vodnik</i> NAŠA KRV	Ljubljana, 1908. Ljubljana, 1912.
Gilbert – Sullivan	MIKADO – <i>Pish-Tush</i>	Zagreb, 1923.
C. M. Görner	DAS ASCHENBRÖDEL PEPELKA – <i>Nadkonjar / Nadkonjušar Kobilica</i> PEPELJUGA	Ljubljana, 1908.
Johann Wolfgang von Goethe	FAUST – <i>Glas Gospodov (v Prologu v nebesih)</i> FAUST – <i>Glas Gospodnji (u Prologu na nebu)</i> <i>Duh, Siebel</i>	Ljubljana, 1908.
Fran Govekar (1871-1941)	DESETI BRAT – <i>Obrščak, gostilničar</i> <i>Obrščak, gostioničar</i> ROKOVNJAČI – <i>Mencej</i> DRUMSKI RAZBOJNICI	Ljubljana, 1908. Ljubljana, 1912.
K. Green – C. Doyle	SHERLOCK HOLMES – <i>Brett, policist / policajac</i>	Ljubljana, 1908.
Gerhart Hauptmann	DER BIBERPELZ BOBROV KOŽUH – <i>Wulkow, brodnik</i> DABROV KOŽUH – <i>Wulkow, skelar</i> ROSE BERND ROZA BERND – <i>Hahn</i>	Ljubljana, 1908. Ljubljana, 1907.
Rudolf Hawel (1860-1923)	MUTTER SORGE MATI SKRB – <i>Dr. Gobec, odvetnički koncipijent</i> MAJKA SKRB FREMDE LEUT TUJCI – <i>Čerin</i> TUĐINCI	Ljubljana, 1911. Ljubljana, 1909.

Victor Hugo	RUY BLAS – <i>Covadenge</i>	Ljubljana, 1911.
Kurt Kraatz in/i Max Neal (1856-1925) (1865-1941)	DER HOCHTOURIST VELETURIST – <i>Fotograf</i>	Ljubljana, 1909.
Melchior Lengyel (1880-1974)	TAIFUN TAJFUN – <i>Dr. Šejkva Amajl</i>	Ljubljana, 1910.
Jean Baptiste Lully	LE BOURGOIS GENTILHOMME GRAĐANIN PLEMIĆ (prema Molièreu) – <i>Muftija</i> ŽLAHTNI MEŠČAN	Zagreb, 1922.
Anton Medved (1869-1910)	KACIJANAR – <i>Grabež /Pljačka</i>	Ljubljana, 1910.
Therese Megerle (1813-1865) prema Dumasu	DER GRAF MONTE CRISTO GROF MONTE CRISTO – <i>Beauville</i> GROF MONTE CRISTO	Ljubljana, 1908.
Ksaver Meško (1874-1964)	NA SMRT OBSOJENI – <i>Pepe</i> NA SMRT OSUĐENI	Ljubljana, 1908.
Karel Morée	REVŠEK ANDREJČEK – <i>Lovro Dómen</i>	Ljubljana, 1912.
Johann Nepomuk Nestroy (1801-1862)	DER BÖSE GEIST LUMPAZIVAGABUNDUS – <i>Fassl</i> LUMPACIJ VAGABUND – <i>Sod, hlapec v pivovarni /</i> <i>sluga u pivovari</i> <i>Sekavec, mesar</i> HUDI DUH	Ljubljana, 1911. Ljubljana, 1912.
Catulle de Nion	SIMONE – <i>Predsednik sodišča / Predsjednik suda</i>	Ljubljana, 1909.
Viktor Parma prema Franu Govekaru	LEGIONARJI – <i>Matija Medved, gostilničar</i> LEGIONARI – <i>Matija Medved, gostioničar</i>	Ljubljana, 1909.
Sergej Prokofjev	POMEIO И ДЖУЛИЈЕТТА ROMEO AND JULIET – <i>Escalus</i> ROMEO I JULIJA ROMEO IN JULIJA	London, 1955.
Gustav Räder (1810-1868)	ROBERT UND BERTRAM ROBERT IN BERTRAM – 2. žandar ROBERT I BERTRAM	Ljubljana, 1911.
Ferdinand Raimund (1790-1836)	DER VERSCHWENDER ZAPRAVLJIVEC – <i>Azur, Berač</i> RASIPNIK	Ljubljana, 1908.
Nikolaj Rimski-Korsakov	ШЕХЕРАЗАДА ŠEHEREZADA – <i>Šah Šahrijar</i>	Zagreb, 1925.

Friedrich von Schiller	MARIA STUART MARIJA STUART – <i>Grof Aubespin, francuski poslanik</i> MARIJA STUART WILHELM TELL VILJEM TELL – <i>Raselman, župnik</i> WILHELM TELL	Ljubljana, 1911. Ljubljana, 1909.
Adolf Schwayer (1858-1922)	DIE SITTENNOTE RED IZ NARAVNOSTI – <i>Zenta</i> PRIRODNI POREDAK	Ljubljana, 1908.
Rudolf Strauss (1857. - ?)	DIE GOLDENE SCHALE ZLATA SKLEDA – <i>Servais</i> ZLATNA ZDJELA	Ljubljana, 1911.
Sophocles preložil / priredio Cvetko Golar	ANTIGONA – <i>Služabnik / Sluga</i>	Ljubljana, 1912.
Ippolit Vasiljevič Spažinski	GOSPA MAJORKA – <i>Martin, sluga</i> GOSPOĐA MAJORICA	Ljubljana, 1908.
Jakob Špihar (1884-1970)	KRALJ MATJAŽ – <i>Kres, Gorobran</i> KRALJ MATJAŽ	Ljubljana, 1911.
Friderik (Friedrich) Emil Westerlein	JOŽEF IN NJEGOVI BRATJE – <i>Simeon</i> JOSIP I NJEGOVA BRAĆA	Ljubljana, 1909.

VOKALNO-ORKESTRALNA DJELA

AUTOR	DJELO	ULOGA	PRVI NASTUP
Ludwig van Beethoven	9. SINFONIE in d-Moll, op. 125 DEVETA SIMFONIJA		Zagreb, 1927.
	MISSA SOLEMNIS		Zagreb, 1934.
Antonin Dvořák	REQUIEM		Zagreb, 1928.
Felix Mendelssohn	ELIJAH PROROK ILIJA		Zagreb, 1918.
Tomaš Zakarije Pervizović	MUKA I SMRT KRISTUŠEVA TRPLJENJE IN SMRT JEZUSA KRISTUSA		Zagreb, 1929.
Igor Stravinski	СВАДЕБКА SVADBA SVATBA		Zagreb, 1932.

Božidar Širola	LEBEN UND GEDÄCHTNIS DER HEILIGEN BRÜDER UND SLAVENAPOSTEL CYRILL UND METHODIUS ŽIVOT I SPOMEN SLAVNIH UČITELJA, SVETE BRAĆE ĆIRILA I METODA, APOSTOLA SLAVENSKIH ŽIVLJENJE CIRILA IN METODA	Frankfurt, 1927.
Giuseppe Verdi	MESSA DA REQUIEM REQUIEM	Zagreb, 1926.

POPIS NASTUPA ¹

- 1 Naslovi djela i izvođača navedeni su prema programskim ceduljama.
Tako se navode prezimena Primožič, Polič i Gostič umjesto ispravno Primožič, Polič i Gostič.
Ostavljene su i neke pogreške u imenima i prezimenima.

DATUM **MJESTO** **DJELO** **VAŽNIJI DIRIGENTI,
REDATELJI, PJEVAČI**

1907.

13. 12. 1907.	Ljubljana Deželno gledališče	ROZA BERND – <i>Hahn</i> – prvič / prvi put	Ignjat Borštnik, Sofija Boštnikova Hinko Nučič, Rudolf Bukšek
21. 12. 1907.	Ljubljana	POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORIJANSKI – <i>Popotnik</i> – izvirna noviteta / izvorni novitet	Nučič, Bukšek
29. 12. 1907.	Ljubljana	TRNULJČICA – <i>Grega</i> – prvič / prvi put	Leon Dragutinović, Nučič, Bukšek

1908.

2. 1. 1908.	Ljubljana	ROMEO IN JULIJA – <i>Escalus</i>	Hilarij Benišek: Marija Collignon, Stanislav Jastrzebski
4. 1. 1908.	Ljubljana	ROZA BERND	
6. 1. 1908.	Ljubljana	TRNULJČICA	
6. 1. 1908.	Ljubljana	POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORIJANSKI	
21. 1. 1908.	Ljubljana	NA SMRT OBSOJENI – <i>Pepe</i> – izvirna noviteta / izvorni novitet	Bukšek, Nučič, Borštnikova
26. 1. 1908.	Ljubljana	NA SMRT OBSOJENI	
1. 2. 1908.	Ljubljana	SHERLOCK HOLMES – <i>Brett</i> – prvič / prvi put	Josip Toplak, Borštnikova, Nučič
9. 2. 1908.	Ljubljana	SHERLOCK HOLMES	
9. 2. 1908.	Ljubljana	ROMEO IN JULIJA	

15. 2. 1908.	Ljubljana	RED IZ NARAVNOSTI – <i>Zenta</i> – prvič / prvi put	Leon Dragutinovič: Nučič, Bukšek, Borštnikova
17. 3. 1908.	Ljubljana	MAZEPA – <i>Knez</i> – prvič / prvi put	Hilarij Benišek – Julian Kratochvil: Stanislav Orzelski, k. g., Marija Collignon
20. 3. 1908.	Ljubljana	MAZEPA	
24. 3. 1908.	Ljubljana	MAZEPA	
1. 10. 1908.	Ljubljana	GOSPA MAJORKA – <i>Martin</i> – prvič / prvi put	Leon Dragutinovič: Borštnikova
4. 10. 1908.	Ljubljana	ZAPRAVLJIVEC – <i>Azur, Berač</i>	Anton Cerar Danilo:
4. 10. 1908.	Ljubljana	MADAME BUTTERFLY – <i>Cesarski japonski komisar</i> – prvič / prvi put	Hilarij Benišek – Bohumil Vlček: Lilly Nordgartova, Alojz Fiala, Bogdan pl. Vulakovič
6. 10. 1908.	Ljubljana	MADAME BUTTERFLY	
10. 10. 1908.	Ljubljana	MADAME BUTTERFLY	
13. 10. 1908.	Ljubljana	VALČKOV ČAR – <i>Vendelin</i> – prvič / prvi put	Hilarij Benišek – Bohumil Vlček: Fiala, Rezika Thalerjeva
16. 10. 1908.	Ljubljana	VALČKOV ČAR	
18. 10. 1908.	Ljubljana	V ZNAMENJU KRIŽA – <i>Viturius</i> – prvič / prvi put	Hinko Nučič: Nučič, Borštnikova
18. 10. 1908.	Ljubljana	MADAME BUTTERFLY	
23. 10. 1908.	Ljubljana	VALČKOV ČAR – <i>Sigismund</i>	
27. 10. 1908.	Ljubljana	VALČKOV ČAR	
30. 10. 1908.	Ljubljana	SAMSON IN DALILA – <i>Filistejac drugi</i> – prvič / prvi put	Hilarij Benišek – Bohumil Vlček: Josipina Šipankova, Fiala, pl. Vulakovič
3. 11. 1908.	Ljubljana	SAMSON IN DALILA	
5. 11. 1908.	Ljubljana	BOBROV KOŽUH – <i>Wulkow, brodnik</i> – prvič / prvi put	Dragutinovič, Nučič
10. 11. 1908.	Ljubljana	SAMSON IN DALILA	
13. 11. 1908.	Ljubljana	NETOPIR – <i>Dr. Slepčič</i> – prvič / prvi put	Hilarij Benišek – Leon Dragutinovič: Josip Povhè, Šipankova
15. 11. 1908.	Ljubljana	DIVLJI LOVEC – <i>Sajetov Jure, kovač</i> – prvič / prvi put	Hinko Nučič:
15. 11. 1908.	Ljubljana	MADAME BUTTERFLY	
17. 11. 1908.	Ljubljana	NETOPIR	

21. 11. 1908.	Ljubljana	NETOPIR	
23. 11. 1908.	Ljubljana	VALČKOV ČAR	
27. 11. 1908.	Ljubljana	ZRINJSKI – <i>Gašpar Alapić</i>	Benišek: pl. Vulaković, Šipankova, Nordgartova, Fiala, Vlček (Sulejman)
29. 11. 1908.	Ljubljana	SAMSON IN DALILA	
1. 12. 1908.	Ljubljana	ZRINJSKI	
3. 12. 1908.	Ljubljana	ENKRAT JE BIL – Na Ilirskem – <i>Švicar</i> – Na Danskem – <i>Poveljnik straže</i> – prvič / prvi put	Hinko Nučić:
8. 12. 1908.	Ljubljana	TRNULJČICA	
8. 12. 1908.	Ljubljana	ZRINJSKI – <i>Sultan Sulejman</i>	Benišek: pl. Vulaković, Šipankova, Nordgartova, Fiala
11. 12. 1908.	Ljubljana	VALČKOV ČAR	
13. 12. 1908.	Ljubljana	GROF MONTE CHRISTO – <i>Beauville</i> – prvič / prvi put	Hinko Nučić:
13. 12. 1908.	Ljubljana	NETOPIR	
15. 12. 1908.	Ljubljana	CARMEN – <i>Dancairo</i> – prvič / prvi put	Hilarij Benišek – Bohumil Vlček: Nordgartova, Fiala, pl. Vulaković
17. 12. 1908.	Ljubljana	CARMEN	
19. 12. 1908.	Ljubljana	FAUST (Goethe) – <i>Glas Gospodov</i> (U Prologu na nebu) – <i>Duh</i> u 1. dijelu tragedije, <i>Siebel</i>	
20. 12. 1908.	Ljubljana	DIVLJI LOVEC	
22. 12. 1908.	Ljubljana	PRODANA NEVESTA – <i>Miha</i> – prvič / prvi put	Hilarij Benišek – Bohumil Vlček: Šipankova, Fiala, Vlček (Kecal)
25. 12. 1908.	Ljubljana	DESETI BRAT – <i>Obrščak</i> – prvič / prvi put / prvi put	Hinko Nučić:
25. 12. 1908.	Ljubljana	PRODANA NEVESTA	
27. 12. 1908.	Ljubljana	PEPELKA – <i>Nadkonjar Kobilica</i> – prvič / prvi put	Hinko Nučić:
27. 12. 1908.	Ljubljana	CARMEN	
29. 12. 1908.	Ljubljana	CARMEN	

1909.

1. 1. 1909.	Ljubljana	FAUST	
-------------	-----------	-------	--

2. 1. 1909.	Ljubljana	VELETURIST – <i>Fotograf</i>	Leon Dragutinovič:
6. 1. 1909.	Ljubljana	GROF MONTE CHRISTO	
6. 1. 1909.	Ljubljana	ZRINJSKI	
8. 1. 1909.	Ljubljana	VELETURIST	
10. 1. 1909.	Ljubljana	VELETURIST	
10. 1. 1909.	Ljubljana	PRODANA NEVESTA	
12. 1. 1909.	Ljubljana	GIROFLÉ – GIROFLÁ – <i>Glavar piratov</i> – prvič / prvi put	Hilarij Benišek – Bohumil Vlček:
14. 1. 1909.	Ljubljana	GIROFLÉ – GIROFLÁ	
16. 1. 1909.	Ljubljana	SIMONE – <i>Predsednik sodišča</i> – prvič / prvi put	Leon Dragutinovič:
19. 1. 1909.	Ljubljana	GIROFLÉ – GIROFLÁ	
24. 1. 1909.	Ljubljana	MADAME BUTTERFLY	
24. 1. 1909.	Ljubljana	CARMEN	
26. 1. 1909.	Ljubljana	ZAKLAD – <i>Kajčar</i> – izvirna noviteta / izvorni novitet	Leon Dragutinovič:
28. 1. 1909.	Ljubljana	SIMONE	
30. 1. 1909.	Ljubljana	WERTHER – <i>Ivan</i> – prvič / prvi put	Hilarij Benišek – Bohumil Vlček: Fiala, Šipankova, pl. Vulakovič
2. 2. 1909.	Ljubljana	SIMONE	
2. 2. 1909.	Ljubljana	GIROFLÉ – GIROFLÁ	
5. 2. 1909.	Ljubljana	WERTHER	
7. 2. 1909.	Ljubljana	CARMEN	
9. 2. 1909.	Ljubljana	WERTHER	
16. 2. 1909.	Ljubljana	MASCOTTE – <i>Rocco</i> – prvič / prvi put	Hilarij Benišek – Bohumil Vlček: Thalerjeva
19. 2. 1909.	Ljubljana	MASCOTTE	
21. 2. 1909.	Ljubljana	ZRINJSKI – <i>Alapič</i>	
25. 2. 1909.	Ljubljana	LEGIJONARI – <i>Matija Medved</i>	
2. 3. 1909.	Ljubljana	MASCOTTE	
7. 3. 1909.	Ljubljana	DESETI BRAT	
7. 3. 1909.	Ljubljana	MASCOTTE	

13. 3. 1909.	Ljubljana	TUJCI – <i>Čerin</i> – prvič / prvi put	Hinko Nučič:
16. 3. 1909.	Ljubljana	ONJEGIN – <i>Knez Gremin</i>	pl. Vulaković, Šipankova, Nordgartova, Fiala
19. 3. 1909.	Ljubljana	ONJEGIN	
19. 3. 1909.	Ljubljana	JOŽEF IN NJEGOVI BRATJE – <i>Simeon</i>	Hinko Nučič:
21. 3. 1909.	Ljubljana	VILJEM TELL (Schiller) – <i>Raselman, župnik</i> – prvič / prvi put	
25. 3. 1909.	Ljubljana	ZAPRAVLJIVEC	
25. 3. 1909.	Ljubljana	ONJEGIN	
27. 3. 1909.	Ljubljana	VALČKOV ČAR	
30. 3. 1909.	Ljubljana	DONNA JUANITA – <i>Gil Poloj</i> – prvič / prvi put	Hilarij Benišek – Bohumil Vlček:
1. 4. 1909.	Ljubljana	BEN HUR – <i>Drusus</i> – noviteta / novost	
3. 4. 1909.	Ljubljana	DONNA JUANITA	
4. 4. 1909.	Ljubljana	DONNA JUANITA	
4. 4. 1909.	Ljubljana	DOBRI SODNIK – <i>Theodor</i> – prvič / prvi put	Hinko Nučič:

1910.

2. 10. 1910.	Ljubljana	DALIBOR – <i>Beneš, ječar</i>	Fridrik Reiner:
4. 10. 1910.	Ljubljana	DALIBOR	
6. 10. 1910.	Ljubljana	TAJFUN – <i>Dr. Šejkva Amajl</i>	
9. 10. 1910.	Ljubljana	KACIJANAR – <i>Grabež</i>	
13. 10. 1910.	Ljubljana	DALIBOR	
16. 10. 1910.	Ljubljana	DALIBOR	
23. 10. 1910.	Ljubljana	TAJFUN	
25. 10. 1910.	Ljubljana	MOLOH – <i>Verbenko</i> – prvič / prvi put	Hinko Nučič:
27. 10. 1910.	Ljubljana	GROF LUKSEMBURŠKI – <i>Pélégrin</i> – prvič / prvi put	Fridrik Reiner – Josip Povhè:
29. 10. 1910.	Ljubljana	GROF LUKSEMBURŠKI	
30. 10. 1910.	Ljubljana	GROF LUKSEMBURŠKI	

3. 11. 1910.	Ljubljana	GROF LUKSEMBURŠKI	
8. 11. 1910.	Ljubljana	GROF LUKSEMBURŠKI	
24. 11. 1910.	Ljubljana	GROF LUKSEMBURŠKI	
26. 11. 1910.	Ljubljana	TAT VSEH TATOV (Arsene Lupin) – <i>Dieusy</i> – prvič / prvi put	Hinko Nučič:
27. 11. 1910.	Ljubljana	TANNHÄUSER – <i>Hermann</i>	Friderik Reiner: Margita Nádasova, Alojzij Waszmuth, H. Peršl, Jeanette pl. Foedranspergova
29. 11. 1910.	Ljubljana	TANNHÄUSER	
1. 12. 1910.	Ljubljana	TAT VSEH TATOV	
3. 12. 1910.	Ljubljana	TANNHÄUSER	
4. 12. 1910.	Ljubljana	TAT VSEH TATOV	
4. 12. 1910.	Ljubljana	GROF LUKSEMBURŠKI	
8. 12. 1910.	Ljubljana	KNEŽNA – <i>Dr. Hipolit Clerinay</i>	Friderik Reiner:
10. 12. 1910.	Ljubljana	TANNHÄUSER	
13. 12. 1910.	Ljubljana	TANNHÄUSER	
17. 12. 1910.	Ljubljana	VSTAJENJE – <i>Zdravnik</i>	
18. 12. 1910.	Ljubljana	VSTAJENJE	
22. 12. 1910.	Ljubljana	GROF LUKSEMBURŠKI	
25. 12. 1910.	Ljubljana	TRNULJČICA	

1911.

1. 1. 1911.	Ljubljana	GROF LUKSEMBURŠKI	
10. 1. 1911.	Ljubljana	ČAROSTRELEC – <i>Gašpar</i>	Reiner: Nádasova, Waszmuth
14. 1. 1911.	Ljubljana	MATI SKRB – <i>Dr. Globec</i> noviteta /novost	
15. 1. 1911.	Ljubljana	GROF LUKSEMBURŠKI	
15. 1. 1911.	Ljubljana	ČAROSTRELEC	
22. 1. 1911.	Ljubljana	MATI SKRB	
29. 1. 1911.	Ljubljana	ČAROSTRELEC	
4. 2. 1911.	Ljubljana	MARIJA STUART (Schiller) – <i>Grof Aubespine</i>	
5. 2. 1911.	Ljubljana	MARIJA STUART	

14. 2. 1911.	Ljubljana	BOHÈME – <i>Collin</i>	Reiner: Ernest vitez Cammarota, Nádasova, Cilka Šmidova
16. 2. 1911.	Ljubljana	BOHÈME	Reiner: Ernest vitez Cammarota, Nádasova, Cilka Šmidova
23. 2. 1911.	Ljubljana	BOHÈME	
7. 3. 1911.	Ljubljana	KNEŽNA	
9. 3. 1911.	Ljubljana	FAUST – <i>Mefisto</i> (MARGARETA)	Reiner: Fran Krampera, Nádasova
12. 3. 1911.	Ljubljana	GROF LUKSEMBURŠKI	
14. 3. 1911.	Ljubljana	MAMZELLE NITOUICHE – <i>Loriot</i>	
16. 3. 1911.	Ljubljana	MAMZELLE NITOUICHE	
18. 3. 1911.	Ljubljana	VESELA VDOVA – <i>Kromov</i> – prvič/ <i>prvi put</i>	E. Czajaneck: F. Bohuslav, J. Hadrboľčeva
19. 3. 1911.	Ljubljana	MAMZELLE NITOUICHE	
19. 3. 1911.	Ljubljana	ŠARIVARI – <i>Dr. Pacek</i> – prvič / <i>prvi put</i>	
21. 3. 1911.	Ljubljana	FAUST	
23. 3. 1911.	Ljubljana	FAUST	
25. 3. 1911.	Ljubljana	ROBERT IN BERTRAM	
26. 3. 1911.	Ljubljana	LUMPACIJ VAGABUND – <i>Sod</i>	
26. 3. 1911.	Ljubljana	FAUST	
28. 3. 1911.	Ljubljana	VESELA VDOVA	
30. 3. 1911.	Ljubljana	VESELA VDOVA	
16. 9. 1911.	Ljubljana	RUY BLAS (Hugo) – <i>Covadenga</i> – prvič / <i>prvi put</i>	Nučić:
24. 9. 1911.	Ljubljana	RUY BLAS	
3. 10. 1911.	Ljubljana	RIGOLETTO – <i>Sparafucile</i>	Vaclav Talich: Fran Krampera, Cilka Otahalova
5. 10. 1911.	Ljubljana	RIGOLETTO	Maja markiza Strozzi
8. 10. 1911.	Ljubljana	RIGOLETTO	
10. 10. 1911.	Ljubljana	RIGOLETTO	Maja markiza de Strozzi
12. 10. 1911.	Ljubljana	SRAMEŽLJIVA SUZANA – <i>Charencey</i> – prvič/ <i>prvi put</i>	Jaroslav Jeremiaš – Josip Povhe:
14. 10. 1911.	Ljubljana	SRAMEŽLJIVA SUZANA	

15. 10. 1911.	Ljubljana	ZLATA SKLEDA – <i>Servais</i> – prvič / prvi put	Nučić:
17. 10. 1911.	Ljubljana	ZLATA SKLEDA	
19. 10. 1911.	Ljubljana	SRAMEŽLJIVA SUZANA	
21. 10. 1911.	Ljubljana	SRAMEŽLJIVA SUZANA	
22. 10. 1911.	Ljubljana	RIGOLETTO	
26. 10. 1911.	Ljubljana	PRODANA NEVESTA – <i>Kecal</i>	Talich: Šipankova, Krampera
28. 10. 1911.	Ljubljana	PRODANA NEVESTA	
29. 10. 1911.	Ljubljana	RIGOLETTO	
29. 10. 1911.	Ljubljana	SRAMEŽLJIVA SUZANA	
31. 10. 1911.	Ljubljana	PRODANA NEVESTA	
4. 11. 1911.	Ljubljana	CIGAN BARON – <i>Grof</i> <i>Peter Homonay</i>	
5. 11. 1911.	Ljubljana	PRODANA NEVESTA	
7. 11. 1911.	Ljubljana	CIGAN BARON	
9. 11. 1911.	Ljubljana	CIGAN BARON	
11. 11. 1911.	Ljubljana	PRODANA NEVESTA	
12. 11. 1911.	Ljubljana	SRAMEŽLJIVA SUZANA	
12. 11. 1911.	Ljubljana	KRALJ MATJAŽ – <i>Kres, Gorobran,</i> <i>Jakob Špicar</i> – izvirna noviteta / izvorni novitet	Nučić
16. 11. 1911.	Ljubljana	CIGAN BARON	
19. 11. 1911.	Ljubljana	KRALJ MATJAŽ	
26. 11. 1911.	Ljubljana	PRODANA NEVESTA	Aninka Kramperova
6. 12. 1911.	Ljubljana	PRODANA NEVESTA	
12. 12. 1911.	Ljubljana	GROF LUKSEMBURŠKI – nanovo naštudirano in uprizoreno / <i>nanovo</i> <i>nastudirano i prikazano</i>	Jar. Jeremiaš – Josip Povhe: sudjeluje orkestar „Slovenske filharmonije“
14. 12. 1911.	Ljubljana	GROF LUKSEMBURŠKI	
17. 12. 1911.	Ljubljana	GROF LUKSEMBURŠKI	
19. 12. 1911.	Ljubljana	GROF LUKSEMBURŠKI	Irma Polakova
22. 12. 1911.	Ljubljana	CARMEN – <i>Zuniga</i>	
23. 12. 1911.	Ljubljana	CARMEN	

25. 12. 1911.	Ljubljana	PRODANA NEVESTA	
26. 12. 1911.	Ljubljana	GROF LUKSEMBURŠKI	
28. 12. 1911.	Ljubljana	CARMEN	
30. 12. 1911.	Ljubljana	GROF LUKSEMBURŠKI	Angela Janova
31. 12. 1911.	Ljubljana	CIGAN BARON	

1912.

1. 1. 1912.	Ljubljana	SRAMEŽLJIVA SUZANA	
1. 1. 1912.	Ljubljana	CARMEN	
2. 1. 1912.	Ljubljana	NAŠA KRI – <i>Turbot</i> – prvič / prvi put	Anton Verovšek:
5. 1. 1912.	Ljubljana	Slavnostna predstava v proslavo 50 letnega jubileja Narodne čitalnice ljubljanske / <i>Svečana</i> <i>predstava u čast proslave</i> <i>50. obljetnice ljubljanske</i> <i>Narodne čitaonice</i> PRODANA NEVESTA – II. čin	Vaclav Talich:
6. 1. 1912.	Ljubljana	CARMEN	
6. 1. 1912.	Ljubljana	NAŠA KRI	
9. 1. 1912.	Ljubljana	ANTIGONA – <i>Služabnik / Sluga</i>	Nučić:
13. 1. 1912.	Ljubljana	CARMEN	Aninka Horvatova iz Zagreba
14. 1. 1912.	Ljubljana	NAŠA KRI	
14. 1. 1912.	Ljubljana	VRAŽJI RUDI – <i>Pohleven</i> – prvič / prvi put	Nučić:
16. 1. 1912.	Ljubljana	CARMEN	Anka Horvatova
18. 1. 1912.	Ljubljana	VRAŽJI RUDI	
23. 1. 1912.	Ljubljana	REVIZOR – <i>Peter Ivanovič Dobčinskij</i> – prvič / prvi put	Niko Štritof – Josip Povhe:
25. 1. 1912.	Ljubljana	REVIZOR	
28. 1. 1912.	Ljubljana	VRAŽJI RUDI	
28. 1. 1912.	Ljubljana	REVIZOR	
30. 1. 1912.	Ljubljana	REVIZOR	
2. 2. 1912.	Ljubljana	REVŠEK ANDREJČEK – <i>Lovro Dómen</i>	Niko Štritof:

2. 2. 1912.	Ljubljana	REVIZOR	
4. 2. 1912.	Ljubljana	DESETI BRAT – <i>Obrščak</i>	sudjeluje orkestar „Slovenske filharmonije“
8. 2. 1912.	Ljubljana	RUSALKA – <i>Povodni mož</i>	Talich:
11. 2. 1912.	Ljubljana	REVIZOR	
11. 2. 1912.	Ljubljana	RUSALKA	Štritof:
13. 2. 1912.	Ljubljana	CARIČINE AMAZONKE – <i>Galganov</i>	
15. 2. 1912.	Ljubljana	RUSALKA	
17. 2. 1912.	Ljubljana	1,000.000 – <i>Antonio Sopraneli</i> – noviteta / <i>novost</i>	Nučić:
18. 2. 1912.	Ljubljana	DIVLJI LOVEC – <i>Sajetov</i>	
18. 2. 1912.	Ljubljana	1,000.000	
22. 2. 1912.	Ljubljana	RUSALKA	
24. 2. 1912.	Ljubljana	RUSALKA	
25. 2. 1912.	Ljubljana	MILIJON	
25. 2. 1912.	Ljubljana	CARIČINE AMAZONKE	
29. 2. 1912.	Ljubljana	CARIČINE AMAZONKE	
1. 3. 1912.	Ljubljana	LUMPACIJ VAGABUND – <i>Sekavec</i>	
3. 3. 1912.	Ljubljana	RUSALKA	
17. 3. 1912.	Ljubljana	DIJAK PROSJAK – <i>Polkovnik Ollendorf</i>	
24. 3. 1912.	Ljubljana	DIJAK PROSJAK	
25. 3. 1912.	Ljubljana	LUMPACIJ VAGABUND	
27. 3. 1912.	Ljubljana	LJUBIMKANJE – <i>Hans Weiring</i> – operna noviteta / <i>operna novost</i>	Vaclav Talich – Hinko Nučić:
29. 3. 1912.	Ljubljana	LJUBIMKANJE	
30. 3. 1912.	Ljubljana	LJUBIMKANJE	
31. 3. 1912.	Ljubljana	ROKOVNJAČI – <i>Mencej</i>	
1. 10. 1912.	Ljubljana	SODNIK ZALAMEJSKI – <i>Seržant</i> – noviteta / <i>novost</i>	Anton Verovšek:
5. 10. 1912.	Ljubljana	SODNIK ZALAMEJSKI	
8. 10. 1912.	Ljubljana	V VODNJAKU – <i>Jurij</i>	Ciril Metodej Hrazdira – Rudolf Fejfar:
12. 10. 1912.	Ljubljana	V VODNJAKU	
13. 10. 1912.	Ljubljana	V VODNJAKU	

22. 10. 1912.	Ljubljana	VEČNI MORNAR – <i>Daland</i> – prvič / prvi put	C. M. Hrazdira – Rudolf Fejfar: Fejfar (Holandez), Orlova sudjeluje orkestar „Slovenske filharmonije“
24. 10. 1912.	Ljubljana	VEČNI MORNAR	
26. 10. 1912.	Ljubljana	V VODNJAKU	
27. 10. 1912.	Ljubljana	VEČNI MORNAR	
5. 11. 1912.	Ljubljana	BOCCACCIO – <i>Checco</i> – prvič / prvi put	C. M.: Hrazdira – Rudolf Fejfar: sudjeluje orkestar „Slovenske filharmonije“
7. 11. 1912.	Ljubljana	BOCCACCIO	
10. 11. 1912.	Ljubljana	BOCCACCIO	
12. 11. 1912.	Ljubljana	BOCCACCIO	
13. 11. 1912.	Ljubljana	VEČNI MORNAR	
14. 11. 1912.	Ljubljana	ČE FRAK DOBRO PRISTOJA – <i>Ahidorf</i> – prvič / prvi put	Anton Verovšek:
16. 11. 1912.	Ljubljana	BOCCACCIO	
17. 11. 1912.	Ljubljana	VEČNI MORNAR	
19. 11. 1912.	Ljubljana	ČE FRAK DOBRO PRISTOJA	
21. 11. 1912.	Ljubljana	LA TRAVIATA (Violetta) – <i>Doktor Grenvil</i>	Hrazdira: Jana Richterjeva, Vondra, Fejfar
23. 11. 1912.	Ljubljana	LA TRAVIATA	
24. 11. 1912.	Ljubljana	LA TRAVIATA	
26. 11. 1912.	Ljubljana	ČE FRAK DOBRO PRISTOJA	
28. 11. 1912.	Ljubljana	LA TRAVIATA	
30. 11. 1912.	Ljubljana	LA TRAVIATA	
1. 12. 1912.	Ljubljana	POGUMNI KROJAČEK – <i>Ali</i> – prvič / prvi put	
1. 12. 1912.	Ljubljana	BOCCACCIO	
4. 12. 1912.	Ljubljana	SODNIK ZALAMEJSKI	
11. 12. 1912.	Ljubljana	SODNIK ZALAMEJSKI	
12. 12. 1912.	Ljubljana	LA TRAVIATA	Ernest vitez Cammarota
15. 12. 1912.	Ljubljana	BOCCACCIO	

21. 12. 1912.	Ljubljana	HOFFMANNNOVE PRIPOVESTI <i>Coppelio, Dapertutti, Dr. Mirakel</i> na novo naštudirana opera / <i>nanovo nastudirana opera</i>	Hrazdira – Fejfar: Harfner, Richterjeva, Fantova, Lowczynska, sudjeluje orkestar „Slovenske filharmonije“
22. 12. 1912.	Ljubljana	HOFFMANNNOVE PRIPOVESTI	
25. 12. 1912.	Ljubljana	HOFFMANNNOVE PRIPOVESTI	
26. 12. 1912.	Ljubljana	BOCCACCIO	
28. 12. 1912.	Ljubljana	HOFFMANNNOVE PRIPOVESTI	
29. 12. 1912.	Ljubljana	UBIJAJČ – <i>Oče Kolumb</i> – prvič / <i>prvi put</i>	Anton Verovšek:
31. 12. 1912.	Ljubljana	AKADEMIJA – arija Gremina	

1913.

1. 1. 1913.	Ljubljana	LA TRAVIATA	
4. 1. 1913.	Ljubljana	LA TRAVIATA	
5. 1. 1913.	Ljubljana	UBIJAJČ	
6. 1. 1913.	Ljubljana	HOFFMANNNOVE PRIPOVESTI	
10. 1. 1913.	Ljubljana	NASKOK NA MLIN – <i>Pruski stotnik</i> – noviteta / <i>novost</i>	Hrazdira – Fejfar:
12. 1. 1913.	Ljubljana	NASKOK NA MLIN	
14. 1. 1913.	Ljubljana	NASKOK NA MLIN	
19. 1. 1913.	Ljubljana	VEČNI MORNAR	Mira Koroščeva
21. 1. 1913.	Ljubljana	VEČNI MORNAR	Mira Koroščeva
23. 1. 1913.	Ljubljana	NASKOK NA MLIN	
2. 2. 1913.	Ljubljana	NASKOK NA MLIN	
8. 2. 1913.	Ljubljana	HOFFMANNNOVE PRIPOVESTI	Cilka Otahalova
9. 2. 1913.	Ljubljana	BOCCACCIO	
11. 2. 1913.	Ljubljana	VRTOGLAVCI – <i>Balukin</i> – noviteta / <i>novost</i>	Srbinšek:
13. 2. 1913.	Ljubljana	MADAME BUTTERFLY – na novo naštudirano / <i>nanovo nastudirano</i>	Hrazdira – Fejfar: Richterjeva
15. 2. 1913.	Ljubljana	MADAME BUTTERFLY	
22. 2. 1913.	Ljubljana	MADAME BUTTERFLY	

23. 2. 1913.	Ljubljana	VRTOGLAVCI	
1. 3. 1913.	Ljubljana	BRIVEC SEVILJSKI – <i>Doktor Bartolo</i> – prvič / prvi put	Hrazdira – Fejfar: Harfner, Richterjeva, Fejfar (Figaro), Rudolf Bukšek (Basilio)
2. 3. 1913.	Ljubljana	BRIVEC SEVILJSKI	
4. 3. 1913.	Ljubljana	BRIVEC SEVILJSKI	
8. 3. 1913.	Ljubljana	MADAME BUTTERFLY	
13. 3. 1913.	Ljubljana	BRIVEC SEVILJSKI	Cilka Otahalova
23. 3. 1913.	Ljubljana	TOSCA – <i>Cerkovnik</i>	Hrazdira: Jelena Lowczynska, Hafner, Fejfar
24. 3. 1913.	Ljubljana	TOSCA	
27. 3. 1913.	Ljubljana	TOSCA	Lili Nordgartova, k. g.
29. 3. 1913.	Ljubljana	TOSCA	Lili Nordgartova, k. g.
31. 3. 1913.	Ljubljana	MADAME BUTTERFLY	Lili Nordgartova, k. g.
23. 4. 1913.	Zagreb	FAUST	Milan Zuna: Tadeusz Lowczynski, Jelena Lowczynski, Marijan Kondracki
25. 4. 1913.	Zagreb	FAUST	
3. 5. 1913.	Zagreb	TANNHÄUSER	Zuna: Stanislav Jastrzebski, Mira Korošec, Jan Ouřednik, Irma Polak
6. 9. 1913.	Zagreb	KRALJICA OD SABE – <i>Vrhovni svećenik</i> – novo naučeno	Milan Sachs – Ivo pl. Raić: Marko Vušković, Irma Polak, Mira Korošec, Stanislav Jastrzebski
9. 9. 1913.	Zagreb	KRALJICA OD SABE	
14. 9. 1913.	Zagreb	KRALJICA OD SABE	
20. 9. 1913.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ – <i>Bazilio</i>	Milan Sachs: Lowczynski, Maja de Strozzi, Vušković, Tošo Lesić
22. 9. 1913.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	
30. 9. 1913.	Zagreb	KRALJICA OD SABE	
1. 10. 1913.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Bogdan pl. Vulaković, k. g. (Figaro)
2. 10. 1913.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE – <i>Crespel</i>	Sachs: Blaženka Kernic, k. g., Lowczynski, Vušković
5. 10. 1913.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	
8. 10. 1913.	Zagreb	RIGOLETTO – <i>Monterone</i>	Nikola Faller, k. g.: Vušković, Lowczynski, de Strozzi
9. 10. 1913.	Zagreb	KRALJICA OD SABE	
13. 10. 1913.	Zagreb	TRAVIATA – <i>Liječnik Grenvil</i>	Faller: de Strozzi, Lowczynski, Kondracki

17. 10. 1913.	Zagreb	BOGORODIČIN NAKIT – <i>Rocco, kamorist</i> – premijera	Srećko Albini – Ivo pl. Raić: Lowczynski, Polak, Vušković
18. 10. 1913.	Zagreb	TRAVIATA	
20. 10. 1913.	Zagreb	BOGORODIČIN NAKIT	
22. 10. 1913.	Ljubljana	TROVATOR – <i>Fernando</i>	Albini: Vušković, Milena pl. Šugh, Mercedes Valenti, Jastrzebski
23. 10. 1913.	Ljubljana	TROVATOR	Albini: Vušković, pl. Šugh, Anka Horvat, Jastrzebski
25. 10. 1913.	Zagreb	TROVATOR	
26. 10. 1913.	Zagreb	BOGORODIČIN NAKIT	
29. 10. 1913.	Zagreb	KRABULJNI PLES – <i>Tom</i>	Faller: Lowczynski, Vušković, pl. Šugh, Mercedes Valenti, Polak, Lesić
7. 11. 1913.	Zagreb	RIGOLETTO	
9. 11. 1913.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Arnold Giorgijewski, k. g. (Almaviva)
10. 11. 1913.	Zagreb	BOGORODIČIN NAKIT	
13. 11. 1913.	Zagreb	AIDA – <i>Ramphis</i>	Faller: Anka Horvat, k. g., Korošec, Jastrzebski, Vušković, Lesić
14. 11. 1913.	Zagreb	FAUST	Giorgijewski, k. g., pl. Šugh
17. 11. 1913.	Ljubljana	UN BALLO IN MASCHERA (PLES V MASKAH)	Faller: Lowczynski, Vušković, Koroščeva, Valentijeva, Polakova
18. 11. 1913.	Ljubljana	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI – <i>Sulejman Veliki</i>	Albini: Vušković, Koroščeva, Polakova, Jastrzebski, Zvonimir Strmac
20. 11. 1913.	Zagreb	AIDA	
23. 11. 1913.	Zagreb	AIDA	
25. 11. 1913.	Zagreb	BOGORODIČIN NAKIT	
29. 11. 1913.	Zagreb	KRABULJNI PLES	
1. 12. 1913.	Zagreb	OTELLO – <i>Lodovico</i> – novo uvježbano	Faller: Jastrzebski, de Strozzi, Kondracki
3. 12. 1913.	Zagreb	OTELLO	
5. 12. 1913.	Zagreb	LAKMÉ – <i>Nilakhanta</i>	Sachs: de Strozzi, Lowczynski
7. 12. 1913.	Ljubljana	LAKMÉ	

8. 12. 1913.	Zagreb	PELIVAN SVETE GOSPE – <i>Frater glazbenik</i>	Albini: Jastrzebski, Vušković
10. 12. 1913.	Zagreb	FAUST	Ciril Metodej Hrazdira: Vladimir Caravia, k. g. (Faust), pl. Šugh
11. 12. 1913.	Zagreb	OTELLO	
14. 12. 1913.	Zagreb	OTELLO	
22. 12. 1913.	Ljubljana	MADONIN ŽONGLER	Albini: Jastrzebski, Vušković
26. 12. 1913.	Zagreb	AIDA	
27. 12. 1913.	Zagreb	LAKMÉ	
28. 12. 1913.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
29. 12. 1913.	Zagreb	TROVATOR	
30. 12. 1913.	Zagreb	RIGOLETTO	

1914.

1. 1. 1914.	Zagreb	OTELLO	
3. 1. 1914.	Ljubljana	AIDA	Faller: Horvatova, Koroščeva, Jastrzebski
4. 1. 1914. pop.	Ljubljana	MADONIN ŽONGLER	
4. 1. 1914. več.	Ljubljana	CARMEN – <i>Escamillo</i>	Sachs: Horvatova, Lowczynski
6. 1. 1914.	Zagreb	CARMEN	Sachs: Korošec, Jastrzebski
7. 1. 1914.	Zagreb	TRAVIATA	Tadeusz Bukovski, k. g. (Germont)
10. 1. 1914.	Zagreb	PELIVAN SVETE GOSPE	
12. 1. 1914.	Zagreb	KRABULJNI PLES	
17. 1. 1914.	Zagreb	LAKMÉ	
20. 1. 1914.	Zagreb	OTELLO	Faller: Jastrzebski, De Strozzi, Vušković
28. 1. 1914.	Ljubljana	RIGOLETTO	
11. 2. 1914.	Zagreb	TROVATOR	Julija Sonns, k. g. (Azucena)
20. 2. 1914.	Zagreb	SAMSON I DALILA – <i>Stari Hebrejac</i> – premijera	Milan Sachs – Ivo pl. Raić: Korošec, Jastrzebski, Kondracki
22. 2. 1914.	Zagreb	SAMSON I DALILA	
5. 3. 1914.	Zagreb	TRAVIATA	Leon Geitler, k.g. (Alfred)
6. 3. 1914.	Zagreb	BOGORODIČIN NAKIT	
13. 3. 1914.	Ljubljana	OTELLO	

20. 3. 1914.	Zagreb	SAMSON I DALILA	
23. 3. 1914.	Ljubljana	SAMSON I DALILA	
31. 3. 1914.	Zagreb	TROVATOR	
2. 4. 1914.	Ljubljana	HOFFMANNOVE PRIPOVESTI	de Strozzi (Olimpija, Antonija), Koroščeva (Giulietta), Vušković
7. 4. 1914.	Abbazia (Opatija)	TRAVIATA	
12. 4. 1914.	Zagreb	TRAVIATA	
15. 4. 1914.	Ljubljana	FAUST	Hrazdira: Lowczynski, pl. Šughova
27. 4. 1914.	Zagreb	WALKÜRA – <i>Hunding</i> – premijera	Dragutin Kaiser, k. g. – Ivo pl. Raić: Jastrzebski, Adam Okonski, k.g., (Wotan), pl. Šugh, Korošec (Brünnhilda), Beata Bauerova
29. 4. 1914.	Zagreb	WALKÜRA	
16. 5. 1914.	Zagreb	TROVATOR	Jozefina Gold, k. g. (Azucena)
18. 5. 1914.	Zagreb	WALKÜRA	Vuškić (Wotan)
21. 5. 1914.	Zagreb	SAMSON I DALILA	Mdme Charles Cahier, k.g. (Dalila)
23. 5. 1914.	Zagreb	AIDA	Mdme Charles Cahier, k. g.
9. 6. 1914.	Zagreb	PORIN – <i>Sveslav</i> – svečana predstava	Srećko Albini – Ivo pl. Raić: Vušković, Korošec, Jastrzebski, pl. Šugh
10. 6. 1914.	Zagreb	PORIN	
12. 6. 1914.	Zagreb	KRABULJNI PLES	
14. 6. 1914.	Zagreb	PORIN	
15. 10. 1914.	Zagreb	MANON – <i>Comte Des Grieux</i> – premijera	Fridrik Rukavina – Ivo pl. Raić: Vika Engl, Armin Armidi
17. 10. 1914.	Zagreb	MANON	
22. 10. 1914.	Zagreb	MANON	
25. 10. 1914.	Zagreb	MANON	Valentin Šindler
3. 11. 1914.	Zagreb	AIDA	Faller: pl. Šugh, Jan Majerski, k. g. (Radames), Ivan Levar, k. g. (Amonasro), Beata Bauerova
7. 11. 1914.	Zagreb	AIDA	
12. 11. 1914.	Zagreb	AIDA	Anka Horvat

1915.

3. 1. 1915.	Zagreb	MANON	
4. 9. 1915.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE – <i>Lindorf, Coppelius, Dapertutto, Dr Miracolo</i>	Rukavina: Armidi, Paula Trauttner-Kramer (Olimpija), Irma Polak (Giulietta), Vika Engel (Antonija)
9. 9. 1915.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	
12. 9. 1915.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	
17. 9. 1915.	Zagreb	BOISSYSKA VJEŠTICA – <i>Grisaille</i>	Faller: Polak, Pospišil-Ivanova, Jastrzebski
20. 9. 1915.	Zagreb	BOISSYSKA VJEŠTICA	
23. 9. 1915.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
3. 10. 1915.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	
10. 10. 1915.	Zagreb	BOISSYSKA VJEŠTICA	
12. 10. 1915.	Zagreb	U DOLINI – <i>Tommaso</i>	Sachs: Vika Engl, Jastrzebski
14. 10. 1915.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Faller: Mira Korošec, k. g., Ivan Levar, Polak, Muk de Jarić, Jastrzebski
15. 10. 1915.	Zagreb	U DOLINI	
22. 10. 1915.	Zagreb	BOISSYSKA VJEŠTICA	
24. 10. 1915.	Zagreb	U DOLINI	Korošec
29. 10. 1915.	Zagreb	NOVELA OD STANCA – <i>Stanac</i> – praižvedba	Fridrik Rukavina – Ivo Raić Lonjski: Rudolf Bukšek, Šindler, Muk de Jarić, Paula Trauttner-Kramer
31. 10. 1915.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	
3. 11. 1915.	Zagreb	NOVELA OD STANCA	
7. 11. 1915. pop.	Zagreb	BOISSYSKA VJEŠTICA	
7. 11. 1915. več.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
15. 11. 1915.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Sachs: Polak, Jastrzebski
18. 11. 1915.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
21. 11. 1915.	Zagreb	NOVELA OD STANCA	
27. 11. 1915.	Zagreb	POLJSKI ŽID – <i>Schmitt</i> – premijera	Fridrik Rukavina – Ivo Raić-Lonjski: Ivan Levar, Marta Pospišil-Ivanova, Krista Grahor-Barić, Armin Armidi, Valentin Šindler, Tošo Lesić, Rudolf Bukšek

28. 11. 1915.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
29. 11. 1915.	Zagreb	POLJSKI ŽID	
1. 12. 1915.	Zagreb	NOVELA OD STANCA	
6. 12. 1915.	Zagreb	NOVELA OD STANCA	
9. 12. 1915.	Zagreb	POLJSKI ŽID	
11. 12. 1915.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Vušković, Korošec, Polak, Muk de Jarić, Jastrzebski
15. 12. 1915.	Zagreb	POLJSKI ŽID	
16. 12. 1915.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
18. 12. 1915.	Zagreb	KRALJEVSKA DJECA – <i>Drvocjepa</i> – premijera	Milan Sachs – Ivo Raić- Lonjski: Armidi, Paula Trauttner-Kramer, Levar, Marta Pospišil-Ivanova
19. 12. 1915.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
21. 12. 1915.	Zagreb	KRALJEVSKA DJECA	
25. 12. 1915.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	
26. 12. 1915.	Zagreb	KRALJEVSKA DJECA	
27. 12. 1915.	Zagreb	U DOLINI	
29. 12. 1915.	Zagreb	KRALJEVSKA DJECA	

1916.

2. 1. 1916.	Zagreb	POLJSKI ŽID	
11. 1. 1916.	Zagreb	KRALJEVSKA DJECA	
2. 2. 1916.	Zagreb	POLJSKI ŽID	
13. 2. 1916.	Zagreb	KRALJEVSKA DJECA	
20. 2. 1916.	Zagreb	POLJSKI ŽID	
24. 2. 1916.	Zagreb	KRALJEVSKA DJECA	
17. 3. 1916.	Zagreb	POD PEČATOM – <i>Lampe</i> – premijera	Krešimir Baranović – Ivo Raić-Lonjski: Ivan Levar, Micika Žličar, Krista Grahor-Barić, Marta Pospišil-Ivanova, Armidi
22. 3. 1916.	Zagreb	LA BOHÈME	Ada Berndorfer, k. g.
23. 3. 1916.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Vušković
24. 3. 1916.	Zagreb	LA BOHÈME	
27. 3. 1916.	Zagreb	POD PEČATOM	
28. 3. 1916.	Zagreb	LA BOHÈME	Paula Trauttner-Kramer

3. 4. 1916.	Zagreb	LA BOHÈME	
7. 4. 1916.	Zagreb	POD PEČATOM	
9. 4. 1916.	Zagreb	LA BOHÈME	
15. 4. 1916.	Zagreb - HGZ	VEČERNJICA J. Rheinberger: TRIBULATIONES CORDIS MEI	Milka Ternina, Marta Pospišil-Ivanova, Stanislav Jastrzebsky Prof. Franjo Dugan, orgulje
24. 4. 1916.	Zagreb - HGZ	MISA NA USKRSNI PONEĐJELJAK J. Rheinberger: MISA, op. 169	Micika Žličar, Marta Pospišil-Ivanova, Stanislav Jastrzebsky, Zbor i orkestar kazališni, prof. Franjo Dugan, orgulje; dir: Krešimir Baranović
29. 4. 1916.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM ROSENKAVALIER – <i>Barun Ochs</i> – premijera	Fridrik Rukavina – Ivo Raić-Lonjski: Mira Korošec, Vika Engel, Ivan Levar, Paula Trauttner-Kramer
3. 5. 1916.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	
5. 5. 1916.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	
9. 5. 1916.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	
11. 5. 1916.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	
14. 5. 1916.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	
20. 5. 1916.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	
24. 5. 1916.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	Josip Rijavec – debi
31. 5. 1916.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	
17. 6. 1916.	Zagreb	LA BOHÈME	Hedviga pl. Debicka
23. 6. 1916.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	Hedviga pl. Debicka
25. 6. 1916.	Zagreb	LA BOHÈME	
6. 9. 1916.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	
8. 9. 1916.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Ivan Levar
15. 9. 1916.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	
21. 9. 1916.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	Krista Grahor-Barić
24. 9. 1916.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
26. 9. 1916.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	
4. 10. 1916.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	
8. 10. 1916.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
11. 10. 1916.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	Dirigent: Richard Strauss
16. 10. 1916.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	

24. 10. 1916.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
28. 10. 1916.	Zagreb	ČEDO ZAPADA – <i>Jake Wallace</i> – premijera	Fridrik Rukavina – Ivo Raić-Lonjski: Vika Englel, Ivan Levar, Armin Armidi
31. 10. 1916.	Zagreb	ČEDO ZAPADA	
3. 11. 1916.	Zagreb	ČEDO ZAPADA	
6. 11. 1916.	Zagreb	ČEDO ZAPADA	
15. 11. 1916.	Zagreb	ČEDO ZAPADA	
20. 11. 1916.	Zagreb	ČEDO ZAPADA	
2. 12. 1916.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Vušković
3. 12. 1916.	Zagreb	ČEDO ZAPADA	
16. 12. 1916.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
18. 12. 1916.	Zagreb	RUSALKA	Sachs: Armidi, Engel, Paula Trauttner-Kramer, Marta Pospišič-Ivanova
20. 12. 1916.	Zagreb	ČEDO ZAPADA	
28. 12. 1916.	Zagreb	RUSALKA	

1917.

4. 1. 1917.	Zagreb	RUSALKA	
7. 1. 1917.	Zagreb	ČEDO ZAPADA	
11. 1. 1917.	Zagreb	RUSALKA	
20. 1. 1917.	Zagreb – HGZ	Dobrotvorni concert EVGENIJ ONJEGIN – arija kneza Gremina TANNHÄUSER – pjesma zvijezdi Vilhar: MORNAR	
2. 2. 1917.	Zagreb	RUSALKA	
16. 3. 1917.	Zagreb	RUSALKA	
3. 4. 1917.	Zagreb	MIGNON	Sachs: Paula Trauttner-Kramer, Maja de Strozzi, Josip Rijavec
15. 4. 1917.	Zagreb	LAKMÉ	de Strozzi, Rijavec
17. 4. 1917.	Zagreb	MIGNON	
19. 4. 1917.	Zagreb	MIGNON	
23. 4. 1917.	Zagreb	MIGNON	

26. 4. 1917.	Zagreb	VILIN VEO – <i>Knez</i> – praizvedba	Fridrik Rukavina – Ivo Raić Lonjski: Jastrzebski, Vušković, Vika Engel-Mošinski
28. 4. 1917.	Zagreb	VILIN VEO	
30. 4. 1917.	Zagreb	VILIN VEO	
6. 5. 1917.	Zagreb	MIGNON	
10. 5. 1917.	Zagreb	MIGNON	
13. 5. 1917.	Zagreb	VILIN VEO	
14. 5. 1917.	Zagreb - HGZ	VELIKI UMJETNIČKI KONCERT	Ignjat Borštnik, Antonija Geiger, Stanislav Jastrzebski, Judita Fritz, Paula Trauttner-Krammer
15. 5. 1917.	Zagreb	RIGOLETTO	Rijavec, de Strozzi, Šandor Donner
17. 5. 1917.	Zagreb	RIGOLETTO	Gustav Svojsik (Rigoletto)
18. 5. 1917.	Zagreb	VILIN VEO	
23. 5. 1917.	Zagreb	VILIN VEO	
24. 5. 1917.	Zagreb	RIGOLETTO	Ivan Levar
3. 6. 1917.	Zagreb	VILIN VEO	Dir: Petar Konjović
6. 6. 1917.	Zagreb	MIGNON	
9. 6. 1917.	Zagreb	RIGOLETTO	Robert Primožić
29. 6. 1917.	Zagreb	TRISTAN I ISOLDA – <i>Kralj Marke</i> – premijera	Srećko Albini – Ivo Raić Lonjski: Jastrzebski, Vika Engel, Rudolf Bukšek, Mira Korošec, Muk de Jarić
5. 7. 1917.	Zagreb	LAKMÉ	Ada Sari
7. 7. 1917.	Zagreb	TRISTAN I ISOLDA	
8. 7. 1917.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	Ada Sari (Olimpija i Antonija), Polak
9. 7. 1917.	Zagreb	RIGOLETTO	Ada Sari, Rijavec
10. 7. 1917.	Zagreb	TRISTAN I ISOLDA	
12. 7. 1917.	Zagreb	RIGOLETTO	Ada Sari
18. 7. 1917.	Zagreb	TRISTAN I ISOLDA	
26. 7. 1917.	Zagreb	TRISTAN I ISOLDA	Gabrijela Horvat (Brangäna)
16. 8. 1917.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
6. 9. 1917.	Zagreb	RIGOLETTO	de Strozzi, Rijavec
8. 9. 1917.	Zagreb	HOFMANNNOVE PRIČE	de Strozzi (Olimpija i Antonija), Polak, Armidi
15. 9. 1917.	Zagreb	RIGOLETTO	

10. 10. 1917.	Zagreb	LA BOHÈME	Paula Trauttner-Kramer, Rijavec, Bukšek, Primožić, Polak
14. 10. 1917.	Zagreb	LA BOHÈME	
17. 10. 1917.	Zagreb	LA BOHÈME	
24. 10. 1917.	Zagreb	LA BOHÈME	
26. 10. 1917.	Zagreb	FIGAROV PIR – <i>Figaro</i> – premijera	Milan Sachs – Gjuro Prejac: Ivan Levar, Leonija Ogrodzka, Paula Trauttner-Kramer, Majda Pabst, Rijavec (Bazilio)
29. 10. 1917.	Zagreb	FIGAROV PIR	
31. 10. 1917.	Zagreb	FIGAROV PIR	
3. 11. 1917.	Zagreb	FIGAROV PIR	
8. 11. 1917.	Zagreb	FIGAROV PIR	
12. 11. 1917.	Zagreb	LA BOHÈME	
25. 11. 1917.	Zagreb	LA BOHÈME	
27. 11. 1917.	Zagreb	FIGAROV PIR	
2. 12. 1917.	Zagreb	FIGAROV PIR	
8. 12. 1917.	Zagreb	FIGAROV PIR	
13. 12. 1917.	Zagreb	FIGAROV PIR	
16. 12. 1917.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Primožić, Micika Žličar, Polak, Rijavec, Jastrzebski
17. 12. 1917.	Zagreb	FIGAROV PIR	
22. 12. 1917.	Zagreb	BAN LEGET – <i>Leget</i> – na novo uvježbano	Fridrik Rukavina – Branko Gavella: Viorica Ursuleac (Lovica), Svetozar Pisarević, Korošec (Margita), Jastrzebski
23. 12. 1917.	Zagreb	BAN LEGET	
28. 12. 1917.	Zagreb	BAN LEGET	

1918.

9. 1. 1918.	Zagreb	LA BOHÈME	
15. 1. 1918.	Zagreb	BAN LEGET	
20. 1. 1918.	Zagreb	RUSALKA	Armin Armidi, Paula Trauttner-Kramer
23. 1. 1918.	Zagreb	RUSALKA	
24. 1. 1918.	Zagreb	BAN LEGET	

20. 2. 1918.	Zagreb	VILIN VEO	Konjović: Viorica Ursuleac (Vila Brodarica)
20. 2. 1918.	Zagreb	VILIN VEO	
24. 2. 1918.	Zagreb - HGZ	KONCERAT WAGNER: Pjesma večernjoj zvijezdi iz opera "Tannhäuser" STARČEK	Majda Pabst, Leonija Brückl, glasovir
25. 2. 1918.	Zagreb	VILIN VEO	
24. 3. 1918.	Zagreb	VILIN VEO	
31. 3. 1918.	Zagreb	FAUST - na novo uvježbano	Nikola Faller – Gjuro Prejac: Rijavec, Ursuleac, Levar, Pabst
2. 4. 1918.	Zagreb	FAUST	
15. 4. 1918.	Zagreb	FAUST	Primožić
17. 4. 1918.	Zagreb	FAUST	
21. 4. 1918.	Zagreb	FAUST	
25. 4. 1918.	Zagreb	FAUST	Leonija Ogrodka
29. 4. 1918.	Zagreb	FAUST	
6. 5. 1918.	Zagreb	FAUST	
8. 5. 1918.	Zagreb – HGZ	Mendelssohn: PROROK ILIJA	Pospišil-Ivanova, Pabst, Rijavec, HPD KOLO, Orkestar kr. zem. hrv. kazališta, Dirigent: Vjekoslav Rosenberg-Ružić
10. 5. 1918.	Zagreb – HGZ	Mendelssohn: PROROK ILIJA	
11. 5. 1918.	Zagreb – HGZ	Mendelssohn: PROROK ILIJA	
12. 5. 1918.	Zagreb	FAUST	
14. 5. 1918.	Zagreb - HGZ	VELIKI UMJETNIČKI KONCERAT Herman: SALOMON Lajovic: ROMANCA Wagner: UKLETI HOLANDEZ Gounod: MEPHISTOPHELES	Ignjat Borštnik, Antonija Geiger, Jastrzebski, Judita Fritz, Paula Trautner- Krammer, Anton Gnezda, glasovir
16. 5. 1918.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Irma Polak, Rijavec
19. 5. 1918.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
25. 5. 1918.	Zagreb	LA BOHÈME	Petar Strmić: Hedviga pl. Dembicka, Armidi
27. 5. 1918.	Zagreb	LA BOHÈME	Rijavec
30. 5. 1918.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	

20. 6. 1918.	Trieste – Trst Politeama Rossetti	RIGOLETTO	Baranović: Vušković, Sari, Rijavec, Pospišil-Ivanova
25. 6. 1918.	Trieste – Trst Politeama Rossetti	RIGOLETTO	Baranović: Vušković, Sari, Rijavec
30. 6. 1918.	Trieste – Trst Politeama Rossetti	LE NOZZE DI FIGARO (FIGAROV PIR)	Sachs: Ogradska, Polak
1. 7. 1918.	Trieste – Trst Politeama Rossetti	LA SPOSA VENDUTA (PRODANA NEVJESTA)	Sachs: Polak, Rijavec
3. 7. 1918.	Trieste – Trst Politeama Rossetti	LA BOHÈME	Stermich: Debicka, Rijavec, Primožić, Žličar
4. 7. 1918.	Trieste – Trst Politeama Rossetti	LA BOHÈME	Stermich: Debicka, Rijavec, Primožić, Žličar
9. 7. 1918.	Trieste – Trst Politeama Rossetti	LA SPOSA VENDUTA	Sachs: Polak, Rijavec
11. 7. 1918.	Trieste – Trst Politeama Rossetti	LA SPOSA VENDUTA	Sachs: Polak, Rijavec
16. 8. 1918.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
18. 8. 1918.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
22. 8. 1918.	Zagreb	TROVATOR	Primožić, Milena pl. Šugh, Jastrzebski, Štefa Rodanne, k. g.
23. 8. 1918.	Zagreb	RIGOLETTO	Adolf Fuks (od III. slike Primožić), Dita Fritz
26. 8. 1918.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
31. 8. 1918.	Zagreb	RIGOLETTO	Dita Fritz, Mihajlo Nasta
3. 9. 1918.	Zagreb	TROVATOR	
5. 9. 1918.	Zagreb	TROVATOR	
9. 9. 1918.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Polak, Jastrzebski

11. 9. 1918.	Zagreb	PORIN – nanovo uvježbano	Baranović – Raić: Rudolf Bukšek, pl. Šugh, Polak, Jastrzebski
20. 9. 1918.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
22. 9. 1918.	Zagreb	PORIN	
24. 9. 1918.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
28. 9. 1918.	Zagreb	PORIN	
1. 10. 1918.	Zagreb	RIGOLETTO	Tinka Wesel-Polla, k. g. Rijavec
3. 10. 1918.	Zagreb	RIGOLETTO	
5. 10. 1918.	Zagreb	Mozart i njegova ČAROBNA FRULA u povijesti muzike Matinée conférence	predaje: Antun Dobronić Milan Sachs: Tinka Wesel-Polla, Paula Trauttner-Kramer, Zlata Gjungjenac
6. 10. 1918.	Zagreb	RIGOLETTO	
7. 10. 1918.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
9. 10. 1918.	Zagreb	RIGOLETTO	
12. 10. 1918.	Zagreb	RIGOLETTO	
13. 10. 1918.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
14. 10. 1918.	Zagreb	ČAROBNA FRULA – <i>Papageno</i> – premijera	Milan Sachs – Aleksandar Binički: Pisarević, Rijavec, Wesel-Polla, Trauttner-Kramer
15. 10. 1918.	Zagreb	ČAROBNA FRULA	
16. 10. 1918.	Zagreb	ČAROBNA FRULA	
24. 10. 1918.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
27. 10. 1918.	Zagreb	PORIN	
30. 10. 1918.	Zagreb	PORIN	
3. 11. 1918.	Zagreb	TROVATOR	
8. 11. 1918.	Zagreb	ČAROBNA FRULA	
10. 11. 1918.	Zagreb	ČAROBNA FRULA	
13. 11. 1918.	Zagreb	ČAROBNA FRULA	
20. 11. 1918.	Zagreb	ČAROBNA FRULA	
30. 11. 1918.	Zagreb	RIGOLETTO	
1. 12. 1918.	Zagreb	ČAROBNA FRULA	
2. 12. 1918.	Zagreb	RIGOLETTO	

4. 12. 1918.	Zagreb	PORIN	
8. 12. 1918.	Zagreb	ČAROBNA FRULA	
? 12. 1918.	Dresden	DER FREISCHÜTZ	
14. 12. 1918.	Zagreb	FAUST	dr. Nasta, Milena Šugh-Štefanac
16. 12. 1918.	Zagreb	FAUST	
20. 12. 1918.	Zagreb	FAUST	dr. Nasta, Mary Nasta
22. 12. 1918.	Zagreb	TROVATOR	
23. 12. 1918.	Zagreb	BORIS GODUNOV – <i>Boris</i> – premijera	Krešimir Baranović – Ivo Raić: Jastrzebski (Šujski), Rijavec (Samozvanac), Rodanne, Primožić (Rangoni), Svetozar Pisarević (Pimen), Tošo Lesić (Varlaam)
25. 12. 1918.	Zagreb	FAUST	
26. 12. 1918.	Zagreb	TROVATOR	
28. 12. 1918.	Zagreb	BORIS GODUNOV	

1919.

1. 1. 1919.	Zagreb	FAUST	
3. 1. 1919.	Zagreb	BORIS GODUNOV	
5. 1. 1919.	Zagreb	FAUST	
6. 1. 1919.	Zagreb	BORIS GODUNOV	
13. 1. 1919.	Zagreb	BORIS GODUNOV	
19. 1. 1919.	Zagreb	TROVATOR	
20. 1. 1919.	Zagreb	FAUST	
22. 1. 1919.	Zagreb	TROVATOR	
24. 1. 1919.	Zagreb	KRABULJNI PLES	dr. Nasta, Šugh-Štefanac
26. 1. 1919.	Zagreb	BORIS GODUNOV	
29. 1. 1919.	Zagreb	KRABULJNI PLES	
31. 1. 1919.	Zagreb	TROVATOR	
2. 2. 1919.	Zagreb	KRABULJNI PLES	
4. 2. 1919.	Zagreb	BORIS GODUNOV	
7. 2. 1919.	Zagreb	TROVATOR	
9. 2. 1919.	Zagreb	KRABULJNI PLES	
10. 2. 1919.	Zagreb	FAUST	

1. 4. 1919.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
2. 4. 1919.	Zagreb	NOVELA OD STANCA	
7. 4. 1919.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
8. 4. 1919.	Zagreb – HGZ	VEČE JUGOSLAVENSKIH PJESAMA Milojević: POD STARIM GROBNIM PLOČAMA Konjović: NOĆ Lajovic: POLJUB i ROMANCA	Martina Blažeković, Marta Pospišil, Rijavec, Oskar Smodek, glasovir
8. 4. 1919.	Zagreb	KRABULJNI PLES	
11. 4. 1919.	Zagreb	KRABULJNI PLES	
13. 4. 1919.	Zagreb	KRABULJNI PLES	
16. 4. 1919.	Zagreb	LA BOHÈME	
23. 4. 1919.	Zagreb	KRABULJNI PLES	
26. 4. 1919.	Zagreb	LOUISE – javni generalni pokus	
28. 4. 1919.	Zagreb	LOUISE – <i>Otac</i> – premijera	Milan Sachs – Ivo Raić: Vika Engel, k. g., Rijavec
3. 5. 1919.	Zagreb	TROVATOR	
5. 5. 1919.	Zagreb	NOVELA OD STANCA	
7. 5. 1919.	Zagreb	LOUISE	
9. 5. 1919.	Zagreb	BORIS GODUNOV	
12. 5. 1919.	Zagreb	ČAROBNA FRULA	
14. 5. 1919.	Zagreb	LOUISE	
21. 5. 1919.	Zagreb	LOUISE	
23. 5. 1919.	Zagreb	ČAROBNA FRULA	
25. 5. 1919.	Zagreb	FAUST	
27. 5. 1919.	Zagreb	ČAROBNA FRULA	
30. 5. 1919.	Zagreb	LOUISE	
3. 6. 1919.	Zagreb	BORIS GODUNOV	
4. 6. 1919.	Zagreb	BORIS GODUNOV	
7. 6. 1919.	Zagreb - HGZ	Veče ruskih narodnih pjesama	Pospišil, Krešimir Baranović, klavir
8. 6. 1919.	Zagreb	MIGNON	Paula Trauttner-Kramer, Rijavec
9. 6. 1919.	Zagreb	ČAROBNA FRULA	
13. 6. 1919.	Zagreb	MIGNON	

15. 6. 1919. pop.	Zagreb	MIGNON	
15. 6. 1919. več.	Zagreb	KRABULJNI PLES	
17. 6. 1919.	Zagreb	MIGNON	
19. 6. 1919.	Zagreb	FIGAROV PIR	
21. 6. 1919.	Zagreb	MIGNON	
24. 6. 1919.	Zagreb	FIGAROV PIR	
25. 6. 1919.	Zagreb	LOUISE	
30. 6. 1919.	Zagreb	FAUST	
26. 10. 1919.	Osijek	HOFFMANNOVE PRIČE – premijera	Lav Fritz: Ella Fitzner, Hana Pirková, Paula Trautner, Dušan Mitrović
30. 11. 1919.	Osijek	Svečana matineja u spomen stogodišnjice rođenja Vatroslava Lisinskog – PORIN – odlomci	Fritz i Polić: Trauttner, Jastrzebski

1920.

25. 1. 1920.	Osijek	HOFFMANNOVE PRIČE	Fritz: Štefica Sestrić, Pirková, Trauttner, Mitrović
30. 1. 1920.	Osijek	VESELE ŽENE WINDSORSKE – <i>Sir John Falstaff</i>	Mirko Polić: Rudolf Bukšek, Trauttner, Marijana Engel, Štefica Sestrić, Pavao Banac, Dušan Mitrović
22. 2. 1920.	Osijek	PRODANA NEVJESTA – premijera	Polić: Pirková, Mitrović
25. 3. 1920.	Osijek	U DOLINI	Polić: Pirková, Jastrzebski, Trauttner
4. 4. 1920.	Osijek	ŽIDOVKA – <i>Brogni, kardinal</i>	Polić: Pirková, Jastrzebski
24. 4. 1920.	Osijek	FAUST – premijera	Polić: Karlo Šel-Sević, k. g., Pirková Bukšek
31. 8. 1920.	Zagreb	MIGNON	Baranović: Paula Trauttner, Rijavec, Wesel-Polla
2. 9. 1920.	Zagreb	BORIS GODUNOV	Baranović: Flögl, Šepec, Primožić, Rijavec, Rodanne
7. 9. 1920.	Zagreb	PORIN	
10. 9. 1920.	Zagreb	RIGOLETTO	Aleksandar Bragin, Rijavec, Wesel-Polla
15. 9. 1920.	Zagreb	LOUISE	

2. 10. 1920.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI – na novo inscenirano	Milan Sachs – Dr. Branko Gavella: Primožić, Šugh-Štefanac, Polak, Rijavec, Roman Lubiniecki, Hržić
7. 10. 1920.	Zagreb	BORIS GODUNOV	Krešimir Baranović: Stefan Belina Skupievski, Jelena Sadoven
10. 10. 1920.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
25. 10. 1920.	Zagreb	BORIS GODUNOV	
27. 10. 1920.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
29. 10. 1920.	Zagreb	MORE – <i>Kluk</i> – praizvedba	Krešimir Baranović – Dr. Branko Gavella: Primožić, Rijavec, Arnold Flögl, Marta Pospišil, Paula Trauttner-Križaj
31. 10. 1920.	Zagreb	PORIN	Sachs: Jan Ouřednik, pl. Šugh, Polak, Ernesto Cammarota
1. 11. 1920.	Zagreb	MORE	
4. 11. 1920.	Zagreb	LA BOHÈME	Skupievski, de Strozzi
9. 11. 1920.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	
12. 11. 1920.	Zagreb	MORE	
17. 11. 1920.	Zagreb	LA BOHÈME	
24. 11. 1920.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Primožić, Šugh, Polak
26. 11. 1920.	Zagreb	LA BOHÈME	Petar Raičev, k. g., Primožić, Trauttner-Križaj, Irma Polak
28. 11. 1920.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
30. 11. 1920.	Zagreb	DALIBOR	
1. 12. 1920.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
2. 12. 1920.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
4. 12. 1920.	Zagreb	FAUST	
7. 12. 1920.	Zagreb	MANON – novo uvježbano	Krešimir Baranović – Vasilij Sevastianov: Tinka Wesel-Polla, Rijavec
10. 12. 1920.	Zagreb	MORE	
19. 12. 1920.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
27. 12. 1920.	Zagreb	MANON	

1921.

7. 1. 1921.	Zagreb	MORE	
10. 1. 1921.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	
14. 1. 1921.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
17. 1. 1921.	Zagreb	LOUISE	
20. 1. 1921.	Zagreb	ČAROBNA FRULA	
21. 1. 1921.	Zagreb	MANON	
4. 2. 1921.	Zagreb HGZ	Svečani koncert u slavu J. J. Strossmayera	Ančica Krnic, Vika Engel-Mošinski, Luisa Holubova, Krešimir Baranović
11. 2. 1921.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	Sachs: Šugh, Engel, Trauttner-Križaj
13. 2. 1921.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	
19. 2. 1921.	Zagreb	BORIS GODUNOV	
23. 2. 1921.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	
1. 3. 1921.	Zagreb	LA BOHÈME	Ada Poljakova, Belina Skupiewski
12. 3. 1921.	Zagreb	VESELE ŽENE WINDSORSKE	
15. 3. 1921.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	
20. 3. 1921.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	
23. 3. 1921.	Zagreb	VESELE ŽENE WINDSORSKE	
28. 3. 1921.	Zagreb	PORIN	Ernesto Cammarota
6. 4. 1921.	Zagreb	FAUST	Faller: Belina Skupiewski, Šugh
12. 4. 1921.	Zagreb	BORIS GODUNOV	
16. 4. 1921.	Zagreb	MANON	
20. 4. 1921.	Zagreb	RIGOLETTO	Georgij Pozemski (Vojvoda)
24. 4. 1921.	Zagreb	RIGOLETTO	
27. 4. 1921.	Zagreb	MANON	
29. 4. 1921.	Zagreb	PORIN – II. slika	Cammarota, Polak
4. 5. 1921.	Zagreb	AIDA	Sachs: Šugh, Belina Skupiewski, Marta Pospišil, Arnold Flögl
10. 5. 1921.	Zagreb	AIDA	
13. 5. 1921.	Zagreb	BORIS GODUNOV	
16. 5. 1921.	Zagreb	BORIS GODUNOV	
19. 5. 1921.	Zagreb	NOVELA OD STANCA	

21. 5. 1921.	Zagreb	FAUST	
23. 5. 1921.	Zagreb	AIDA	
24. 5. 1921.	Zagreb	NOVELA OD STANCA	
28. 5. 1921.	Zagreb	AIDA	
31. 5. 1921.	Zagreb	AIDA	
5. 6. 1921.	Zagreb	VESELE ŽENE WINDSORSKE	
6. 6. 1921.	Zagreb	RIGOLETTO	
7. 6. 1921.	Zagreb	AIDA	
11. 6. 1921.	Zagreb	AIDA	
12. 6. 1921.	Zagreb	LA BOHÈME	Petar Rajčev, k. g., Liza Popova, k. g.
14. 6. 1921.	Zagreb	AIDA	
17. 6. 1921.	Zagreb	ČAROBNA FRULA	
20. 6. 1921.	Zagreb	NOVELA OD STANCA	
22. 6. 1921.	Zagreb	LA BOHÈME	
2. 7. 1921.	Zagreb	AIDA	
30. 8. 1921.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	Josip Rijavec, k. g.
4. 9. 1921.	Zagreb	RIGOLETTO	
5. 9. 1921.	Zagreb	VESELE ŽENE WINDSORSKE	
12. 9. 1921.	Zagreb	AIDA	Gabrijela Horvatova, k. g.
13. 9. 1921.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	
15. 9. 1921.	Zagreb	LA BOHÈME	Rijavec, k. g., Maja de Strozzi, k. g.
18. 9. 1921.	Zagreb	FAUST	Rijavec, k. g., Zlata Gjungjenac
27. 9. 1921.	Zagreb	FIGAROV PIR	Paula Trauttner-Križaj
2. 10. 1921.	Zagreb	SNJEGUROČKA – <i>Djed Mraz</i>	
7. 10. 1921.	Zagreb	SNJEGUROČKA	
10. 10. 1921.	Zagreb	FIGAROV PIR	
16. 10. 1921.	Zagreb	SNJEGUROČKA	Trauttner-Križaj
22. 10. 1921.	Zagreb	AIDA	Marko Vušković, k. g.
26. 10. 1921.	Zagreb	TROVATORE	
27. 10. 1921.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
29. 10. 1921.	Zagreb	MORE	

5. 11. 1921.	Zagreb	MORE	
6. 11. 1921.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Vušković, k. g.
10. 11. 1921.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	Tinka Wesel-Polla, Rijavec
12. 11. 1921.	Zagreb	MORE	
21. 11. 1921.	Zagreb	AIDA	Lav Zinovjev, k. g., Šugh, Štefa Rodanne
24. 11. 1921.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Zlata Gjungjenac, Miroslav Jenik, k. g.
1. 12. 1921.	Zagreb	WALKÜRA – <i>Wotan</i> – premijera	Milan Sachs – Dr. Branko Gavella: Zdenko Knittl, Arnol Flögl, Ljubica de Strozzi-Oblak, Šugh (Brünnhilda), Rodanne
11. 12. 1921.	Zagreb	WALKÜRA	
21. 12. 1921.	Zagreb	WALKÜRA	
25. 12. 1921.	Zagreb	AIDA	
30. 12. 1921.	Zagreb	TRUBADUR	

1922.

1. 1. 1922.	Zagreb	FAUST	Faller: Gjungjenac, Rijavec
12. 1. 1922.	Zagreb	WALKÜRA	
15. 1. 1922.	Zagreb	GRADJANIN PLEMIĆ - <i>Muftija</i>	
16. 1. 1922.	Zagreb	GRADJANIN PLEMIĆ	
22. 1. 1922.	Zagreb	GRADJANIN PLEMIĆ	
23. 1. 1922.	Zagreb	LA BOHÈME	
28. 1. 1922.	Zagreb	BORIS GODUNOV	Rijavec, Štefa Rodanne
29. 1. 1922.	Zagreb	GRADJANIN PLEMIĆ	
3. 2. 1922.	Zagreb	TRUBADUR	
5. 2. 1922.	Zagreb	GRADJANIN PLEMIĆ	
5. 2. 1922.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Primožić, Maja de Strozzi k. g., Rijavec
12. 2. 1922.	Zagreb	GRADJANIN PLEMIĆ	
14. 2. 1922.	Zagreb	BORIS GODUNOV	Rijavec, Rodanne
18. 2. 1922.	Zagreb	SNJEGUROČKA	
21. 2. 1922.	Zagreb	FAUST	Ada Poljakova, k. g. Zdenko Knittl
4. 3. 1922.	Zagreb	GRADJANIN PLEMIĆ	
7. 3. 1922.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	

17. 3. 1922.	Zagreb	GRADJANIN PLEMIĆ	
18. 3. 1922.	Zagreb	BORIS GODUNOV	Rijavec, Primožić
19. 3. 1922.	Zagreb	Svečana matineja u čast sedamdesetgodišnjice rođenja skladatelja Franje S. Vilhara NA VRELU BOSNE SMILJANA – V. prizor iz II. čina	Rijavec, Milena Šugh, Jelena Morozova Dir.: Oskar Smodek
21. 3. 1922.	Zagreb	WALKÜRA	
23. 3. 1922.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	Baranović: Wesel-Polla, Rijavec
25. 3. 1922.	Zagreb	LA BOHÈME	de Strozzi, k. g., Rijavec, Polak
26. 3. 1922.	Zagreb	TRUBADUR	
30. 3. 1922.	Zagreb	VESELE ŽENE WINDSORSKE	
16. 4. 1922.	Zagreb	TRUBADUR	Marijana Engel-Febo, k. g. (Azucena)
17. 4. 1922.	Zagreb	GRADJANIN PLEMIĆ	
22. 4. 1922.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	
23. 4. 1922.	Zagreb	LA BOHÈME	Leopold Kovač, k. g. (Rodolfo)
28. 4. 1922.	Zagreb	PARSIFAL – <i>Titurel</i> – premijera	Milan Sachs – Dr. Branko Gavella: Robert Primožić (Amfortas), Arnold Flögl (Gurnemanz), Zdenko Knittl, Vika Engel, Edudja Gormanov (Klingsor)
30. 4. 1922.	Zagreb	PARSIFAL	
3. 5. 1922.	Zagreb	PARSIFAL	
5. 5. 1922.	Zagreb	PARSIFAL	
7. 5. 1922.	Ljubljana	BORIS GODUNOV	
9. 5. 1922.	Ljubljana	FAUST	
12. 5. 1922.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Raičev
17. 5. 1922.	Zagreb	GRADJANIN PLEMIĆ	
19. 5. 1922.	Zagreb	FAUST	Raičev
20. 5. 1922.	Zagreb	GRADJANIN PLEMIĆ	
21. 5. 1922.	Zagreb	AIDA	Georgij Jurenjev, k.g. (Amonasro), Vika Engel
23. 5. 1922.	Zagreb	RIGOLETTO	Jurenjev, Raičev, Wesel-Polla
30. 5. 1922.	Zagreb	TRUBADUR	
10. 6. 1922.	Zagreb	LA BOHÈME	de Strozzi, Raičev

13. 6. 1922.	Zagreb	RIGOLETTO	Raičev, Zygmunt Zalewski, k. g.
17. 6. 1922.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Marko Vušković
20. 6. 1922.	Zagreb	AIDA	Vida Ferluga, k. g. Vladimir Karavija, k. g.
24. 6. 1922.	Zagreb	AIDA	Ferluga, Vušković
28. 6. 1922.	Zagreb	SNJEGUROČKA	
30. 6. 1922.	Zagreb	PARSIFAL	
3. 7. 1922.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Vušković
31. 8. 1922.	Zagreb	LA BOHÈME	Belina Skupievski, de Strozzi, Rudolf Bukšek, k. g.
9. 9. 1922.	Zagreb	PIKOVA DAMA – <i>Grof Tomskij</i>	Belina Skupievski, Jelena Sadoven, Anka Milić
11. 9. 1922.	Zagreb	PIKOVA DAMA	
24. 9. 1922.	Zagreb	MANON	Baranović: Wesel-Polla, Raičev
1. 10. 1922.	Zagreb	MIGNON	dr. Mihajlo Nasta
7. 10. 1922.	Zagreb	BORIS GODUNOV	Raičev
8. 10. 1922.	Zagreb	TRUBADUR	Wesel-Polla, Marta Pospišil, Dr. Nasta
12. 10. 1922.	Zagreb	FAUST	Raičev, Ksenija Rogovska, k. g.
18. 10. 1922.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Sachs: Raičev, Wesel-Polla, Primožić
21. 10. 1922.	Zagreb	SNJEGUROČKA	
24. 10. 1922.	Zagreb	MANON	Wesel-Polla, Raičev
27. 10. 1922.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Polak, Knittl
29. 10. 1922.	Zagreb	PORIN	Faller: Vušković, Engel, Knittl, Polak
7. 11. 1922.	Zagreb	LA BOHÈME	Raičev, de Strozzi, Vušković, Polak
19. 11. 1922.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Zlata Gjungjenac
21. 11. 1922.	Zagreb	LA BOHÈME	
6. 12. 1922.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Aleksandar Veselovski, k. g., de Strozzi, Primožić
10. 12. 1922.	Zagreb	FAUST	Veselovski, k. g., Rogovska, k. g.
16. 12. 1922.	Zagreb	KNEZ IGOR – <i>Galickij</i> – premijera	Krešimir Baranović – Aleksandar Sibirjakov: Marko Vušković, Ksenija Rogovska, Petar Raičev, Arnold Flögl
17. 12. 1922.	Zagreb	KNEZ IGOR	Robert Primožić
19. 12. 1922.	Zagreb	OTELLO	Knittl, de Strozzi

20. 12. 1922.	Zagreb	KNEZ IGOR	Vušković, Vika Čaleta, k. g.
25. 12. 1922.	Zagreb	KNEZ IGOR	Vušković, Rogovska, Veselovski
31. 12. 1922.	Zagreb	PIKOVA DAMA	Baranović: Raičev, Hržić, Ožegović, Rogovska

1923.

4. 1. 1923.	Zagreb	AIDA	Sachs: Engel, Ljubica Oblak-Strozzi, Knittl, Primožić
5. 1. 1923.	Zagreb - HNK	IV. INTIMNO MUZIČKO VEČE Moderna jugoslavenska popijevka E. Adamić: Noćne pesmi Noć je tožna, kakor moji sni Ave Maria Pesem noćnega čuvaja Nocoj je pa svetla noć L. M. Škerjanc: Jesenska pesem Vizija	Zlata Gjungjenac, Marta Pospišil-Ivanova, Drago Hržić, Oskar Jozefović, klavir
9. 1. 1923.	Zagreb	MANON	Ada Poljakova, Raičev
12. 1. 1923.	Zagreb	OTELO	Petar Konjović:
18. 1. 1923.	Zagreb	LA BOHÈME	Baranović: Raičev, de Strozzi
21. 1. 1923.	Zagreb	KNEZ IGOR	Vušković, Čaleta, Raičev
24. 1. 1923.	Zagreb	BORIS GODUNOV	
25. 1. 1923.	Zagreb	PIKOVA DAMA	
4. 2. 1923.	Zagreb	PORIN	Vušković, Šugh, Knittl, Polak
8. 2. 1923.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Veselovski, de Strozzi, Primožić
18. 2. 1923.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	
19. 2. 1923.	Zagreb	GRADJANIN PLEMIĆ	
25. 2. 1923.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	Šugh, Engel, Gjungjenac
10. 3. 1923.	Zagreb	PIKOVA DAMA	
15. 3. 1923.	Zagreb	SNJEGUROČKA	
20. 3. 1923.	Zagreb	SNJEGUROČKA	
23. 3. 1923.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Primožić
25. 3. 1923.	Zagreb	GRADJANIN PLEMIĆ	
30. 3. 1923.	Zagreb	PARSIFAL	Sachs: Primožić, Flögl, Knittl, Engel, Vušković

3. 6. 1923.	Zagreb	ČAROBNA FRULA	
5. 6. 1923.	Zagreb	KNEZ IGOR	Vušković, Gjungjenac, Veselovski
8. 6. 1923.	Zagreb	LOUISE	
13. 6. 1923.	Zagreb	AIDA	Jelena Ivony, k. g., Belina Skupievski, Marta Pospišil
17. 6. 1923.	Zagreb	PIKOVA DAMA	Belina Skupievski, Ivony
19. 6. 1923.	Zagreb	LOUISE	
20. 6. 1923.	Zagreb	LA BOHÈME	Belina Skupievski, de Strozzi
23. 6. 1923.	Zagreb	KNEZ IGOR – <i>Galickij Končak</i>	
25. 6. 1923.	Zagreb	PIKOVA DAMA	
28. 6. 1923.	Zagreb	PORIN	
25. 8. 1923.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
29. 8. 1923.	Zagreb	PIKOVA DAMA	Belina Skupievski
5. 9. 1923.	Zagreb	GRADJANIN PLEMIĆ	
8. 9. 1923.	Zagreb	KNEZ IGOR	
15. 9. 1923.	Zagreb	LOUISE	
19. 9. 1923.	Zagreb	KNEZ IGOR	
23. 9. 1923.	Zagreb	GRADJANIN PLEMIĆ	
24. 9. 1923.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	
2. 10. 1923.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	
7. 10. 1923.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
11. 10. 1923.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
13. 10. 1923.	Zagreb	EVGENIJ ONJEGIN	Krešimir Baranović: Vušković, de Strozzi, Veselovski
19. 10. 1923.	Zagreb	GRADJANIN PLEMIĆ	
21. 10. 1923.	Zagreb	KNEZ IGOR	
24. 10. 1923.	Zagreb	MANON	
26. 10. 1923.	Varaždin	PORIN – II. slika	Jozefović: Knittl, Polak
28. 10. 1923.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Primožić
10. 11. 1923.	Zagreb	AIDA	Ljubica Oblak-Strozzi, Knittl, Pospišil
14. 11. 1923.	Zagreb	GRADJANIN PLEMIĆ	
20. 11. 1923.	Zagreb	FAUST	Rijavec, Čaleta

25. 11. 1923.	Zagreb	RIGOLETTO	Rijavec, Hržić, Wesel-Polla
2. 12. 1923.	Zagreb	EVGENIJ ONJEGIN	Primožić, Čaleta, Božidar Vičar
8. 12. 1923.	Zagreb	TRUBADUR	
12. 12. 1923.	Zagreb	PELEAS I MELISANDA – <i>Golaud</i> – premijera	Petar Konjović – Dr. Branko Gavella: Zdenko Knittl, Maja de Strozzi, Paula Trauttner-Križaj
14. 12. 1923.	Zagreb	GRADJANIN PLEMIĆ	
15. 12. 1923.	Zagreb	PELEAS I MELISANDA	
19. 12. 1923.	Zagreb	LA BOHÈME	
23. 12. 1923.	Zagreb	LAKMÉ	Rijavec, Wesel-Polla
26. 12. 1923.	Zagreb	LA BOHÈME	
28. 12. 1923.	Zagreb Tuškanac	MIKADO – <i>Pish-Tush</i>	Baranović:
30. 12. 1923.	Zagreb	RIGOLETTO	Rijavec, Hržić, Wesel-Polla
30. 12. 1923.	Zagreb	MIKADO	

1924.

1. 1. 1924.	Zagreb	MIKADO	
3. 1. 1924.	Zagreb	PELEAS I MELISANDA	
8. 1. 1924.	Zagreb	TRUBADUR	
11. 1. 1924.	Zagreb	MIKADO	
13. 1. 1924.	Zagreb	U DOLINI	Sachs: Engel, Knittl, Vušković
14. 1. 1924.	Zagreb	KNEZ IGOR	
16. 1. 1924.	Zagreb	PELEAS I MELISANDA	
21. 1. 1924.	Zagreb	U DOLINI	Primožić
22. 1. 1924.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Zdenka Zika, k. g., Mario Šimenc, k. g.
24. 1. 1924.	Zagreb	AIDA	Fridrik Rukavina: Zika, Šimenc, Nikola Cvejić, Olga Valovškova-Borova
25. 1. 1924.	Zagreb	OTELO	Mirko Polić: Knittl, de Strozzi, Primožić, Vičar
26. 1. 1924.	Zagreb	MIKADO	
27. 1. 1924.	Zagreb	EVGENIJ ONJEGIN	
29. 1. 1924.	Zagreb	OTELO	
31. 1. 1924.	Zagreb	FIGAROV PIR	Smodek: Hržić, Blažeković, Sestrić, Paula Trauttner-Križaj

2. 2. 1924.	Zagreb	RIGOLETTO	
3. 2. 1924.	Zagreb	U DOLINI	
5. 2. 1924.	Zagreb	FIGAROV PIR	
7. 2. 1924.	Zagreb	RIGOLETTO	
8. 2. 1924.	Zagreb	U DOLINI	
11. 2. 1924.	Zagreb	OTELO	
14. 2. 1924.	Zagreb	MIKADO	
19. 2. 1924.	Zagreb	MIKADO	
24. 2. 1924.	Zagreb	KNEZ IGOR	
26. 2. 1924.	Zagreb	FIGAROV PIR	
28. 2. 1924.	Zagreb	U DOLINI	
6. 3. 1924.	Zagreb	PELEAS I MELISANDA	
16. 3. 1924.	Zagreb	DVIJE UDOVICE – <i>Mumlar, lugar</i> – premijera	Mirko Polić – Zdenko Knittl: Štefica Sestrić-Segedi, Knittl, Martina Blažeković
21. 3. 1924.	Zagreb	AIDA	Miloš Zec, Marta Pospišil, Vika Čaleta, Antonin Šimek, k. g.
6. 4. 1924.	Zagreb	DVIJE UDOVICE	
9. 4. 1924.	Zagreb	DVIJE UDOVICE	
11. 4. 1924.	Zagreb	FIGAROV PIR	
13. 4. 1924.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	Knittl, Wesel-Polla
18. 4. 1924.	Zagreb	PARSIFAL	
20. 4. 1924.	Zagreb	PARSIFAL	
22. 4. 1924.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	
2. 5. 1924.	Zagreb	ČAROBNA FRULA	
6. 5. 1924.	Zagreb	DVIJE UDOVICE	
11. 5. 1924.	Zagreb	FIGAROV PIR	
13. 5. 1924.	Sarajevo	PRODANA NEVJESTA	Sachs: Sestrić, Vičar
15. 5. 1924.	Sarajevo	RIGOLETTO	
18. 5. 1924.	Sarajevo	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINJSKI	
20. 5. 1924.	Sarajevo	LA BOHÈME	
21. 5. 1924.	Sarajevo	AIDA	

25. 5. 1924.	Dubrovnik Bondin teatar	PRODANA NEVJESTA	
25. 5. 1924.	Dubrovnik	RIGOLETTO	
27. 5. 1924.	Dubrovnik	LA BOHÈME	
5. 6. 1924.	Zagreb	DVIJE UDOVICE	
7. 6. 1924.	Zagreb	PELEAS I MELISANDA	
12. 6. 1924.	Zagreb	EVGENIJ ONJEGIN	Baranović: Pavao Holodkov, k. g., Blažeković
25. 6. 1924.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	Rijavec, Zlata Lipovšćak k. n. (Olimpija)
19. 8. 1924.	Zagreb	AIDA	
21. 8. 1924.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
30. 8. 1924.	Zagreb	LOUISE	Zdenka Zika, Rijavec
2. 9. 1924.	Zagreb	LAKMÉ	Wesel-Polla, Rijavec
3. 9. 1924.	Zagreb	GRADJANIN PLEMIĆ	
7. 9. 1924.	Zagreb	KNEZ IGOR	
8. 9. 1924.	Zagreb	RIGOLETTO	Oskar Smodek: Rijavec, Hrzić, Wesel-Polla
11. 9. 1924.	Zagreb	LOUISE	Zika, Rijavec
13. 9. 1924.	Zagreb	AIDA	Šimenc
24. 9. 1924.	Zagreb	CARSKA NEVJESTA – <i>Sobakin</i> – premijera	Oskar Smodek – Boris Krivecki: Maja de Strozzi, Robert Primožić, Božidar Vičar, Marta Pospišil
26. 9. 1924.	Zagreb	RIGOLETTO	Vušković, Rijavec, Wesel-Polla
28. 9. 1924.	Zagreb	CARSKA NEVJESTA	Zlata Gjungjenac
30. 9. 1924.	Zagreb	EVGENIJ ONJEGIN	Zika, Primožić, Vičar
2. 10. 1924.	Zagreb	MANON	Wesel-Polla, Rijavec
4. 10. 1924.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	Rijavec
7. 10. 1924.	Zagreb	CARSKA NEVJESTA	
12. 10. 1924.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Primožić
15. 10. 1924.	Zagreb	LA BOHÈME	Rijavec, de Strozzi, Primožić
19. 10. 1924.	Zagreb	SNJEGUROČKA	
21. 10. 1924.	Zagreb	CARSKA NEVJESTA	
22. 10. 1924.	Zagreb	KNEZ IGOR	Holodkov, k. g.

24. 10. 1924.	Zagreb	AIDA	Zika, Šimenc, Engel, Holodkov
28. 10. 1924.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
4. 11. 1924.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	Rijavec, Lipovšćak, Ludmila Radoboj, Zika
5. 11. 1924.	Zagreb	LA BOHÈME	
6. 11. 1924.	Zagreb	SNJEGUROČKA	
9. 11. 1924.	Zagreb	CARSKA NEVJESTA	Zika, Šimenc
13. 11. 1924.	Zagreb	AIDA	
15. 11. 1924.	Zagreb	CARSKA NEVJESTA	Gjungjenac
20. 11. 1924.	Zagreb	LA BOHÈME	Rijavec, de Strozzi
24. 11. 1924.	Zagreb	CARSKA NEVJESTA	
27. 11. 1924.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
1. 12. 1924.	Bratislava	PRODANÁ NEVĚSTA	Oskar Nedbal:
8. 12. 1924.	Zagreb	CARSKA NEVJESTA	Gjungjenac
10. 12. 1924.	Zagreb	KNEZ IGOR	
19. 12. 1924.	Zagreb	PIKOVA DAMA	Šimenc, Zika
21. 12. 1924.	Zagreb	GRADJANIN PLEMIĆ	
26. 12. 1924.	Zagreb	PIKOVA DAMA	

1925.

1. 1. 1925.	Zagreb	AIDA	
3. 1. 1925.	Zagreb	RIGOLETTO	Baranović: Rijavec, Wesel-Polla, Primožić
4. 1. 1925.	Zagreb	LA BOHÈME	de Strozzi, Rijavec, Hržić, Primožić
8. 1. 1925.	Zagreb	TRUBADUR	Jozefović: Šugh, Pospišil, Rijavec, Vušković
10. 1. 1925.	Zagreb	LOUISE	Zika, Rijavec
14. 1. 1925.	Zagreb	SNJEGUROČKA	
18. 1. 1925.	Zagreb	SNJEGUROČKA	
21. 1. 1925.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Ema Destinova, Šimenc
23. 1. 1925.	Zagreb	FIGAROV PIR	
26. 1. 1925.	Zagreb	GRADJANIN PLEMIĆ	
27. 1. 1925.	Zagreb	LA BOHÈME	Rijavec, de Strozzi, Primožić
1. 2. 1925.	Zagreb	CARSKA NEVJESTA	
6. 2. 1925.	Zagreb	KNEZ IGOR	

14. 2. 1925.	Zagreb	LOHENGRIN – <i>Henrik</i> – nanovo uvježbano	Milan Sachs – Dr. Branko Gavella: Šimenc, Zika, Vušković, Šugh
21. 2. 1925.	Zagreb	RIGOLETTO	Vušković, Wesel-Polla, Rijavec
22. 2. 1925.	Zagreb	LOHENGRIN	Primožić
23. 2. 1925.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Boris Popov, de Strozzi, Rijavec
26. 2. 1925.	Zagreb	LOHENGRIN	Vušković
28. 2. 1925.	Zagreb	NJENA PASTORKA – <i>Starješina</i>	Sachs: Gjungjenac, Šugh, Joco Cvijanović, Rijavec
6. 3. 1925.	Zagreb	LOHENGRIN	
8. 3. 1925.	Zagreb	TRUBADUR	Vika Čaleta, Pospišil, Boris Popov, Rijavec
11. 3. 1925.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	Rijavec, Lipovščak, Radoboj, Wesel-Polla
13. 3. 1925.	Zagreb	ŠEHEREZADA – <i>Šah Šahrijar</i>	
15. 3. 1925.	Zagreb	AIDA	
19. 3. 1925.	Zagreb	LOHENGRIN	Primožić
22. 3. 1925.	Zagreb	MANON	Wesel-Polla, Rijavec
29. 3. 1925.	Zagreb	LOHENGRIN	
5. 4. 1925.	Zagreb	POLJUBAC – <i>Otac Paloucky</i> – premijera	Milan Sachs – Boris Krivecki: Zika, Rijavec, Hrzić, Pospišil, Tošo Lesić
8. 4. 1925.	Zagreb	ČAROBNA FRULA	Wesel-Polla, Nikola Zec, k. g., Gjungjenac, Rijavec
10. 4. 1925.	Zagreb	PARSIFAL	Sachs: Primožić, Arnold Flögl, Zdenko Knittl, Vušković, Vika Čaleta
12. 4. 1925.	Zagreb	PARSIFAL	
16. 4. 1925.	Zagreb	PELEAS I MELISANDA	Knittl, Flögl (Arkel), de Strozzi
19. 4. 1925.	Zagreb	LOHENGRIN	Čaleta
21. 4. 1925.	Zagreb	FIGAROV PIR	
25. 4. 1925.	Zagreb	LOHENGRIN	
29. 4. 1925.	Zagreb	LOHENGRIN	
1. 5. 1925.	Zagreb	POLJUBAC	
3. 5. 1925.	Zagreb	FAUST – u novoj inscenaciji	Krešimir Baranović - Tito Strozzi: Rijavec, Gjungjenac, Primožić, Šepec (Siebel)
7. 5. 1925.	Dubrovnik Bondin teatar	FIGAROV PIR	

8. 5. 1925.	Dubrovnik	LAKMÉ	Wesel-Polla, Rijavec
10. 5. 1925.	Dubrovnik	RIGOLETTO	Baranović: Vičar, Hržić, Wesel-Polla
11. 5. 1925.	Dubrovnik	CARSKA NEVJESTA	Smodek: Gjungjenac
12. 5. 1925.	Dubrovnik	SEVILJSKI BRIJAČ	Rijavec, Primožić, Wesel-Polla, Lesić
17. 5. 1925.	Dubrovnik	CARSKA NEVJESTA	
19. 5. 1925.	Split	ŠEHerezada	
20. 5. 1925.	Split	SEVILJSKI BRIJAČ	Sachs: Primožić, Wesel-Polla, Rijavec
21. 5. 1925.	Split	MANON	Baranović: Wesel-Polla, Rijavec
22. 5. 1925.	Split	AIDA	Sachs: Lesić, Marta Rak, Zika, Šimenc
23. 5. 1925.	Split	LA BOHÈME	Sachs: Rijavec, Gjungjenac, Primožić
24. 5. 1925.	Split	HOFFMANNOVE PRIČE	Baranović: Rijavec, Wesel-Polla, Radoboj
25. 5. 1925.	Split	AIDA	Rak, Zika, Šimenc, Hržić
26. 5. 1925.	Split	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Smodek: Vušković, Radoboj, Gjungjenac, Rijavec, Šimenc
30. 5. 1925.	Zagreb	ŠEHerezada	
31. 5. 1925.	Zagreb	FAUST	Zika, Rijavec, Primožić
4. 6. 1925.	Zagreb	POLJUBAC	Gjungjenac
9. 6. 1925.	Zagreb	LOUISE	Zika, Belina-Skupiewski
10. 6. 1925.	Zagreb	POLJUBAC	
12. 6. 1925.	Zagreb	POLJUBAC	
17. 6. 1925.	Zagreb	CARSKA NEVJESTA	
19. 6. 1925.	Zagreb	KNEZ IGOR	Zygmund Zalewski (Igor), Jelena Ivony, Belina-Skupiewski, Miloš Zec (Končak)
23. 6. 1925.	Zagreb	CARSKA NEVJESTA	
30. 6. 1925.	Zagreb	SOROČINSKI SAJAM – Čerevik – premijera	Krešimir Baranović – Boris Krivecki: Vičar, Šepec, Hržić, Lesić, Radoboj, Morozova
1. 9. 1925.	Zagreb	FAUST	Belina-Skupiewski, Gjungjenac, Primožić
3. 9. 1925.	Zagreb	SOROČINSKI SAJAM	
5. 9. 1925.	Zagreb	LOHENGRIN	
8. 9. 1925.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Marija Žaludova, Šimenc
11. 9. 1925.	Zagreb	AIDA	Belina-Skupiewski
13. 9. 1925.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Vušković
16. 9. 1925.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	

18. 9. 1925.	Zagreb	KNEZ IGOR	Vušković, Jelena Ivony, Vičar, Zec
21. 9. 1925.	Zagreb	LOHENGRIN	
25. 9. 1925.	Zagreb	KNEZ IGOR	Primožić
4. 10. 1925.	Zagreb	ŽENIDBA MILOŠEVA – <i>Marko Kraljević</i> - premijera	Dirigent i redatelj: Petar Konjović: Zec, Marija Leonhard, Hrzić, Šimenc, Zika, Radoboj, Eva Lebedjeva, Pospišil
8. 10. 1925.	Zagreb	ŽENIDBA MILOŠEVA	
11. 10. 1925.	Zagreb	PORIN – II. čin	Sachs: Knittl, Žaludova
12. 10. 1925.	Zagreb	SOROČINSKI SAJAM	
16. 10. 1925.	Zagreb	ŽENIDBA MILOŠEVA	
19. 10. 1925.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Segedi-Sestrić, Šimenc
22. 10. 1925.	Zagreb	SOROČINSKI SAJAM	
24. 10. 1925.	Zagreb	AIDA	Zec, Pospišil, Žaludova, Šimenc, Nikola Cvejić
26. 10. 1925.	Zagreb	ŽENIDBA MILOŠEVA	
30. 10. 1925.	Zagreb	FIGAROV PIR	
3. 11. 1925.	Zagreb	LOHENGRIN	
5. 11. 1925.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Žaludova, Knittl
9. 11. 1925.	Zagreb	MORE	Primožić, Knittl, Zec, Pospišil, Gjungjenac
13. 11. 1925.	Zagreb	MORE	
20. 11. 1925.	Zagreb	LOHENGRIN	Jelena Ivony
27. 11. 1925.	Zagreb	ŽENIDBA MILOŠEVA	
1. 12. 1925.	Zagreb	ŽENIDBA MILOŠEVA	
6. 12. 1925.	Zagreb	AIDA	Pospišil, Zika, Šimenc, Vušković
9. 12. 1925.	Zagreb	MORE	
12. 12. 1925.	Zagreb	POLJUBAC	
18. 12. 1925.	Zagreb	POLJUBAC	

1926.

1. 1. 1926.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
3. 1. 1926.	Zagreb	SNJEGUROČKA	Belina-Skupjevski, Jelena Ivony
12. 1. 1926.	Zagreb	SNJEGUROČKA	
17. 1. 1926.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
19. 1. 1926.	Zagreb	LA BOHÈME	Belina-Skupjevski, de Strozzi

20. 1. 1926.	Zagreb	CARSKA NEVJESTA	
29. 1. 1926.	Zagreb	BORIS GODUNOV	Sachs: Belina-Skupjevski, Ivony
4. 2. 1926.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	Rijavec, Wesel-Polla, Radoboj
7. 2. 1926.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Primožić, de Strozzi, Rijavec
9. 2. 1926.	Zagreb	ŽENIDBA MILOŠEVA	
12. 2. 1926.	Zagreb	LAKMÉ	Wesel-Polla, Rijavec
15. 2. 1926.	Zagreb	LOHENGRIN	Ivony (Elza)
19. 2. 1926.	Zagreb	WALKÜRA	Belina-Skupjevski, Ivony (Brünnhilda)
22. 2. 1926.	Zagreb	SOROČINSKI SAJAM	
26. 2. 1926.	Zagreb	EVGENIJ ONJEGIN	Gjungjenac, Primožić, Vičar
8. 3. 1926.	Zagreb	KNEZ IGOR	Vušković, Šugh, Vičar, Zec
9. 3. 1926.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	Rijavec, Lipovščak, Radoboj, Wesel-Polla
15. 3. 1926.	Zagreb	SNJEGUROČKA	
16. 3. 1926.	Zagreb	LOUISE	Zika, Rijavec
22. 3. 1926.	Zagreb	KNEZ IGOR	Vušković, Ivony
25. 3. 1926.	Zagreb	POLJUBAC	
27. 3. 1926.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Vušković, Šugh, Radoboj, Vičar, Šimenc
28. 3. 1926.	Zagreb	CARSKA NEVJESTA	
2. 4. 1926.	Zagreb	PARSIFAL – <i>Gurnemanz</i>	Sachs: Primožić, Zec, Belina-Skupjevski, Gabrijela Horvatova
4. 4. 1926.	Zagreb	PARSIFAL	
6. 4. 1926.	Zagreb	PARSIFAL	
9. 4. 1926.	Zagreb	MANON	Ada Poljakova, Rijavec
11. 4. 1926.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Sestrić, Rijavec
16. 4. 1926.	Zagreb	SNJEGUROČKA	
21. 4. 1926.	Zagreb	SOROČINSKI SAJAM	
30. 4. 1926.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Primožić, Šugh, Gjungjenac
2. 5. 1926.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	Rijavec, Wesel-Polla, Radoboj
5. 5. 1926.	Zagreb	Verdi: REQUIEM	Baranović: Zika, Pospišil, Šimenc, Zbor „Lisinski“, Zagrebačka filharmonija
12. 5. 1926.	Zagreb	MANON	Wesel-Polla, Rijavec
13. 5. 1926.	Zagreb	Verdi: REQUIEM	

4. 6. 1926.	Zagreb	RUSALKA	Sachs: Gjungjenac, Šimenc
19. 6. 1926.	Zagreb	HOVANŠČINA – <i>Dosifej</i> - premijera	Krešimir Baranović – Margareta Froman: Vušković, Vičar (Andrej), Šimenc, Pospišil
21. 6. 1926.	Zagreb	HOVANŠČINA	
25. 6. 1926.	Zagreb	POLJUBAC	Zika, Rijavec
27. 6. 1926.	Zagreb	RUSALKA	Zika
30. 6. 1926.	Zagreb	HOVANŠČINA	
1. 9. 1926.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Vušković
3. 9. 1926.	Zagreb	LOHENGRIN	
8. 9. 1926.	Zagreb	MANON	Baranović: Wesel-Polla, Rijavec
10. 9. 1926.	Zagreb	SOROČINSKI SAJAM	
12. 9. 1926.	Zagreb	HOVANŠČINA	
23. 9. 1926.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Sachs: Štefa Segedi-Sestrić, Rijavec
28. 9. 1926.	Zagreb	POLJUBAC	
1. 10. 1926.	Zagreb	HOVANŠČINA	
4. 10. 1926.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Segedi-Sestrić, Šimenc
13. 10. 1926.	Zagreb	CARSKA NEVJESTA	
17. 10. 1926.	Zagreb	TOSCA	Sachs: Šugh, Šimenc, Primožić
23. 10. 1926.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Sachs: Primožić, de Strozzi, Rijavec, Drago Zupan (Bartolo)
4. 11. 1926.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Faller: Vušković, Šugh, Radoboj, Vičar, Cvijanović
6. 11. 1926.	Zagreb	PORIN – II. slika, u slavu otkrića Strossmayerova spomenika	Sachs: Rijavec, Radoboj
12. 11. 1926.	Zagreb	HOVANŠČINA	
17. 11. 1926.	Zagreb	MORE	Primožić, Ožegović, Rijavec
21. 11. 1926.	Zagreb	CARSKA NEVJESTA	
23. 11. 1926.	Zagreb	LOHENGRIN	
28. 11. 1926.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Segedi-Sestrić, Šimenc
1. 12. 1926.	Zagreb	PORIN – II. slika	Radoboj, Rijavec
1. 12. 1926.	Zagreb	MORE	

20. 12. 1926.	Zagreb	SOROČINSKI SAJAM	
23. 12. 1926.	Zagreb	UKLETI HOLANDEZ – <i>Daland</i> - nanovo uvježbano	Milan Sachs - Tito Strozzi: Zika, Rijavec, Vičar, Nikola Cvejić
29. 12. 1926.	Zagreb	UKLETI HOLANDEZ	Vušković, Šugh

1927.

5. 1. 1927.	Zagreb	UKLETI HOLANDEZ	Zika, Knittl, Cvejić
7. 1. 1927.	Zagreb	BORIS GODUNOV	Belina-Skupjevski, Pospišil, Aleksandar Griff, Tošo Lesić
12. 1. 1927.	Zagreb	HOVANŠČINA	
13. 1. 1927.	Zagreb	SNJEGUROČKA	
15. 1. 1927.	Zagreb	EVGENIJ ONJEGIN	Primožić, Vičar, Zika, Morozova
19. 1. 1927.	Zagreb	UKLETI HOLANDEZ	Zika, Knittl, Vušković
25. 1. 1927.	Zagreb	BORIS GODUNOV	Gustav Horjan (Samozvanac)
30. 1. 1927.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Vušković
31. 1. 1927.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Rijavec, de Strozzi, Primožić
2. 2. 1927.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	Rijavec, Wesel-Polla, Radoboj
4. 2. 1927.	Zagreb	UKLETI HOLANDEZ	Šugh, Rijavec, Vušković
7. 2. 1927.	Zagreb	SNJEGUROČKA	
21. 2. 1927.	Zagreb	UKLETI HOLANDEZ	Vika Čaleta, Knittl, Cvejić
3. 3. 1927.	Zagreb	HOVANŠČINA	
11. 3. 1927.	Zagreb	AIDA – <i>Ramphis</i>	Rukavina: Pospišil, Zika, Šimenc, Cvejić
13. 3. 1927.	Zagreb	UKLETI HOLANDEZ	Šugh, Knittl, Vušković
14. 3. 1927.	Zagreb	MANON	Milkova-Zolotović, Rijavec
22. 3. 1927.	Zagreb	CARSKA NEVJESTA	
24. 3. 1927.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Vítězslav Čelansky: Zika, Rijavec
26. 3. 1927.	Zagreb	Beethoven: DEVETA SIMFONIJA – uz 100. godišnjicu smrti Beethovena - prva izvedba u Hrvatskoj	Sachs: Zika, Pospišil, Rijavec Oporni zbor HNK, Zagrebačka filharmonija
27. 3. 1927.	Zagreb	UKLETI HOLANDEZ	Šugh, Vušković
31. 3. 1927.	Zagreb	LOHENGRIN	
3. 4. 1927.	Zagreb	Beethoven: DEVETA SIMFONIJA	

3. 7. 1927.	Frankfurt am Main	Širola: Leben und Gedächtnis der heiligen Brüder und Slavenapostel Cyrill und Methodius	Julije Betetto, Josip Rijavec, Svetozar Banovec, Radovan Alaupović Kroatische Gesangvereinigung „Kolo“ Sämtlich aus Zagreb Dirigent: Srećko Kumar
17. 10. 1927.	Zagreb	Širola: Život i spomen slavnih učitelja, svete braće ĆIRILA I METODIJA, Apostola Slavenskih	Dr. Viktor Benković, Julije Betetto, Vjekoslav Klasić, zbor Hrvatskog pjevačkog društva „Kolo“ Dirigent: Srećko Kumar
8. 11. 1927.	Ljubljana	FAUST	Antonin Balatka: Svetozar Banovec, Davidova, Pavao Holodkov
10. 11. 1927.	Ljubljana	HOFFMANNOVE PRIPOVEDKE	Balatka: Banovec, Popovičeva k. d., Štefka Poličeva, Vera Majdičeva

1928.

10. 1. 1928.	Ljubljana	HOFFMANNOVE PRIPOVEDKE	Čadeževa, k. g.
14. 1. 1928.	Zagreb HGZ	VOKALNI KONCERAT SLOVENSKE MODERNE PJESME E. Adamič: Svatovske	Zbor slovenskih učitelja Udruženja jugoslavenskih učitelja Dir: Srećko Kumar. Pavel Šivić i Marijan Lipovšek, klavir
17. 3. 1928.	Zagreb	FAUST	Gustav Horjan, k. g., Zinka Vilfan-Kunc, k. g.
19. 3. 1928.	Zagreb	UKLETI HOLANDEZ	Vika Engel, Nikola Cvejić
23. 4. 1928.	Zagreb	Dvořák: REQUIEM	Oskar Smodek: Zinka Vilfan-Kunc, Božidar Vičar, Hrvatsko pjevačko udruženje “Lisinski”, Zagrebačka filharmonija
4. 6. 1928.	Beograd	CAR SALTAN – <i>Car Saltan</i>	Stevan Hristić: Evgenija Pinterović, Vladimir Karavia
26. 6. 1928.	Beograd	CAR SALTAN	Lovro Matačić – Teofan Pavlovski: Liza Popova, Evgenija Pinterović, Karavia, Zdenko Knittl
25. 10. 1928.	Ljubljana	FAUST	Antonin Balatka: Svetozar Banovec, Vilfan-Kuncova, Vjekoslav Janko
9. 12. 1928.	Ljubljana	BORIS GODUNOV	Mirko Polič: Julij Betetto, Vilma Thierry-Kavčnikova

1929.

12. 1. 1929.	Ljubljana	BORIS GODUNOV	
17. 3. 1929.	Ljubljana	HOFFMANNOVE PRIPOVEDKE	Balatka: Banovec, Popovičeva, Poličeva, Magdičeva
25. 3. 1929.	Zagreb Prvostolna crkva	MUKA I SMRT KRISTUŠEVA	Dr. Viktor Benković, Franjo Dugan Hrvatsko pjevačko društvo KOLO, Orkestar Državne muzičke akademije Dirigent: Fran Lhotka
15. 5. 1929.	Split	BORIS GODUNOV	Ansambl ljubljanske Opere Mirko Polič, dirigent i redatelj
5. 10. 1929.	Ljubljana	ŠVANDA DUDAK – <i>Vrag</i>	Polič: V. Janko
6. 10. 1929.	Ljubljana	ONJEGIN	Niko Štritof: Primožič, Gostič, Majdičeva
8. 10. 1929.	Ljubljana	ŠVANDA DUDAK	
18. 10. 1929.	Ljubljana	ŠVANDA DUDAK	
20. 10. 1929.	Ljubljana	TOSCA	Anton Neffat: Vilfan-Kuncova, S. Marčec, Primožič
22. 10. 1929.	Ljubljana	ŠVANDA DUDAK	
23. 10. 1929.	Ljubljana	CAR IN TESAR – <i>Van Bett</i>	Štritof: Pavao Grba, Gostič, Ribičeva
26. 10. 1929.	Zagreb	BORIS GODUNOV	Baranović: Evgenij Witting, k. g., Amanda Libertas-Rebane, k. g.
28. 10. 1929.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Sachs: Vilma Nožinić, Božidar Vičar
29. 10. 1929.	Ljubljana	ONJEGIN	
31. 10. 1929.	Zagreb	BORIS GODUNOV	Witting, Libertas-Rebane
2. 11. 1929.	Ljubljana	CAR IN TESAR	
3. 11. 1929.	Ljubljana	ŠVANDA DUDAK	
5. 11. 1929.	Ljubljana	CAR IN TESAR	
6. 11. 1929.	Ljubljana	ONJEGIN	
9. 11. 1929.	Ljubljana	PRODANA NEVESTA	Balatka: Nožiničeva, Šimenc, L. Kovač
11. 11. 1929.	Ljubljana	ŠVANDA DUDAK	
14. 11. 1929.	Ljubljana	CAR IN TESAR	
17. 11. 1929.	Ljubljana	WALKIRA	Polič: Primožič (Wotan), Stjepan Marčec, Magdičeva i Vilfan-Kuncova (Sieglinde), Thierry-Kavčnikova (Brünnhilda)
20. 11. 1929.	Ljubljana	ONJEGIN	

22. 11. 1929.	Ljubljana	WALKIRA	
23. 11. 1929.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	Oskar Smodek: Vičar, Lipovščak-Rajić, Ludmila Radoboj, Nožinić
29. 11. 1929.	Ljubljana	ONJEGIN	
30. 11. 1929.	Ljubljana	PRODANA NEVESTA	Štritof: Ribičeva, Vičar
4. 12. 1929.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	
7. 12. 1929.	Ljubljana	TOSCA	Vilfan-Kuncova, Marčec, Primožič
11. 12. 1929.	Ljubljana	ONJEGIN	Vičar, k. g.
14. 12. 1929.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	
20. 12. 1929.	Ljubljana	CAR IN TESAR	
21. 12. 1929.	Ljubljana	ŠVANDA DUDAK	
22. 12. 1929.	Ljubljana	ERNANI – <i>de Silva</i>	Štritof: Primožič, Majdičeva, Marčec
23. 12. 1929.	Ljubljana	WALKIRA	
25. 12. 1929.	Ljubljana	WALKIRA	
27. 12. 1929.	Ljubljana	CAR IN TESAR	
29. 12. 1929.	Ljubljana	WALKIRA	

1930.

1. 1. 1930.	Ljubljana	CAR IN TESAR	
3. 1. 1930.	Ljubljana	CAR IN TESAR	
6. 1. 1930.	Ljubljana	ONJEGIN	
6. 1. 1930.	Ljubljana	ŠVANDA DUDAK	
8. 1. 1930.	Ljubljana	ŠVANDA DUDAK	
9. 1. 1930.	Zagreb	BORIS GODUNOV	
16. 1. 1930.	Ljubljana	ERNANI	
19. 1. 1930.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	
23. 1. 1930.	Ljubljana	ŠVANDA DUDAK	
24. 1. 1930.	Ljubljana	WALKIRA	
25. 1. 1930.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Nožinić, Vičar
26. 1. 1930.	Ljubljana	CAR IN TESAR	
30. 1. 1930.	Ljubljana	ERNANI	
1. 2. 1930.	Ljubljana	HASANAGINICA – <i>Aga Hasanaga</i>	
4. 2. 1930.	Ljubljana	ERNANI	

6. 2. 1930.	Ljubljana	HASANAGINICA	
9. 2. 1930.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	
11. 2. 1930.	Ljubljana	WALKIRA	
14. 2. 1930.	Ljubljana	HASANAGINICA	
16. 2. 1930.	Zagreb	KNEZ IGOR – <i>Končak</i>	Baranović: Cvejić, Radoboj, Vičar, Griff (Galicki), Marta Griff-Pospišil
19. 2. 1930.	Ljubljana	WALKIRA	
20. 2. 1930.	Ljubljana	ŠVANDA DUDAK	
22. 2. 1930.	Ljubljana	CAR IN TESAR	
23. 2. 1930.	Ljubljana	HASANAGINICA	
25. 2. 1930.	Ljubljana	ERNANI	
2. 3. 1930.	Ljubljana	ŠVANDA DUDAK	
3. 3. 1930.	Zagreb	BORIS GODUNOV	
6. 3. 1930.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Nožinić, Vičar
8. 3. 1930.	Ljubljana	ERNANI	
12. 3. 1930.	Zagreb	FAUST	Oskar Jozefović: Vičar, Nožinić, Hržić
19. 3. 1930.	Ljubljana	HASANAGINICA	
22. 3. 1930.	Ljubljana	HASANAGINICA	
27. 3. 1930.	Ljubljana	WALKIRA	
29. 3. 1930.	Ljubljana	HASANAGINICA	
13. 4. 1930.	Ljubljana	HOFFMANNOVE PRIPOVEDKE	
14. 4. 1930.	Zagreb – HGZ	VIII. Društveni concert MUKA I SMRT KRISTUŠEVA	Dr. Viktor Benković, Franjo Dugan Hrvatsko pjevačko društvo KOLO, Orkestar Državne muzičke akademije Dir: Fran Lhotka
26. 4. 1930.	Zagreb	GAJDAŠ ŠVANDA – <i>Đavo</i> – premijera	Milan Sachs – Tito Strozzi: ing. Cvejić, Nožinić, Radoboj, Vušković
28. 4. 1930.	Zagreb	GAJDAŠ ŠVANDA	
29. 4. 1930.	Ljubljana	HASANAGINICA	
30. 4. 1930.	Zagreb	GAJDAŠ ŠVANDA	
5. 5. 1930.	Zagreb	GAJDAŠ ŠVANDA	
6. 5. 1930.	Zagreb	SNJEGUROČKA	Baranović: Nožinić, Vičar, Lucija Ožegović, Radoboj

8. 5. 1930.	Zagreb	CARMEN	Sachs: Amanda Libertas-Rebane, k. g., Evgenij Witting, k. g., ing. Cvejić, Nožinić
10. 5. 1930.	Zagreb	BORIS GODUNOV	
11. 5. 1930.	Zagreb	HASANAGINICA	Baranović: Vilma Thierry-Kavčnikova, Hržič, Vičar
14. 5. 1930.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Nožinić, Šimenc
23. 5. 1930.	Zagreb	AIDA – <i>Ramphis</i>	Smodek: Jelena Sadoven, Zinka Vilfan-Kunc, Šimenc, ing. Cvejić
25. 5. 1930.	Zagreb	GAJDAŠ ŠVANDA	
29. 5. 1930.	Zagreb	MANON	Nožinić, Petar Raičev
30. 5. 1930.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Nožinić, Jan Berlik
15. 6. 1930.	Ljubljana	HASANAGINICA	
19. 6. 1930.	Zagreb	GAJDAŠ ŠVANDA	
25. 6. 1930.	Zagreb	HASANAGINICA	
28. 6. 1930.	Zagreb	SADKO – <i>Ocean (Morski car)</i> – premijera	Krešimir Baranović – Margarita Froman: Šimenc, Nožinić, Radoboj, Griff, Vičar, Hržič
30. 6. 1930.	Zagreb	SADKO	
24. 8. 1930.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Smodek: Vušković, Šugh, Radoboj, Vičar, Šimenc
1. 9. 1930.	Zagreb	GAJDAŠ ŠVANDA	
4. 9. 1930.	Zagreb	SADKO	
8. 9. 1930.	Ljubljana	PRODANA NEVESTA	
10. 9. 1930.	Zagreb	RUSALKA	Sachs: Šimenc, Nožinić, Radoboj, Ožegović
13. 9. 1930.	Zagreb	SADKO	
18. 9. 1930.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ – nanovo uvježbano	Milan Sachs – Prof. August Markowsky: Božidar Vičar, Zlata Lipovšćak-Rajić, Leo Mirković, Tošo Lesić
25. 9. 1930.	Zagreb	SADKO	
28. 9. 1930.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	
30. 9. 1930.	Zagreb	FIGAROV PIR – nanovo uvježbano	Oskar Smodek – Prof. August Markowsky: Rudolf Bukšek, Ludmila Radoboj, Erika Druzović k. n., Vera Misita
4. 10. 1930.	Zagreb	FIGAROV PIR	
7. 10. 1930.	Ljubljana	LOHENGRIN	

8. 10. 1930.	Zagreb	LA BOHÈME	Smodek: Vičar, Nožinić, Hrzić, Misita
10. 10. 1930.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	
12. 10. 1930.	Ljubljana	ONJEGIN	
13. 10. 1930.	Zagreb	FIGAROV PIR	
19. 10. 1930.	Ljubljana	KNEZ IGOR	
21. 10. 1930.	Ljubljana	HASANAGINICA	
23. 10. 1930.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	
25. 10. 1930.	Zagreb	SADKO	
28. 10. 1930.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Nožinić, Jan Berlik
2. 11. 1930.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	
16. 11. 1930.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	
17. 11. 1930.	Zagreb	FIGAROV PIR	
20. 11. 1930.	Zagreb	GAJDAŠ ŠVANDA	
22. 11. 1930.	Zagreb	CITARA I BUBANJ – <i>Filip</i> – praižvedba	Krešimir Baranović – Aleksandar Binički: Božidar Vičar, Marta Griff-Pospišil, Nožinić, Milan Šepec, Aleksandar Griff
28. 11. 1930.	Zagreb	CITARA I BUBANJ	
1. 12. 1930.	Zagreb	CITARA I BUBANJ	
7. 12. 1930.	Zagreb	FIDELIO – <i>Rocco</i> – nanovo uvježbano	Milan Sachs – Prof. August Markowsky: Aleksandar Griff, Marko Vušković, Mario Šimenc, Zinka Vilfan-Kunc, Nožinić, Vičar
8. 12. 1930.	Zagreb	CITARA I BUBANJ	
11. 12. 1930.	Ljubljana	HASANAGINICA	
13. 12. 1930.	Zagreb	FIDELIO	
14. 12. 1930.	Ljubljana	HASANAGINICA	
17. 12. 1930.	Zagreb	FIDELIO	
20. 12. 1930.	Ljubljana	LOHENGRIN	
23. 12. 1930.	Zagreb	GAJDAŠ ŠVANDA	
25. 12. 1930.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	
26. 12. 1930.	Zagreb	SADKO	
27. 12. 1930.	Zagreb	FIDELIO	Vilma Nožinić
30. 12. 1930.	Ljubljana	HASANAGINICA	

1931.

1. 1. 1931.	Ljubljana	CAR IN TESAR	
7. 1. 1931.	Zagreb	FIDELIO	
11. 1. 1931.	Zagreb	AIDA – <i>Kralj</i>	Amanda Libertas-Rebane, Zinka Vilfan-Kunc, Šimenc, Griff, Hržić
14. 1. 1931.	Ljubljana	HASANAGINICA	
18. 1. 1931.	Ljubljana	FAUST	
23. 1. 1931.	Zagreb	HASANAGINICA	Radoboj
25. 1. 1931.	Zagreb	SADKO	
26. 1. 1931.	Zagreb	FIDELIO	
27. 1. 1931.	Zagreb	FIGAROV PIR – na novo uvježbano i inscenirano	Oskar Smodek – Prof. August Markowsky: Radoboj, Misita, Druzović, Bukšek
28. 1. 1931.	Zagreb	GAJDAŠ ŠVANDA	Rudolf Bukšek
29. 1. 1931.	Zagreb	SADKO	
30. 1. 1931.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	
1. 2. 1931.	Zagreb	HASANAGINICA	
2. 2. 1931.	Ljubljana	PRODANA NEVESTA	
4. 2. 1931.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	
5. 2. 1931.	Zagreb	GAJDAŠ ŠVANDA	
7. 2. 1931.	Zagreb	FIDELIO	
8. 2. 1931.	Ljubljana	FAUST	
15. 2. 1931.	Zagreb	MEFISTOFELE – <i>Mefistofele</i> – nanovo uvježbano	Baranović – Prof. August Markowsky: Mario Šimenc, Vilma Nožinić, Zinka Vilfan-Kunc (Helena), Lucija Ožegović
19. 2. 1931.	Ljubljana	HASANAGINICA	
20. 2. 1931.	Zagreb	GAJDAŠ ŠVANDA	
22. 2. 1931.	Zagreb	MEFISTOFELE	
26. 2. 1931.	Ljubljana	LOHENGRIN	
11. 3. 1931.	Ljubljana	WALKIRA	
15. 3. 1931.	Ljubljana	CAR IN TESAR	
19. 3. 1931.	Zagreb Malo kazalište	SEVILJSKI BRIJAČ	

22. 3. 1931.	Zagreb	CITARA I BUBANJ	
24. 3. 1931.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	Rijavec, Lipovščak-Rajić, Radoboj, Nožinić
26. 3. 1931.	Ljubljana	HOFFMANNOVE PRIPOVEDKE	
9. 4. 1931.	Zagreb	AIDA – <i>Kralj</i>	Vilma Thierry-Kavčnikova, Ljubica Oblak-Strozzi, Šimenc, Griff, Hrzić
16. 4. 1931.	Zagreb	KOŠTANA – <i>Hadži Toma</i> – praizvedba	Baranović – Margarita Froman: Vera Misita, Rudolf Bukšek, Božidar Vičar
27. 4. 1931.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
2. 5. 1931.	Zagreb	KOŠTANA	
6. 5. 1931.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
9. 5. 1931.	Zagreb	KOŠTANA	
13. 5. 1931.	Zagreb	KOŠTANA	
16. 5. 1931.	Ljubljana	VEČNI MORNAR	
19. 5. 1931.	Zagreb	KOŠTANA	
28. 5. 1931.	Ljubljana	LOHENGRIN	
30. 5. 1931.	Ljubljana	FIDELIO	
1. 6. 1931.	Zagreb	AIDA – <i>Kralj</i>	Thierry-Kavčnikova, Vilfan-Kunc, Šimenc, Griff, Hrzić
3. 6. 1931.	Ljubljana	VEČNI MORNAR	
7. 6. 1931.	Zagreb	MANON	André Burdino, Nožinić
11. 6. 1931.	Ljubljana	HOFFMANNOVE PRIPOVEDKE	
13. 6. 1931.	Zagreb	GAJDAŠ ŠVANDA	Dragomir Stefanović, k. g.
16. 6. 1931.	Ljubljana	FIDELIO	
20. 6. 1931.	Zagreb	LA BOHEME	André Burdino, Gita Gjuranec, k. n.
23. 6. 1931.	Zagreb	LA BOHEME	Vičar, Gjuranec, Hrzić, Bukšek, Irma Polak
15. 8. 1931.	Zagreb	CITARA I BUBANJ	
5. 9. 1931.	Zagreb	CITARA I BUBANJ	
7. 9. 1931.	Zagreb	FIDELIO	
20. 9. 1931.	Zagreb	RIGOLETTO	Vičar, Mirković, Lipovščak-Rajić
24. 9. 1931.	Zagreb	FIDELIO	
29. 9. 1931.	Zagreb	MEFISTOFELE	Radoboj (Helena)
19. 10. 1931.	Zagreb	OTELLO – nanovo uvježbano	Milan Sachs – Prof. August Markowsky: Oton Masak, Nožinić, Mirković, Vičar

21. 10. 1931.	Zagreb	OTELO	
24. 10. 1931.	Zagreb	OTELO	
27. 10. 1931.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Nožinić, Oton Masak
30. 10. 1931.	Zagreb	OTELO	
4. 11. 1931.	Zagreb	ČAROBNA FRULA – <i>Sarastro</i> – nanovo uvježbano	Oskar Smodek – Prof. August Markowsky: Anatol Manoševski, Lipovščak-Rajić, Nožinić, Mirković, Druzović
5. 11. 1931.	Zagreb	FIDELIO	
10. 11. 1931.	Zagreb	ČAROBNA FRULA	
21. 11. 1931.	Zagreb	BAN LEGET – nanovo uvježbano	Krešimir Baranović – Tito Strozzi: Gita Gjuranec, Griff, Vilfan-Kunc, Manoševski
26. 11. 1931.	Zagreb	BAN LEGET	
28. 11. 1931.	Zagreb	KOŠTANA	Zlata Gjungjenac-Gavella
1. 12. 1931.	Zagreb	BAN LEGET	
11. 12. 1931.	Zagreb	KOŠTANA	
15. 12. 1931.	Zagreb	BAN LEGET	
20. 12. 1931.	Zagreb	MAJSTORI PJEVAČI – <i>Hans Sachs</i> – nanovo uvježbano	Milan Sachs – Prof. August Markowsky: Griff, Šimenc, Vičar, Nožinić, Ožegović, Bukšek
22. 12. 1931.	Zagreb	MAJSTORI PJEVAČI	
26. 12. 1931.	Zagreb	MAJSTORI PJEVAČI	

1932.

2. 1. 1932.	Zagreb	LA BOHEME	Baranović: Marijan Majcen, k. g., Gita Gjuranec, Erika Druzović, Drago Hržić
5. 1. 1932.	Zagreb	FIGAROV PIR	Bukšek, Martina Blažeković, Druzović
10. 1. 1932.	Zagreb	LA BOHEME	Vičar
12. 1. 1932.	Zagreb	MAJSTORI PJEVAČI	
16. 1. 1932.	Zagreb	MAJSTORI PJEVAČI	
19. 1. 1932.	Zagreb	AIDA	Štjepanka Štjepanova, Vilfan-Kunc
21. 1. 1932.	Zagreb	FIGAROV PIR	Ludmila Radoboj
22. 1. 1932.	Zagreb	SADKO	
28. 1. 1932.	Zagreb	SADKO	
30. 1. 1932.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	

13. 2. 1932.	Zagreb	KOŠTANA	
14. 2. 1932.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Josip Gostić, k. g., Nožinić
23. 2. 1932.	Zagreb	FIGAROV PIR	
24. 2. 1932.	Zagreb	LA BOHEME	
27. 2. 1932.	Zagreb	EVGENIJ ONJEGIN – nanovo uvježbano	Oskar Smodek – Margareta Froman: Georgije Jurenjev, k. g., Anatol Manoševski, Ančica Mitrović, Zdenka Marković
1. 3. 1932.	Zagreb	OTELO	Oskar Jozefović: Oton Masak, k. g., Leo Mirković, Maja Strozzi
2. 3. 1932.	Ljubljana	LOUISE Radio prijenos	Polič: Gjungjenac
3. 3. 1932.	Zagreb	EVGENIJ ONJEGIN	
6. 3. 1932.	Zagreb	OTELO	
25. 3. 1932.	Zagreb	PARSIFAL – nanovo uvježbano	Milan Sachs – prof. August Markowsky: Bukšek, Griff, Masak, Vušković, Mitrović
28. 3. 1932.	Zagreb	PARSIFAL	
30. 3. 1932.	Zagreb	PARSIFAL	
1. 4. 1932.	Zagreb	SADKO	
7. 4. 1932.	Zagreb	FIGAROV PIR	
10. 4. 1932.	Zagreb	RIGOLETTO	Vičar, Jurenjev, k. g., Pia Irigosanu, k. g.
12. 4. 1932.	Zagreb	FIDELIO	
16. 4. 1932.	Zagreb	EVGENIJ ONJEGIN	
21. 4. 1932.	Zagreb	MAJSTORI PJEVAČI	
24. 4. 1932.	Zagreb	EVGENIJ ONJEGIN	
25. 4. 1932.	Zagreb	FIGAROV PIR	
30. 4. 1932.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Bukšek, Radoboj, Nožinić, Vičar, Šimenc
4. 5. 1932.	Zagreb	STRIŽENO-KOŠENO – <i>Đavo</i> – praižvedba	Krešimir Baranović – Margareta Froman: Šimenc, Radoboj, Tošo Lesić, Ožegović, Nožinić
7. 5. 1932.	Zagreb	STRIŽENO-KOŠENO	
12. 5. 1932.	Zagreb	STRIŽENO-KOŠENO	
18. 5. 1932.	Zagreb	KOŠTANA	

19. 5. 1932.	Zagreb	STRIŽENO-KOŠENO	
28. 5. 1932.	Zagreb	STRIŽENO-KOŠENO	
? 6. 1932.	Zagreb	Stravinski: SVADBA	Milan Sachs: Erika Druzović, Lucija Ožegović, Božidar Vičar; Antonija Geiger- Eichhorn, Robert Ebenspanger, Evgenij Vaulin, Miroslav Spiller, klaviri; članovi Zagrebačke filharmonije, udaraljke; Zbor Hrvatskog pjevačkog udruženja KOLO
10. 6. 1932.	Zagreb	MANON	Nožinić, Rijavec
23. 6. 1932.	Zagreb	Stravinski: SVADBA	Koreografija: Margareta Froman
27. 6. 1932.	Zagreb	LA BOHEME	Rijavec
29. 6. 1932.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Sachs: Nožinić, Vičar
24. 9. 1932.	Zagreb	FIGAROV PIR	
29. 9. 1932.	Zagreb	U DOLINI – nanovo uvježbano	Krešimir Baranović – Josip Križaj: Mitrović, Šimenc, Bukšek, Druzović
3. 10. 1932.	Zagreb	UKLETI HOLANDEZ	Radoboj, Vičar, Josef Schwarz (Holandez)
4. 10. 1932.	Zagreb	LA BOHEME	
23. 10. 1932.	Zagreb	RIGOLETTO	Vičar, Mirković, Strozzi
24. 10. 1932.	Zagreb	HOVANŠČINA – nanovo uvježbano	Krešimir Baranović – Margareta Froman: Vušković, Vičar, Šimenc (Galicin), Marta Griff-Pospišil
28. 10. 1932.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Baranović: Gjungjenac-Gavella, Vičar
31. 10. 1932.	Zagreb	AIDA – <i>Kralj</i> – nanovo uvježbano	Krešimir Baranović – Margareta Froman: Ančica Mitrović, Vilfan-Kunc, Šimenc, Griff, Hržić
2. 11. 1932.	Zagreb	HOVANŠČINA	
4. 11. 1932.	Zagreb	MAJSTORI PJEVAČI	
6. 11. 1932.	Zagreb	AIDA	Mirković
8. 11. 1932.	Zagreb	Stravinski: SVADBA	
10. 11. 1932.	Zagreb	MAJSTORI PJEVAČI	
16. 11. 1932.	Zagreb	AIDA	

20. 11. 1932.	Zagreb	AIDA	
21. 11. 1932.	Zagreb	HOVANŠČINA	
24. 11. 1932.	Zagreb	ČEDO ZAPADA – nanovo uvježbano	Lovro Matačić – Josip Križaj: Vilfan-Kunc, Šimenc, Hržić
29. 11. 1932.	Zagreb	ČEDO ZAPADA	
2. 12. 1932.	Zagreb	ČEDO ZAPADA	
8. 12. 1932.	Zagreb	ČEDO ZAPADA	
11. 12. 1932.	Zagreb	ČEDO ZAPADA	
15. 12. 1932.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM – nanovo uvježbano – proslava 25. godišnjice glumačkoga rada	Baranović – prof. August Markowsky: Vilfan-Kunc, Mitrović, Vušković, Druzović
20. 12. 1932.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	
26. 12. 1932.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	
30. 12. 1932.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	

1933.

3. 1. 1933.	Zagreb	BORIS GODUNOV	
14. 1. 1933.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	
16. 1. 1933.	Zagreb	FIGAROV PIR	
18. 1. 1933.	Zagreb	STRIŽENO-KOŠENO	Gjungjenac-Gavella
19. 1. 1933.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	
22. 1. 1933.	Zagreb	ČEDO ZAPADA	
11. 2. 1933.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	
13. 2. 1933.	Zagreb	Koncert u spomen 50. godišnjice smrti Richarda Wagnera WALKŮRA – <i>Wotanov oproštaj</i> <i>i čar vatre</i>	Zinka Vilfan-Kunc, Zagrebačka filharmonija. Dir: Baranović
20. 2. 1933.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Baranović: Nožinić, Vičar
25. 2. 1933.	Zagreb	AIDA – <i>Kralj</i>	Mitrović, Vilfan-Kunc, Šimenc, Griff, Mirković
1. 3. 1933.	Zagreb	ADEL I MARA – <i>Vornić</i> – premijera	Lovro Matačić – Aleksandar Binički: Gita Gjuranec, Anatol Manoševski, Drago Hržić, Anka Jelačić k. n.

6. 3. 1933.	Zagreb	RIGOLETTO	Vičar, Hržić, Lipovščak-Rajić
7. 3. 1933.	Zagreb	ADEL I MARA	
11. 3. 1933.	Zagreb	ADEL I MARA	
12. 3. 1933.	Zagreb	LA BOHÈME	Nožinić, Vičar, Druzović
15. 3. 1933.	Zagreb	ADEL I MARA	
17. 3. 1933.	Zagreb	HOVANŠČINA	
22. 3. 1933.	Zagreb	ADEL I MARA	
26. 3. 1933.	Zagreb	AIDA – <i>Kralj</i>	
28. 3. 1933.	Zagreb	ADEL I MARA	Gjungjenac-Gavella
1. 4. 1933.	Zagreb	AIDA – <i>Kralj</i>	
2. 4. 1933.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
3. 4. 1933.	Zagreb	ČEDO ZAPADA	
14. 4. 1933.	Zagreb	PARSIFAL	Baranović: Bukšek, Griff, Gunnar Graarud, Mitrović, Vušković
16. 4. 1933.	Zagreb	PARSIFAL	
27. 4. 1933.	Zagreb	KNEZ IGOR – <i>Galicki</i>	Bukšek, Radoboj, Vičar, Griff
1. 5. 1933.	Zagreb	KOŠTANA	Erika Druzović
6. 5. 1933.	Split	ADEL I MARA	Matačić: Gjuranec, Manoševski, Hržić
10. 5. 1933.	Split	HOVANŠČINA	Baranović: Vušković, Vičar, Šimenc, Marta Griff-Pospišil
14. 5. 1933.	Split	SEVILJSKI BRIJAČ	Matačić: Mirković, Vičar, Lipovščak-Rajić
15. 5. 1933.	Split	AIDA – <i>Kralj</i>	Baranović: Vilfan-Kunc, Mitrović, Šimenc, Mirković, Griff
16. 5. 1933.	Split	BORIS GODUNOV	Baranović: Mitrović, Stefanini
18. 5. 1933.	Split	KNEZ IGOR	Baranović: Bukšek, Radoboj, Griff, Griff-Pospišil
20. 5. 1933.	Dubrovnik	AIDA	
21. 5. 1933.	Dubrovnik	PRODANA NEVJESTA	
28. 5. 1933.	Sarajevo	SEVILJSKI BRIJAČ Narodno pozorište za zapadne oblasti	Matačić: Vičar, Lipovščak-Rajić, Leo Mirković, Tošo Lesić
3. 6. 1933.	Zagreb	AIDA – <i>Kralj</i>	Krsto Ivić, k. g., Mitrović, Vilfan-Kunc
4. 6. 1933.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Pajo Grba, Radoboj, Zdenka Stiplošek, Vičar, Nikša Stefanini

19. 6. 1933.	Zagreb	MANON	Matačić: Gjungjenac-Gavella, Manoševski
22. 6. 1933.	Zagreb	KOŠTANA	Milan Pichler (Mitke), Druzović
25. 6. 1933.	Zagreb	TRUBADUR	Jozefović: Hržić, Vilfan-Kunc, Elza Karlovac, Krsto Ivić
4. 7. 1933.	Zagreb	LA BOHÈME	Rijavec, Gjuranec, Druzović
6. 7. 1933.	Zagreb	IFIGENIJA U AULIDI – <i>Agamemnon</i> – premijera	Krešimir Baranović – Tito Strozzi: Ančica Mitrović, Vilma Nožinić, Stefanini, Bukšek, Druzović
2. 9. 1933.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI – nanovo inscenirano	Baranović – Margareta Froman: Bukšek, Mitrović, Nožinić, Manoševski, Stefanini
6. 9. 1933.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
9. 9. 1933.	Zagreb	LA BOHÈME	Rijavec, Gita Gjuranec, Druzović, Hržić
10. 9. 1933.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Pajo Grba, k. g.
28. 9. 1933.	Zagreb	IFIGENIJA U AULIDI	
5. 10. 1933.	Zagreb	LOHENGRIN	Jozefović: Pavao Marion Vlahović, Zinka Kunc, Bukšek, Radoboj
7. 10. 1933.	Zagreb	IFIGENIJA U AULIDI	
12. 10. 1933.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Matačić: Vičar, Maja Strozzi, Marko Rothmüller, Tošo Lesić
13. 10. 1933.	Zagreb	LOHENGRIN	Jozefović: Pavao Marion Vlahović, Zinka Kunc, Bukšek, Radoboj
16. 10. 1933.	Zagreb	IFIGENIJA U AULIDI	
18. 10. 1933.	Zagreb	LOHENGRIN	Jozefović: Pavao Marion Vlahović, Zinka Kunc, Bukšek, Radoboj
27. 10. 1933.	Zagreb	LIBUŠA – <i>Lutobor</i> – premijera	Baranović – Dr. Branko Gavella: Zinka Kunc, Bukšek, Hržić, Stefanini, Mirković, Radoboj, Marta Griff-Pospišil
29. 10. 1933.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Matačić: Vičar, Strozzi, Rothmüller
2. 11. 1933.	Zagreb	LIBUŠA	
6. 11. 1933.	Zagreb	LIBUŠA	
7. 11. 1933.	Zagreb – HGZ	Veliki vokalni koncert Tajčević: Četiri duhovna stiha	Maja Strozzi-Pečić, Boris Papandopulo, Dušan Marčelja, Zbor Ljubljanske preparandije. Dir: prof. Srečko Kumar

10. 11. 1933.	Zagreb	STRIJELAC VILENJAK – nanovo uvježbano	Lovro Matačić – Karl Drows: Mirković, Milan Verin, Nožinić, Nada Tončić, Manoševski, Griff
12. 11. 1933.	Zagreb	AIDA – <i>Kralj</i>	Mitrović, Kunc, Marion-Vlahović, Griff, Hržić
17. 11. 1933.	Zagreb	BORIS GODUNOV – V. slika	Matačić
18. 11. 1933.	Zagreb	STRIJELAC VILENJAK	
21. 11. 1933.	Zagreb	STRIJELAC VILENJAK	
24. 11. 1933.	Zagreb	AIDA – <i>Kralj</i>	Petar Raičev, Leo Mirković
28. 11. 1933.	Zagreb	STRIJELAC VILENJAK	
19. 12. 1933.	Zagreb	AIDA – <i>Kralj</i>	Raičev, Hržić

1934.

6. 1. 1934.	Zagreb	AIDA	Raičev
11. 1. 1934.	Zagreb	BORIS GODUNOV – nanovo inscenirano	Krešimir Baranović – Dr. Branko Gavella Raičev, Ančica Mitrović
13. 1. 1934.	Zagreb	BORIS GODUNOV	Elza Karlovac
14. 1. 1934.	Zagreb	STRIJELAC VILENJAK	
18. 1. 1934.	Zagreb	KRABULJNI PLES – <i>Samuel</i>	Matačić: Vera Schwarz, k. g.
22. 1. 1934.	Zagreb	LIBUŠA	
26. 1. 1934.	Zagreb – HGZ	IV. društveni koncert Josip Parać: <i>Pjesme s mora</i> Širola: iz zbirke “V suncu i senci” Dobronić: Pučke popijevke Gotovac: Dvije popijevke Grgošević: iz zbirke “Od kolijevke do motike” Papandopulo: Poslala me stara majka	Oskar Jozefović, glasovir Zagrebački komorni trio
31. 1. 1934.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	Baranović: Zinka Kunc, Vera Schwarz, k. g Leo Mirković, Erika Druzović
4. 2. 1934.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Matačić: Raičev, Mirković, Marija Milkova-Zolotović, k. g.
6. 2. 1934.	Zagreb	RIGOLETTO	Vičar, Mirković, Marija Milkova-Zolotović, k. g.
10. 2. 1934.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	Vera Schwarz, k. g.
11. 2. 1934.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI – 200. put	Nikola Faller: Pajo Grba, Ančica Mitrović, Nožinić, Manoševski, Stefanini

15. 2. 1934.	Zagreb	KAVALIR S RUŽOM	Ančica Mitrović
18. 2. 1934.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Jakov Gotovac:
20. 2. 1934.	Zagreb	HALKA – <i>Stolnik</i> – premijera	Jakov Gotovac – Stanislav Drabik: Nožinić, Tončić, Dušan Gjorgjević, Hrzić, Vičar
23. 2. 1934.	Zagreb	HALKA	Drabik (Jontek)
25. 2. 1934.	Zagreb	HALKA	
27. 2. 1934.	Zagreb	AIDA	Ljubica Oblak-Strozzi, k. g., Mario Šimenc
28. 2. 1934.	Zagreb	HALKA	
7. 3. 1934.	Zagreb	LIBUŠA	
19. 3. 1934.	Zagreb	RIGOLETTO	Jozefović: Vičar, Nikola Cvejić, Maja Strozzi
24. 3. 1934.	Zagreb	HALKA	Helena Lipowska, k. g.
26. 3. 1934.	Zagreb	HALKA	
28. 3. 1934.	Zagreb	MISSA SOLEMNIS	prof. Fran Lhotka: Zlata Gjungenac-Gavella, Lucija Ožegović, Božidar Vičar Zbor Hrv. pjev. udruženja LISINSKI Zagrebačka filharmonija
30. 3. 1934.	Zagreb	PARSIFAL	Jozefović: Marko Rothmüller, Griff, Oton Masak, Pajo Grba, Ančica Mitrović
1. 4. 1934.	Zagreb	PARSIFAL	
6. 4. 1934.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Matačić: Strozzi, Vičar, Mirković
8. 4. 1934.	Zagreb	MISSA SOLEMNIS	
14. 4. 1934.	Zagreb	RIGOLETTO	Raičev, Hrzić, Zvonimira Župeuc, k. g.
28. 4. 1934.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
2. 5. 1934.	Zagreb	LIBUŠA	
5. 5. 1934.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Zdenjek Chalabala, k. g.: Nožinić, Vičar
7. 5. 1934.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Chalabala, k. g.:
8. 5. 1934.	Zagreb	KNEZ IGOR – <i>Galickij</i>	Baranović: Georgij Jurenjev, k. g., Radoboj, Vičar, Lav Vrbanić, Elza Karlovac
10. 5. 1934.	Zagreb	RUSALKA – nanovo uvježbano	Zdenjek Chalabala, k. g. – Margareta Froman: Šimenc, Radoboj, Nožinić, Ožegović
12. 5. 1934.	Zagreb	KOŠTANA	
14. 5. 1934.	Zagreb	RUSALKA	Chalabala, k. g.:

17. 5. 1934.	Zagreb	AIDA	Mitrović, Kunc, Šimenc, Griff, Hržić
23. 5. 1934.	Zagreb	UDOVIKA ROŠLINKA – <i>Balantač</i> – praizvedba	Oskar Jozefović – Hinko Nučić: Lucija Ožegović, Nada Tončić, Elza Karlovac, Božidar Vičar
25. 5. 1934.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Christy Solari, k. g., Mirković, Tončić
28. 5. 1934.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Jozefović:
30. 5. 1934.	Zagreb	LA BOHEME – nanovo inscenirano	Krešimir Baranović – Petar Raičev: Christy Solari, k. g., Gita Gjuranec, Hržić, Mirković, Druzović
31. 5. 1934.	Zagreb	UDOVIKA ROŠLINKA	
3. 6. 1934.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
5. 6. 1934.	Zagreb	MANON	Matačić: Nožinić, André Burdino, k. g.
11. 6. 1934.	Zagreb	Veliki koncert hrvatskog Kulturnog društva NAPREDAK Dr. B. Ipavec: MONAH	Zinka Kunc, Mario Šimenc, Ančica Mitrović; Božidar Kunc i Lovro Matačić, klaviri
12. 6. 1934.	Zagreb	UDOVIKA ROŠLINKA	
19. 6. 1934.	Zagreb	LA BOHEME	André Burdino k. g.
26. 6. 1934.	Zagreb	AIDA	Mitrović, Zdenka Zika, k. g., Raičev
3. 7. 1934.	Zagreb	MANON	Matačić: Nožinić, André Burdino, k. g.
7. 7. 1934.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
26. 8. 1934.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
10. 9. 1934.	Zagreb	LA BOHEME – radio prijenos	Manoševski, Gjuranec
4. 10. 1934.	Zagreb	PORIN – nanovo uvježbano	Krešimir Baranović – Tito Strozzi: Pajo Grba, Zinka Kunc, Pavao Marion Vlahović, Vilma Nožinić
5. 10. 1934.	Zagreb	LA BOHEME	
6. 10. 1934.	Zagreb	PORIN	
26. 10. 1934.	Zagreb	LOHENGRIN	Jozefović: Pavao Marion Vlahović, Marko Rothmüller, Radoboj
28. 10. 1934.	Zagreb	LIBUŠA	Baranović: Kunc, Grba, Hržić, Stefanini, Mirković, Radoboj, Karlovac
30. 10. 1934.	Zagreb	SADKO	
2. 11. 1934.	Zagreb	LA BOHEME	Raičev

5. 11. 1934.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE – nanovo uvježbano	Lovro Matačić – Zygmunt Zalewski: André Burdino, k. g., Tončić, Mitrović, Nožinić
10. 11. 1934.	Zagreb	SADKO	
13. 11. 1934.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	
18. 11. 1934.	Zagreb	LA BOHEME	
29. 11. 1934.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	
5. 12. 1934.	Zagreb	UDOVICA ROŠLINKA	
15. 12. 1934.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
18. 12. 1934.	Zagreb	ČETIRI GRUBIJANA – <i>Lunardo</i> – premijera	Lovro Matačić – Zygmunt Zalewski, k. g.: Elza Karlovac, Nada Tončić, Mirković, Vičar, Nožinić, Grba, Griff, Stefanini, Ančica Mitrović
21. 12. 1934.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
23. 12. 1934.	Zagreb	RIGOLETTO – nanovo uvježbano i inscenirano	Krešimir Baranović – Petar Raičev: Anatol Manoševski, Nada Tončić, Leo Mirković, Elza Karlovac
26. 12. 1934.	Zagreb	ČETIRI GRUBIJANA	
28. 12. 1934.	Zagreb	RIGOLETTO	Marko Rothmüller, Zvonimira Župeuc

1935.

6. 1. 1935.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	Zlata Gjungjenac-Gavella (sve tri)
9. 1. 1935.	Zagreb	ČETIRI GRUBIJANA	
10. 1. 1935.	Zagreb	LA BOHEME	Raičev
12. 1. 1935.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Raičev, Tončić, Rothmüller
13. 1. 1935.	Zagreb	AIDA – <i>Ramphis</i>	Lav Vrbanić, Mitrović, Kunc, Šimenc, Hržić
18. 1. 1935.	Zagreb	ČETIRI GRUBIJANA	
20. 1. 1935.	Zagreb	RIGOLETTO	Rudolf Župan, Manoševski, Tončić
26. 1. 1935.	Zagreb	ČETIRI GRUBIJANA	
3. 2. 1935.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
4. 2. 1935.	Zagreb	RIGOLETTO	
5. 2. 1935.	Zagreb	SADKO	
17. 2. 1935.	Zagreb	MANON	Josip Gostić, k. g., Erika Druzović

22. 2. 1935.	Zagreb	PORIN	
23. 2. 1935.	Zagreb	RIGOLETTO	Rijavec, Župan, Tončić
24. 2. 1935.	Zagreb	PORIN	Pavao Marion-Vlahović
25. 2. 1935.	Zagreb	LA BOHEME	Gostić, k. g., Gita Gjuranec
28. 2. 1935.	Zagreb	ČETIRI GRUBIJANA	
1. 3. 1935.	Zagreb	PORIN	
2. 3. 1935.	Zagreb	AIDA – <i>Ramphis</i>	Matačić: Vrbanić, Mitrović, Bahrija Nuri-Hadžić, k. g., Marion-Vlahović, Župan
6. 3. 1935.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
19. 4. 1935.	Zagreb	PARSIFAL	Rothmüller, Griff, Marion-Vlahović, Grba, Mitrović
21. 4. 1935.	Zagreb	PARSIFAL	
26. 4. 1935.	Zagreb	RAJNINO ZLATO – <i>Wotan</i>	Baranović: Grba, Manoševski, Stefanini, Griff, Vrbanić, Mirković, Milan Šepec, Mitrović, Nožinić, Gjurgja Milinković, Tončić, Radoboj, Elza Karlovac
28. 4. 1935.	Zagreb	PARSIFAL	
1. 5. 1935.	Zagreb	RAJNINO ZLATO	
6. 5. 1935.	Zagreb	KOŠTANA	Druzović
10. 5. 1935.	Zagreb	RAJNINO ZLATO	
13. 5. 1935.	Zagreb	HOVANŠČINA	Grba, Vičar, Stefanini, Hržić, Karlovac
17. 5. 1935.	Split	ČETIRI GRUBIJANA	Baranović
18. 5. 1935.	Split	LA BOHEME	Vičar, Gita Gjuranec, Druzović
19. 5. 1935.	Split	HOFFMANNOVE PRIČE	Matačić: Manoševski, Tončić, Mitrović, Nožinić
22. 5. 1935.	Split	KOŠTANA	Baranović: Druzović
24. 5. 1935.	Split	HOVANŠČINA	Baranović: Elsa Karlovac
25. 5. 1935.	Split	AIDA – <i>Kralj</i>	Baranović: Kunc, Mitrović, Šimenc
26. 5. 1935.	Split	HOVANŠČINA	
1. 6. 1935.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	
5. 6. 1935.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	Tončić, Mitrović, Gjuranec, Manoševski
10. 6. 1935.	Zagreb	RAJNINO ZLATO	
17. 6. 1935.	Zagreb	RIGOLETTO	Christy Solari, k.g., Župan, Tončić

19. 6. 1935.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Solari, Tončić, Mirković
21. 6. 1935.	Zagreb	LA BOHEME	Solari, Anita Meze
24. 6. 1935.	Zagreb	SNJEGUROČKA	
3. 7. 1935.	Zagreb	RAJNINO ZLATO	
9. 7. 1935.	Zagreb	ČETIRI GRUBIJANA	
12. 7. 1935.	Zagreb	PARSIFAL – I. i III. čin pred katedralom	Rothmüller, Griff, Marion-Vlahović, Mitrović
14. 7. 1935.	Zagreb	PARSIFAL – I. i III. čin pred katedralom	Rothmüller, Griff, Marion-Vlahović, Mitrović
4. 9. 1935.	Zagreb	PORIN	
10. 9. 1935.	Zagreb	MANON	Solari, Druzović
12. 9. 1935.	Zagreb	LA BOHEME	Solari, Gjuranec
15. 9. 1935.	Zagreb	PORIN	
21. 9. 1935.	Zagreb	PRIČA O NEVIDLJIVOM GRADU KITEŽU – <i>Vsevolodović</i> – premijera	Krešimir Baranović – Dr. Branko Gavella: Manoševski, Nožinić, Stefanini, Hrzić, Karlovac, Marjan Rus, Šepec, Griff, Grba
24. 9. 1935.	Zagreb	PRIČA O NEVIDLJIVOM GRADU KITEŽU	
1. 10. 1935.	Zagreb	ČETIRI GRUBIJANA	
5. 10. 1935.	Zagreb	PRIČA O NEVIDLJIVOM GRADU KITEŽU	
6. 10. 1935.	Zagreb	PORIN	
10. 10. 1935.	Zagreb	PRIČA O NEVIDLJIVOM GRADU KITEŽU	
13. 10. 1935.	Zagreb	RIGOLETTO	Manoševski, Župan, Tončić
22. 10. 1935.	Zagreb	PORIN	
24. 10. 1935.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
27. 10. 1935.	Zagreb	LA BOHEME	Vičar, Gjuranec
27. 10. 1935.	Zagreb	LIBUŠA	
1. 11. 1935.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	
2. 11. 1935.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA – Marko – praizvedba	Jakov Gotovac – Margareta Froman: Ančica Mitrović, Gita Gjuranec, Mario Šimenc, Leo Mirković
5. 11. 1935.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	

9. 11. 1935.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
10. 11. 1935.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	Rijavec
12. 11. 1935.	Zagreb	PRIČA O NEVIDLJIVOM GRADU KITEŽU	
22. 11. 1935.	Zagreb	ČETIRI GRUBIJANA	
26. 11. 1935.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
27. 11. 1935.	Zagreb	RIGOLETTO	Manoševski, Župan, Tončić
1. 12. 1935.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
10. 12. 1935.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Druzović
14. 12. 1935.	Zagreb	PORIN	
20. 12. 1935.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
26. 12. 1935.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	

1936.

1. 1. 1936.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
5. 1. 1936.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
9. 1. 1936.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
12. 1. 1936.	Zagreb	LOUISE – nanovo uvježbano	Lovro Matačić – Dr. Branko Gavella: Zinka Kunc, Josip Rijavec
14. 1. 1936.	Zagreb	LOUISE	
17. 1. 1936.	Zagreb	LOUISE	
19. 1. 1936.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
28. 1. 1936.	Zagreb	MANON	Jelisaveta Jovović-Kovačevska, k. g.
1. 2. 1936.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
5. 2. 1936.	Zagreb	LOUISE	Josip Gostić, k.g.
9. 2. 1936.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
16. 2. 1936.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Druzović
23. 2. 1936.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
26. 2. 1936.	Zagreb	LOUISE	Gostić
1. 3. 1936.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
10. 3. 1936.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
12. 3. 1936.	Zagreb	Beethoven: DEVETA SIMFONIJA	Baranović: Vilma Nožinić, Elza Karlovac, Pavao Marion-Vlahović, Zborovi "Kolo" i "Lisinski", Zagrebačka filharmonija

17. 3. 1936.	Zagreb	PORIN	Grba, Kunc, Marion-Vlahović, Nožinić
20. 3. 1936.	Zagreb	Beethoven: DEVETA SIMFONIJA	
22. 3. 1936.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
27. 3. 1936.	Zagreb	PORIN	
28. 3. 1936.	Zagreb	KATJA KABANOVA – <i>Dikoj</i> – premijera	Krešimir Baranović – Margareta Froman: Manoševski, Lucija Ožegović, Vičar, Ančica Mitrović, Šepec, Marijan Rus
2. 4. 1936.	Zagreb	KATJA KABANOVA	
10. 4. 1936.	Zagreb	PARSIFAL	Lovro Matačić – Dr. Branko Gavella: Grba, Griff, Marion-Vlahović, Rus, Mitrović
12. 4. 1936.	Zagreb	PARSIFAL	
18. 4. 1936.	Zagreb	KATJA KABANOVA	
19. 4. 1936.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	Rijavec, Tončić, Radoboj, Nožinić
21. 4. 1936.	Zagreb	KATJA KABANOVA	
2. 5. 1936.	Zagreb	LOUISE	Rijavec
17. 5. 1936.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
1. 6. 1936.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
6. 6. 1936.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Gjorgje Vaić: Christy Solari, Tončić, Mirković
7. 6. 1936.	Zagreb	PORIN	
13. 6. 1936.	Zagreb	DIBUK – <i>Reb Ezriel</i> – premijera	Lovro Matačić – Tito Strozzi: Grba, Mitrović, Karlovac, Vičar, Manoševski, Mirković
16. 6. 1936.	Zagreb	DIBUK	
20. 6. 1936.	Zagreb	DIBUK	
25. 6. 1936.	Zagreb	DIBUK	
28. 6. 1936.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
30. 6. 1936.	Zagreb	DIBUK	
6. 7. 1936.	Zagreb	PORIN	
3. 9. 1936.	Zagreb	LA BOHEME	Matačić: Rijavec, Gjuranec
6. 9. 1936.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
13. 9. 1936.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
13. 9. 1936.	Zagreb	RIGOLETTO	Felice Wlodek, k. g., Vičar, Župan

16. 9. 1936.	Zagreb	LA BOHEME	Vičar, Tončić
18. 9. 1936.	Zagreb	ČETIRI GRUBIJANA	
22. 9. 1936.	Zagreb	DIBUK	
23. 9. 1936.	Zagreb	ČETIRI GRUBIJANA	
26. 9. 1936.	Zagreb	LA BOHEME	Gustav Remec, Tončić
3. 10. 1936.	Zagreb	STANAC – nanovo uvježbano	Lovro Matačić – Aleksandar Binički: Manoševski, Nikola Šterle, Rus, Tončić
4. 10. 1936.	Zagreb	DIBUK	
6. 10. 1936.	Zagreb	STANAC	
13. 10. 1936.	Zagreb	LA BOHEME	Christy Solari, Tončić
18. 10. 1936.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Grba
27. 10. 1936.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Ljubica Oblak-Strozzi, Vičar, Šepec
29. 10. 1936.	Zagreb	STANAC	
8. 11. 1936.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
14. 11. 1936.	Zagreb	LA BOHEME	
20. 11. 1936.	Zagreb – HGZ	II. društveni koncert Širola: Veče popijevaka V suncu i senci Zadnji dan rujna Pod palubom – prva izvedba	Karlovac, Tončić, Štefica Raškaj, Božidar Kunc, klavir, Zagrebački kvartet
24. 11. 1936.	Zagreb	RAJNINO ZLATO	Oton Masak (Loge)
1. 12. 1936.	Zagreb	STANAC	
2. 12. 1936.	Zagreb	RAJNINO ZLATO	
5. 12. 1936.	Zagreb	RAJNINO ZLATO	Carl Nolde (Loge)
11. 12. 1936.	Zagreb	DIBUK	
19. 12. 1936.	Zagreb	WALKÜRA – nanovo uvježbano	Krešimir Baranović – Tito Strozzi: Pavao Marion-Vlahović, Marjan Rus, Vilma Nožinić (Sieglinga), Ančica Mitrović (Brünnhilda), Elza Karlovac
22. 12. 1936.	Zagreb	WALKÜRA	
27. 12. 1936.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
29. 12. 1936.	Zagreb	WALKÜRA	

1937.

1. 1. 1937.	Zagreb	PORIN	
-------------	--------	-------	--

5. 1. 1937.	Zagreb	WALKŮRA	
17. 1. 1937.	Zagreb	LA BOHEME	
23. 1. 1937.	Zagreb	WALKŮRA	
26. 1. 1937.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
31. 1. 1937.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Rudolf Župan, Ančica Mitrović
4. 2. 1937.	Zagreb	LA BOHEME	Rijavec, Tončić
10. 2. 1937.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Rijavec, Wlodek, Mirković
13. 3. 1937.	Zagreb	HUGENOTI – <i>Marcel</i> ili Bartolomejska noć – premijera	Lovro Matačić – prof. Osip Šest, k. g. Felice Wlodek (Margareta), Nada Tončić (Urbain), Rus (Saint-Bris), Grba (Newers), Rijavec (Raoul), Nožinić (Valentina)
16. 3. 1937.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
26. 3. 1937.	Zagreb	PARSIFAL	Baranović: Grba, Griff, Adolf Fischer, k. g., Rus, Mitrović
28. 3. 1937.	Zagreb	PARSIFAL	
17. 4. 1937.	Zagreb	PORIN	
20. 4. 1937.	Zagreb	LA BOHEME	
24. 4. 1937.	Zagreb	BORIS GODUNOV	Baranović: Vičar, Karlovac, Griff, Lesić
1. 5. 1937.	Split	PORIN	
2. 5. 1937.	Split	ERO S ONOGA SVIJETA	
4. 5. 1937.	Split	BORIS GODUNOV	
9. 5. 1937.	Split	PRODANA NEVJESTA	Radoboj, Vičar
11. 5. 1937.	Split	ČETIRI GRUBIJANA	
13. 5. 1937.	Split	KNEZ IGOR – <i>Galickij</i>	Baranović: Grba, Radoboj, Manoševski, Griff, Karlovac
16. 5. 1937.	Split	ERO S ONOGA SVIJETA	
17. 5. 1937.	Split	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Župan, Mitrović, Nožinić, Vičar, Zvonimir Oblak
5. 6. 1937.	Zagreb	PORIN	
9. 6. 1937.	Trst	PRODANA NEVJESTA	S ansamblom ljubljanske Opere Mirko Polič: Zlata Gjungjenac, Josip Gostič, Mila Kogej, Vekoslav Janko, Franja Golob-Bernot, Aleksandar Kolacio

11. 6. 1937.	Rijeka	PRODANA NEVJESTA	S ansamblom ljubljanske Opere Mirko Polič: Zlata Gjungjenac, Josip Gostič, Mila Kogej, Vekoslav Janko, Franja Golob-Bernot
16. 6. 1937.	Zagreb	KATARINA IZMAJLOVA – <i>Boris Timofejevič</i> – premijera	Krešimir Baranović – Margareta Froman: Manoševski, Ančica Mitrović, Šimenc, Karlovac
19. 6. 1937.	Zagreb	KATARINA IZMAJLOVA	
23. 6. 1937.	Zagreb	RIGOLETTO	Zvonimira Župeuc, Vičar, Župan
28. 6. 1937.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Župan, Radoboj
26. 9. 1937.	Zagreb	RIGOLETTO	Zvonimira Župeuc, Vičar, Župan
3. 10. 1937.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Župan
5. 10. 1937.	Zagreb	LA BOHEME	Christy Solari, k. g., Tončić
6. 10. 1937.	Zagreb	KATARINA IZMAJLOVA	Gostić (Sergej)
16. 10. 1937.	Zagreb	RIGOLETTO	Christy Solari, k. g., Župan, Župeuc
23. 10. 1937.	Zagreb	KATARINA IZMAJLOVA	
27. 10. 1937.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Nožinić, Gostić
29. 10. 1937.	Zagreb	KATARINA IZMAJLOVA	
13. 11. 1937.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
21. 11. 1937.	Zagreb	LA BOHEME	Gostić, Tončić
24. 11. 1937.	Zagreb	AIDA – <i>Kralj</i>	Vittoria Palombini, Iva Pacetti, Umberto Bagnariol, Vincenzo Bettoni, Ettore Nava – sa Scale
1. 12. 1937.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Župan
4. 12. 1937.	Zagreb	MANON	Christy Solari, k. g., Tončić
7. 12. 1937.	Zagreb	MANON	Christy Solari, k. g., Tončić
10. 12. 1937.	Zagreb	MANON	Christy Solari, k. g., Zlata Gjungjenac-Gavella
11. 12. 1937.	Zagreb	KATARINA IZMAJLOVA	
14. 12. 1937.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Nožinić, Gostić
16. 12. 1937.	Zagreb	MANON	Christy Solari, k. g., Tončić

1938.

2. 1. 1938.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Ivan Francl, Anka Jelačić
6. 1. 1938.	Zagreb	MANON	
16. 1. 1938.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Francl

23. 1. 1938.	Zagreb	RIGOLETTO	Manoševski, Tončić, Mariano Stabile, k. g.
19. 2. 1938.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Nožinić, Vičar
26. 2. 1938.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Francl
15. 3. 1938.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Alda Nolli (naravno, Noni), Vičar, Mirković
27. 3. 1938.	Zagreb	KATARINA IZMAJLOVA	
5. 4. 1938.	Zagreb	RAJNINO ZLATO	Gostić (Loge)
6. 4. 1938.	Zagreb	LA BOHEME	Manoševski, Božica Mužević-Sitarić
15. 4. 1938.	Zagreb	PARSIFAL	Matačić: Grba, Griff, Pavao Marion-Vlahović, Rus, Mitrović
17. 4. 1938.	Zagreb	PARSIFAL	
23. 4. 1938.	Zagreb	RAJNINO ZLATO	
30. 4. 1938.	Zagreb	WALKÜRA	Marion-Vlahović, Rus, Nožinić, Mitrović (Brünnhilda), Jelačić
4. 5. 1938.	Zagreb	RAJNINO ZLATO	
7. 5. 1938.	Zagreb	WALKÜRA	
11. 5. 1938.	Zagreb	LA BOHEME	Christy Solari, k. g., Tončić
17. 5. 1938.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Nolli (!), Christy Solari, k. g., Mirković
26. 5. 1938.	Zagreb	SIEGFRIED – <i>Putnik (Wotan)</i> – premijera	Krešimir Baranović – Tito Strozzi: Jan Barton, k. g., Vičar (Mime), Mirković (Alberich), Griff (Fafner), Ožegović (Erda), Mitrović (Brünnhilda), Bianca Dežman
1. 6. 1938.	Zagreb	SIEGFRIED	
6. 6. 1938.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Jan Barton, k. g.
11. 6. 1938.	Zagreb	SIEGFRIED	
17. 6. 1938.	Zagreb	SIEGFRIED	
2. 9. 1938.	Zagreb	PORIN	Marion-Vlahović
6. 9. 1938.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Šimenc, Gita Gjuranec
28. 9. 1938.	Zagreb	KNEZ IGOR – <i>Galickij</i> – nanovo uvježbano	Krešimir Baranović – Tito Strozzi: Župan, Nožinić, Nikola Šterle, Griff, Jelačić
30. 9. 1938.	Zagreb	KNEZ IGOR	
2. 10. 1938.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Nožinić, Gostić
4. 10. 1938.	Zagreb	KNEZ IGOR	
6. 10. 1938.	Zagreb	LA BOHEME	Baranović: Christy Solari, k. g., Tončić
9. 10. 1938.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	

11. 10. 1938.	Zagreb	LA BOHEME	
16. 10. 1938.	Zagreb	MANON	Baranović: Elen Dosia, André Burdino, k. g.
21. 10. 1938.	Zagreb	KNEZ IGOR	
29. 10. 1938.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Župan
31. 10. 1938.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Živojin Tomić
6. 11. 1938.	Zagreb	KNEZ IGOR	Gregor Radev k. n. (Končak)
1. 12. 1938.	Zagreb	RKAĆ – <i>Marko</i> – praizvedba	Krešimir Baranović – Marko Fotez: Ožegović, Radoboj, Grba, Vičar, Šterle
7. 12. 1938.	Zagreb	RKAĆ	
13. 12. 1938.	Zagreb	RKAĆ	
16. 12. 1938.	Zagreb	RKAĆ	
30. 12. 1938.	Zagreb	BORIS GODUNOV	Gostić, Mitrović

1939.

5. 1. 1939.	Zagreb	BORIS GODUNOV	Marijana Radev
6. 1. 1939.	Zagreb	LA BOHEME	Gjurgja Halper-Leppée, Šterle
14. 1. 1939.	Zagreb	BORIS GODUNOV	
24. 1. 1939.	Zagreb	BORIS GODUNOV	
29. 1. 1939.	Zagreb	KNEZ IGOR	Sachs:
5. 2. 1939.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Jarmila Novotna, Gostić, Šepec
9. 2. 1939.	Zagreb	MUDRA LIJA – <i>Župnik</i> – premijera	Milan Sachs – Tito Strozzi: Mirković, Radoboj, Vičar, Rus, Tončić, Alda Noni
24. 2. 1939.	Zagreb	ŽIVOT NA MJESECU – <i>Buonafede</i> – premijera	Boris Papandopulo – Tito Strozzi: Mirković, Šterle, Šepec, Noni, Jelačić
1. 3. 1939.	Zagreb	ŽIVOT NA MJESECU	
3. 3. 1939.	Zagreb	LA BOHEME	Šterle, Gjuranec, Noni
4. 3. 1939.	Zagreb	ŽIVOT NA MJESECU	
9. 3. 1939.	Zagreb	PIKOVA DAMA – nanovo uvježbano	Krešimir Baranović – Margareta Froman: Gostić, Hrzić, Ožegović, Nožinić, Jelačić
15. 3. 1939.	Zagreb	PIKOVA DAMA	
18. 3. 1939.	Zagreb	MUDRA LIJA	
22. 3. 1939.	Zagreb	ŽIVOT NA MJESECU	
25. 3. 1939.	Zagreb	AIDA – Rampfis	Mitrović, Nožinić, Šimenc

26. 3. 1939.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Župan
28. 3. 1939.	Zagreb	MANON	Tončić, Gostić
30. 3. 1939.	Zagreb	MUDRA LIJA	
1. 4. 1939.	Zagreb	PIKOVA DAMA	
7. 4. 1939.	Zagreb	PARSIFAL	Baranović: Grba, Griff, Gostić, Rus, Mitrović
9. 4. 1939.	Zagreb	PARSIFAL	
15. 4. 1939.	Zagreb	AIDA – <i>Kralj</i>	Zinka Kunc-Milanov, Šimenc
12. 5. 1939.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Nožinić, Gostić
16. 5. 1939.	Zagreb	BORIS GODUNOV	Gostić, Radev
20. 5. 1939.	Zagreb	DON CARLOS – <i>Filip II.</i> – premijera	Oskar Jozefović – Tito Strozzi: Gostić, Župan, Griff, Radev, Nožinić, Elena Nikolaidi, k. g.
25. 5. 1939.	Zagreb	DON CARLOS	Anka Jelačić (Eboli)
2. 6. 1939.	Zagreb	DON CARLOS	Tomislav Neralić, k. n. (Redovnik)
19. 6. 1939.	Zagreb	PORIN – II. čin	Pavao Marion-Vlahović, Nožinić
20. 6. 1939.	Zagreb	DON CARLOS	
24. 6. 1939.	Zagreb	LIBUŠA	Zinka Kunc-Milanov, Grba, Hržić, Manoševski
25. 6. 1939.	Zagreb	LA BOHEME	Christy Solari, Tončić, Noni
2. 7. 1939.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Vičar, Noni, Nikola Cvejić
31. 8. 1939.	Zagreb Ljetna pozornica na Trgu Stjepana Radića	PORIN	Baranović: Grba, Radoboj, Gostić, Tončić
10. 9. 1939.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Vičar, Noni, Cvejić, Hržić (Bartolo)
16. 9. 1939.	Zagreb	EVGENIJ ONJEGIN – nanovo uvježbano	Krešimir Baranović – Margareta Froman: ing. Cvejić, Gostić, Tončić, Jelačić
17. 9. 1939.	Zagreb	LA BOHEME	Gustav Remec, Gjuranec, Noni, Mirković
19. 9. 1939.	Zagreb	EVGENIJ ONJEGIN	
22. 9. 1939.	Zagreb	EVGENIJ ONJEGIN	Grba
24. 9. 1939.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Nožinić, Vičar
26. 9. 1939.	Zagreb	EVGENIJ ONJEGIN	Nikola Šterle (Lenski)

27. 9. 1939.	Zagreb	DON CARLOS	
3. 10. 1939.	Zagreb	PIKOVA DAMA	Dragutin Šoštarko (Jelecki), Marta Griff-Pospišil (Grofica)
7. 10. 1939.	Zagreb	RIGOLETTO	Remec, Mirković, Noni
8. 10. 1939.	Zagreb	EVGENIJ ONJEGIN	
11. 10. 1939.	Zagreb	DON CARLOS	
12. 10. 1939.	Zagreb	LA BOHEME	Remec, Tončić, Noni
15. 10. 1939.	Zagreb	AIDA – <i>Kralj</i>	Mitrović, Kunc-Milanov, Ivan Francl, Župan
20. 10. 1939.	Zagreb	RIGOLETTO	
28. 10. 1939.	Zagreb	PORIN	Tončić (Zorka), Nožinić (Irmengarda)
31. 10. 1939.	Zagreb	DON CARLOS	
5. 11. 1939.	Zagreb	BORIS GODUNOV	Gostić, Mitrović
8. 11. 1939.	Zagreb	PORIN	
4. 12. 1939.	Zagreb HGZ	II. društveni koncert Gotovac: DVA SONETA Grozdana i Krčmarica Janja	Jakov Gotovac: Marijana Radev, Leo Mirković, Zagrebačka filharmonija, Mješoviti zbor Državne muzičke akademije i članova opernog zbora Hrvatskog narodnog kazališta
6. 12. 1939.	Zagreb	PORIN	
10. 12. 1939.	Zagreb	PORIN	
15. 12. 1939.	Zagreb	PIKOVA DAMA	
19. 12. 1939.	Zagreb	PORIN	
22. 12. 1939.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI – nanovo uvježbano	Krešimir Baranović – Tito Strozzi: Župan, Nožinić, Tončić, Remec, Gostić
25. 12. 1939.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Tea Laboš (Eva), Stojan Kolarov (Sokolović),
26. 12. 1939.	Zagreb	PIKOVA DAMA	
28. 12. 1939.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
30. 12. 1939.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	

1940.

1. 1. 1940.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
7. 1. 1940.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Nožinić, Gostić

15. 1. 1940.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI I., III., IV., V. i VIII. slika	
21. 1. 1940.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Šterle, Mirković, Bojka Konstantinova
30. 1. 1940.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Grba, Gostić
3. 2. 1940.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
8. 2. 1940.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Župan
11. 2. 1940.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
23. 2. 1940.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
25. 2. 1940.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Christy Solari, Alda Noni, Mirković
27. 2. 1940.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
6. 3. 1940.	Zagreb	TAJNI BRAK – Robinson – premijera	Rade Ivelio – Marko Fotez: Aleksandar Griff, Lucija Ožegović, Ludmila Radoboj, Alda Noni, Šterle
8. 3. 1940.	Zagreb	TAJNI BRAK	
13. 3. 1940.	Zagreb	TAJNI BRAK	
22. 3. 1940.	Zagreb	PARSIFAL	Baranović: Župan, Griff, Gostić, Grba, Mitrović
24. 3. 1940.	Zagreb	PARSIFAL	
27. 3. 1940.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Nožinić, Vičar
30. 3. 1940.	Zagreb	TAJNI BRAK	Christy Solari
5. 4. 1940.	Zagreb	AIDA – <i>Ramphis</i>	G. Radev, Jelačić, Nožinić, Gostić, Župan
7. 4. 1940.	Zagreb	BORIS GODUNOV	
13. 4. 1940.	Zagreb	AIDA – <i>Ramphis</i>	Božica Čajkovac-Sarvan, Nožinić, Gostić, Mirković
17. 4. 1940.	Zagreb	TAJNI BRAK	
21. 4. 1940.	Zagreb	TAJNI BRAK	
23. 4. 1940.	Zagreb	PIKOVA DAMA	
25. 4. 1940.	Zagreb	TAJNI BRAK	
26. 4. 1940.	Zagreb	DON CARLOS	
3. 5. 1940.	Zagreb	AIDA – <i>Ramphis</i>	Jelačić, Nožinić, Gostić, Mirković
7. 5. 1940.	Zagreb	PIKOVA DAMA	
13. 5. 1940.	Zagreb	AIDA – <i>Kralj</i>	Jarmila Lenská, Nožinić, Gostić
18. 5. 1940.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Stojan Kolarov, Tončić, Jelačić

22. 5. 1940.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
25. 5. 1940.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
28. 5. 1940.	Zagreb	EVGENIJ ONJEGIN	Rudolf Župan
1. 6. 1940.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
9. 6. 1940.	Zagreb	PORIN	
11. 6. 1940.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
18. 6. 1940.	Zagreb	AIDA – <i>Ramphis</i>	Gjurgjica Milinković
30. 6. 1940.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
3. 9. 1940.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
8. 9. 1940.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
19. 9. 1940.	Zagreb	EVGENIJ ONJEGIN	Župan
28. 9. 1940.	Zagreb	PLAMEN – <i>Biskup</i> – premijera	Krešimir Baranović – Tito Strozzi: Ančica Mitrović, Rudolf Župan, Josip Gostić, Nada Tončić
1. 10. 1940.	Zagreb	PLAMEN	
5. 10. 1940.	Zagreb	PLAMEN	
6. 10. 1940.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Christy Solari, Zlata Lipovšćak-Rajić, Mirković
8. 10. 1940.	Zagreb	EVGENIJ ONJEGIN	Valerija Heybalova, Župan, Nikola Šterle
10. 10. 1940.	Zagreb	PLAMEN	
13. 10. 1940.	Zagreb	LA BOHÈME	Sachs: Solari, Gita Gjuranec, Mirković, Ludmila Radoboj
16. 10. 1940.	Zagreb	LA BOHÈME	Gostić
18. 10. 1940.	Zagreb	PLAMEN	
22. 10. 1940.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
30. 10. 1940.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Anita Meze
5. 11. 1940.	Zagreb	PLAMEN	
17. 11. 1940.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Vičar
24. 11. 1940.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Gita Gjuranec
30. 11. 1940.	Zagreb	PLAMEN	
1. 12. 1940.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Nada Tončić
5. 12. 1940.	Zagreb	LA BOHÈME	Todor Mazarov, Tončić, Lela Trbuhović

12. 12. 1940.	Zagreb	TAJNA – Malina – premijera	Milan Sachs – Branko Gavella: Ančica Mitrović, Nada Tončić, Rudolf Župan, Josip Gostić, Pajo Grba
14. 12. 1940.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Nikola Šterle
17. 12. 1940.	Zagreb	TAJNA	
25. 12. 1940.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	

1941.

1. 1. 1941.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
3. 1. 1941.	Zagreb	TAJNA	
5. 1. 1941.	Zagreb	PLAMEN	
10. 1. 1941.	Zagreb	TAJNA	
19. 1. 1941.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Rade Ivelio: Solari
27. 1. 1941.	Zagreb Dvorana Zagrebač- kog zbora	Verdi: Requiem – Svečani simfonijski koncert	Vilma Nožinić, Anka Jelačić, Josip Gostić, Zbor “Lisinski” i zbor Opere, Zagrebačka filharmonija Dirigent: Krešimir Baranović
29. 1. 1941.	Zagreb	TAJNA	
31. 1. 1941.	Zagreb	DON CARLOS	
13. 2. 1941.	Zagreb	DON CARLOS	
1. 3. 1941.	Zagreb	PLAMEN	
5. 3. 1941.	Zagreb	DON CARLOS	
11. 3. 1941.	Split	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINJSKI	Oskar Jozefović – Tito Strozzi: Ante Marušić, Darija Supan, Nada Tončić, Anatol Manoševski, Ante Jelaska, Dragutin Šoštarko
11. 4. 1941.	Zagreb	PARSIFAL	Krešimir Baranović – Josip Križaj: Župan, Griff, Gostić, Grba, Marijana Radev
13. 4. 1941.	Zagreb	PARSIFAL	
17. 4. 1941.	Zagreb	PORIN – II. čin	
22. 4. 1941.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Franjo Klokočki
23. 4. 1941.	Zagreb	PORIN	Radoboj (Irmengarda)
15. 5. 1941.	Zagreb	DON CARLOS	

1. 6. 1941.	Zagreb	LA BOHÈME	Gustav Remec, Zlata Gjungjenac-Gavella, Milivoj Kučić
2. 6. 1941.	Zagreb	PLAMEN	
13. 6. 1941.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Matačić: Milan Pichler, Rudolf Reberski (Sokolović)
20. 6. 1941.	Zagreb	Svečana priredba u spomen MILKE TRNINE WALKŮRA: Wotanov oproštaj i čar vatre	Matačić
22. 6. 1941.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Josip Gostić
1. 7. 1941.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Josip Gostić
9. 9. 1941.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Ančica Mitrović, Milivoj Kučić
13. 9. 1941.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Milan Pichler
4. 10. 1941.	Zagreb	RIGOLETTO	Remec, Župan, Bianca Dežman
16. 10. 1941.	Zagreb	DON CARLOS	Baranović: Gjurgja Milinković
1. 11. 1941.	Zagreb	UKLETI HOLANDEZ – obnovljeno	Krešimir Baranović – Branko Gavella: Vilma Nožinić, Pavao Marion-Vlahović, Rudolf Župan
4. 11. 1941.	Zagreb	UKLETI HOLANDEZ	
13. 11. 1941.	Zagreb	UKLETI HOLANDEZ	
21. 11. 1941.	Zagreb	UKLETI HOLANDEZ	
2. 12. 1941.	Zagreb	UKLETI HOLANDEZ	
26. 12. 1941.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	

1942.

3. 1. 1942.	Zagreb	UKLETI HOLANDEZ	
17. 1. 1942.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Pichler, Vjekoslav Klasić (Sokolović)
21. 1. 1942.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Marijana Radev, Mario Šimenc
8. 2. 1942.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Mitrović, Gostić
23. 2. 1942.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Pichler, Gostić
24. 2. 1942.	Zagreb	RIGOLETTO	Remec, Župan, Bojka Konstantinova
1. 3. 1942.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Solari, Konstantinova, Pichler
3. 3. 1942.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Vičar, Konstantinova
3. 4. 1942.	Zagreb	PARSIFAL	Matačić: Župan, Griff, Gostić, Grba, Radev

5. 4. 1942.	Zagreb	PARSIFAL	
8. 4. 1942.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
18. 4. 1942.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA – obnovljeno	Jakov Gotovac – Prof. Tito Strozzi: Marijana Radev, Nada Tončić, Josip Gostić, Milan Pichler
25. 4. 1942.	Venezia Teatro La Fenice	ERO, LO SPOSO CADUTO DAL CIELO	
27. 4. 1942.	Firenze Teatro Comunale	ERO, LO SPOSO CADUTO DAL CIELO Maggio Musicale Fiorentino	
30. 4. 1942.	Roma Teatro Reale dell' Opera	ERO, LO SPOSO CADUTO DAL CIELO	
12. 5. 1942.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
15. 5. 1942.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Nelly Karova
20. 5. 1942.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Boris Papandopulo: Šterle, Karla Šlehan
21. 5. 1942.	Zagreb	LA BOHÈME	Remec, Nelly Karova
24. 5. 1942.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Vera Grozaj
4. 6. 1942.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
17. 6. 1942.	Zagreb	UKLETI HOLANDEZ	
21. 6. 1942.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Mario Šimenc (Sokolović)
28. 6. 1942.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Mila Kogej (Doma)
5. 7. 1942.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Šimenc
7. 7. 1942.	Zagreb	UKLETI HOLANDEZ	
8. 7. 1942.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Anka Jelačić
8. 8. 1942.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
13. 9. 1942.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Kogej, Klokočki
2. 10. 1942.	Zagreb	PORIN	Baranović: Grba, Nožinić, Gostić, Tončić
4. 10. 1942.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Radev, Gostić
17. 10. 1942.	Zagreb	PORIN	
18. 10. 1942.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
24. 10. 1942.	Zagreb	UKLETI HOLANDEZ	

28. 10. 1942.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Matačić: Grba
15. 11. 1942.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Radev, Grozaj, Gostić
3. 12. 1942.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Šterle, Šlehan, Pichler
6. 12. 1942.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
11. 12. 1942.	Zagreb	UKLETI HOLANDEZ	
15. 12. 1942.	Zagreb	PORIN	Gostić
20. 12. 1942.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
26. 12. 1942.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Kogej, Tončić

1943.

1. 1. 1943.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
15. 1. 1943.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
11. 2. 1943.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
13. 2. 1943.	Zagreb	RAJNINO ZLATO – obnovljeno	Lovro Matačić – Prof. Tito Strozzi: Dragutin Šoštarko, Zlatko Šir, Ivan Francl, Tomislav Neralić, Petar Serdjuk, Pavao Grba, Božidar Vičar, Ančica Mitrović, Srebrenka Jurinac, Mira Kogej
16. 2. 1943.	Zagreb	RAJNINO ZLATO	
19. 2. 1943.	Zagreb	RAJNINO ZLATO	
2. 3. 1943.	Zagreb	RAJNINO ZLATO	
4. 3. 1943.	Zagreb	UKLETI HOLANDEZ	Matačić: Francl
10. 3. 1943.	Zagreb	RAJNINO ZLATO	
16. 3. 1943.	Zagreb	RAJNINO ZLATO	Gjurgja Milinković
25. 3. 1943.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
11. 4. 1943.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Francl
23. 4. 1943.	Zagreb	PARSIFAL	Matačić: Župan, Griff, Gostić, Grba, Radev
25. 4. 1943.	Zagreb	PARSIFAL	
4. 5. 1943.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Jelačić
6. 5. 1943.	Zagreb	AIDA – <i>Ramphis</i>	Baranović: Neralić, Jelačić, Nožinić, Francl, Župan

11. 5. 1943.	Wien Opernhaus der Stadt Wien	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Lovro von Matačić: Pichler, Nožinić, Grozaj, Gostić, Francl
13. 5. 1943.	Wien Opernhaus der Stadt Wien	ERO DER SCHELM	Gotovac: Radev, Tončić, Gostić, Kučić
18. 5. 1943.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Francl
25. 5. 1943.	Zagreb	RIGOLETTO	Gotovac: Remec, Šlehan, Petre Stefanescu-Goanga
6. 6. 1943.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Francl
13. 6. 1943.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
14. 6. 1943.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Radev
16. 6. 1943.	Zagreb	PLAMEN	
26. 6. 1943.	Zagreb	PLAMEN	
29. 6. 1943.	Zagreb	PLAMEN	
4. 7. 1943.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Župan
24. 7. 1943.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
16. 9. 1943.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
22. 9. 1943.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Francl
25. 9. 1943.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	Šterle, Dežman, Kučić
5. 10. 1943.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	
7. 10. 1943.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
12. 10. 1943.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Francl
24. 10. 1943.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	
2. 11. 1943.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	
4. 11. 1943.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA – obnovljeno	Jakov Gotovac – Margareta Froman: Tončić, Francl
6. 11. 1943.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Mitrović, Francl
7. 11. 1943.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Srebrenka Jurinac, Gostić
9. 11. 1943.	Zagreb	LA BOHÈME	Đuro Vaić: Remec, Dragica Martinis, Šoštarko, Grozaj
17. 11. 1943.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Mira Kogej, Grozaj, Francl

20. 11. 1943.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
2. 12. 1943.	Zagreb	LA BOHÈME	Đuro Vaić: Remec, Jurinac
11. 12. 1943.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Jurinac, Franci
16. 12. 1943.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
26. 12. 1943.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
29. 12. 1943.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Tončić, Gostić

1944.

4. 1. 1944.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Jurinac, Gostić
7. 1. 1944.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Radev
23. 1. 1944.	Zagreb	AIDA – <i>Ramphis</i>	Radev, Lucia Bercescu-Turcani, Gostić, Župan
1. 2. 1944.	Zagreb	SEVILJSKI BRIJAČ	
20. 2. 1944.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Franjo Klokočki
25. 3. 1944.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
28. 3. 1944.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
10. 4. 1944.	Zagreb	PORIN – premijera	Đuro Vaić – Vojmil Rabadan: Pavao Grba, Nožinić, Gostić, Tončić
13. 4. 1944.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Jurinac, Gostić
15. 4. 1944.	Zagreb	PORIN	
27. 4. 1944.	Zagreb	PORIN	
30. 4. 1944.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Ante Jelaska (Sokolović)
16. 6. 1944.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
29. 6. 1944.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	
2. 7. 1944.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Mitrović, Franci
14. 7. 1944.	Zagreb	PORIN – I. čin	Vaić: Gostić, Tončić
12. 8. 1944.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA – III. čin	
8. 9. 1944.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
23. 9. 1944.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
27. 10. 1944.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
23. 11. 1944.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
28. 11. 1944.	Zagreb	UKLETI HOLANDEZ	Milan Pichler (Holandez), Nožinić, Gostić
2. 12. 1944.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Gotovac: Tončić, Gostić

14. 12. 1944.	Zagreb	LA BOHÈME	Gostić, Grozaj, Šoštarko, Karla Šlehan
19. 12. 1944.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Vanja Matulić k. n. (Doma), Tončić
21. 12. 1944.	Zagreb	UKLETI HOLANDEZ	Pichler

1945.

24. 1. 1945.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Gostić
24. 2. 1945.	Zagreb	MANON - obnovljeno	Berislav Klobučar – Vojmil Rabadan: Tončić, Gostić
27. 2. 1945.	Zagreb	MANON	
4. 3. 1945.	Zagreb	AIDA – <i>Ramphis</i>	Radev, Nožinić, Gostić, Župan
23. 3. 1945.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Pichler, Vera Šušnjak k. n. (Jelena), Francl (Sokolović)
3. 4. 1945.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
5. 4. 1945.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
13. 4. 1945.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
21. 4. 1945.	Zagreb	MANON	
3. 5. 1945.	Zagreb	MANON	Martinis, Gostić
17. 9. 1945.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA - obnovljeno	Milan Sachs – Margarita Froman: Zlata Đunđenac, Josip Rijavec, Milan Šepec
19. 9. 1945.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Nožinić, Rijavec
22. 9. 1945.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Gjungjenac, Rijavec
27. 9. 1945.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Gjungjenac, Rijavec
29. 9. 1945.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA - I. čin	Gjungjenac, Rijavec
4. 10. 1945.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Đuro Vaić: Gjungjenac, Ante Sladoljev
30. 10. 1945.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Sachs: Gjungjenac, Vičar
15. 11. 1945.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Gjungjenac, Vičar
22. 11. 1945.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Gjungjenac, Sladoljev
8. 12. 1945.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Martinis, Sladoljev
14. 12. 1945.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Martinis, Vičar

1946.

12. 1. 1946.	Zagreb	U DOLINI - obnovljeno	Đorđe Vaić – Josip Križaj: Marijana Radev, Mario Šimenc
--------------	--------	--------------------------	--

12. 2. 1946.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Tončić, Sladoljev
16. 2. 1946.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Gjungjenac, Josip Šutej
21. 2. 1946.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Tončić, Šutej
3. 3. 1946.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Martinis, Šutej
7. 3. 1946.	Zagreb	JENUFA – <i>Starješina</i> - obnovljeno	Milan Sachs – Margarita Froman: Gostić, Šimenc, Gjungjenac, Nožinić
8. 3. 1946.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Tončić, Šutej
10. 3. 1946.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Tončić, Šutej
12. 3. 1946.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Tončić, Šutej
17. 3. 1946.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Martinis, Šutej
1. 4. 1946.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Tončić, Šutej
4. 4. 1946.	Zagreb	LJUBAV I ZLOBA - obnovljeno	Milan Sachs – Tito Strozzi: Gjungjenac, Gostić, Francl, Zlatko Šir
7. 4. 1946.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Tončić, Šutej
13. 4. 1946.	Zagreb	LJUBAV I ZLOBA	
16. 4. 1946.	Rijeka	LJUBAV I ZLOBA / AMORE E CATTIVERIA	
20. 4. 1946.	Rijeka	PRODANA NEVJESTA / LA SPOSA VENDUTA	Sachs: Gjungjenac, Janez Lipušček
22. 4. 1946.	Rijeka	PRODANA NEVJESTA / LA SPOSA VENDUTA	Đorđe Vaić: Tončić, Šutej
8. 5. 1946.	Zagreb	LJUBAV I ZLOBA	
12. 5. 1946.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Martinis, Šutej
19. 5. 1946.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Tončić, Šutej
25. 6. 1946.	Zagreb	LJUBAV I ZLOBA	
30. 6. 1946.	Zagreb	BORIS GODUNOV - obnovljeno	Milan Sachs – Tito Strozzi: Šepec, Griff, Sladoljev, Jelačić, Francl, Grba
2. 7. 1946.	Zagreb	BORIS GODUNOV	
7. 8. 1946.	Trst	KONCERAT ZBORA I OPERNIH SOLISTA EVGENIJ ONJEGIN – arija Gremina PRODANA NEVJESTA duet Janka i Kecala (s Rijavcem)	
1. 9. 1946.	Zagreb	LJUBAV I ZLOBA	

5. 9. 1946.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Vaić: Tončić, Šutej
12. 9. 1946.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Tončić, Sladoljev
3. 10. 1946.	Zagreb	BORIS GODUNOV	Sladoljev, Radev, Drago Bernardić, Pavao Grba, Ivan Francl
6. 10. 1946.	Zagreb	BORIS GODUNOV	
11. 10. 1946.	Zagreb	BORIS GODUNOV	Aleksandar Griff
13. 10. 1946.	Zagreb	BORIS GODUNOV	
20. 10. 1946.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Gjungjenac, Gostić
21. 10. 1946.	Zagreb	LJUBAV I ZLOBA	
28. 10. 1946.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Gjungjenac, Šutej
2. 11. 1946.	Rijeka	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI - premijera prva operna predstava	Boris Papandopulo – Dr. Marko Fotez: Milan Pichler, Štefanija Lenković, Silvija Ferluga, Anatol Manoševski (Juranić i Sokolović)
9. 11. 1946.	Zagreb	BORIS GODUNOV	Sladoljev, Jelačić
12. 11. 1946.	Rijeka	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
14. 11. 1946.	Rijeka	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
19. 11. 1946.	Rijeka	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	
29. 11. 1946.	Zagreb	LJUBAV I ZLOBA	
7. 12. 1946.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Sachs: Gjungjenac, Šutej
15. 12. 1946.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Klobučar: Gjungjenac, Šutej
29. 12. 1946.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Klobučar: Gjungjenac, Gostić

1947.

20. 1. 1947.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Anita Mezetova, Gostić
27. 1. 1947.	Zagreb	FIGAROV PIR – <i>Figaro</i> – obnovljeno	Mladen Bašić – Tito Strozzi: Milivoj Kučić, Marija Borčić, Bianka Dežman, Vera Grozaj
1. 2. 1947.	Kazalište zatvoreno	zbog sahrane Dubravka Dujšina.	
3. 2. 1947.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Gotovac: Jelačić, Tončić, Gostić, Kučić
12. 2. 1947.	Zagreb	FIGAROV PIR	Gjungjenac (Suzana)
15. 2. 1947.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Tončić, Šutej
18. 2. 1947.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	

22. 2. 1947.	Zagreb	FIDELIO – <i>Rocco</i> - obnovljeno	Milan Sachs – Tito Strozzi: Gostić, Nožinić, Grba, Griff, Gjungjenac, Sladoljev
26. 2. 1947.	Zagreb	FIDELIO	
1. 3. 1947.	Zagreb	BORIS GODUNOV	Sachs: Radev
8. 3. 1947.	Zagreb	FIDELIO	
16. 3. 1947.	Zagreb	FIGAROV PIR	Đorđe Vaić:
26. 3. 1947.	Zagreb	FIGAROV PIR	Mladen Bašić:
31. 3. 1947.	Zagreb	FIGAROV PIR	
2. 4. 1947.	Zagreb	BORIS GODUNOV	
6. 4. 1947.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Gjungjenac, Šutej
8. 4. 1947.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Radev, Grozaj, Boris Marinov
12. 4. 1947.	Zagreb	FIDELIO	
15. 4. 1947.	Zagreb	FIGAROV PIR	
18. 4. 1947.	Zagreb	BORIS GODUNOV	
20. 4. 1947.	Zagreb	FIDELIO	
27. 4. 1947.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Tončić, Šutej
30. 4. 1947.	Zagreb	FIDELIO	
2. 5. 1947.	Zagreb	FIGAROV PIR	Janja Hanžek (Grofica)
8. 5. 1947.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Radev, Grozaj, Boris Marinov
13. 5. 1947.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Jelačić, Tončić, Gostić
18. 5. 1947.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Oskar Danon: Tončić, Gostić
22. 5. 1947.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Vanja Matulić, Grozaj, Boris Marinov
28. 5. 1947.	Zagreb	BORIS GODUNOV	
31. 5. 1947.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Radev, Tončić, Gostić
6. 6. 1947.	Zagreb	FIDELIO	
9. 6. 1947.	Zagreb	BORIS GODUNOV	Žarko Cvejić, Jelačić
26. 6. 1947.	Zagreb	AIDA – <i>Ramphis</i> – obnovljeno	Milan Sachs – Margarita Froman: Nožinić, Radev, Gostić, Francl, Bernardić
30. 6. 1947.	Zagreb	AIDA	Marinov
26. 9. 1947.	Zagreb	AIDA	Martinis, Jelačić, Gostić

4. 10. 1947.	Zagreb	FIDELIO	
27. 10. 1947.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Tončić, Gostić
31. 10. 1947.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE - premijera	Berislav Klobučar – Vladimir Žedrinski: Gostić, Mary Beneš, Martinis (Giulietta i Antonija), Radev (Niklaus), Ruždjak (Schlemil), Vičar, Griff (Crespel)
2. 11. 1947.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Gjungjenac, Šutej
4. 11. 1947.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	Ratimir Delorko
14. 11. 1947.	Zagreb	HOFFMANNOVE PRIČE	Tončić (Giulietta)
18. 11. 1947.	Zagreb	AIDA	Martinis, Radev, Gostić, Zvonimir Stopić
23. 11. 1947.	Zagreb	FIDELIO	
25. 11. 1947.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Vaić: Marija Podvinec, Gostić
29. 11. 1947.	Zagreb	FIDELIO	
30. 11. 1947.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Tončić, Gostić
14. 12. 1947.	Zagreb	AIDA	Marija Laczko, Radev, Gostić, Francl
23. 12. 1947.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA 100. put	Jelačić, Tončić, Marinov, Kučić
28. 12. 1947.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Tončić, Šutej

1948.

1. 1. 1948.	Zagreb	FIDELIO	
4. 1. 1948.	Zagreb	AIDA	Martinis, Gostić, Francl
14. 1. 1948.	Zagreb	FIGAROV PIR	
20. 1. 1948.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Tončić, Šutej
22. 1. 1948.	Zagreb	FIGAROV PIR	
24. 1. 1948.	Zagreb	AIDA	Nožinić
26. 1. 1948.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Podvinec, Gostić
3. 2. 1948.	Zagreb	FIGAROV PIR	Zdenka Zikova
5. 2. 1948.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Tončić, Šutej
23. 2. 1948.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	
4. 4. 1948.	Zagreb	KOŠTANA – obnovljeno	Milan Sachs – Margarita Froman: Tončić, Grba, Delorko, Grozaj

11. 4. 1948.	Zagreb	KOŠTANA	
18.4. 1948.	Zagreb	KOŠTANA	
29. 4. 1948.	Zagreb	KOŠTANA	
8. 5. 1948.	Zagreb	MATIJA GUBEC – <i>Tahi</i> – praižvedba	Berislav Klobučar – Tito Strozzi: Francl, Stopić, Marinov, Radev, Tončić, Paulik, Kučić, Šepic
13. 5. 1948.	Zagreb	KOŠTANA	
16. 5. 1948.	Zagreb	MATIJA GUBEC	
20. 5. 1948.	Zagreb	MATIJA GUBEC	
23. 5. 1948.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Grozaj, Šutej
27. 5. 1948.	Zagreb	KOŠTANA	
12. 6. 1948.	Zagreb	MATIJA GUBEC	Grba, Ruždjak (Pasanec), Jelačić, Dežman
20. 6. 1948.	Zagreb	MATIJA GUBEC	
3. 9. 1948.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Radev, Tončić, Gostić
9. 9. 1948.	Zagreb	KOŠTANA	
17. 9. 1948.	Zagreb	AIDA	Martinis, Jelačić, Gostić, Francl
15. 10. 1948.	Zagreb	DON JUAN – <i>Leporello</i> - obnovljeno	Milan Sachs – Margarita Froman: Neralić, Griff, Nožinić, Gostić, Tončić, Dežman, G.Radev
24. 10. 1948.	Zagreb	MATIJA GUBEC	
27. 10. 1948.	Zagreb	DON JUAN	
9. 11. 1948.	Zagreb	MATIJA GUBEC	
19. 11. 1948.	Zagreb	KOŠTANA	
23. 11. 1948.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Radev, Tončić, Gostić
10. 12. 1948.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Matulić, Grozaj, Šutej
23. 12. 1948.	Zagreb	MATIJA GUBEC	

1949.

14. 1. 1949.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Tončić, Gostić
19. 1. 1949.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Tončić, Gostić
28. 1. 1949.	Zagreb	MATIJA GUBEC	
6. 2. 1949.	Zagreb	IVAN SUSANJIN – <i>Susanjin</i> - premijera	Milan Sachs – Margarita Froman: Martinis, Radev, Gostić

27. 2. 1949.	Zagreb	FIDELIO	Tomislav Neralić (Pizarro)
6. 3. 1949.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Milan Bašić: Grozaj, Šutej
9. 3. 1949.	Zagreb	IVAN SUSANJIN	Putar, Delorko
12. 3. 1949.	Zagreb	MATIJA GUBEC	
23. 3. 1949.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Martinis, Delorko
27. 3. 1949.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Aleksandar Marinković
30. 3. 1949.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Gostić
6. 4. 1949.	Zagreb	BORIS GODUNOV	Marinov, Radev
10. 4. 1949.	Zagreb	IVAN SUSANJIN	Dežman, Delorko, Putar
29. 4. 1949.	Zagreb	FIDELIO	
8. 5. 1949.	Zagreb	MATIJA GUBEC	
14. 5. 1949.	Zagreb	KOŠTANA	
28. 5. 1949.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Vanda Zistler (Đula), Šutej
17. 6. 1949.	Zagreb	KOŠTANA	
23. 6. 1949.	Zagreb	FIDELIO	
30. 6. 1949.	Zagreb	PORIN – <i>Sveslav</i> - obnovljeno	Boris Papandopulo – Dr. Branko Gavella: Ante Marušić, Nožinić, Gostić, Martinis
27. 8. 1949.	Beograd ZO Ljetna pozornica na Topčideru	ERO S ONOGA SVIJETA	Radev, Tončić, Gostić
31. 8. 1949.	Beograd ZO Narodno pozorište	FIDELIO	Neralić (Pizarro)
2. 9. 1949.	Beograd ZO Ljetna pozornica na Topčideru	ERO S ONOGA SVIJETA	Vanja Matulić, Tončić, Šutej
10. 9. 1949.	Skopje – ZO Naroden teater	FIDELIO	
12. 9. 1949.	Skopje – ZO	ERO OD ONOJ SVET	Radev, Tončić, Gostić
18. 9. 1949.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Tončić, Gostić, Franjo Paulik
23. 9. 1949.	Zagreb	KOŠTANA	
28. 9. 1949.	Zagreb	FIDELIO	

5. 10. 1949.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Radev, Tončić, Gostić
9. 10. 1949.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Janja Hanžek, Noni Žunec
23. 10. 1949.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Tončić, Žunec
27. 10. 1949.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Gostić
13. 11. 1949.	Zagreb	MATIJA GUBEC	
18. 11. 1949.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	

1950.

13. 1. 1950.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Marija Podvinec, Šutej
12. 2. 1950.	Zagreb	KOŠTANA	
12. 3. 1950.	Zagreb	KOŠTANA	
16. 3. 1950.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Tončić, Šutej
4. 4. 1950.	Zagreb	BORIS GODUNOV	Klobučar: Putar, Žunec
19. 4. 1950.	Zagreb	ČETIRI GRUBIJANA - obnovljeno	Mladen Bašić – Ferdo Delak: M. Radev, Ruža Cvjetičanin, G. Radev, Paulik, Dežman, Neralić, Bernardić, Tončić, Delorko
26. 4. 1950.	Zagreb	ČETIRI GRUBIJANA	
30. 4. 1950.	Zagreb	ČETIRI GRUBIJANA	
5. 5. 1950.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Tončić, Gostić
9. 5. 1950.	Zagreb	FIDELIO	Bašić: Stopić (Pizarro)
21. 5. 1950.	Zagreb	FIDELIO	
27. 5. 1950.	Zagreb	AIDA – <i>Ramphis</i>	Klobučar: Martinis, Jelačić (iz Beograda), Gostić, Ante Marušić
3. 6. 1950.	Zagreb	ČETIRI GRUBIJANA	
21. 6. 1950.	Zagreb	ČETIRI GRUBIJANA	
22. 9. 1950.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Grozaj, Žunec
4. 10. 1950.	Zagreb	EKVINOCIJ – <i>Frano Dražić</i> – praižvedba	Berislav Klobučar – Nando Roje: Neralić, Žunec, Dežman, Radev, Stopić
7. 10. 1950.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Jelačić, Grozaj, Marinov
10. 10. 1950.	Zagreb	EKVINOCIJ	Marušić, Grozaj
20. 10. 1950.	Zagreb	EKVINOCIJ	Marušić, Dežman
28. 10. 1950.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Jelačić, Tončić, Marinov
14. 11. 1950.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Sachs: Tončić, Gostić

17. 11. 1950.	Zagreb	EKVINOCIJ	Marušić, Dežman
26. 11. 1950.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Tončić, Gostić
1. 12. 1950.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Jelačić, Tončić, Marinov
12. 12. 1950.	Zagreb	EKVINOCIJ	
21. 12. 1950.	Zagreb	KOŠTANA – proslava 25. godišnjice umjetničkog rada Pavla Grbe	

1951.

7. 1. 1951.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Jelačić, Podvinec, Marinov
12. 1. 1951.	Zagreb	KOŠTANA	
17. 1. 1951.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Vjekica Marušić, Tončić, Gostić
1. 2. 1951.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Tončić, Gostić
13. 2. 1951.	Zagreb	EKVINOCIJ	
25. 2. 1951.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Vjekica Marušić, Podvinec, Marinov, Stopić (Sima)
2. 3. 1951.	Zagreb	EKVINOCIJ	
20. 3. 1951.	Zagreb	KRABULJNI PLES – <i>Samuel</i> - obnovljeno	Milan Sachs – Nando Roje: Gostić, Ruždjak, Nožinić, Putar, Dežman, Bernardić (Tom)
22. 3. 1951.	Zagreb	ČETIRI GRUBIJANA	
27. 3. 1951.	Zagreb	BORIS GODUNOV – uz 70. godišnjicu smrti Musorgskog	Berislav Klobučar:
29. 3. 1951.	Zagreb	ČETIRI GRUBIJANA	
3. 4. 1951.	Zagreb	ČETIRI GRUBIJANA	
5. 4. 1951.	Zagreb	KRABULJNI PLES	Žunec, Podvinec, Hanžek
14. 4. 1951.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Hanžek, Žunec
25. 4. 1951.	Zagreb	LA BOHÈME	Klobučar: Delorko, Ruždjak, Dežman, Jelena Morozova
30. 4. 1951.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Radev, Tončić, Gostić
1. 5. 1951.	Zagreb	KRABULJNI PLES	
5. 5. 1951.	Zagreb	EKVINOCIJ	
9. 5. 1951.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Jelačić, Podvinec, Marinov
16. 5. 1951.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Hanžek, Žunec

25. 5. 1951.	Zagreb	KRABULJNI PLES	
12. 6. 1951.	Zagreb	KRABULJNI PLES	
8. 7. 1951.	Pula – ZO Arena	KRABULJNI PLES	Sachs: Žunec, Ruždjak, Nožinić, Putar, Dežman
12. 7. 1951.	Pula – ZO Arena	KRABULJNI PLES	Bašić: Žunec, A. Marušić, Podvinec, Radev
21. 9. 1951.	Zagreb	KRABULJNI PLES	Sachs: Žunec, Ruždjak, Podvinec, Putar, Hanžek, Neralić (Tom)
23. 9. 1951.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Gotovac: Radev, Tončić, Gostić, Kučić
11. 10. 1951.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Sachs: Tončić, Žunec, Šepec
16. 10. 1951.	Zagreb	EKVINOCIJ	Ante Marušić
22. 10. 1951.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Radev, Tončić, Žunec
25. 10. 1951.	Zagreb	KRABULJNI PLES	Dragica Martinis
8. 11. 1951.	Zagreb	ČETIRI GRUBIJANA	
12. 11. 1951.	Zagreb	ČETIRI GRUBIJANA	
13. 11. 1951.	Zagreb	KRABULJNI PLES	Podvinec, Radev
16. 11. 1951.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Jelačić, Tončić, Aleksandar Marinković
23. 11. 1951.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Podvinec, Žunec
2. 12. 1951.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Bašić: Podvinec, Žunec
10. 12. 1951.	Zagreb	KRABULJNI PLES	Žunec, Milivoj Belavić (iz Splita), Nožinić, Radev
19. 12. 1951.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	V. Marušić, Tončić, Žunec
23. 12. 1951.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Radev, Tončić, Gostić

1952.

3. 1. 1952.	Zagreb	ČETIRI GRUBIJANA	
17. 1. 1952.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Bašić: Hanžek, Gostić
24. 1. 1952.	Zagreb	LOHENGRIN – <i>Henrik</i> - premijera	Milan Sachs – Tito Strozzi: Gostić, Podvinec, Nožinić, Francl, Ruždjak
3. 2. 1952.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	V. Marušić, Tončić, Žunec
11. 2. 1952.	Zagreb	LOHENGRIN	Nada Auer (Ortrud)

15. 2. 1952.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Grozaj, Žunec, Paulik
18. 2. 1952.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Jelačić, Tončić, Žunec
2. 3. 1952.	Zagreb	ČETIRI GRUBIJANA	
9. 4. 1952.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Jelačić, Tončić, Žunec, Stopić
18. 5. 1952.	Zagreb	MILA GOJSALIĆA – <i>Kolumbat</i> – praizvedba	Jakov Gotovac – Tito Strozzi: Emil Kutijaro, Radev, Gostić, A. Marušić, Bernardić
25. 5. 1952.	Zagreb	MILA GOJSALIĆA	Putar, Gostić, Francl
3. 6. 1952.	Zagreb	KRABULJNI PLES	Bašić: Šutej, Marušić, Nožinić, Putar
8. 6. 1952.	Zagreb	MILA GOJSALIĆA	Putar, Gostić, Francl
11. 6. 1952.	Zagreb	LOHENGRIN	
21. 6. 1952.	Zagreb	MILA GOJSALIĆA	Putar, Gostić, Marušić
27. 6. 1952.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Sachs: Ruždjak, Nožinić, Dežman, Žunec, Grozaj, Paulik (Sokolović), Stopić
13. 9. 1952.	Zagreb	MILA GOJSALIĆA	Radev, Žunec, Francl
20. 9. 1952.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Radev, Podvinec, Žunec
5. 10. 1952.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Francl, Nožinić, Dežman, Stjepan Šajfar (Juranić), Paulik
14. 10. 1952.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Francl, Podvinec, Grozaj, Šajfar, Paulik
29. 10. 1952.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Jelačić, Grozaj, Šutej
2. 11. 1952.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	V. Marušić, Grozaj, Žunec
12. 11. 1952.	Zagreb	FIDELIO	Sachs; Griff, Žunec, Podvinec, Neralić, Grozaj, Paulik
15. 11. 1952.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	V. Marušić, Sonja Šagovac, Šutej
23. 11. 1952.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Gotovac: Ruždjak, Podvinec, Dežman, Žunec, Paulik
30. 11. 1952.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Gotovac: Francl, Nožinić, Grozaj, Šajfar, Paulik
12. 12. 1952.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Gotovac: Francl, Nožinić, Grozaj, Šajfar, Paulik
21. 12. 1952.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Bašić: Hanžek, Žunec, Paulik
24. 12. 1952.	Zagreb	FIDELIO	

1953.

8. 1. 1953.	Zagreb	MILA GOJSALIĆA	Radev, Žunec, Francl
25. 1. 1953.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Jelačić, Grozaj, Žunec
31. 1. 1953.	Zagreb	KRABULJNI PLES	Bašić: Žunec, Jovan Gligorijević, Podvinec, Jelačić, Dežman, Bernardić
7. 2. 1953.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Gotovac: Ruždjak, Nožinić, Grozaj, Šutej, Paulik
8. 2. 1953.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Jelačić, Tončić, Drago Čuden
11. 2. 1953.	Zagreb	MILA GOJSALIĆA	Putar, Žunec, Francl
15. 2. 1953.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Ino Perišić: Radev, Šagovac, Marinov
20. 2. 1953.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Gotovac: Ruždjak, Nožinić, Grozaj, Šutej, Paulik
22. 3. 1953.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Gotovac: Francl, Nožinić, Tončić
4. 4. 1953.	Zagreb	UKLETI HOLANDEZ	Sachs: Neralić, Podvinec, Žunec, Paulik, Putar
22. 4. 1953.	Zagreb	KRABULJNI PLES	Vladimir Benić: Žunec, Ruždjak, Sonja Fabić-Mimica, Jelačić, Hanžek
26. 4. 1953.	Zagreb	MILA GOJSALIĆA	Radev, Gostić, Francl
12. 5. 1953.	Zagreb	UKLETI HOLANDEZ	
18. 6. 1953.	Zagreb	FIDELIO	Gostić
24. 6. 1953.	Zagreb	KRABULJNI PLES	Bašić: Šutej, Ruždjak, Nožinić, Jelačić, Hanžek
12. 9. 1953.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Radev, Tončić, Žunec, Kučić
26. 9. 1953.	Zagreb	MILA GOJSALIĆA	Putar, Žunec, Francl
10. 10. 1953.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Perišić: V. Marušić, Šagovac, Šutej
17. 10. 1953.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA – proslava 45. godišnjice umjetničkog rada	Bašić: Tončić, Gostić
21. 10. 1953.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Tončić, Šutej
24. 10. 1953.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Francl, Podvinec, Grozaj, Šajfar, Paulik
8. 11. 1953.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Perišić: V. Marušić, Grozaj, Šutej
26. 11. 1953.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Perišić: Jelačić, Tončić, Žunec
29. 11. 1953.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Jelačić, Grozaj, Šutej

12. 12. 1953.	Zagreb	UKLETI HOLANDEZ	Bašić: Neralić, Podvinec, Šajfar
16. 12. 1953.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Jelačić, Šagovac, Žunec
20. 12. 1953.	Zagreb	EKVINOCIJ	Bašić: Neralić

1954.

29. 1. 1954.	Zagreb	TRUBADUR	Dimitrij Žebre: Ruždjak, Nožinić, Putar, Gostić
13. 2. 1954.	Zagreb	TRUBADUR	Putar, Rudolf Francl
21. 2. 1954.	Zagreb	NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI	Gotovac: Ruždjak, Nožinić, Grozaj, Šajfar
28. 2. 1954.	Zagreb	THE RAKE'S PROGRESS (ŽIVOT RAZVRATNIKA) – <i>Trulove</i> – premijera	Milan Sachs – Vlado Habunek: Tončić, Žunec, Neralić, V. Marušić, M. Radev, Paulik, G. Radev
2. 3. 1954.	Zagreb	KRABULJNI PLES	Žunec, Stanoje Janković, Nožinić, Putar, Hanžek
9. 3. 1954.	Zagreb	THE RAKE'S PROGRESS	
18. 3. 1954.	Zagreb	THE RAKE'S PROGRESS	
20. 3. 1954.	Zagreb	THE RAKE'S PROGRESS	
21. 3. 1954.	Zagreb	TRUBADUR	Ruždjak, Zlata Butković (iz Splita), Jelačić, Žunec
7. 4. 1954.	Zagreb	TRUBADUR	Belavić, Nožinić, Putar, Gostić
17. 4. 1954.	Zagreb	THE RAKE'S PROGRESS	
18. 4. 1954.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Žebre: Milka Betapelle, Šutej
11. 5. 1954.	Zagreb	THE RAKE'S PROGRESS	
25. 5. 1954.	Zagreb	TRUBADUR	Belavić, Podvinec, Putar, Gostić
17. 6. 1954.	Zagreb	THE RAKE'S PROGRESS	
5. 7. 1954.	Pula Arena	FIDELIO	Milan Sachs: Aleksandar Griff, Josip Gostić, Vilma Nožinić, Tomislav Neralić, Vera Grozaj, Franjo Paulik
11. 9. 1954.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA – obnovljeno	Jakov Gotovac – Nando Roje: Radev, Tončić, Gostić, Kučić
19. 9. 1954.	Zagreb	TRUBADUR	Belavić, Podvinec, Putar, Žunec
9. 10. 1954.	Zagreb	THE RAKE'S PROGRESS	
17. 10. 1954.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Bašić: Tončić, Šutej
20. 10. 1954.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Jelačić, Grozaj, Žunec

5. 11. 1954.	Zagreb	UKLETI HOLANDEZ	
26. 11. 1954.	Zagreb	THE RAKE'S PROGRESS	Grozaj
5. 12. 1954.	Petrinja ZO	ERO S ONOGA SVIJETA	Gotovac: Jelačić, Tončić, Žunec
18. 12. 1954.	Zagreb	KRABULJNI PLES	Bašić: Gostić, Belavić, Nožinić, Putar, Dežman

1955.

7. 1. 1955.	Zagreb	KRABULJNI PLES	Gostić, Belavić, Podvinec, Jelačić, Hanžek, Neralić (Tom)
13. 1. 1955.	Zagreb	KRABULJNI PLES	Gostić, Ruždjak, Nožinić, Jelačić, Dežman, Neralić (Tom)
26. 1. 1955.	London Stoll Theatre	ROMEO AND JULIET – <i>Escalus</i>	Bašić: Zlatica Stepan, Nenad Lhotka, Milko Šparemblek
28. 1. 1955.	London Stoll Theatre	ERO THE JOKER	Gotovac: Radev, Tončić, Gostić, Kučić
5. 2. 1955.	London Stoll Theatre	ERO THE JOKER	Bašić: Jelačić, Tončić, Žunec, Kučić
12. 2. 1955.	London Stoll Theatre	ERO THE JOKER	Bašić: Jelačić, Tončić, Žunec, Kučić
24. 2. 1955.	Zagreb	KRABULJNI PLES	Gostić, Ruždjak, Nožinić, Putar, Hanžek
6. 3. 1955.	Zagreb	PRODANA NEVJESTA	Hanžek, Šutej
31. 3. 1955.	Zagreb	TRUBADUR	Ruždjak, Nožinić, Putar, Rudolf Francl
10. 4. 1955.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	V. Marušić, Tončić, Žunec
16. 4. 1955.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Jelačić, Tončić, Žunec
28. 4. 1955.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Bašić: Jelačić, Grozaj, Žunec
8. 5. 1955.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Jelačić, Tončić, Šutej
5. 6. 1955.	Zagreb	TRUBADUR	Ruždjak, Nožinić, Nevenka Tomašić, Rudolf Francl
10. 6. 1955.	Zagreb	SALOMA – <i>Prvi vojnik</i> – obnovljeno	Milan Sachs – Tito Strozzi: Paulik, Putar, Tončić, I. Francl, Žunec, V. Marušić

15. 6. 1955.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Gotovac: Jelačić, Tončić, Žunec
17. 6. 1955.	Zagreb	SALOMA	Ruždjak, Rudolf Francl
19. 6. 1955.	Zagreb	SALOMA	Jelačić, Sonja Fabič-Barbieri, I. Francl, Žunec
25. 6. 1955.	Zagreb	TRUBADUR	Ruždjak, Nožinić, Putar, Žunec
4. 9. 1955.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	V. Marušić, Tončić, Žunec
26. 9. 1955.	Zagreb	SALOMA	Paulik, Jelačić, Tončić, I. Francl, Žunec
27. 9. 1955.	Zagreb	TRUBADUR	Belavić, Nožinić, Putar, Rudolf Francl
14. 10. 1955.	Zagreb	SALOMA	Tončić
17. 10. 1955.	Zagreb	KRABULJNI PLES	Bašić: Šutej, Belavić, Sonja Fabič-Barbieri, Putar, Dežman
27. 10. 1955.	Zagreb	SALOMA	Jelačić, Sonja Fabič-Barbieri, I. Francl, R. Francl
2. 11. 1955.	Zagreb	SALOMA	Sachs: Paulik, Jelačić, Barbieri, I. Francl, R. Francl
5. 11. 1955.	Zagreb	TRUBADUR	Milivoj Bačanović, Mica Glavačević, Putar, Gostić
6. 11. 1955.	Zagreb	KRABULJNI PLES	Dragutin Savin: Gostić, Belavić, Nožinić, Putar, Dežman, Miljenko Grozdanić
11. 11. 1955.	Zagreb	KRABULJNI PLES	Savin: Gostić, Belavić, Zlata Sesardić, Jelačić, Dežman
20. 11. 1955.	Zagreb	LJUBOVNICI – <i>Dotur Prokupio</i> – premijera	Dirigent i redatelj: Dragutin Savin: Sergije Rainis, Paulik, I. Francl, Grozaj, Dežman, Tatjana Slastjenko
24. 11. 1955.	Zagreb	LJUBOVNICI	
6. 12. 1955.	Zagreb	LJUBOVNICI	
7. 12. 1955.	Zagreb	SALOMA	Tončić, I. Francl
12. 12. 1955.	Zagreb	SALOMA	Tončić, I. Francl
22. 12. 1955.	Zagreb	LJUBOVNICI	
28. 12. 1955.	Zagreb	LJUBOVNICI	

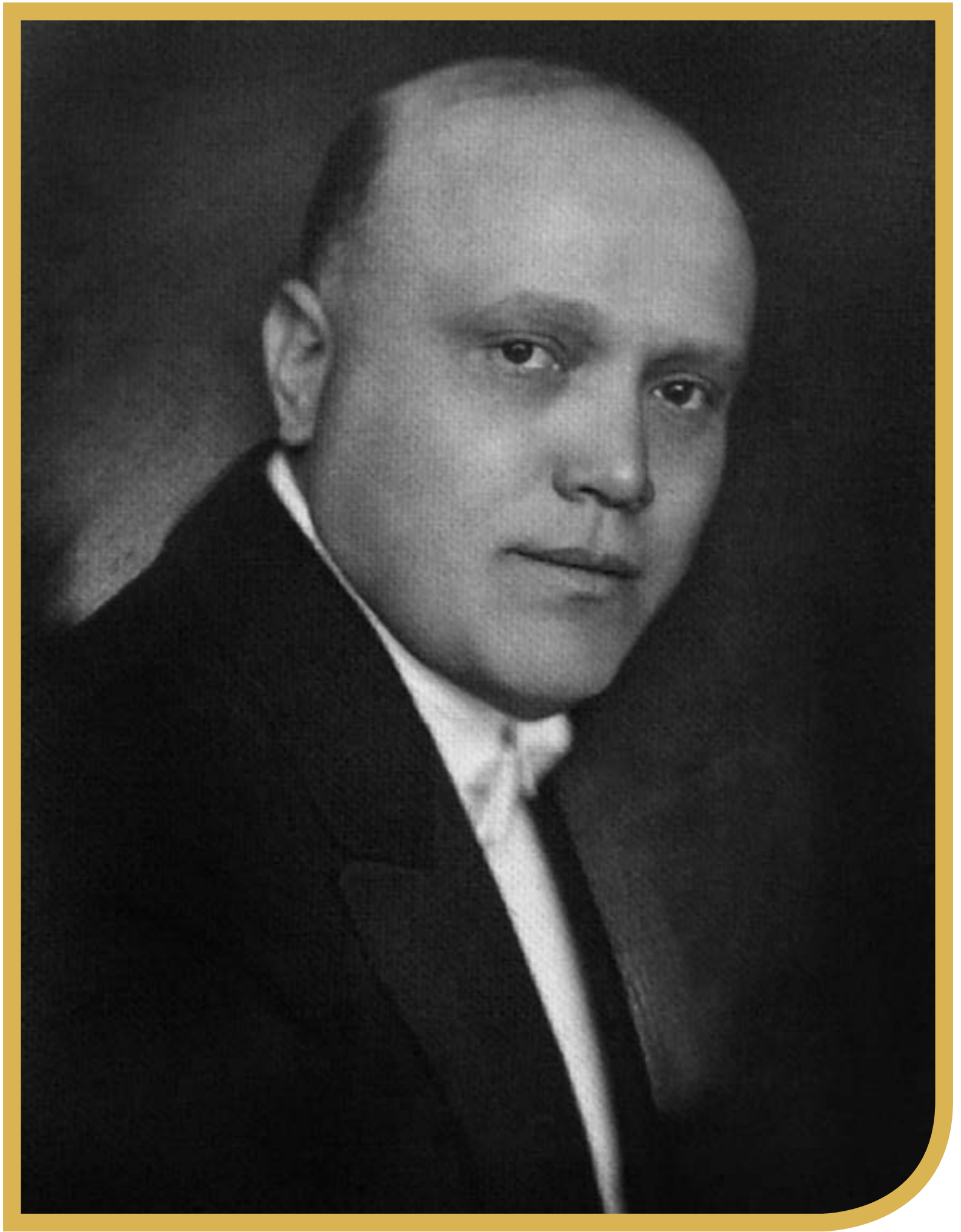
1956.

26. 1. 1956.	Zagreb	SALOMA	Tončić
3. 2. 1956.	Zagreb	LJUBOVNICI	

7. 2. 1956.	Zagreb	SALOMA	
18. 2. 1956.	Zagreb	LJUBOVNICI	
19. 2. 1956.	Zagreb	SALOMA	
25. 2. 1956.	Zagreb	LJUBOVNICI	
27. 2. 1956.	Zagreb	LJUBOVNICI	
12. 3. 1956.	Zagreb	SALOMA	
15. 3. 1956.	Zagreb	LJUBOVNICI	
17. 3. 1956.	Zagreb	TRUBADUR	Žebre: Bačanović, Mira Štor, Jelačić, Rudolf Francl
18. 3. 1956.	Zagreb	LA BOHÈME	Žebre: Piero Filippi, Bačanović, Dežman, Grozaj
18. 3. 1956.	Zagreb	LJUBOVNICI	
21. 3. 1956.	Zagreb	SALOMA	
27. 3. 1956.	Zagreb	SALOMA	
4. 4. 1956.	Zagreb	LJUBOVNICI	
11. 4. 1956.	Zagreb	LJUBOVNICI	
18. 4. 1956.	Zagreb	SALOMA	
27. 4. 1956.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Gotovac: Jelačić, Grozaj, Drago Čuden
29. 4. 1956.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Jelačić, Grozaj, Artur Surmejan , Bačanović
2. 5. 1956.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	V. Marušić, Tončić, Čuden, Kučić
12. 5. 1956.	Zagreb	TRUBADUR	Bačanović, Mica Glavačević, Putar, Gostić
13. 5. 1956.	Zagreb	LJUBOVNICI	
18. 5. 1956.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA – III. čin	Bašić: Marinov, Grozaj, Gostić
22. 5. 1956.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	V. Marušić, Tončić, Gostić
9. 9. 1956.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	V. Marušić, Grozaj, Gostić
15. 9. 1956.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Radev, Tončić, Šutej
4. 10. 1956.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Radev, Grozaj, Žunec
21. 10. 1956.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Jelačić, Grozaj, Žunec
27. 10. 1956.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Bašić: V. Marušić, Grozaj, Žunec
4. 11. 1956.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Gotovac: Jelačić, Grozaj, Žunec

16. 11. 1956.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	V. Marušić, Tončić, Gostić
1957.			
4. 1. 1957.	Zagreb	SALOMA	Ernst Märzendorfer: Elizabeth Thoma
18. 1. 1957.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Jelačić, Grozaj, Žunec
17. 2. 1957.	Zagreb	TRUBADUR	Savin: Belavić, Hilda Hölzl , Jelačić, Filippi
20. 3. 1957.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	V. Marušić, Mirka Klarić, Žunec
22. 3. 1957.	Zagreb	TRUBADUR	Žebre: Belavić, Paula Tákacs, Milica Miladinović, Filippi
14. 4. 1957.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Bašić: V. Marušić, Klarić, Gostić
4. 5. 1957.	Zagreb	SADKO	Bašić: Žunec, Badema Štajcer-Sokolović, Mica Glavačević, Grozdanić, Filippi, Tugomir Alaupović
20. 5. 1957.	Prag – ZO	ŽIVOT PROSTOPÁSNÍKA	Sachs: Tončić, Žunec, Neralić, V. Marušić, M. Radev
23. 5. 1957.	Brno – ZO	ŽIVOT PROSTOPÁSNÍKA	
3. 6. 1957.	Zagreb	SADKO	
9. 6. 1957.	Zagreb	SADKO	
12. 6. 1957.	Zagreb	AIDA – <i>Kralj</i>	Bašić: Radev, Gloria Davy, Aleksandar Marinković, Bernardić, Belavić
13. 6. 1957.	Zagreb	SADKO	
15. 6. 1957.	Zagreb	SADKO	
17. 6. 1957.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Badema Štajcer-Sokolović, Tončić, Žunec
18. 6. 1957.	Zagreb	SADKO	Gostić
5. 7. 1957.	Zagreb	RIGOLETTO	Žebre: Rudolf Francl, Ruždjak, Glavačević
6. 7. 1957.	Zagreb	TRUBADUR	Žebre: Belavić, Glavačević, Nada Puttar- Gold, Rudolf Francl
10. 7. 1957.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	V. Marušić, Tončić, Gostić
26. 8. 1957.	Dubrovnik ZO	OTELLO – <i>Lodovico</i>	Sachs: Gostić, Neralić, Maria Matyas
28. 8. 1957.	Dubrovnik ZO	OTELLO	

31. 8. 1957.	Dubrovnik ZO	OTELLO	
10. 10. 1957.	Zagreb	ERO S ONOGA SVIJETA	Radev, Klarić, Gostić
3. 11. 1957.	Zagreb	TRUBADUR zadnji nastup	Žebre: Belavić, Mira Štor, Jelačić, Attilio Planinšek (iz Splita)

POVZETEK

JOSIP KRIŽAJ

(Vevče pri Ljubljani, 5. marec 1887–Zagreb, 30. julij 1968)

Josip Križaj sodi med največje umetniške osebnosti v zgodovini hrvaške opere, dolgi skoraj poldrugo stoletje. V zagrebško Opero je prišel, ko so po odhodu češkega pevca Rudolfa Kaulfusa na angažma v praško Opero iskali nov prvi bas. Križaj je v Zagrebu prvič nastopil 23. aprila 1913 v vlogi Mefista v *Faustu**. Časopis *Narodne novine* je naslednji dan zapisal: „Mefisto g. Križaja ‘venit, cantavit, vicit’.” Prišel, pel, zmagal. Časopis *Hrvatska* je poročal, da je Križaj “z vražjim jurišem osvojil publiko”, časopis *Pokret* pa je sklenil: „Takšen odrski intelekt, ki se razvija in se bo očitno pomembno razvil, se mirne duše lahko uvrsti v naš operni ansambel. Križaj je takoj osvojil publiko in kritiko. Na zagrebško operno prizorišče je stopil kot izjemna pevska in odrska osebnost, kot umetnik, ki je v polni meri imel vse, kar takšno osebnost ustvari. Njegove stvaritve so postale vzor, ki ga je bilo težko doseči, če je bilo to sploh mogoče.

Josip Križaj se je rodil 5. marca 1887 v Vevčah pri Ljubljani. Njegov oče Anton je bil preddelavec v znani vevški papirnici, in si je želel, da bi sin postal inženir. Vendar ga to ni zanimalo, od otroštva ga je privlačila glasba. Osnovno glasbeno izobrazbo si je pridobil v šoli *Glasbene matice*, pri diplomantu dunajskega Konservatorija, dirigentu Mateju Hubadu (1866–1937), prve odrske izkušnje pa v gledališki skupini velikega slovenskega dramskega umetnika, igralca in režiserja Ignacija Borštnika (1858–1919). Na odrsko poklicno pot ni stopil kot pevec, ampak kot igralec, decembra 1907 v Ljubljani z vlogo Hahna v drami *Rose Bernd* nemškega dramatika in pisatelja Gerharta Hauptmanna (1862–1946) na slovesnosti ob 25-letnici Borštnikovega umetniškega delovanja. Takoj je postal član Slovenskega deželne gledališča. Slab mesec pozneje, 2. januarja 1908, je na predstavi opere *Romeo in Julija* Charlesa Gounoda zamenjal obolelega Rudolfa Bukška in postal član Opere. Tam je ostal do leta 1913, ko je odšel v Zagreb, kjer je s kratkimi prekinitvami ustvarjal do odhoda v pokoj leta 1957 – če odštejemo sezone 1919/1920, ki jo je preživel v Osijeku, ter 1927/1928 in 1929/1930, ko je pel v Beogradu oziroma Ljubljani. Zagrebško obdobje lahko označimo kot epoho Križajevih magistrálnih basovskih stvaritev. Vabili so ga v tujino in mu

ponujali privlačne angažmaje, vendar je odhajal le na gostovanja. Zagreb je bil njegovo mesto, zagrebška Opera pa oder njegovega življenja. Za vse, ki so ga doživeli, za mlade, ki so rasli ob njem, je bil nedotakljiva veličina, ki so jo oboževali, spoštovali in se od nje učili.

Visok umetniški doseg je Križaj ustvaril že na prvih nastopih. Skrivnost njegovega uspeha je bila, kot je sam povedal, v študiju, delu in samo delu. Kmalu je dobival najtežje vloge. Ko je maja 1914 pel Hundinga v *Walküri*, je *Jutarnji list* zapisal, da je “bil z glasom, mimiko in masko izvrsten, bil bi v ponos tudi večjemu odru, kot je naš”, časopis *Narodne novine* pa, da je „sijal z lepoto mehkega in čistega basa”.

Junija 1914 je bil Križaj že eden od vodilnih izvajalcev velikega odrskega dogodka ob 60. obletnici smrti Vatroslava Lisinskega. Od priljubljenega zagrebškega basista Toše Lesića je prevzel vlogo Sveslava na svečani predstavi opere *Porin*. Takrat je prvič nastopal v delu hrvaškega avtorja na Hrvaškem. Njegovo prvo srečanje z opero kakšnega hrvaškega avtorja je sicer segalo že v leto 1908, ko je v Slovenskem deželnem gledališču v Ljubljani nastopil v *Nikoli Šubiću Zrinjskom* Ivana pl. Zajca. Najprej je dvakrat pel manjšo vlogo Alapića, potem pa sultana Sulejmana. Takrat ni imel niti 22 let! Septembra 1915 je pel Sulejmana tudi v Zagrebu, 29. oktobra pa glavno vlogo Stanca na praizvedbi opere *Novela od Stanca (Pripoved o Stancu)* Božidarja Širole.

Josip Križaj je nekaj svojih kapitalnih vlog ustvaril še v Ljubljani. V Zagrebu jih je nadgrajeval. Ko je v Zagrebu pel vlogo Štirih demonov v Offenbachovih *Hoffmannovih pripovedkah* z „natančno preišljenim in plemenitim petjem, skrbno deklamacijo in posebej navdahnjeno karakterizacijo”, je bil poročevalec časopisa *Obzor* srečen, ker je Križaj „naposled pri pristojnih dejavnikih dosegel tisto ceno, ki mu po njegovih umetniških kvalitetah tudi pripada”. Časopis *Hrvatska* je pisal, da so se v tej vlogi pokazale „vse odlike tega lepega glasu v vseh odtenkih, v jakosti in pianu, v lepih prehodih”, *Jutarnji list* pa je daljnovidno sklenil, da se mu „lahko napove izredna prihodnost”.

Prvi umetniški vrhunec je Križaj dosegel z baronom Ochsom v prvi hrvaški izvedbi glasbene komedije *Kavalir z rožo* Richarda Straussa, 29. aprila 1916. Komaj je dopolnil 29 let, pel pa je vloge, ki jih običajno dobivajo pevci v polni ustvarjalni zrelosti in kasneje. „Preseneča nas, kako se ta mladi pevec zmore preobraziti, kakor presenečata tudi njegova muzikalna pravilnost in vzdržljivost,” je pisal časopis *Hrvatska*. Zanimivo je opažanje *Narodnih novin*, da je prav vse izzive vloge obvladal z „nekakšno posebno umetniško lahkoto”. Ko je Richard Strauss 11. oktobra 1916 v Zagrebu sam dirigiral izvedbi svojega dela, je izjavil, da ima Križaj „očitno glasbeno trdnost, s katero se v labirintu te vloge svobodno giblje”. Dejal je še, da je „muzikalen in ritmično zelo zanesljiv pevec, ki ga čaka lepa prihodnost”. Najbolj zadovoljen je bil prav s Križajevo stvaritvijo barona Ochsa. Všeč so mu bili njegova mirna in zbrana igra, glas, čista intonacija, muzikalnost, ritmična trdnost in glasbeno korektno preštudirana in do najmanjših podrobnosti postavljena vloga, ki je bila prav takšna, kot si je sam zamislil Ochsa. Ni mogel verjeti, da ima tako celovit umetnik komaj 29 let! Kot baron Ochs je Križaj 15. decembra 1932 proslavil 25-letnico umetniškega delovanja.

Kako močno je bil Josip Križaj pri srcu Zagrebčanom in glasbenim kritikom, še najbolj potrjuje navdušen vzklik kritika Milana Grlovića: „Gospod Križaj, Vi požete vse lepše in lepše!” Tako je zapisal v časopisu *Novosti* 9. julija 1917 ob Križajevem vnovičnem nastopu v *Hoffmannovih pripovedkah*. Pred tem, decembra 1916, ko je pel Povodnega moža v obnovljeni predstavi Dvořákové *Rusalka*, je *Jutarnji list* pisal: „Pri tem umetniku (do takšnega poimenovanja ima vso pravico) vse deluje tako, da ni mogoče ničemur oporekati. Petje, izraz, igra in dramska moč.” V prvi hrvaški izvedbi Mozartove *Figarove svatbe* leta 1917 je bil njegov Figaro „vzorna kreacija”, bil je „junak večera” in „kralj dneva, ki so ga spremljali s splošnim občudovanjem”. Ko je decembra istega leta nastopil v naslovni vlogi Zajčevega *Bana Legeta* – v prvi izvedbi opere v 20. stoletju in v glasbeni redakciji Božidarja Širole – je bil med slabimi kritikami celotne izvedbe edini, za katerega so zapisali, da si „zasluži resno pozornost”, saj je vlogo „izvedel z nekakšno strogostjo, ki vselej odlikuje tega solidnega pevca” in je „Zajčevo krasno kantileno pel naravnost krasno, z velikimi modulacijami, ki jim je podarjal prave barve in gibko formo”. Ko je pozneje vnovič pel *Bana Legeta*, v obnovljeni izvedbi opere ob 100. obletnici rojstva Ivana pl. Zajca leta 1931, je bil po pisanju časopisa *Obzor* „suveren, zvonek, temperamenten in prepričljiv Ban Leget” in je „v vsakem trenutku močno prevladoval na odru”, saj sta bila „njegov pevski in glasbeni izraz popolnoma uravnotežena”. *Obzor* je sklenil, da je „Ban Leget še ena od Križajevih stvaritev z monumentalnimi obrisi in v visokem umetniškem razredu”.

Konec januarja 1918 je Križaj odšel na samostojno gostovanje v Dresden, junija in julija pa je sodeloval na izjemno uspešnem gostovanju ansambla zagrebške Opere v Trstu. Slovenski časopis *Edinost* je o njem pisal kot o „dobrem znancu iz boljših časov našega tržaškega slovenskega gledališča”, njegove številne stvaritve so ocenjevali s superlativi, posebej jasno in jedrnato o Kecalu v *Prodani nevesti*: „O Križajevem Kecalu velja le ena: mojstrski.”

Križajevega nesmrtnega *Kecala* v Smetanovi komični operi je občudoval tudi slavni ruski igravec, režiser, gledališki intendant in teoretik, ustanovitelj Moskovskega umetniškega

gledališča Konstantin Sergejevič Stanislavski (1863–1938), ko je leta 1922 gostoval v Zagrebu. Čestital mu je za „grandiozno stvaritev”, ki bi jo lahko pel kjer koli v svetu. Ko je dve leti pozneje, 1. decembra 1924, Križaj nastopil v *Prodani nevesti* pod taktirko Oskarja Nedbala v Bratislavi, je znani češki dirigent izjavil, da je najboljši Kecal po smrti slavnega češkega basista, člana dunajske Dvorne opere Wilhelma Hescha (1860–1908), ki je veljal za največjega interpreta Kecala. Enako sta menili tudi slavni češki pevki, dolgoletni prvakinja Metropolitanske opere, Ema Destinnová (Emmy Destinn, 1878–1930) in Jarmila Novotná (1907–1994), s katerima je Križaj nastopil v *Prodani nevesti* v Zagrebu. Kecala je pel okoli 250-krat, v 17 mestih, s to vlogo je 17. oktobra 1953 tudi proslavil 45-letnico svojega umetniškega delovanja.

Dolga leta so Križajeve nastope spremljale navdušene kritike, zagotovo najlepše, kar jih je bil deležen kateri koli umetnik v zgodovini zagrebške Opere. Očitkov je bilo zelo malo, bili so silno redki, obrobni in zanemarljivi. Njegov Boris Godunov je postal pojem, kakor pozneje Gostičev *Othello*. Ko je leta 1929 Josip Križaj kot član ljubljanske Opere gostoval v vlogi Borisa, navdušenju ni bilo ne konca ne kraja, kritiki so se razpisali in razčlenjevali njegovo stvaritev do najmanjše podrobnosti.

Križaj se je v Zagrebu vnovič angažiral, ko je ravnatelj postal Krešimir Baranović. Prav obdobje med 28. septembrom 1929 in 18. aprilom 1940 je čas neponovljivega vzpona zagrebške Opere in Križajevih največjih stvaritev. Bil je v polni ustvarjalni zrelosti, njegov glas je žarel z enkratno lepoto in gibkostjo. Ko je zagrebški tisk pisal o njegovi kreaciji Borisa Godunova, so ga imenovali „naš Šaljapin”. Primerjava s slavnim ruskim basistom, enim od največjih pevcev vseh časov Fjodorjem Šaljapinom (1873–1938), govori sama zase. V kritiki obnovljene predstave *Mojstri pevci* leta 1931 je časopis *Obzor* poročal, da je Hansa Sachsa oživil „glasovno, pevsko in slogovno, da jim ga lahko zavidajo tudi najuglednejši odri”, kritik pa je sklenil, da je „najmočnejša umetniška osebnost med našimi solisti”. V njem pa je bila tudi bodoča velika Zinka Milanov! Ko je v *Parsifalu* leta 1932 pel Gurnemanza, je *Večer* poročal, da je „toplina njegovega glasu vdihnila tej vlogi čar in poezijo”. Ko ga je pel leta 1938, je bil „kot iz kamna izklesan, klasično suveren”. V kritiki predstave *Luiza* Gustava Charpentiera leta 1936 so *Narodne novine* poudarile: „G. Križaj je bil v vlogi očeta velik in nedosegljiv tako v igri kot v petju. Vsa čast takšnemu pevcu-igralcu. Samo zadnje dejanje si je treba ogledati: to je najnovejša mojstrska igra g. Križaja. Takšnega dramatika v igralskem izrazu naša drama ne pozna.” Bil je idealen Galicki v *Knezu Igorju* Aleksandra Borodina. *Jutarnji list* je leta 1938 pisal, da je bil v *Siegfriedu* „naš ponos in prvak kot vselej izjemen v svojem dostojanstvu in moči, suvereni prevladi na odru in odlični stilski interpretaciji Wotana - Popotnika”. Njegov Filip II. v *Don Carlosu* je bil po pisanju časopisa *Morgenblatt* „pevsko in igralsko impozantna, krasno zaokrožena stvaritev”. V prvi hrvaški izvedbi opere *Svet na mesecu* Josepha Haydna februarja 1939 je bil v zanj precej neobičajni repertoarni vlogi „naravnost sijajen kot neizobražen povzpetic”. V kritiki izvrstne prve hrvaške izvedbe komične opere *Tajni zakon* Domenica Cimarose leta 1940 je *Zagrebački list* pisal, da je „g. Križaj v svojih prizorih prevladoval kot osrednja figura”, da je „enako velik umetnik v visokih dramskih in komičnih vlogah, ki jih ustvarja z nezmotljivim občutkom za slog in mero”. Ko so leta 1943 izvedli *Rensko zlato* ob 60. obletnici smrti Richarda Wagnerja, je skladatelj Ivan Brkano-

vič v časopisu *Hrvatski narod* pohvalil Križajevo „vživljanje v Wagnerjev slog“ in njegov „popoln umetniški okus“, ob tem pa dodal, da je bil Wotan „poln dostojanstva, vzvišen in nedosegljiv“, da „krasen, temen, blagi žamet njegovega glasu vsebuje vso potrebno občutljivost in sposobnost karakterizacije, da ustvari spremenljiv, nestalen lik tega boga, razpetega med dobrim in zlom, med izpolnitvijo dane besede in čustvi, med močjo zlata in oblasti, ter svojo božanskost“, in sklenil, da je „njegova stvaritev tudi tokrat na visoki umetniški stopnji“.

Nemogoče je naštetati vse Križajeve velike stvaritve, ki so se z zlatimi črkami vpisale v zgodovino hrvaške glasbe, kaj šele vse vloge, ki jih je pel v Zagrebu. Bilo jih je prek 130, nastopov pa tri tisoč, kot je pedantno zabeležil časopis *Kazališne vijesti* 3. oktobra 1953, ob njegovi naravnosti neverjetno visoki 45-letnici umetniškega delovanja. Velik je bil v dramskih vlogah, kakršni sta Boris Godunov Musorgskega ali kralj Filip v Verdijevem *Don Carlosu*, ki ju je pel kot prvi hrvaški pevec, ter v upodabljanju Wagnerjevih junakov. Tudi v komičnih vlogah je bil izvrsten, denimo kot nepremagljiv Kecal v *Prodani nevesti*, Don Basilio v *Seviljskem brivcu* ali Figaro v *Figarovi svatbi*. Vse Križajeve izvedbe, od največje do najmanjše vloge in koncertnega nastopa, so bile velike in nepozabne. Po vrstnem redu nastopov navajamo še nekaj vlog, ki jih je pel na premierah ali prvih hrvaških izvedbah: kralj Marke v *Tristanu in Izoldi*, Wotan v *Walküri*, kralj Henrik v *Lohengrinu*, Dosifej v *Hovanščini* Musorgskega, Rocco v Beethovnovem *Fideliju*, Boitov Mefistofeles, Hadži Toma v praižvedbi *Koštane* Petra Konjovića, Gremin v *Jevgeniju Onjeginu*, Agamemnon v *Ifigeniji na Avliidi* Christoph Willibalda Glucka, Lunardo v Wolf-Ferrarijevi operi *Štirje grobijani*, Marcel v *Hugenotih*, Boris v *Katarini Izmajlovi* Šostakovića, Tomski v *Pikovi dami*, Daland v *Večnem mornarju*, Ivan Susanin Mihaila Glinke, Leporello v Mozartovem *Don Juanu*. In poslednja vloga: Trulov v *Razuzdančevem življenju* Igorja Stravinskega leta 1954.

Križajev prispevek k hrvaškemu glasbenemu poustvarjanju je bil izjemno pomemben in spodbuden. Dejavno si je prizadeval za izvedbe del hrvaških skladateljev, zlasti sodobnih, v praižvedbah teh del je tudi redno nastopal. V *Morju* Frana Lhotke leta 1920 je bil po pisanju časopisa *Hrvat* „kot Kluk s svojo impozantno pojavo in krasnim glasom ter zanesljivim petjem najpopolnejši lik v operi“. Bil je Filip v praižvedbi Širolove opere *Citre in boben* leta 1930 in Vrag v operi *Striženo-košeno* Krešimirja Baranovića leta 1932. Kot Balantač v operi *Vdova Rošlinka* Antuna Dobronića leta 1934 je po pisanju časopisa *Narodne novine* „spet poudaril svojo znano umetnost kreiranja grotesk“. 2. novembra 1935 je bil enkrat in nepozaben gospodar Marko v operi *Ero z onega sveta* Jakova Gotovca, ki ga je do konca dolge kariere pel okoli 150-krat, na vseh velikih gostovanjih zagrebške Opere v Benetkah, Firencah, Rimu, na Dunaju in v Londonu. Sledili sta vlogi Marka v Dobronićevem *Gorjancu* leta 1938 in Franja Tahija v operi *Matija Gubec* Iva Lhotke - Kalinskega leta 1948. Vlogo kapetana Frana v *Ekvinokciju* Ivana Brkanovića je 4. oktobra 1950 pel „preprost v izrazu in intenziven v podoživetju“. 18. maja 1952 je bil Kolumbat v Gotovčevi *Mili Gojsalićevi*. Pel je tudi Vornića v operi *Adel in Mara* Josipa Hatza in Velimirja v operi *Ljubezen in hudobija* Vatroslava Lisinskega ter antologijskega Sveslava v *Porinu*. Na svečani izvedbi opere leta 1934, s katero so zaznamovali 80. obletnico smrti Lisinskega, je bil po pisanju časopisa *Obzor* „glasovno in kot pojava odličen, zato je njegov prizor v temnici še en dokaz njegov neizčrpne nadarjenosti v

dramskem ustvarjanju“. Njegov Sulejman v *Zrinjskem* je bil pojem. Ogromen uspeh je doživel na praižvedbi oratorija *Življenje Cirila in Metoda* Božidarja Širole na festivalu Mednarodnega društva za sodobno glasbo v Frankfurtu leta 1927. Kot Sulejman je sodeloval na prvi predstavi nove Opere Hrvaškega narodnega gledališča v Splitu 11. marca 1941 in prvi operni predstavi Narodnega gledališča na Reki 2. novembra 1946.

Tudi pozneje je v zagrebški Operi nizal velike stvaritve. Ponovil je nepozabnega Borisa Godunova, pri tem pa „podredil svoje bogate glasovne zmožnosti resničnosti dramske uprizoritve“. Ko so leta 1947 obnovili *Hoffmannove pripovedke*, je zopet prevzel vlogo Štirih demonov in po pisanju časopisa *Vjesnik* v vlogi Mirakla ustvaril „eno od svojih najboljših kreacij“, „njegov kristalni bas pa je prišel do izraza zlasti v obeh tercetih tretjega dejanja“. Glasbeno podajanje v vlogi Ivana Susanina leta 1949 je bilo „prežeto s toplino neposrednega podoživljanja junaške tragičnosti“, kot Daland leta 1953 pa je „pokazal, kaj vse lahko velik umetnik ustvari iz vloge, ki je na prvi pogled drugorazredna“.

V Zagrebu je bil Križaj cenjen koncertni pevec izostrene muzikalnosti in velike pevske kulture. Leta 1926 je pel basovski odlomek v Verdijevem *Requiemu*; po pisanju *Obzora* je bil „zveneči bas g. Križaja kot orgelski pedal, ki daje trdno oporo solističnemu kvartetu. V absolutni muzikalni točnosti, plemenitosti fraze, toplini in izraznosti podajanja ter čistosti resnega sloga mu v njegovi stroki pri nas in najbrž tudi širše ni para“. V prvi hrvaški izvedbi Beethovnovе *Devete simfonije* leta 1927 je bil, kot je pisal časopis *Obzor*, „najbližji oratorijskemu petju tako po značaju glasu kot običajnem načinu pastoznega petja“, s tem pa je „dosegel izredno dostojanstveno stiliziran, impresiven in močan izraz“. V *Missi solemnisi* iz leta 1934 je po pisanju časopisa *Morgenblatt* „bas Josipa Križaja zvenel kot nagrada, saj je izvrstno frazirjal in pel z veliko izraznosti“.

Josip Križaj je nazadnje javno nastopil 3. novembra 1957 kot Ferrando v *Trubadurju*. Leta 1963 je prejel nagrado *Vladimirja Nazorja* za življenjsko delo.

Josip Križaj je bil tudi operni režiser, režiral je deset oper. V prostem času je slikal in se ukvarjal s filatelijo, bil je strasten lovec, ribič in planinec. Do poznih let je ohranil svežino, vedrino in mladostni zanos. V zgodovino hrvaške glasbene poustvarjalnosti se je vpisal, kot je povsem točno povedal njegov mlajši kolega Tomislav Neralić, kot „operni umetnik, ki je bil pred svojim časom“.

Josip Križaj, ki so ga imeli radi, ga toplo sprejemali, globoko spoštovali in cenili kot dobrega prijatelja in častnega človeka, je umrl v Zagrebu, 30. julija 1968.

Ilinka Todorovski

Op.: *Naslovi oper in imena opernih junakov v slovenskem jeziku so prevzeti iz knjig Smiljana Samca *Operne zgodbe* (Založba Mladinska knjiga, Ljubljana, 1996) in Jožeta Sivca *Opera skozi stoletja* (DZS, Ljubljana, 1976), čeprav so bila nekatera dela skozi zgodovino prevajana tudi drugače. V primeru, ko delo še ni bilo prevedeno oz. izvedeno v slovenščini, v oklepaju dodajam vsebinski prevod opere. Op. p.

POVZETEK

SUMMARY

JOSIP KRIŽAJ

(Vevče near Ljubljana, March 5, 1887 – Zagreb, July 30, 1968)

Josip Križaj is one of the greatest artistic personalities that have been present in Croatian opera through its nearly century and a half long history. When Rudolf Kaulfus, the first bass of Zagreb Opera, left for his engagement in Czech Opera in Prague, a new first bass was to be found. Križaj sang in Zagreb for the first time on April 23, 1913, in the role of Méphistophélès in Faust. Newspapers Narodne novine reported the next day: „Mr. Križaj’s Méphistophélès ´venit, cantavit, vicit“ (He came, he sang, he won). Newspapers Hrvatska wrote that „he captured the audience with devilish attack“ and newspapers Pokret concluded: „Such theatrical intelligence, which is developing and which will obviously significantly develop, can be included in our opera ensemble with serenity“. Križaj immediately won the audience and the critics. As outstanding singing and scenic personality, an artist who has fully had everything that makes him exceptional, he stepped on the Zagreb Opera stage. His creations have remained a role model that is difficult to reach, if even possible.

Josip Križaj was born on March 5, 1887, in Vevče, near Ljubljana. His father Antun was foreman in the known paper factory in Vevče and according to his wishes, Josip Križaj was to become an engineer. But, he was not interested in that, because he nurtured love for music since childhood. He gained his first musical education in the school of Glasbena matica in Ljubljana, from a graduate of the Vienna Conservatory, conductor Matej Hubad (1866-1937), and his first stage experience in the troupe of the great Slovenian dramatic artist, actor and director Ignjat Borštnik (1858-1919). He did not start his theatre career as a singer, but as an actor, in Ljubljana, in December 1907 with the role of Hahn, in the stage dra-

ma Rose Bernd, by Gerhart Hauptmann (1862-1946), German dramatic and prose writer, at the 25th anniversary of Borštnik’s artistic work. Immediately he became a member of the Slovenian State Theatre. Less than a month later, on January 2, 1908, at the performance of the opera Romeo and Juliet by Charles Gounod, he replaced the ailing Rudolf Bukšek and became a member of the Opera. He stayed there until his departure for Zagreb. His work in Zagreb from 1913 till his retirement in 1957, with short breaks for 3 seasons – he spent the season 1919/1920 in Osijek, 1927/1928 in Belgrade, and 1929/1930 in Ljubljana – has been the era of the magnificent bass creations. He rejected a number of tempting engagements abroad and accepted only guest appearances. Zagreb was his city, and Zagreb Opera was the stage of his life. For all who have experienced his performances, for young people who grew up by his side, he was an untouchable greatness which they admired to, respected it and learned from it.

Križaj achieved high artistic range already at his first performances and very soon he interpreted some of the most demanding and complex roles. According to his own words, the secret of his success was study, work and only work. When he sang Hunding in The Valkyrie, in May, 1914, newspapers Jutarnji list wrote that he „was excellent in voice, mime and mask, and that even some bigger stages than ours would be proud of him“, and Narodne novine pointed out that he „shone with the beauty of his soft and pure bass.“

In June 1914, Križaj was already one of the protagonists on the great theatre event. He took over the role of Sveslav, from Zagreb’s favorite bass Tošo Lesić, at the special performance of the opera Porin, on the occasion of the 60th anniversary

of Vatroslav Lisinski's death. It was Križaj's first encounter with the work of Croatian author in Croatia. His first encounter at all with the work of Croatian author was yet in 1908 in The Slovenian State Theatre in Ljubljana, in the opera Nikola Šubić Zrinjski by Ivan Zajc. Twice he sang the minor role of Alapić, and then he approached the big role of Suleiman the Magnificent. And all that was at the age of less than 22! In September 1915 he sang Suleiman in Zagreb, and on October 29th he created the lead role of Stanac, at the premiere of the opera The Story of Stanac (Novela od Stanca) by Božidar Širola.

Josip Križaj, already in Ljubljana, performed some of his capital roles. In Zagreb he improved them. When he sang Lindorf-Coppelius-Dapertutto-Dr. Miracle in Offenbach's The Tales of Hoffmann, in Zagreb, and gave a great interpretation with „subtle, thoughtful and elegant singing, meticulous declamation and above all inspiring characterization“, the reporter of the newspapers Obzor was pleased that Križaj „finally came across the price that by his artistic qualities he deserves.“ Newspapers Hrvatska wrote that in this role „all features of his beautiful voice, in all shades, in strength and in piano, in nice transitions“, were highlighted, and Jutarnji list took out the visionary conclusion that „we can prophesy an extraordinary future for him“.

The first artistic peak of Josip Križaj was the role of Baron Ochs, at the first Croatian performance of the musical comedy Der Rosenkavalier (The Knight of the Rose) by Richard Strauss, on April 29, 1916. He barely reached the age of 29, and has already interpreted the role that is commonly performed by singers at the full creative maturity, and even later. „It surprises us, the ability of transformation in this young singer, and as surprising is his musical confidence and stamina“, that was the statement in newspapers Hrvatska. Interesting was the observation in Narodne novine that he fully mastered all the difficulties of the role „with some special artistic ease“. When Richard Strauss conducted his own work, in Zagreb, on October 11, 1916, he stated that Križaj „has that eminent musical certainty and is able to move freely through the maze of that role“. He said that Križaj is „musically and rhythmically very confident singer, who is about to have a beautiful future“. Križaj's creation of Baron Ochs gave him most satisfaction. He liked his calm and poised acting, voice, pure intonation, musicality, rhythmic reliability and musically correct studied, and to the smallest details presented role, exactly as he had imagined Ochs. On his opinion it was not possible that this so complete artist is only 29 years old! As Baron Ochs, Križaj celebrated the 25th anniversary of his artistic work, on December 15, 1932.

How deep he entered into the hearts of citizens of Zagreb and music critics, is best confirmed by enthusiastic exclamation of Milan Grlović, music critic, who wrote: „Mr. Križaj, You sing more and more beautiful!“ in newspapers Novosti, on July 9, 1917 on the occasion of Križaj's repeated performance in The Tales of Hoffmann. Before that, in December of 1916, when he sang Vodnik (the water goblin) at the renewal of Rusalka by Antonin Dvořák, Jutarnji list wrote: „With this artist (and he deserves that name with full right) everything works in the way to which there is no objection. Singing, expression, acting and dramatic strength“. At the Croatian premiere of Mozart's The Marriage of Figaro, in the role of Figaro he gave

„an exemplary creation“, he was „the hero of the night“ and „the king of the day who was received with the overall admiration“. When in December of the same year he performed the title role in the opera Ban Leget by Ivan Zajc – in its first performance in 20th century, in music redaction by Božidar Širola, which did not meet with approval by the critics – he was the only one who „deserves serious attention“ because the role „was performed with some rigorousness, which is always a feature of this great singer“ and because he „sung this beautiful cantilena, written by Zajc, with just wonderfully large modulations giving it true colours and plastic form“. When, later, in 1931, he sang Ban Leget again, in renewed performance of the opera, on the occasion of the centenary of Ivan Zajc's birth, according to Obzor, he was „sovereign, sonorous, temperamental and believable Ban Leget“ and „in every moment he highly dominated the scene“ because „his extraordinary singing and acting expression was perfectly balanced“. Also, Obzor concluded that „Ban Leget is, again, one of Križaj's magnificent high class creation“.

At the end of January 1918, Križaj went on a guest performance in Dresden, and in June and July he was one of the protagonists of an extremely successful guest performance of Zagreb Opera ensemble in Trieste. Slovenian newspapers Edinost wrote about him as „a good acquaintance from some better times in our Trieste Slovenian theatre“, and his numerous creations were described with superlatives, especially his brilliant Kecal in The Bartered Bride: „Only one thing, he is the master“. Even the famous Russian actor, director, theatre practitioner and theorist, the founder of The Moscow Art Theater (MAT), Konstantin Sergeievich Stanislavski (1863-1938) admired Križaj's immortal Kecal in Smetana's opera. While he was performing in Zagreb, in 1922, he congratulated him on his „grandiose creation“ which could be sang all over the world. When two years later, on December 1, 1924, Križaj performed in Bratislava, in The Bartered Bride, under the baton of Oskar Nedbal, the famous Czech conductor said that after the death of the great Czech bass, a member of Vienna Court Opera, Wilhelm Hesch (1860-1908), who was considered to be the greatest interpreter of Kecal, there was no better Kecal than Križaj's. Two famous Czech singers, longtime leading sopranos of Metropolitan, Ema Destinova (Emmy Destinn) (1878-1930) and Jarmila Novotná (1907-1994), who have performed with Križaj in The Bartered Bride, in Zagreb, shared his opinion. Križaj sang Kecal for about 250 times, in 17 towns, and with this role, on October 17, 1953, he celebrated his 45th artistic anniversary.

And so, during the long years, Križaj's performances were followed by enthusiastic critical reviews, certainly more beautiful than any artist has had in the history of the Zagreb Opera. There were few objections, but they were rare, minor and insignificant. Boris Godunov became his signature character, as Gostič's Otello later did. When, in 1929, Josip Križaj, as a member of The Ljubljana Opera, had a guest appearance as Boris, it seemed that enthusiasm will never cease. Critics started describing this creation to the smallest detail.

Križaj returned to Zagreb engagement when Krešimir Baranović became director of the Opera. Exactly that period, from September 28, 1929 till April 18, 1940, was the era of an unrepeatable rise of Zagreb Opera and Križaj's greatest achievements. He was in full creative maturity, his voice

shone with unique beauty and supreme vocal control. Writing about his creation of Boris Godunov, the Zagreb press called him „our Chaliapin“. Comparison with the famous Russian bass, one of the greatest singers of all time, Fyodor Chaliapin (1873-1938) speaks for itself. Commenting on the renewal of *The Mastersingers of Nuremberg* in 1931 with the remark that he brought Hans Sachs in voice, singing and style, on which most of prestigious stages have to envy us, the critic of *Obzor* concluded that he is „the greatest artistic individuality in our solistic ensemble“. And there it was, yet to become great, Zinka Milanov! When in 1932, in *Parsifal*, he sang Gurnemanz, the newspapers *Večer* were writing that „the warmth of his voice gave to this role some magic and poetry“. In 1938, when he sang the same role, it seemed that „as he was carved from the stone, classically sovereign“. In the review on the performance of *Louise* by *Gustave Charpentier* in 1936, *Narodne novine* pointed out: „Great, unattainable, in acting and singing Mr. Križaj was in the role of the Father. Honour to this singer-actor! We should just look at the last act: final masterful acting of Mr. Križaj. Such dramatic actor is not known even in our drama“. He was ideal Galitsky in *Prince Igor* by *Alexander Borodin*. *Jutarnji list* wrote in 1938 that „as always, outstanding in his dignity and strength, in sovereign domination on scene and in excellent stylistic interpretation he was our pride and champion as *Wotan-The Wanderer*“ in *Siegfried*. As *Philippe II* in *Don Carlos*, according to *Morgenblatt*, he gave us „vocally and acting impressive, beautifully rounded achievement“. In February 1939, in quite unusual repertoire for him, on the first performance of the opera *The World on the Moon* (*Il mondo della luna*) by *Joseph Haydn* „he was just great as an upstart with no education“. In commenting on an excellent first Croatian performance of the comic opera *The Secret Marriage* (*Il matrimonio segreto*) by *Domenico Cimarosa* in 1940, *Zagrebački list* stated that „Mr. Križaj dominated as central figure in all his scenes“ and that he is „as great an artist in the highly-dramatic as in buffo roles, which he achieves with impeccable sense for style and moderation“. When, in 1943, *The Rhinegold* was performed on the occasion of the 60th anniversary of *Richard Wagner*’s death, the composer *Ivan Brkanović*, then also a music critic, was praising Križaj’s immersion into *Wagner*’s style and „certain artistic taste“. In the newspapers *Hrvatski narod*, he also wrote that Križaj’s *Wotan* was „full of dignity, noble, unreachable“, and that „beautiful, dark, sweet velvet of his voice possesses that required sensibility and ability of characterization, which is necessary to achieve that variable, fluctuating character of this god crucified between evil and good, between the fulfillment of a promise and feelings, between the power of gold and domination and his divinity“. *Brkanović* concluded that „his characterization was again at the high artistic level“.

It is impossible to list all of Križaj’s great creations, which are written in the history of Croatian music with golden letters. There were more than 130 roles, and 3000 performances, which was precisely recorded by *Kazališne vijesti* in October 3, 1953, on the occasion of his just incredible high 45th artistic anniversary. He was great in dramatic roles as *Mussorgsky*’s *Boris Godunov*, *Verdi*’s *Phillippe II* in *Don Carlos* and in *Wagner*’s roles. He was also excellent in comic roles, as irresistible *Kecal* in *The Bartered Bride*, *Basilio* in *The Barber of Seville* or *Figaro* in *The Marriage of Figaro*. All of his inter-

pretations, from the biggest to the smallest roles and concert performances, were great and unforgettable. We will mention some of the roles that he interpreted at premieres, new productions or at first performances in Croatia: *King Marke* in *Tristan and Isolde*, *Wotan* in *The Valkyrie*, *Henry the Fowler* in *Lohengrin*, *Dosifey* in *Khovanshchina* by *Mussorgsky*, *Rocco* in *Beeethoven*’s *Fidelio*, *Boito*’s *Mephistopheles*, *Hadži Toma* at the first performance of *Koštana* by *Petar Konjović*, *prince Gremin* in *Eugene Onegin*, *Agamemnon* in *Iphigenia in Aulis* by *Christoph Willibald Gluck*, *Lunardo* in *I Quattro rusteghi* (*School for Fathers*) by *Wolf-Ferrari*, *Marcel* in *Les Huguenots*, *Boris* in *Katerina Ismailova* by *Shostakovich*, *Count Tomsy* in *The Queen of Spades*, *Daland* in *The Flying Dutchman*, ’s *Ivan Susanin*, *Leporello* in *Mozart*’s *Don Giovanni*, and last, *Trulove* in *The Rake’s Progress* by *Igor Stravinsky* in 1954.

Križaj’s contribution to the Croatian musical life has been very important and stimulating. He vividly stood up for the performances of the works by Croatian composers, especially contemporary, in which he regularly performed at the premieres. In *Fran Lhotka*’s *The Sea (More)* in 1920, as it was written in newspapers *Hrvat*, „as Kluk with his imposing appearance and glorious voice, unerring singing he was the most perfect person in the opera“. He created *Filip* at the premiere of *Širola*’s opera *The Zither and the Drum* (*Citara i bubanj*) in 1930, *The Devil* in the opera *Sheared-Mown* (*Striženo-Košeno*) by *Krešimir Baranović* in 1932, *Balantač* in the opera *The widow Rošlinka* (*Udovica Rošlinka*) by *Antun Dobronić* in 1934, in which he, as the newspapers *Narodne novine* wrote, „once again highlighted his well-known art in creation of the grotesque“. In November 2, 1935, he was unique and unforgettable *Marko*, rich peasant, in the opera *Ero the Joker* (*Ero s onoga svijeta*) by *Jakov Gotovac*, which by the end of his long carrier he sang more than 150 times, at all great guest performances of the *Zagreb Opera*, in *Venice*, *Florence*, *Rome*, *Vienna* and *London*. Next, in 1938, he was *Marko* in the opera *Rkač* (*Goran*) by *Dobronić*, in 1948 *Franjo Tahi* in the opera *Matija Gubec* by *Ivo Lhotka-Kalinski*, in October 4, 1950, „simple in expression but intensively identified with the role“ of *captain Frano* in *Equinox* (*Ekvinocij*) by *Ivan Brkanović* and in May 18, 1952, *Kolumbat* in *Mila Gojsalića* by *Gotovac*. Also, he sang *Vornić* in *Adel and Mara* (*Adel i Mara*) by *Josip Hatze* and *Velimir* in the opera *Love and Malice* (*Ljubav i zloba*) by *Vatroslav Lisinski*, besides the anthological *Sveslav* in his *Porin*. At the gala performance of the opera in 1934, at the 80th anniversary of *Lisinski*’s death, according to the *Obzor* „he was excellent, both vocally and by appearance, so his scene in the dungeon is just another evidence of his endless talent in dramatic expression“. His *Suleiman* in *Nikola Šubić Zrinjski* was really the *Magnificent*. He scored a tremendous success at the premiere of oratorio *The Life and Memory of the glorious teachers, holy brothers, Apostles to the Slavs, Cyril and Methodius* (*Život i spomen slavnih učitelja svete braće Ćirila i Metodija, apostola slavenskih*) by *Božidar Širola* at the *Festival of The International Society for the Contemporary Music* in *Frankfurt* in 1927. As *Suleiman* he participated at the first performance of the just established *Opera* in *Croatian National Theatre* in *Split*, on March 11, 1941, and at the first operatic performance of the *National Theatre* in *Rijeka*, on November 2, 1946. In *Zagreb Opera* he continued to string up his great creations. He repeated his unforgettable

SUMMARY

Boris Godunov, with submitting „his rich voice capabilities to the truth of dramatic expression”. When in 1947 *The Tales of Hoffmann* were renewed, again he interpreted Hoffmann’s evil genius, and according to *Vjesnik*, in the role of Dr. Miracle he gave „one of his best creations” and „his crystal bass became evident especially in both trios of the third act”. Musical delivery in his creation of *Ivan Susanin* in 1949, „was interwoven with the warmth of the immediate experiencing of heroic tragedy”, and as *Daland* in 1953 „he showed what a great artist can do with the role of seemingly secondary importance”.

In Zagreb, Križaj was respected concert singer with subtle musicality and great singing culture. In 1926, he sang the bass part in Verdi’s *Requiem*, and according to the writing of *Obzor* „the sonorous bass of Mr. Križaj was the cornerstone for the quartet of soloists. In absoluteness of musical security, in nobility of the phrase, the warmth and expressiveness, and purity of his serious style, there is no match for him in his profession, neither here, and probably not even abroad”. At the first Croatian performance of Beethoven’s *Symphony No. 9*, in 1927, he was, according to the *Obzor*, „closest to the oratorio singing by the character of his voice and his rich, nuanced way of singing” and he „gave an extraordinary dignified stylish, impressive and powerful expression”. According to *Morgenblatt* „Mr. Križaj’s bass sounded like a gain to the performance, with his exquisitely phrased singing and with a lot of expression”.

Josip Križaj’s last performance on the scene was on November 3, 1957, as Ferrando in *Il Trovatore*. In 1963 he received The Vladimir Nazor Lifetime Achievement Award.

Josip Križaj was also an operatic director and he directed ten operas. In leisure, he was engaged in painting and philately, he was a passionate hunter, he loved fishing and hiking. He kept the freshness, brightness and youthful enthusiasm up till the late age. In the Croatian musical history he is remembered as an *artist ahead of his time*, according to the true statement of his younger colleague Tomislav Neralić.

Gladly seen, warmly welcomed, deeply respected, esteemed as good friend and honorable man, Josip Križaj died in Zagreb, on July 30, 1968.

Željka Crnobrnja

SLIKARSKA DJELA JOSIPA KRIŽAJA

LITERATURA I IZVORI

LITERATURA

- Programske cedulje HNK-a Zagreb
- Programske cedulje SNG-a Ljubljana
- Programske cedulje HGZ-a Zagreb
- Izvaci iz tiska od 1913. do 1964.
- Vuković, Siniša, *Partitura i štapić*, Naklada Bošković, Split, 2009.
- Vuković, Siniša, *Ruža solista*, Naklada Bošković, Split, 2011.

IZVORI

- Slovenski gledališki muzej – Ljubljana
- Odsjek za povijest hrvatskog kazališta Zavoda za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU – Zagreb
- Ostavština Josipa Križaja
- Stanislav Živkov – Beograd

ZAHVALA

Još kao dijete slušala sam od svojih roditelja o Josipu Križaju. Sjećali su se njegovih kreacija koje su doživjeli na gostovanjima ansambla zagrebačke i ljubljanske Opere u Splitu između dvaju svjetskih ratova, ali pravu predodžbu o njemu stekla sam tek kasnije u razgovorima s, na žalost, već pokojnima: mojim dragim kolegom i učiteljem Brankom Polićem, mo. Mladenom Bašićem i velikim Tomislavom Neralićem, Križajevim mlađim kolegom, od kojega sam i „posudila“ podnaslov monografije *umjetnik ispred svojega vremena*. Od njih i od mo. Vladimira Kranjčevića, koji je bio tako ljubazan da napiše uvodni *hommage* našem prvaku, spoznavala sam koliko je velik umjetnik i pjevač bio Josip Križaj. Zahvaljujem im što su me kao oni koji su ga doživjeli upoznali s njegovim djelovanjem. Tako je Križaj izrastao pred mojim očima kao jedna od stožernih ličnosti hrvatske operne scene i koncertnog podija. I počela sam razmišljati kako bih vrlo rado pisala monografiju o njemu. Slovenski gledališki muzej u Ljubljani bio je zainteresiran za to da se o Križaju sastavi monografija pa mr. Francki Slivnik zahvaljujem na podacima o Križajevu djelovanju u Sloveniji. Zahvaljujem i Katarini Kocijančić, knjižničarki Slovenskog gledališkog instituta koja je dopunila te podatke. Do realizacije monografije tada nije došlo, ali nastavila sam istraživati.

Poseban poticaj dao mi je susret s Dubravkom i Nevenkom Ceranić koji žive u posljednjoj kući u kojoj je Križaj stanovao. Kad sam vidjela kakvo sjećanje imaju gospodin i gospođa Ceranić na Josipa Križaja, kako njeguju uspomenu na njega, čuvaju predmete kojima se koristio i razne njegove dokumente, prionula sam čitanju kritika koje se čuvaju na Odsjeku za povijest hrvatskog kazališta Zavoda za povijest hrvatske knji-

ževnosti, kazališta i glazbe HAZU – Zagreb, a bilo ih je doista mnogo od 1913. do 1957. godine! Kritike su me oduševile, ne znam je li itko dobio ljepše. Još jedan dokaz veličine i ugleda koji je uživao! Naravno, bilježila sam i njegove nastupe. U monografiji su sadržani svi dostupni zagrebački i ljubljanski nastupi, a pretpostavljam i osamdesetak posto onih u drugim gradovima. Hvala dr. Branku Hećimoviću koji mi je to omogućio te Tatjani Skendrović i Marici Bugarin, a posebno Jasni Đurđević koja mi je dostavljala na uvid obilje materijala i, vjerujem, počela dijeliti sa mnom oduševljenje Križajem. U tom smislu zahvaljujem i grafičkoj oblikovateljici Branki Moskaljov te lektorici i korektorici Rosandi Tometić koje su kao i ja svoj posao obavile ne samo profesionalno nego su uložile mnogo truda radeći s ljubavlju i željom da napravimo lijepu knjigu kojom ćemo odati priznanje velikom, jedinstvenom umjetniku, ali i prikazati gotovo pola stoljeća iznimno uspješnog djelovanja zagrebačke Opere. Zahvaljujem i Nadi Bezić, voditeljici knjižnice Hrvatskoga glazbenog zavoda, Renati Horvatić, Miroslavu Špajhu iz Arhive HNK-a u Osijeku te Stanislavu Živkovu iz Beograda.

I na kraju toplo zahvaljujem predsjedniku Slovenskog doma u Zagrebu Darku Šoncu, koji je prepoznao važnost ove monografije kao prilog vrednovanju velikog doprinosa opernih umjetnika slovenskog podrijetla hrvatskoj glazbenoj umjetnosti, i Slovenskom domu koji je omogućio nastanak knjige.

Marija Barbieri
Zagreb, 15. svibnja 2017.

O AUTORICI

Marija Barbieri rođena je u Splitu, gdje je završila Klasičnu gimnaziju. Diplomirala je germanistiku – engleski i talijanski – na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Od 1963. radila je kao vanjska suradnica, a od 1964. do 1992. u stalnom radnom odnosu kao urednica, zatim komentatorica, u Redakciji ozbiljne glazbe Radio Zagreba, danas Hrvatskoga radija, na kojemu i danas surađuje. Autorica je ciklusa *Operni solisti*, *U svijetu opere*, *Operna večer* i *Život glazbe s opernom tematikom*, povremeno s temom *Književnost i opera*, te prve kontaktne emisije ozbiljne glazbe na Hrvatskome radiju *Nedjeljom u operi*, u sklopu koje je priredila nekoliko javnih emisija na kojima je predstavljala mlade pjevače, od kojih su neki postali stupovi hrvatske operne reprodukcije. Uređuje i vodi *Izravne operne prijenose* u sklopu EBU-a (Europske radijske unije) i iz *Metropolitana*. Priredila je prvi izravni operni prijenos – *Vatroslav Lisinski Porin* – HRT-a u EBU-u. Dobitnica je triju prvih nagrada na natjecanjima za najbolju glazbenu emisiju nekadašnjega JRT-a (Jugoslavenske radiotelevizije): 1972., 1975. i 1976. te Nagrade tadašnjeg Radio Zagreba 1979. godine. Za Hrvatsku televiziju pripremila je i vodila cikluse *Hrvatsko operno stvaralaštvo* i *Hrvatski operni pjevači* te portrete nekoliko hrvatskih opernih umjetnika. Pripremila je i vodila tri televizijske emisije o Gioachinu Rossiniju u povodu 200. obljetnice njegova rođenja 1992. godine. Za Hrvatski radio pokrenula je i vodila snimanja nekoliko hrvatskih opera: *Ljubav i zloba*, *Porin*, *Nikola Šubić Zrinjski*, *Rudari*, *Mislav*, *Ero s onoga svijeta*, *Adelova pjesma* te Verdijeva *Krabuljnog plesa*, kao i arija u izvedbi hrvatskih opernih umjetnika. Urednica je i(li) au-

torica teksta na nosačima zvuka (LP i CD) dvadesetak hrvatskih opernih pjevača i drugih sadržaja. Za CD *Dunja Vejzović u Zagrebu* 2003. dobila je diskografsku nagradu *Porin*. Stalna je suradnica u Leksikografskom zavodu Miroslav Krleža gdje piše za Hrvatski biografski leksikon i Hrvatsku enciklopediju. Pisala je za *Vjesnik*, *Slobodnu Dalmaciju* i *Vijenac*, a sad piše za prve online novine u Hrvatskoj www.kulisa.eu (sada *klasika.hr*). Surađivala je na *Leksikonu jugoslavenske muzike*. Autorica je knjiga *Hrvatski operni pjevači 1846 – 1918*, monografije *Josip Gostič*, u suradnji s Marjanom Mrak; *Lisinski 30 – Palača za novo stoljeće*; *Bugarski pjevači na hrvatskim opernim scenama od 1920. do 2006.*; *Mirella Toić*; *Nada Tončić* te koautorica *Documenta. Dunja Vejzović, Milka Ternina and the Royal Opera House*; *Josip Rijavec, slovenski tenorist mednarodnega slovesa, Slovenski umjetnici na hrvatskim pozornicama*, *Milka Trnina 150 godina* te autorica online opera.hr *Leksikon hrvatskih opernih pjevača – I. i II. knjiga*. Autorica je nekoliko separata i referata na simpozijima, tekstova za programske knjižice opernih predstava HNK-a u Zagrebu i HNK-a Ivana pl. Zajca u Rijeci te opernih izvedaba u Koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog u Zagrebu. Autorica je nekoliko izložaba: *Verdi u zagrebačkoj Operi* i o nekoliko hrvatskih opernih pjevača, dviju minimonografija te povjestica za HNK u Zagrebu, programskih knjižica i monografije ciklusa *Sfumato* HRT-a, kao i programskih knjižica za ciklus *Metropolitan u Lisinskom* Koncertne dvorane Vatroslava Lisinskog u Zagrebu. Članica je Hrvatskog društva skladatelja, Hrvatskog novinarskog društva i Hrvatskog muzikološkog društva.

KAZALO IMENA

- A**
Ábrahám, Pal 80
Adamić, Emil 236, 248
Afrić, Vjekoslav 94
Alaupović, Radovan 54, 248
Alaupović, Tugomir 301
Albini, Srećko 12, 23, 24, 31, 107, 125, 158, 215, 216, 217, 222
Anday, Rosette 76
Andreis, dr. Josip, 134
Andrejev, Ksaverij 197
Andrejev, Leonid 49
Andrić, dr. Josip 47, 50, 52, 157
Armidi, Armin 24, 119, 120, 217 – 219, 221 – 224
Arrau, Claudio 54
Audran, Edmond 196
Auer, Nada 294
- B**
Babić, Ljubo 38, 47, 105, 157, 166, 169, 170
Bach, Johann Sebastian 94
Bach, Josip 75
Bach-Vavra, Nina 50
Bačanović, Milivoj 299, 300
Bagnariol, Umberto 272
Bakljanov (Baklanov), Georgij 53, 54, 144, 146
Balatka, Antonin 248, 249
Baloković, Zlatko 74
Banac, Pavao 229
Bandrovska-Turska, Eva 70
Banovec, Svetozar 54, 248, 249
Baranović, Krešimir 8, 9, 27, 28, 34, 36, 37, 42, 43, 47, 50, 52, 55, 57-59, 61, 62, 64 – 68, 70, 71, 73, 75 – 81, 83, 107, 108, 111, 121, 125, 127, 131, 137, 142, 144, 146, 147, 149 – 151, 155, 157, 164, 167, 171, 188, 219, 220, 225 – 231, 234 – 238, 240 – 243, 245, 246, 249, 251 – 282, 305, 306, 309, 310
Barrett, Wilson 197
Bartók, Bela 54
Barton, Jan 78, 167, 273
Bašić, Mladen 86, 87, 91, 92, 93, 95, 117, 135, 177, 287, 288, 291, 292, 294 – 301, 315
Bataille, Henry 197
Bauerova, Beata 23, 24, 156, 217
Beethoven, Ludwig van 8, 9, 53, 54, 61, 71, 72, 74, 76, 91, 188, 200, 247, 269, 306, 310, 311
Belavić, Milivoj 294, 297-299, 301, 302
Belina-Skupiewski, Stefan 42, 46, 51, 52, 142, 144, 159, 230, 231, 235, 237, 243 – 245, 247
Bellini, Vincenzo 158
Beneš, Mary 123, 289
Benešić, Julije 52, 94
Benić, Vladimir 296
Benišek, Hilarij (Hilarion) 12, 107, 202 – 206
Benković, dr. Viktor 248, 249, 251
Benois, Nikolaj 80
Bercescu Turcanu, Lucia 85, 284
Berg, Alban 70, 74
Berger, Henning 42
Berlik, Jan 252, 253
Berlioz, Hector 61
Bernardić, Drago 86, 92 – 94, 287, 288, 292, 293, 295, 296, 301
Berndorfer, Ana 28, 219
Berr, Georges 197
Bersa, Blagoje 12, 22, 74, 78, 93
Betetto, Julij 11, 54, 248
Bettoni, Vincenzo 272
Bezić, Nada 315
Binički, Aleksandar (Aca) 77, 138, 226, 253, 259, 260, 270
Birinski, Lev 197
Bisson, Alexander 197
Bizet, Georges 21, 85, 188
Blažeković, Martina 37, 49, 133, 228, 238, 239, 240, 256
Blašković, Vladimir 92
Blech, Leo 28, 188
Blodek, Vilém 16, 188
Blyth, Alan 84
Bohuslav, F. 208
Boito, Arrigo 8, 24, 61, 171, 188, 306, 310
Bolten-Baeckers, Heinrich 197
Borčić-Frankl, Marija 135, 287
Borodin, Aleksandar 8, 47, 79, 188, 305, 310
Borštnik, Ignjat (Ignacij) 7, 11, 33, 202, 222, 224, 304, 308
Borštnikova Zvonarjeva, Zofija (Sofija) 11, 202, 203
Bragin, Aleksandar 41, 229
Brazda, Oskar 182
Bruch, Max 29
Bruckner, Anton 22, 65
Britten, Benjamin 93, 95
Brkanović, Ivan 8, 9, 78 – 81, 85, 86, 93, 95, 127, 155, 160, 166, 179, 188, 305, 306, 310
Brückl, Leonija 33, 185, 224
Bugarin, Marica 315
Bukšek, Rudolf 7, 12, 30, 31, 37, 40, 59, 62, 64, 67, 70, 107, 125, 134, 135, 158, 160, 162, 163, 202, 203, 214, 218, 222, 223, 226, 229, 235, 252, 254 – 258, 260, 261, 304, 308
Bukovski, Tadeusz 216
Burdino, André 72, 73, 122, 255, 264, 265, 274
Busnach, William 197
Butković, Zlata 297
- C**
Cahier Charles 23
Calderon de la Barca 197
Cammara, Ernesto 14, 42, 208, 212, 230, 231
Cankar, Ivan 12, 197
Caravia (Karavija) Vladimir 22, 110, 216, 235, 248
Caruso, Enrico 51
Catozzo, Nino 85
Ceranić, Dubravko i Nevenka 4, 66, 182, 314, 315
Cerar, Matilda 11
Chalabala, Zdenek 71, 117, 119, 263, 264
Charpentier, Gustave 8, 37, 50, 51, 76, 188, 305, 310
Cihlar Nehajev, Milutin 31, 41, 47, 51, 52, 125, 142, 158, 168, 184
Cimarosa, Domenico 8, 80, 188, 305, 310
Cipra, Milo 87
Ciprin, Vladimir 81, 117
Collignon, Marija 12, 202, 203
Cotogni, Antonio 46
Croisset, Francis de 197
Cvejić, ing. Nikola 49, 53, 58, 80, 94, 154, 238, 244, 247, 248, 251, 252, 263, 275
Cvejić, Žarko 288
Cvijanović, Joco 242, 246
Cvjetičanin, Ruža 292
Czajaneck, E. 208

Č

Čadeževa 248
 Čajkovac-Sarvan, Božica 277
 Čajkovski, Petar Iljič 17, 46, 47, 50, 61, 63, 79, 189
 Čaleta, Vika 236-239, 242, 247
 Čehov, Anton Pavlovič 42, 47, 49
 Čelanský, Vítězslav 54, 115, 247
 Čuden, Drago 296, 300

D

D'Albert, Eugene 26, 27, 40, 47, 64, 87, 188
 Danilo, Anton 11, 203
 Danon, Oskar 288
 Davidova 248
 Davy, Gloria 301
 Debicka (Dembicka), Hedwiga von 29, 121, 220, 224, 225
 Debussy, Claude 38, 47, 168, 189
 Delak, Ferdo 92, 292
 Delibes, Leo 22, 189
 Delorko, Ratimir 91, 122, 289, 291 – 293
 Destinová, Ema (Destinn, Emmy) 8, 34, 50, 51, 115, 241, 305, 309
 Dežman, Bianka (Bianca) 135, 139, 167, 179, 180, 273, 280, 283, 287, 290-296, 298 – 300
 Dežman, Ivan 32
 Dežman, Milivoj 22
 Dickens, Charles 49
 Djagiljev, Sergej 42
 Dobronić, Antun 9, 28, 34, 72, 79, 86, 94, 100, 189, 226, 262, 306, 310
 Donizetti, Gaetano 12
 Donner, Sandor 31, 222
 Dosia, Elen 274
 Dostojevski, Fjodor Mihajlovič 42, 49
 Doyle, Arthur Conan 198
 Drabik, Stanislav 71, 263
 Drachmann, Holger 198
 Dragutinović, Leon 11, 202, 203, 205
 Drégely, Gabriel 198
 Drews, Karl 70, 262
 Drinkler, H. 198
 Druzovič (Druzović), Erika 59, 64 – 67, 131, 134, 135, 138, 252, 254, 256, 258 – 262, 264, 266, 267, 268
 Držić, Marin 27, 79
 Dugan, Franjo 28, 29, 58, 66, 220, 249, 251
 Dujšin, Cata 66
 Dujšin, Dubravko 66, 91, 287
 Dumas, Alexander 199
 Dürer, Albrecht 63
 Dvořák, Antonín 7, 12, 16, 30, 53, 54, 71, 119, 189, 200, 248, 305, 309

Đ

Đundenac, Zlata
 vidi Gjungjenac-Gavella, Zlata
 Đurđević, Jasna 315

E

Ebenšpanger, Robert, 258
 Egk, Werner 85
 Enes, 131
 Eng(e)l Mošinsky, Vika 24, 26, 29 – 31, 37, 40, 42, 45, 119, 120, 129, 158, 159, 217, 218, 220 – 222, 228, 231, 234 – 238, 241, 248
 Engel, Marijana 40, 229, 234
 Engl, Alexander 198
 Erdödy, Sidonija 84

F

Fabič (Fabič)-Mimica, Barbieri, Sonja 296, 299
 Fabiani, Marija 16
 Faller, Nikola pl. 22, 50, 53, 66, 67, 107, 110, 214 – 218, 224, 231, 233, 235, 246, 262, 263
 Fantova 120, 213
 Fastez, Oton 198
 Fejfar, Rudolf 120, 154, 211 – 214
 Ferluga, Silvija 89, 108, 235, 287
 Ferreus 111
 Fiala, Alojz 12, 107, 203 – 206
 Filippi, Piero 300, 301
 Finžgar, Fran Saleški 198
 Fischer, Adolf 271
 Fitzner, Ella 39, 121, 229
 Flögl, Arnold 39, 42 – 45, 47, 142, 146, 157, 159, 168, 229 – 231, 233 – 237, 242
 Foedranspergova, Jeanette pl. 14, 152, 207
 Fotez, dr. Marko 79, 80, 89, 93, 108, 274, 277, 287
 Francl, Ivan 85, 87, 91, 92, 147, 162, 166, 272, 273, 276, 282 – 290, 294 – 299
 Francl, Rudolf 95, 97, 297 – 301
 Franjo Josip 23
 Franz Ferdinand Habsburški 24
 Freudreich, Micika 29
 Friedrich-Materna, Amalie 26
 Fritz (Mirski), Lav 39, 40, 94, 121, 229
 Fritz, Judita 33, 222, 224, 225
 Froman, Maksimilijan 42
 Froman, Margareta (Margarita) 42, 47, 52, 58, 62 – 65, 71, 75, 78, 80, 83, 85, 87, 91, 92, 107, 117, 119, 139, 149, 150, 175, 176, 246, 252, 255, 257, 258, 261, 263, 264, 267 – 269, 272, 274, 275, 283, 285, 286, 288, 289, 290
 Fuks, Adolf 225
 Furtwängler, Wilhelm 54, 70, 84

G

Gänsbacher, Joseph 20
 Gastineau, Octave 197
 Gavella, dr. Branko 32, 41, 44 – 47, 49, 51, 70, 71, 75, 76, 83, 87, 92, 127, 137, 146, 147, 155, 157, 159, 161, 168, 223, 230, 233, 234, 238, 242, 261, 262, 267 – 269, 279, 280, 291
 Geiger, Antonija 33, 222, 224, 258
 Geitler, Leon 216
 Gerbič (Grbič), Fran 12
 Germanov Edudja, vidi Gormanov, Edudja
 Gieseking, Walter 54
 Gigli, Beniamino 81
 Gilbert, Jean 196
 Gilbert, W. S. 198
 Giorgiewski, Arnold 21, 22, 215
 Gjorgjevič, Dušan 263
 Gjungjenac-Gavella, Zlata 22, 51, 61, 86 – 88, 111, 117, 116, 119, 226, 232, 233, 235, 236, 237, 240 – 246, 256 – 261, 263, 265, 271, 272, 280, 285 – 289
 Gjuranec, Gita 75, 137, 175, 176, 255, 256, 260, 261, 264, 266 – 269, 273 – 275, 278, 255, 256, 260, 261, 264, 266 – 269, 273 – 275, 278
 Glavačević, Mica 299 – 301
 Gligorijević, Jovan 296
 Glinka, Mihail Ivanovič 8, 91, 93, 189, 310
 Gluck, Christoph Willibald 8, 53, 67, 68, 189, 306, 310
 Glumac, Sergije 173
 Gnezda, Anton 33, 224
 Goethe, Johann Wolfgang von 19, 198
 Gogolj, Nikolaj Vasiljevič 195
 Golar, Cvetko 72, 200
 Gold, Jozefina 217
 Goldmark, Karl 16, 19, 20, 189
 Goldoni, Carlo 79
 Golob-Bernot, Franja 116, 117, 271, 272
 Gorki, Maksim 42, 47
 Gormanov, Edudja 39, 45, 159, 234
 Görner, C. M. 198
 Gostič (Gostić), Josip 8, 51, 61, 73, 78 – 81, 83, 85 – 87, 91 – 95, 108, 116, 117, 123, 127, 139, 160, 162, 177, 202, 249, 257, 265, 266, 268, 271 – 302, 305, 309
 Gotovac, Jakov 9, 49, 62, 63, 66, 71, 75 – 77, 83, 89, 92, 94, 175 – 177, 189, 262, 263, 267, 268, 276, 281, 283, 284, 287, 294 – 300, 306, 310
 Gounod, Charles 7, 12, 14, 17, 19, 33, 36, 51, 81, 85, 95, 109 – 111, 189, 224, 304, 308
 Govekar, Fran 197 – 99
 Graarud, Gunnar 67, 260
 Graf, Milan 33, 34, 37, 44, 45, 50, 51, 157,

- 161
 Grahor-Barić, Krista 218 – 220
 Grba, Pajo (Pavao) 72, 83, 85, 86, 93, 127, 147, 160, 162, 164, 166, 249, 261– 267, 269, 270, 271, 273 – 275, 277, 279 – 282, 284, 286 – 290, 293
 Grčević, Mladen 165, 166
 Green, Anna Katherine 198
 Greindl, Josef 45
 Griff-Pospišil, Marta
 vidi Pospišil-Ivanova-Griff, Marta
 Griff (Terzeciecki), Aleksandar 5, 61, 65, 79, 83, 85, 123, 137, 139, 144, 147, 160, 163, 164, 167, 247, 251 – 260, 262 – 267, 269, 271, 273, 275, 277, 279, 280, 282, 286 – 290, 295, 297
 Grgošević, Zlatko 72, 73, 175, 262
 Grlović, Milan 7, 32, 115, 121, 142, 168, 305, 309
 Grozaj, Vera 85, 135, 281 – 283, 285, 287 – 292, 295 – 301
 Grozdanić, Miljenko 299, 301
 Gruden Igo 40
 Grund, Arnošt 44
 Guillemaud, Marcel 197
 Gundulić, Ivan 71
- H**
 Habunek, Vlado 93, 94, 297
 Hadrbolčeva, J. 208
 Halevy, Jacques 40, 190, 197
 Halper-Leppée, Gjurgja 274
 Hanžek, Janja 288, 292 – 298
 Hamsun, Knut 42
 Harfner 120, 213, 214
 Harmoš, Oskar 83
 Hassman Szulem, 12
 Hatze, Josip 9, 12, 37, 64, 66, 67, 80, 81, 94, 190, 306, 310
 Hauptmann, Gerhart 7, 11, 17, 198, 304, 308
 Hawel, Rudolf 198
 Haydn, Joseph 8, 77, 79, 190, 305, 310
 Hećimović, dr. Branko 31
 Hercigonja, Nikola 93
 Herman (vjerojatno Hermann, Hans) 33
 Hérvé, Florimond 196
 Hesch, Wilhelm 8, 34, 305, 309
 Heybalova, Valerija 278
 Hiršler (Hirschler), Žiga 11, 43, 50, 51, 57 – 59, 61, 62, 66, 121, 154, 160
 Hitler, Adolf 80
 Hofer, Rikard 42
 Hoffmann, E. Th. A. 121
 Hofman, Vlastislav 70
 Hofmannsthal, Hugo von 129
- Holodkov, Pavao 50, 144, 240, 241, 248
 Holubova, Luisa 231
 Hölzl, Hilda 301
 Horjan, Gustav 247, 248
 Horst, Julius 198
 Horvat, Gabrijela 31, 43, 52, 159, 222, 232, 245
 Horvat-Gottlieb, Anka 16, 24, 210, 215 – 217
 Horvat, Franjo 93
 Horvatić, Renata 315
 Hrasky, Jan Vladimír 11
 Hrazdira, Ciril Metoděj 16, 110, 120, 154, 211 – 214, 216, 217
 Hreljanović, Guido 32
 Hreljanović, Ivo pl. 32
 Hristić, Stevan 46, 248
 Hruby, Anton J. 11
 Hrčić, Drago 37, 49 – 52, 65, 75, 133, 230, 236, 238, 240 – 244, 251 – 256, 258 – 267, 274, 275
 Hubad, Matej 7, 11, 12, 45, 66, 304, 308
 Hubad, Samo 94
 Hugo, Victor 199
 Humperdinck, Engelbert 28, 190
- I**
 Ibsen, Henrik 11, 49
 Ipavec, dr. Benjamin 264
 Irigosanu, Pia 257
 Ivelio (Ivellio), Rade 80, 277, 279
 Ivić, Krsto 260, 261
 Ivony, Jelena 142, 237, 243-245
- J**
 Janáček, Leoš 16, 31, 74, 76, 79
 Janko, Vekoslav 116, 117, 248, 249, 271, 272
 Janković, Stanoje 297
 Janova, Angela 210
 Jarić, Muk de 107, 158, 218, 219, 222
 Jastrzebski, Stanislav 12, 19, 20, 22 – 24, 29, 31, 33, 34, 37, 40, 42, 107, 113, 125, 137, 142, 152, 156, 158, 202, 214 – 220, 222 – 227, 229
 Jelacin, Elsa 14
 Jelačić, Anka 81, 147, 177, 259, 272 – 275, 277, 279, 281, 282, 286 – 290, 292 – 302
 Jelaska, Ante 279, 284
 Jenik, Miroslav 44, 233
 Jeremiaš, Jaroslav 208, 209
 Jovanović, Milorad 59, 146
 Jovović-Kovačevska, Jelisaveta, 268
 Journet, Marcel 146
 Jozefović, Oskar 71, 79, 81, 160, 162, 236, 237, 241, 251, 257, 261 – 264, 275, 279
- Jurenjev, Georgij 45, 63, 234, 257, 263
 Jurinac, Srebrenka (Sena) 84 – 86, 94, 105, 166, 282 – 284
- K**
 Karajan, Herbert von 84
 Karova, Nelly 281
 Kaiser, Dragutin 23, 156, 217
 Karlovac, Elza (Elsa) 76, 151, 157, 164, 261 – 273
 Kaulfus, Rudolf 7, 19, 109, 304, 308
 K(e)rnica, Ančica 42, 231
 K(e)rnica, Blaženka 21, 42, 49, 214
 Kierkegaard, Søren 34
 Klarić, Mirka 301, 302
 Klasić, Vjekoslav 248, 280
 Klobučar, Berislav 86, 87, 91 – 93, 123, 179, 285, 287, 289, 290, 292, 293
 Klokočki, Franjo 279, 281, 284
 Knipper-Čehova, Olga Leonardova 42
 Knittl, Zdenek (Zdenko) 42, 44, 45, 47, 157, 159, 168, 233 – 239, 242, 244, 247, 248
 Kocijančić, Katarina 315
 Kogej, Mila 116, 117, 166, 271, 272, 280, 282, 283
 Kolacio, Aleksander 116, 271
 Kolarov, Stojan 276, 277
 Kondracki, Marijan 22, 109, 214 – 216
 Konjović, Petar 8, 30, 33, 37, 47, 52, 62, 63, 75, 92, 168, 190, 222, 224, 228, 236, 238, 244, 306, 310
 Konstantinova, Bojka 277, 280
 Korošec, Mira 16, 20, 22 – 24, 29, 31, 107, 125, 129, 137, 152, 156, 158, 213, 214 – 220, 222, 223
 Kovač, Lepold 45, 234, 249,
 Kraatz, Kurt 199
 Kralj, France 11
 Kramer, Emil 185
 Kramer, Mira, udana Puc, preudana Mihelič 185, 187
 Kramer-Trauttner, Paula, preudana Križaj (vidi Trauttner-Kramer Paula)
 Krampera, Fran 109, 113, 208, 209
 Kramperova, Aninka 209
 Kranjčević, Vladimir 5, 315
 Krauss, Clemens 32, 54
 Kratochvil, Julian 203
 Krauth, Ernest 29
 Krenedić, Kazimir 37, 52, 53, 58
 Krivecki, Boris 50, 240, 242, 243
 Križaj, Nada 66, 185
 Krklec, Gustav 64,
 Krleža, Miroslav 46
 Kučić, Milivoj 85, 94, 135, 177, 280, 283,

287, 289, 290, 294, 296 – 298, 300

Krstulović, Vio 123

Kumar, Srećko 54, 248, 261

Kunc Milanov, Zinka 8, 55, 58, 61, 65, 66, 70, 72, 75, 76, 79, 80, 127, 131, 137, 162, 171, 248 – 250, 252 – 256, 258 – 262, 264 – 266, 268 – 270, 275, 276, 305, 310

Kunc, Božidar 76, 264, 270

Kutijaro, Emil 295

L

Laboš, Tea 276

Laczko, Marija 289

Lahman, Ivo 144

Lajovic, Anton 33, 37, 224, 228

Leblanc, Maurice 197

Lebedejeva, Eva 244

Lecocq, Charles 196

Legat, Nikolaj 83

Lehár, Franz 14, 71, 196

Lenković, Štefanija 89, 108, 287

Lenská, Jarmila 277

Leonhard, Marija 244

Lesić, Matilda 20

Lesić, Tošo 7, 20, 24, 32, 36, 47, 49, 50, 57, 59, 64, 70, 73, 142, 144, 214, 215, 218, 227, 242, 243, 247, 252, 257, 260, 261, 271, 304, 308

Lesić, Vilim 20

Levar, Ivan 24, 26, 30, 31, 32, 107, 110, 129, 133, 217 – 224

Lhotka, Fran 9, 41, 43, 52, 66, 71, 86, 87, 190, 249, 251, 263, 306, 310

Lhotka-Kalinski, Ivo 9, 86, 90, 91, 92, 94, 190, 306, 310

Lhotka, Nenad 298

Lipovšćak-Rajić, Zlata 50, 121, 122, 138, 240 – 242, 245, 250, 252, 255, 256, 260, 278

Libertas-Rebane, Amanda 144, 249, 252, 254

Lipovšek, Marijan 248

Lipowska, Helena 263

Lipušček, Janez 88, 286

Liszt, Franz 26

Lisinski, Vatroslav 7, 9, 14, 23, 34, 40, 42, 52, 73, 75, 87, 93, 124, 125, 190, 229, 304, 306, 309, 310

Lortzing, Albert 190

Louis XIV. 44

Lowczynski, Jelena 16, 19, 109, 120, 213 – 217

Lowczynski, Tadeusz 19 – 21, 109, 214 – 217

Lubiniecki, Roman 230

Lully, Jean Baptiste 44, 199

M

Mačuka, Dragutin 34

Madame Charles Cahier 23, 217

Maeterlinck, Maurice 47, 168

Mahler, Gustav 23, 65

Majcen, Marijan 256

Majdič (Majdičeva), Vera 61, 248, 249, 250

Majer, Milan 58, 61, 63, 64, 66, 70, 71, 76, 79, 80, 108, 137, 138, 175

Majerski, Jan 24, 217

Manoševski, Anatol 81, 89, 107, 108, 123, 137, 138, 164, 256, 257, 259 – 262, 264 – 273, 275, 279, 287

Mann, Thomas 16

Manowarda, Josef von 74

Maraković, dr. Milan 49

Marčec, Stjepan 249, 250

Marčelja, Dušan 261

Marinković, Aleksandar 291, 294, 301

Marion Vlahović Pavao

vidi Vlahović Marion Pavao

Marinov, Boris 91, 177, 288 – 293, 296, 300

Marivaux, Pierre de 93

Markovac, dr. Pavao 62, 134

Marković, Zdenka 257

Markowsky, August Maria 59, 61 – 63, 65, 131, 134, 135, 138, 160, 163, 171, 252 – 257, 259

Martinis, Dragica 84, 86, 87, 91 – 93, 120, 122, 123, 127, 283, 285, 286, 288 – 292, 294

Marušić, Ante 81, 92 – 94, 127, 279, 291 – 296

Marušić, Vjekica 293 – 301

Märzendorfer, Ernst 301

Masak, Oton 62, 63, 117, 160, 255 – 257, 263, 270

Massenet, Jules 21, 22, 24, 42, 58, 72, 86, 191

Mascagni, Pietro 29, 95

Matačić, Lilly 66

Matačić, Lovro pl. 65, 66, 70, 72, 73, 76, 77, 78, 83 – 85, 108, 122, 123, 160, 166, 248, 259 – 266, 268 – 271, 273, 280, 282, 283

Matković, Marijan 94

Matulić, Vanja 177, 285, 288, 290, 291

Matyas, Maria 301

May, Karl 65

Mazarov, Todor 278

Medved, Anton 199

Megerle, Therese 199

Mendelssohn, Felix 33, 200, 224

Meško, Ksaver 199

Meze (Mezetova), Anita 267, 278, 287

Meyerbeer, Giacomo 26, 77, 191

Michl, Milka 49

Miladinović, Milica, 301

Milanov, Predrag 79

Milanov, Zinka

(vidi Kunc Milanov, Zinka)

Miletić, Oktavijan 84

Miletić, Stjepan 11, 33, 42, 43

Milić, Anka 46, 235

Milinković, Gjurgjica

(Gjurgja, Đurđa, Georgine von) 85, 94, 164, 266, 278, 280, 282

Milkova-Zolotović, Marija 71, 247, 262

Millöcker, Karl 196

Milojević, Miloje 37, 228

Mirković (Friedmann), Leo 62, 75, 79, 131, 138, 164, 167, 175, 176, 252, 255 – 267, 269, 271, 273 – 278

Minhejmer (Münchheimer), Adam

vidi Münchheimer, Adam 12, 191

Mirski, Lav (vidi Fritz [Mirski], Lav) 39, 40, 94, 121, 229

Misita, Vera 62, 86, 134, 135, 251 – 255

Mitrović, Ančica 63 – 67, 70, 72, 75, 77, 78, 83, 105, 107, 122, 123, 131, 144, 146, 157, 160, 164, 166, 167, 175, 176, 257 – 267, 269 – 280, 282 – 284

Mitrović, Dušan 39, 114, 121

Molière, Jean-Baptiste Poquelin 44, 93, 199

Moniuszko, Stanislaw 12, 71, 191

Monteverdi, Claudio 91

Morée, Karel 199

Morozova, Jelena 45, 234, 243, 247, 293

Moskaljov, Branka 315

Mozart, Wolfgang Amadeus 7, 8, 21, 32, 34, 42, 45, 59, 61, 84, 86, 92, 132, 134, 138, 139, 187, 191, 226, 305, 306, 309, 310

Müller, Henrik 197

Musorgski, Modest Petrovič 8, 36, 44, 52, 53, 58, 65, 71, 75, 88, 93, 98, 140, 142, 146, 148, 149, 151, 191, 293, 306, 310

Mužević-Sitarić, Božica 273

N

Nádasova, Margita 109, 152, 207, 208

Nasta, dr. Mihajlo 34, 36, 225, 227, 235

Nasta, Mary 227

Nava, Ettore 272

Nazor, Vladimir 9, 41, 95, 306, 311

Neal, Max 199

Nedbal, Oskar 8, 34, 50, 61, 66, 87, 241, 305, 309

Neffat, Anton 249

Nehajev, Milutin

vidi Cihlar Nehajev, Milutin

Neralić, Tomislav 9, 45, 85, 92 – 95, 139,

155, 166, 179, 181, 275, 282, 290 – 292,
294 – 298, 301, 306, 311, 315
Nestroy, Johann Nepomuk 199
Neumann, Franz (František) 191
Nicolai, Otto 40, 191
Nikolaidi, Elena 79, 275
Nion, Catulle de 199
Nolde, Carl 270
(Nolli pogrešno), ispravno Noni, Alda 79,
80, 273 – 277
Noni, Alda 79, 80, 273, 274 – 277
Nordgartova, Lilly 12, 16, 107, 203, 204,
206, 214
Novak, dr. Viktor 119, 133, 137, 142, 184
Novak, Vilko 23
Novotná, Jarmila 8, 34, 79, 117, 274, 305,
309
Nožinić, Vilma 61, 62, 64, 67, 70 – 73,
76, 79 – 81, 83, 85 – 88, 91 – 93, 107, 108,
117, 119, 122, 123, 127, 138, 139, 155, 157,
162 – 164, 171, 249 – 277, 279 – 286,
288 – 291, 293, 294 – 299
Nučić, Hinko 11, 51, 66, 202 – 204,
206 – 211, 264
Nuri-Hadžić, Bahrija 73, 266
Nušić, Branislav 86

O

Oblak-de Strozzi, Ljubica 44, 157, 233,
236, 237, 255, 263, 270
Oblak, Zvonimir 271
Odak, Krsto 85, 93
Offenbach, Jacques 7, 16, 22, 51,
120 – 123, 192, 304, 309
Ogrizović, Milan 23
Ogrodzka, Leonija 32, 133, 223 – 225
Okonski, Adam 23, 156, 217
Orešković, Oton 80
Orlova 154, 212
Orzelski Stanislaw 12, 203
Ostrovski, Aleksandar 42
Otahalova, Cilka 208, 213, 214
Ouřednik, Jan 152, 214, 230
Ožegović, Lucija 62, 64, 72, 89, 119, 163,
167, 171, 236, 246, 251, 252, 254 – 258,
263, 264, 266, 269, 273, 274, 277

P

Pabst, Majda 32, 33, 110, 133, 223, 224
Pacetti, Iva 272
Palombini, Vittoria 272
Paganini, Nicolò 58
Papandopulo, Boris 16, 62, 63, 79,
83 – 85, 89, 92, 108, 127, 147, 176, 261,
262, 274, 281, 287, 291
Papier, Rose 29
Parać, Ivo 83

Parać, Josip 262
Parma, Viktor 22, 196, 199
Pattiera, Tino 91
Paulik, Franjo 155, 290-292, 295-299
Pavčić, Josip 11
Pavlovski, Teofan 248
Pejačević, Dora 28
Perišić, Ino 296
Peršl, H. 152, 207
Pervizović, Zakarije Tomaš 57, 200
Petrovčić, Anton 61
Pichler (Pihler), Milan 83, 85, 86, 89, 94,
108, 177, 261, 280 – 285, 287
Pinterović, Evgenija 248
Pirková, Hana 39, 40 114, 121, 229,
Pisarević, Svetozar 36, 137, 138, 142, 223,
226, 227
Plamenac, Dragan 61
Planinšek, Attilio 302
Planquette, Robert 185
Plečnik, Jože 11
Podvinec, Marija 92, 94, 155, 162, 289,
292 – 298
Polak, Irma 16, 20, 22, 24, 30, 34, 41, 42,
107, 113, 120, 121, 125, 133, 152, 209,
214, 215, 218, 219, 222 – 226, 230, 231,
234 – 237, 255
Polić (Polić), Mirko 40, 58, 61, 114, 117,
144, 202, 229, 238, 239, 248, 249, 257,
271, 272,
Polić, Branko 315
Polić (Polić), Štefka 49, 229, 248, 249
Poljakova, Ada 42, 231, 233, 236, 245
Pomykalo, Ferdo 162
Popov, Boris 242
Popova, Liza 232, 248
Popovičeva 248, 249
Pospíšil-Ivanova Griff, Marta 26, 29, 33,
37, 47, 49, 50, 52, 54, 61, 76, 119, 144,
149 – 151, 218 – 221, 224, 225, 228, 230,
231, 235 – 237, 239 – 242, 244 – 247, 251,
253, 258, 260, 261, 276
Povhé, Josip 12, 203, 206, 208 – 210
Pozemski, Georgij 231
Prejac, Gjuro 32, 110, 133, 223, 224
Primožič (Primožič), Robert 31, 32, 41,
45, 47, 49, 50, 58, 61, 111, 142, 159, 202,
222 – 225, 227, 229, 230, 233 – 238, 240,
241 – 247, 249, 250
Princip, Gavriilo 24
Prokofjev, Sergej 95, 199
Puccini, Giacomo 17, 28 – 30, 45, 51, 52,
61, 65, 72, 75, 84, 89, 91, 192
Putar (Puttar-Gold), Nada 93, 155,
291 – 301

R

Rabadan, Vojmil 85, 127, 284, 285
Räder, Gustav 199
Radev, Gregor 86, 92, 139, 274, 275, 277,
290, 292, 297
Radev, Marijana 83, 85, 86, 87, 91 – 94,
122, 123, 160, 177, 179, 274 – 276,
279 – 285, 287 – 298, 300 – 302
Radoboj, Ludmila 64, 119, 121, 122, 134,
135, 154, 162, 164, 241 – 247, 250 – 252,
254 – 258, 260, 261, 263, 264, 266, 269,
271, 272, 274, 275, 277 – 279
Raičev, Petar 47, 73, 146, 230, 232, 234 –
236, 252, 262 – 265
Raić Lonjski, Ivo 20, 22 – 24, 29 – 31, 62,
125, 129, 142, 156, 158, 214 – 222, 226 – 228
Raimund, Ferdinand 199
Rainis, Sergije 299
Rak, Marta 243
Rappoport, Schlome Zanvl 77
Raškaj, Štefica 270
(pseudonim S. Ansky) 77
Reberski, Rudolf 108, 280
Reiner, Fritz (Fridrik, Friderik) 14, 109,
152, 206 – 208
Remec, Gustav 80, 108, 270, 275, 276,
280 – 284
Respighi, Ottorino 80, 192
Reszke, Édouard de 61
Rheinberger, Joseph Gabriel 29, 220
Ribičeva 249
Richter, Hans 23
Richterjeva, Jana 16, 120, 212, 213, 214
Rijavec, Josip 29, 30, 33, 34, 37, 41, 42, 45,
47, 49 – 51, 53, 54, 61, 68, 73, 76, 77, 86, 88,
110 – 113, 115, 117, 121, 133, 138, 142, 154,
184, 220 – 230, 232 – 234, 237, 238, 240
– 243, 245 – 248, 255, 258, 261, 266, 268,
269, 271, 285
Rimski-Korsakov, Nikolaj 43, 46, 50, 54,
58, 73, 75, 86, 192, 199
Rocca, Lodovico 75, 76, 192
Rodanne, Štefa 44, 142, 157, 225, 227 229,
233
Rogovska, Ksenija 46, 47, 235, 236
Rogoz, Zvonimir 94
Roje, Ana 83
Roje, Nando 93, 94, 97, 98, 179, 292, 293,
297
Rosenberg-Ružić, Vjekoslav 33, 224
Rossini, Gioachino 17, 21, 52, 59, 70, 81,
192
Rothmüller, Marko Aron 70, 160, 261,
263 – 267
Rukavina, Friedrich (Fridrik, Friderik)
24, 28 – 30, 32, 47, 49, 52, 120, 129,
137, 217, 218, 220 – 223, 238, 247

- Rus, Marjan 94, 157, 267, 269, 270 – 275
 Ruždjak, Vladimir 91, 93, 123, 162, 289, 290, 293 – 299, 301
 Ružička Strozzi, Marija 23, 32, 53
- S**
- Sachs, Milan 8, 20, 22, 30, 32, 34, 37, 41, 44, 45, 51 – 54, 57 – 59, 61 – 65, 79, 86 – 88, 91 – 94, 103, 113, 114, 117, 119, 133, 138, 139, 142, 147, 154, 155, 157, 159, 160 – 163, 184, 214 – 216, 218, 219, 221, 223, 225, 226, 228, 230, 231, 233 – 236, 238, 239, 242 – 247, 249, 251 – 253, 255 – 258, 274, 278, 279, 285 – 290, 292 – 299, 301
 Sadoven, Jelena 46, 230, 235, 252
 Saint-Saëns, Camille 22, 193
 Sakač, Branimir 155
 Salf 146, 151
 Sari, Ada 31, 32, 121, 222, 225
 Savin, Dragutin 95, 193, 299, 301
 Scherchen, Hermann 54
 Schiller, Friedrich von 200
 Schulz, Ernst 28, 30, 31, 119, 129
 Schwarz, Josef 65, 154, 258
 Schwarz, David 71
 Schwarz, Vera 71, 72, 131, 262
 Schwyer, Adolf 200
 Serdjuk, Petar 166, 282
 Sesardić, Zlata 299
 Sestrić Segedi, Štefica 40, 49, 114, 133, 229, 238, 239, 244 – 246
 Sevasti(j)anov, Vasilij 42, 43, 230
 Shakespeare, William 142
 Sibirjakov, Aleksandar 47, 235
 Simone, Renato 77
 Skendrović, Tatjana 315
 Skružny, Václav 71
 Sladoljev, Ante 147, 285-288
 Slastjenko, Tatjana 299
 Slezak, Leo 73
 Slivnik, Francka 315
 Slowacki, Juliusz 12, 191
 Smetana, Bedřich 8, 12, 14, 34, 40, 44, 49, 51, 54, 67, 70, 80, 85, 113 – 115, 117, 193, 305, 309
 Smodek, Oskar 37, 43, 45, 49, 59, 62, 63, 122, 133 – 135, 138, 228, 234, 238, 240, 243, 248, 250, 252 – 254, 256, 257
 Sonns, Julija 216
 Sophocles (Sofoklo) 200
 Solari, Christy 72, 264, 266, 267, 269, 270, 272, 273, 275, 277 – 280
 Spažinski, Ippolit Vasiljevič 200
 Spiller, Miroslav 258
 Srbinšek 213
 Stabile, Mariano 273
- Stančić, Svetislav 28
 Stanislavski, Konstantin Sergejevič 8, 34, 46, 305, 309
 Stanković, Bora 62
 Stefanescu-Goanga, Petre 283
 Stefanović, Dragomir 255
 Steiner, Franz 89
 Stepan, Zlatica 298
 Stermich, Pietro 29, 224, 225
 Stiplošek, Zdenka 260
 Stopić, Zvonimir 179, 289, 290, 292, 293, 295
 Strakosch, Alexander 20
 Strauss, Johann 196
 Strauss, Oskar 196
 Strauss, Richard 7, 21, 24, 28 – 30, 32, 61, 66, 73, 74, 80, 84, 85, 128 – 130, 193, 220, 305, 309
 Strauss, Rudolf 200
 Stravinski, Igor 8, 16, 42, 64, 94, 193, 200, 258, 306, 310
 Stražnicki, Stanislav 52, 63 – 68, 70, 79, 80, 117, 119, 123, 131, 157, 154, 160, 162, 164
 Strindberg, August 11
 Strmac, Zvonimir 27, 107, 215
 Strmić Petar, vidi Stermich, Pietro
 Strossmayer, Josip Juraj 24, 42, 53, 231, 246
 Strozzi, Maja de (udana Pečić) 14, 20, 22, 23, 30, 38, 47, 49, 50, 53, 66, 163 – 170, 184, 208, 214 – 217, 221, 222, 230, 232 – 238, 240 – 242, 244 – 247, 255, 257, 258, 261, 263, 270
 Strozzi, Tito 53, 58, 67, 73, 77 – 81, 83, 85, 87, 88, 91 – 93, 108, 111, 127, 135, 137, 147, 154, 157, 162, 166 – 170, 177, 242, 247, 251, 256, 261, 263, 264, 269, 270, 273 – 276, 278, 279, 281, 282, 286 – 288, 290, 294, 295, 298
 Sullivan, Arthur 47, 198
 Supan, Darija 279
 Suppé, Franz von 196
 Surmejar, Artur 300
 Surgučev, Ilija Dimitrijevič 42
 Svojsik, Gustav 31, 222
- Š**
- Šagovac, Sonja 295-297
 Šafranek-Kavić, Lujo 47, 49, 50 – 52, 54, 57 – 59, 61 – 66, 67, 68, 71, 72, 74, 76, 119, 127, 131, 133, 134, 137, 142, 144, 146, 149, 150, 154, 159, 160, 161, 163, 167, 168, 193
 Šajfar, Stjepan 295-297
 Šaljapin (Chaliapin), Fjodor 8, 57, 76, 305, 310
 Šel-Sević, Karlo 40, 229
- Šepec, Milan 86, 111, 117, 140, 142, 146, 147, 164, 229, 242, 243, 253, 266, 267, 269, 270, 274, 285, 286, 290, 294
 Šest, Osip 77, 271
 Šimek, Antonin 239
 Šimenc, Mario 49 – 52, 54, 58, 61, 62, 64, 65, 71 – 73, 75, 78, 79, 87, 115, 119, 149, 150, 161, 163, 171, 175 – 178, 238, 240 – 247, 249, 252 – 260, 263 – 267, 272 – 275, 280, 281, 285, 286
 Šir, Zlatko 166, 282, 286
 Šindler, Valentin 24, 217, 218
 Šipankova, Josipina 12, 107, 113, 203 – 206, 209
 Širola, Božidar 7 – 9, 27, 28, 32, 37, 43, 50, 54, 57 – 59, 61, 62, 64, 66, 75, 77, 94, 101, 117, 144, 171, 193, 201, 248, 262, 270, 304, 305, 306, 309, 310
 Šivić, Pavel 248
 Škerjanc, Lucijan Marija 236
 Šlehan, Karla 281-283, 285
 Šmidova, Cilka 208
 Šonc, Darko 315
 Šostakovič (Shostakovich), Dmitrij 8, 76, 78, 193, 306, 310
 Šoštarko, Dragutin 81, 166, 276, 279, 282, 283, 285
 Špajh, Miroslav 314, 315
 Šparemblek, Milko 298
 Špihar, Jakob 200
 Šram, Ljerka pl. 22
 Štajcer-Sokolović, Badema 301
 Šteg, Sigmund 151
 Štefanac, Josip 24
 Šterle, Nikola 270, 273, 274, 277 – 279, 281 – 283
 Štjepanova, Štjepanka 256
 Štor, Mira 300, 302
 Štritof, Niko 210, 211, 249, 250
 Šušnjak, Vera 285
 Štefanini (Stefanini), Nikša 67, 70, 107, 144, 164, 260 – 262, 264 – 267
 Šugh-Štefanac, Milena pl. 21, 23, 24, 42, 44, 45, 51, 53, 110, 125, 156, 157, 161, 215 – 217, 225 – 231, 233, 234, 236, 241, 242, 245, 246, 247, 252
 Šutej, Josip 87, 88, 177, 286 – 292, 295 – 300
- T**
- Tajčević, Marko 261
 T(e)rnina, Milka 29, 33, 66, 83, 220
 Tagore, Rabindranath 49
 Takacs, Paula 301
 Talich, Vaclav 14, 16, 52, 113, 119, 208, 209 – 211
 Tauber, Richard 71
 Tauschmann, Sepp Lenz 83, 160

Thalerjeva, Rezika 203, 205
Thierry-Kavčnikova, Vilma 58, 248, 249, 252, 255
Thoma Elizabeth, 301
Thomas, Ambroise 16, 30, 183, 184, 193
Tijardović, Ivo 83, 93
Tolstoj, Aleksej 46, 197
Tomašić, Nevenka 298
Tometić, Rosanda 315
Tomić, Živojin 274, 275
Tončić, Nada 79 – 81, 83, 85 – 88, 92, 94, 108, 109, 117, 122, 123, 127, 139, 164, 177, 262 – 279, 281 – 301
Toplak, Josip 202
Toscanini, Arturo 32, 46
Trauttner-Kramer, preudana Križaj, Paula 29, 30, 32, 33, 37, 39 – 42, 49, 119 – 121, 129, 133 – 135, 138, 168, 182 – 185, 218 – 224, 226, 228, 229 – 232, 238
Trbuhović, Lela 278
Trepše, Marijan 65, 83
Treščec Branjski, Vladimir 32, 54
Turkalj, Nenad 93, 94, 179

U

Ursuleac, Viorica 32, 110, 137, 223, 224
Usatov, D. A. 57

V

Vaić, Đorđe (Đuro) 85, 87, 127, 269, 283 – 289
Valenti, Mercedes 215
Valovškova-Borova, Olga 49, 238
Vaulin, Evgenij 258
Vavra, Nina *vidi* Bach-Vavra, Nina
Verin Milan 262
Verdi, Giuseppe 5, 8, 9, 14, 21, 22, 36, 37, 45, 52 – 54, 58, 61, 62, 65, 70, 71, 73, 75, 78 – 81, 84, 85, 89, 91, 194, 201, 245, 275, 279, 306, 310, 311
Verovšek, Anton 11, 210-213
Veselko, Smehoslav 197
Veselovski, Aleksandar 235-237
Vičar, Božidar 50, 52, 62, 64, 70, 78, 79, 114, 117, 122, 123, 149 – 151, 154, 163, 166, 167, 238 – 240, 243 – 253, 255 – 267, 269 – 275, 277, 278, 280, 282, 285, 289
Vidak, Aleksandar 121, 142
Vilfan-Kunc, Zinka
(*vidi* i Kunc Milanov Zinka) 8, 54, 58, 61, 65, 66, 70, 72, 75, 76, 79, 80, 127, 131, 137, 162, 171, 248 – 250, 252 – 256, 258 – 262, 264 – 266, 268 – 270, 275, 276, 305, 310
Vilhar-Kalski, Franjo Serafin 30, 45, 221, 234
Vilhar, Miroslav 30
Vlahović Marion, Pavao 70, 72,

76, 78, 83, 91, 127, 155, 157, 162, 261, 262, 264, 266 – 270, 273, 275, 280
Vlček, Bohumil 12, 203 – 206
Vojnović, Ivo 32, 93
Vondra, 212
Vrbanić, Lav 91, 164, 263, 265, 266
Vukelić, Zvonimir 110
Vuković, Siniša 314
Vulaković, Bogdan *pl.* 12, 107, 203 – 206, 214
Vušković, Marko 20, 22, 24, 31, 32, 47, 49 – 53, 58, 61, 66, 83, 107, 125, 131, 146, 149, 150, 160, 161, 214 – 217, 219, 221, 222, 225, 232, 233, 235 – 238, 240 – 247, 251 – 253, 257 – 260

W

Wagner, Cosima 21
Wagner, Richard 8, 14, 16, 19, 21, 23, 24, 29, 31, 42, 44, 45, 51 – 53, 61 – 63, 65 – 67, 70, 71, 74, 79, 83, 85, 93, 94, 152 – 158, 160 – 162, 164 – 166, 194, 224, 259, 305, 306, 310
Wallace, Lew 65, 198
Walter, Bruno 70
Waszmuth, Alojzij 152, 207
Weber, Carl Maria von 12, 14, 70, 195
Weinberger, Jaromir 58, 60, 195
W(e)is, Karel 16, 27, 28, 41, 76, 195
Wesel-Polla, Tinka 36, 41, 42, 47, 51, 121, 138, 226, 229, 230, 233 – 235, 238 – 243, 245 – 247
Westerlein, Friderik (Friedrich) Emil 200
Witting, Evgenij 144, 249, 252
Wlodek, Felice 269, 271
Wolf-Ferrari, Ermanno 8, 21, 26, 27, 69, 73, 75, 195, 306, 310

Z

Zajc, Ivan *pl.* 7, 8, 22, 24, 26 – 28, 32, 62, 68, 71, 80, 89, 107, 108, 136, 137, 195, 304, 305, 309
Zajčić, Božidar 111
Zalewski, Zygmunt 45, 47, 51, 53, 73, 122, 144, 146, 235, 243, 265
Zec, Miloš 49, 239, 243 – 245
Zec, Nikola 43, 47, 49, 242
Zika (Zikova), Zdenka 47, 49 – 54, 115, 154, 161, 238, 240 – 247, 264, 289
Zinovjev, Lav 233
Zistler, Vanda 291
Zitek, Vilém 61
Zuccoli 34
Zuna, Milan 152, 214
Zupan, Drago 52, 246

Ž

Žaludova, Marija 243, 244
Žebre, Demetrij 297, 300 – 302
Žedrinski, Vladimir 87, 91, 123, 289
Živkov. Stanislav 315
Žličar, Micika 29, 107, 219, 220, 223, 225
Žunec, Jeronim (Noni) 94, 155, 177, 179, 292 – 301
Župan, Rudolf 73, 78 – 80, 83, 86, 87, 108, 155, 160, 265 – 269, 271 – 280, 282 – 285
Župančić, Oton 66, 197
Župeuc (Župevc), Zvonimira 72, 78, 263, 265, 272

IMPRESUM

Marija Barbieri

JOSIP KRIŽAJ

Umjetnik ispred svojega vremena

NAKLADNIK

Slovenski dom, Zagreb

Vijeće slovenske nacionalne manjine Grada Zagreba

ZA NAKLADNIKA

Darko Šonc

UREDNIK

Darko Šonc

GRAFIČKO OBLIKOVANJE

Branka Moskaljov

LEKTURA I KOREKTURA

Rosanda Tometić

PRIJEVOD TEKSTOVA NA SLOVENSKI JEZIK

Ilinka Todorovski

PRIJEVOD TEKSTOVA NA ENGLISKI JEZIK

Željka Crnobrnja

PRIJEVOD TEKSTOVA S NJEMAČKOG I TALIJANSKOG JEZIKA

Marija Barbieri

UNOS PODATAKA

Renata Horvatić

FOTOGRAFIJE

Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU – Zagreb

Ostavština Josipa Križaja

Slovenski gledališki muzej - Ljubljana

Arhiv HNK-a Osijek

TISAK

Intergrafika TTŽ d.o.o.,

Bistranska 19, Zagreb

NAKLADA

400 primjeraka

ISBN 978-953-57783-7-0

CIP zapis dostupan je u računalnom

Katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000977226

Josip Križaj jedna je od najvećih umjetničkih ličnosti koje su u hrvatskoj operi djelovale u cijeloj njezinoj gotovo stoljeće i pol dugoj povijesti. Rođen je 5. ožujka 1887. u Vevču pokraj Ljubljane u kojoj je počeo umjetničku karijeru. Prvi put nastupio je u Zagrebu 23. travnja 1913. u ulozi Mefistofeala u *Faustu* i odmah osvojio publiku i kritiku. Na zagrebačku opernu pozornicu zakoračila je iznimna pjevačko-scenska osobnost, umjetnik koji je u punoj mjeri imao sve što je takvom čini. Njegove kreacije ostale su uzorom koji je teško doseći, ako je uopće i moguće. Njegovo djelovanje u Zagrebu od

1913. do odlaska u mirovinu 1957., s kratkim prekidima od tri sezone – sezonu 1919./1920. proveo je u Osijeku, 1927./1928. u Beogradu te 1929./1930. u Ljubljani – epoha je magistralnih basovskih kreacija. Za sve koji su ga doživjeli, za mlade koji su uz njega stasali, bio je nedodirljiva veličina kojoj su se divili, poštovali ga i od njega učili. Njegov Kecal, Boris Godunov, Gurnemanz i Wotan učinili su ga besmrtnim. U povijesti hrvatske glazbene reprodukcije zabilježen je, prema potpuno istinitoj tvrdnji njegova mlađeg kolege Tomislava Neralića, *kao operni umjetnik ispred svojega vremena.*

9 789535 905509 >